

Journal of MCU

Peace

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

E-ISSN : 2539-6765

Studies

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1
(มกราคม - กุมภาพันธ์ 2566)

Vol.11 No.1
(January - February 2023)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566)

Vol. 11 No. 1 (January-February 2023)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์, ศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

● Executive Editor

Prof.Dr. Phrakrupaladpannavoravat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Dr.Phrahruvinaithonsuriya suriyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phra Pramote Vadakovid

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mr.Suchaya Siritanyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom

Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew

Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman

Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom

Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chalat Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phramaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุตองค์ความรู้จาก
บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน

หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งๆ ขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า

บทบรรณาธิการ	(5)

บทความวิจัย: Research Articles

POSDCoRB Management Process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province.....	1-13

Sarin Rattanaadilok na Phuket and Nakamol Chansom

บทความวิจัย: Research Articles

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: A Development of Supervision Administration Monks Management Model Based on Self-Empowerment and Participatory Learning.....	14-28

ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, พระศรีธรรมภาณี,
พระมหาพงศ์กร ฐานังกร (สิมพา), ชนนภรณ์ อารีกุล
และ ขวัญตระกูล บุธิจักร:

*Khantong Watanapradith, Phra Sridhammapani,
Phramaha Pongsakorn Thanangkaro (Simpa), Chananporn Areekul
and Khwantrakun Butthichak*

การศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP สู่สากล: The Study of Entrepreneurs' Perception Regrading OTOP Packaging Design to International Recognition	29-39

ดารณี ธัญญสิริ: Daranee Thanyasiri

เรื่อง	หน้า
ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย: Factors Affecting Risk Management of Savings Cooperatives in Thailand.....	40-49
<i>รภัสสา รวงอ่อนนาม, กิตติพงษ์ กิตติยันตการ และ ฉัตรชัย พรประสิทธิ์:</i> <i>Rapassa ROUNG-ONNAM, Kittipong Kittiyanantakarn</i> <i>and Chatchai Phonprasit</i>	
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3: The Development of Mathematics Learning Activities with Context-Based Approach to Promote Mathematical Connection Skills of Grade III Students.....	50-64
<i>ประมุข จันทวิ และ สิริินภา กิจเกื้อกุล:</i> <i>Pramook Chanthawi and Sirinapa Kijkuakul</i>	
การศึกษาการถ่ายโยงความรู้ในสังคมสู่การปฏิบัติจริงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการนิทรรศการ: A Study of Transformative Knowledge into Practices in Multicultural Society of Undergraduate Students Majoring in Event Management.....	65-79
<i>ชรินทร์ทิพย์ จันทพันธ์:</i> <i>Sharintip Chanthaphan</i>	
ผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง: The Effects of a Program for Enhancing Competency in Dealing with a Recreational Program for Student Leaders of the Rajamangala University of Technology in the Central Region.....	80-94
<i>จิราวุฒน์ คำปลิว, สุนนรตรี นิมเนติพันธ์ และ อนันต์ มลารัตน์:</i> <i>Jiranuwat Khamplew, Sumonratree Nimnatipan and Anan Malarat</i>	

เรื่อง	หน้า
อรรถศาสตร์ปริชานของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงราย: Cognitive Semantics of Animal Names in the Northern Dialect, Chiangrai Province..... ธีรรัตน์ จับใจนาย และ อรทัย ชินอัครพงศ์: <i>Teerarat Jabjainai and Orathai Chinakarapong</i> สมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579: The Functional Competencies of School Administrators in Basic Education Following the National Education Plan in B.E. 2560-2579..... อภิเชษฐ์ วันทา: <i>Apichet Wanta</i> การศึกษาองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ: A Study of Factors of Performance Skill of Industrial Vocational Certificate Internship Students for the Enterprise..... พรชัย จินตามล, ชยาگانต์ เรืองสุวรรณ และ ไพศาล วรคำ: <i>Phornchai Jindamon, Chayakan Ruangsuan and Paisarn Worakum</i> รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี: A Model for the Development of Prototype Facilitative Leaders for Peace by Buddhist Peaceful Means..... ปวีณา สงวนชม และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Paweena Sa-nguanchom and Phra Pramote Vadakovido</i> การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับเด็กนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์: The Development of a Distance Communication Learning Management Model with Broad Caster Program to Develop the Skills of Speaking, Reading and Writing in Thai Language Learning Subjects for Students in Grade 6 at Ban Pong Tabaek Border Patrol Police School, Chon Dan District, Phetchabun..... นิตยา นาคอินทร์: <i>Nittaya Nak-in</i>	95-105 106-116 117-132 133-143 144-155

เรื่อง	หน้า
ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม: The Priority Needs of Curriculum Quality Management of the Faculty of Education Rajabhat University Based on the Concept of Discovery Skills.....	156-166
น้ำอ้อย สุขเสนา, สุกัญญา แซ่ม้อย และ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์: <i>Num-aoy Suksena, Sukanya Chaemchoy and Pruet Siribanpitak</i>	
แนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยกระดับคุณภาพ ในมิติสุขภาพช่องปาก: The Guidelines for Empowering Resilience of Elderly for Improving the Oral Health-Related Quality of Life.....	167-180
นรากร ขวัญข้าว, กุหลาบ รัตนสังธรรม และ วสุธร ต้นวัฒนกุล: <i>Nahrakorn Khwankhao, Koolarb Ruttanasudjatum</i> <i>and Vasutorn Tanvatanakul</i>	
การทดลองใช้โมเดลอินแคมป์: รูปแบบการเรียนการสอนการทำโครงการธุรกิจเชิง นวัตกรรมที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในรายวิชาเพิ่มเติมผู้ประกอบการ พอเพียง 4.0 กรณีศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชีย: Implementing an INCAMP Instructional Model for Creating an Innovative Business Project Applying the Sufficiency Economy Philosophy in a “Thailand 4 . 0 Entrepreneurship” Course in Technology Asia Vocational College.....	181-197
วรยดา บุตรานนท์: <i>Wanyada Budhtranon</i>	
ภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช: The Representation of Modern Society in the Short Stories Written by Praeploy Wanat.....	198-207
นิศานาจ โสภาพล: <i>Nisanart Sopapol</i>	

กระบวนการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” ตามหลักพุทธสันติวิธี ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ: The Participatory Process of “BOWON” (Village, Temple, Government Agency) Power Based on Buddhist Peaceful Means in Developing Sikuk Temple as the Buddhist Tourist Attraction.....	208-219
ลิตา จุลวานิช และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์:	
<i>Sita Chulvanich and Khantong Wattnapradith</i>	
การพัฒนาการตลาดยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี: Sustainably Marketing Development for Enhancing Product Distribution Channel of Raksontisuk Community Enterprise by Buddhist Peaceful Means.....	220-230
ชบา ใบงาม และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ:	
<i>Chaba Baingam and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
การพัฒนาสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์: The Development of Peace Innovation for Empowering of Self-Kindness and Self-Compassion of Medical Personnel.....	231-242
บุณทริกา สุวรรณเวช, ชันทอง วัฒนประดิษฐ์	
และ พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที:	
<i>Buntharika Suwanvecho, Khantong Wattanapradith</i>	
<i>and Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi</i>	
หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย: The Grammatical Function and Meaning of the Word /sǎa/ in Thai during Sukhothai Period.....	243-252
ธีรภัทร คำทึง และ อรทัย ชินอัครพงศ์:	
<i>Theerapat Khumting and Orathai Chinakkhrapong</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิง ภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู: Language and Culture Instruction Models Development Based on Linguistic Landscape for Enhancing the Ability of Innovative Creation of Pre-Service Teachers.....	253-266
กฤตพล วังภูสิต และ อุบลวรรณ ส่งเสริม: <i>Krittaphon Wangpusit and Ubonwan Songserm</i>	
ความรอบรู้ด้านสุขภาพและปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่: Health Literacy and Factors Related to Health Literacy of the Elderly in San Sai District, Chiang Mai Province.....	267-279
กนกวรรณ อังกลิทธิ, อภิชาติ ไตรแสง, เฉลิมชัย ปัญญาดี และ สมคิด แก้วทิพย์: <i>Kanokwan Aungkasith, Apichart Traisaeng, Chalermchai Panyadee and Somkit Keawtip</i>	
แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ใน จังหวัดอุบลราชธานี: The Potential Development Guidelines for the MICE Tourism Industry in Ubon Ratchathani Province.....	280-291
อโนทัย หาระสาร, ปราโมทย์ นามวงศ์ และ เจริญ โสภา: <i>Anothai Harasarn, Pramote Namwong and Jaroen Sopha</i>	
การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา: Development of a Model Village for Health Tourism in the Doi Langka Area.....	292-302
ณัฐนนท์ จิรกีจนิมิต, ธนียา เจริญนุกุล และ ส่งเสริม แสงทอง: <i>Natthanon Chirakitnimit, Thaneeya Chetianukornkul and Songserm Sandthong</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the Trainer) สำหรับการฝึกอบรมการ ป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ: Development of a Train the Trainer Curriculum for Corruption Prevention and Morality and Ethics Promotion at King Mongkut's University of Technology North Bangkok.....	303-317
<i>สรารวุฒิ สืบแย้ม: Sarawut Suebyaem</i>	
รูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21: Model of Development Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the 21 st Century.....	318-328
<i>พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี, สมศักดิ์ บุญปู และ พีรวัฒน์ ชัยสุข:</i> <i>Bundit Pundhitamethee, Somsak Boonpoo</i> <i>and Peravat Chaisuk</i>	
การจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน: The Management of Tourist Buddhist Temples on Friendly Design in Upper North.....	329-341
<i>สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์: Somchan Sripraschayanon</i>	
การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2: Strategies for Managing Local Health Security Funds in Regional Health 2.....	342-355
<i>กิตติคุณ ยศบันเทิง, ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์ และ กิตติพัทธ์ เอี่ยมรอด:</i> <i>Kittikoon Yotbuntherngsin, Tuanthong Chaowakeeratiphongand</i> <i>and Kittiphath Lemrod</i>	
แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส: Social Competence Pattern of Opportunity Expansion School Students.....	356-367
<i>ปิยฉัตร คนชม และ วรินทร์ บุญยั้ง:</i> <i>Piyachat Khonchom and Varintron Boonying</i>	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่: The Process of Peace Innovation in Communication for Empowering New Normal Leaders.....	368-380
สุนีย์ สว่างศรี, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Sunee Swangsri, Khanthong Wattanapradith and Phra Pramote Vadagovido</i>	
บทความวิชาการ : Articles	
การพัฒนาแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร: The Development of a Model to Promote the Five-Precept Observing Community Project by Wat Sarod Community, Bangkok.....	381-390
พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปัญญา: <i>Phrakrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
มุมมองเรื่องกรรมของชาวพุทธในสังคมไทย: Perspective to Karma in Thai Buddhist Society.....	391-400
พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์): <i>Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi (Sangphong)</i>	
กำเนิดภิกษุณีมีขึ้นในปี (พรรษา) ใดของพระพุทธเจ้า: In Which Vassa (Rains Retreat) of the Buddha, Was the First Bhikkhuni Ordained?.....	401-411
มนตรี สิริโรจนานันท์ และ นภาพัทธ์ งามบุษบงโสภิน: <i>Montree Sirarajananan and Napapat Ngambutsabongsophon</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

POSDCoRB Management Process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province*

¹Sarin Rattanadilok na Phuket and Nakamol Chansom

¹Rangsit Business School, Rangsit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sarin.r62@rsu.ac.th

Abstract

This research article consists of three objectives: 1) to study the organizational setting of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province. 2) to study the administration process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province through the scope of the POSDCoRB management process. 3) to discover additional administrative factors affecting the administrative process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province. The qualitative research data was collected from 10 administrative personnel from 10 Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province using an unconstructed interview as a data collection tool. The collected data then went into the analysis process using the component analysis technique.

The study found that 1) Theravada Maha Nikaya Buddhist Temples in Phuket Province have an average age of 158 years old, a geographical area of 44 rai, four organization sizes; small, moderate, large, extra-large. Temples are legally required to have a Sangha abbot and temple warden who partake in the temple's administration roles. They strictly have to be male. 2) All factors within the POSDCoRB management process of each Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province differ vastly depends on the Sangha abbot's administrative style of the specific Buddhist temple. 3) Temple's management process was designed to accommodate the fidelity of Buddhists. This unique aspect required an additional factor of Faith (F) to finalize the correct management process. Thus, integrated into the original POSDCoRB management process, the tailor-made management process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province became POSDCoRB+F. The paper concluded with compact recommendations for Maha Nikaya Buddhist Temple administrative personnel to promote understanding of the distinctive administrative process for Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple.

Keywords: POSDCoRB Management Process; Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple; Sangha; Faith Management

*Received June 23, 2021; Revised July 1, 2021; Accepted July 8, 2021

Introduction

Belief and religion have long been one of the three core values within the foundation of Thai's social and cultural heritage since before the Thai historical era. One of the most essential and primarily inherited religions in Thailand since ancient time is undeniably Buddhism. Thai Buddhists eventually and naturally integrate Buddhism into multiple essences within Thai daily routines, ceremonies, festivities, and traditions. At the same time, Buddhism also provides Thai Buddhists the religious cosmology, understanding karma, including merit and sin explanation, creating fear of wrongdoing, which supports the act of benefaction and eventually led to the current Thai society.

While Buddhism and its teaching are essential to Thai society, it cannot propagate itself without its core components, which are the Buddhist temple and the collective of the most faithful religious follower, which are the Buddhist monk, or Sangha, whom in turn generally reside within the vicinity of a temple. Mahatma Gandhi stated that people worshiped and went to the place of worship out of necessity (Prabhu, and Rao, 1967). Srathong (2017) stated that Buddhist temples existed in Thailand since ancient times, usually built when there was a migration of people as a place of faith and religious ceremony and a school, government center, and most importantly, a place to expand Buddhism. Unfortunately, during the past few years, Thailand's Buddhist temple and monk situation are far from comfortable. While newly registered temples per year reach 402 establishments from 2019 to 2020, the alarming decrease in Buddhist monks of 65,380 and the number of abandoned temples of 5,494 in 2020 (National Office of Buddhism of Thailand, 2021) raised an administrative question of what is the issue that formulated such a reverse direction. While external factors such as the trending increase in atheism (National Statistical Office of Thailand, 2019) and the cultural shift within Thai younger generations' general lifestyle are prevalent, it does not disregard administrative discrepancies. Therefore, studying the administrative process within a Buddhism temple became a vital tool for creating an optimal solution for a temple to reach a successful organizational status or prevent it from plummeting into an abandoned position.

The apparent limitation of a Buddhist temple as an organization is that the religious organization is far different from a commercial company or a usual public-related organization. Factors such as the Code of Buddhism Discipline that commanded most of the Sangha activities, the additional regulations mandated by the Sangha Supreme Council of Thailand, National Office of Buddhism, creating unique layers of barriers to proper management.

With all of that in mind, the author aspires as a business management enthusiast to integrate administration knowledge, mainly the POSDCoRB management process pioneered by Gulick and Urwick (1937), into a religious organization management process. The author intended to discover the compatibility and develop a new management technique regarding the administration of a temple into a prosperous form, which in turn may help the macro-level of Buddhism into a sustainable part of Thai culture and society that it should be.

Objectives of the research

- 1) to study the organizational setting of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province.
- 2) to study the administration process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province through the scope of the POSDCoRB management process.
- 3) to discover additional administrative factors affecting the administrative process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province.

Research Methodology

1st Step: Population and Sample

The population of this research is the management staff, including Sangha abbot, vice abbot, assistant abbot, and temple warden employed in a registered Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province that also acquired Wisukhamsima. The population total is 32 temples. The author started with Wat Chaitharam as the first sample temple, as Phuket locals generally recognize the temple as the most successful temple within the province, then used the snowball sampling technique to choose the sample. The sample temples are as following:

1) Wat Chaitharam	6) Wat Thepwanaram
2) Wat Kiti Wanaram	7) Wat Kathu
3) Wat Latthi Wanaram	8) Wat Choeng Thale
4) Wat Muang Mai	9) Wat Mongkol Wararam
5) Wat Kosit Wihan	10) Wat Tha Ruea

2nd Step: Research Tools

Non-structural interview questions were created for this qualitative research to collect the data from the designated samples. The author divided the interview into three main parts.

Part 1: Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province

Part 2: POSDCoRB Management Process, which has seven sub- parts, including 1) Planning, 2) Organizing, 3) Staffing, 4) Directing, 5) Coordinating, 6) Reporting 7) Budgeting.

Part 3: Additional administrative factors, which have four sub- parts, including 1) Amulets, Relics, Holy Objects, 2) Venerable Sanghas, non-Sanghas, animals, mystic beasts related to the temple 3) Architecture, Sculpture and Painting within the temple.

The interview was then examined by specialists into a better, more direct version, which was then being used in the actual interview to gather information.

3rd Step: Interview Process

The author carried out the interviewing process between January through May. The author contacted either the temple warden or the Sangha-abbot to designate the interview date and time and give the interviewee spare time to prepare for the interview through personal interaction, phone contact, and third-person arrangement. Most of the interviews

took about 2 hours. Some interviewees postponed the interview to a later date due to the tight schedule.

4th Step: Data Analysis

The author used the component analysis technique to separate each part and sub-part to do an in-depth analysis of each POSDCoRB management process component.

Research Result

Part 1: Organizational Setting of Temple and Resided Sangha

The 1 objective is to study the organizational setting of the Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province. From the research result, it was found that the oldest temple within the sample is 264 years old, while only two temples are aged less than 100 years old, implied that the majority of the temple established within Phuket Province was settled for at least a century. On the other hand, the exact ages are inconsistent due to historical discrepancies, loss of written records, and the re-establishment of some of the temples. With that in mind, the average age of a temple is more than 158 years old. Each temple differs in terms of geographical size, having a minimum of 6 rai up to 110 rai. The average area is 44 rai.

The organization size for each temple can be measured with the amount of expenditure spent for each temple, specifically the fixed spending per month for each temple. The author categorized the organization size into four categories: small, moderate, large, extra-large. While the expenditure may seem directly correlated to the geographical size of the temple, it is not accurate, as there is no strong correlation between the variable. At the same time, the number of Sangha and non-Sangha resided or worked within the temple also more or less shows no correlation to the expenditure whatsoever.

Legally, every single temple must have a Sangha abbot responsible for inspection, supporting, and overseeing the majority of activities related to the stationed temple. Sangha abbot may get promoted into a chief abbot, responsible for a larger area, including multiple temples. The tier levels including sub-district, district, province, up to hon-level or countrywide directional region level. Some of the Sangha abbots within the sample also elected Sangha abbot assistance. Meanwhile, there appeared to be a lack of vice Sangha abbot present in any temple during the interview process, as many interviewees stated that it is rather difficult and inconvenient to elect a vice-Sangha abbot that met the condition required by the National Office of Buddhism. Each temple is also required to have at least one temple warden to partake in activities that Sangha are restricted to do so. The temple warden also acted as an auditor of the temple. Although it may seem apparent, Sangha- abbot, Sangha- abbot assistance, and temple warden are strictly required to be male. This unique organizational structure is essential to understand the administration process within the latter parts.

Part 2: POSDCoRB Management Process

The 2 objective is to study the administration process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province through the scope of the POSDCoRB management process. From the research result, it was found as follows:

Sub-part 1: Planning

I. Planning Process: The general direction of each policy and regulation stemming from a temple planning process is primarily influenced by the general temple context and Sangha abbot's management style. The different qualitative factors resulted in a more or less unique policy style as mentioned earlier and regulation. While some temples may proceed toward a more straightforward goal, such as creating a well-maintained holy ground for the comfort of visited Buddhism, certain temples may strive to become a tourist attraction or a preserved urban forest that also acted as a wild animal refuge. While different ideology may occur, the general thought process in the planning direction is more or less similar, as all planned policy and regulation has to be in some way related to the community around the vicinity of the temple or the Buddhism that visited the temple.

II. Planning Staff: Personnel related to the planning process also differs from temple to temple; however, every planning needs to include Sangha abbot within the process, either as the point-person or the decision-maker. While some of the temples only operate on the plan solely crafted by the Sangha abbot, many temples operated in a committee or council style. The committee generally includes the non-Sangha assistance and vice-Sangha abbot and Sangha abbot assistance if present. The more oversized council style also includes the important person or spokesperson from the community around the temple.

III. Planning Problem: Buddhist temples usually suffered from the different working ideologies between Sangha, non-Sangha, and the community. This problem stagnates the usual planning process, resulting in delaying or revising the plan to settle the conflict of interest or prevent the possible future dispute.

Sub-part 2: Organizing

I. Organization Structure: Temple's management tree appeared to have two general approaches; centralized and decentralized. The approaches can be identified with the distribution of decision-making power of the temple's Sangha abbot, with the former having all the decision-making made solely by Sangha abbot, regardless of the election of a vice abbot or abbot assistance. The latter differentiate through the distribution of decision-making power to anyone within the temple, including the vice abbot, abbot assistance, non-Sangha abbot, and any council member. The factors that led to the different approaches are primarily based on the aforementioned organizational size of each temple. Most of the larger temple favors the decentralized approach, with less crucial activities being transferred to elected personnel. The opposition centralized organizational approach can be found within the smaller organization, with all decisions being made by the Sangha-abbot.

II. Organizing Problem: While both approaches of organization structure are viable, both of them run a risk to different problems. The centralized approach would face a high risk of organizational stagnation if the Sangha abbot became incompetent, either through the lack of necessary skill set, old age, or even death. Meanwhile, the Decentralize approach has to deal with the problem when the responsible personnel of the activity distributed from Sangha abbot cannot operate normally due to any circumstance. However, the problem is much less severe compared to the centralized approach issue.

Sub-part 3: Staffing

I. Non-Sangha: Temple legally must have at least one non-Sangha personnel, which is the temple warden. The recruiting of a temple warden and any other staff member is similar in all sample temples. The recruitment process must be either suggested or approved by the Sangha abbot, with additional suggestions or approval from Sangha and non-Sangha within the temple. Some higher-profile staff such as the temple warden or council member are also implied to require the Buddhism community around the temple's acceptance. While the warden is strictly required to be a male (ONAB, 2007), other staff members do not have similar restrictions and allowed the recruitment of any gender. The job qualification in the non-Sangha recruitment process mainly involved work quality, discipline, regulation acceptance, and the compatibility toward work-life inside a temple.

II. Sangha: Sangha, by the standard, is not exactly a run-of-the-mill staff in the typical organization, as Sangha is not legally considered an employee of a temple. However, to become a Sangha in a temple, a Buddhist must be approved by the National Office of Buddhism, the police force regarding criminal record, and the Sangha abbot of the temple. The Buddhists who wanted to become a Sangha were also required to engage in the ordination process. At the same time, such a process may differ from different temples, the general requirement being the process of staying overnight within the temple before the ordination. After the ordination, the Buddhist will become a Sangha, which is also required to study theology to maintain the Sangha status, up to first-degree non-Pali theologist course (The Secretariat of the Senate, 2019). Many of the sample temples also elect particular policy on accepting new Sangha and residence rules ex. Prohibition of a tattoo on visible body parts, restriction of telephone usage.

III. Staffing Problem: Main staffing-related issues are stemming from the heavy scarcity of human resources. While the community generally venerates temple staff and Sangha, the pay for the labor within a temple is relatively small to non-existence. Most of the staff within many people also worked for free. This created an apparent problem of job attractiveness, resulting in less workforce within a temple. This problem is less severe on non-Sangha, as the temple can alleviate the problem by hiring a third-party human resource provider. However, the brunt of the problem lies within the Sangha side, as the temple cannot

explicitly recruit Buddhists to become a long-term Sangha with the benefit. Any new Sangha human resource must be acquired through the normal process of ordination only.

Sub-part 4: Directing

I. Directing Process: Directing process within a temple is typically revolved around the daily routine of a Sangha, the service the temple provided for Buddhists visited the temple and the out-of-temple activity. The general directing process within a temple recorded through a schedule book, work board, calendar, or even in some temple using the abbot's memory. The organizing process also applied when Sangha abbot distributed decision-making power for any personnel, resulting in a multi-layer directing.

II. Communication: Normally, the communication part of directing occurred verbally during the Sangha designated eating period in the morning and after the praying period during the morning and afternoon. Extra supervision such as emergency or distance-restricted cases will generally be dispatched through telephone and Line direct-message application. Most of the documented supervisions are used only for policy level or vital regulation from higher authority. Some more prominent temples even have a broadcasting system to provide supervision for Sangha.

Sub-part 5: Coordinating

I. Coordinating Process: Coordination within temple organization usually becomes apparent during the non-routine activity or project such as Sangha's robe offering ceremony or temple's specific festivities. The coordination process usually involved project planning, key person communication, meeting, organizing the activity and place, and other related tasks. There are two approaches for a temple in coordinating process, Sangha centric and non-Sangha centric. The former will have the Sangha abbot as the primary coordinator around work project, with other staff and personnel being the component within the project, while the latter having Sanghas including the abbot partaking in a supporting role while electing an ad hoc coordinator or board of staff to fulfill the core part of the project.

Sub-part 6: Reporting

I. Authority Reporting: Sangha abbot from each Buddhist temple must report their temple's general status to the sub-district chief abbot and the National Office of Buddhism of Thailand. While many reports are different from temple to temple, all temples shared two similar reports required by the authority; annual income and expense report and Sangha report. The two report period and frequent, however, still differed from each temple. The extra report includes formal responses, building, high-valued objects, construction, maintenance, wear and tear, and emergency reports, including fire, tree topple, and suspicious person trespassing within the temple vicinity. Most reports are currently created and formalized by the National Office of Buddhism, which made reporting relatively for the temple to work with compared to the past.

II. Sangha Report: Most Sangha-to-abbot reports are concerned with the traveling of Sangha out of the temple, general work reports, and emergency reports, usually about the damaged building within the temple. The report process is similar to the aforementioned directing process, mostly done through verbal communication within the eating period or after the praying period. Emergency or distance restricted reports are also done through telephone or Line direct message application. In some temples, reports considered necessary by the Sangha abbot will need to be in documentation form.

Sub-part 7: Budgeting

I. Financial Situation: Each temple in Phuket typically has fixed revenue from donation, selling souvenirs, amulets, and renting space fees. The revenue average of all sample temples is about 110,000 baht per month, excluding the large sum of donations during the Sangha's robe ceremony, which differed from temple to temple and year to year. The expenditure concerning utility and maintenance also has a similar average amount of 108,000 baht per month. The average saving of the temples is about 2.8 million baht. (these calculations excluded Wat Chaitharam from the equation, as it is considered an outlier statistically, having the revenue of 2 million-baht, expenditure of 1.8 million baht per month, and the saving of about 500 million baht)

Part 3 Additional administrative factors

The 3 objective is to discover additional administrative factors affecting the administrative process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province. It was found that faith is a distinct additional factor permeate within the temple's administrative procedure, thus becoming a new component of faith management. This additional factor can be seen through three forms as follows:

Sub-part 1 - Amulets, Relics, Holy Objects: Most of the temples once crafted or acquired amulets, relics, holy objects, with some still regularly made amulets into a form of souvenir. Many sample temples claimed that the creation or acquisition of amulets, relics, holy objects were strictly not used for commercial gain but rather to gain faith and support from Buddhism who seeks to acquire them. On the other hand, some more orthodox temples shunned the creation of new amulets and relics, deeming them to be the astray of Buddha's teaching.

Sub-part 2 - Venerable Sanghas, non-Sanghas, animals, and mystic beasts related to the temple: While non-Sanghas, animals, and mystic beasts, for example, Lady Chan and Lady Mook who defend Phuket against invaders (Srikanok, 1996), inauspicious elephants that Wat Chaitharam's abbots bestow their care on, naga that presence as sculptures within many temples decorations, and the golden sea dragon called Hai Leng Duke (Phuket Municipality, 2020), may be venerated in another temple, the sample temple mainly utilized venerable Sanghas as a faith creation tool. Based on the interview, Venerable Sanghas is the most effective method of creating a massive and long-lasting faith from Buddhism. Many

Buddhists do not put their faith into the temple itself, but rather the venerated Sanghas, regardless of either alive or deceased. Most of the venerated Sanghas are the founding Sanghas abbot of each temple, while some stemmed from the heroic or benevolent act of providing shelter during wartime or curing widespread disease. Many amulets, relics, sculptures, and paintings within a temple were also created to honor the venerated Sanghas.

Sub-part 3 - Architecture, Sculpture, and Painting within the temple: Temples in Phuket generally have buildings with the same layout and architecture, such as Buddha image hall, chapel, bell tower, and crematorium. Some temples also erect particular buildings such as pagoda, ponds, and canteens. Sculpture and painting within the temple usually will be the image of Buddha varied in size. Many sculptures and paintings were also created with the image of important Sanghas, animals, and mystic beasts. Like amulets, relics, and holy objects, architecture, sculptures, and paintings are built or created to attract more Buddhist visitors, creating more faith in them.

The new body of knowledge

Image 1: POSDCoRB+F Management Model

The new body of knowledge formulated by this research is the additional of faith management through three forms: an addition to the POSDCoRB management process consisting of planning, organizing, staffing, directing, coordinating, reporting, and budgeting. All of these components are generally administrated by Sangha Abbot as the primary administrator of the temple. The author can conclude that the Management Process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province must acknowledge faith management as an essential part of its administrative process. Along with the original POSDCoRB management process, the integrated process became an original management

model of POSDCoRB+F, as F stands for faith management, which generally related to 1) Amulets, Relics, Holy Objects. 2) Venerable Sanghas, non-Sanghas, animals, and mystic beasts related to the temple 3) Architecture, Sculpture, and Painting within the temple.

The model usability lies in its ability to entirely explain the administrative environment of a Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket. With the responsible Sangha Abbot as the point-person of the temple, each component, including will be interlaced with Sangha Abbot in terms of direction within the process of planning, organizing, staffing, directing, coordinating, reporting, and budgeting, as well as the newly composed faith management. The model will also be helpful for any Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket to study and understand the process involving the ministration of a temple, whether they are Sangha or non-Sangha.

Discussion of research results

A temple can easily be viewed as a highly centralized organization from the first research results, with the epicenter being the Sangha abbot. Some may argue that temple and abbot are one of the same. Some temples even have their name after the venerated Sangha abbot, and some abbots have the name preceding the temple. Phrakhu Adulsamakkayatorn, Phrakru Sopanarattanabanthit, Phrakru Wijitsilajarn, and Anothai (2015) support this claim, stating that temple management is a direct duty of an abbot.

The centralized approach has a latent problem that occurred within the sample temple from the centralized approach in management, the problem about abbot's incompetency, which came either from the lack of appropriate management skillset, the dulled mind from aging, or even from the dead of the abbot, which creates a stagnate within the process of temple management, and may lead to the loss of faith which is an essential yet intangible resource for a temple. This claim is also supported by Phra Narong Sangkhawichit (2007). The author assumes that without a competent abbot, the faith management within a temple will not be effective. The author discovered that this problem could be prevented through mentor-apprenticeship, having another Sangha prepared for a seamless transition between abbot generation. This also means that the abbot retirement system has to both be set in place and executed. An interviewee also suggested normalization on creating some form of Sangha executive board to reduce the centralization within a temple. A solution which the author also found viable.

The author also discovered the differences within the temple reporting process from each temple to be quite confusing and not standardized. While the two annual income and expense reports and Sangha reports are similar for every temple, many temples have an additional report distinctive from other temples. This may lead to confusion and unnecessary workload toward the Sangha abbot. The same problem also occurred within other factors, albeit in minor forms.

For faith management, factors like the cleanliness and comfortability of the temple vicinity creating faith from Buddhists and tourists is supported by Silalai, Kuanprasong, and Thiangthangtham (2019); Peuchthonglang (2015), while materialistic factors on amulets, relics, and holy objects also supported by Sawangsri (2006).

Conclusion

From studying the POSDCoRB management process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province, all of the factors are either entirely controlled by the abbot or have a working process through the abbot in some way. Many abbots also have a different approach in each process, creating a unique management style within each temple. The author concluded that all factors within the POSDCoRB management process of each Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province differ mainly depending on the Sangha abbot's administrative style of the specific Buddhist temple. The conclusion also led to the second finding regarding faith management within a temple.

Temple's management process was designed to accommodate the fidelity of Buddhists. This unique aspect required an additional factor of Faith (F) to finalize the correct management process. The action of faith creation is done mainly by utilizing venerated Sanghas, either alive or deceased, with the additional support of amulets, relics, and holy objects, along with architectures, sculptures, and paintings. Thus, integrated into the original POSDCoRB management process, the tailor-made management process of Theravada Maha Nikaya Buddhist Temple in Phuket Province became POSDCoRB+F.

Recommendation

The author has recommendations as following:

1. Research Recommendation

1.1 Temple should create a new organizing process concerning reducing centralization within the temple organization to prevent the stagnation of the management process. This can be done through the mentor- apprenticeship system or board of management system.

1.2 Temple should focus its resource by utilizing venerated Sanghas or the current abbot if the temple needed more faith from Buddhists, but not at the cost of forsaking other faith creation methods such as keeping the temple clean or servicing religious activities for the visited Buddhists.

1.3 Responsible authority, specifically the National Office of Buddhism of Thailand, should standardize the report form required from each temple.

2. Recommendation for Further Research

2.1 The research interview process was performed during the COVID-19 pandemic in Thailand during 2020-2021. Many POSDCoRB managerial factors, especially budgeting, were

more or less affected by the pandemic effect. Further research should take this into account while progressing with research.

2.2 Preliminary categorizing of the temple type before declaring the population parameter is highly recommended. As temples may heavily differ in a general context and managing environment, sorting out the similar temple then working on in-depth research will help with the validity of the research.

2.3 The author recommends a larger team of interviewers. To perfectly understand every managerial process of a temple, multiple views, including Sangha abbot, Sangha in the temple, and community around the temple is essential.

References

- Gulick, L., & Urwick, L. (1937). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.
- National Office of Buddhism of Thailand. (2021). *Buddhism General Information 2018-2020*. Retrieved May 2, 2021, from <https://www.onab.go.th/th/ebook/category/detail/id/4/iid/24>
- National Office of Buddhism of Thailand. (2007). *Temple Warden's Handbook*. (4th ed.). Bangkok: Ecclesiastical Property Office.
- National Statistical Office of Thailand. (2019). *NSO Survey Report of Social, Cultural and Psychiatrically Status of 2019*. Retrieved December 23, 2020, from <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N21-09-61-1.aspx>.
- Peuchthonglang, P. (2015). Religion Tourism Routes: The Important Chedi and Buddha Image in Chiang Mai. *FEU Academic Review Journal*, 9(2-4), 111-123.
- Phrakru Adulsamakkayatorn (Saengchan Charoenkong), Phrakru Sopanarattanabanthit, Phrakru Wijitsilajarn, & Anothai, S. (2015). The Abbots' Role in the Temple Administration in Present Thai Society. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(5), 102-116.
- Phra Narong Sangkhawichit (2007). *Problems of Thailand's - Sangha Administrative Authority and Suggested Solutions*. (Master's Thesis). Thammasart University. Bangkok.
- Phuket Municipality. (2020). *Dragon "Hai Leng Duke"*, Retrieved July 2, 2021, from <https://www.phuketcity.go.th/travel/>
- Prabhu, R. K., & Rao, U. R. (1967). *The Mind of Mahatma Gandhi*. Ahmeabad: Jitendra T Desai Navajivan Mudranalaya.
- Sawangsi, B. (2006). *Buddhist Commerce: Amulet Image*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Silalai, P., Kuanprasong, L., & Thiangthangtham, W. (2019). The Comparative Study of Management the Tradition of Worshipping Phra Buddhachata Pluang in 2017. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 13(3), 101-113.

- Srathong, P. (2017). The Role of the Temple on Society to Move Forward in the 21th Century. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Thai Language ed.)*, 10(1), 936-951.
- Srikanok, B. (1996). *Thai Junior Encyclopedia*. Bangkok: Thai Junior Encyclopedia Foundation by His Majesty King Bhumibol Adulyadej.
- The Great the Secretariat of the Senate. (2019). *2019 Sangha Education Act*. Bangkok: The Secretariat of the Senate Print.

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้าง พลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*

A Development of Supervision Administration Monks Management Model Based on Self-Empowerment and Participatory Learning

¹ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ²พระศรีธรรมภาณี, ³พระมหาพวงศกร ฐานงกรณ์ (สิมพา),
⁴ชนันภรณ์ อารีกุล และ ⁵ขวัญตระกูล บุธิจักร

¹Khantong Watanapradith, ²Phra Sridhammapani,
³Phramaha Pongsakorn Thanangkaro (Simpa), ⁴Chananporn Areekul
and ⁵Khwantrakun Butthichak

^{1,2,3,5}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ⁴มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
^{1,2,3,5}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, ⁴Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Kanthong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพระบริหารการนิเทศ 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม รูปแบบวิจัยเป็นแบบผสมวิธี และใช้การทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมจำนวน 21 รูป ในพื้นที่ 4 ภาค เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบวัดสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ แบบสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย (t-test dependent)

ผลการศึกษาพบว่า

1) พระบริหารการนิเทศเป็นผู้บุคลิกลักษณะน่าเชื่อถือและสร้างศรัทธา มีการสื่อสารที่ดี เป็นผู้มีจิตอาสา เสียสละ มนุษย์สัมพันธ์ดี และมีอุดมการณ์เผยแพร่งานพระพุทธศาสนา

2) หลักสูตรสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ มีรูปแบบการอบรมแบบผสมผสาน (Hybrid Learning) เป็นการอบรมออนไลน์ 7 ชั่วโมง และออนไซต์ 5 วัน และฝึกภาคปฏิบัติ 1 เดือน เนื้อหาหลักสูตรประกอบด้วย 6 โมดูล (Module) ประกอบด้วย Pre-Module ความรอบรู้เกี่ยวกับองค์กรและเครือข่าย Module 1) ความเป็นครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง 2) การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจผู้นำ 3) การนิเทศอย่างมืออาชีพเพื่อสร้างชุมชนกัลยาณมิตร 4) การบริหารจัดการเชิงพุทธนวัตกรรม 5) การสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคม และ 6) ปฏิบัติการบริหารจัดการการนิเทศ ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า คะแนนเฉลี่ยของสมรรถนะพระบริหารการนิเทศทั้ง 5 ด้าน ของพระสอนศีลธรรมภายหลังการเข้าร่วมอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า $t = 4.26$)

3) รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กระบวนการคัดเลือกอย่างมีส่วนร่วม

2) กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง 3) การวางโครงสร้างระบบการส่งเสริมพระบริหารการนิเทศ และ 4) การสร้างพลังเครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่เข้มแข็ง องค์ความรู้ใหม่คือ 4 ส. โมเดล พัฒนาพระบริหารการนิเทศ ได้แก่ 1) สร้างระบบคัดสรรอย่างมีส่วนร่วม 2) สร้างสรรค์การเรียนรู้แบบเสมือนจริง 3) สร้างระบบการส่งเสริมในการบริหารงาน และ 4) สร้างพลังเครือข่ายของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ และพระสอนศีลธรรม

คำสำคัญ: พระบริหารการนิเทศ; การเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเอง; การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม; พระสอนศีลธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to investigate the characteristics of supervision administration monks, 2) to develop the curriculum for developing the competency of supervision administration monks, and 3) to present the supervision administration monks management model based on self-empowerment and participatory learning. The study was a mixed-methods research and used the one-group pretest-posttest design. The sample group were 21 moral teaching monks from four regions. The research instruments were in- depth interview form, competency assessment test, participation observation, and reflection. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test dependent.

The research results were:

1) The supervision administration monks are those who are trustworthy and capable of fostering faith through good communication, volunteerism, sacrifice, good human relations, and an intention to spread Buddhism.

2) The curriculum for developing the competency of supervision administration monks was a hybrid learning course consisting of 7 hours of online training, 5 days of on-site training and 1 month of practical training. The curriculum consists of 6 modules with a Pre-Module on knowledge about institution and networks. The 6 modules include: 1) change-agent teachers, 2) communication for empowerment leaders, 3) professional supervision to build a friendly community, 4) Buddhist innovative management, 5) building networks to drive morality in society, and 6) practice to supervision administration monks. The result of the curriculum test showed that the mean scores of 5 aspects supervising monks' competencies were significantly higher than before training at the .05 level (t value = 4.26),

3) The supervision administration monk management model based on self-empowerment and participatory learning consisted of 4 components: 1) participatory selection process, 2) learning process to change, 3) building a system structure to promote the supervision administration monks, and 4) building a strong network of monks for supervision administration. The new knowledge was 4S model to develop the supervision administration monks: 1) to create a participatory selection process, 2) to create the virtual learning, 3) to

create a system to promote administration, and 4) to create the network of supervision administration monks, supervision monks, and moral teaching monks.

Keywords: Supervision Administration Monks; Self- Empowerment; Participatory Learning; Moral Teaching Monks

บทนำ

อดีตการศึกษาไทยได้ผูกโยงกับการศึกษาศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้อบรมบ่มเพาะวิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม แต่เมื่อประเทศไทยรับเอาแนวคิดการจัดการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นเรื่องการแข่งขันเปรียบเทียบเช่นปัญหาเป็นตัววัดคุณภาพการศึกษาไทย ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เด็กไทยมีความเครียดมากเกินไปเนื่องจากผู้ปกครองมุ่งเน้นให้เรียนกวดวิชา นอกจากเด็กไทยไม่มีความสุขในการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ประเทศไทยยังประสบปัญหาภูมิทัศน์ทางศีลธรรมทางสังคมของเยาวชนไทยก็ไม่แข็งแรง ปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนไทยแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพฤติกรรม “ยิ่งโตยิ่งเพิ่ม” ได้แก่ การเที่ยวกลางคืน การใช้โทรศัพท์เกินจำเป็น การโดดเรียน การยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ การดื่มสุรา การติดเกม ใช้อินเทอร์เน็ตเกินจำเป็นและเข้าถึงความเสี่ยงอันตรายในด้านต่างๆ และกลุ่มพฤติกรรม “ยิ่งโตยิ่งลด” ได้แก่ การไปวัด การไปเที่ยวกับพ่อแม่พี่น้อง การเล่นเกม และช่วยเหลืองานบ้าน เป็นต้น (Chitradap & Bunsue, 2007) ภาครัฐได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและการบ่มเพาะศีลธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา จึงให้งบประมาณสนับสนุน โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดตั้งโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนับตั้งแต่ ปี พ.ศ.2546 จวบจนถึงปัจจุบัน โดยให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบบริหารโครงการ

สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหนึ่งในสองหน่วยงานที่ภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมให้พระสงฆ์ในการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นับว่าเป็นต้นทุนสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน ในการบ่มเพาะจิตและปัญญาแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานโดยผ่านโครงการสำนักพระสอนศีลธรรมในการทำหน้าที่บริหารจัดการดูแลและกำกับติดตาม ซึ่งนับว่าเป็นโครงการที่พัฒนาคุณธรรม ศีลธรรมของคนในชาติที่เริ่มต้นจากเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา อันจะเป็นฐานไปสู่วิสัยทัศน์ชาติ คือ ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์ชาติที่ระบุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ที่มีเป้าหมายให้คนในชาติทุกช่วงวัย เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ มีความพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งรากฐานแรกที่ต้องเริ่มต้นในการปลูกฝังบ่มเพาะ คือ เด็กและเยาวชน กว่าหนึ่งทศวรรษของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พยายามขับเคลื่อนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ผลสัมฤทธิ์ของโครงการพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับที่ดีสามารถส่งเสริมพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียน (Phra Sridhammapani et al., 2018) แต่อย่างไรก็ตามยังพบ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางที่ต้องพัฒนาเพื่อให้การทำงานของพระสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น มีผลการศึกษาที่สะท้อนถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม โดยพบประเด็นหลัก กล่าวคือ ปัญหาความไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่สามารถทำให้นักเรียนสนใจ การใช้สื่อที่ไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ความไม่เข้าใจในวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน (Phrapalad Peecha Nandako (Junjuea), 2017) สอดคล้องกับ Sermsong and Lunaha (2021) กล่าวถึงปัญหา

พระสอนศีลธรรมขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทำให้ใช้สื่อน้อย ไม่สามารถสร้างความสนใจให้กับนักเรียน และยังเน้นการสอนแบบบรรยาย อีกทั้งวิธีการวัดประเมินผลด้วยข้อสอบซึ่งไม่สามารถสะท้อนผลลัพธ์ที่อยากให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างแท้จริง คือ เรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่แสดงออกที่พึงประสงค์

ด้วยปัญหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมดังกล่าว ทำให้เกิดกระแสต่อต้านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยเยาวชนกลุ่มหนึ่งอยากให้ “ถอดพระพุทธศาสนาออกจากบทเรียน” (Manager Online, 2020) อีกทั้งบางสถานศึกษาที่มีพระสอนศีลธรรมไปสอนขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม และอยากให้มีการพัฒนาพระสอนศีลธรรมที่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ โดยมีการนิเทศติดตามและประเมินการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง (Phra Athiphat Adhicitto (Meesil), 2018) โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างทักษะและประสบการณ์ให้กับ พระสอนศีลธรรม และควรมีการกระจายออกไปตามส่วนภูมิภาค โดยได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา ชุมชน คณะสงฆ์ในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม กล่าวได้ว่า ต้องมีการพลิกโฉมการขับเคลื่อนงานพระสอนศีลธรรมเพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพและเป็นพลังในการขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา ซึ่งปัจจุบันวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ที่ท้าทาย และต้องมีการปรับตัวสูง เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ดังนั้น เพื่อการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่งและสมสมัยกับการจัดการเรียนการสอนของคนรุ่นใหม่ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “เป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา” โดยกำหนด 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาและวางระบบบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมให้ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมและจัดการสมรรถนะพระสอนศีลธรรมและบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพวิถีพุทธ ยุทธศาสตร์ที่ 4 เพิ่มคุณค่าและความผูกพันให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (พระสอนศีลธรรม, บุคลากร, สถานศึกษา, คณะสงฆ์, พลัง บ ว ร) (Monks Teaching Morality in School Office Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2022) จากแผนยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์แสดงให้เห็นทิศทางการพัฒนาการขับเคลื่อนพระสอนศีลธรรมที่ต้องพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกันทั้งในด้านการพัฒนาคน ระบบ และกลไก กลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานของสำนักงานพระสอนศีลธรรม บรรลุวิสัยทัศน์ คือ การพัฒนาพระบริหารการนิเทศและพระนิเทศ ซึ่งถือว่าเป็นแกนนำที่จะมาช่วยพัฒนาและยกระดับศักยภาพของพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพและเข้าถึงพระสอนศีลธรรมที่กระจายตัวอยู่ในตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพราะการบริหารจัดการเพียงลำพังสำนักงานพระสอนศีลธรรม อาจไม่เพียงพอและทันต่อการเร่งพัฒนาพระสอนศีลธรรมที่ต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา ดังสถานการณ์แพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่สถานศึกษาต้องปรับการเรียนการสอนมาใช้ระบบออนไลน์ ถ้าพระสอนศีลธรรมไม่สามารถปรับตัวได้ทัน การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นรากฐานในการบ่มเพาะจิตและปัญญาของเด็กและเยาวชนไทยย่อมด้อยประสิทธิภาพหรือไม่เข้าถึงการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่

ทั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาพระสอนศีลธรรมที่ผ่านมาคือ การจัดการฝึกอบรมที่มาจากส่วนกลางของสำนักงานพระสอนศีลธรรม ซึ่งมีกำลังคนจำกัดและไม่สามารถกระจายการอบรมให้พระสอนศีลธรรมที่มีอยู่ทั่วประเทศได้ทันทั่วถึง อีกทั้งมีช่องว่างในการบริหารกำกับติดตามพระสอนศีลธรรม ขาดการเชื่อมต่อประสานระหว่างพระสอนศีลธรรมกับสถานศึกษาที่เป็นระบบและมีมาตรฐาน การช่วยแก้ไขปัญหาเวลาพระสอนศีลธรรมมีปัญหา หรือการได้รับการเสริมสร้างพลังใจจากกัลยาณมิตรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และ

ทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดและช่วยเหลือเกื้อกูลได้อย่างใกล้ชิด ดังนั้น การพัฒนาให้มีพระบริหารการนิเทศ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้สถานศึกษา และพระสอนศีลธรรมให้มีความมุ่งมั่นในการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการพลิกโฉมพระสอนศีลธรรมให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ภายใต้ฐานคิดใหม่ในการกระจายโครงสร้างในการกำกับติดตามให้ความช่วยเหลือประสานงาน พัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีความมุ่งมั่นในการสอนด้วยการแนวทางที่มีการพัฒนาและส่งเสริมอย่างเป็นระบบ โดยพระบริหารการนิเทศคอยเป็นพี่เลี้ยงและประสานงานในพื้นที่กับสำนักงานพระสอนศีลธรรม สถานศึกษา และคณะสงฆ์ ทั้งนี้การออกแบบหลักสูตรพระบริหารการนิเทศซึ่งถือว่าการริเริ่มใหม่ และสร้างสรรค์ เป็นการปรับมุมมองของผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรของพระสอนศีลธรรมในการทำงานเชิงรุก ผู้วิจัยได้นำแนวคิด Design Thinking โดย Merholz (1960) ได้เสนอการคิดเชิงออกแบบสามารถเป็นส่วนเสริมที่ดีในแนวทางอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหา โดยนำมุมมองที่หลากหลายมารองรับในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และแนวคิด Growth Mindset ของ Carol Dweck ที่เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์มากกว่าพรสวรรค์ โดย 3 ปัจจัย ในการพัฒนา คือ ดังนี้ Efforts (ความพยายาม) กลยุทธ์ (Strategies) การหาแหล่งข้อมูลภายนอก (Help from Others) (Phuwajaronkul, 2021) แนวคิดเรื่อง Growth mindset สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ ถ้าคิด ถ้าทำ ถ้าเปลี่ยนแปลง ทันต่อเทคโนโลยี และแนวคิด Future Skill: การเรียนรู้ทักษะแห่งอนาคต หนึ่งในทักษะที่สำคัญและสอดคล้องกับการปรับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา คือ ทักษะในการแก้ปัญหา (Problem Solving Skill) ศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช บุคคลที่ริเริ่มและผลักดันแนวคิดนี้ โดยได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความจำเป็นในเรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมประชาชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในยุคปัจจุบันที่เน้นไปในเรื่องทักษะและความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นหลักมากกว่าเนื้อหาสาระต่างๆ (Research and Educational Development Office, Office of Education Council, Ministry of Education, 2021)

นอกจากนี้ การพัฒนาพระบริหารการนิเทศที่จะเป็นกลไก สำคัญ หรือตัวจักรในการขับเคลื่อน ขบวนการเพื่อพลิกโฉมพระสอนศีลธรรม จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีพลังในตนเอง (Self-Empowerment) สูงก่อนที่จะไปเสริมสร้างพลังใจให้กับผู้อื่น Clutterbuck และ Kermaghan (1995) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีคุณภาพ เกิดพลังความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความสุขในการทำงาน สามารถปรับตัวและดึงความสามารถจากบุคคลมาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อนึ่งนอกจากแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองแล้วยังต้องอาศัยพลังของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งมุมมองและความพร้อมในการลงมือปฏิบัติ (Pretty et al., 1995) ทั้งสองแนวคิดนี้จะเกื้อกูลในมิติของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนต้องมีในยุคศตวรรษที่ 21

อนึ่ง งานวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยย่อย 1 ภายใต้แผนวิจัย การพลิกโฉมพระสอนศีลธรรม: การพัฒนาพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์และพระสอนศีลธรรมเพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมไทย ซึ่งโครงการย่อย 1 นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของแผนงานที่จะค้นหาพระสอนศีลธรรมที่จะมาทำบทบาทหน้าที่ในการเป็นพระบริหารการนิเทศ ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้มุ่งหวังเฉพาะแต่การพัฒนาหลักสูตรพระบริหารการนิเทศ แต่ยังคงคาดหวังให้พระสอนศีลธรรมที่ผ่านการอบรมเป็นพระบริหารการนิเทศ ได้ออกไปทดลองปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นพระบริหารการนิเทศของพระบริการนิเทศทั้ง 4 ภาค เพื่อถอดบทเรียนการทำงานและนำมาสู่การสรุปรูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ

เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมพัฒนาและขยายผลให้มีพระบริหารการนิเทศ ที่จะออกไปทำหน้าที่เป็นศูนย์เคลื่อนที่ในการพัฒนางานสอนศีลธรรมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สามารถร่วมแก้ไขปัญหาของพระสอนศีลธรรมในพื้นที่ได้อย่างทันท่วงที ยกระดับการทำงานของพระสอนศีลธรรมให้มีระบบและกลไกที่มีมาตรฐานเป็นการพลิกโฉมพระสอนศีลธรรมอย่างแท้จริง และอันจะเป็นรากฐานพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนาการทำงานที่เข้มแข็ง ทำให้พระบริหารการนิเทศเป็น Smart Monk ที่จะมาช่วยนำพาให้สำนักงานพระสอนศีลธรรม เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สร้างฐานกำลังเพื่อขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมไทย นำพาธรรมเข้าถึงเด็กและเยาวชนไทยให้รู้เท่าทัน มีภูมิศีลธรรมพ้นจากภัยของโลกที่นับวันยิ่งเปลี่ยนแปลงและรับมือได้อย่างยากหากเด็กและเยาวชนไทยขาดศีลธรรมเป็นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพระบริหารการนิเทศ
- 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ
- 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix Method Research) ตามแนวคิดของ Creswell & Plano Clark (2018) แบบการประเมินหลายขั้นตอน (Klangphahol, 2020) โดยมีพื้นที่การวิจัย 4 ภาค โดยภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร และชลบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และตรัง หลักการและเหตุผลในการเลือกพื้นที่ 1) เป็นพื้นที่ศูนย์เครือข่ายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) มีพระสอนศีลธรรมที่ผ่านการอบรม Active Learning ของสำนักงานพระสอนศีลธรรม โดยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือวิจัย และเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ โดยแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาและการทำงาน เช่น หลักสาราณียธรรม และหลักอภิธานียธรรม แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อเสริมพลังอำนาจของผู้นำ (การสื่อสารอย่างสันติ การ Coach และ Facilitator การสานเสวนา) แนวคิดหลักการบริหารจัดการของผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (การบริหารจัดการเชิงพุทธ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง Design Thinking, Growth Mindset การทำแผนยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่าย) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 (ครูในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กระบวนการนิเทศ)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือ โดยเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์กลุ่มแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Group Interview) 2) การประเมินก่อนและหลังการทดลอง ประกอบด้วย การประเมินแบบ Formative Assessment ด้วยแบบวัดสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ (Pre-Post Test) การประเมินระหว่างกระบวนการ (Summative Assessment) ด้วยบันทึกเสริมพลังอำนาจในตนเอง การทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด After Action Review 3) คำถามสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) 4) หลักสูตรอบรมพัฒนา

สมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ตรวจสอบคุณภาพคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพในด้านของความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC = 0.8 การตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ แบบวัดสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ด้วยการคำนวณหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และ วิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อของแบบประเมินด้วยค่าสหสัมพันธ์ CORRECTED ITEM-TOTAL CORRELATION (CITC) โดยตัดข้อคำถามที่ได้ค่าวิกฤต r ต่ำกว่า 0.463 (Two tail p.05) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.967 และการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ โดยผ่านการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญต่างสาขา 5 ท่าน เพื่อรับรองหลักสูตร โดยจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว.91/2564

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลตามระยะการวิจัย โดยระยะวิจัยที่ 1) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ผู้เกี่ยวข้องกับการงานพระสอนศีลธรรม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสอนศีลธรรม กลุ่มสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ กลุ่มบุคลากร เครือข่ายประสานงานพระสอนศีลธรรมประจำภูมิภาคของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสงฆ์ จำนวนกลุ่มละ 10 ท่าน/ภาค รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 90 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ อยู่ในพื้นที่ศึกษาวิจัย มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม สถานศึกษาวิधिพุทธไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ในการร่วมงานกับสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาก่อน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อนำมาสรุปการกำหนดคุณลักษณะพระบริหารการนิเทศ และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศก่อนนำไปทดลองใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 3 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อกำหนดสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ และออกแบบหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ และประเมินปรับปรุงหลักสูตร โดยนำร่างหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศมาทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีเชี่ยวชาญแตกต่างกัน จำนวน 7 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา การนิเทศการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านอบรมพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดพระเมรุผล ผู้เชี่ยวชาญด้านสถานศึกษาวิधिพุทธ และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนการสอน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญตามสาขาที่กำหนด สาขาละ 1 ท่าน มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ที่ผ่านการวิพากษ์แนะนำจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงและนำไปทดลองใช้ ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสอนศีลธรรม 21 รูป จาก 4 ภาค (เหนือ กลาง อีสาน ใต้) โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ (1) มีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด (2) ผ่านการสัมภาษณ์ของคณะกรรมการ (3) กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามภาค ภาคละ 5 รูป ออกแบบการวิจัยทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design โดยใช้การประเมินผลก่อน-หลังการทดลองด้วยแบบวัดสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ และติดตามผลเชิงคุณภาพจากการทำโครงการและการสรุปถอดบทเรียนสะท้อนคิดและการทำสาธิตเสวนา

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ผลข้อมูลและสรุปผล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การแปรผลข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของคะแนนแบบวัดสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ดำเนินการสรุปผลข้อมูล โดยรายงานผลการวิจัยทดลองด้วยสถิติวิเคราะห์ t-test อธิบายเชิงคุณภาพประกอบนำเสนอสรุปข้อมูลแบบอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” ผลการวิจัยพบว่า

1) คุณลักษณะของพระบริหารการนิเทศ ผลการศึกษาพบว่า พระบริหารการนิเทศ คือ พระสอนศีลธรรมที่จะออกไปทำบทบาทหน้าที่มากกว่าผู้ที่เป็นพระนิเทศ และพระสอนศีลธรรม จำเป็นต้องมีศาสตร์ทั้งการนิเทศและศาสตร์ในการบริหาร โดยผ่านกระบวนการฝึกฝนพัฒนาให้เป็นมีความรู้ ทักษะ เจตคติ เกี่ยวกับการสร้างครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารเพื่อเสริมพลังอำนาจผู้นำ การนิเทศอย่างมีอาชีพเพื่อสร้างชุมชนกัลยาณมิตร การสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคม และการบริหารจัดการเชิงพุทธนวัตกรรม มีบทบาทหน้าที่ 1.จัดทำแผนการนิเทศพระสอนศีลธรรม 2. กำกับ ติดตาม ควบคุมปฏิบัติตามแผนการนิเทศ 3.ให้การช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุน สร้างขวัญกำลังใจ พระนิเทศและพระสอนศีลธรรม ให้เกิดการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธานุสาแก่ผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน และสังคม 4. ตรวจสอบประเมินและปรับปรุงการนิเทศ 5. ประสานงานความร่วมมือกับเครือข่ายพลังศีลธรรมในสังคม 6. สรุปรายงานผลการปฏิบัติงานของพระนิเทศก์ พระสอนศีลธรรม และ ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธานุสาของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา 7. จัดทำโครงการ แผนงาน แนวทางพัฒนา ให้กับสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนั้นการพัฒนาพระบริหารการนิเทศให้ออกไปทำบทบาทหน้าที่เหล่านี้ได้ พระบริหารการนิเทศต้องได้รับการพัฒนาด้านการเรียนการสอนเชิงรุก มีความรอบรู้รอบด้านเกี่ยวกับหลักสูตร สามารถเป็นผู้นำในการบริหารจัดการศึกษาวิชาพระพุทธานุสา มีบุคลิกลักษณะน่าเชื่อถือและสร้างศรัทธา มีการสื่อสารที่ดี สำหรับพระสอนที่จะเป็นพระบริหารการนิเทศได้ คุณสมบัติพื้นฐานหลักที่ต้องมีประสบการณ์เป็นพระสอนอย่างน้อย 5 ปี คุณวุฒิการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสอนหรือผ่านการอบรมหลักสูตรการสอน เป็นผู้ที่มีจิตอาสา เสียสละ มนุษย์สัมพันธ์ดี มีอุดมการณ์เผยแพร่งานพระพุทธานุสาซึ่งนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นพระบริหารการนิเทศที่ต้องมีวิสัยทัศน์ในการรับใช้งานพระพุทธานุสาด้วยความมุ่งมั่นและอุทิศตน

2) การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะของพระบริหารการนิเทศ มี 5 ด้าน กล่าวคือ 1) ความเป็นครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง 2) การสื่อสารเพื่อเสริมพลังอำนาจผู้นำ 3) การนิเทศอย่างมีอาชีพเพื่อสร้างชุมชนกัลยาณมิตร 4) การบริหารจัดการเชิงพุทธนวัตกรรม ศีลธรรมในสังคม 5) การสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคม หลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ เป็นการอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะ จำนวน 48 ชั่วโมง และฝึกปฏิบัติการภาคสนาม 1 เดือน โดยในช่วงอบรมเป็นการอบรมแบบ Hybrid Learning ประกอบด้วยการอบรมออนไลน์ 7 ชั่วโมง

และอบรมเชิงปฏิบัติการ 5 วัน จำนวน 41 ชั่วโมง โดยมีปรัชญาของหลักสูตร คือ “มุ่งพัฒนาระดับคุณภาพ พระสอนศีลธรรมให้มีความเป็นมืออาชีพวิถีพุทธในการบริหารจัดการการนิเทศ สร้างเครือข่ายองค์การแห่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อรวมพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา” สำหรับเนื้อหาของหลักสูตร ประกอบด้วย 6 Module ได้แก่ Pre-Module ความรอบรู้เกี่ยวกับองค์กรและเครือข่าย Module 1 ความเป็นครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง Module 2 การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจผู้นำ Module 3 การนิเทศอย่างมืออาชีพเพื่อสร้างชุมชนกัลยาณมิตร Module 4 การบริหารจัดการเชิงพุทธนวัตกรรม Module 5 การสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคม Module 6 ปฏิบัติการบริหารจัดการการนิเทศโดยพระบริหารการนิเทศ (โครงการภาคสนาม 1 เดือน) โดยใช้กระบวนการคัดเลือกแบบมีส่วนร่วมด้วยการตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต บุคลากรสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และคณะสงฆ์ของแต่ละภาค) มีพระสอนศีลธรรมที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน 21 รูป ประกอบด้วย พระสอนศีลธรรมภาคเหนือ 5 รูป ภาคกลาง 6 รูป ภาคอีสาน 5 รูป และภาคใต้ 5 รูป การวัดและประเมินผลของหลักสูตรพระบริหารการนิเทศ ใช้การวัดและการประเมินผลทั้ง 2 มิติ ได้แก่ การประเมินผลระหว่างการอบรม (Formative Assessment) และการประเมินผลรวม (Summative Assessment) ผลการอบรมพบว่า ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบผลการพัฒนาสมรรถนะรายด้าน

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t-test	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านที่ 1 ความเป็นครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง	4.29	.60	4.46	.427	-1.19	.24
ด้านที่ 2 การสื่อสารเพื่อเสริมพลังอำนาจผู้นำ	4.31	.61	4.53	.42	-1.63	.11
ด้านที่ 3 การนิเทศอย่างมืออาชีพเพื่อสร้างชุมชนกัลยาณมิตร	4.06	.64	4.42	.48	-2.48	.02*
ด้านที่ 4 การบริหารจัดการเชิงพุทธนวัตกรรมศีลธรรมในสังคม	4.10	.63	4.55	.49	-2.90	.01*
ด้านที่ 5 การสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อน	4.23	.60	4.51	.44	-1.77	.09
รวม	4.15	.55	4.49	.39	c	.00*

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะของพระบริหารการนิเทศของพระสอนศีลธรรมที่เข้าอบรมมีคะแนนค่าเฉลี่ยสมรรถนะของพระบริหารการนิเทศก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มีผลทดสอบค่า $t = .55$ คะแนนค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนการทดลอง $\bar{X} = 4.15$, $S.D. = .55$ และหลังการทดลอง $\bar{X} = 4.49$, $S.D. = .39$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า เสียงสะท้อนจากผู้เข้าอบรมมีความประทับใจในการเข้าร่วมอบรม และได้รับการพัฒนาด้านตนเองมากขึ้นมีพลังใจและมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนงานศีลธรรม “รู้สึกมีพลัง รู้สึกสนุกสนาน เริ่มเห็นทิศทาง Vision ที่เริ่มชัดเจน” ได้เครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่ไปทำงานขับเคลื่อนศีลธรรมร่วมกัน”

3) รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านการให้พระบริหารการนิเทศได้ฝึกปฏิบัติในโครงการอบรมพระนิเทศ เป็นเจ้าภาพในการดูแลห้องอบรมและเป็นวิทยากรกระบวนการร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้กับพระนิเทศก์ ทุกภาคได้รับเสียงตอบรับจากพระนิเทศก์ถึงความประทับใจที่มีต่อพระบริหารการนิเทศ ผลการปฏิบัติภาคสนามเกิดโครงการบริหารการนิเทศติดตามประเมินผลโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน 4 โครงการตามภาค การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเอง

ให้พระบริหารการนิเทศ มีผลงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้แม้จะมีบางภาคที่ไม่สามารถครบทุกกิจกรรมแต่ใช้การจัดออนไลน์เสริมให้เกิดทักษะการนิเทศการและการทำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เกิดการสร้างเครือข่ายทำงานร่วมกับศึกษานิเทศก์ คณะสงฆ์ วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต มจร. สถานศึกษา ทำให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศ มี 4 องค์ประกอบ กล่าวคือ

องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการคัดเลือกอย่างมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาพระสอนศีลธรรมที่จะพัฒนาเป็นพระบริหารการนิเทศอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือ (1) การกำหนดคุณสมบัติสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการเป็นพระบริหารการนิเทศ (2) สร้างกลไกในการคัดสรรโดยมีสองระบบ คือ สมัครด้วยตนเอง (มีผู้บริหารคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ให้การรับรอง) และสมัครโดยคณะสงฆ์ส่งรายชื่อ โดยจัดตั้งคณะกรรมการที่มาจากทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกคุณสมบัติของพระบริหารการนิเทศเพื่อความโปร่งใสและการได้รับการยอมรับและสร้างการรับรู้การมีพระบริหารการนิเทศ หัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมที่มีความมุ่งมั่น พุเมเท อุทิศตน เสียสละ รักในงานสอนและความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำหน้าที่พระบริหารการนิเทศ

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยนำระบบการอบรมแบบ Hybrid คือ (1) การอบรมออนไลน์ที่ใช้เวลาไม่มากแต่สามารถเชิญวิทยากรสร้างแรงบันดาลใจและถ่ายทอดประสบการณ์ได้ดี (2) การอบรมออนไซต์ 5 วัน ลำดับเนื้อหาตามสาระในหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ 5 ด้าน โดยรูปแบบการอบรมเน้นเรื่องการนำโจทย์สถานการณ์จริงเป็นห้องจำลองการเป็นพระบริหารการนิเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหา การถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ลักษณะกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้พระบริหารการนิเทศแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การรับฟังทีมและการมีส่วนร่วม การฝึกกระบวนการทำงานทีมของพระบริหารการนิเทศในการบริหารคน บริหารงาน บริหารเครือข่าย บริหารเวลา

องค์ประกอบที่ 3 การวางโครงสร้างระบบการส่งเสริมพระบริหารการนิเทศ โดยสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรออกนโยบายที่ชัดเจนถึงระบบกลไกการทำงาน บทบาทหน้าที่และการให้การสนับสนุนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างพลังเครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่เข้มแข็ง สร้างความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานและรักษาพลังบวกในการทำงาน เป็นการเสริมแรงในการรักษาทายาทพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

พบบทความรู้ใหม่เรียกว่า โมเดล 4 ส.พัฒนาพระบริหารการนิเทศ คือ

ส.สร้างระบบคัดสรรอย่างมีส่วนร่วม จัดตั้งคณะกรรมการที่มาจากทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกคุณสมบัติของพระบริหารการนิเทศเพื่อความโปร่งใสและการได้รับการยอมรับและสร้างการรับรู้การมีพระบริหารการนิเทศ หัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมที่มีความมุ่งมั่น พุเมเท อุทิศตน เสียสละ รักในงานสอนและความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำหน้าที่พระบริหารการนิเทศ

ส.สร้างสรรค์การเรียนรู้แบบเสมือนจริง คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยน 2 ขั้นตอน โดยมีบันไดก้าวแรกที่สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยการอบรมแบบ Hybrid Learning ซึ่งประกอบด้วยออนไลน์และออนไซต์ บันไดก้าวที่สองการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทำงานผ่านการบริหารจัดการในการทำงานเป็นทีมของพระบริหารการนิเทศ

ส.สร้างระบบการส่งเสริมในการบริหารงาน คือ โดยสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรออกนโยบายที่ชัดเจนถึงระบบกลไกการทำงานบทบาทหน้าที่และการให้การสนับสนุนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ การกำหนดโครงสร้างจำนวนและกำหนดขอบเขตบทบาทหน้าที่การทำงานของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ ให้ชัดเจนสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ มีการส่งเสริมผลักดันให้ผลงานการทำงานตามบทบาทหน้าที่พระบริหารการนิเทศ เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลงานของคณะสงฆ์ และให้พระบริหารการนิเทศมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนา คัดเลือกผลงาน พระสอนศีลธรรมดีเด่น และการพัฒนาหลักสูตรพระสอนศีลธรรม

ส.สร้างพลังเครือข่ายของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศ และพระสอนศีลธรรม โดยการจัดเวทีเสวนาชวนคุยอย่างต่อเนื่องของพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานและรักษาพลังบวกในการทำงาน เพราะนอกจากแลกเปลี่ยนประสบการณ์แล้วยังเป็นเวทีให้พระบริหารการนิเทศได้แสดงผลงานและบทบาทให้สังคมรับทราบเพื่อสร้างความตื่นตัว ความร่วมมือ และสร้างแรงบันดาลใจให้พระสอนศีลธรรมได้ขยับตัวพัฒนาเป็นพระนิเทศ และพระบริหารการนิเทศ เป็นการเสริมแรงในการรักษาทายาทพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไป ทั้งนี้ปัจจัยที่ทำการพัฒนาพระบริหารการนิเทศประสบความสำเร็จและยั่งยืน มี 3 ปัจจัย ได้แก่ เรื่องของ คน ระบบ และกลไก ซึ่งเป็นประเด็นที่เครือข่ายผู้เกี่ยวข้องต้องมาร่วมหารือและบริหารจัดการร่วมกัน

โมเดล ๔ ส.พัฒนาพระบริหารการนิเทศ

ภาพที่ 1 โมเดล 4 ส.พัฒนาพระบริหารการนิเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลคณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบพัฒนาพระบริหารการนิเทศ มีประเด็นอภิปรายผลที่สำคัญดังนี้

1) คุณลักษณะของพระบริหารการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า พระบริหารการนิเทศ จำเป็นต้องมีศาสตร์ทั้งการนิเทศและศาสตร์ในการบริหาร เพราะพระบริหารการนิเทศ นอกจากจะมีบทบาทหน้าที่เป็นพระสอนแล้ว ยังเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ดูแล ติดตามกำกับและช่วยเหลือพระนิเทศ และร่วมวางแผนพัฒนาเสริม

ความรู้และทักษะให้กับพระสอนศีลธรรม และพระนิเทศก์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ Kawinum et al. (2021) ได้นำเสนอว่า การบริหารการนิเทศเป็นหนึ่งในกลไก สำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพมาก ขึ้นส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งการบริหารการนิเทศจะสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับทักษะและความสามารถในการบริหารการนิเทศของผู้บริหารการศึกษา ที่ต้องทำงานร่วมกับบุคลากร ในสถานศึกษา มีคุณลักษณะของผู้นำที่ดี ให้ความช่วยเหลือครูให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ พร้อม ทั้งการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมและพัฒนาให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

2) การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ผลการวิจัยนำเสนอ เนื้อหาของ หลักสูตรประกอบด้วย 6 Module ประกอบด้วย Pre-Module ความรอบรู้เกี่ยวกับองค์กรและเครือข่าย Module 1 ความเป็นครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง Module 2 การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจผู้นำ Module 3 การนิเทศอย่างมีอาชีพเพื่อสร้างชุมชนกัลยาณมิตร Module 4 การบริหารจัดการเชิงพุทธนวัตกรรม Module 5 การสร้างเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคม Module 6 ปฏิบัติการบริหารจัดการนิเทศโดย พระบริหารการนิเทศ (โครงการภาคสนาม 1 เดือน) ที่สอดคล้องกับสมรรถนะของพระบริหารการนิเทศและการ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดการเสริมพลัง อำนาจในตนเองนอกจากเป็นการพัฒนาตนเองแล้วการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมยังเป็นการเสริมพลังให้เกิดความ ร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมาย ตามที่ Breeding (2008) ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจว่า เป็น กระบวนการที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน จะช่วยให้บุคลากรมั่นใจใน การทำงาน การเสริมสร้างพลังอำนาจจะช่วยให้บุคลากรมีอิสระและกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น ความสัมพันธ์กันของบุคลากรจะช่วยให้เกิดเครือข่ายที่ดีในการทำงาน

3) รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดคุณลักษณะและคุณสมบัติในกระบวนการ คัดเลือกอย่างมีส่วนร่วม เป็นก้าวแรกที่สำคัญที่จะทำให้สำนักงานพระสอนศีลธรรมได้บุคคลที่มีคุณสมบัติ พร้อมในการนำมาพัฒนาเสริมศักยภาพด้านบริหารการนิเทศ เพราะทำให้พระบริหารการนิเทศที่ผ่านการ คัดเลือกเมื่อผ่านการอบรมแล้วสามารถทำงานเชื่อมเครือข่ายได้อย่างสะดวกและเกิดความร่วมมือ สอดคล้อง กับเสียงสะท้อนของพระบริหารการนิเทศและพระนิเทศก์ในงานเสวนาถอดบทเรียนการเข้าร่วมโครงการวิจัย พลิกโฉมพระสอนศีลธรรมและ สอดคล้องกับแนวคิด การมีส่วนร่วมที่ United Nations อธิบายไว้ การมีส่วน ร่วมคือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนด เป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ (United Nations, 1981) การดึงเครือข่ายภาคส่วนการศึกษา คณะสงฆ์ วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต ซึ่งนับเป็นหุ้นส่วนใหญ่ในการได้รับประโยชน์จากการพัฒนาพระบริหารการนิเทศหากใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้การขับเคลื่อนของพระบริหารการนิเทศได้รับความร่วมมือ 2) กระบวนการ เรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ สร้างการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การนำความรู้ไปปฏิบัติต่อยอดขยายผล เพราะการที่พระบริหารการนิเทศจะให้ คำแนะนำหรือช่วยแนะนำการออกแบบแผนการสอนเชิงรุกให้กับพระสอนศีลธรรม ซึ่งหัวใจสำคัญของการสอน เชิงรุก (Active Learning) คือ การเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ Pretty et al. (1995) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ และความรู้เดิมที่มี และมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเปิดใจและ แสดงความคิดเห็น และเอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดจากผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ และ

ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอย่างไม่สิ้นสุด กล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้เกิดความรักในการเรียนรู้และพัฒนา เอาใจใส่และปรับปรุงการสอน รวมถึงการเกิดพลังสร้างสรรค์ในการทำงาน 3) การวางโครงสร้างระบบการส่งเสริมพระบริหารการนิเทศ กล่าวคือ การวางนโยบายของสำนักงานพระสอนศีลธรรมที่ชัดเจนต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ การถ่ายทอดสู่วิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต การส่งเสริมสร้างพลังใจในการพัฒนา เป็นต้น ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับเสียงสะท้อนจากศึกษานิเทศก์ ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือแม้แต่คณะสงฆ์ โดยมองว่า “การจะทำให้พระบริหารการยังยืน จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่หน่วยงานที่ให้การดูแลการช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ให้งานการนิเทศ ขับเคลื่อนไปตามเป้าหมายของการทำงาน รวมถึงการบริหารจัดการ ด้านคน ด้านงบประมาณ และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย (รักในตำแหน่ง/งานที่ทำ) ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การบริหารการนิเทศ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ความร่วมมือของทีมงาน ความสำเร็จของงานที่เป็นแรงเสริม/ความท้าทาย การยกย่องเชิดชูเกียรติพระนิเทศที่มีผลงาน” (Supervisor, 2021) 4) การสร้างพลังเครือข่ายพระบริหารการนิเทศที่เข้มแข็ง เป็นประเด็นที่ถอดบทเรียนจากพระบริหารการนิเทศถึงเคล็ดลับความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการพลิกโฉมพระสอนศีลธรรมคือการรวมกลุ่มในการหมั่นประชุมพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างไฟในการทำงานและทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่เข้มแข็ง การมีนัดหมายพบปะที่ต่อเนื่อง การเคารพให้เกียรติและปฏิบัติตามกติการ่วมกัน สอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรม (Thai Tipitaka: 10/134-135/78-81) กล่าวคือ ธรรมที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งในสมัยพุทธกาลกษัตริย์เจ้าวัชชีสามารถครองเมืองร่วมกันด้วยยึดหลักธรรมนี้ นอกจากนี้วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร การสื่อสารพูดคุยด้วยความเคารพ ให้เกียรติ การแบ่งปันการมีน้ำใจ สอดคล้องกับหลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งหรือทำให้เกิดการแตกแยกในหมู่คณะ

สรุป

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การกำหนดคุณลักษณะของพระบริหารการนิเทศ เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ต้องรับฟังผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพระบริหารการนิเทศ คุณลักษณะของผู้จะมาเป็นพระบริหารการนิเทศต้องมีทั้งวิชาและจรณะเป็นที่ยอมรับและศรัทธาต่อผู้พบเห็น การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะพระบริหารการนิเทศ ต้องเน้นภาคปฏิบัติและสร้างการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการทำงานเป็นทีม และใช้การเรียนรู้แบบ Hybrid Learning เพื่อให้ทันยุคทันสมัยและเป็นการปูพื้นฐานความรู้ให้กับผู้เข้าอบรม รูปแบบการบริหารจัดการพระบริหารการนิเทศตามหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจในตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การพัฒนาที่เป็นระบบตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ คือ การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้จะมาเป็นพระบริหารการนิเทศ การผ่านการอบรมหลักสูตรที่มีมาตรฐานสร้างการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความรักในการเรียนรู้และทำงานเป็นทีมมีทิศทางทำงานไปในทางเดียวกัน การมีโครงสร้างและระบบรองรับเมื่อพัฒนาเป็นพระบริหารการนิเทศแล้ว พร้อมกับการส่งเสริมการทำงานแบบเครือข่ายที่เกิดความเข้มแข็ง ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศีลธรรมในสังคมทั้งภาคคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เครือข่ายสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) รวมถึงภาคองค์กรบริหารท้องถิ่น ได้ร่วมมือกันในการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำหรับด้านการศึกษา องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเป็นพื้นที่ หรือเป็นกรณีศึกษาให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ได้นำไปประยุกต์ใช้พัฒนาส่งเสริมในการพัฒนาคุณภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ครูในหมวดสังคมศาสตร์รับผิดชอบวิชาพระพุทธศาสนาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกับพระสอนศีลธรรมโดยการประสานพระบริหารการนิเทศเพื่อช่วยให้การเรียนรู้วิชาศาสนาเข้าถึงเด็กและเยาวชน คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติสามารถนำพระบริหารการนิเทศที่ผ่านกระบวนการไปช่วยงานขยายผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.2 ภาครัฐควรทบทวนการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทของพระสอนศีลธรรมในปัจจุบันโดยมุ่งเน้นที่คุณภาพพระสอนศีลธรรมและการจัดสรรเชิงโครงสร้างบริบทของพระบริหารการนิเทศพระนิเทศ

1.3 สำนักงานพระสอนศีลธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรทำแผนยุทธศาสตร์สนับสนุนการความก้าวหน้าของพระศีลธรรมและการขยายอำนาจการบริหารจัดการให้กับวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต ได้ทำหน้าที่บทบาทดูแลพระบริหารการนิเทศ และพระนิเทศก์ การทำงานกับคณะสงฆ์ในการผลักดันให้เกิดการส่งเสริมงานสอนศีลธรรมเป็นหนึ่งในผลงานของคณะสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การยกระดับขยายเครือข่ายพระบริหารการนิเทศในระดับจังหวัดเป็นกระบวนการดูแลระดับอำเภอ ตำบล เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัดให้เข้มแข็ง

2.2 การพัฒนาหลักสูตรพระสอนศีลธรรมที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบันและเหมาะสมกับบริบทของสงฆ์

References

- Chitradap.S. & Bunsue, A. 2007. *Children's Rights and Local Planning for Children and Youth B.E. 2551*. Bangkok: Dhammada Press Printing Co., Ltd.
- Clutterbuck, D. & Kernaghan, S. 1995. *Power: The Inner Experience*. New York.
- Klangphahol, K. (2020). Mixed Methods Research. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 14(1), 235-256.
- Manager Online. 2020. ยกเลิก “วิชาพุทธศาสนา” เป็นไปได้หรือไม่ “ปึง” หรือ “พัง”. Retrieved September 2, 2021, from <https://mgronline.com/daily/detail/9630000103272>
- Merholz, P. (1960). *Why Design Thinking Won't Save You*. Harvard Business Review Blog: Network.
- Phra Athiphat Adhicitto (Meesil). 2018. *A Study of Factors Affecting the Confidence of School Administrators on Teacher-monks in Prachinburi Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Sridhammapani et al. (2018). *An Analytical Studies Process and Outcomes of Project of Monks Teaching Morality in School*. (Research Report). Ayutthaya: The Office of Monk Development for Teaching Morality of MCU.

- Phrapalad Peecha Nandako (Junjuea). 2018. *A Study on the Ways of Potential Development of Morality Teaching Monks in Secondary Schools in Rayong Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phuwajaronkul, P. (2021). *Growth Mindset: Developing Intrinsic Motivation to Learn*. Retrieved March 3, 2022, from www: <https://celt.li.kmutt.ac.th/km/index.php/growth-mindset-developing-intrinsic-motivation-to-learn>
- Research and Educational Development Office, Office of Education Council, Ministry of Education. (2021). *The Project to Study Future Skills for Developing Thais of all Ages to Prepare for 21st Century Disruption: Results of the Study and Guidelines on Promotion*. (Research Report). Bangkok: Research and Educational Development Office, Office of Education Council, Ministry of Education.
- Sermson, P. & Lunaha, N. 2021. A Study on Guidance of Potential Development for Morality Teaching Monks Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus. *Integrated Social Science Journal*. 1(2): 67-74.
- Supervisor. (2021). Supervisor of Central. Interview. March, 22.
- The Office of Monk Development for Teaching Morality of MCU. (2022). Annual Action Plan 2022. Retrieved September 2, 2021, from https://www.krupra.net/v3/index.php?url=news_view&id=645&cat=N

การศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ผู้สากล*

The Study of Entrepreneurs' Perception Regarding OTOP Packaging Design to International Recognition

ดารณี ธัญญสิริ

Daranee Thanyasiri

คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Faculty of Mass communication Technology,

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

Corresponding Author's Email: daranee.th@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า เป็นการวิจัยแบบผสม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ ผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดสระบุรี จำนวน 120 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan และผู้เชี่ยวชาญด้านสินค้า OTOP ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบแอปพลิเคชันและเว็บ รวม 17 คน โดยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง คือ ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์พุแค จังหวัดสระบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการสินค้า OTOP ต้องการให้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ ลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่ต้องการ คือ สวยงาม แข็งแรง สามารถปกป้องสินค้า สะดวกในการขนส่ง/พกพา เปิดปิดใช้งานง่าย อนุรักษ์ธรรมชาติ แปลกใหม่ ทันสมัย มองเห็นสินค้าภายใน โดยต้องการให้มีข้อมูลต่างๆ ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ฉลากสินค้าให้ครบถ้วน และผู้ประกอบการมีความคิดเห็นว่า ลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่ส่งขายต่างประเทศ ควรมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย แนวธรรมชาติดูสะอาด สดชื่น ทันสมัยเรียบง่าย หรูด และการ์ตูนน่ารัก ทั้งนี้ หากมีแอปพลิเคชันช่วยออกแบบจะมีประโยชน์ โดยต้องการแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือและเครื่องคอมพิวเตอร์ ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า พบว่า แอปพลิเคชันต้องสามารถออกแบบได้หลากหลายรูปทรง เหมาะสมกับลักษณะสินค้า ขนาดไฟล์ภาพของรูปทรงควรพอเหมาะ แสดงผลบนเว็บไซต์ได้อย่างรวดเร็ว จำนวนรูปแบบตัวอักษรและขนาดของตัวอักษร ควรมีหลากหลายรูปแบบและขนาด อ่านง่าย ทันสมัย ลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ ควรมีหลากหลายรูปแบบ การเลือกขนาดและรูปแบบฉลากติดสินค้า ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับรูปร่างและขนาดของบรรจุภัณฑ์และแอปพลิเคชันควรมีลักษณะใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการ; บรรจุภัณฑ์; สินค้า OTOP

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the entrepreneurs' demands for OTOP product packaging and 2) to explore the guidelines for developing an application and website in product packaging design. The study employed mixed-method research. The sample group included 120 OTOP entrepreneurs in Saraburi province who were chosen using Krejcie & Morgan table, as well as OTOP product experts, product packaging experts, and experts on application and website design, for a total of 17 persons. Purposive sampling was used to select the study area, which was the OTOP Center in the Phukhae Complex. The tools used for data collection were a questionnaire and interview form. The quantitative data were analyzed by descriptive statistics which were frequency and percentage. The qualitative data were analyzed by content analysis.

From the study, it is found that OTOP entrepreneurs require new packaging designs that are beautiful, strong, easy to transport/carry and use, unique, modern, able to protect and see the product inside while also preserving nature. There must also be product design information and a product label. According to entrepreneurs, products intended for export overseas should have a Thai identity and be produced in a natural, clean, modern, simple, luxurious design with lovely cartoons. It would be especially helpful to have a smartphone and computer application to help with design. From exploring the guidelines for developing an application and website in product packaging design, it is revealed that an application must be capable of designing in a variety of shapes that are appropriate for the product style. The image size of a shape should be suitable and fast enough to process on the website. Font styles and sizes that are easy to read and modern should be available. The packaging pattern should be varied. The size and shape of the packaging should be considered when selecting the size and style of the product label. Lastly, an application must be simple to use.

Keywords: Entrepreneurs; Packaging; OTOP Product

บทนำ

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product – OTOP) เป็นนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี 2540 โดยได้รับแนวคิดการดำเนินการมาจากประเทศญี่ปุ่นและนำมาปรับใช้กับประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา เพื่อกำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล รวมทั้งสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐได้ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณและการให้ความรู้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่นโดยการพัฒนาสินค้าที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด มีเอกลักษณ์ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น การดำเนินงานโครงการโอท็อปของรัฐบาลที่สำคัญ เช่น การสร้างตำนานผลิตภัณฑ์ (Story of Product) โครงการ OTOP Tourism Village โครงการ OTOP Product Champion การจัดงาน OTOP City การส่งเสริมการท่องเที่ยวและจัดตั้งร้านค้าสินค้า OTOP ในสถานที่ท่องเที่ยว การส่งเสริมการ

ส่งออกผลิตภัณฑ์ OTOP การสนับสนุน ด้านเทคโนโลยีและความรู้จาก JETRO และองค์กรอื่นๆ และการจัดตั้งทีมงานด้านการตลาดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Buddhapoompitak, 2015) ซึ่งสินค้า OTOP สามารถทำรายได้ให้แก่ชุมชนและประเทศได้เป็นจำนวนมาก

แต่ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ OTOP มากกว่า 40% ของผลิตภัณฑ์ OTOP ทั้งหมด ไม่สามารถก้าวสู่ความเป็นมาตรฐานสากลหรือแข่งขันในตลาดโลกได้ (Ministry of Interior, Community Development Department, 2015) โดยภาพรวมปัญหาของ OTOP เกิดจากความไม่เอาใจจริงเอาใจในการพัฒนาของคนในกลุ่ม OTOP เอง และสินค้าหรือบริการที่มีความเป็นนวัตกรรมมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่มักจะเกิดจากการลอกเลียนแบบกัน และปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ เนื่องจากรูปแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐานและไม่โดดเด่นพอที่จะดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้ ซึ่งบรรจุภัณฑ์นับเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกในการดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคและภาคธุรกิจให้เริ่มหันมาให้ความสนใจกับรูปแบบบรรจุภัณฑ์มากขึ้นโดยมองว่า การออกแบบและรูปแบบบรรจุภัณฑ์มีผลต่อยอดขายอย่างมากเพราะเป็นสิ่งแรกที่ผู้บริโภคได้เห็นและมีผลต่อการตัดสินใจซื้อหรือไม่ซื้อของผู้บริโภค เนื่องจากบรรจุภัณฑ์มีบทบาทสำคัญหลายประการ เช่น ช่วยรองรับและลดความเสียหายแก่ผลิตภัณฑ์ ช่วยดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และช่วยเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ทำให้ยอดขายสูงขึ้น บรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้าชุมชนบางรายกลับขาดคุณสมบัติสำคัญที่บรรจุภัณฑ์ควรมี เช่น ไม่สามารถปกป้องสินค้าภายในได้ดีเท่าที่ควร ไม่สะดวกต่อการใช้งาน การขนส่งหรือเก็บรักษา หรือขาดการให้รายละเอียดข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไป ทำให้ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญเรื่องบรรจุภัณฑ์น้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการออกแบบ อีกทั้งยังไม่ได้รับการส่งเสริมของภาครัฐในเรื่องการตลาด คุณภาพ รูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย หากผู้ประกอบการยังมองข้ามความสำคัญของการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ก็จะไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคได้เท่าที่ควร ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการดังกล่าวนี้เสียโอกาสทางการตลาดไปไม่น้อย (Klinkaewnarong, 2015) เพราะนักการตลาดจัดว่าบรรจุภัณฑ์หรือการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นส่วนหนึ่งของการวางกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product strategy) และเป็นปัจจัยที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์หนึ่งๆ ประสบความสำเร็จ (Russell and Lane, 1999) เนื่องจากบรรจุภัณฑ์จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมาจากแนวคิดทางการด้านการตลาดเดิมที่มีองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน หรือที่เรียกว่า 4Ps คือ สินค้า (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการขายและการสื่อสารตลาดไปยังผู้บริโภค (Promotion) และบรรจุภัณฑ์ (Packaging) มีความสำคัญในแง่การตลาดเป็นลำดับที่ 5 (Kotler, 2000) นับเป็นการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ (Duncan, 2008)

ทั้งนี้การศึกษาของ Santijitpakdee (2009) พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ คือ ผู้ประกอบการไม่สามารถแจ้งความต้องการด้านบรรจุภัณฑ์ให้แก่ผู้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้นักออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่สามารถพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ได้ตามความต้องการของผู้ประกอบการ อีกทั้งนักออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่มีความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ไม่สามารถเลือกวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับสินค้าได้ ทำให้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสมกับสินค้า หรือออกแบบเสร็จแล้ว แต่ไม่สามารถผลิตได้จริง หากผู้ประกอบการออกแบบบรรจุภัณฑ์ได้ด้วยตนเองก็จะออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ และตรงตามความต้องการของตนเองได้ แต่ในปัจจุบันแอปพลิเคชันช่วยออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการสามารถใช้ออกแบบด้วยตนเองได้ยังมีน้อย ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือขึ้นเพื่อช่วยในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ผู้ผลิตสินค้า OTOP สามารถมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามในต้นทุนต่ำได้ ประกอบกับปัจจุบันแอปพลิเคชันบนมือถือได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทั้งจากความสะดวกในการ

ใช้งานที่แม้แต่ผู้ที่ไม่มีความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์มากนักก็สามารถใช้งานได้อย่างประหยัด เนื่องจากแอปพลิเคชันจำนวนมากไม่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้งานและสามารถใช้งานผ่านอุปกรณ์มือถือต่างๆ เช่น สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต รวมถึงการใช้งานผ่านเว็บ ทำให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวได้ง่ายขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP สู่สากล เพื่อศึกษาถึงความต้องการของผู้ประกอบการ และศึกษาแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ให้สามารถนำไปพัฒนาเป็นแอปพลิเคชันช่วยเหลือผู้ประกอบการในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP สู่สากลในระยะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ทำการศึกษาริบท สภาพปัญหา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

ศึกษาเฉพาะศูนย์ OTOP คอมเพล็กซ์พุแค จังหวัดสระบุรี เนื่องจากเป็นต้นแบบศูนย์เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ OTOP ครอบคลุมใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และได้รับการคัดเลือกเป็น Best Practice ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบ โดยเป็นแหล่งขายสินค้าชุมชนและสินค้า OTOP สร้างรายได้ให้คนในชุมชนโดยการขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ฯ ตลอดจนการขายบริการในรูปแบบอื่นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว ผู้มาเยี่ยมชม โดยเน้นสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนและสินค้าที่ใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการสินค้า OTOP ศูนย์ OTOP คอมเพล็กซ์พุแค จังหวัดสระบุรี จำนวน 120 คน โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan และใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านสินค้า OTOP จำนวน 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ จำนวน 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบแอปพลิเคชันและเว็บ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 17 คน ใช้การคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ มีประสบการณ์ด้านนั้นๆ ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาของงานวิจัยนี้ มีดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามผู้ประกอบการ OTOP ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ประกอบการ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อบรรจุภัณฑ์สินค้าโอท็อป และ ตอนที่ 3 ความต้องการแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า ซึ่งสร้างจากการรวบรวมเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจเนื้อหา ความสอดคล้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อความและแบบสอบถาม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.85

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสินค้า OTOP ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบแอปพลิเคชันและเว็บ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับรูปทรงบรรจุภัณฑ์ การออกแบบฉลากสินค้า การออกแบบสไตล์ของบรรจุภัณฑ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสร้างขึ้นจากการศึกษารวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP และแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า กำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความสอดคล้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ จากนั้นจึงทำการปรับแก้ข้อความตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการสินค้า OTOP ในศูนย์ OTOP คอมเพล็กซ์พุแค และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสินค้า OTOP ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบแอปพลิเคชันและเว็บ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้อ้างอิงผลการวิเคราะห์ข้อมูล

โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ได้แก่ผู้ประกอบการสินค้า OTOP ในศูนย์ OTOP คอมเพล็กซ์พุแค จังหวัดสระบุรี จำนวน 120 คน โดยขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามในศูนย์ OTOP คอมเพล็กซ์พุแค โดยวิธีการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แล้วนำแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

2. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านสินค้า OTOP จำนวน 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ จำนวน 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบแอปพลิเคชันและเว็บ จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแบบสอบถามแล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาคัดเลือกจัดระบบ จัดกลุ่มข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผล ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และการร้อยละ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยวิธีถอดความจากบทสัมภาษณ์ นำมาประมวลผลและสังเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ให้ชัดเจนในการตีความ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามประเด็น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นผู้ประกอบการสินค้า OTOP ประเภทอาหารเครื่องดื่ม ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย ประเภทของใช้ประเภทเครื่องประดับ/ตกแต่ง และประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ตามลำดับ ความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP พบว่า

1. ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการให้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ โดยมีความคิดเห็นว่ารูปร่างบรรจุภัณฑ์ที่สามารถขายได้ในตลาดสากลเรียงตามลำดับ ได้แก่ กล่อง ถุง และขวด
2. ลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการต้องการ คือ สวยงาม แข็งแรง สามารถปกป้องสินค้า สะดวกในการขนส่ง/พกพา เปิด/ปิด ใช้งาน อนุรักษ์ธรรมชาติจำนวน แพลกใหม่/ทันสมัย มองเห็นสินค้าภายใน และเป็นสากล
3. ข้อมูลต่างๆ บนบรรจุภัณฑ์/ฉลากสินค้าที่ผู้ประกอบการต้องการ คือ ชื่อสินค้า ตราสินค้า สัญลักษณ์ทางการค้าหรือโลโก้ รูปภาพ ชื่อผู้ผลิตและผู้จำหน่าย รายละเอียดตามข้อบังคับของกฎหมาย รายละเอียดของสินค้า ปริมาตรหรือปริมาณ ส่วนประกอบของสินค้า สีพื้น สีตัวอักษร และมีลวดลายเป็นลายเส้น รางวัลที่ผลิตภัณฑ์ได้รับ ตามลำดับ
4. ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ที่ส่งขายต่างประเทศควรมีลักษณะ ดังนี้ มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย แนวธรรมชาติ ดูสะอาด/สดชื่น ทันสมัย เรียบง่ายจำนวน หูหრა และการดูน่ารัก
5. ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าแอปพลิเคชันช่วยออกแบบมีประโยชน์
6. ผู้ประกอบการมีความต้องการใช้งานแอปพลิเคชันช่วยออกแบบบรรจุภัณฑ์บนอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันให้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ ต้องสามารถออกแบบได้หลากหลายรูปร่าง เหมาะสมกับลักษณะสินค้า เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือกรูปทรงบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับลักษณะของสินค้าได้ง่าย ขนาดไฟล์ภาพของรูปทรงควรจะมีพอเหมาะ แสดงผลบนเว็บไซต์ได้อย่างรวดเร็ว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปทรง ต้องสามารถออกแบบในรูปทรงต่างๆ ตามประเภทของสินค้า ได้แก่ ขวด กล่อง ถุง และฉลาก
2. สี ต้องออกแบบให้มีความเป็นสากล มีความหลากหลายให้ครอบคลุมประเภทของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ให้ได้มากที่สุด รูปแบบสีที่ควรออกแบบ คือ หมวดสีที่นำเสนอความเป็นไทยผสมกับความเป็นสากล หมวดสีที่นำเสนอความหรูหราในรูปแบบที่เรียบโก้ ทันสมัย เป็นผู้ใหญ่ เน้นความเป็นสากล หมวดสีที่นำเสนอความสดใสรุ่งเรือง สนุกสนาน ความอ่อนเยาว์ สดชื่น หมวดสีที่เน้นความเรียบง่ายที่สุด และหมวดสีที่นำเสนอความเป็นธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเป็นสีที่มีแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ สัตว์ พืชพรรณ ต้นไม้ ดอกไม้ สมุนไพรไทยท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น
3. ตัวอักษร ควรออกแบบฟอนต์ตัวอักษรที่ไม่ติดลิขสิทธิ์ โดยมีแบบตัวอักษรควรมีลักษณะที่เน้นความเป็นไทย แบบตัวอักษรทั้งเป็นทางการและแบบลายมือ หรือเป็นอักษรศิลป์ให้เลือกใช้ตาม ความเหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย
4. ภาษา ควรออกแบบแอปพลิเคชันให้ผู้ใช้สามารถเลือกพิมพ์ข้อความได้ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ หรือภาษาอื่นๆ ตามที่ผู้ประกอบการต้องการส่งออกไปยังประเทศนั้นๆ

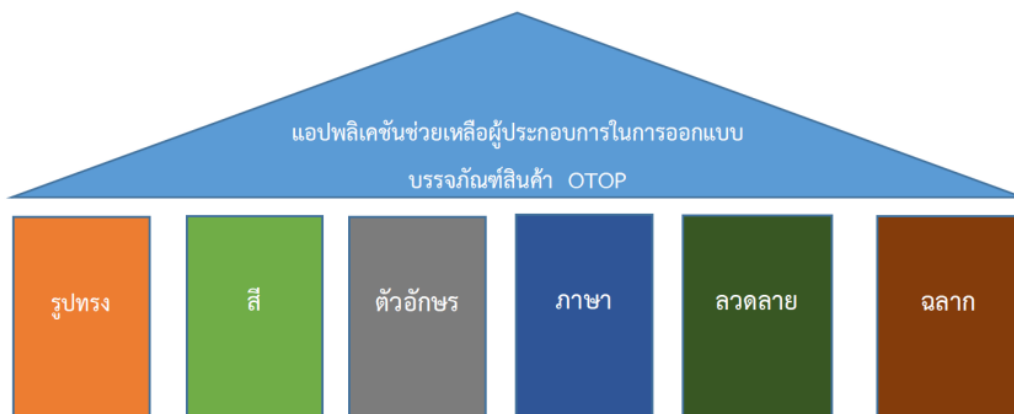
5. ลวดลาย ควรออกแบบลวดลายโดยกำหนดเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ ลวดลายที่นำเสนอความเป็นไทย ผสมกับความเป็นสากล ลวดลายที่นำเสนอความหรูหราในรูปแบบที่เรียบโก้ ทันสมัย ลวดลายที่นำเสนอความสดใสร่าเริง สนุกสนาน ความอ่อนเยาว์ สดชื่น ลวดลายที่นำเสนอความเป็นธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น พืชพรรณ ต้นไม้ ดอกไม้ โดยเฉพาะพืชที่มักใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า OTOP และควรมีลวดลายกราฟิกให้เลือกใช้

6. ฉลาก แอปพลิเคชันควรจัดบล็อกตำแหน่งเพื่อให้ผู้ใช้ได้ใช้ข้อมูลต่างๆ ได้แก่ ชื่อสินค้า ตราสินค้า (Brand) รายละเอียดของสินค้า รายละเอียดส่งเสริมการขาย ส่วนประกอบของสินค้า ปริมาตรหรือปริมาณ ชื่อผู้ผลิตและผู้จำหน่าย รายละเอียดตามข้อบังคับของกฎหมาย เช่น วันผลิต วันหมดอายุรวมถึงรูปภาพ เป็นรูปภาพสำเร็จรูปให้เลือกใช้ และแยกเป็นกราฟิก ภาพพื้นหลัง ภาพไอคอน และภาพจริง สามารถใส่รูปได้ทั้งในแนวนตั้งและแนวนอน

ทั้งนี้แอปพลิเคชันควรออกแบบให้ใช้งานได้บนมือถือและคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ต้องระมัดระวังไม่ให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือผิดข้อบังคับทางกฎหมาย

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อมูลความต้องการแอปพลิเคชันออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ของผู้ประกอบการ ซึ่งจะนำไปเป็นหลักในการพัฒนาแอปพลิเคชันออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ต่อไป โดยแอปพลิเคชันออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ที่ผู้ประกอบการต้องการต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

รูปทรง แอปพลิเคชันออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ต้องสามารถออกแบบในรูปทรงของขวด กล่อง และถุง ซึ่งเป็นรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการ OTOP ส่วนใหญ่ใช้สำหรับบรรจุสินค้า และครอบคลุมสินค้าอุปโภค บริโภค

สี ในการออกแบบแอปพลิเคชันให้ง่ายต่อการใช้งานต้องจัดหมวดหมู่โทนสี โดยโทนสีที่จัดหมวดหมู่ไว้ควรเป็นโทนสีที่สามารถกระตุ้นประสาททั้ง 5 เพื่อทำให้เกิดความอยากซื้อ ง่าย ทำให้สินค้านั้นมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สามารถจัดเป็นโทนสีได้ 5 โทนสี ได้แก่ โทนสีเขียว ส้ม ม่วง น้ำเงิน และอื่นๆ

ตัวอักษร เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้ประกอบการต้องการให้มีในแอปพลิเคชัน ควรออกแบบให้สามารถเลือกขนาดของตัวอักษรได้ตามความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ และมีรูปแบบของตัวอักษร ควรมีแบบให้เลือกตามความเหมาะสมกับประเภทสินค้า แต่ต้องคำนึงถึงข้อบังคับของกฎหมายด้วย นอกจากนี้ตัวอักษรต้องสามารถใส่สีได้

ภาษา ผู้ประกอบการสินค้า OTOP มีความต้องการให้บรรจุภัณฑ์มีอย่างน้อย 2 ภาษา ได้แก่ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อให้สินค้ามีมาตรฐานและเป็นสากล การออกแบบแอปพลิเคชันจึงต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ผู้ประกอบการเลือกใช้ได้

ลวดลาย ในการออกแบบแอปพลิเคชันต้องคำนึงถึงลิขสิทธิ์ ควรมีความทันสมัย สะดุดตา ลวดลายควรเป็นอัตลักษณ์ตามท้องถิ่น และเหมาะสมกับสินค้า การออกแบบแอปพลิเคชัน จึงออกแบบ 5 สไตล์ ได้แก่ การ์ตูน อีโค ลักซ์ ชิมเปิ้ล และไทย

ฉลาก แอปพลิเคชันต้องสามารถใส่รายละเอียดต่างๆ บนฉลากได้ ดังนี้ ชื่อสินค้า ตราสินค้า สัญลักษณ์ทางการค้าหรือโลโก้ รายละเอียดตามข้อบังคับของกฎหมาย เช่น วันผลิต วันหมดอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถใส่รูปภาพ รายละเอียดของสินค้า ชื่อผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ส่วนประกอบ ของสินค้า ปริมาตรหรือปริมาณ รางวัลที่ผลิตภัณฑ์ได้รับ เนื่องจากเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้ประกอบการ OTOP ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ โดยมีความคิดเห็นว่ารูปร่างบรรจุภัณฑ์ที่สามารถขายได้ในตลาดสากลเรียงตามลำดับ ได้แก่ กล่อง ถุง ขวด แก้ว และถ้วย โดยลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการ OTOP ต้องการมากที่สุด คือ สวยงาม รองลงมาคือ แข็งแรง สามารถปกป้องสินค้า สะดวกในการขนส่ง/พกพา เปิด/ปิด ใช้งาน อนุรักษ์ธรรมชาติจำนวน แพลกใหม่/ทันสมัย มองเห็นสินค้าภายใน เป็นสากล สอดคล้องกับการศึกษาของ Mukem (2017) ที่พบว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ควรป้องกันไม่ให้สินค้าเสื่อมสภาพหรือเสียหาย เปิด-ปิดได้สะดวก ง่ายต่อการใช้งาน รูปแบบหรือรูปร่างที่สวยงาม โดดเด่น บรรจุภัณฑ์ของสินค้าตรงตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า สามารถจัดวางได้เหมาะสมกับชั้นวางสินค้า ทำจากวัสดุที่เหมาะสมต่อการเก็บรักษา นอกจากนี้ผู้ประกอบการต้องการให้มีรายละเอียดของข้อมูลต่างๆ บนบรรจุภัณฑ์/ฉลากสินค้า เรียงตามลำดับ ได้แก่ ชื่อสินค้า ตราสินค้า สัญลักษณ์ทางการค้าหรือโลโก้ ชื่อผู้ผลิตและผู้จำหน่าย รายละเอียดตามข้อบังคับของกฎหมาย รายละเอียดของสินค้า ปริมาตรหรือปริมาณส่วนประกอบของสินค้า สีพื้น สีตัวอักษร ลวดลายเป็นลายเส้น และรางวัลที่ผลิตภัณฑ์ได้รับ สอดคล้องกับการศึกษาของ Pakeechay and Tipanate (2016) องค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องมีบนบรรจุภัณฑ์ คือ ตราสินค้า (ชื่อ ชื่อความ หรือสัญลักษณ์ หรือรูปแบบเพื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงสินค้า หรือบริการของผู้ค้า หรือกลุ่มผู้ขาย เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และโลโก้ ประเภทผลิตภัณฑ์ ส่วนประกอบหรือส่วนผสม วิธีใช้ การเก็บรักษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ผลิต ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับสีพื้น สีตัวอักษร ลวดลายเป็นลายเส้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Robertson (2013) ที่ว่าตัวอักษรหรือตัวพิมพ์จัดว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรกของการออกแบบ การใช้ตัวอักษรเป็นส่วนดึงดูดตา เพื่อต้องการตกแต่งหรือการเน้นข้อความข่าวสารให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ดู ผู้อ่าน ด้วยการใช้ขนาดรูปแบบ ตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่ มีความเด่นเป็นพิเศษ และใช้ตัวอักษรเป็นส่วนบรรยายหรืออธิบายเนื้อหาที่มีขนาดเล็กในลักษณะของการเรียงพิมพ์ข้อความเพื่อการบรรยายหรืออธิบายส่วนประกอบปลีกย่อย และสอดคล้องกับ Thongrunroj (2012) ที่ได้กล่าวว่า ป้ายฉลากที่ดีต้องมีสีสัน สวยงาม สะดุดตา และจดจำง่าย ทั้งนี้ผู้ประกอบการ OTOP มีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่สามารถส่งขายต่างประเทศควรมีลักษณะ ดังนี้ มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย แนวธรรมชาติ ดูสะอาด/สดชื่น ทันสมัย เรียบง่าย หูหรรณการ์ตูนน่ารัก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tancharoen (2018) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพสินค้า OTOP ต้องสื่อถึงจุดเด่นของความเป็นไทยหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชันให้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ ต้องสามารถออกแบบได้หลากหลายรูปทรง โดยจะต้องศึกษาลักษณะของสินค้า จัดหมวดหมู่สินค้า แล้วจึงนำมาจับคู่กับวัสดุและรูปทรงบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับลักษณะสินค้า ขนาดไฟล์ภาพของรูปทรงควรจะพอเหมาะ แสดงผลบนเว็บไซต์ได้อย่างรวดเร็ว ผู้พัฒนาแอปพลิเคชันต้องศึกษาหลักการเกี่ยวกับสีและการใช้สี โดยสีที่ทำให้เกิดความอยากซื้อ จำง่าย เหมาะสมลักษณะของลูกค้า จำนวนรูปแบบตัวอักษรและขนาดของตัวอักษร ควร มีหลากหลายรูปแบบและขนาด อ่านง่าย ทันสมัย ลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ ควรมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งลายเส้นที่เป็นภาพวาด ลวดลายสำเร็จรูปไว้ให้ผู้เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Techakarnchanakit (2013) ที่พบว่า สีและวัสดุที่ใช้ในการผลิตบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมีผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมากที่สุด การเลือกขนาดและรูปแบบฉลากติดสินค้า ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับรูปร่างและขนาดของบรรจุภัณฑ์ การออกแบบแอปพลิเคชันต้องออกแบบเพื่อตอบโจทย์ความแตกต่างของตัวบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน ในเรื่องของการป้อนข้อมูล ขนาดหน้าจอ และรูปทรง ผู้ใช้บางกลุ่มที่มีการใช้งานในแนวตั้ง บางคนอาจมีการใช้งานแนวนอน ดังนั้นในการออกแบบควรคำนึงถึงการวางตำแหน่งด้วย เพื่อที่จะสามารถต่อยอดและพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ Thee-asana (2018) ที่ทำการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์อัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเพิ่มรายได้โดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง พบว่า แอปพลิเคชันฉลากผลิตภัณฑ์อัจฉริยะโดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนจัดการข้อมูลฉลาก และส่วนผู้ใช้งาน โดยผู้ใช้งานรู้สึกตื่นเต้นในการใช้งานระบบ และมีความพึงพอใจ เพราะแอปพลิเคชันสามารถนำเสนอข้อมูลต่างๆ ของสินค้าเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า

สรุป

จากความคิดเห็นของผู้ประกอบการสินค้า OTOP ที่มีความคิดเห็นว่า บรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ยังไม่มีความเป็นสากล ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ ซึ่งลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการต้องการ คือ สวยงาม แข็งแรง สะดวกในการขนส่ง/พกพา ใช้งานง่าย แปลกใหม่/ทันสมัย มองเห็นสินค้าภายใน และมีความเป็นสากล และมีความคิดเห็นว่าหากมีแอปพลิเคชันช่วยออกแบบที่สามารถใช้ผ่านโทรศัพท์มือถือและเว็บ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการสินค้า OTOP ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ด้วยตนเอง จากการศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ดังนี้ แอปพลิเคชันและเว็บในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า OTOP ต้องประกอบด้วยการออกแบบในองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ รูปทรง สี ตัวอักษร ภาษา ลวดลาย และฉลาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางให้แก่ผู้ประกอบการสินค้า OTOP นำผลวิจัยไปเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด สร้างการจดจำและความแตกต่าง โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ ทันสมัย และสวยงาม เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดสากลได้อย่างมีศักยภาพ ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อป ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์พุดแก้ว จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยได้อบรมวิธีการใช้แอปพลิเคชันแก่ผู้ประกอบการเพื่อ

นำไปใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ด้วยตนเอง และผู้ประกอบการมีความพึงพอใจแอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมาก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรดำเนินการดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างและขยายพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ทักษะของผู้บริโภคสินค้า OTOP ด้านคุณภาพของสินค้า ด้านภาพลักษณ์ของสินค้า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ฯลฯ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและโอกาสทางการตลาด สามารถยกระดับสินค้า OTOP ให้เป็นที่ยอมรับและนำไปสู่การจำหน่ายในตลาดสากล

2.3 ควรมีการศึกษากการพัฒนาและหาประสิทธิภาพแอปพลิเคชันที่สร้างขึ้นจากแนวคิดที่ได้จากการวิจัยนี้เพื่อให้ได้แอปพลิเคชันที่สามารถนำไปใช้ได้

References

- Buddhapoompitak, W. (2015). OTOP Product TO AEC. *Western University Research Journal of Humanities and Social Science*, 1(2), 100-112.
- Duncan, T. (2008). Advertising & IMC. 2nd ed. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Klinkaewnarong, S. (2015). Packaging Design to Drive OTOP Products. *Department of Science Service Journal*, 63(199), 19-21.
- Kotler, P. (2000). Marketing Management. 10th ed. New Jersey: Prentice – Hall.
- Ministry of Interior, Community Development Department. (2015). *Handbook for New OTOP Entrepreneurs*. Retrieved December 3, 2019, from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER091/GENERAL/DATA0000/00000183.PDF>
- Mukem, D. (2017). Development of the Product Configuration of Dried Shrimp Paste Packaging in Baan Pring, Phangnga Province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University*, 3(2), 69-79.
- Pakeechay, K. & Tipanate, A. (2016). An Approach for OTOP Product Development on Preparing to AEC in Case of Miniature Model Tambon Ban-Len Woman Group. *The 1st Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi National Conference: The 1st RUSCON* (pp.586-596). Phranakhon Si Ayutthaya. Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi (Huntra Campus).
- Russell, J. T. & Lane, W. R. (1999). Kleppner's Advertising Procedure. (14th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Santijitpakdee, J. (2009). *Web Application for Structural Packaging Design by Using Expert System*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Tchiarakul, T. (2014). The Problems and the Adaptation of OTOP to AEC. *Executive Journal*, 34(1), 177-191.

- Thee-asana, P. (2018). Development Smart Label to Boost Revenue Using Augmented Reality Technology. *Journal of Project in Computer Science and Information Technology*, 4(2), 1-6.
- Thongrungrroj, S. (2012). *Packaging Design*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Tancharoen, S. (2018). Quality Development Guidelines for OTOP Product of Community Enterprise in Muang District, Samutsongkhram Province. *Lampang Rajabhat University Journal*, 7(2), 155-166.
- Techakarnchanakit, P. (2013). Effects of Drinking Water Packaging with Eco-Friendly Design on Consumer's Perception and Purchasing Decision. *Journal of Communication Arts*, 31(3), 46-6.

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ ในประเทศไทย*

Factors Affecting Risk Management of Savings Cooperatives in Thailand

¹รภัศรา รวงอ่อนนาม, กิตติพงษ์ กิตติยันตการ และ ฉัตรชัย พรประสิทธิ์

¹Rapassa Rong-onnam, Kittipong Kittiyantakarn and Chatchai Phonprasit

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนครกรุงเทพ

¹Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Rapassa.ro@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และ 2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้แบบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือแบบเจาะลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารและผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการที่รับรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนของสหกรณ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า สภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีผลกับปัจจัยการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

2. ผลวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการบูรณาการในการจัดการความเสี่ยง 2) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง 3) ปัจจัยด้านความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน และ 4) ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมร่วมกันในองค์กร ส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อจัดการความเสี่ยงในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ทั้งสิ้น

คำสำคัญ: ปัจจัย; การจัดการความเสี่ยง; สหกรณ์ออมทรัพย์

Abstract

The purpose of this research paper is 1) to study the condition of risk and operational problems in the management of savings cooperatives in Thailand and 2) to analyze the factors affecting the risk management of cooperatives in Thailand. This is qualitative research. The population used in this research was Managers of 8 savings cooperatives in Thailand with a population of 1,396. The qualitative research was conducted using an in-depth interview model. The interview form was used as a tool for in-depth interviews with 8 experts in

*Received September 20, 2022; Revised October 26, 2022; Accepted October 26, 2022

management and academic experts who received monthly performance reports of cooperatives in their responsible areas.

The results were as follows:

1) From investigating risk and operational problems in the management of savings cooperatives in Thailand, it is revealed that the said risk and operational problems in the management of savings cooperatives in Thailand mainly affect the risk management factors of the savings cooperatives in Thailand.

2) There are 4 factors affecting risk management of savings cooperatives in Thailand as follows: 1) risk management integration factors, 2) strategic risk management factors, 3) risk factors the ability to manage risks and create competitive advantages; and 4) risk management factors and shared social responsibility in the organization. Most of them affect the risk management of savings cooperatives in Thailand.

Keyword: Factors; Risk Management; Savings Cooperatives

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับปัจจัยที่มีผลกระทบหลายด้านทั้งความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก ปัญหาการเมืองภายในประเทศ ความผันผวนของค่าเงินบาท สินเชื่อสิ่งหาริมทรัพย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งภัยธรรมชาติต่างๆ ส่งผลกระทบภาพรวมในด้านเศรษฐกิจและการเงิน ในประเทศ (Bank of Thailand, 2021) และไม่สามารถดำเนินการตามกลไกทางการเงินได้ตามปกติ เกิดปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น นับได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดมีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงได้จัดตั้งสหกรณ์ขึ้น (Kryunyingkh, 2015) สหกรณ์จึงมีความสำคัญเพราะเป็นการระดมเงินทุนของสมาชิกของสหกรณ์ เพื่อช่วยเหลือสมาชิกด้วยกัน แต่ยังมีปัญหารวมถึงอุปสรรคของสหกรณ์ออมทรัพย์ในด้านความเสี่ยงที่เกิดจากการบริหารงานสหกรณ์

สหกรณ์ออมทรัพย์ (Savings and Credit Cooperatives) เป็นสถาบันการเงินระดับฐานราก มีการดำเนินธุรกิจด้านการเงิน ในรูปแบบของการออมและการกู้ยืมเงินที่เป็นประโยชน์ต่อมวลสมาชิก ปัจจุบันสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยมีจำนวนสหกรณ์ 1,417 แห่งสมาชิก 3,101,782 คน โดยแบ่งออกเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ครู 112 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัย 39 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ราชการอื่น 168 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ 125 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ทหาร 180 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลและสาธารณสุข 157 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ภาครัฐวิสาหกิจ 51 แห่ง และสหกรณ์ภาคเอกชนและอื่นๆ 585 แห่ง (Cooperative Auditing Department, 2021) ทำให้สหกรณ์มีความสำคัญมากเป็นอันดับ 3 ในระบบสถาบันการเงิน รองจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินเฉพาะกิจ โดยมีสินทรัพย์รวมทั้งสิ้นประมาณ 2.55 ล้านล้านบาท และมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมาตลอดระยะเวลา 5 ปีย้อนหลัง (2559 - 2563) ทั้งนี้การเติบโตดังกล่าว กระจุยตัวอยู่ที่สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีบทบาทในการระดมเงินออมของประชาชนซึ่งถือได้ว่าและสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกสาขาอาชีพ ทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน รวมทั้งเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนประเทศตามนโยบายของรัฐบาล (Ministry of Finance, 2021)

การบริหารสหกรณ์เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการในการวางกลยุทธ์และจัดโครงสร้างสหกรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละสหกรณ์ที่เผชิญอยู่ ดังนั้นการเลือกคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของสมาชิกที่ต้องพิจารณาความรู้ ความสามารถ คุณสมบัติประสบการณ์ของผู้สมัครเข้ามาเป็นคณะทำงาน ถ้าไม่ให้ความสำคัญอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร สมาชิกอาจเป็นต้นเหตุของการทำให้เกิดความเสี่ยงสมาชิกจึงมีความสำคัญต่อระบบสหกรณ์ อย่างมาก อันทำให้เกิดความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อให้สหกรณ์เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยไม่ควรปล่อยให้คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ เป็นผู้กำหนดนโยบาย ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก การปล่อยกู้เงินอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าสถาบันการเงินของรัฐบาลเป็นตัวจูงใจให้กับสมาชิก ซึ่งจะส่งผลทำให้สภาพคล่องทางการเงินที่จะชำระคืนช้า หรือการหมุนเวียนของทรัพย์สินลดลงอย่างรวดเร็ว ตรงกันข้ามกับการฝากเงินส่งสหกรณ์น้อยก็เป็นสาเหตุการขาดสภาพคล่อง การที่สหกรณ์นำเงินฝากของสมาชิกไปฝากยังสถาบันการเงินอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงๆ และกำหนดดอกเบี้ยเงินฝากสูงจนทำให้สมาชิกเร่งระดมการออมมากเกินไป ทำให้เงินฝากมีมากเกินไป ซึ่งอาจเกิดปัญหาโดยเฉพาะคณะกรรมการดำเนินการหมดวาระพอดี คณะกรรมการชุดใหม่ไม่สามารถบริหารงานต่อได้ จนทำให้มีการเรียกร้องให้เอาคณะกรรมการชุดเดิมกลับมาบริหารเป็นต้น อีกทั้งสมาชิกที่มีความรู้เรื่องบัญชีการเงินควรให้ความสนใจกับการเงินของสหกรณ์เป็นสำคัญอย่างยิ่ง จะได้ไม่เกิดความเสี่ยงด้านบริหารการเงินต่อไป (Sarika, 2017) ปัญหาการดำเนินงานด้านความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ เสถียรภาพ ความปลอดภัย หนี้สูญหาย ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง ผลกระทบจากความเสี่ยงด้านธุรกิจ การรักษาอัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่าย ขณะเดียวกันก็ต้องมีการทำให้อัตรากำไรขั้นต้นมีจำนวนที่สูงขึ้น รวมทั้งวิเคราะห์แนวโน้มการเจริญเติบโตในการทำกำไรในอนาคต ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ต้องสร้างรายได้สร้างเงินเพราะเงินเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสี่ยงต่อเงินเป็นอย่างมาก ซึ่งการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มาจากการเลือกตั้งและได้คณะกรรมการดำเนินการ ฝ่ายจัดการ สมาชิก ต้องมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ก็จะไม่เกิดความเสียหายกับสหกรณ์ออมทรัพย์ (Garudavecho, 2017)

จากข้อมูลและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย เป็นการศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงาน รวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการความเสี่ยง ซึ่งผลการศึกษาจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาการจัดการความเสี่ยงในการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารองค์กรแต่ละแห่งในการบริหารจัดการ เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ทำการศึกษาบริบท สภาพปัญหา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในการสัมภาษณ์ การปรับปรุงตามข้อเสนอแนะในการดำเนินการศึกษาวิจัย ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนำผลของการสัมภาษณ์มาสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนผลการวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพคือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย จำนวน 8 แห่ง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ของผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการที่มีประสบการณ์ทำงานตรวจบัญชี และผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารที่ทำหน้าที่บริหาร ให้คำแนะนำ ชี้แนะ การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ตามบริบทของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัย ในการสัมภาษณ์ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เจาะลึก ที่มีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารและผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการที่รับรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนของสหกรณ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 8 คน ข้อมูลที่ได้ภายหลังจากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา และการคัดสรรถ้อยคำ เพื่อนำเสนอถึงประเด็นถ้อยคำสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลได้ถ่ายทอดมายังผู้วิจัย และนำมาสรุปผลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารและผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการที่รับรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนของสหกรณ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งได้ออกแบบข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ และมีพื้นฐานมาจากการศึกษา และการทบทวนวรรณกรรม ทั้งหมดจะนำผลของการสัมภาษณ์มาสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนผลการวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารและผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการที่รับรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนของสหกรณ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ในประเด็นกรอบตัวแปรอิสระ ตัวแปรสื่อกลาง และตัวแปรตาม โดยอาศัยแนวทางจากกรอบนิยามตัวแปรสังเกตได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาสังเคราะห์เป็นข้อคำถามให้ตรงตามกรอบเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนำมาประมวลและสังเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ ให้ชัดเจนในการตีความ สรุป และนำเสนอ

ขั้นตอนที่ 7 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มานำเสนอ “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย” ใช้เป็นรูปแบบในการบริหารเพื่อความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยต่อไป

ผลการวิจัย

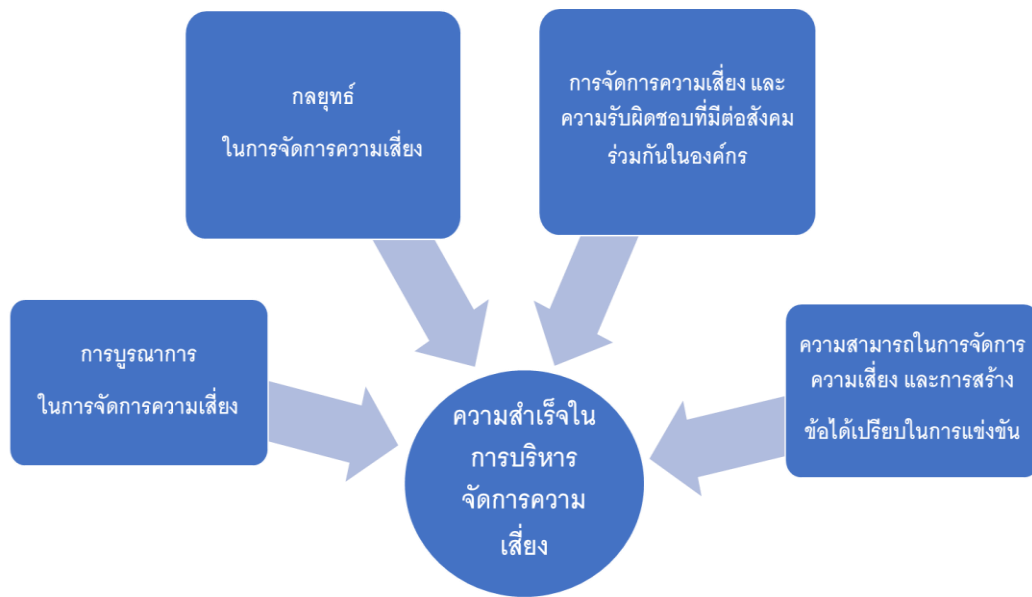
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหา

การดำเนินงานในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีผลกับปัจจัยการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดมาสร้างเป็นตัวแปรปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงอีกหนึ่งปัจจัยเพิ่มขึ้นและจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีปัจจัยด้านความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงที่มีความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในการจัดการความเสี่ยง เพื่อบรรลุความสำเร็จขององค์กร และการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้นร่วมกัน ถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญตามที่นักการศึกษาหลาย ๆ ท่านกล่าวไว้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้มาสร้างเป็นตัวแปรปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยง อีกหนึ่งปัจจัยเพิ่มขึ้นและจากการทดสอบสมมติฐานยังพบว่าโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นยังมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังที่ได้ทบทวนวรรณกรรมมาแล้วในบทที่ 2

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการบูรณาการในการจัดการความเสี่ยง 2) ปัจจัยด้านความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน 3) ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงและความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกันในองค์กร ทุกปัจจัยส่งผลกระทบต่อการจัดการความเสี่ยงในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และ 4) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากว่ากลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงเป็นสิ่งจำเป็นต่อองค์การเพื่อประสิทธิผลขององค์การ ผลลัพธ์ทางบวกของการทำงานเป็นผลสืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง ภายในองค์การส่งผลกระทบต่อความแข็งแกร่ง ระยะเวลาที่เศรษฐกิจมีการฟื้นตัว และการปฏิรูประบบการเงินซึ่งมีสัดส่วนประมาณสองในสามบริษัทเท่านั้นที่ต้องการใช้กลยุทธ์การเข้าถึงการจัดการความเสี่ยงที่พบว่ายากความมุ่งมั่นในการจัดการ เนื่องจากมีเรื่องค่าใช้จ่ายและความมุ่งมั่นยังไม่มีเพียงพอในเชิงกลยุทธ์ ลักษณะเดียวกันการศึกษาของบริษัททางด้านการเงินศึกษายังพบว่าส่วนใหญ่ ยังต้องการที่จะเอาชนะกับการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมองค์การเนื่องจากยังไม่ได้รับการสนับสนุนผลักดันจากกรรมการบริหารบริษัทที่มากเพียงพอรวมทั้งการประเมินผลและวิเคราะห์ความเสี่ยง การควบคุมและการตรวจติดตามความเสี่ยง และวิเคราะห์การสินเชืรรวมทั้งกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่สร้างความมั่นใจเรื่องการเงินมีอิสรภาพทางการเงินที่ประสบผลสำเร็จอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ในประเทศไทย และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย สรุปเป็นผังความคิดไปสู่การบริหารจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ผังความคิดไปสู่การบริหารจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

ผังความคิดไปสู่การบริหารจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ทำให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยรูปแบบใหม่ โดยรูปแบบนี้มีองค์ความรู้ใหม่ที่มีจุดเด่นแตกต่างจากรูปแบบเดิม และไม่เคยปรากฏในการศึกษาใดมาก่อน คือ รูปแบบปัจจัยการบริหารจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ดังนี้ 1) การบูรณาการในการจัดการความเสี่ยง ประกอบด้วย การพัฒนาประเทศชาติทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็ประโยชน์สำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์แต่ละแห่งในประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่กำกับ ดูแล และส่งเสริมกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์ให้สามารถนำไปใช้ในการจัดการความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ ทั้งประหยังบประมาณในการจัดประชุม สัมมนา ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงในการบริหารสหกรณ์แต่ละแห่ง ตลอดจนเป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารองค์กรแต่ละแห่งในการบริหารจัดการ เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยจากการสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทุกปัจจัยมีผลกระทบต่อการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ทั้งนี้เป็นเพราะความสำเร็จในการบริหารการจัดการความเสี่ยงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารต้องใช่วางแผนตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อที่จะทำให้การจัดการความเสี่ยงความรับผิดชอบต่อแต่ละบุคคลในการจัดการความเสี่ยงบรรลุความสำเร็จในองค์กร และการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้นถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญตามที่นักการศึกษาหลายๆ ท่านกล่าวไว้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้มาสร้างเป็นตัวแปรปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงอีกหนึ่งปัจจัยเพิ่มขึ้นและจากการทดสอบสมมติฐานยังพบว่าโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นยังมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังที่ได้ทบทวนวรรณกรรมมาแล้วในบทที่ 2 นอกจากนี้ผลการวิจัยยังได้ไปสอดคล้องกับ

แนวคิดของ (Mitchell and Ambrose, 2007) ได้กล่าวอ้างว่าแม้ว่าวิธีการแบบ GRC จะต้องมีการบูรณาการหน้าที่ทุกอย่างรวมไว้ด้วยกันแต่มันก็ได้ต้องการให้มีการรวมกันเข้าไปของการดำเนินการทั้งหมด ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงคือปัจจัยในด้านความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง สำหรับในปัจจัยด้านความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยง และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Winsanit, 2015) เรื่องปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของระบบการบริหารความเสี่ยงขององค์กรในกลุ่มบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน พบว่าโดยรวมทุกบริษัทมีความเห็นว่าปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของระบบการบริหารความเสี่ยงขององค์กรมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการบูรณาการในการจัดการความเสี่ยง ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการในการจัดการความเสี่ยง จะต้องพัฒนา ดำเนินการและปรับปรุงกระบวนการในการจัดการความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องในด้านนโยบาย กลยุทธ์ การวางแผนการดำเนินงาน การรายงานผลการดำเนินงาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้จัดการที่ดีของการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นหน้าที่หลักของการบริหารจัดการที่ดีของการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ ประกอบด้วย การบริหารจัดการความเที่ยงตรง กระบวนการที่ดีในการลดความเสี่ยง การนำเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงมาปรับใช้ และการจัดการความเสี่ยงให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ (Morgan and Andersen, 1997); (Power, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Dorfman, Mark. 1997).) พบว่า การบูรณาการแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการความเสี่ยงในการทำงานร่วมกันในองค์กรในส่วนงานต่างๆ ขององค์กรในการจัดการความเสี่ยงมีประสิทธิภาพกลไก และยุทธศาสตร์ที่หลากหลาย หรือการบูรณาการ การจัดการความเสี่ยงจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการบริหารจัดการความเสี่ยงได้มากเนื่องจากมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นว่ากรอบแนวคิดการจัดการความเสี่ยงในองค์กรจะเกิดประสิทธิภาพเมื่อมีการดำเนินการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยิ่งการจัดการความเสี่ยงในองค์กร และการบูรณาการการจัดการความเสี่ยงจะสร้างคุณค่าให้แก่องค์กรมากขึ้น

2. ปัจจัยด้านกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง เป็นสิ่งจำเป็นต่อองค์การเพื่อประสิทธิผลขององค์การ ผลลัพธ์ทางบวกของการทำงานเป็นผลสืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง ภายในองค์กรส่งผลต่อความแข็งแกร่ง ทั้งนี้เป็นเพราะความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายใน และภายนอกขององค์การ ที่เกี่ยวกับการกำหนดแผนการบริหารดำเนินงาน และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในองค์การ มีเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน การจัดสรร การติดตาม และแจ้งให้ทุกคนทราบอย่างชัดเจน ส่งผลกระทบกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป้าหมายของ องค์กรถ้าไม่ปฏิบัติตามทิศทางที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ (Hopkin, 2010); (Teschner, 2008) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Trakul, 2014) พบว่ากลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงหรือความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ เป็นความเสี่ยงเกี่ยวกับการบรรลุเป้าหมาย และพันธกิจในภาพรวมโดยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเป็นความเสี่ยงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของ สถานการณ์ และเหตุการณ์ภายนอกส่งผลต่อกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ไม่สอดคล้องกับประเด็น ยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ หรือเกิดจากการกำหนดกลยุทธ์ที่ขาดความร่วมมือจากภาคประชาชนหรือ การร่วมมือกับองค์การอิสระ ทำให้โครงการไม่ได้นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการตอบสนองอย่างแท้จริง

3. ปัจจัยด้านความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน ทั้งนี้เป็นเพราะการได้เปรียบในการแข่งขัน มีการจัดการความเสี่ยงและการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันหมายถึงถึง

กระบวนการปฏิบัติงานที่นำทรัพยากรขององค์กรมาใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด โดยมีขั้นตอนการบริหารจัดการ สำหรับสหกรณ์จะสามารถบริหารงานของสหกรณ์ไปสู่เป้าหมายได้นั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบาย มีการวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา และการควบคุม ซึ่งสามารถกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการได้ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ (Schmidt A, Kunzmann C., 2010) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Suwanwatum, 2014) พบว่า เป็นการความสามารถในการคิดวิเคราะห์ถึงความสามารถของฝ่ายบริหารในองค์กรในการวางกลยุทธ์ และการจัดการโครงสร้างของสหกรณ์เป็นอัตราการเติบโตของธุรกิจ บริหารงาน บริหารบุคลากร บริหารเงิน และบริหารเรื่องเงินปันผล หรือเงินค่าหุ้นล้วนมีความสำคัญในการบริหารในอนาคต

4. ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมร่วมกันในองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการความเสี่ยงและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมร่วมกันในองค์กร มีการออกแบบให้สามารถบ่งชี้เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ประเมินผลกระทบ และกำหนดวิธีการจัดการ ทั้งนี้เป็นเพราะความเชื่อมั่นในการดำเนินงานในองค์กรจะบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ (Kurt, 2012) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Khongsawatkiat, 2016) พบว่าการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารความเสี่ยงขององค์กรด้วยการกำกับดูแลหมายถึงกรรมการผู้บริหารระดับสูงผู้ตรวจสอบภายในและภายนอกองค์กรและผู้บริหารความเสี่ยงต้องทำงานร่วมกัน เพื่อกำหนดทิศทางอำนาจและการกำกับดูแลการบริหารงานของผู้มีส่วนได้เสียของกระบวนการกำกับดูแลคำแนะนำและการกำกับดูแลโดยคณะกรรมการอย่างชัดเจน เพื่อช่วยให้สามารถปฏิบัติตามหน้าที่และมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

ดังนั้น การบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ในประเทศไทยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ ต้องใช้วางแผนตั้งแต่เริ่มต้นการบริหารจัดการที่ดีของการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อที่จะทำให้การบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์สามารถบริหารจัดการ และประสบความสำเร็จได้ แต่สิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ จะต้องมุ่งมั่น ใส่ใจ เรียนรู้ และศึกษาการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์อยู่ตลอดเวลา ต้องพร้อมที่จะการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์อย่างต่อเนื่องเพื่อความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

สรุป

ผลการศึกษาภาพปัญหาความเสี่ยงและปัญหาการดำเนินงานในการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ทุกปัจจัยมีผลกระทบต่อการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย และพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการบูรณาการในการจัดการความเสี่ยง 2) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง 3) ปัจจัยด้านความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและการสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขัน และ 4) ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมร่วมกันในองค์กร ส่วนใหญ่ส่งผลต่อการจัดการความเสี่ยงในการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย ทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการบริหารจัดการที่ดีของการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ นำไปใช้เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารองค์กรแต่ละแห่งใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำผลการวิจัยที่ได้คือปัจจัยการบริหารการจัดการความเสี่ยงไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยง เนื่องจากมีผลการวิจัยต่อความสำเร็จในการบริหารการจัดการความเสี่ยงนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการความเสี่ยงให้เกิดความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงของสหกรณ์และสหกรณ์ออมทรัพย์อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

References

- Bank of Thailand. (2021). *Economic Issues of the Year. Economic and Financial Reports*. Monetary Policy Group, Bangkok.
- Cooperative Auditing Department. (2021). *Cooperative Auditing Department, Office of Information and Communication Technology, Financial Information Research and Development Division*. Handbook of Application of Camels Analysis. Analysis of Economic Conditions of Cooperatives and Farmers' Groups. Bangkok.
- Dorfman, Mark S. (1997). *Introduction to Risk Management and Insurance*. (6th ed), Prentice Hall.
- Garudavecho, R. (2017). *Characteristics of Good Cooperative Leaders*. Bangkok: Savings and Credit Cooperatives.
- Hopkin, (2010). *Fundamentals of Risk Management*. Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management.
- Khongsawatkiat, K. (2016). *Risk Management and Derivatives McGraw Hill Publishing House*. Rangsit University.
- Konyuenyong, N. (2011). *Principles and Methods of Cooperatives*. Department of Cooperatives Faculty of Economics Agricultural University. Bangkok.
- Kurt. (2012). *The Dynamic Off Ramp Action. Education Leadership*. Management Framework. Standards & Regulations News. Retrieved December 13, 2564, from <http://engineers.ihs.com/news/2009/iso31000-risk-management-120109.htm>
- Ministry of Finance. (2021). *Summary Report on the Use of Cooperative Registrar. Instruct the Board to Resolve Financial and Accounting Hardships*. Financial and Accounting Quarter 2 Research and Development Financial Information Office of Information and Communication Technology Bangkok.

- Mitchell, M. S. & Ambrose, M. L. (2007). Abusive Supervision and Workplace Deviance and the Moderating Effects of Negative Reciprocity Beliefs. *Journal of Applied Psychology*, 92(4), 1159-1168.
- Morgan & Andersen. (1997). *Images of Organization*. (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Power, M. (2009). The Risk Management of Nothing Accounting. *Organizations and Society*, 34(6-7), 849-855.
- Salika, K. (2017). *Leaders of the New Era of Cooperatives*. Bangkok: Sam Phraeng.
- Schmidt, A. & Kunzmann, C. (2010). *Ethnographically Informed Studies as a Methodology for Motivation Aware Design Processes*. In Proc. MATEL-2010-2012, ECTEL 2010, Palermo, Italy.
- Suwanwitum, C. (2014). *Credit Risk Management of Cooperatives in Chumphon*, Maejo University. Retrieved on March 18, 2017, from www.e-manage.mju.ac.th/openFile.aspx?id=MTg5MDA5
- Teschner. (2008). *Einschränkung der Intramitochondrialen Redoxkontrolle*. in C2C12-Myoblasten.
- Trakul, D. (2014). *Risk Management in Educational Institutions*. (Doctoral Dissertation). Educational Administration in Educational Administration. Silpakorn University.
- Winsanit, J. (2015). *Factors Leading to the Success of the Corporate Risk Management System in Asset Management Companies*. (Master's Thesis). Thammasat University.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะ การเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*

The Development of Mathematics Learning Activities with Context-Based Approach to Promote Mathematical Connection Skills of Grade III Students

¹ประมุข จันทวิ และ สิริณภา กิจเกื้อกุล

¹Pramook Chanthawi and Sirinapa Kijkuakul

¹มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: muk_mild@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กแห่งหนึ่งในจังหวัดกำแพงเพชร และ 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในเรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 9 คน และใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จำนวน 3 วงจรปฏิบัติการ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ แบบบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้และชิ้นงาน และแบบสำรวจทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยการกระตุ้นความรู้เดิมและเชื่อมโยงความสัมพันธ์สถานการณ์รอบๆ ตัว 2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง 3) การนำความรู้ไปใช้ นักเรียนจะเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์ในชีวิตจริงของนักเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหา 4) การร่วมมือ การมีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่มในการสร้างชิ้นงาน และ 5) การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น เป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้อย่างหลากหลายในบริบทใหม่ๆ ซึ่งมีประเด็นที่ควรเน้น คือ ผู้สอนต้องเลือกใช้ปัญหาจากสถานการณ์ที่นักเรียนคุ้นเคยและมีความเกี่ยวข้องกับบริบทในชีวิตจริงของนักเรียน มีข้อคำถามกระตุ้นการคิดและมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

2) นักเรียนมีพัฒนาการของทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ โดยสามารถเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์ (การเชื่อมโยงเนื้อหาสาระ องค์ความรู้หรือกระบวนการภายในคณิตศาสตร์) คณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน (การเชื่อมโยงความรู้ กระบวนการทางคณิตศาสตร์กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน) และคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น (การเชื่อมโยงความรู้หรือ กระบวนการทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน) ได้ดีเรียงตามลำดับ

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์; บริบทเป็นฐาน; ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the guidelines for organizing mathematics learning activities using a context-based approach in order to improve students' mathematical connection skills in a small-sized school in Kamphaeng Phet province; and 2) to develop the mathematical connection skills on addition, subtraction, multiplication, and division. The participants included 3 students from the 3rd year primary school. The study employed action research using PAOR. The research instruments were a learning management plan, a learning management reflection form, a learning activity recording form, and mathematical connection skills test. The data were analyzed by content analysis, data source triangulation, and data collection.

From the study, the following results are found:

1) The learning activities comprise 5 important steps which are: (1) Connecting the relationship by stimulating existing knowledge and connecting with surrounding situations; (2) Learning through experience by letting students gain knowledge and experience by carrying out activities; (3) Applying knowledge by allowing students to connect knowledge with real-life experience to solve problems; (4) Collaborating by taking part in group activities to create work; and (5) Transferring knowledge to new contexts in order to form diverse learning experiences. Teachers must use problems drawn from the situations that students are familiar with and related to in their everyday lives, as well as having questions for thought-provoking and learning activities in which students can take real action.

2) Students who have developed their mathematical connection skills are able to make connections between mathematics and mathematics (connecting the body of knowledge and processes within mathematics), mathematics and daily life (connecting knowledge and mathematical process with what occurs in daily life), mathematics and other science (connecting knowledge or mathematical process with other related sciences), respectively.

Keywords: Mathematical Learning Activities; Context- Based Approach; Mathematical Connection Skill

บทนำ

ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เป็นทักษะกระบวนการที่ต้องอาศัยการคิด วิเคราะห์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการนำความรู้ เนื้อหาและหลักการทางคณิตศาสตร์ มาสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลระหว่างความรู้และทักษะและกระบวนการที่มีในเนื้อหาคณิตศาสตร์กับงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและการเรียนรู้แนวคิดใหม่ที่ซับซ้อนหรือสมบูรณ์ขึ้น (Ministry of Education, 2017) การที่นักเรียนเห็นการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ จะส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาต่างๆ ใน

คณิตศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาทางคณิตศาสตร์ได้ลึกซึ้งและมีความคงทนในการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้นักเรียนเห็นว่าคณิตศาสตร์มีคุณค่า น่าสนใจ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้

โรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ มีผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของนักเรียนระดับชาติ (National Test: NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 มีคะแนนเฉลี่ยในด้านคำนวณ 59.34 คะแนน (Bureau of Educational Testing, 2018) และผลการทดสอบปีการศึกษา 2562 มีผลคะแนนความสามารถด้านคณิตศาสตร์เฉลี่ย 66.00 คะแนน (Bureau of Educational Testing, 2019) ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ แต่กลับพบว่า นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งนักเรียนสามารถคิดคำนวณโดยไม่มีสถานการณ์ปัญหาเข้ามาเกี่ยวข้องได้ แต่ถ้ามีสถานการณ์ แนวคิด หลักการทางคณิตศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทางคณิตศาสตร์ ศาสตร์อื่นๆ หรือแม้แต่ชีวิตประจำวัน นักเรียนไม่สามารถคิด วิเคราะห์ ได้ว่าสถานการณ์นั้นมีลักษณะอย่างไร จะต้องนำความรู้และทักษะกระบวนการใดในการแก้ปัญหา และไม่สามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ หรือในชีวิตประจำวันได้อย่างสมเหตุสมผล สาเหตุปัญหาดังกล่าวข้างต้น อาจเป็นไปได้ว่าที่ผ่านมาผู้วิจัยจัดการเรียนการสอนโดยเน้นครูเป็นจุดศูนย์กลาง นักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น นักเรียนเป็นเพียงผู้ฟังตามที่ครูบอกบรรยาย ไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ครูเลือกใช้สถานการณ์ตามหนังสือเรียนทั่วไป ไม่ได้นำบริบทที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนมาใช้ ยกตัวอย่าง นักเรียนจึงไม่เห็นการเชื่อมโยงและความสำคัญของการแก้ปัญหา รวมถึงไม่เห็นถึงความสำคัญของบริบทท้องถิ่นของนักเรียน ทำให้นักเรียนมองคณิตศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว อีกทั้งยังไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่นรวมทั้งในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพควรเริ่มจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน มีการใช้สถานการณ์ที่เป็นบริบทสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน มีการใช้งานที่ทำทนาย เพื่อดึงดูดความสนใจและกระตุ้นให้นักเรียน นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ด้วยตนเอง (Ingram et al. 2019) นักเรียนเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสูงสุดและสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ใช้บริบทเป็นฐาน (Context-Based Learning: CBL) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้ ทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหา มองว่าคณิตศาสตร์เป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถแสดงวิธีการแก้ปัญหาสถานการณ์บริบทในชีวิตจริงได้ และเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่า (Tibpaeng, 2018) กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานมี 5 ขั้นตอน (Crawford, 2001) ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relating) ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiencing) ขั้นตอนที่ 3 การนำความรู้ไปใช้ (Applying) ขั้นตอนที่ 4 การร่วมมือ (Cooperating) และขั้นตอนที่ 5 การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น (Transferring)

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ผู้วิจัยจึงนำบริบทไทยทรงดำ ซึ่งเป็นบริบทในชุมชนและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันนักเรียน ได้แก่ เครื่องแต่งกายไทยทรงดำ ที่มีลักษณะลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ขนมหวายลุ่ยที่เป็นขนมหันบ้านของชาวไทยทรงดำ และกะหล่ำที่เป็นเครื่องจักสานใส่ของใช้ส่วนตัวผู้หญิง เวลาเดินทางออกนอกบ้าน มาใช้เป็นสถานการณ์ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในด้านทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ได้แก่ ทักษะการทักษะการวิเคราะห์ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย และทักษะการอธิบายผล โดยใช้การให้เหตุผล ด้านทักษะการ

เชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ได้แก่ ทักษะการเชื่อมโยงและสัมพันธ์ความรู้เชิงมโนทัศน์กับกระบวนการและทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในศาสตร์อื่น และด้านทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน ได้แก่ ทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันและทักษะการเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน เมื่อจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี

ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน บริบทไทยทรงดำ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ในมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่สอดคล้องต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (2000) ซึ่งดำเนินการเป็นวงจรปฏิบัติการที่ต่อเนื่องกัน 3 วงจร แต่ละวงจรประกอบด้วย ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติการ (Act) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) ตามลำดับ เมื่อผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้มาถึงขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำสรุปเป็นแนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของวงจรปฏิบัติการถัดไป เพื่อพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 คน ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน จำนวน 3 แผน ซึ่งแต่ละแผนนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานของ Crawford (2001) ทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relating) ขั้นที่ 2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiencing) ขั้นที่ 3 การนำความรู้ไปใช้ (Applying) ขั้นที่ 4 การร่วมมือ และขั้นที่ 5 การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น (Transferring)

2) แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ใช้ขณะดำเนินกิจกรรม โดยให้ผู้วิจัยและครูประจำการที่มีประสบการณ์การสอนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษามากกว่า 10 ปี มาเป็นผู้ร่วมสังเกตและสะท้อนผล โดยการจดบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนที่พบจากการจัดการเรียนรู้ในแต่ละชั้น รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งนำมาสะท้อนแลกเปลี่ยนกัน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป

3) แบบบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้และชิ้นงาน เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเครื่องแต่งกายไทยทรงดำ ขนมหวายลวย และกะเหรี่ยง โดยให้นักเรียนวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา หาสาเหตุ หาแนวทางแก้ปัญหา ให้เหตุผลในการอธิบายชิ้นงาน เชื่อมโยงและนำความรู้คณิตศาสตร์

ศาสตร์อื่น ชีวิตประจำวันมาใช้แก้ปัญหาสถานการณ์ และสร้างชิ้นงานชุดเทปไทยทรงดำ ขนบควายลุย ที่รองแก้ว พร้อมทั้งเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์

4) แบบสำรวจทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ที่มีสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ปลาปิ้งดิบ กบปิ้งโอ มีข้อความให้นักเรียนเขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 10 ข้อ ที่แสดงให้เห็นถึงทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ทั้งด้านทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ได้แก่ ทักษะการวิเคราะห์ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย และทักษะการอธิบายผล โดยใช้การให้เหตุผล ทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ได้แก่ ทักษะการเชื่อมโยงและสัมพันธ์ความรู้เชิงมโนทัศน์กับกระบวนการและทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในศาสตร์อื่น และทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน ได้แก่ ทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันและทักษะการเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์ นักเรียนจะทำหลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ครบทุกวงจรแล้ว

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ จำนวน 3 วงจรปฏิบัติการ รวมใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 15 ชั่วโมง โดยใช้แบบบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้+ชิ้นงานประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนวงจรปฏิบัติการ

2) ในขณะทำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัย และผู้ร่วมสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ทำการบันทึกข้อมูลในแบบสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3) เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดทำการสะท้อนผล เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

4) เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบสำรวจทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์เป็นรายบุคคล โดยใช้เวลาในการทำแบบวัดทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ 2 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการตรวจสอบแบบสามเส้า ดังนี้

1) การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยและผู้ร่วมสังเกต ว่าให้ข้อมูลในประเด็นที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Resource triangulation) จากนั้นสรุปเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพจริงของนักเรียน

2) การวิเคราะห์ผลพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้+ชิ้นงาน และแบบสำรวจทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการลดและแยกข้อมูล รวมกลุ่มข้อมูล ใส่รหัสข้อมูล จำแนกเป็นระดับพฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละองค์ประกอบย่อยตามพฤติกรรมที่แสดง เปรียบเทียบกับนิยามของทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์แต่ละองค์ประกอบ ดังแสดงในตารางที่ 1 และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) จากนั้นสรุปเป็นพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละวงจรปฏิบัติการในรูปของร้อยละ และแสดงพัฒนาการตามองค์ประกอบทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

หมวดหมู่	รหัส	ระดับ/คำนิยาม	ตัวอย่างพฤติกรรม
การวิเคราะห์ ปัญหา	AM1	ระดับ 1 : วิเคราะห์และเขียนอธิบายสิ่งที่สถานการณ์กำหนด สิ่งที่เกี่ยวข้องต้องการทราบในสถานการณ์ และอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้ แต่ไม่สามารถบอกเงื่อนไขที่สถานการณ์กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง	“ออกแบบชุดเทพีไทยทรงดำ สาเหตุคือ อากาศร้อน”
	AM2	ระดับ 2 : วิเคราะห์และเขียนอธิบายสิ่งที่สถานการณ์กำหนด สิ่งที่เกี่ยวข้องต้องการทราบในสถานการณ์ อธิบายถึงสาเหตุของปัญหาสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้ถูกต้อง และสามารถบอกเงื่อนไขที่สถานการณ์กำหนดให้ได้ถูกต้อง	“ออกแบบรูปทรงเรขาคณิตและมีหลากหลายสาเหตุ คือ ขนควายลุ่มมีสีดำไม่น่ารับประทาน”
	AM3	ระดับ 3 : วิเคราะห์และเขียนอธิบายสิ่งที่สถานการณ์กำหนด สิ่งที่เกี่ยวข้องต้องการทราบในสถานการณ์ อธิบายถึงสาเหตุของปัญหาสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้ถูกต้องสามารถบอกเงื่อนไขที่สถานการณ์กำหนดให้ได้ถูกต้อง และสามารถเขียนเชื่อมโยงความรู้คณิตศาสตร์และ/หรือศาสตร์อื่นและ/หรือชีวิตประจำวันได้	“ทำที่รองแก้วโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต เพราะที่รองแก้วเป็นที่ต้องการของตลาด เราต้องการหารายได้เสริมจากชิ้นงาน”

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relating) พบว่า ครูเริ่มต้นสถานการณ์ปัญหาและตัวอย่างที่นักเรียนรู้จัก ค้นเคย เช่น การเลือกบริบทไทยทรงดำ การนำขนควายลุ่มมาให้ให้นักเรียนได้ดูและชิม พร้อมทั้งครูใช้คำถามกระตุ้น จะทำให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ปัญหา มองเห็นภาพและเห็นความสำคัญของคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบริบทไทยทรงดำ และสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ขั้นตอนต่อไปได้

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiencing) พบว่า ครูพานักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงภายในชุมชนและมีข้อคำถามตามประเด็นที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ที่มาใช้เชื่อมโยงกับการทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมต้องเชื่อมโยงความรู้ได้อย่างหลากหลายจากนั้นสรุปประเด็นที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันภายในชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 การนำความรู้ไปใช้ (Applying) พบว่า ครูจะกำหนดปัญหาสถานการณ์ ได้แก่ ชุดเทพีไทยทรงดำ ขนควายลุ่ม และกะหล่ำปลี นักเรียนจะได้ฝึกวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ หาสาเหตุและแนวทางการแก้ปัญหา นักเรียนจะต้องเชื่อมโยงความรู้ทั้งทางด้านคณิตศาสตร์ ศาสตร์อื่น และประสบการณ์ในชีวิตจริงของนักเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 4 การร่วมมือ (Cooperating) พบว่า นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการสร้างชิ้นงาน โดยใช้ความรู้คณิตศาสตร์ ศาสตร์อื่น และในชีวิตจริงมาประยุกต์ใช้ การทำงานกลุ่มจะทำให้นักเรียนนั้นสามารถ

อธิบายแนวคิด วิธีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบความเป็นเหตุเป็นผลของแนวคิดหรือวิธีการ การแก้ปัญหาของนักเรียนในกลุ่ม โดยครูจะใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดของนักเรียนในระหว่างการทำกิจกรรม

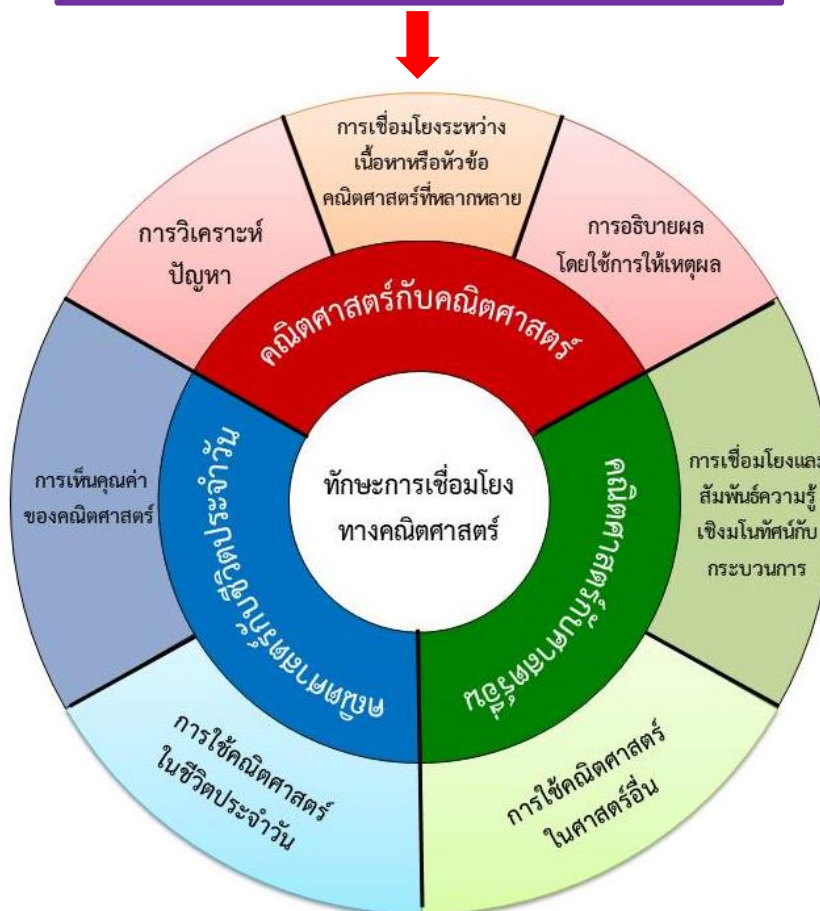
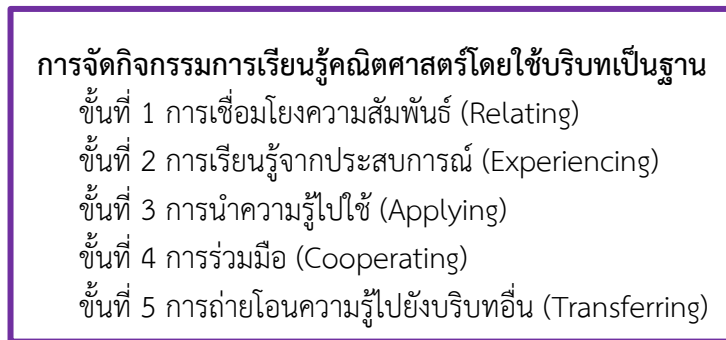
ขั้นที่ 5 การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น (Transferring) พบว่า ครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิด การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น และให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเรียนรู้ ครูเปิด โอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น นักเรียนจะต้องสรุปความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมทั้งหมด โดย นักเรียนจะต้องระบุนิยามความรู้ทางคณิตศาสตร์และศาสตร์อื่นที่นักเรียนนำมาใช้ในการแก้ปัญหา บอกประโยชน์ ของการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน เมื่อจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มี พัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ โดยสามารถเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์ (การเชื่อมโยงเนื้อหาสาระ องค์ความรู้หรือกระบวนการภายในคณิตศาสตร์) คณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน (การเชื่อมโยงความรู้ กระบวนการทางคณิตศาสตร์กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน) และคณิตศาสตร์กับ ศาสตร์อื่น (การเชื่อมโยงความรู้หรือ กระบวนการทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน) ได้ดี ตามลำดับ จากการศึกษาและสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ จากนักวิชาการ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ The National Council of Teacher of Mathematics: NCTM และ Mekanong (2010) เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์ กับคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการทักษะการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ ที่หลากหลายได้ดีที่สุด รองลงมาคือ ทักษะการวิเคราะห์ปัญหา และน้อยที่สุดคือ ทักษะการอธิบายผล โดยใช้ การให้เหตุผล เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับ ชีวิตประจำวัน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันได้ดีที่สุด และ น้อยที่สุด คือ ทักษะการเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์ และเมื่อพิจารณาในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทักษะการ เชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการทักษะการใช้คณิตศาสตร์ใน ศาสตร์อื่นได้ดีที่สุด และน้อยที่สุดคือ ทักษะการเชื่อมโยงและสัมพันธ์ความรู้เชิงมนทัศน์กับกระบวนการดัง แสดงได้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน

องค์ประกอบของ ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์	ร้อยละของจำนวนในแต่ละระดับ											
	วงจรปฏิบัติการที่ 1			วงจรปฏิบัติการที่ 2			วงจรปฏิบัติการที่ 3			แบบสำรวจทักษะ การเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์		
	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3
1. ทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์	22.22	66.67	11.11	14.81	59.26	25.93	29.63	33.33	37.04	18.52	22.22	59.26
1.1 การวิเคราะห์ปัญหา	44.44	44.44	11.11	33.33	55.56	11.11	22.22	44.44	33.33	22.22	11.11	66.67
1.2 การเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย	0.00	88.89	11.11	0.00	33.33	66.67	0.00	33.33	66.67	11.11	11.11	77.78
1.3 การอธิบายผล โดยใช้การให้เหตุผล	22.22	66.67	11.11	11.11	88.89	0.00	66.67	22.22	11.11	22.22	44.44	33.33
2. ทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น	11.11	83.34	5.55	22.22	61.11	16.67	16.67	61.11	22.22	33.33	50.00	16.67
2.1 การเชื่อมโยงและสัมพันธ์ความรู้เชิงมโนทัศน์กับกระบวนการ	0.00	88.89	11.11	11.11	88.89	0.00	22.22	77.78	0.00	55.56	44.44	0.00
2.2 การใช้คณิตศาสตร์ในศาสตร์อื่น	22.22	77.78	0.00	33.33	33.33	33.33	11.11	44.44	44.44	11.11	55.56	33.33
3. ทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน	66.67	27.78	5.55	0.00	50.00	50.00	16.67	72.22	11.11	0.00	83.33	16.67
3.1 การใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน	100.00	0.00	0.00	0.00	100.00	0.00	0.00	88.89	11.11	0.00	88.89	11.11
3.2 การเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์	33.33	55.56	11.11	0.00	0.00	100.00	33.33	55.56	11.11	0.00	77.78	22.22

องค์ความรู้ใหม่

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relating) เป็นขั้นตอนที่ใช้ความรู้เกี่ยวกับบริบทของประสบการณ์ในชีวิตประจำวันหรือมาจากความรู้เดิม ครูกระตุ้นความรู้เดิมและเชื่อมโยง ความสัมพันธ์สถานการณ์รอบๆ ตัว โดยสอบถามชีวิตประจำวันนักเรียนว่ามีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำแต่ละด้านอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiencing) เป็นขั้นที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูลใหม่ๆ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ครูจัดสถานการณ์ให้เหมาะสม โดยให้นักเรียนเรียนรู้จาก

ประสบการณ์ที่ผ่านกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่ การพานักเรียนลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาข้อมูลหรือให้นักเรียนศึกษาจากของจริง ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนได้ค้นพบความรู้ความเข้าใจหรือแนวคิดใหม่ๆ

ขั้นที่ 3 การนำความรู้ไปใช้ (Applying) ครูให้นักเรียนฝึกแก้ปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ไทยทรงดำ ให้นักเรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด โดยการเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์ในชีวิตจริงของนักเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

ขั้นที่ 4 การร่วมมือ (Cooperating) ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ให้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เป็นการเรียนในบริบทของการแลกเปลี่ยนและสื่อสารกับผู้อื่นภายในกลุ่ม การทำงานกลุ่มจะทำให้ นักเรียนนั้นสามารถอธิบายแนวคิด วิธีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบความเป็นเหตุเป็นผลของแนวคิดหรือวิธีการการแก้ปัญหาของนักเรียนในกลุ่ม โดยครูคอยใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดของนักเรียน

ขั้นที่ 5 การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น (Transferring) ครูเปิดโอกาสในการเรียนรู้ โดยการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้อย่างหลากหลายในบริบทใหม่ๆ และมอบหมายภาระงานที่เป็นบริบทที่นักเรียนมีความสนใจ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

เงื่อนไขความสำเร็จ ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. **ด้านกิจกรรมการเรียนรู้** กิจกรรมการเรียนรู้จะต้องเหมาะสมกับสมรรถภาพทางกายและวัยของนักเรียน เช่น กิจกรรมการจักสานที่รองแก้ว และควรให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงตลอดทั้งกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้อย่างหลากหลาย เช่น สถานการณ์ขนมควายลุย ที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตั้งแต่การทวงส่วนผสม การคั้นกะทิ การก่อไฟ การกวนขนม การแบ่งขนม ฯลฯ จะทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. **ด้านภาษา** นักเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยควรตระหนักถึงการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ข้อคำถามและการสื่อสารควรใช้ภาษาเด็ก (children's language) ครูอธิบายความหมายของคำให้นักเรียนเข้าใจก่อนเริ่มทำกิจกรรม เช่น คำว่าบรรจุกัณฑ์ ในแบบสำรวจทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ควรใช้คำว่า กล่องหรือวัสดุที่ใช้ใส่หรือห่อปลาบั้งดิบ กบปิ้งโอเพื่อให้เด็กเข้าใจในความหมายของคำได้ง่ายขึ้น

3. **ด้านความรู้ของครูผู้สอน** ผู้วิจัยต้องมีความรู้ทางศาสตร์อื่นเป็นอย่างดี โดยการศึกษาความรู้สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์ และสามารถให้คำแนะนำกับนักเรียนในการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่ถูกต้องได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า

ขั้นที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relating) ครูจำเป็นต้องเริ่มต้นสถานการณ์ปัญหาโดยใช้บริบทไทยทรงดำ เพราะเมื่อนักเรียนพบเจอกับสถานการณ์จริง นักเรียนจะสามารถเข้าใจสถานการณ์ปัญหา และช่วยส่งเสริมทักษะการเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์ที่อยู่ในบริบทชีวิตจริงของนักเรียน สอดคล้องกับ Boonmaton (2017) ที่ว่า การนำเสนอสถานการณ์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน จะทำ

ให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนและมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมถัดไป ครูต้องกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนโดยการใช้ตัวอย่างที่นักเรียนรู้จักและคุ้นเคย เช่น การนำขนมควายลุ่มมาให้นักเรียนได้ดูและชิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kuhn and Muller (2014) (as cited in Kaewsansai, 2020) ที่ว่า การใช้ปัญหาในเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ในการศึกษาการใช้บริบทที่พบในชีวิตจริง ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจมากขึ้นและมีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น รวมถึงครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและคอยใช้คำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนมองเห็นภาพและเห็นความสำคัญของคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบริบทไทยทรงดำ และสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ขั้นตอนต่อไปได้

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiencing) ครูจำเป็นต้องพานักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงภายในชุมชน เพราะจะช่วยส่งเสริมทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียน สอดคล้องกับ Rithikup (2018) ที่กล่าวว่า การที่ให้นักเรียนได้ลงพื้นที่ เป็นการฝึกทักษะการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่พบจริงในชุมชนในลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีในการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย เป็นการเรียนที่กระตุ้นและท้าทายความสามารถของนักเรียน ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการลงพื้นที่จริงมาใช้เชื่อมโยงกับการทำกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นครูและนักเรียนต้องร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันภายในชั้นเรียน สอดคล้องกับ Tangkawsakul (2017) ที่เน้นการนำสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาในชีวิตจริงมาเป็นสถานการณ์ปัญหาให้นักเรียนได้คิดและสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้คณิตศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เนื่องจากได้เรียนรู้คณิตศาสตร์ผ่านการแก้สถานการณ์ปัญหาในบริบทที่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของตนเองอย่างหลากหลาย

ขั้นที่ 3 การนำความรู้ไปใช้ (Applying) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานควรมีการประยุกต์ใช้ความรู้หรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์อื่นๆ หรือการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน (Gilbert, 2006 as cited in Supa and Poonpaiboonpipat, 2020) ขั้นตอนนี้ครูจึงให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนและการทำแบบบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้และชิ้นงาน โดยครูจะกำหนดปัญหาสถานการณ์ที่เป็นบริบทใกล้ตัวนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการแก้ปัญหา ได้แก่ สถานการณ์ชุดเทพีไทยทรงดำ ขนมควายลุ่ม และกะหล่ำปลี นักเรียนจะได้ฝึกวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ หาสาเหตุของปัญหา คิดหาแนวทางการแก้ปัญหา ช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการวิเคราะห์ปัญหา ในขั้นนี้จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย และทักษะการเชื่อมโยงและสัมพันธ์ความรู้เชิงมโนทัศน์กับกระบวนการเพราะนักเรียนต้องเชื่อมโยงความรู้ทั้งทางด้านคณิตศาสตร์ ศาสตร์อื่น และประสบการณ์ในชีวิตจริงมาใช้ในการแก้ปัญหาและลงมือปฏิบัติจริง

ขั้นที่ 4 การร่วมมือ (Cooperating) นักเรียนจะต้องได้ลงมือปฏิบัติจริงในการสร้างชิ้นงาน ตามสถานการณ์ที่กำหนด โดยใช้ความรู้คณิตศาสตร์ ศาสตร์อื่น และในชีวิตจริงมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาสถานการณ์และสร้างชิ้นงาน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ Active Learning ที่ให้นักเรียนได้ลงมือกระทำ และได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป (Bonwell, 1991) ช่วยให้เกิดทักษะการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย ทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในศาสตร์อื่น และทักษะการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน รวมถึงนักเรียนจะได้เรียนรู้ในการแลกเปลี่ยนและสื่อสารกับผู้อื่นภายในกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่มที่ดีและช่วยทำให้เกิดทักษะการอธิบายผล โดยใช้การให้เหตุผล (Makanong, 2010) การทำงานกลุ่มจะส่งเสริมให้นักเรียนนั้นสามารถอธิบายแนวคิด วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบความเป็นเหตุเป็นผลของแนวคิดหรือวิธีการการแก้ปัญหาของนักเรียนใน

กลุ่ม โดยครูจะใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดของนักเรียน ครูจะต้องคอยควบคุมดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด คอยให้คำแนะนำทันทีที่นักเรียนต้องการความช่วยเหลือ และคอยควบคุมการทำงานของนักเรียนให้เป็นระเบียบ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 5 การถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น (Transferring) Jairean (2016) กล่าวว่า ครูจำเป็นต้องใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทและช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ เมื่อนักเรียนเห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของเนื้อหา จึงช่วยให้เรียนรู้เนื้อหาได้อย่างเข้าใจ ดังนั้น ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น จากนั้นครูกำหนดสถานการณ์ใหม่เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ของนักเรียนกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันและทำให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น หลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้ว นักเรียนจะต้องสรุปความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมทั้งหมด โดยนักเรียนจะต้องระบุนิยามทางคณิตศาสตร์และศาสตร์อื่นที่นักเรียนนำมาใช้ในการแก้ปัญหา บอกประโยชน์ของการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง ช่วยให้เกิดทักษะการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาหรือหัวข้อคณิตศาสตร์ที่หลากหลาย ทักษะการเชื่อมโยงและสัมพันธ์ความรู้เชิงโน้ตกับกระบวนการ สอดคล้องกับ Tibpaeng (2018) ที่ว่าการเลือกใช้สถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้เคียงกับชีวิตจริงของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น กระตุ้นด้วยคำถาม นักเรียนจะได้ตระหนักในคุณค่าหรือประโยชน์ของคณิตศาสตร์ที่นำไปใช้ในสังคมหรือวัฒนธรรมของตนเอง และคณิตศาสตร์ในเรื่องอื่นๆ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน เมื่อจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์ได้ดีที่สุด เนื่องจากนักเรียนคุ้นเคยกับประสบการณ์เดิมในชั้นเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยนำความรู้เนื้อหา และหลักการทางคณิตศาสตร์ มาสร้างความสัมพันธ์ อย่างเป็นเหตุเป็นผลระหว่างความรู้และทักษะ และกระบวนการที่มีในเนื้อหาคณิตศาสตร์กับงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและการเรียนรู้แนวคิดใหม่ที่ซับซ้อนหรือสมบูรณ์ขึ้น (Ministry of Education, 2017) รองลงมาคือทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน เนื่องจาก การนำบริบทชีวิตจริงของนักเรียนมาใช้เป็นสถานการณ์ปัญหา จะทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการแก้ปัญหาที่นักเรียนพบได้ รวมถึงการที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะทำให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติ และสามารถแสดงรูปแบบหรือแนวทางที่แตกต่างในการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาใหม่ๆ ได้อย่างหลากหลาย โดยมีกระบวนการคิดจากความรู้เดิมที่ได้รับนำไปสู่การแก้ปัญหาที่แตกต่างออกไป (Tibpaeng, 2018) และนักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงระหว่างคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่นได้น้อยสุด เนื่องจาก การใช้คำถามของครูยังไม่เชื่อมโยงถึงการนำความรู้ศาสตร์อื่นมาใช้ในการแก้ปัญหา รวมถึงสถานการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวงจรปฏิบัติการมีการเชื่อมโยงความรู้ทางด้านศาสตร์อื่นที่จำกัด และการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ความรู้ศาสตร์อื่นได้น้อยและยังไม่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Makanong (2010) ที่ว่า การใช้คำถามของครูมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการคิดและการมีส่วนร่วมของนักเรียนในชั้นเรียน และยังเป็นเครื่องมือในการประเมินความเข้าใจของนักเรียนระหว่างการเรียนการสอน บางครั้งเมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ได้หรือคิดไม่ได้ แต่ครูช่วยเหลือด้วยการชี้แนะ หรือตั้งคำถามใหม่ที่ง่ายกว่าหรือเป็นคำถามที่นักเรียนสามารถคิดได้ นักเรียนจะค่อยๆ ตอบได้ และอาจนำไปสู่การแก้ปัญหาสุดท้ายที่ต้องการได้

สรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น เริ่มต้นจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relating) โดยใช้บริบทหรือสถานการณ์ปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน จากนั้นพานักเรียนลงพื้นที่จริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiencing) และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ (Applying) เชื่อมโยงในการแก้ปัญหาสถานการณ์ ร่วมมือกัน (Cooperating) สร้างชิ้นงานตามสถานการณ์ที่กำหนด รวมถึงการสรุปความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมทั้งหมด และถ่ายโอนความรู้ไปยังบริบทอื่น (Transferring) ให้หลากหลาย เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา คือ กิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับวัยและสมรรถภาพทางร่างกายของนักเรียน รวมถึงภาษาที่ใช้จะต้องเหมาะสมกับวัย จะช่วยทำให้นักเรียนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งพบว่าจากความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน รวมถึงการทำกิจกรรมและเรียนรู้ ส่งผลให้พัฒนาการด้านทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่องการบวก ลบ คูณ หารระคน สามารถเชื่อมโยงทักษะทางคณิตศาสตร์ระหว่างคณิตศาสตร์กับคณิตศาสตร์ คณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน และคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่นได้ดียิ่งตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 ครูผู้สอนจะต้องใช้สถานการณ์ปัญหาที่นักเรียนคุ้นเคย อยู่ใกล้ตัวนักเรียน เป็นบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
- 1.2 กิจกรรมการเรียนรู้ ควรให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงตลอดทั้งกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปยังด้านอื่นๆ ได้
- 1.3 ครูผู้สอนควรใช้คำถามในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นปลายเปิด เช่น นักเรียนได้ใช้ความรู้คณิตศาสตร์อะไรบ้าง นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร เป็นต้น
- 1.4 ครูผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของคณิตศาสตร์ในทุกขั้นตอนการสอน เช่น นักเรียนได้ใช้ความรู้คณิตศาสตร์ในแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนรู้อย่างไร นักเรียนนำความรู้คณิตศาสตร์มาใช้ประโยชน์อย่างไร เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในการวิจัยครั้งนี้ ยังส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ได้ไม่เท่าที่ควร ผู้วิจัยเห็นว่า ปรับกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงหลายๆ กิจกรรมและเป็นกิจกรรมที่หลากหลาย และข้อคำถามในแบบบันทึกการเรียนรู้ต้องมีการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น นักเรียนได้ใช้ความรู้คณิตศาสตร์ในแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนรู้หรือไม่

2.2 การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในการวิจัยครั้งถัดไป ผู้วิจัยเห็นว่า ควรบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอนในศาสตร์อื่นๆ เพิ่มเติม หรือให้ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ร่วมจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้กับครูผู้สอนศาสตร์อื่น เพื่อให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้คณิตศาสตร์ร่วมกับศาสตร์อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Bonwell, C. C. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. ERIC Digest. Washington D.C.: ERIC Clearinghouse on Higher Education.
- Boonmaton, R. (2017). The Development of Grade 11 Student's Mathematical Literacy on Probability Using Context-Based Learning. *Academic Services Journal Prince of Songkla University*, 29(2), 51-61.
- Bureau of Educational Testing, Office of the Basic Education Commission. (2018). *National Test: NT School Year of 2018*. Retrieved April 30, 2019, from <http://180.180.244.48/NT/ExamWeb/FrLogin.aspx?ReturnUrl=%2fNT%2fExamWeb%2f>
- _____. (2019). *National Test: NT school year of 2019*. Retrieved April 30, 2020, from <http://180.180.244.48/NT/ExamWeb/FrLogin.aspx?ReturnUrl=%2fNT%2fExamWeb%2f>
- Crawford, M. L. (2001). *Teaching Contextually: Research, Rationale and Techniques for Improving Student Motivation and Achievement in Mathematics and Science*. Texas: CCI Publishing.
- Ingram, N. et al. (2019). Exploring an Innovative Approach to Teaching Mathematics Through the Use of Challenging Tasks: A New Zealand Perspective. *Mathematics Education Research Journal*, 32, 497-522.
- Jairean, J. (2016). *Using Questions to Promote Mathematical Connection Skills of Grade 11 Students*. *Proceedings of the 22nd Annual Meeting in Mathematics (AMM 2017)* (pp. EDM-05-1-10). Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Kaewsaisai, K. (2020). *Development of Context-Based Learning Guideline in the Topic Probability of Grade 10 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Kemmis, S., & Mc Taggart, R. (2000). *Participatory Action Research*. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Makanong, A. (2010). *Mathematical Skills and Processes: Development for Development*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Ministry of Education, Department of Curriculum, and Instruction Development. (2017). *Indicators and Learning Areas of Mathematics (Revised Edition 2017) According the Basic Education Core Curriculum B. E. 2551 (A. D. 2008)*. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly of Thailand.
- Rithikup, W. (2018). Community-Based Learning: Effective Pedagogy Strategies for Teachers in the 21st Century. *Graduate School Journal*, 11(3), 179-191.
- Supa, W., & Poonpaiboonpipat, W. (2020). The Development of Learning Implementation Based on Context-Based Learning Approach in Surface Area and Volume Topic to

- Enhance Mathematical Representations for Grade-9 Students. *Journal of Science and Science Education*, 3(2), 143-154.
- Tangkawsakul, S. (2017). *Development Mathematical Activity Package by Using Context Based Approach and Mathematical Modeling to Enhance Mathematical Connection Ability and Attitude towards Mathematic of Ninth Students*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Tibpaeng, R. (2018). *An Action Research for Developing Learning Management by Using Context- Based Learning in Ratio and Percentage that Promotes Mathematical Connection Ability for Tribesman Students in Grade 8*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.

การศึกษาการถ่ายโยงความรู้ในสังคมสู่การปฏิบัติจริงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการนิทรรศการ*

A Study of Transformative Knowledge into Practices in Multicultural Society of Undergraduate Students Majoring in Event Management

ชรินทร์ทิพย์ จันทพันธ์

Sharintip Chanthaphan

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Faculty of Liberal Arts, Kasem Bundit University, Thailand.

Corresponding Author's Email: sharintip.cha@kbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของนักศึกษาจากภาคทฤษฎีในห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติจริงในการจัดการนิทรรศการ 2) ศึกษาการจัดการความรู้ที่ได้รับนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยผู้เรียนสามารถประเมินตนเองในการจัดการความรู้ในการจัดการนิทรรศการ และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ในห้องเรียนไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานในอนาคตในสังคมพหุวัฒนธรรม การวิจัยใช้วิธีแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักศึกษา จากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาการจัดการนิทรรศการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นคือนักศึกษาเรียนรู้เพียงทฤษฎีในห้องเรียนเมื่อต้องลงมือปฏิบัติจริงยังไม่สามารถแสดงศักยภาพในการบูรณาการทฤษฎีเพื่อลงมือปฏิบัติจริงได้ และสภาพการเรียนรู้ภาคทฤษฎีในห้องเรียนที่มุ่งเน้นทฤษฎีด้านข้อมูลที่จะส่งเสริมการจัดงาน การวางแผนงาน การวางแผนงานผู้เข้าร่วมงานที่จะได้รับพร้อมทั้งการวางแผนงานด้านงบประมาณ 2) ด้านการจัดการความรู้พบว่านักศึกษาไม่สามารถจัดการองค์ความรู้ที่มีด้านการเชื่อมโยงและถ่ายโยงองค์ความรู้ด้านทฤษฎีและการปฏิบัติจากห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติงานจริงในการทำงาน ซึ่งลักษณะโครงการที่นักศึกษาได้เรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นเพียงแบบจำลองสถานการณ์ที่แตกต่างจากการทำงานในโลกความเป็นจริง 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในสาขาอาชีพการจัดการนิทรรศการและการประชุมควรมุ่งเน้นเพื่อเสริมทักษะในการวางแผนงานที่รอบคอบ เป็นผู้มีทักษะในการสื่อสาร เป็นนักแก้ปัญหา เป็นผู้ที่บริหารงานในหลากหลายด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การถ่ายโยงการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง; การจัดงานนิทรรศการ; พหุวัฒนธรรม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate students' problems in transferring theoretical knowledge to the practices of exhibition management; 2) to put acquired knowledge into practice where students can evaluate themselves through exhibition management; and 3) to investigate guidelines for developing teaching and learning management that assist students in applying classroom knowledge in the future in a multicultural society. The study used a mixed-methods approach, with quantitative data collected via questionnaire from students at both public and private universities. The quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while the qualitative data were gathered through in-depth interviews with experts and lecturers in the exhibition management major.

From the study, the following results have been found: 1) Problems discovered include students studying only theories in the classroom but failing to demonstrate their ability to integrate theory into practice. Theoretical learning in the classroom focuses solely on planning, management, layout, participants, and budget; 2) On knowledge management, it is discovered that students are unable to manage their knowledge in terms of connecting and transferring classroom theory into practice. The projects that students learn in the classroom are only a simulation of situation which is different from reality; and 3) The guidelines for developing teaching and learning management in event and exhibition management should emphasize the importance of improving skills in detailed planning. Students should be trained to be effective communicators, problem solvers, and administrators of work in a variety of areas.

Keywords: Transfer of Learning Toward Transformation; Exhibition Management; Multicultural Society

บทนำ

ภาพรวมเศรษฐกิจโลกตั้งแต่ปี 2560 ถึงปี 2561 จากรายงานสภาวะการท่องเที่ยว (Tourism Economic Review) (Ministry of Tourism and Sports, Department of Tourism, 2019) โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation of World Tourism Organization: UNWTO) ได้จัดทำรายงานสรุปสถานการณ์ การท่องเที่ยวโลกปี 2561 ระบุว่า การท่องเที่ยว ยังคงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก เนื่องจากการเติบโตของรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมีการเติบโตในอัตราที่สูงกว่าการเติบโตของเศรษฐกิจโลก และเติบโตสูงต่อเนื่อง โดยในปี 2561 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเดินทางทั่วโลกมีจำนวนสูงถึง 1.4 พันล้านคน ขยายตัว ร้อยละ 5.6 จากปีที่ผ่านมา แต่เป็นการเติบโตที่ชะลอตัวจากปี 2560 ที่ขยายตัวสูงถึงร้อยละ 7 จากการฟื้นตัวของธุรกิจและอุปสงค์นอกเหนือจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั่วโลกยังสร้างรายได้จากการส่งออกภาคบริการที่เกิดจากการท่องเที่ยวสูงถึง 1.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวร้อยละ 4.4 จากปี 2559 อีกทั้งเศรษฐกิจโลกเติบโตร้อยละ 3.0 ในปี 2560 โดยเพิ่มขึ้นจากระดับร้อยละ 2.4 ในปี 2559 ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากการฟื้นตัวของประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่เป็นหลัก เช่น อินเดีย ซึ่งมีการเติบโตที่ร้อยละ 6.7 จีน เติบโตร้อยละ 6.8 และกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีอัตราการเติบโตค่อนข้างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

อุตสาหกรรมการจัดการประชุมและนิทรรศการที่มีการขยายตัวพบว่ามีจำนวนนักเดินทางกลุ่มไม่ซ้ำจากต่างประเทศ และในประเทศรวม จำนวน 34,267,307 ราย และสร้างรายได้ให้ประเทศไทยรวม 212,924 ล้านบาท (Isarangkun Na Ayutthaya, 2019) รวมทั้งยังก่อให้เกิดการเรียนรู้การสอนในอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

ผลการวิจัยที่ผ่านมาทั้งในและต่างประเทศ พบว่า องค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ประกอบด้วย ประสบการณ์ของบุคคล การมองย้อนอดีตอย่างวิพากษ์วิจารณ์ และการเสวนาและอภิปรายด้วยเหตุผล ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ จิตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) (Onsiri, 2014) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง อ่อนน้อมถ่อมตน เปิดรับต่อความหลากหลายผ่านประสบการณ์ตรงอย่างกล้าเผชิญหน้าและวางตัวตน การใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างมีสติ และนำประสบการณ์มาสู่ใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งเป็นรากฐานของความรู้ที่แท้หรือปัญญาที่สามารถมองเห็นการดำเนินการต่างๆ ตามความเป็นจริง เห็นถึงความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลง ไหลเลื่อน ไม่หยุดนิ่งไม่คงที่ และนำไปสู่การตระหนักเห็นและวางการยึดติดอัตตาตัวตน โดยจิตปัญญา คือการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาภายในซึ่งประกอบด้วยจิตและการคิดผ่านการฝึกปฏิบัติจากกิจกรรมที่หลากหลายจนเกิดกระบวนการคิดใคร่ครวญด้วยจิตที่มีความมุ่งมั่น เปิดกว้าง สามารถทำความเข้าใจกับสิ่งต่างๆ จนเกิดคุณลักษณะในความตระหนักรู้ในตนเอง โดยจากความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน และเปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ดี เพื่อพัฒนาการดำเนินงานเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformational Learning) อาทิ การศึกษาของ Khiaolueang, Koewurai, Higkanon and Viboonrangsun (2013); Nuntananet (2006) และ Mezirow (1978) การศึกษาของ Collins (1990) ด้านความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ ที่เป็นการนำยุทธศาสตร์การเรียนรู้เนื้อหาทั่วไป (content general learning strategy) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ดี และยังช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์เรียนรู้สูงขึ้น และการถ่ายโยงความรู้เป็นหัวใจและเป็นปัจจัยสำคัญของการแก้ไขปัญหา การคิดสร้างสรรค์และกระบวนการทางความคิด (mental processes) (Hunter, 1995) การศึกษาด้านการจัดการความรู้เป็นปัจจัยสำคัญเพื่อการประเมินผลการดำเนินงานของตนเองจากการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยแนวคิดในการพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพ (Developing of Field Experience) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถประเมินตนเองและสามารถจัดการความรู้ที่ได้เรียนมาในห้องเรียนไปบูรณาการกับการทำงานที่เหมาะสมกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์การปฏิบัติจริงและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน อาทิ การศึกษาของ Kanchanapiboon and Phoemphian (2016) นอกจากนี้ การศึกษาในการจัดการความรู้เพื่อบูรณาการในการทำงานด้านอุตสาหกรรมไมซ์ อาทิ การศึกษาของ Rungruang, and Suwetwattanakun (2015) สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับสมรรถนะของบุคลากรในอุตสาหกรรมไมซ์ที่สำคัญคือ เชาวปัญญา ทักษะการสื่อสารที่ชัดเจน กระชับ และมีตรรกะ พร้อมมีทักษะในการประสานงาน และมีจิตบริการ

การพัฒนาการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ในห้องเรียนไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานในอนาคตในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสังคมพหุวัฒนธรรมมีอัตลักษณ์สำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันของผู้คนท่ามกลางความหลากหลายอย่างกลมกลืน ดังนั้นการเชื่อมโยงสถานศึกษาให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนไปใช้ได้จริงจะต้องดำเนินการในองค์ประกอบที่หลากหลาย ให้สามารถเชื่อมโยงกันอย่างจริงจัง ไม่มุ่งเน้นด้านใดโดยเฉพาะ อาทิ การศึกษาของ Bank (1993) ; Blum (2008); Preechapatana (2015); Ramsiri (2018) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม มีหลักสำคัญที่จะต้องศึกษาอย่างน้อย 3 ประการคือ แนวคิดหรือมโนทัศน์ (idea or concept) แนวทางการ

ปฏิรูปทางการศึกษา (educational reform movement) และกระบวนการทางการจัดการศึกษาตามแนวทางพุทธวัฒนธรรม (process) การศึกษาของ Yen, Mohd, Yee and Boon (2013) ศึกษาเรื่อง Cultural Impact on Knowledge Sharing Behaviour of Foreign and Local Employees in Private University Malaysia ศึกษาถึงผลของการแบ่งปันความรู้ทางวัฒนธรรมที่จะเกิดได้จากการไว้วางใจ ความเข้าใจ การให้การสนับสนุน และการเปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน (Knowledge Sharing in Multicultural Organizations)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาปรากฏการณ์ปัจจุบัน จึงเห็นถึงความจำเป็นในการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในการเรียนการสอนในอุตสาหกรรมการจัดงานนิทรรศการและการแสดงสินค้านานาชาติ ซึ่งในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก เพราะผลการวิจัยจะเป็นการค้นหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมไมซ์ในประเทศไทยซึ่งยังมีพื้นที่ทั้งในเชิงการพัฒนาทฤษฎีและในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนในมิติทางอุตสาหกรรมการจัดงานนิทรรศการและการแสดงสินค้านานาชาติ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยอุตสาหกรรมไมซ์ยังก่อให้เกิดองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการลงทุนเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศการแข่งขันในอุตสาหกรรมไมซ์ในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ จากปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญ อาทิ วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ วิถีชีวิตที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และการใช้ดิจิทัลที่มีบทบาทมากขึ้นในหลายด้านทั้งการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การวางแผนและการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการเป็นเมืองเป้าหมายของกิจกรรมไมซ์ในประเทศไทยให้พร้อมรับการแข่งขันเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาดให้เพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของนักศึกษาจากภาคทฤษฎีในห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติจริงในการจัดนิทรรศการ
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ที่ได้รับกับการนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยผู้เรียนสามารถประเมินตนเองในการจัดการความรู้ในการจัดนิทรรศการ
3. เพื่อศึกษาแนวทาง ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ในห้องเรียนไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานในอนาคตในสังคมพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) คือ การใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดงานนิทรรศการ จำนวน 227 ตัวอย่าง คือ การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ นักศึกษาจำนวน 6 มหาวิทยาลัย คือ 1) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 2) มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 3) มหาวิทยาลัยศิลปากร 4) มหาวิทยาลัยศรีปทุม 5) มหาวิทยาลัยแสตมฟอร์ด และ 6) วิทยาลัยดุสิตธานี การกำหนดวิธีและหลักเกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างจากประชากรให้ชัดเจนโดยระบุเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion criteria) ของประชากร โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล และสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างเฉพาะนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดงานนิทรรศการ สุ่มตัวอย่างนักศึกษาตามชั้นปี ตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และ

ชั้นปีที่ 4 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ คืออาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพการจัดงานนิทรรศการ กำหนดอาจารย์ที่รับผิดชอบการสอนวิชาเกี่ยวกับการจัดนิทรรศการในช่วงเวลาที่ทำกรวิจัย จำนวน 3 คน และ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพการจัดนิทรรศการในช่วงเวลาที่ทำกรวิจัย จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรและประเด็นที่ศึกษา ประกอบด้วย ความรู้ในการบริหารจัดการงานนิทรรศการ ความรู้ด้านพหุวัฒนธรรม และการถ่ายทอดความรู้ด้านทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information) มีลักษณะแบบคำตอบสั้น (short answers) และเลือกตอบ (Check List) จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความรู้ในการบริหารจัดการงาน (Knowledge on Event Management Skills) จำนวน 35 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความรู้ในการตีความเกี่ยวกับทักษะในการบริหารจัดการงาน (Project Interpretation Related to Event Management Skills) จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 4 ทศนคติด้านพหุวัฒนธรรม เกี่ยวกับการบริหารจัดการงาน (Multicultural Aspects in Event Management) จำนวน 15 ข้อ

แบบสอบถามส่วนที่ 2, 3 และ 4 มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Rating Scales) 5 ระดับ จากระดับเห็นด้วยมากที่สุดถึงไม่เห็นด้วยมากที่สุด การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำแล้วทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดงานนิทรรศการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จำนวน 30 คน ที่มีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาร์ค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น ส่วนที่ 2 ความรู้ในการบริหารจัดการงาน เท่ากับ 0.9310 ส่วนที่ 3 ความรู้ในการตีความเกี่ยวกับทักษะในการบริหารจัดการงาน เท่ากับ 0.9183 และ ส่วนที่ 4 ทศนคติด้านพหุวัฒนธรรม เกี่ยวกับการบริหารจัดการงาน เท่ากับ 0.8625 จากผลการทดสอบความเที่ยงได้คะแนนรวมค่าความเที่ยง (Reliability) ของทั้ง 4 ส่วนของแบบสอบถาม คือ .9671 ตามลำดับ แสดงว่าคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงตามเนื้อหาและด้านความเชื่อมั่นผ่านเกณฑ์ อย่างน้อย 0.7 (Cronbach, 1990) ที่จะนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากข้อมูล 2 ประเภท คือ (1) ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม จากการเก็บนักศึกษาสาขาวิชาการจัดงานนิทรรศการ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 6 สถาบัน ดังนี้ (1) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2) มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต (3) มหาวิทยาลัยศิลปากร (4) มหาวิทยาลัยศรีปทุม (5) มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด และ (6) วิทยาลัยดุสิตธานีจำนวน 227 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.70 และ (2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาการจัดงานนิทรรศการ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพ จำนวน 6 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตและชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เพื่อให้ความยินยอมก่อน ซึ่งเป็นไปตามหลักจริยธรรมในการวิจัยซึ่งได้ผ่านการรับรองตามกรอบจริยธรรมในการวิจัยตามเงื่อนไขและขอบเขตการดำเนินงานโครงการทุนวิจัยมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เลขที่รับรองโครงการ R002/62P การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ (2) การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนหนึ่งทาง (One-way ANOVA) พร้อมทั้งวิเคราะห์รายคู่ด้วยบอนเฟอร์โรนี (Bonferroni) และสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กำหนดการเกณฑ์ ในการคัดเลือกเอกสาร จากการตอบทမ်းกษณ์ โดยนักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพและอาจารย์ผู้สอนรวมทั้งสิ้น 6 ท่าน ประกอบด้วยการนำถ้อยคำ ประโยค และใจความที่ได้จากบทสัมภาษณ์ของแต่ละท่านบันทึกเป็นจำนวนในตารางเพื่อเป็นจำนวนที่วัดได้ และดำเนินการแจกแจงจำนวนของถ้อยคำ ประโยค หรือใจความเหล่านั้น โดยการวิเคราะห์จะดำเนินการตามเนื้อหาที่ปรากฏตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพ และอาจารย์ผู้สอน โดยการวัดความถี่ของคำหรือข้อความในเอกสารเป็นข้อความที่มีอยู่ในการตอบทမ်းกษณ์ นักวิจัยไม่ได้ใช้คำหรือข้อความที่นักวิจัยตีความเองแต่ใช้ข้อความจากข้อมูลที่ได้จริงจากการรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพการจัดการนิทรรศการ แบ่งเป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) การวางโครงการวิเคราะห์เพื่อจัดระบบการจำแนกคำ ประโยค ข้อความจากบทสัมภาษณ์ที่ได้ 2) คำโครงการการวิเคราะห์นำมาจากคำถามในคู่มือการสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นแบ่งเป็น 2 คำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในงานวิจัย 3) การจำแนกโดยการกำหนดคำหลัก เพื่อให้มีความครอบคลุมคำหรือข้อความอื่นๆ ในบทสัมภาษณ์ เพื่อสามารถนำมาลงรหัส การแจกแจงให้อยู่ภายใต้คำหลักที่จะจำแนก 4) พิจารณาเงื่อนไขแวดล้อม (Context) ของบทสัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลให้ถูกต้องและครอบคลุม โดยการวิเคราะห์จะพิจารณาในบริบทที่เกี่ยวข้องในข้อคำถามที่ได้กำหนดไว้ 5) การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ โดยการนับความถี่ของคำ ประโยค หรือ ข้อความ และดำเนินการวิเคราะห์การเชื่อมโยงในบริบทที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถเสนอตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาการเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปยังนักศึกษา ในภาคทฤษฎีในห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติจริงในการจัดนิทรรศการ

ผลการวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการวางแผนงานการจัดงานนิทรรศการ พบว่าปัจจัยด้านวัตถุประสงค์ในการวางแผนงาน อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 คะแนน ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อมูลที่จะส่งเสริมในการจัดงาน ค่าเฉลี่ยที่ 4.27 ปัจจัยด้านผู้เข้าร่วมงาน ค่าเฉลี่ยที่ 4.26 และการวางแผนงานที่ถึงประโยชน์ของผู้เข้าร่วมงานที่จะได้รับ และการวางแผนงานด้านงบประมาณ ค่าเฉลี่ยที่ 4.25 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ด้านความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดนิทรรศการ ระยะเวลาก่อนการดำเนินการ พบว่า ปัจจัยด้านการกำหนดกำหนดการในการจัดงาน การจัดกิจกรรมและระยะเวลาในการจัดงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.39, SD = 0.764) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, SD = 0.735) ได้แก่ การวางแผนในการกำหนดวิทยากร และผู้นำเสนอผลงานต่างๆ ในงาน รองลงมาคือ การเตรียมการในด้านการ

ขนส่งต่างๆ การรักษาความปลอดภัย ทั้งก่อนการจัดงานและหลังการจัดงานๆ อาทิ การจัดการขยะ อุปกรณ์ ภาพและเสียง ต้นไม้ ดอกไม้ ของที่ระลึก ป้ายแทน และ การเตรียมการที่จอดรถ

ส่วนปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์ระยะเวลาระหว่างการดำเนินการจัดการนิทรรศการพบว่า ปัจจัยด้านการเตรียมการจุดลงทะเบียนและพื้นที่ต้อนรับผู้เข้าร่วมงานอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.38, SD = 0.763)

ในขณะที่ปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์หลังการจัดการนิทรรศการ พบว่าปัจจัยด้านการจัดการด้านการกำจัดขยะด้านอาหารให้เรียบร้อยค่าเฉลี่ยที่ 4.31 ปัจจัยรองลงมาคือด้านการประเมินผลการดำเนินงานโดยการวิเคราะห์เกณฑ์ SMART ค่าเฉลี่ยที่ 4.30

ผลการวิเคราะห์พบว่าข้อมูลเชิงปริมาณในด้านการวางแผนงานการจัดงานนิทรรศการ ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์ในการวางแผนงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, SD = 0.70) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทักษะที่นักศึกษาให้ความสำคัญในการทำงาน ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพที่แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “นักศึกษาเรียนรู้เพียงทฤษฎีในห้องเรียนเมื่อต้องลงมือปฏิบัติไม่สามารถแสดงศักยภาพในการบูรณาการทฤษฎีไปสู่การลงมือปฏิบัติได้จริง” และข้อมูลที่จะส่งเสริมในการจัดงานคือ ด้านผู้เข้าร่วมงาน และด้านการวางแผนงานที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เข้าร่วมงานที่จะได้รับพร้อมทั้งการวางแผนงานด้านงบประมาณ นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพที่ได้เคยร่วมงานกับนักศึกษาฝึกงานหรือบัณฑิตจบใหม่ ได้แสดงความคิดเห็นว่า “นักศึกษายังขาดทักษะและความสามารถในการเชื่อมโยงและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทฤษฎีและการปฏิบัติในห้องเรียนไปสู่การปฏิบัติงานจริงในการทำงาน ซึ่งลักษณะโครงการงานที่นักศึกษาได้เรียนในชั้นเรียนเป็นเพียงแบบจำลองสถานการณ์ที่ไม่ใช่การทำงานในโลกความเป็นจริง ข้อมูลเชิงคุณภาพแสดงให้เห็นว่าการทำงานในสาขาอาชีพการจัดการนิทรรศการและการประชุมนี้ บุคลากรต้องเป็นผู้ที่มีทักษะหลากหลาย คือ ทักษะในการวางแผนงานที่รอบคอบ มีทักษะในการแก้ไขปัญหา เป็นผู้ที่มีทักษะในการบริหารจัดการความเสี่ยง เป็นผู้ที่มีทักษะในการวางแผนงานที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการทำงานมานาน” ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่านักศึกษาไม่ได้เคยเจอปัญหาจริงๆ ซึ่งมีทั้งปัญหาในการทำงานที่เกิดขึ้นก่อนการจัดงาน ระหว่างการจัดงาน และปัญหาหลังการจัดงาน นักศึกษาฝึกงานหรือบัณฑิตจบใหม่ไม่เคยได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ไม่ได้แก้ไขปัญหาหน้างานด้วยตนเองกับผู้ประกอบการ ผู้ร่วมงาน ผู้รับเหมา หรือบุคคลในสาขาอาชีพจริงๆ ที่ต้องใช้ทักษะความเป็นมืออาชีพ นักศึกษาไม่เคยได้ผ่านประสบการณ์การทำงานที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งทฤษฎีที่ได้เรียนจากตำราหรือการลงมือปฏิบัติในชั้นเรียนนั้น ยังไม่เพียงพอที่จะสร้างทักษะในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงได้ครบถ้วนทุกด้าน และในเอกสารหรือตำราเรียนไม่สามารถบรรจุเนื้อหาในการทำงานจริง ซึ่งจะมีเพียงกรณีศึกษา (Case Study) ที่ไม่สามารถสะท้อนภาพรวมการทำงานจริงเทียบเท่ากับได้ลงมือปฏิบัติในการทำงานในองค์กรหรือการเข้าไปร่วมงานในการจัดงานในสายงานอาชีพจริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์การจัดการความรู้ที่ได้รับกับการนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยผู้เรียนสามารถประเมินตนเองในการจัดการความรู้ในการจัดการนิทรรศการ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลของการจัดการนิทรรศการคือ 1) ปัจจัยด้านสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินงาน 2) ปัจจัยด้านผู้ให้บริการด้านการจัดการนิทรรศการ พบว่าปัจจัยด้านสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด คือการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดงาน ค่าเฉลี่ยที่ 4.48 ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ปัจจัยด้านประสิทธิภาพในการวางแผนงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดงานทั้งหมด ค่าเฉลี่ย ที่ 4.36 ปัจจัยด้านคุณภาพของผู้จัดการโครงการที่มีทักษะในการสื่อสาร ค่าเฉลี่ยที่ 4.33 ทักษะของผู้จัดการโครงการด้านการแก้ปัญหา และความสำคัญของประวัติและที่มาของการ

จัดงานนิทรรศการ มีค่าเฉลี่ยที่ 4.29 และความสามารถในการบริหารจัดการเวลาของผู้จัดการโครงการ ค่าเฉลี่ยที่ 4.28

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลของการจัดการนิทรรศการ ปัจจัยด้านผู้ให้บริการด้านการจัดนิทรรศการ พบว่าปัจจัยด้านคุณภาพของบริษัทผู้ให้บริการด้านการจัดนิทรรศการอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ 4.33 ปัจจัยที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความพร้อมด้านเวลาในการจัดงาน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยที่ 4.30 และปัจจัยด้านความหลากหลายในบริการที่ดำเนินงานของบริษัทที่ให้บริการ ค่าเฉลี่ยที่ 4.26

ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ที่ได้รับกับการนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยผู้เรียนสามารถประเมินตนเองในการจัดการความรู้ในการจัดนิทรรศการ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปัจจัยสำคัญที่ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นไว้ พบว่า 1) ด้านองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมองค์กร 2) องค์ความรู้เชื่อมโยงการปฏิบัติในด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดงานอย่างยั่งยืน (Sustainable Events) มีความจำเป็นต้องใช้ทักษะที่จะต้องปฏิบัติได้จริง ต้องทำความเข้าใจและเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนและต้องลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อเชื่อมโยงปัญหา นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นว่า “การใช้กรณีศึกษาที่ผ่านมาไปสู่งานชิ้นอื่นๆ ต่อไป หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นตามมาหรือไม่ นักศึกษาที่เรียนด้านการจัดการนิทรรศการนั้นอาจไม่สามารถรู้ถึงศักยภาพของตนเองที่จะทำงานต่อไปในสายงานอุตสาหกรรมไมซ์” โดยผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “ปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องที่อาจารย์ผู้สอนต้องพิจารณาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ประเมินตนเองได้ คือ การจัดการความรู้ที่ได้เรียนรู้จากทฤษฎีในห้องเรียนหรือ การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย” นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนได้เสนอความคิดเห็นไว้ว่า “การถ่ายโยงองค์ความรู้อาจเป็นลักษณะการประยุกต์ไปสู่การตีความ และการจัดกิจกรรม โดยมีปัจจัยในการเกื้อหนุนการเรียนรู้คือการประยุกต์ทฤษฎี เช่น การวางแผนงาน ซึ่งนักศึกษาจะไม่มี ความระแวงระวัง หรือ ความตระหนักรู้ ในผลกระทบต่อสิ่งที่เขาวางแผนไว้ นักศึกษาอาจจะคิดได้ แต่อาจไม่ระวังถึงผลกระทบในสิ่งที่เขาคิดไว้หรือวางแผนไว้นั้นจะส่งผลกระทบ อะไร อย่างไรบ้างทั้งในแง่ภาพรวม”

วัตถุประสงค์ที่ 3 การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทาง ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ในห้องเรียนไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานในอนาคตในสังคมพหุวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ด้านสังคมและพหุวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 1) ปัจจัยด้านความแตกต่างด้านผลการดำเนินงาน 2) ปัจจัยด้านความแตกต่างของการรับรู้ด้านพหุวัฒนธรรม ผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยด้านความแตกต่างด้านผลการดำเนินงาน ผู้ให้ข้อมูลได้รับการส่งเสริมแนวทางใหม่และแนวทางในการพัฒนาการทำงานในสังคมพหุวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยที่ 4.29 ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงความความสำเร็จของตนเองทั้งด้านการเรียนและการทำงานในบริบทของพหุวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยที่ 4.26 และการให้ความชัดเจนในการวางแผนเป้าหมายการทำงานของตนเองและการวางแผนงาน ค่าเฉลี่ยที่ 4.24

ผลการวิเคราะห์ด้านสังคมและพหุวัฒนธรรม ปัจจัยด้านความแตกต่างของการรับรู้ด้านพหุวัฒนธรรม พบว่าปัจจัยที่มีระดับมากที่สุด คือด้านความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ที่ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและการกระทำต่อผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมโดยการไม่ปิดกั้นและพยายามทำความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยที่ 4.34 ปัจจัยที่อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านความสำเร็จในการทำงานเกิดจากบุคคลในทีมงานที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่แตกต่างกัน ค่าเฉลี่ยที่ 4.21

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าบุคลากรทางด้านการบริหารจัดการงาน ควรมีคุณสมบัติที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะที่สำคัญประกอบด้วย 1) ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการบริหารจัดการ 4) ทักษะการแก้ปัญหา 5) ทักษะการให้บริการ 6) ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว 7) ทักษะด้านเทคโนโลยี และ 8) ความใส่ใจและตระหนักรู้ด้านพหุวัฒนธรรม แนวทางการเรียนการ

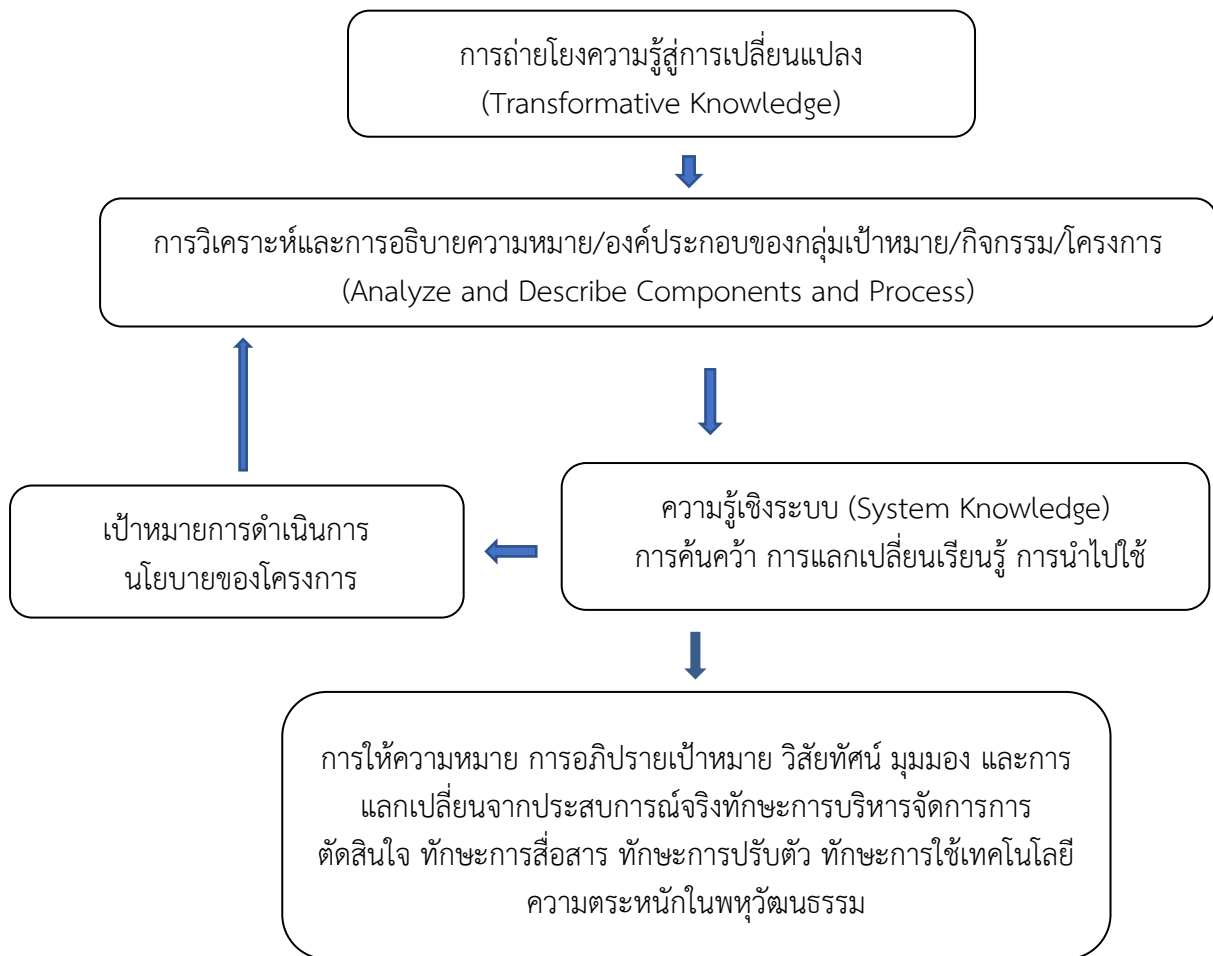
สอนรูปแบบเดิมที่เน้นเพียงทฤษฎีและปฏิบัติเพียงโครงการในห้องเรียนนั้นไม่สามารถพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคลากรที่คุณสมบัติเฉพาะและเหมาะสมในการทำงานในอนาคตให้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ แต่รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมและควรเป็นแนวทางใหม่ในการเรียนการสอนคือรูปแบบการเรียนที่เรียกว่าห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) คือการเรียนรู้ที่เน้นภาคปฏิบัติให้นักศึกษาค้นหาตนเอง รูปแบบการเรียนการสอนที่ต้องปรับเปลี่ยนคือการเชิญวิทยากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการมีเครือข่ายการทำงานไปสู่อุตสาหกรรมจริง ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์จริงสามารถช่วยส่งเสริมทฤษฎีกับการทำงานจริง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านกรณีศึกษา (Case Study) การแชร์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง เพราะผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะมีความเชี่ยวชาญแต่ละด้านไม่เหมือนกัน นอกจากนี้การลำดับความสำคัญของรายวิชา การเรียนรู้จะอย่างไรควรเรียนก่อนหรือหลัง อาจจะเรียน 2-3 วิชาที่เกี่ยวข้องแล้วออกไปทำงานหรือไม่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน โดยไม่ใช่นักศึกษาทุกคนจะทำได้ อาจารย์มีความพร้อมในการดูแลนักศึกษา ทั้งนี้อาจารย์ผู้สอนอาจไม่พร้อมที่จะสอนได้ทุกคน และการดูแลนักศึกษาพร้อมกับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบผสมผสานร่วมกับการทำงาน (Work Integrated Learning: WIL) และ รูปแบบการเรียนทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริง (Work-Based Learning: WBL)

ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “ปัจจุบันการสอนโดยทฤษฎีอย่างเดียวจะมองภาพในการทำงานจริงได้ไม่ชัดเจน แต่การสอนโดยโยงทฤษฎีกับประสบการณ์จริง ผู้สอนจะสามารถสร้างการเรียนรู้ให้นักศึกษาเห็นตัวอย่างจริง การสอนปัจจุบันไม่สามารถสอนบรรยายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวได้ แต่ควรมีการทำกิจกรรมในห้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักศึกษาทำความเข้าใจจากการฟังทฤษฎีในห้องเรียน ดังนั้นบทบาทของผู้สอนไม่ใช่แค่ผู้ถูกผิด แต่ควรเป็นผู้ที่เสริมสร้างแนวคิดที่ผู้เรียนอาจไม่ทันได้คิด เพราะประสบการณ์ของผู้เรียนยังมีไม่มาก ทำให้เขาไม่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีกับโลกเป็นจริงได้ ดังนั้นผู้สอนเปรียบเหมือนผู้มีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทำงานจริงที่เป็นจริงมากขึ้น ส่วนผู้เรียนจะสามารถนำทฤษฎีในห้องเรียนไปใช้มากขึ้นแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสนใจ การตีความของแต่ละคน ซึ่งจะไม่เหมือนกัน แต่ถ้าอาจารย์ผู้สอนส่งเสริมด้วยประสบการณ์ของตนเอง หรือกรณีศึกษา (Case Study) ต่างๆ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือมีตัวอย่างจริงเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและประยุกต์ได้ว่าในโลกความเป็นจริงนั้นผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพทำงานอย่างมืออาชีพนั้นเป็นอย่างไร

องค์ความรู้ใหม่

ความรู้ที่มีปรากฏอยู่ในแหล่งความรู้ภายนอกองค์กรหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่นำมาใช้จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการถ่ายทอดความรู้ในสังคมสู่การปฏิบัติจริงของนักศึกษาในการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงาน เกิดขึ้นกับเฉพาะบุคคลโดยจะติดไปกับตัวบุคคลมากกว่าจะติดอยู่กับองค์กรหรือสถาบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่งที่ทรงคุณค่าขององค์กรช่วยเพิ่มมูลค่า ให้กับองค์กรหรือสถาบันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลอื่น อาจได้มาจากการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การทำงานที่นับได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายได้หรืออธิบายได้ยากหรือบางครั้งไม่สามารถอธิบายได้ว่าเกิดความรู้เหล่านั้นได้อย่างไร ไม่มีแบบแผนหรือโครงสร้างที่แน่ชัด มักเกิดขึ้นกับตัวบุคคลทำให้ผลของการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือประสบการณ์นั้น ขึ้นอยู่กับผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และผู้รับการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์นั้นๆ ทั้งนี้การนำแนวคิดในการถ่ายทอดความรู้ (Transformative Knowledge) ควรดำเนินการเป็นระบบและมีกลไกในการวางแผนเป้าหมายผ่านกระบวนการวิเคราะห์และอธิบายความหมาย สังเคราะห์องค์ประกอบของกลุ่มเป้าหมายหรือกิจกรรม มีกระบวนการและกลไกในการติดตาม

และประเมินผลการเรียนรู้ที่เป็นระบบประกอบด้วย การค้นคว้า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำไปใช้ ทั้งนี้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนของตนเองให้ไปสู่เป้าหมายผ่านการปฏิบัติงาน อาทิ กิจกรรมกลุ่ม การจัดโครงการ โดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพหรืออาจารย์ผู้สอนเป็นพี่เลี้ยงในการถ่ายทอดความรู้ภาคทฤษฎี ผ่านการเรียนรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง ทั้งจากกรณีศึกษาในห้องเรียนและการลงมือปฏิบัติจริง ที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลาย มีการเรียนรู้และฝึกฝนในทักษะที่จำเป็นที่เกี่ยวข้อง อาทิ ทักษะการบริหารจัดการ ทักษะการสื่อสาร การปรับตัวในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้เป้าหมายที่กำหนดต้องมีการสื่อสารที่ประสิทธิภาพในกลุ่มหรือทีมงานก่อนอย่างละเอียด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่านักศึกษาเรียนรู้เพียงทฤษฎีในห้องเรียนเมื่อต้องลงมือปฏิบัติไม่สามารถแสดงศักยภาพในการบูรณาการทฤษฎีไปสู่การลงมือปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาไม่เคยเจอปัญหาจริงๆ ไม่ได้แก้ไขปัญหานำงานด้วยตนเองกับผู้ประกอบการ ผู้มาร่วมงาน ผู้รับเหมา หรือบุคคลในสาขาอาชีพจริงๆ โดยสอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายโยงความรู้ในการบริหารโครงการ มีการศึกษาทฤษฎีธาตุมูลที่เหมือนหรือคล้ายคลึง (Identical elements) ผู้ที่คิดค้นทฤษฎีนี้ ได้แก่ ธอรนไดค Thordike, (1913) (as cited in Khotrakul, 2001) กล่าวว่าการถ่ายโยงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสถานการณ์ใหม่มีส่วนประกอบ ได้แก่ ข้อเท็จจริง และทักษะที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับส่วนประกอบในสถานการณ์ของการเรียนรู้ในอดีต ความคล้ายคลึงหรือความเหมือนอาจเป็นความคล้ายคลึงของวิธีดำเนินการ ซึ่งได้แก่ ทักษะหลักการทำงาน และวิธีการ

ดำเนินการ ซึ่งทฤษฎีที่ได้เรียนจากตำราหรือการลงมือปฏิบัติในชั้นเรียนนั้นยังไม่เพียงพอที่จะสร้างทักษะในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงได้ครบถ้วนทุกด้านและในเอกสารหรือตำราเรียน ไม่สามารถบรรจุเนื้อหาในการทำงานจริง สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปัญหาในการทำงานในโลกความเป็นจริง มีทั้งปัญหาในการทำงานที่เกิดขึ้นได้ทั้งก่อนการจัดงาน ระหว่างการจัดงาน และปัญหาหลังการจัดงาน ที่ต้องใช้ทักษะความเป็นมืออาชีพ ประสบการณ์การทำงานที่ยืดหยุ่น และมีทักษะที่สามารถทำงานได้หลากหลายรูปแบบ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการจัดการความรู้ที่ได้รับกับการนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยผู้เรียนสามารถประเมินตนเองในการจัดการความรู้ในการจัดนิทรรศการได้แต่ยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่การทำงานอย่างมืออาชีพได้ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการถ่ายโยงของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท ทฤษฎีการถ่ายโยงของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลทเรียกว่า “Transposition” ซึ่งอธิบายไว้ว่าการถ่ายโยงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างมีความหมาย ไม่ใช่ด้วยการท่องจำ จึงจะสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีความคล้ายคลึง โดยส่วนรวมทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีอธิบายความหมายของทฤษฎีการถ่ายโยง โดยเฉพาะเกี่ยวกับการถ่ายโยงการเรียนรู้ทางพุทธิปัญญา การปฏิบัติจริงต้องทำความเข้าใจและเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนและต้องลงมือทำด้วยตนเองเพื่อเชื่อมโยงปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาไม่มีประสบการณ์ตรงและไม่มี ความระแวดระวัง หรือ ความตระหนัก ในผลกระทบต่อสิ่งที่เขาวางแผนไว้ นักศึกษาอาจจะคิดได้ แต่อาจไม่ระวังถึงผลกระทบในสิ่งที่เขาคิดไว้หรือวางแผนไว้นั้นจะส่งผลกระทบ อะไร อย่างไรบ้างทั้งในแง่ภาพรวม ด้านวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้อง หรือในโลกความเป็นจริงที่ผู้เชี่ยวชาญทำงานกัน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ผู้สอนในสาขาอาชีพการจัดนิทรรศการที่ระบุไว้ว่าทักษะของนักศึกษาจะสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงหรือไม่ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเพราะในตำราเป็นปัจจัยเสริมเปรียบเหมือนเป็นต้นทุนของผู้เรียน นักศึกษาต้องปรับตัวเองให้เข้ากับองค์กรที่จะไปร่วมงาน ที่จะส่งผลมาถึงวัฒนธรรมองค์กรในการปรับตัวของนักศึกษา และอาจารย์เป็นที่ปรึกษาต้องสนับสนุนให้นักศึกษาต้องเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลงมือทำ (Learning by doing) นอกจากนี้การวางแผนการบริหารจัดการและการนำไปใช้ของโครงการ (Planning, Managing and Implementing a Project) นอกจากนี้ Bank (1993) ได้กล่าวถึงการศึกษาในเชิงพฤติกรรมว่าเป็นการศึกษาที่ออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา เพื่อที่จะให้นักศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพศ ภาษา กลุ่มเชื้อชาติ สามารถประสบความสำเร็จที่เท่าเทียมกันทางการศึกษา การบริหารโครงการและการดำเนินการโดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องตีความและบริหารจัดการทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ เวลา ค่าใช้จ่าย แรงงาน พลังงาน สถานที่ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ปัจจัยที่สำคัญเป็นอันดับแรกที่ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จประกอบด้วยคุณภาพและบริหารความเสี่ยง การบริหารจัดการโครงการ เป็นการประยุกต์ทักษะ เครื่องมือและวิธีการในการวางแผนและการดำเนินการตามแผนงาน การบริหารจัดการโครงการประกอบด้วยขั้นตอนที่เป็นตารางงานของโครงการเป็นการกำหนด 1) ช่วงเวลาของรายละเอียดของโครงการ 2) การประเมินความเสี่ยง 3) โครงสร้างองค์กร 4) คำจำกัดความของแหล่งทรัพยากร วัตถุดิบ (Material Resources) และทรัพยากรที่ไม่ใช่วัตถุดิบ (Non-material Resources) การมอบหมายงาน การควบคุมโครงการ (ทั้งทางด้าน การสำรวจ และการควบคุมประสิทธิภาพของกระบวนการของโครงการ) การรายงานกิจกรรมต่างๆ ของโครงการและรวมถึงการ วิเคราะห์ผลลัพธ์ของผลงาน ประเด็นสำคัญอันดับแรกของการบริหารโครงการ คือความสำเร็จของเป้าหมายและ ขอบเขตของกิจกรรมทุกด้านของโครงการโดยขอบเขตของโครงการประกอบด้วย การพิจารณาช่วงเวลา และ งบประมาณ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าแนวทาง ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถ นำความรู้ในห้องเรียนไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานในอนาคตในสังคมพหุวัฒนธรรม

คือการพัฒนา เนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการเชื่อมโยงทฤษฎีกับภาคปฏิบัติจะทำให้การเรียนรู้มีคุณค่ามากขึ้น อาจารย์ผู้สอนดำเนินการสอนโดยการเชื่อมโยงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนการสอนในห้องเรียน ยังไม่ให้ความสำคัญด้านพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญแต่ในโลกความเป็นจริง เรื่องที่ต้องใช้เทคโนโลยี และการ มีความคิดสร้างสรรค์ ยังคงมีความสำคัญมากแต่เป็นแค่ส่วนหนึ่งไม่ใช่ส่วนสำคัญทั้งหมดของการจัดงานที่นำมาใช้ ในการจัดงาน ถ้าไม่ระวังเรื่องผลกระทบด้านวัฒนธรรมที่จะกระทบ ต่อชุมชน สิ่งเตรียมไว้ทั้งหมดถือว่าล้มเหลวทั้งงาน การที่หลักสูตรให้นักศึกษาดูงานหรือปฏิบัติงานเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมจริง นักศึกษาได้มีบทบาทในการทำงานและลงพื้นที่จริง สถานศึกษาจัดให้นักศึกษาได้จัดโครงการงานในชั้นเรียนแต่ไม่ได้นำไปใช้ในอาชีพจริง การนำทฤษฎีจากในห้องเรียนมาจัดหรือทดลองจัด อาจเป็นแค่การทดลองการจัดโครงการไม่ได้มีคนในอุตสาหกรรมจริงมาร่วมงาน ประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นก็จะไม่เห็นภาพ ไม่มีประสบการณ์ร่วมจริงๆ กับผู้เชี่ยวชาญ และไม่มีการแก้ไขปัญหาที่เป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของมหาวิทยาลัยนอร์เธิส ซึ่งพัฒนาโดย Mezirow (1978) ซึ่งเสนอทฤษฎีเกี่ยวข้องกับทฤษฎีด้านการถ่ายโอนความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative Learning) เป็นแนวคิดจิตปัญญาศึกษา (Contemplation Education) เมื่อมีการวางแผนงานร่วมกันจะส่งเสริมให้นักศึกษาที่ได้ลงมือปฏิบัติเองก่อน คิดวิเคราะห์ ประชุมกันเองเป็นหลัก ผู้ที่จะทำงานได้สำเร็จต้องลงมือทำเองในทุกขั้นตอนและในทุกรายละเอียด นอกจากนี้พหุวัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ต้องสอดแทรก รูปแบบการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของพหุวัฒนธรรม อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรต้องจัดการเรียนการสอนโดยให้ความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่ามีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพที่แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “วัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญ การเรียนการสอนยังคงให้ความสำคัญเฉพาะการจัดงานให้ สวย เก๋ มีความคิดสร้างสรรค์ สนุก แสง สี เสียง จะเปิดงานอย่างไร จะมีการแสดงอะไรให้ดี จัดอย่างไรให้สนุก จะไปที่ไหน หรือ ใช้เทคโนโลยีใดจะนำมาใช้ในงานนั้น

นอกจากนี้การศึกษาด้านการเปรียบเทียบ จิตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ในแนวทางพุทธศาสนาเป็นการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง อ่อนน้อมถ่อมตน เปิดรับต่อความหลากหลายผ่านประสบการณ์ตรงอย่างกล้าเผชิญหน้า และการวางตัวตน การใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างมีสติ สัมผัสปัญญา และนำประสบการณ์มาสู่ใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งเป็นรากฐานของความรู้ที่แท้จริงหรือปัญญาที่สามารถมองเห็น การดำเนินการต่างๆ ตามความเป็นจริง เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลง ไหลเลื่อน ไม่หยุดนิ่ง ไม่คงที่ และการนำไปสู่การตระหนักเห็นและวางการยึดติดอัตตาตัวตน โดยจิตปัญญาคือการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านในซึ่งประกอบด้วยจิตและการคิดผ่านการฝึกปฏิบัติจากกิจกรรมที่หลากหลายจนเกิดกระบวนการคิดใคร่ครวญด้วยจิตที่มีความมุ่งมั่น เปิดกว้าง สามารถทำความเข้าใจกับสิ่งต่างๆ จนเกิดคุณลักษณะความตระหนักรู้ในตนเอง โดยจากความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน และเปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ดี เพื่อพัฒนาการดำเนินงานเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformational Learning) การศึกษาด้านพหุวัฒนธรรม จากการศึกษาผลงานวิจัยของ Bank (1993) ได้กล่าวถึงการศึกษาในเชิงพหุวัฒนธรรมว่าเป็นการศึกษาที่ออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาเพื่อที่จะให้นักศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพศ ภาษา กลุ่มเชื้อชาติ สามารถประสบความสำเร็จที่เท่าเทียมกันทางการศึกษา การศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมเปรียบเทียบกับสถานศึกษาเป็นระบบทางสังคมที่มีองค์ประกอบที่มีความหลากหลายและมีความเชื่อมโยงกัน ดังนั้นการเชื่อมโยงสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันจะต้องดำเนินการในองค์ประกอบที่หลากหลาย ให้สามารถเชื่อมโยงกันอย่างจริงจัง

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้ในสังคมสู่การปฏิบัติจริงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการนิทรรศการ พบว่าลักษณะเฉพาะของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการงานนิทรรศการ ควรมีลักษณะเฉพาะ คือ 1) ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการบริหารจัดการ 4) ทักษะการแก้ปัญหา 5) ทักษะการให้บริการ 6) ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว 7) ทักษะด้านเทคโนโลยี และ 8) ความใส่ใจและตระหนักรู้ด้านพหุวัฒนธรรม ประกอบกับแนวทางการเรียนการสอนรูปแบบเดิมที่เน้นแต่เพียงทฤษฎีและปฏิบัติเพียงโครงการในห้องเรียนนั้น ไม่สามารถพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคลากรที่คุณสมบัติเหมาะสมในการทำงานในอนาคตให้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการได้ แต่รูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบใหม่จะมีส่วนส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์จากการปฏิบัติงานหลังจากที่ได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีในห้องเรียน การเรียนรู้เพื่อการตีความและทักษะในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เรียนภาคทฤษฎีเพื่อบูรณาการและประยุกต์กับการทำงานในองค์กร การได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ และการได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพ เมื่อนักศึกษาจบการศึกษาและได้เข้าทำงานในองค์กรต่างๆ จะสามารถเชื่อมโยงความรู้ภาคทฤษฎีและประสบการณ์ในการทำงานตามที่ได้ฝึกฝนมา ความสำเร็จในการทำงานที่ประกอบด้วยคุณลักษณะเฉพาะดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและขึ้นอยู่กับทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพร้อมที่จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในแวดวงการทำงานด้านอุตสาหกรรมไมซ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1.1 อาจารย์ผู้สอนต้องวางแผนการเรียนการสอน เพื่อฝึกฝนนักศึกษาให้มีความตระหนักรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนการสอน การติดตามที่เป็นระบบ และมีการประเมินผลทั้งจากอาจารย์ผู้สอน การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ เพื่อน และตัวนักศึกษาเอง

1.2 ผู้บริหารหลักสูตรควรปรับให้อาจารย์ผู้สอนตั้งแต่การเขียน คำอธิบายรายวิชา (Course Outline) อาจารย์ผู้สอนควรตรวจสอบและปรับผลการเรียนรู้ (Learning Outcome) ซึ่งหลักสูตรที่กำหนดรายละเอียดในการเขียนคำอธิบายรายวิชาแล้วไม่ตอบโจทย์ของการเรียนและปฏิบัติจริงเพื่อสะท้อนทักษะในการทำงานที่จำเป็นให้นักศึกษาเพื่อให้มีองค์ความรู้ในการจัดงานนิทรรศการและการแสดงสินค้านานาชาติ ซึ่งควรเน้นวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนให้นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติได้จริง เครื่องมือในการวัดและประเมินผลควรสอดคล้องกับทักษะที่เรียนรู้ ดังนั้นการผลิตนักศึกษาให้ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานของอุตสาหกรรมไมซ์

1.3 สถาบันการศึกษาควรสรรหาบุคคลในสาขาอาชีพจริงมีทักษะในการวางแผนงานที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการทำงานมานานเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานหลักสูตร

1.4 สถาบันการศึกษาควรดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้มีการบูรณาการทักษะที่จำเป็นได้แก่ ทักษะแก้ไขปัญหาหน้างาน ทักษะการสื่อสารที่ต้องเผชิญหน้ากับบุคคลในทุกระดับ ทักษะการทำงานที่ยืดหยุ่น

1.5 สถาบันการศึกษาควรดำเนินการปลูกฝังแนวคิดที่ต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษามีความตระหนักรู้ในความเป็นตัวตน มีการปรับตัวกับโลกยุคใหม่ และอาจารย์ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้สนับสนุนให้นักศึกษาต้องเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลงมือทำ (Learning by doing)

1.6 สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพมีบทบาทเทียบเท่าอาจารย์ผู้สอน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทำงาน เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญในการทำงานจริงไม่มีเวลาเพียงพอในการสอนงานเหมือนกับการเรียนในห้องเรียน ตัวอย่างงานเดียวกันอาจไม่สามารถมาจัดในปีต่อไปได้ แม้แต่การจัดงานเดียวกันเมื่อเวลาเปลี่ยน หรือเปลี่ยนผู้ร่วมงาน ลักษณะการจัดงานจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน หลักสูตรต้องมีแนวทางเพื่อผลิตนักศึกษาให้สามารถรองรับกับความต้องการของตลาดแรงงาน ผลิตแรงงานที่ทำงานได้จริง ไม่มีใครมาสอนนักศึกษาได้ตลอดเวลา ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องเตรียมพร้อมนักศึกษาให้เปรียบเหมือนบะหมี่สำเร็จรูป เมื่อเข้าไปทำงานในองค์กรจะสามารถไปร่วมงานจริงได้ทันที ดังนั้นนับเป็นบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนที่ต้องเข้าใจ ต้องขวนขวายหาประสบการณ์ สรรหาวิทยากรเพื่อแชร์ประสบการณ์ที่อาจารย์ผู้สอนไม่มีความเชี่ยวชาญ เพราะไม่เคยทำงานจริง และในหลายประเด็นที่ตำราไม่ได้มีเขียนอธิบาย อาจารย์ผู้สอนควรใส่ใจเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้กับคนที่มีความรู้และเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดนิทรรศการและการแสดงสินค้านานาชาติ กรณีศึกษาการจัดการนิทรรศการในแนววิธีใหม่ (New Normal Exhibitions) ที่มีการประยุกต์ใช้การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) พร้อมทั้งการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovation and Technology Usage) ในการจัดนิทรรศการและการแสดงสินค้านานาชาติ (Exhibitions)

2.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอนให้มีประสบการณ์ตรงและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้ประกอบการเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในการบูรณาการกับประสบการณ์ในการทำงาน (Learning Integrated Experiences: LIE)

References

- Bank, J. (1993). Multicultural Education: Historical Development, Dimensions, and Practice. *Review of Research in Education*, 19, 3-49.
- Blum, L. (2008). *Recognition, Value, and Equality: A Critique of Charles Taylor's and Nancy Fraser's Accounts of Multiculturalism*. Retrieved November 20, 2019, from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8675.00074>
- Collins, D. (1998). *Organizational Change: Sociological Perspectives*. London: Routledge.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essential of Psychological Testing*. New York: Harper & Row.
- Hunter, D. J. (1995). (1978). Effective Practice. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 1(2), 131-134.
- Isarangkun Na Ayuthaya, C. (2019). *MICE Movement in Asia*. Bangkok: Thailand Convention and Exhibition Bureau.
- Kanchanapiboon, K., & Phoemphian, T. (2016). Practical Guides on Work-Integrated Learning according to the Desirable Characteristics of the Students in Bachelor Degree of Business Administration and the Enterprises' Needs. *Panyapiwat Journal*, 8(3), 165-177.

- Kiaolueang, D., Kaewuarai, W., Hingkanon, P., & Viboonrangsun. (2013). The Development of Thought Reflection Learning Model to Enhance Ethical Decision-Making in Nursing for Student Nurses. *Journal of Education, Naresuan University*, 15(4), 9 - 21.
- Mezirow, J. (1978). Perspective Transformation. *Adult Education Quarterly*, 28, 100-110.
- Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Tourism Economic Review*. Bangkok: Department of Tourism.
- Nuntananet, C. (2006). *Contemplative Education*. Retrieved September 17, 2020, from http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Bheeradhev_Rungkhunakorn_Doctor/fulltext.pdf
- Onsiri, P. (2014). Contemplative Education: Education for Human Development in 21st Century. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 15 (1), 8-9.
- Preechatana, C. (2015). *Multicultural Society*. Retrieved March 13, 2020, from <http://ddddd58.blogspot.com/2015/12/1>
- Ramsiri, R. (2018). *Characteristic of Educational in Multicultural Society*. Retrieved September 17, 2020, from <https://www.gotoknow.org/posts/373642>
- Rungruang, T., & Suwetwattanakun, C. (2015). MICE Industry Employee Competencies and Loyalty of Participant. *Journal of International and Thai Tourism*, 11(2), 2-8.
- Yen, Y. Y., Mohd, S. N. H., Yee, P. S, & Boon, L. K. (2013). Cultural Impact on Knowledge Sharing Behaviour of Foreign and Local Employees in Private University, Malaysia. *American Journal of Economics*, 3(C), 12-15.

ผลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้ นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง*

The Effects of a Program for Enhancing Competency in Dealing with a Recreational Program for Student Leaders of the Rajamangala University of Technology in the Central Region

¹จิราณวัฒน์ คำปลิว, สุมณรัตน์ นิ่มเนติพันธ์ และ อนันต์ มลารัตน์

¹Jiranuwat Khamplew, Sumonratree Nimnatipan and Anan Malarat

¹คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Jiranuwat.Khamplew@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการ สำหรับผู้นำนักศึกษา และ 2) เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมฯ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลสภาพ ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมฯ ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมฯ และระยะที่ 3 ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมฯ ประชากรที่ใช้ได้แก่ ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง จำนวน 5 สถาบันฯ ละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย โปรแกรมเสริมสร้างเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการ สำหรับผู้นำนักศึกษา โดยมีแบบวัดประเภทต่างๆ จำนวน 6 ประเภทเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมฯ หากคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ในการประเมิน และนำข้อมูลจากการวิจัยมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่แบบ Dependent Samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) โปรแกรมฯ มีเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการ 4 สมรรถนะหลัก โดยหน่วยการเรียนรู้มีจำนวน 8 สัปดาห์ฯ ละ 3 ชั่วโมง มีเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลในโปรแกรม จำนวน 6 เครื่องมือ 2) ผลการทดลองโปรแกรมฯ พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และผลงานการปฏิบัติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) หลังการใช้โปรแกรมกลุ่มขยายผลมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และผลงานการปฏิบัติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อยู่ในระดับมากที่สุดในทุกสถาบัน กลุ่มขยายผลทั้ง 4 สถาบันมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และผลงานการปฏิบัติ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะ; สมรรถนะผู้นำนักศึกษา; การจัดโปรแกรม นันทนาการ

Abstract

This research study aimed to 1) develop a program for enhancing competency in dealing with a recreational program for student leaders and 2) to study the effects of the use of the program. The research process was divided into 3 phases; 1) studying necessity, need and guidelines for the development of a program, 2) developing a program, and 3) studying the effects of the use of a program. The population of the study included student leaders from 5 Rajamangala universities, 30 students each, which were selected purposively. The research instruments were the program for enhancing competency in dealing with a recreational program for student leaders. A total of 6 achievement tests for different dimensions were included in the program. All instruments were validated by 7 experts. The data received were analyzed by percentage, mean score, standard deviation, and dependent sample t-test.

The research results showed that 1) A program of four main competencies in recreation program management consists of a unit of learning, 8 weeks, 3 hours each, and 6 instruments used to measure and evaluate results in the program. 2) The results of the experiment showed that the experimental group had higher knowledge, understanding, skills, attitudes, and performance than before participating in the program at a significance level of 0.05 3) After implementing the program with the extended group; knowledge, skills, attitudes, and performance were higher than before joining the program a significance level of 0.05. Also, the satisfaction level of the program was at the highest level in all universities. When comparing the knowledge, understanding, skills, attitudes, and performance of the results from the extended group of 4 universities, it was found that results after joining the program had no difference at a significance level of 0.05.

Keywords: Program for Enhancing Competency; Competency of Student Leaders; Organizing a Recreational Program

บทนำ

การวางรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สังคมโลกกำลังให้ความสำคัญ เพราะการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นั้น จะเป็นส่วนในการส่งเสริมและยกระดับศักยภาพของประเทศได้เป็นอย่างดี ดังนั้นแต่ละประเทศจึงมีการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของประชากรในสังคมทุกมิติ และทุกช่วงวัย โดยปัจจุบันประเทศไทยประชากรในสังคมส่วนใหญ่ มีเยาวชนเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นกลุ่มคนที่จะมีบทบาทอย่างสูงต่อการพัฒนาประเทศ เป็นผู้ที่กำลังจะก้าวขึ้นมามีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างมากในระยะเวลาอันใกล้ (Unicef Thailand, 2020) โดยส่วนใหญ่ เยาวชนที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศนั้น ก็จะเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่จะถูกพัฒนาให้มีความพร้อมในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมต่อไปในอนาคต การรับมือกับสิ่งท้าทายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับเยาวชนในสังคมเพื่อก้าวไปสู่ประชาคมโลก นับว่าเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนา นักศึกษาที่สถาบันการศึกษาในแต่ละแห่งจะต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาที่จะ

รับมือกับทุกการเปลี่ยนแปลงอย่างมีสติ อย่างรู้เท่าทัน อย่างมีเหตุผล และพร้อมที่จะก้าวไปสู่ประชาคมโลกอย่างมั่นใจและมีเอกลักษณ์ อีกทั้งยังต้องหาแนวทางป้องกันไม่ให้นักศึกษา หรือเยาวชน ต้องตกเป็นเหยื่อของโลกาภิวัตน์ ที่าโถมสู่สังคมไทยในทุกวันนี้ (Veerangkorn, 2011)

สถาบันการศึกษาถือเป็นองค์กรทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนานักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้มีคุณภาพเพียงพอต่อการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ในปัจจุบันและในอนาคต ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับปัจจัยกดดันหลายประการที่ส่งผลต่อการคงอยู่และความพร้อมในการแข่งขันบนเวทีโลก ซึ่งปัจจัยกดดันดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของสถาบันการศึกษา ที่จะต้องแสวงหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน นิสิต และนักศึกษา ในการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพให้กับประเทศ นอกจากนี้ สถาบันการศึกษา ยังจำเป็นต้องส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน ด้วยการออกแบบการเรียนรู้ ที่จะเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักศึกษา นอกจากที่จะมีความรู้แล้ว ยังจะต้องสร้างโอกาสให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษาให้มีประสบการณ์ การเรียนรู้จากการทำกิจกรรมนอกหลักสูตรในระหว่างการศึกษาอีกด้วย ทำให้สถาบันการศึกษาต้องจัดกิจกรรมนันทนาการ หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนานิสิต นักศึกษาดังเช่นการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประเมินตนเอง การประกันคุณภาพ การศึกษาที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่มีเกณฑ์ และตัวบ่งชี้ หรือตัวชี้วัดต่างๆ ในการประเมินคุณภาพการศึกษาในสถาบันศึกษานั้นๆ ซึ่งหนึ่งในตัวบ่งชี้ หรือตัวชี้วัดนั้นคือ การจัดกิจกรรมนักศึกษา ที่กำหนดให้นักศึกษาทำกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 5 ด้าน อาทิ กิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ กิจกรรมกีฬาหรือการส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์หรือรักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม (Office of the Higher Education Commission, 2014) โดยสถาบันการศึกษาในแต่ละแห่ง ก็ได้ส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมต่างๆ ในทุกๆ ด้าน เพื่อเป็นกลไกที่จะพัฒนานิสิต นักศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ หรือคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามที่สถาบันกำหนด โดยอาศัยผู้นำนักศึกษาในการเป็นสื่อกลางหรือทำหน้าที่ผู้ดำเนินกิจกรรมนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นสภานิสิตนักศึกษา องค์การนิสิตนักศึกษา สโมสรนิสิตนักศึกษาหรือผู้นำชมรมกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ (Dongseesai, 2020) ทำให้ผู้นำนักศึกษาเหล่านี้ จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ (Knowledge) มีทักษะ (Skill) และมีทัศนคติที่ดี (Attitude) เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการ และต้องเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการทำงานของตนเอง

ซึ่งจากการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการของผู้นำนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง มีความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการเป็นอย่างมาก ดังนั้นแล้ว สถาบันการศึกษาควรมีการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หรือสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการให้กับผู้นำนักศึกษา เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมนันทนาการให้ผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษา มีสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมนันทนาการในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้นำนักศึกษาในสถาบันการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนันทนาการในสถาบันการศึกษา ดังนั้น การพัฒนาผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษา ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง จึงเป็นสิ่ง

สำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่สถาบันการศึกษาจะต้องมีการส่งเสริมภาวะความเป็นผู้นำนันทนาการและพัฒนาศักยภาพให้กับผู้นำนักศึกษา เพื่อที่จะทำให้นักศึกษานี้มีสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการในสถาบันการศึกษา และส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานด้านกิจกรรมนันทนาการของสถาบันการศึกษาที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชน ในฐานะผู้นำนักศึกษาในสถาบันการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพด้านการเป็นผู้นำนันทนาการ และขับเคลื่อนงานนันทนาการในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา ประชาชน และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาผลของการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำรา วารสารและข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และได้นำข้อมูลมาเพื่อประกอบการวิจัยโดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. ข้อมูลสภาพ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง ซึ่งจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยในด้านสภาพ สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการของผู้นำนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งจากการศึกษาผลการวิจัยที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลางมีความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการเป็นอย่างมาก และมีข้อเสนอแนะให้สถาบันการศึกษาควรมีการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หรือสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการให้กับผู้นำนักศึกษาที่จะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมนันทนาการในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมนันทนาการ ทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้ผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษามีสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรม หรือโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมนันทนาการในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

2. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และหลักการต่างๆ จากเอกสารตำรา เกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการตามแนวคิดของ Rossman, and McKinney (2000) ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การประเมินความพร้อมของโปรแกรมนันทนาการ (Assessment) การวางแผนโปรแกรมนันทนาการ (Planning) การนำโปรแกรมนันทนาการไปใช้ (Implementation) และการประเมินผลโปรแกรมนันทนาการ (Evaluation) เพื่อนำไปเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง ด้วยรูปแบบ APIE ของ Austin (2004) โดยมีขอบเขตและโครงสร้างของโปรแกรมฯ ประกอบไปด้วย ชื่อโปรแกรม หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ผู้เข้าร่วมโปรแกรม ระยะเวลาในการดำเนินการโปรแกรมฯ วิธีการจัดโปรแกรมฯ สื่อและอุปกรณ์ในการจัดโปรแกรมฯ การวัดและประเมินผล และตารางการจัดโปรแกรมฯ โดยใช้วิธีการจัดโปรแกรมฯ ในรูปแบบการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติผ่านการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งใช้เกมเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ และเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยมีระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 ชั่วโมง โดยในแต่ละสัปดาห์มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในมิติต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ผ่านการบรรยายให้ความรู้ในเนื้อหาการเรียนรู้ ด้านทักษะ (Skill) ผ่านกระบวนการฝึกกิจกรรมกลุ่ม และจะส่งผลต่อด้านผลงานการปฏิบัติ (Performance) ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ผ่านการนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน รวมไปถึงการมีทัศนคติ (Attitudes) ที่ดีต่อการจัดโปรแกรมนันทนาการของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ และผู้วิจัยได้ทำการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผลที่ใช้ในโปรแกรมฯ ประกอบไปด้วย

1. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบที่มีการวัดพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pretest - Posttest)

2. แบบประเมินทักษะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เพื่อประเมินทักษะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา ของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pretest - Posttest)

3. แบบประเมินทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และมีข้อความทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อประเมินทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ ของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pretest - Posttest)

4. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรม โดยมีลักษณะเป็นการให้คะแนนแบบรูบริกส์ (Scoring Rubrics)

5. แบบประเมินผลงานการปฏิบัติกิจกรรมระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรม โดยมีลักษณะเป็นการให้คะแนนแบบรูบริกส์ (Scoring Rubrics)

6. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

1. การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมฯ และคู่มือโปรแกรมฯ

ผู้วิจัยนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง และคู่มือโปรแกรมฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน พิจารณาใน 3 มิติของการประเมิน คือ ด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) และความเหมาะสม (Propriety Standard) และความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) โดยเครื่องมือในการประเมินมีลักษณะ

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ผลการประเมินพบว่า โดยรวมในทุกมิติของการประเมินมีความถูกต้อง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62) มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53) และมีความเป็นไปได้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60)

2. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผลที่ใช้ในโปรแกรม

ผู้วิจัยนำเครื่องมือวัดผลที่ใช้ในโปรแกรม ทั้ง 6 ชนิดเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน พิจารณาตรวจสอบ โดยมีผลการตรวจสอบแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลโปรแกรมฯ

เครื่องมือวัดและประเมินผล	จำนวน ข้อ	IOC	ค่าความ เชื่อมั่น	ค่าความ ยากง่าย	ค่าอำนาจ จำแนก
1. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการ	30	0.57 – 1.00	0.93	0.43 - 0.90	0.22 – 0.79
2. แบบประเมินทักษะด้านการจัด โปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้ นำนักศึกษา	16	1.00	0.88	-	0.24 – 0.89
3. แบบประเมินทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะ ด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ	16	0.57 – 1.00	89.0	-	0.22 – 0.83
4. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติกิจกรรม กลุ่ม ระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรม	4	0.71 – 1.00	-	-	-
5. แบบประเมินผลงานเกี่ยวกับสมรรถนะ ด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ	4	0.71 – 1.00	-	-	-
6. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการ เข้าร่วมโปรแกรมฯ	30	1.00	0.71	-	-

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา และเครื่องมือวัดผลที่ใช้ในโปรแกรมฯ โดยเป็นผู้นำนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ได้มาด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน ซึ่งคำนวณจากสูตรของ Cohen (1969) (as cited in Phosee, 2006) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย (Subject selection and allocation) ดังนี้ เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย (Inclusion criteria) คือ เป็นผู้นำนักศึกษาที่สมัครใจในการเข้าร่วมทดลองโปรแกรมฯ และสามารถเข้าร่วมโปรแกรมฯ ได้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 8 สัปดาห์ เกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมวิจัย (Exclusion criteria) คือ ไม่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมฯ ได้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 8 สัปดาห์ หรือมีความประสงค์ที่จะออกจากการศึกษา และดำเนินการจัดโปรแกรมฯ กับกลุ่มทดลอง รวมระยะเวลา 8 สัปดาห์ ตามแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลัง (One Group Pretest-Posttest Design) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง โดยให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ทำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ แบบประเมินทักษะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา แบบประเมินทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะ

ด้านการจัดโปรแกรมන්නทานการ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลการทดลองโปรแกรมฯ และปรับปรุงคู่มือโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การขยายผลโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง

ผู้วิจัยนำโปรแกรมฯ ไปขยายผลกับกลุ่มขยายผล ซึ่งเป็นผู้นำนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในภาคกลาง จำนวน 4 สถาบัน ได้มาด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งคำนวณจากสูตรของ Cohen (1969) (as cited in Phosee, 2006) จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนสถาบันละ 30 คน ซึ่ง 4 สถาบัน ประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ และดำเนินการจัดโปรแกรม เก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลวิเคราะห์ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยและขั้นตอนในการทดลองโปรแกรมฯ เช่นเดียวกับการทดลองโปรแกรมฯ

ขั้นตอนที่ 6 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยต่างๆ โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปพัฒนาโปรแกรมฯ ระยะที่ 2 รวบรวมข้อมูลจากการจัดโปรแกรมฯ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ของกลุ่มทดลอง (มทร.กรุงเทพ) โดย เก็บข้อมูลจากแบบทดสอบ แบบประเมิน และแบบสอบถามที่ใช้ในโปรแกรมฯ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pretest - Posttest) (โดยทำการทดลองโปรแกรมฯ ในช่วงเดือนธันวาคม 2564 ถึง เดือนมกราคม 2565 ซึ่งเป็นช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้วิจัยได้ทำการตรวจคัดกรองผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ และปฏิบัติตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุขในการดำเนินกิจกรรม) ระยะที่ 3 รวบรวมข้อมูลจากการจัดโปรแกรมฯ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ของกลุ่มขยายผลทั้ง 4 สถาบัน ประกอบด้วย มทร.พระนคร มทร.ธัญบุรี มทร.สุวรรณภูมิ และมทร.รัตนโกสินทร์ โดยใช้ผู้ช่วยวิจัยจากทั้ง 4 สถาบัน เก็บข้อมูลจากแบบทดสอบ แบบประเมิน และแบบสอบถามที่ใช้ในโปรแกรมฯ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pretest - Posttest) (โดยจัดโปรแกรมฯ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนมีนาคม 2565 ซึ่งเป็นช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้วิจัยได้ทำการตรวจคัดกรองผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ และปฏิบัติตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุขในการดำเนินกิจกรรม)

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) และค่าเฉลี่ย (Mean, $\bar{X}$) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

1.1 เกณฑ์การแปลผล ค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับทัศนคติ คือ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับ ดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับ ค่อนข้างดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับ ค่อนข้างไม่ดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับ ไม่ดี

1.2 เกณฑ์การแปลผล ค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีทักษะอยู่ในระดับ ดีมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีทักษะอยู่ในระดับ ดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีทักษะอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีทักษะอยู่ในระดับ ปรับปรุง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีทักษะอยู่ในระดับ ปรับปรุงเร่งด่วน

1.3 เกณฑ์การแปลผล ค่าคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มขยายผล โดยทดสอบค่าที แบบ Dependent Samples t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නာการ สำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า

1.1 โปรแกรมฯ ที่สร้างและพัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วย ชื่อโปรแกรมฯ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ระยะเวลาในการดำเนินการโปรแกรมฯ วิธีการจัดโปรแกรมฯ สื่อและอุปกรณ์ในการจัดโปรแกรมฯ การวัดและประเมินผลและตารางการจัดโปรแกรมฯ ในรูปแบบการเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติผ่านการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งใช้เกมเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรยากาศและเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยมีระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 ชั่วโมง โดยในแต่ละสัปดาห์จุดประสงค์ของการเรียนรู้ในมิติต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ เกิดการเรียนรู้ ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ผ่านการบรรยายให้ความรู้ในเนื้อหาการเรียนรู้ ด้านทักษะ (Skill) ผ่านกระบวนการฝึกกิจกรรมกลุ่ม และจะส่งผลต่อด้านผลงานการปฏิบัติ (Performance) ของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ผ่านการนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน และด้านทัศนคติ (Attitudes) ของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยมีเนื้อหาการเรียนรู้ประกอบด้วย สมรรถนะผู้นำන්නาการ ด้านการจัดโปรแกรมන්නาการ ตามแนวความคิดของ Rossman; & McKinney คือ สมรรถนะด้านการประเมินความพร้อมของโปรแกรมන්නาการ (Assessment) สมรรถนะด้านการวางแผนโปรแกรมන්නาการ (Planning) สมรรถนะด้านการนำโปรแกรมන්නาการไปใช้ (Implementation) และสมรรถนะ ด้านการประเมินผลโปรแกรมන්නาการ (Evaluation)

1.2 ผลการทดลองโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการ สำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง

1.2.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ จำนวน 30 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 เป็นเพศหญิง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67

1.2.2 ผลการเปรียบเทียบของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในประเด็นต่างๆ มีดังนี้

1) ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการ พบว่า กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ หลังการเข้าร่วมโปรแกรมมีคะแนนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการ

จัดโปรแกรมนัดพบกัน การ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.50 และหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.93

2) ด้านทักษะการจัดโปรแกรมนัดพบกัน สำหรับผู้นำนักศึกษา พบว่า กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีทักษะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกัน สำหรับผู้นำนักศึกษา ทั้ง 4 ด้าน สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ด้านทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกัน พบว่า ค่าเฉลี่ยทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกันของกลุ่มทดลอง ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีค่าเฉลี่ยรวม 3.81 (S.D. = 0.17) อยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ พบว่า ทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกันสูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยรวม 4.45 (S.D. = 0.11) อยู่ในระดับค่อนข้างดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ด้านผลการประเมินทักษะการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง พบว่า โดยรวมทุกกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า กลุ่มที่ 1 มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.58) กลุ่มที่ 2 มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.58) และกลุ่มที่ 3 มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.58) และเมื่อเปรียบเทียบรายกลุ่มทุกกลุ่มพบว่าอยู่ในระดับดีมากทุกกลุ่ม

5) ด้านผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง (มทร.กรุงเทพ) พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง (มทร.กรุงเทพ) มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.89, S.D. = 0.04)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลของการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกันสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมของกลุ่มขยายผล พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีคะแนนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกัน สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในทุกมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (มทร.พระนคร ก่อน $\bar{X}$ = 14.33, หลัง $\bar{X}$ = 26.30, มทร.ธัญบุรี ก่อน $\bar{X}$ = 14.10, หลัง $\bar{X}$ = 26.20, มทร.สุวรรณภูมิ ก่อน $\bar{X}$ = 15.63, หลัง $\bar{X}$ = 25.90, และ มทร.รัตนโกสินทร์ ก่อน $\bar{X}$ = 13.90, หลัง $\bar{X}$ = 24.70)

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการเปรียบเทียบทักษะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกัน สำหรับผู้นำนักศึกษาของกลุ่มขยายผล พบว่า ทั้ง 4 สถาบัน หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีทักษะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกันอยู่ในระดับ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกันของกลุ่มขยายผล พบว่า ทั้ง 4 สถาบัน หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนัดพบกันอยู่ในระดับค่อนข้างดีทุกสถาบัน ซึ่งสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการประเมินทักษะการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มขยายผล พบว่า โดยรวมทุกมหาวิทยาลัยอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.7) เมื่อพิจารณาตามมหาวิทยาลัยพบว่า มทร.พระนคร ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.67) มทร.ธัญบุรี ภาพรวมอยู่ใน

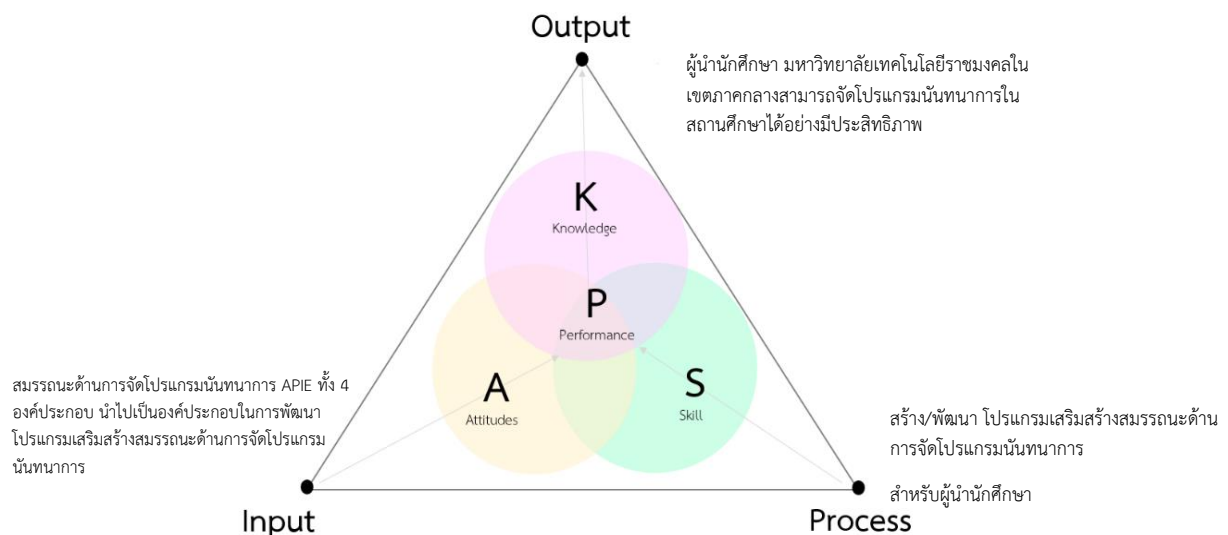
เกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.52) มทร.สุวรรณภูมิ ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.67) มทร.รัตนโกสินทร์ ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.17)

2.5 ผลการประเมินและเปรียบเทียบผลงานเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการของกลุ่มขยายผล พบว่า โดยรวมทุกมหาวิทยาลัยอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณาตามมหาวิทยาลัย พบว่า มทร.พระนคร ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.45) มทร.ธัญบุรี ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.83, S.D. = 0.39) มทร.สุวรรณภูมิ ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.49) มทร.รัตนโกสินทร์ ภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.92, S.D. = 0.29) และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลงานการปฏิบัติเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการ ของกลุ่มขยายผลภาพรวมทั้ง 4 สถาบัน พบว่า กลุ่มขยายผลทั้ง 4 สถาบัน มีระดับผลงานการปฏิบัติเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มขยายผล พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มขยายผล ในภาพรวมทุกมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับมากที่สุด และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มขยายผลภาพรวมทั้ง 4 สถาบัน พบว่า กลุ่มขยายผลทั้ง 4 สถาบัน มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการสำหรับผู้นำนักศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการสำหรับผู้นำนักศึกษา

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการให้กับผู้นำนักศึกษา ซึ่งสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมන්නาการของผู้นำศึกษานั้น จะต้องประกอบไปด้วยความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitudes) ของผู้นำนักศึกษาที่จะมาทำหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมන්නาการ โดยจะต้องอาศัยองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบมาเป็นตัวช่วยในการเสริมสร้าง

สมรรถนะ หากนักศึกษามีองค์ประกอบทั้ง 3 แล้วจะส่งผลต่อผลงานการปฏิบัติ (Performance) ที่ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ื่อนักศึกษาจะได้นำเอาความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการจัดโปรแกรมนั้นนันทนาการไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานต่างๆ โดยมีกระบวนการ ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า (Input) นำเอาองค์ความรู้ด้านสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนั้นนันทนาการ APIE ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การประเมินความพร้อมของโปรแกรมนั้นนันทนาการ (Assessment) การวางแผนโปรแกรม นั้นนันทนาการ (Planning) การนำโปรแกรมนั้นนันทนาการไปใช้ (Implementation) และการประเมินผลโปรแกรม นั้นนันทนาการ (Evaluation) เพื่อนำไปเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัด โปรแกรมนั้นนันทนาการ หรือไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาในด้านต่างๆ

กระบวนการ (Process) พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะผู้ื่อนันทนาการสำหรับผู้ื่อนักศึกษา ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitudes) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรม เกิดการเรียนรู้ผ่านการบรรยายให้ความรู้ในเนื้อหาการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการฝึกกิจกรรมกลุ่ม

ผลผลิต (Output) ผู้ื่อนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรม นั้นนันทนาการ สามารถนำความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitudes) ที่ได้รับนำไปใช้ในการ ดำเนินกิจกรรมนั้นนันทนาการในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีผลงานการปฏิบัติ (Performance) ที่มี คุณภาพต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัด โปรแกรมนั้นนันทนาการสำหรับผู้ื่อนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง ตามแนวคิด ทฤษฎีการสร้างโปรแกรมด้วย APIE ของ Austin (2004) เป็นเครื่องมือที่นักนันทนาการและนักวิชาการได้นำ หลักการ และแนวความคิดนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมนั้นนันทนาการอยู่เป็นประจำ โดยมีวิธีการในการสร้าง โปรแกรมนั้นนันทนาการ ด้วยรูปแบบ APIE ซึ่งสามารถอธิบายได้ คือ 1) การประเมินก่อน (Assessment) เป็น การประเมินเพื่อให้ทราบถึงความพร้อม ความต้องการของผู้ที่จะเข้าร่วม อาทิเช่น การสำรวจสถานที่ การ สำรวจความต้องการและการสำรวจกิจกรรมต่างๆ ก่อนเริ่มดำเนินการ 2) การวางแผน (Planning) คือการนำ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินในขั้นตอนที่หนึ่ง นำมาวางแผนในการดำเนินงานโปรแกรมนั้นนันทนาการ เพื่อให้ สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3) การนำไปใช้ (Implementation) เมื่อผ่านกระบวนการในข้อหนึ่งและข้อสองแล้ว ขั้นตอนต่อไปที่สำคัญอีกขั้นหนึ่ง นั้นคือ การนำไปใช้ และคอยสังเกตและต้องจดบันทึก การใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และ 4) การประเมินโปรแกรม (Evaluation) เมื่อได้ดำเนินการตามโปรแกรมนั้นนันทนาการไปแล้ว ให้นำผลการปฏิบัติใน ประเด็นปัญหาต่างๆ อาทิเช่น ข้อดีข้อเสียในด้านต่างๆ นำมาสรุปและประเมินผล จากนั้นนำไปปรับปรุงพัฒนา โปรแกรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับ Tanyawong (2008) ที่ได้ทำการศึกษา และพัฒนารูปแบบนั้นนันทนาการเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้ื่อนันทนาการ ที่ได้นำกระบวนการจัดรูปแบบ กิจกรรมตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างโปรแกรมด้วย APIE ที่มีหัวข้อและเนื้อหากิจกรรมในรูปแบบของ กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการจัดรูปแบบและโปรแกรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนว ททางเสริมสร้างภาวะผู้นำโดยการตรวจสอบและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน อีกทั้งยัง สอดคล้องกับ Somkana (2016) ที่ใช้หลักการ APIE ไปพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมคุณภาพ ชีวิตสำหรับสตรีวัยทำงาน โดยใช้หลักการในการวางแผนและทำการพัฒนาคู่มือโปรแกรมโดยใช้หลักการ APIE เพื่อทำให้โปรแกรมมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิธีการและรูปแบบการพัฒนา

โปรแกรมตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างโปรแกรมด้วย APIE นั้น มีกระบวนการที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมได้เป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะหรือประโยชน์ต่างๆ ได้ตามความมุ่งหมายนั้นๆ และจากการที่ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมฯ ไปดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลองและกลุ่มขยายผล เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้รับเป็นที่พอใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มขยายผล มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนั้นหนาแน่น มีทักษะและผลงานด้านการจัดโปรแกรมนั้นหนาแน่นสำหรับผู้นำนักศึกษา มีผลการประเมินทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนั้นหนาแน่น สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม อีกทั้งมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในทุกด้านทุกประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าคู่มือของโปรแกรมฯ ฉบับนี้ และเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลในโปรแกรมฯ มีความเหมาะสม สามารถนำไปปรับและประยุกต์ใช้กับสถาบันการศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างเสริมความรู้และพัฒนาแนวคิดพื้นฐานที่ถูกต้องทางนันทนาการ รวมถึงเทคนิคต่างๆ ในการเป็นผู้นำนันทนาการในสถานศึกษาสำหรับนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อที่จะเป็นผู้นำนันทนาการในสถานศึกษาที่มีศักยภาพและสามารถนำกิจกรรมนันทนาการไปสร้างประสบการณ์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพด้านการเป็นผู้นำนันทนาการ และขับเคลื่อนงานด้านนันทนาการในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อ ประชาชน สังคม และประเทศชาติได้ในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากผลของการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการสำหรับผู้นำนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในเขตภาคกลาง ทั้ง 5 มหาวิทยาลัยฯ ละ 30 คน (ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มขยายผล) รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 คน โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า

1) ด้านความรู้ (Knowledge) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ ก่อนและหลังทดลอง ของกลุ่มทดลองและขยายผล ที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีคะแนนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในทุกมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ มีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้นำนันทนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำนันทนาการในสถานศึกษา เพราะจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการของผู้นำนักศึกษาให้มีทักษะที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Gulthawatvichai (2011) กล่าวถึงลักษณะของผู้ผู้นำนันทนาการ ไว้ว่า ผู้นำนันทนาการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกิจกรรมนันทนาการและการนำกิจกรรมอย่างดีโดยได้รับการอบรมศึกษาโดยตรงจากหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานด้านกิจกรรมนันทนาการเกิดประโยชน์และคุณค่าสูงสุดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม และสอดคล้องกับ Williams (2003) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพนันทนาการ ว่าผู้นำนันทนาการจะต้องมีระดับการมีความรู้พื้นฐานในสาขาวิชา มีความเข้าใจในหลักการ และมีความสามารถในการนำไปปฏิบัติ

2) ด้านทักษะ (Skill) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการ สำหรับผู้นำนักศึกษา ก่อนและหลังทดลอง ของกลุ่มทดลองและขยายผล ที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ มีทักษะทั้ง 4 ทักษะสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในทุกมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะสำหรับผู้ผู้นำนันทนาการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะทักษะเปรียบเสมือนเครื่องมือในการวัดและประเมินผลในด้านคุณภาพของตัวผู้นำ โดยในการจัดกิจกรรมหรือการจัดโปรแกรมนันทนาการนั้น ผู้นำจะมีทักษะต่างๆ เพื่อให้การทำหน้าที่บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้อง

กับ Purksuwan (2018) ที่ได้อธิบายเรื่อบทบาทและความสำคัญของผู้นำนันทนาการไว้ว่า การเป็นผู้นำนันทนาการให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยการมีทักษะในเชิงบริหารจัดการเป็นสำคัญ กล่าวคือ จะต้องมีความรู้ในด้านความคิด ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน และทักษะอื่นๆ อันจะเป็นส่วนช่วยในการส่งเสริมศักยภาพของความเป็นผู้นำนันทนาการ และจะเป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้นำนันทนาการ มีผลงานการปฏิบัติ (Performance) เกี่ยวกับการจัดโปรแกรมนันทนาการที่ดีขึ้น ซึ่งผลงานการปฏิบัตินี้ เป็นสมรรถนะหนึ่งของการเป็นผู้นำนันทนาการอีกด้วย และสอดคล้องกับ Schaumleffel and Backlund (2009) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความตั้งใจของผู้นำโปรแกรมในการดำเนินงานให้ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังโดยสรุปว่า ผู้นำจะต้องมีทักษะการดำเนินการที่เข้มแข็ง มีขีดความสามารถในถ้อยแถลงการเรียนรู้จากกิจกรรมที่สนุกสนานสู่บริบทของชีวิตในบริบทอื่นๆ

3) ด้านทัศนคติ (Attitudes) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการ ก่อนและหลังทดลอง ของกลุ่มทดลองและขยายผล ที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยทั้ง 4 มหาวิทยาลัย มีระดับทัศนคติที่มีต่อสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการ สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ทัศนคติเป็นส่วนช่วยให้การดำเนินงานด้านนันทนาการของผู้นำนันทนาการประสบความสำเร็จได้ เพราะทัศนคติเป็นสิ่งสะท้อนถึงความเชื่อ ความคิดเห็น และความรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำนันทนาการนั้น จะต้องมีความวิสัยทัศน์และมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ Department of Physical Education (2019) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้นำนันทนาการจะต้องมีความรู้ที่หลากหลาย สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรือสามารถแยกแยะมุมมองได้หลายแบบ พร้อมทั้งต้องสร้างมุมมองที่ค่อนข้างไปในทางที่ดี เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ หากเกิดเหตุการณ์ในเชิงลบ ต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นเชิงบวกได้ หรือต้องเป็นกลางด้วยวิธีของผู้นำนันทนาการเอง และสอดคล้องกับ Willer (1986) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของผู้นำในภาคเอกชนประเทศแคนาดา ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้นำจะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำที่หลากหลายด้าน และสอดคล้องกับความเป็นจริง อีกทั้งต้องมีความวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

สรุป

กระบวนการพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำนันทนาการ ให้กับผู้นำนักศึกษานั้น จะต้องประกอบไปด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitudes) ที่เกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการ ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการประเมินความพร้อมของโปรแกรม นันทนาการ (Assessment) ด้านการวางแผนโปรแกรม นันทนาการ (Planning) ด้านการนำโปรแกรม นันทนาการไปใช้ (Implementation) และด้านการประเมินผลโปรแกรม นันทนาการ (Evaluation) เพื่อที่จะเป็นกระบวนการในการพัฒนาผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษาให้มีสมรรถนะและศักยภาพด้านการดำเนินกิจกรรมนันทนาการในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้กับผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับการประเมินคุณภาพการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักศึกษาในสถานศึกษา ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถานศึกษาควรมีการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมนันทนาการหรือกิจกรรมนักศึกษาให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรมีหน่วยงานที่ให้ความรู้ และพัฒนาทักษะในด้านการจัดโปรแกรมนันทนาการให้กับผู้นำนักศึกษา เพื่อให้ผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษามีสมรรถนะเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมนันทนาการหรือการจัดกิจกรรมนักศึกษา อันจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมนักศึกษาในสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ผู้นำนันทนาการหรือผู้นำนักศึกษา ควรฝึกฝนทักษะ และหาความรู้ในด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการหรือการจัดกิจกรรมนักศึกษาอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ ความรู้ และทักษะ ต่างๆ ให้กับตนเอง เพื่อที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมนันทนาการหรือกิจกรรมนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการใน สถานศึกษาของผู้นำนักศึกษา เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้นำนักศึกษาให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น

2.2 ควรมีการพัฒนา รูปแบบการติดตามผลการดำเนินงานของผู้นำนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรม หรือผู้นำนักศึกษาในสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำนันทนาการ เพื่อติดตามว่ามีสมรรถนะ หรือทักษะใน ด้านการจัดโปรแกรม นันทนาการในสถานศึกษาเป็นเช่นไร มีส่วนใดที่ต้องพัฒนาในอนาคต

References

- Austin, D. (2004). *Introduction to Therapeutic Recreation*. IL: Sagamore Publishin.
- Department of Physical Education. (2019). *Recreation Leader*. (2nd ed.). Bangkok: S Offset Graphic Dsing.
- Doungseesai, K. (2020). *Financial Operations Manual for Student Activities*. Patumtanee: Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Gulthawatvichai, T. (2011). *Recreations*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Office of the Higher Education Commission. (2014). On the Path to Develop Students to Become Global Citizens Challenges, Opportunities and Development Guidelines Synthesize Lessons from the Results of Academic Seminars. in APSSA, *Seminar on the Development of Ideal Thai Students*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- Phosee, R. (2006). *Creation and Quality of Research Tools*. Uttaradit: Uttaradit Rajabhat University.
- Purksuwan, K. (2018). *Recreation Leader*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Rossmann, J., & McKinney, R. (2000). *The Official Study Guide for The Certified Park and Recreation Professional*. Virginia: Nation Recreation and Park Association.
- Schaumleffel, A., & Backlund, A. (2009). Program Leaders Intention to Process Recreation Experience to Achieve Targeted Outcomes. *Managing Leisure*, 14(4), 141-160.

- Somkana, W. (2016). *Leisure Education to Promote the Quality of Life among Women of Working Age*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Tanyawong, T. (2008). *The Development Recreation Model for Enhancing Leadership of Recreation Leader*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- UNICEF Thailand. (2020). *Thailand Urgently Needs to Empower Its Young People with the Knowledge and Skills They Need in Order to Shape the Future of the Nation*. Retrieved October 15, 2017, from <https://www.unicef.org/thailand/th>
- Veerangkorn, J. (2011). An Analysis of the Achievement of the Modern Graduate Program. in Kasetsart University, *The 44th Academic Conference, Kasetsart University*. Bangkok: Kasetsart University.
- Willer, D. (1986). *Scientific Sociology: Theory and Method*. NJ: Prentice-Hall.
- Williams, A. (2003). An Exploratory Study of the Impacts of Tourism on Resident Outdoor Recreation Experiences. *Journal of Park and Recreation Administration*, 21(4), 30-49.

อรรถศาสตร์ปริชานของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงราย*

Cognitive Semantics of Animal Names in the Northern Dialect, Chiangrai Province

ธีรรัตน์ จัปใจนาย และ อรทัย ชินอัครพงศ์

¹Teerarat Jabjainai and Orathai Chinakrapong

¹คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: teeraratj@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน 2) เพื่อศึกษามโนทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างใช้เครื่องมือโดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ จำนวน 3 ท่าน การร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยใช้รูปภาพสัตว์และชื่อสัตว์ จำนวน 200 คำ นำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน พบว่า ประเภทความหมายเชิงนามนัยมากที่สุด ร้อยละ 61 รองลงมา เป็น ความหมายเฉพาะ ร้อยละ 33.50 และความหมายเชิงอุปลักษณ์ ร้อยละ 5.5 ตามลำดับ ความหมายเชิงนามนัย พบปรากฏความหมายที่แสดงถึงคุณสมบัติเด่นของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จำนวน 16 ด้าน คือ 1. ลักษณะอาการ 2. สี 3. รส 4. กลิ่น 5. โรค 6. เพศสภาพ 7. ลวดลาย 8. จำนวน 9. เสียง 10. น้ำหนัก 11. สถานที่ 12. การต่อสู้ 13. ความรัก 14. อุปกรณ์เครื่องใช้ 15. ความกลัว และ 16. สภาพผิว ความหมายเฉพาะ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือความหมายตามรูปลักษณะและตามคุณสมบัติ ส่วนความหมายเชิงอุปลักษณ์ พบว่า ปรากฏ 8 ประเภท ได้แก่ 1. วัตถุสิ่งของ 2. คนและอวัยวะคน 3. พืช 4. พฤติกรรม/กิริยาอาการของคนหรือสัตว์ 5. อาหาร/รสชาติ 6. ญาติ/สิ่งที่จับต้องหรือสัมผัสไม่ได้ 7. การเคลื่อนไหว และ 8. ปรากฏการณ์ธรรมชาติ 2) มโนทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน พบว่า รูปภาษาที่ใช้อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางมโนทัศน์หรือแนวคิดของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาชาติพันธุ์ ธรรมชาติ ค่านิยม วิถีชีวิต ความเชื่อ อัตลักษณ์ความเป็นเจ้าของภาษา วัฒนธรรมและสังคม รวมถึงคุณสมบัติด้านต่างๆ ของความหมายแต่ละประเภทของคนไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงราย

คำสำคัญ: อรรถศาสตร์ปริชาน; คำเรียกชื่อสัตว์; ภาษาไทยถิ่นเหนือ

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to study the semantic types of animal names in the northern Thai dialect, Chiangrai Province according to the

*Received June 20, 2021; Revised August 3, 2021; Accepted August 25, 2021

cognitive semantics; 2) to study the concepts reflected in the use of animal names in northern Thai dialect, Chiangrai Province according to cognitive semantics. The study employed a qualitative research method. In-depth interviews and focus group discussions were used to collect data from three Northern Thai language users using animal images and names, totaling 200 words. The findings of the study are presented in a descriptive manner.

The research results were found as follows: (1) From studying the semantic types of animal names in the northern Thai dialect, Chiangrai Province according to the cognitive semantics are as follows: the most significant noun categories were 61%, followed by 33.50% specific meaning and 5.5% of metaphorical meanings, respectively. It was found that the meaning of the animal names in the Northern Thai languages was divided into 16 aspects, namely 1) characteristics, 2) color, 3) taste, 4) smell, 5) disease, 6) sex, 7) pattern, 8) quantity, 9) sound, 10) weight, 11) place, 12) fight, 13) love, 14) equipment, 15) fear, and 16) surface conditions. Specific meanings were found two types: form, characteristic and property definition, and as for metaphorical meaning were found eight types of metaphors; 1) objects, 2) people and organs, 3) plants, 4) behaviors of people or animals, 5) food/flavors, 6) spirits/things that are tangible or intangible, 7) movement, and 8) natural phenomenon; (2) The concepts reflected in the use of animal names in the Northern Thai dialect, Chiangrai Province according to cognitive semantics, it was found that the metaphors of language reflected differences in the perceptions or concepts of natural language users, ethnicity languages, natural, values, way of life, beliefs, native speaker identity, culture, and society. As well as various aspects of the meaning of each type of the northern Thai people, Chiangrai province.

Keywords: Cognitive Semantics; Animal Names; Northern Thai Dialect

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเองต่อผู้อื่นเพื่อสร้างความเข้าใจต่อกันรวมถึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมทั้งด้านความรู้ ความคิด และทัศนคติที่สืบทอดกันมาในแต่ละสังคม (Kabkorn, 1980) ซึ่งการใช้ภาษานั้นมีทั้งการสื่อความหมายตรงตามรูปภาษา ยกตัวอย่างเช่น ความหมายตามรูปภาษาของคำว่า “หมู” คือ สัตว์มีกระดูกสันหลัง มีสี่เท้า ตัวเตี้ยอ้วน กินหยวกกล้วย รำข้าวผสมน้ำและสื่อความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝง เช่นคำว่า “หมู” มีความหมายโดยนัย หมายถึง ง่าย อ้วน สกปรก พฤติกรรม กิริยาการกินเสียงดัง เป็นต้น การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันพบการใช้เพื่อสื่อความหมายโดยนัยอยู่บ่อยครั้ง เช่น การใช้คำเรียกชื่อสัตว์ที่มีการใช้ความหมายเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นกว่าการสื่อความหมายตรงตามรูปตามแนวคิดเชิงภาษาศาสตร์ปริชาน และยังสื่อความหมายในรูปแบบของภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ การใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบนี้เรียกว่า “อุปลักษณ์” (Prasitratsin, 2013)

การเปรียบเทียบทางความหมายด้วยระบบความคิดหรือที่เรียกว่า “อุปลักษณ์” ตามแนวคิดของ เลคอฟ (Lakoff, 1987) เป็นการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งที่เป็นนามธรรมกับอีกสิ่ง

หนึ่งที่เป็นรูปธรรมและการใช้อุปลักษณนี้สามารถสะท้อนระบบโนทัศน์หรือระบบความคิดของคนในสังคมได้ ดังที่ (Lakoff and Johnson, 1980) กล่าวถึงอุปลักษณว่า เป็นภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันในเชิงเปรียบเทียบและสามารถสะท้อนระบบโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ เช่น TIME IS MONEY เปรียบเทียบเวลากับเงินทอง ARGUMENT IS WAR เปรียบเทียบการโต้แย้งเป็นสงคราม หรือ LOVE IS A JOURNEY เปรียบเทียบความรักกับการเดินทางที่ต้องอาศัยระยะเวลาและความอดทน เป็นต้น การใช้คำเรียกชื่อสัตว์ก็เช่นกันไม่เพียงแต่สะท้อนโนทัศน์หรือระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาเท่านั้นแต่ยังสามารถสะท้อนให้เห็นอัตลักษณความเป็นเจ้าของภาษา รวมถึงวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่นับเป็นคุณค่ายิ่งต่อการอนุรักษ์ภาษาชาติพันธุ์หรือภาษาท้องถิ่น อีกทั้งความเชื่อ แนวทางคำสอนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากคำเรียกชื่อสัตว์นั้นมักจะเปรียบกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์ ซึ่งอาจจะมาจากมูลเหตุที่แตกต่างกัน เช่น ธรรมชาติ ประเพณีตำนาน ความเชื่อ ค่านิยมของมนุษย์และพฤติกรรม/หรือกิริยาอาการของคนหรือสัตว์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประสบการณ์ มุมมองตามแบบอย่างภูมิปัญญาทางสังคม นอกจากนั้นการใช้คำเรียกชื่อสัตว์แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ภูมิภาคหรือจังหวัดรวมทั้งต่างกันตามวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของแต่ละสังคม การศึกษาอรรถศาสตร์ปริชานของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จะทำให้เข้าใจระบบความคิด ความรู้สึก จิตใจ ประสบการณ์ รวมถึงภูมิปัญญา อุดมคติของเจ้าของภาษาหรือผู้ใช้ภาษานั้นๆ มากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมเพื่อให้เกิดข้อคิดและคติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพิ่มพูนสติปัญญาด้วย เนื่องจากลักษณะที่เป็นความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ ภูมิปัญญาของมนุษย์ที่ถึงแม้จะต่างสังคม พื้นที่ที่อยู่อาศัย การดำรงชีวิต ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม แต่ก็มีได้แตกต่างกันมากนัก (Sosodthikun, 2007) จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์จึงมีคุณค่าและประโยชน์กล่าวคือทำให้เกิดองค์ความรู้ตามแนวการส่งเสริมภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ความเข้าใจในตัวตนของเจ้าของภาษาโดยเฉพาะทางด้านความหมายที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม รวมไปถึงระบบคิดของผู้ใช้ภาษามากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั้งผู้ใช้ภาษาและผู้อ่านหรือผู้ฟัง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในท้องถิ่นในเรื่องการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นต่อไป

ทั้งนี้ จากการสังเกตเบื้องต้นในการศึกษาประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือพบการใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณมาเปรียบกับสัตว์เป็นจำนวนมากทั้งในภาษาท้องถิ่นและภาษาไทย ซึ่งมีทั้งการใช้คำที่นำมาเปรียบที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันตามแต่ละวัฒนธรรมสังคมของแต่ละภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น เช่น คำว่า *แมงนูน* ลักษณะลำตัวนูน อ้วน มีส่วนหัวยื่นออกมา ซึ่งคำว่า *นูน* ให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบที่บ่งถึงหัวของสัตว์ที่มีลักษณะยื่นออกมา ลำตัวอ้วน คำว่า *แมงจอน* ลักษณะของหางมีความเหมือนกับชายผมข้างหูที่ระลงมาที่แก้ม (จอน) คำว่า *เขียดตำปุด* เป็นสัตว์ที่พบได้ทั่วไปในท้องถิ่นหรือในประเทศไทย และคนที่อาศัยทางภาคเหนือในจังหวัดเชียงราย มักนำคำว่า *เขียดตำปุด* มาเปรียบเทียบกับอวัยวะของคน เพื่อสื่อความหมายถึงสัตว์ชนิดนี้ ซึ่งผู้ที่ไม่รู้จักเขียดประเภทนี้มาก่อนก็จะสามารถจินตนาการภาพของสัตว์ต่างๆ ตามชื่อเรียกของสัตว์เหล่านั้น ดังนั้นความหมายเชิงอุปลักษณ และความหมายเชิงนามนัยจึงถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายคุณสมบัติลักษณะเด่นของสัตว์ โดยระบบความคิดของผู้บอกภาษาที่เกิดจากประสบการณ์และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยการนำเอาชื่อสัตว์มาเปรียบกับคน อวัยวะของคนและอื่นๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาถิ่น และความเป็นอัตลักษณของภาษาไทยถิ่น รวมถึงภาษาชาติพันธุ์ และส่งเสริมการใช้ภาษาไทยถิ่นให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติและสืบทอดเจตนาของบรรพบุรุษต่อไป อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมภาษาไทยถิ่นให้กับครู อาจารย์ผู้สอนได้มีการสื่อสารกับผู้เรียนที่มาจากพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ ได้เป็นอย่างดี

Lakoff (1987) กล่าวว่า ภาษาสามารถสะท้อนการรับรู้และการมองโลกของมนุษย์ การเรียนรู้และการเข้าใจภาษานั้นสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าว ได้แก่ ประสบการณ์การ

รับรู้ทางร่างกาย (bodily experience) ทางประสาทสัมผัสต่างๆ (sensory-motors) ทางอารมณ์ความรู้สึก (emotional) และทางสังคม (social) เป็นต้น ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้สัมพันธ์กับแนวคิดของ (Sweetser, 1990) ที่กล่าวว่า ภาษาเกี่ยวข้องกับระบบความคิดของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสามารถนำหลักการนี้มาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ ฉะนั้นการศึกษาความหมายของคำในทุกภาษา จึงไม่สามารถแยกความหมายออกจากประสบการณ์ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ภาษาจำเป็นต้องนำเอาประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่เข้ามาศึกษาด้วย จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้แล้วยังสอดคล้องกับงานวิจัย กล่าวคือการศึกษาคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่สะท้อนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและประสบการณ์ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังใช้แนวการวิเคราะห์การสื่อความหมายและมโนทัศน์แบบพื้นบ้านของ อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (Singnoi, 2014) ที่สะท้อนระบบการจัดจำแนกพืชแบบอนุกรมวิธานพื้นบ้านไทย และยังสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของความรู้ด้วยภูมิปัญญาที่ถูกหล่อหลอมจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตในสังคมและวัฒนธรรม ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน
2. เพื่อศึกษามโนทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้บอกภาษา (Key Informants) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าจากเอกสาร ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับวรรณศาสตร์ปริชาน ประเภททางความหมาย คำเรียกชื่อ การศึกษาภาษาไทยถิ่น ความเชื่อ ค่านิยม ภาษาชาติพันธุ์ วัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลบริบทพื้นที่ เข้าสังเกต สำรวจ ศึกษาสภาพบริบทสังคม พื้นที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงราย และข้อมูลจากเว็บไซต์ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถาม สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงราย โดยใช้รูปภาพสัตว์และชื่อสัตว์ จำนวน 200 คำ จัดทำเป็นเครื่องมือแบบสอบถามตารางเก็บข้อมูล เพื่อหาค่าเฉลี่ยร้อยละของการแบ่งประเภททางความหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้ศึกษาวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 3 ท่าน อายุ 50 ขึ้นไป อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้บอกภาษาไทยถิ่นเหนือ (Key Informants) โดยกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ตามวิธีทางภาษาศาสตร์ (ภาคสนาม)

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการจัดจำแนกหมวดหมู่ แบ่งประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ เปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย ตีความ นำข้อมูลที่ได้แล้วมาอธิบายตามหลักการแนวคิด ทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชาน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมาย ภาษาไทยถิ่น อุปลักษณ์ นามนัย และมโนทัศน์ ระบบความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อที่จะสามารถนำมาบูรณาการจัดทำสื่อการเรียนการสอนรูปแบบการพัฒนาภาษาไทยถิ่นเหนือ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ภาษาถิ่น ภาษาชาติพันธุ์ รวมถึงการสื่อสารภาษาไทยถิ่นที่จะทำให้สังคมในท้องถิ่นอยู่ร่วมกันสันติสุข

ขั้นตอนที่ 6 การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เชิญผู้บอกภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงราย จำนวน 3 ท่าน ให้ข้อมูลและแสดงทัศนคติมุมมองทางความหมายโดยประสบการณ์และภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่สังเคราะห์ มาวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1) อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต และ 2) อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งอุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางมโนทัศน์หรือแนวคิดของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาชาติพันธุ์ ธรรมชาติ ค่านิยม วิถีชีวิต ความเชื่อ อัตลักษณ์ความเป็นเจ้าของภาษา วัฒนธรรมและสังคม

ขั้นตอนที่ 8 การสรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน พบว่า ประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานปรากฏความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่น แบ่งประเภททางความหมาย 3 ประเภท โดยแต่ละประเภทได้วิเคราะห์การจำแนกจัดหมวดหมู่ทางความหมายและความถี่ของแต่ละประเภท คือประเภทความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือกับกลุ่มตัวอย่างคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือทั้งหมด 200 คำ พบว่าประเภททางความหมายเชิงนามนัยปรากฏมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61 รองลงมาเป็นความหมายเฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 33.50 และความหมายเชิง อุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 5.50 ตามลำดับ คือ 1) ความหมายเฉพาะ คำเรียกชื่อสัตว์ที่เป็นส่วนหลัก แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. ตามรูปลักษณะของสัตว์ คำเรียกชื่อสัตว์เป็นชื่อเฉพาะตามรูปลักษณะของสัตว์ ผลการวิจัยพบว่าสามารถแบ่งเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่ ลำตัว ขา หาง หวด หัวและลักษณะเด่นอื่นๆ และ 2. ตามคุณสมบัติของสัตว์ เช่น ข้อดีหรือประโยชน์ของสัตว์เหล่านั้น 2) ความหมายเชิงนามนัย ผลการวิจัยพบว่าประเภททางความหมายเชิงนามนัย ซึ่งเป็นการกล่าวถึงคุณสมบัติ ด้านใดด้านหนึ่งที่มีความเด่นชัดเป็นตัวแทนของสิ่งๆ นั้นเพื่ออ้างอิงไปยังอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และอยู่ในมโนทัศน์เดียวกัน ดังรายละเอียดตัวอย่างแสดงการอธิบายประเภททางความหมายเชิงนามนัย ดังนี้ นกเหลือง (นกขมิ้น) ความหมายคือลักษณะของลำตัวนกมีสีเหลืองคล้ายกับขมิ้นซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่ง นกผี (นกแสก) ความหมายคือรูปร่างหน้าตาของนก น่าเกลียดน่ากลัวเหมือนคนที่ตายไปแล้ว มดคันไฟ (มดแดง) ความหมายคือเมื่อโดนกัดจะมีอาการคันเป็นผื่นแดงคล้ายกับไฟที่มีลักษณะสีแดง ความร้อน กำเบ้อ (ผีเสื้อ) ความหมายคือปีกของผีเสื้อเมื่อกางออกมามีลักษณะกว้าง ลักษณะเหมือนการกำมือแล้วคลายมือออก อีปี่ (แมลงปอ) ความหมายคือเป็นสัตว์ตัวเล็กที่สามารถขี้น หรือปีนไล่เลียด เป็นต้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งแสดงถึงคุณสมบัติทางความหมายได้ 16 ประเภทคือ ลักษณะอาการ อุปกรณ์เครื่องใช้ สภาพผิว เพศสภาพ โรค สี รส ลวดลาย

สถานที่ การต่อสู้ ความรัก จำนวน กลิ่น เสียง น้ำหนักและความกลัว พบว่า ผลอัตราส่วนการปรากฏคุณสมบัติทางความหมายในคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่แสดง ความหมายเชิงนามนัยนั้น ส่วนมากเป็น ความหมายเชิงนามนัยประเภทลักษณะอาการ คิดเป็นร้อยละ 23 อุปกรณ์เครื่องใช้ คิดเป็นร้อยละ 13 สภาพผิว คิดเป็นร้อยละ 11 เพศสภาพและโรค คิดเป็นร้อยละ 8 สี รส ลวดลายและสถานที่คิดเป็นร้อยละ 6 ชัยชนะและความรัก คิดเป็นร้อยละ 3 จำนวนและกลิ่น คิดเป็นร้อยละ 2 และเสียง น้ำหนักและความกลัว คิดเป็นร้อยละ 1 ดังคำอธิบายวิธีการพิจารณาจำแนกและตัวอย่างที่ปรากฏพบต่อไปนี้ 2.1 ลักษณะอาการ เช่น กัด งามบับ ห้อย ชี แขนว เรียง กระจาย เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงขบ (แมลงก้นกระดก) อีห้อย (แมลงหางดีด) 2.2 อุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น เตียง โต๊ะ ผ้า เสื้อ เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงลายเสื้อ (แมลงสาบ) แมงขาหยั่ง (มดอีต่า) เป็นต้น 2.3 สภาพผิว เช่น นุ่ม นิ่ม อ่อน หยาบ นวล กระด้าง เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงตาก (แมลงเต่าทอง) จักอ่อน (แมลงทับ) เป็นต้น 2.4 เพศสภาพ เช่น ตัวผู้ ตัวเมีย เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงอีแม่ (ด้วงหนอนนก) ป่าป่าปู (ปลาอินทรี) เป็นต้น 2.5 โรค เช่น ไข้พิษ ไข้หวัด เป็นต้น ดังตัวอย่าง ป่าไข้เปือ (ปลาตุกเยอร์มัน) ป่าไข้เมื่อย (ปลาทอง) เป็นต้น 2.6 สี เช่น สี แดง ขาว ผือก ส้ม ฟ้ำ เป็นต้น ดังตัวอย่าง นกผือก (นกเหือก) นกตาแดง (นกตาแดง) เป็นต้น 2.7 รส เช่น ขม ฝาด จืด เค็ม เป็นต้น ดังตัวอย่าง จักฝาด (แมลงปีกแข็ง) แมงแก้ม (แมงนูน) เป็นต้น 2.8 ลวดลาย เช่น ต่าง ลาย เหลี่ยม เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงพ้อย (มดน้ำผึ้ง) เป็นต้น 2.9 สถานที่ เช่น หนอง บึง ทุ่ง ดอย ผา เหว ป่า เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงหัวหนอง (ตัวไหม) อีตุงดอก (มดตะนอย ขนดำ) เป็นต้น 2.10 การต่อสู้ เช่น แข็งแรง ชัย ชนะ เก่ง เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงแป้ (ด้วงกว้างชน ตัวผู้) กว้างลิ้ง (ด้วงกว้างชน ตัวเมีย) เป็นต้น 2.11 ความรัก เช่น หลง ชอบ รัก เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงอีต่าฮัก (กระต่าย) จักมิก (จักจั่น) เป็นต้น 2.12 จำนวน เช่น กำ พวง เดี่ยว เป็นต้น ดังตัวอย่าง นกกำเดียว (นกกระจอก) นกหัวพวง (นกมุดน้ำ) เป็นต้น 2.13 กลิ่น เช่น เหม็น หอม เป็นต้น ดังตัวอย่าง จักขี้หอม (นกพิราบเทา) แมงตัวเหม็น (แมงแกง) เป็นต้น 2.14 เสียง เช่น ดัง เญ็บ วังเวง เป็นต้น ดังตัวอย่าง ป่าวังเวง (ปลาตะเพียน) ป่าแซบ (ปลาเนื้ออ่อน) เป็นต้น 2.15 น้ำหนัก เช่น หนัก เบา โหลงเหลง เป็นต้น ดังตัวอย่าง ป่าขี้หนัก (ปลาทราย) แมงตีนเบา (แมว) เป็นต้น 2.16 ความกลัว เช่น น่ากลัว ประหลาด เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงหน้ากัว (นกฮูก) นกหน้าลาย (นกเอี้ยง) เป็นต้น และ 3) ความหมายเชิงอุปลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ประเภททางความหมายเชิงอุปลักษณ์ปรากฏคุณสมบัติทางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ทั้งหมด 8 ประเภท พบว่าผลอัตราส่วนการปรากฏคุณสมบัติทางความหมายในคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่แสดง ความหมายเชิงอุปลักษณ์นั้น ส่วนมากเป็นความหมายเชิงอุปลักษณ์แสดงประเภทวัตถุสิ่งของ คิดเป็นร้อยละ 46 คนและอวัยวะคน คิดเป็นร้อยละ 25 พืช คิดเป็นร้อยละ 18 พฤติกรรม กิริยาอาการของคนหรือสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 4 อาหาร รสชาติ คิดเป็นร้อยละ 3 ฤดูปี สิ่งที่ต้องหรือสัมผัสไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 2 และการเคลื่อนไหวและปรากฏการณ์ธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 1 ดังคำอธิบายวิธีการพิจารณาจำแนกและตัวอย่างที่ปรากฏพบต่อไปนี้ 3.1 วัตถุสิ่งของ เช่น ผ้า โต๊ะ ทอง ธนู หม้อ กาน้ำ กำไล แวนตา ร่ม กระดุม ไม้แขวนเสื้อ เครื่องคิดเลข พัดลม ไม้จิ้มฟัน เป็นต้น ดังตัวอย่าง อีบั้ง (คางคาว) แหลมอีหม้อ (นกปากห่าง) เป็นต้น 3.2 คนและอวัยวะคน เช่น เท้า ท้ายทอย หัวเข่า ตา คอ เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงแสนดิน (กิ้งกือ) แมงนูน (แมงอินูน) เป็นต้น 3.3 พืช เช่น ถั่ว เห็ด มะพร้าว มะนาว มะกรูด เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงถั่วจี (ปลวก) อีคูด (แมงมุมแม่ยายดำ) เป็นต้น 3.4 พฤติกรรม/กิริยาอาการของคนหรือสัตว์ เช่น ขี้จุ (โกหก) รังเกียจ น่ากลัว สะอึก รุม งงงวย บ้า คลื่นไส้อาเจียน เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงไคฮัก (เห็บ) แมงขี้จุ (หมัด ตัวไร) เป็นต้น 3.5 อาหาร/รสชาติ เช่น ไข่ เค็ม ขม ข้าวเหนียว ต้นหอม เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงไข่เต่า (ปลาหีบ) จักหอม (นกอัญชัน) เป็นต้น 3.6 ฤดูปี/สิ่งที่ต้องหรือสัมผัสไม่ได้ เช่น ฝน กลิ่นเหม็น เป็นต้น ดังตัวอย่าง นกผี (นกฮูกป่า) ป่าเหม็น (ปลาสาวย) เป็นต้น 3.7 การเคลื่อนไหว เช่น เดิน นอน เป็นต้น ดังตัวอย่าง

นกก่าง (นกกระยาง) นกนออน (เป็ด) เป็นต้น 3.8 ปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ลม ไฟ หิน เป็นต้น ดังตัวอย่าง ป่าหิน (ปลากด) จักไฟ (แมงดา) เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษามโนทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัด เชียงรายตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน พบว่า มโนทัศน์ที่สะท้อนจากการใช้คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1) อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต หมายถึงอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์/คน พืช สัตว์ มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบสามารถจำแนกย่อย ได้ 3 ประเภท 1. อุปลักษณ์มนุษย์/คนและอวัยวะคน หมายถึงอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในด้านต่างๆ มาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งพบว่ามีทั้งการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันทุกประการ การใช้สิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการและการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบแตกต่างกัน 2. อุปลักษณ์พืช หมายถึงอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพืชหรือต้นไม้ เช่น ถั่ว เห็ด มะพร้าว มะนาว มะกรูด เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงถั่วจี อีคูด แมงบ่าป้าว แมงหัวเห็ด เป็นต้น เห็นได้ว่าคำว่า แมงถั่วจี ลักษณะคือเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีอยู่ทั่วไปในถิ่นเหนือ คนเรียกที่ไม่รู้หรือทราบมาก่อนจะเกิดภาพลักษณ์ของสัตว์ชนิดนี้ ตามลักษณะของถั่ว ที่เรียกว่า แมงถั่วจี คำว่า แมงบ่าป้าว เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่พบง่ายตามต้นไม้ ซึ่งคำว่า บ่าป้าว เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ มาจากคำว่า มะพร้าว คำว่า อีคูด มาจากคำว่า ผักกูด ที่พบได้ทั่วไปตามท้องนา ริมแม่น้ำ และนิยมนำมารับประทานทำอาหาร และคำว่า แมงหัวเห็ด มาจากพืชชนิดหนึ่ง ที่เราเรียกว่า เห็ด ซึ่งโดยธรรมชาติของพืชชนิดนี้จะเป็นพืชที่อาศัยเกาะขึ้นกับพืชอื่น และดูดน้ำ แร่ธาตุ หรือสารอาหารที่สังเคราะห์แล้วจากพืชที่เกาะอยู่ จากลักษณะดังกล่าวจึงสามารถนำมาเปรียบกับคำเรียกชื่อสัตว์ที่เกาะหรืออาศัยผู้อื่นกินโดยไม่ได้ทำประโยชน์อะไรให้ 3. อุปลักษณ์สัตว์ หมายถึงอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสัตว์ในด้านต่างๆ อาทิ พฤติกรรม กิริยาอาการของสัตว์ เป็นต้น เช่น โกหก รังเกียจ นกกลัว สะอึก รุม งงวย บ้า คลื่นไส้อาเจียน เป็นต้น ดังตัวอย่าง แมงไคฮัก แมงขี้จู้ แมงสะอึก แมงอึ้ง แมงบ่าฮู้เรื่อง เป็นต้น จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือมาเปรียบกับสัตว์เหมือนกัน โดยมาจากความคิด ภาพลักษณ์ที่สะท้อนออกมาจากผู้ใช้ภาษาในคำว่า แมงไคฮัก เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือหรือภาษาไทยกลาง เรียกว่า แมงกะพุน คำว่า แมงขี้จู้ เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ หรือภาษาไทยกลาง เรียกว่า แมลงทับ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการโกหก หลอกลวง เป็นต้น 2) อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่มีชีวิตต่างๆ เช่น สิ่งของ อาหาร ธรรมชาติ ธรรมชาติ การเคลื่อนไหว รวมทั้งภูตผี สิ่งที่ต้องหรือสัมผัสไม่ได้ มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบสามารถจำแนกเป็นอุปลักษณ์ย่อยได้ 5 ประเภท ดังนี้ 1. อุปลักษณ์สิ่งของ เช่น คำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ คำว่า อีบั้ง ภาษาไทยกลาง คือ ค้างคาว แสดงถึงการเปรียบกับกระดัง การตากผ้า ลักษณะการแผ่ขยายของปีกของค้างคาว คำว่า แหลมอีหม้อ ภาษาไทยกลางคือ อึ้งอ่าง แสดงถึงการเปรียบกับที่จับหม้อข้าว แหลมอีหม้อ คำว่า จักกัม ภาษาไทยกลาง คือ จิ้งจก แสดงถึงการเปรียบกับไม้เสียบพิน ไม้กัม คำว่า กำเบ้อ ภาษาไทยกลาง คือ ฝั่เสื่อ แสดงถึงการเปรียบกับลักษณะแผ่นกระเบื้อง ที่ผู้บอกภาษาเรียก กำเบ้อ คำว่า แมงจ้างอ้อม ภาษาไทยกลาง คือ แมลงหวี่ แสดงถึงการเปรียบกับจ้างอ้อม เตาผิงไฟขนาดเล็ก ผู้บอกภาษาเรียก เตาจ้างอ้อมมาเปรียบกับแมงจ้างอ้อม และคำว่า วงแหวนอินธนู ภาษาไทยกลาง คือ แมงกุดจีหรือแมงขี้ควาย แสดงถึงการเปรียบเทียบกับลูกธนู ที่ทำ ปั้นมาจากดินมีลักษณะเป็นลูกกลมๆ ของวงแหวนอินธนู เป็นต้น ซึ่งเป็นสัตว์ที่พบเห็นทั่วไปในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จะเห็นได้ว่าอุปลักษณ์ในประเภทวัตถุประสงค์ เป็นการใช้ภาษาในมุมมองและความคิดของผู้บอกภาษายาใต้กรอบสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งๆ แบบอย่างเชิงอุปลักษณ์ 2. อุปลักษณ์อาหาร เช่นคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ คำว่า แมงไซเต่า ภาษาไทยกลาง คือ แมลงเต่าทอง แสดงถึงการ

เปรียบกับไข่เต่า คำว่า ตัวบ่าผาด โดยคำว่า ผาด หมายถึงรสขม รสผาด ภาษาไทยกลาง คือ ตักแตนข้าว แสดงถึงการเปรียบกับอาหาร รสชาติ คำว่า จึกหอม ภาษาไทยกลาง คือ แมลงปีกหอม แสดงถึงการเปรียบกับหัวหอม กลิ่นฉุน เป็นต้น 3. อุปลักษณภูติผี สิ่งที่จับต้องหรือสัมผัสไม่ได้ เช่นตัวอย่างคำว่า นกผี ภาษาไทยกลาง คือ นกกา เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่พบในประเทศไทย มีลักษณะสีดำ น่ากลัว และคำว่า กา ในภาษาไทยถิ่นเหนือ คือ ผี หรือสิ่งที่สัมผัสไม่ได้ คำว่า ป่าเหม็น ภาษาไทยกลาง คือ ปลาตะเพียนขาวเล็ก แสดงถึงการเปรียบกับกลิ่น คำว่า เหม็น เป็นคำภาษาไทยถิ่นเหนือ หมายถึง ผี เป็นต้น 4. อุปลักษณการเคลื่อนไหว เช่นตัวอย่าง คำว่า นกย่าง ภาษาไทยกลาง คือ นกกระยางขาว คำว่า นกนอน ภาษาไทยกลาง คือ นกกระจับ เป็นต้น 5. อุปลักษณธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ลมและไฟ ตัวอย่างคำว่า ป่าหิน ภาษาไทยกลาง คือ ปลาสะหวาย คำว่า จึกไฟ ภาษาไทยกลาง คือ ปลาตะเพียนขาวใหญ่ และคำว่า ป่าฟ้า ภาษาไทยกลาง คือ ปลาขาว เป็นต้น ทั้งสามคำต่างมีที่มาจากธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวเรา เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติ

จากข้อมูลข้างต้นแสดงอุปลักษณมโนทัศน์ต่างๆ ภายใต้ระบบความคิด ความเชื่อ รวมถึงไสยศาสตร์ทางภูมิปัญญา ประสบการณ์ของผู้บอกภาษาที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันซึ่งภาษาไทยถิ่นเหนือไม่ได้เลือนหายไป เพราะสังคมและวัฒนธรรมหล่อหลอมคติ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้สังคมรู้จักการอนุรักษ์ การดำรงและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมต่อความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นและภาษาถิ่นของตนเอง ที่แบ่งการอธิบายสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางมโนทัศน์หรือแนวคิดของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาชาติพันธุ์ ธรรมชาติ ค่านิยม วิถีชีวิต ความเชื่อ อัตลักษณ์ความเป็นเจ้าของภาษา วัฒนธรรมและสังคม

องค์ความรู้ใหม่

คุณค่าทางวัฒนธรรม ความเป็นอัตลักษณ์ของรูปภาษาที่สะท้อนทางระบบความคิด ความหมายของรูปภาษาไทยถิ่นเหนือ ค่านิยมแนวคิดของสังคมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น นับเป็นภาพลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ แนวคิดดั้งเดิมที่หมายถึงการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาให้เห็นคุณค่าของภาษาถิ่น อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ไม่ลืมภาษาถิ่นของตนเอง ผู้วิจัยได้ค้นพบมุมมองแนวใหม่ หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นหลักสำคัญที่ส่งผลต่อความหมายของการเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือให้เกิดความรัก ความหวงแหน รวมถึงการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและทั้งยังเป็นการเผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งแสดงถึงพลังของคนในชุมชนที่มีความรัก สามัคคี และพร้อมที่จะส่งเสริมภาษาไทยถิ่น โดยการพัฒนาองค์ความรู้จากคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือในด้านความหมายมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบของบัตรคำ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการจัดทำสารานุกรมคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ และการจัดคลังข้อมูลให้เป็นแหล่งค้นคว้าและเป็นแหล่งอ้างอิงข้อมูลเพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าใจความหมายของภาษาไทยถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อชุมชนโรงเรียนในท้องถิ่นมีการพัฒนาอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยถิ่นตามรูปแบบการอภิปรายของงานวิจัยนี้ก็จะทำให้ชุมชนโรงเรียนมีการสื่อสารภาษาไทยถิ่นระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนสูงอายุหรือคนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่มาเป็นระยะเวลายาวนานเกิดความเข้าใจและสื่อสารกันได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มผู้ใช้ภาษาชาติพันธุ์ในเครือข่ายภาษาชาติพันธุ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ แบ่งประเภททางความหมายได้เป็น 3 ประเภทคือ ความหมายเฉพาะ ความหมายเชิงนามนัยและความหมายเชิงอุปลักษณ์ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทยของ (Singnoi, 2014) ที่ปรากฏความหมายเชิงนามนัยมากกว่าความหมายเชิงอุปลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายทั้งสองประเภทนี้สะท้อนถึงภูมิปัญญากระบวนการความคิดที่เกิดจากความเชื่อเมื่อรับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามา นอกจากนี้ยังแสดงถึงคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ คำว่า **จ๊ก** ที่ใช้เรียกจำพวกประเภทแมลงหรือสัตว์ที่มีปีก ไม่มีกระดูกสันหลังแล้ว เช่น จ๊กก่า (กิ้งก่า) จ๊กแตน (ตั๊กแตน) จ๊กกะเห่อ (จิ้งเหลน) เป็นต้นแล้ว ยังเป็นการสื่อให้เห็นถึงระบบกลไก การทำงานของอุปกรณ์ที่ใช้ทำมาหากินที่ถูกพัฒนามาตั้งแต่บรรพบุรุษสู่รุ่นปัจจุบัน เช่น รถจักร เครื่องจักรกล หัวรถไถ เป็นต้น และยังพบว่า **แมง** ที่เป็นคำบ่งสัตว์ทุกชนิดที่มีกลิ่นฉุน ไม่ว่าจะขนาดรูปร่างเล็กหรือใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และการสืบสานภาษาชาติพันธุ์ไทใหญ่ภาคเหนือตอนล่างของ (Wongwattana, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มโนทัศน์ในการใช้ภาษาของคำเรียกชื่อสัตว์ มีพัฒนาการมาจากความเชื่อ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์นั้นเป็นความหมายที่อธิบายรูปภาษาที่แสดงถึงระบบความคิดที่มีต่อผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและวัฒนธรรมกับสภาพทางสังคม กลุ่มความหมายเกี่ยวกับภาษาชาติพันธุ์ลักษณะทางวัฒนธรรมในด้านความเป็นเอกลักษณ์และการทำนุบำรุงภาษาถิ่น ซึ่งผู้บอกภาษานั้นยังคงยึดหลักการคำสอนที่ส่งเสริมรูปแบบการคิดด้วยภูมิปัญญา รวมถึงมโนทัศน์ที่สะท้อนออกมาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนให้ครู อาจารย์และผู้เรียนในโรงเรียนท้องถิ่นที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือในการสื่อสารเข้าใจความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในด้านการเป็นแหล่งค้นคว้าและแหล่งอ้างอิงข้อมูลสำหรับการจัดทำคลังข้อมูลหรือสารานุกรมคำเรียกชื่อสัตว์นั้นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยภูมิปัญญาภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ภาคเหนือตอนล่างกระบวนการทศวรรษใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และการสืบสานภาษาชาติพันธุ์ไทใหญ่ภาคเหนือตอนล่าง (Wongwattana, 2018) ในด้านอัตลักษณ์และภูมิปัญญาภาษาชาติพันธุ์ ด้านการคงอยู่ของภาษาของตนเอง การธำรงและสืบสานภาษาของตนเองให้เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน และการกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน เช่นการรวมพล รักสามัคคีเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน กิจกรรมการชุมนุมทางประเพณีต่างๆ และสื่อออนไลน์ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการรณรงค์และเผยแพร่แนวทางการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยทางด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อยกย่องความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของภาษาชาติพันธุ์ต่อไป

สรุป

จากการศึกษาความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน สามารถแบ่งประเภททางความหมายออกเป็น 3 ความหมาย คือ ความหมายเฉพาะ ความหมายเชิงนามนัยและความหมายเชิงอุปลักษณ์ โดยผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างความหมายเฉพาะของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่เป็นส่วนหลัก แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ตามรูปและตามคุณสมบัติ ความหมายเชิงนามนัยปรากฏคุณสมบัติทางความหมายได้ 16 ประเภทคือ ลักษณะอาการ อุปกรณ์เครื่องใช้ สภาพผิว เพศสภาพ โรค สี รส ลวดลาย สถานที่ การต่อสู้ ความรัก จำนวน กลิ่น เสียง น้ำหนักและความกลัว ตามลำดับและความหมายเชิงอุปลักษณ์ปรากฏคุณสมบัติทางความหมายได้ 8 ประเภทคือวัตถุสิ่งของ คนและ

อวัยวะคน พืช พฤติกรรม/กิริยาอาการของคนหรือสัตว์ อาหาร/รสชาติ ภูตผี/สิ่งที่จับต้องหรือสัมผัสไม่ได้ การเคลื่อนไหวและปรากฏการณ์ธรรมชาติ ตามลำดับ ภาพสะท้อนทางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทย ถิ่นเหนือในแต่ละประเภททางความหมายแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อ ความเคารพนับถือ การนำหลักแนวคิดธรรมะที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และมนุษย์มาผสมกลมกลืนจนกลายเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของภาษาไทยถิ่นเฉพาะตนได้อย่างมีคุณค่า อีกทั้งยังสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม ธรรมชาติ ที่ทำให้ผู้บอกภาษาสามารถสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประเภททางความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงรายสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ระบบความคิด ประสบการณ์ รวมถึงความเป็นอัตลักษณ์ของผู้บอกภาษาที่สื่อสารด้วยระบบความคิดอันเป็นคุณค่าที่บ่งถึงคุณธรรมจริยธรรมที่ต่างคนต่างภาษายืนหยัดบนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์จึงทำให้ผู้ใช้ภาษาเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาของตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า มโนทัศน์ที่สะท้อนในรูปภาษาที่ใช้อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางมโนทัศน์หรือแนวคิดของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ไม่ว่าจะด้านดีหรือด้านไม่ดีก็ตาม ซึ่งทำให้เห็นถึงมโนทัศน์ในรูปแบบของแนวทางในการเชื่อมโยงความหมายกับวิถีชีวิตในสังคม การดำรงชีวิตไม่ว่าจะเป็นภาษาชาติพันธุ์ ธรรมชาติ ค่านิยม วิถีชีวิต ความเชื่อ อัตลักษณ์ความเป็นเจ้าของภาษา วัฒนธรรมและสังคมเพื่อจะนำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ที่ทำให้เห็นถึงคนในท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรู้จักความรักสามัคคีในหมู่คณะต่อภาษาที่ใช้ในชุมชนและสังคมในจังหวัดเชียงราย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือด้วยทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานและตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชาน และระบบมโนทัศน์ ตลอดทั้งอธิบายระบบความคิดที่ถ่ายทอดจากผู้บอกภาษาในท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายด้วยความเชื่อ ประสบการณ์ ค่านิยม วิถีชีวิต สังคม ธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงควรมีการศึกษาต่อยอดด้านวัฒนธรรม คติความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์เพิ่มเติม

2. ควรมีการศึกษารูปภาษาแสดงอุปลักษณ์สัตว์ และระบบมโนทัศน์สัตว์ของผู้บอกภาษาไทยถิ่นอื่นหรือผู้พูดภาษาชาติพันธุ์อื่นในประเทศไทยหรืออาเซียน เพื่อจะได้เข้าใจถึงระบบความคิดที่มีต่อความหมายของสัตว์ของผู้พูดภาษานั้น และอีกทั้งยังเป็นการพัฒนาส่งเสริมชุมชนให้รู้จักการอนุรักษ์ภาษาถิ่นของตนเอง เพื่อแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ทั้งชุมชนและสังคมต่อไป

3. การจัดทำสารานุกรมคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ เพื่อจะทำให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ ของรูปภาษาที่แสดงความหมายของคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นเหนือได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นแหล่งค้นคว้าและอ้างอิงข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ในด้านการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอนและผู้เรียน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรรัฐ เอกชนในการนำไปเผยแพร่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

4. งานวิจัยในอนาคตควรมีการเก็บข้อมูลคำเรียกชื่อสัตว์ในภาษาไทยถิ่นต่างๆ โดยผู้บอกภาษาที่เป็นคนในพื้นที่และมีประสบการณ์มากกว่า 30-60 ปี
5. จัดทำเป็นคลังข้อมูล (corpus) เพื่อให้ผู้ศึกษาทางด้านภาษา สามารถยึดถือเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัยทางความหมายต่อไป

References

- Kabkorn, P. (1980). *Language and Thought*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Thing: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: Chicago Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Prasitratsin, A. (2013). *Social Linguistics*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Singnoi, U. (2014). *Thai Folk Style Name Linguistic Studies Ethnobotany*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sosodthikun, R. (2007). *English Proverb - Thai Teaching with a Similar Meaning*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sweetser, E. (1990). *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantics Structure*. California: Cambridge University Press.
- Wongwattana, U. (2018). *Identity, Wisdom, and Inheritance of the Tai Yai Ethnic Language In the Lower Northern Region*. Phitsanulok: Naresuan University Press.
- Wongwattana, U. (2016). Word Compounding in Tai Dam: A Reflection of People World Views and Culture. *Humanities Journal*, 12, 43-47.

สมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*

The Functional Competencies of School Administrators in Basic Education Following the National Education Plan in B.E. 2560-2579

อภิเชษฐ์ วันทา

Apichet Wanta

วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

College of Philosophy and Education, Saint John's University, Thailand.

Corresponding Author's Email: apichetw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579 และ 2) วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 360 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง ค่า Kolmogorov และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579 ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 2) การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ 3) การบริหารด้านวิชาการ 4) การบริหารงานบุคคล 5) การบริหารกิจการนักเรียน 6) การประกันคุณภาพการศึกษา 7) การวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 8) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และ 9) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยข้อมูลทางทฤษฎี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่า สมรรถนะประจำ สายงานของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579 มีความตรงเชิงโครงสร้าง และ 2. จุดเด่นของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สมรรถนะประจำสายงานที่ควรพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์

คำสำคัญ: สมรรถนะประจำสายงาน; ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน; แผนการศึกษาแห่งชาติ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to examine the components of functional competencies of administrators in basic education institutions based on the National Education Plan (B.E. 2560 - 2579); and 2) to assess the functional

*Received June 24, 2021; Revised July 9, 2021; Accepted August 4, 2021

competencies of administrators in basic education institutions using the National Education Plan (B.E. 2560–2579) in order to identify their strengths and weaknesses. The study employed a descriptive research method. The sample group included 360 directors of basic education institutions, secondary school level, under the basic education commission. The research instrument was a questionnaire. The obtained data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), distribution coefficient, skewness, kurtosis, kolmogorov, and confirmatory factor analysis.

From the study, the findings are revealed as follows: 1) There are 9 components of functional competencies of administrators in basic education institutions based on the National Education Plan (B.E. 2560 – 2579) which are: (1) Strategic management; (2) Public relations and community relations; (3) Academic administration; (4) Personnel management; (5) Student affairs administration; (6) Quality assurance; (7) Research, innovation, and educational technology; (8) Morality of school administrators; and (9) Change leader. Theoretical and empirical data show that the functional competencies of administrators in basic education institutions have construct validity, and 2) The strengths of functional competencies of administrators in basic education institutions include morality of school administrators. Among the functional competencies, the aspect that should be developed is public relations and community relations.

Keywords: Functional Competencies; Administrators in Basic Education Institutions; National Education Plan

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทย ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ได้ยาก ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของประเทศไทย ในทุกระดับยังคงมีปัญหาทั้งในด้านคุณภาพของคนไทยที่ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ ที่ยังมีผลสัมฤทธิ์ทาง การศึกษา คุณลักษณะและทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ และกำลังแรงงานของประเทศที่มีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แม้ในภาพรวมคนไทยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและมีความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้น จากนโยบายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียน 15 ปีของรัฐ แต่ระบบบริหารจัดการศึกษาในปัจจุบันก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การลดลงของประชากรและการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วของประเทศ รวมถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดและไร้ขีดจำกัดของเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเชื่อมทั้งโลกให้เป็นหนึ่งเดียว การเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จร่วมกันในสังคมของชนในชาติ และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันมากขึ้น รวมทั้ง

พัฒนาประเทศให้สามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในอีก 20 ปีข้างหน้า (Office of the Council of Education, 2017)

ผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษานำไปสู่ความสำเร็จ เพราะนอกจากเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของสถานศึกษาแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นจุดเชื่อมโยงนโยบายกับการปฏิบัติที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่ดี มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนให้มาร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้บรรลุผล ซึ่งหมายถึง “สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา” หรือขีดระดับความสามารถ (Competency) ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสิ่งบ่งบอกความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาในส่วนคุณลักษณะด้านต่างๆ ทำให้สามารถปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่างๆ ตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกิดผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ ซึ่งสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการบริหาร การที่ผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารสถานศึกษา จะเป็นตัวที่ช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้บริหารเป็นเสาหลักที่มีความสำคัญยิ่งต่อสถานศึกษา ต่อผู้ได้บังคับบัญชาและต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและบทบาทของผู้บริหารมีความสำคัญใกล้ชิดกับคุณภาพการศึกษาจึงมีผลสะท้อนต่อผลงานและวิธีปฏิบัติของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาคือปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารงานในสถานศึกษา เป็นผู้กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวิธีดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากวิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงวิชาชีพหนึ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นมืออาชีพ จึงจะทำให้การศึกษابรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่สถานศึกษาจะขาดเสียไม่ได้เลย คือผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในกระบวนการทัศน์ทางการบริหาร นักวิชาการหลายท่านชี้ให้เห็นว่าในยุคปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาควรมีลักษณะความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะเป็นผู้นำที่มีสมรรถนะทางการบริหารซึ่งหมายถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ส่งผลให้ผู้นำผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการได้ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ตลอดจนมีความรู้ความสามารถในอันที่จะนำพาองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในการที่จะเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและการบริหารจัดการที่ดี ได้นั้น ผู้บริหารควรจะเป็นผู้นำอยู่ในตัวซึ่งผู้บริหารกับผู้นำจะมีคุณสมบัติบางอย่างแตกต่างกัน (Rooncharoen, 2007)

สมรรถนะมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กร ช่วยให้การคัดสรรบุคคลที่มีลักษณะดีทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงาน นำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนา ฝึกอบรมแก่บุคลากรในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง สมรรถนะมีบทบาทและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรและองค์กรทุกประเภท เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม จะทำให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยน ประสพการณ์ระหว่างกันซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะให้เกิดขึ้นในบุคคลและองค์กร จึงเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาจากการปฏิบัติงานที่มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาสมรรถนะหรือการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Thepcome (2013) กล่าวว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับสมรรถนะความเป็นผู้บริหารและความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ ผู้เป็นหัวหน้าในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องรู้ทั้งการนำ (Lead) ควบคู่ไปกับการบริหาร (Manage) เพราะต่างมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับองค์การ โดยการบริหารจัดการตามแนวคิด

เดิมนั้น จะช่วยให้องค์กรตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ต่อผู้ถือหุ้นของบริษัท ต่อพนักงานและบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ขณะเดียวกันองค์กรก็ต้องการมีผู้นำที่เข้มแข็งในการสร้างวิสัยทัศน์ สามารถสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้แก่พนักงานได้ดี รวมทั้งพ้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องต่อสภาพการณ์ใหม่ได้

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของ 3 องค์กร คือ 1.สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission, 2005) 2.สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (Office of the Teachers Council of Thailand, 2005) และ 3.สมรรถนะจากยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (Office of the Council of Education, 2017) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรประกอบด้วยสมรรถนะที่สำคัญด้านใดบ้าง จึงจะสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579
2. เพื่อวิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับสมรรถนะ จากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในเนื้อหาเกี่ยวกับสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษา การกิจและบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.2 สร้างและตรวจสอบองค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 โดยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อวิพากษ์ วิจารณ์โดยการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1.2.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 4 ท่าน และนักวิชาการที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 5 ปี และมีคุณวุฒิ การศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน

1.2.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของสมรรถนะประจำสายงานผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของสมรรถนะประจำสายงานผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ

1.2.4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 360 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยแบ่งสถานศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มคือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ และใช้การสุ่มอย่างง่าย กลุ่มละ 90 คน

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนี้

1.2.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย เพื่ออธิบายลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด ค่าสัมประสิทธิ์ การกระจาย ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และค่า Kolmogorov เพื่อตรวจสอบว่า ตัวแปรที่มีลักษณะการแจกแจงแตกต่างจากโค้งปกติ มากน้อยเพียงใด

1.2.5.2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 โดยการพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (Chi-square)

ขั้นตอนที่ 2 การหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบสมรรถนะ

2.2 กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา โดยสมรรถนะประจำสายงานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือจุดเด่น และสมรรถนะประจำสายงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือจุดที่ควรพัฒนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 2) การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ 3) การบริหารด้านวิชาการ 4) การบริหารงานบุคคล 5) การบริหารกิจการนักเรียน 6) การประกันคุณภาพการศึกษา 7) การวิจัยนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 8) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และ 9) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยข้อมูลทางทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 33.170$; $df = 24$, $p = .101$) แสดงว่า สมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีความตรงเชิงโครงสร้าง

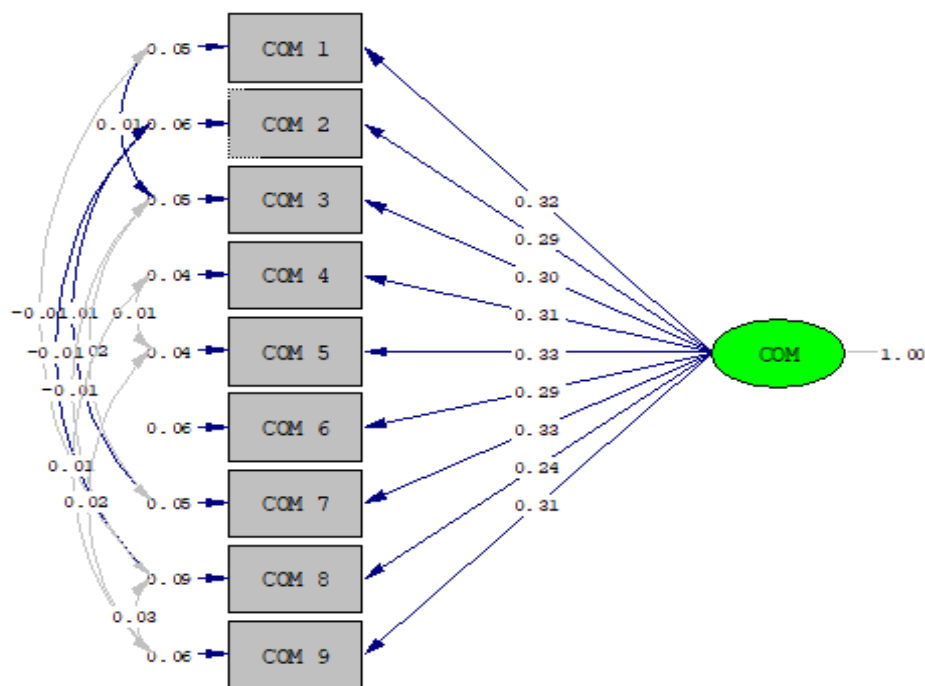
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ผลการวิจัยพบว่า จุดเด่นของสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.841$, $S.D. = .292$) สมรรถนะประจำสายงานที่ควรพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.561$, $S.D. = .384$)

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบสมรรถนะและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ					FSR
	สปส.	SE	t	CSS	R ²	
สมรรถนะ 1	.316	.017	18.781**	.814	.662	.446
สมรรถนะ 2	.286	.017	16.485**	.747	.559	.408
สมรรถนะ 3	.299	.016	18.360**	.800	.640	.211
สมรรถนะ 4	.313	.016	19.584**	.833	.694	.412
สมรรถนะ 5	.329	.016	20.142**	.847	.717	.430
สมรรถนะ 6	.295	.017	17.420**	.772	.596	.340
สมรรถนะ 7	.330	.017	19.217**	.825	.680	.439
สมรรถนะ 8	.244	.018	13.313**	.635	.430	.298
สมรรถนะ 9	.313	.018	17.839**	.782	.611	.072

$\chi^2 = 33.170$; $df = 24$, $p = .101$, $GFI = .983$, $AGFI = .968$, $RMR = .00278$

หมายเหตุ : ** $p < .01$

Chi-Square=33.17, $df=24$, $P\text{-value}=0.10054$, $RMSEA=0.032$

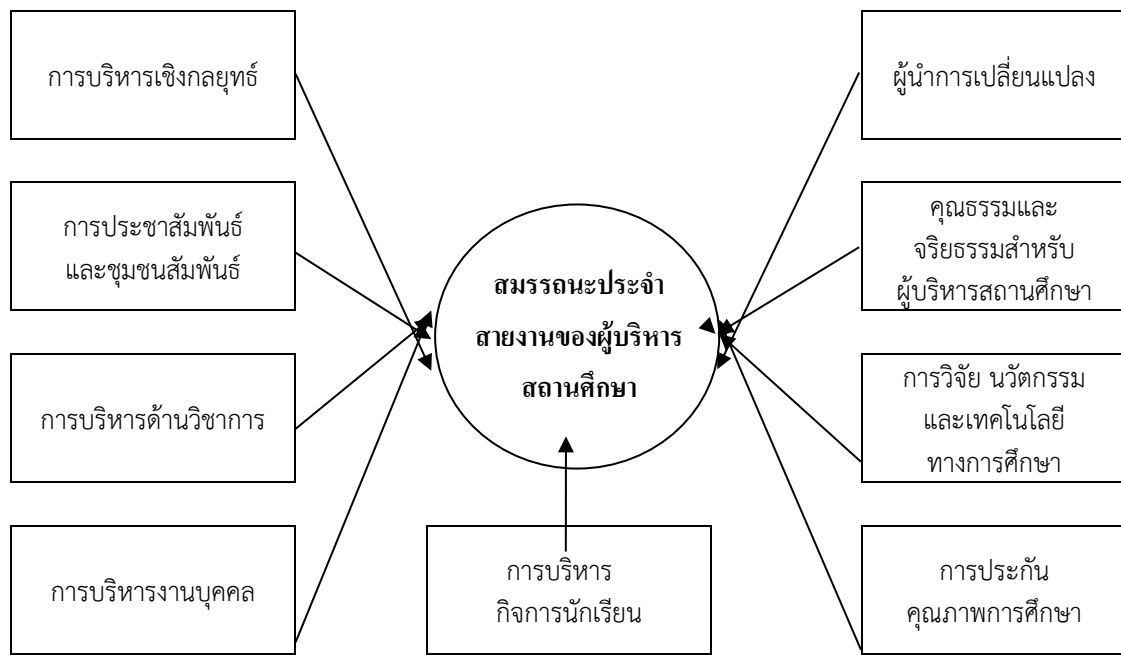
ภาพที่ 1 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยองค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมรรถนะ	Mean	S.D.	แปลผล
1. การบริหารเชิงกลยุทธ์	4.609	.389	มากที่สุด
2. การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์	4.561	.384	มากที่สุด
3. การบริหารด้านวิชาการ	4.631	.374	มากที่สุด
4. การบริหารงานบุคคล	4.664	.377	มากที่สุด
5. การบริหารกิจการนักเรียน	4.684	.389	มากที่สุด
6. การประกันคุณภาพการศึกษา	4.694	.382	มากที่สุด
7. การวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.619	.400	มากที่สุด
8. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา	4.841	.292	มากที่สุด
9. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง	4.743	.328	มากที่สุด
รวม	4.672	.301	มากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของ 3 องค์กร คือ 1. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission, 2005) 2. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (Office of the Teachers Council of Thailand, 2005) และ 3. สมรรถนะจากยุทธศาสตร์ของแผน การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (Office of the Council of Education, 2017) พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 2) การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ 3) การบริหารด้านวิชาการ 4) การบริหารงานบุคคล 5) การบริหารกิจการนักเรียน 6) การประกันคุณภาพการศึกษา 7) การวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 8) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และ 9) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถนำมาสร้างเป็นแผนภาพแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 คือ การบริหารเชิงกลยุทธ์ การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ การบริหารด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน การประกันคุณภาพการศึกษา การวิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยสมรรถนะทั้ง 9 องค์ประกอบ มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติระดับมากถึงมากที่สุดมากกว่าร้อยละ 80 ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะสามารถบริหารสถานศึกษาให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 นั้น ตัวผู้บริหารจะต้องมีสมรรถนะสำคัญที่ครอบคลุมหลายๆ ด้าน อีกทั้งสถานการณ์ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมี การปรับเปลี่ยนตนเองให้เท่าทันกับยุคสมัย เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาประเทศไปสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 ต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอย่างรอบด้าน มีทักษะ การมองเห็นภาพความสำเร็จในอนาคตขององค์กร ตามเป้าหมายหลัก นั่นคือ คุณภาพของการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปที่ตอบสนองต่อ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและของประเทศ อีกทั้งมี การบริหารสถานศึกษาโดยใช้งานวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยีเป็นฐาน เพื่อให้กระบวนการบริหารสถานศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สู่การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในระยะยาวอย่างยั่งยืน โดยมีการใช้คุณธรรมและจริยธรรม หลัก ธรรมาภิบาลในการบริหาร และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเหมาะสม โดยที่สมรรถนะประจำ สายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579 ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ตรงกับ Office of the Teachers Council of Thailand (2005) ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับ องค์ความรู้ในเรื่องสมรรถนะของผู้บริหาร

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) หลักและกระบวนการบริหารการศึกษา 2) นโยบายและการวางแผนการศึกษา 3) การบริหารด้านวิชาการ 4) การบริหารด้านธุรการ การเงิน พัสดุ และอาคารสถานที่ 5) การบริหารบุคคล 6) การบริหารกิจการนักเรียน 7) การประกันคุณภาพการศึกษา 8) การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 9) การบริหารการประชาสัมพันธ์และความสัมพันธ์ชุมชน 10) คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และสอดคล้องกับ Hona (2019) ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 มีจำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ 2) ด้านความรู้ 3) ด้านบุคลิกภาพ 4) ด้านการพัฒนาทีมงาน 5) ด้านการบริหาร การเปลี่ยนแปลง และ 6) ด้านการบริหารบุคคล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่มีจุดเด่น คือ คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ เป็นเพราะหลักคุณธรรมจริยธรรมได้รับการยอมรับมาตั้งแต่ในอดีตว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันกระแสของการยึดมั่นในหลักการทางคุณธรรมจริยธรรมได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากกระแสของปัญหาในทางสังคมยุคปัจจุบันที่ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความบกพร่อง โดยเฉพาะการบกพร่องทางด้านคุณธรรมจริยธรรม สังคมโดยทั่วไปจึงให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น เพราะเห็นว่ามีประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรรวมถึงพัฒนาตนเองของบุคลากรด้วย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องตระหนักและให้ความสำคัญให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะหลักคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อองค์กร และต่อสังคมหลายประการ เช่น 1) ทำให้ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการบริหารงาน อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงการประกอบวิชาชีพ 2) ทำให้ได้รับคำยกย่องสรรเสริญ และเป็นที่เคารพของผู้ใต้บังคับบัญชา 3) ทำให้มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใดๆ เพราะแวดล้อมไปด้วยบุคคลและศิษย์ที่ให้ความรักความเคารพนับถือ 4) ครอบครัวมีความอบอุ่นและมั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัวของผู้ใต้บังคับบัญชาและสังคมทั่วไป 5) ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานของตนได้รับความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือจากประชาชน ชุมชน ในการพัฒนาอย่างเต็มที่ 6) ทำให้สังคมและชุมชนเกิดสันติสุข และได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ สมรรถนะย่อยด้านคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่พบจากการวิจัยนั้นคือ ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ มีภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ และพัฒนาให้ผู้ร่วมงานมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับ Makmeesab (2013) ทำวิจัยเรื่อง จริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 11 ด้านได้แก่ 1) ด้านความเมตตากรุณา 2) ด้านกัลยาณมิตร 3) ด้านธรรมาภิบาล 4) ด้านความยุติธรรม 5) ด้านความซื่อสัตย์ 6) ด้านการบังคับตนเอง 7) ด้านความมีเหตุผล 8) ด้านการเป็นผู้นำ 9) ด้านการปกครอง 10) ด้านความมีวินัย และ 11) ด้านความรับผิดชอบ ซึ่งข้อย่อยในแต่ละด้านจะมีส่วนคล้าย ใกล้เคียงกับผลการวิจัยที่กล่าวไปข้างต้น และจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ จำนวน 11 ด้าน มีความเป็นไปได้ถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย ส่วนสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 มีจุดที่ควรพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าภาระงานที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ และชุมชนสัมพันธ์หลายๆ งาน ผู้บริหารสถานศึกษาได้กระจายอำนาจ หรือ มอบหมายให้ฝ่ายต่างๆรับผิดชอบ เช่น การจัดการข้อมูลข่าวสารไปสู่

ผู้เรียน ครูและบุคลากรในสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และกิจกรรมของสถานศึกษาไปสู่ชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสถานศึกษา หรืองานระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา การกิจที่กล่าวมานี้ ฝ่ายบริหารทั่วไป โดยงานประชาสัมพันธ์ และงานชุมชนสัมพันธ์จะเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา หรือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา ก็จะเป็นฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาสมรรถนะด้านการประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะ อีกทั้งมีภาวะผู้นำในการประชาสัมพันธ์ เพราะผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการใช้การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์เป็นกลไกสำคัญ ในการบริหาร เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ความนิยมความเข้าใจที่ดีต่อหน่วยงานและการสนับสนุนจากประชาชนการบริหารที่ดีควรใช้การประชาสัมพันธ์เป็นกระบวนการหนึ่งในการทำงาน ให้มีความสามัคคี และตื่นตัวที่จะทำงานในองค์กร มีขวัญกำลังใจในการทำงาน จุดประสงค์เพื่อให้ทุกคนในองค์กรมีความรู้ความเข้าใจในภารกิจองค์กร มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะ สอดคล้องกับ Winingsih and Sulistiono (2020) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของอาจารย์ใหญ่และผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาความรู้และทักษะความรู้ เป็นผู้นำจำเป็นต้องเน้นความสำคัญของการตัดสินใจ และความเสี่ยงในการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าในโรงเรียนเพิ่มการเปิดกว้างของบุคลากร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเปิดโอกาสให้เข้าถึงการศึกษาในโรงเรียน รวมถึงสร้างความสัมพันธ์การทำงานร่วมกันภายในและนอกโรงเรียน

สรุป

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการบริหารจัดการของสถานศึกษา การที่ผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารสถานศึกษา จะเป็นตัวที่ช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้บริหารเป็นเสาหลักที่มีความสำคัญยิ่งต่อสถานศึกษา ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและบทบาทของผู้บริหารมีความสำคัญใกล้ชิดกับคุณภาพการศึกษาจึงมีผลสะท้อนต่อผลงานและวิถีปฏิบัติของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาคือปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารงานในสถานศึกษา เป็นผู้กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวิธีดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 มี 9 องค์ประกอบ คือ การบริหารเชิงกลยุทธ์ การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ การบริหารด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน การประกันคุณภาพการศึกษา การวิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 พบว่า ประกอบด้วย 9 สมรรถนะ ดังนั้น ควรกำหนดหลักสูตรการอบรม การจัดประชุมสัมมนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนเพื่อให้มีความตระหนัก และเห็น

ความสำคัญในการศึกษาหาความรู้ และฝึกประสบการณ์เกี่ยวกับสมรรถนะประจำสายงานทั้ง 9 สมรรถนะ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการจัดการศึกษาตาม ยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

1.2 สมรรถนะที่ควรพัฒนา คือ การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานต้องศึกษาหาความรู้ และฝึกประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทาง รูปแบบการประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนภาวะผู้นำการประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ เพื่อใช้ในการบริหาร สถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579

References

- Hona, P. (2019). *A Competency Development Model of School Administrators for Thailand 4.0*. Nakhon Sawan: Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Winingsih, H. L., & Sulistiono, A. A. (2020). Factors Influencing the Principal's Leadership and Its Impact on Learning Quality and Learning Outcome. *Journal of Educational and Social Research*, 10(2), 143-156.
- Makmeesab, A. (2013). *Code of Ethics for School Administrators*. Bangkok: Faculty of Education, Silpakorn University.
- Office of the Council of Education. (2017). *National Education Plan 2017- 2036*. Bangkok: Prigwan Graphic.
- Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission. (2005). *Government Teacher and Education Personnel Act, 2004*. Bangkok: Khurusapha.
- Office of the Teachers Council of Thailand. (2005). *Educational Professional Standards*. Bangkok: Khurusapha.
- Rooncharoen, T. (2007). *Professional in Management and Administration Education Reform Era*. Bangkok: KhoFang.
- Thepcome, S. (2013). The Development of Administrators' Capacities in the Schools under the Jurisdiction of the Office of Basic Education Commission in the upper Northern Thailand. *Journal of Social Academic. School of Social Science, Chiang Rai Rajabhat University Chiang Rai Rajabhat University*, 7(1), 114-130.

การศึกษาองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ*

A Study of Factors of Performance Skill of Industrial Vocational Certificate Internship Students for the Enterprise

¹พรชัย จินดามล, ชยาگانต์ เรืองสุวรรณ และ ไพศาล วรคำ

¹Phornchai Jindamon, Chayakan Ruangsuan and Paisarn Worakum

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Faculty of Education, Rajabhat Maha sarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 619210540113@lives.rmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ ด้วยการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ได้แก่ เจ้าของสถานประกอบการ 4 คน ครูผู้สอน 3 คน เป็นบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ด้านการเรียนการสอนวิชาชีพพร้อมกับสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการศึกษา พบว่า ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย สามารถอ่าน ปฏิบัติ และเลือกใช้อุปกรณ์ตามมาตรฐานความปลอดภัย สามารถปฐมพยาบาลเบื้องต้น สามารถจัดสถานที่ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และสามารถประเมินความพร้อมของสุขภาพก่อนเริ่มการปฏิบัติงานได้ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมาก 2) ทักษะการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย สามารถใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ถูกต้อง สามารถถอด ประกอบชิ้นงานตามขั้นตอน สามารถตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของงาน สามารถส่งมอบงาน บำรุงรักษาเครื่องมือและสถานที่ปฏิบัติงาน มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด 3) ทักษะการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย สามารถรวบรวมปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานได้ สามารถสร้างทางเลือกที่จะแก้ปัญหา สามารถตัดสินใจแก้ไขด้วยหลักการที่ถูกต้อง สามารถเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการความรู้และทักษะ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมาก และ 4) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สามารถสืบค้นข้อมูลและความรู้ และติดต่อสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต สามารถจัดเก็บและส่งข้อมูลในงานวิชาชีพด้วยคอมพิวเตอร์ได้ สามารถนำเสนอผลงานด้วยคอมพิวเตอร์ได้ และมีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัติ; นักศึกษาฝึกประสบการณ์; สถานประกอบการ

Abstract

The purpose of this research article was to synthesize and validate the appropriateness of factors and indicators of performance skill of industrial vocational certificate internship students for the enterprise. This research used mixed method research by analyzing and synthesizing data from documents, and validating the appropriateness of factors and indicators by seven experts, including four entrepreneurs and three lecturers of educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission, Ministry of Education, with knowledge, expertise, and experience on vocational teaching along with the enterprise not less than five years. The instrument used in this research was five levels of rating scale of appropriateness of factors validation questionnaire.

The result of study found that the factors of performance skill of industrial vocational certificate internship students for the enterprise, have four factors including 1) safety skills, consists of ability to read, perform and choose the equipment according to safety standards; ability to provide first aid; ability to organize the workplace appropriately; and ability to estimate the readiness of health before starting work, has the overall appropriateness in high level. 2) operational skill, consists of ability to use the tools and equipment correctly, ability to disassemble and assemble the workpiece according to the procedures; ability to verify the completeness and correctness of the work; and ability to hand over the job and perform the tools and work site maintenance, has the overall appropriateness in the highest level. 3) critical thinking skill, consists of ability to gather the problems and problem causes of operation; ability to create alternative problem solutions; ability to make the right decisions with the correct principles; and ability to offer reasonable opinions; ability to integrate knowledge and skills, has the overall appropriateness in high level. 4) computer and information technology application skill, consists of ability to use package software; ability to retrieve for information, knowledge and communicate via the internet system; ability to store and transmit the vocational data on computer; and ability to propose work presentation on computer.

Keyword: Performance Skill; Internship Student; Enterprise

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน ส่งเสริมแรงงานให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่เป็นไปตามความต้องการของตลาดงาน (Office of the Nation Economic and Social Development Council, 2017) และเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐาน

ที่มั่นคงของประเทศ จึงทำให้เกิดการยกระดับการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้ผลิตบัณฑิตที่มีทักษะความรู้เข้าสู่ตลาดแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการจึงมีประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีความสอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาในแต่ละระดับ โดยให้สถาบันการอาชีวศึกษานำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร มุ่งเน้นการเรียนการสอนในรูปแบบการฝึกทักษะและลงมือปฏิบัติกับสายงานที่ผู้เรียนสนใจ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการผลิตและพัฒนากำลังคน มีแนวคิดสำคัญคือส่งเสริมสนับสนุนสถานประกอบการให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนหรือบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล สถานประกอบการจะเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาจะต้องเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (Office of the Vocational Education Commission, 2019)

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริง ในสภาพแวดล้อมการทำงานจริง เจอปัญหาระหว่างปฏิบัติงานจริง ทำให้ผู้เรียนได้เสริมสร้างทักษะปฏิบัติให้ผู้เรียนได้มากที่สุดก่อนออกไปประกอบอาชีพจริง (Niyomthai, 2010) สอดคล้องกับ Office of the Vocational Education Commission (2019) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คือ ต้องการให้นักศึกษาเกิดทักษะต่อสภาพการทำงานที่แท้จริง เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานก่อนผู้เรียนได้ออกไปประกอบอาชีพจริง แม้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อนักศึกษาต่อการเสริมสร้างทักษะปฏิบัติ แต่สำหรับผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการเปิดรับนักศึกษาเพื่อเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เนื่องจากนักศึกษายังขาดคุณสมบัติด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สถานประกอบการต้องการเป็นอย่างมาก (Sophapit, 2010) อีกทั้งการขาดทักษะในการปฏิบัติงานของแรงงาน เช่น ขาดความเชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ หรือความสามารถเชิงเทคนิค ทำให้ถูกปฏิเสธจากตลาดแรงงาน (Jantori, 2012) ส่งผลให้นักศึกษาฝึกงานยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในอนาคต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักศึกษาที่เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและขยายองค์ความรู้ต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาถึงองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตร ถือเป็นปัจจัยที่เป็นรากฐานสำคัญในลำดับต้นของการพัฒนาประเทศในด้านอุตสาหกรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ด้วยการพัฒนาทักษะปฏิบัติให้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการปฏิบัติงาน บนพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ
2. เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ จากเอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยใช้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ที่ศึกษาได้ในขั้นตอนที่ 1 นำมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความเหมาะสม

1) ผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ จำนวน 7 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1) เจ้าของสถานประกอบการ จำนวน 4 คน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าของสถานประกอบการ หรือผู้จัดการที่มีประสบการณ์การทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีการจดทะเบียนการค้าถูกต้องตามกฎหมาย ไม่น้อยกว่า 10 ปี และเคยรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

1.2) ครูผู้สอนในสถานศึกษา จำนวน 3 คน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้ เป็นบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ด้านการเรียนการสอนวิชาชีพร่วมกับสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 5 ปี

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยคือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ โดยแบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ มีลักษณะเป็นแบบประเมิน มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (1976) โดยกำหนดเป็นค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์ให้คะแนนความเหมาะสม

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพสำหรับสถานประกอบการ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ที่ผู้วิจัยได้สรุปจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งให้ขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยส่งแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางไปรษณีย์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ที่ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิมาตรวจสอบความถูกต้อง จัดระเบียบข้อมูล แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ทำการหาค่าเฉลี่ย(Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำคะแนนที่ได้ไปคำนวณหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลของความเหมาะสม พิจารณาจากค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ (Srisa-ad, 2011) ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

โดยเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป เป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าน้อยกว่า 3.51 ผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอีกครั้งเพื่อนำข้อมูลสรุปในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพสำหรับสถานประกอบการ เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open End) มาจัดหมวดหมู่และสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ แสดงได้ตาม ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สัณเคราะห์องค์ประกอบของทักษะปฏิบัติวิชาชีพ สาขาวิชาช่างยนต์

	องค์ประกอบและ ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล					ความถี่
		Office of skill standard and test development.	Office of Civil Service Commission	Office of the Vocational Education	Military Technical Training School	Thailand Professional Qualification Institute	
1	ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน	√	√	√	√	√	5
1.1	นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถอ่านและปฏิบัติตามเครื่องหมายสัญลักษณ์ความปลอดภัย	√		√		√	3
1.2	นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายตามสถานการณ์ในขณะปฏิบัติงาน	√	√	√	√	√	5
1.3	นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฐมพยาบาลตามหลักการเบื้องต้น	√		√		√	3
1.4	นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฏิบัติงานโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ตามมาตรฐานความปลอดภัยได้	√		√	√	√	4
1.5	นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถจัดสถานที่ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม	√				√	2

ตารางที่ 1 สัณเคราะห์องค์ประกอบของทักษะปฏิบัติวิชาชีพ สาขาวิชาช่างยนต์ (ต่อ)

องค์ประกอบและ ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล					ความถี่
	Office of skill standard and test development.	Office of Civil Service Commission	Office of the Vocational Education	Military Technical Training School	Thailand Professional Qualification Institute	
2. ทักษะการปฏิบัติงาน	✓	✓	✓	✓	✓	5
2.1 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน	✓	✓	✓	✓	✓	5
2.2 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถถอดและประกอบชิ้นงานตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง	✓		✓	✓	✓	4
2.3 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของส่วนประกอบในงานได้	✓	✓	✓	✓	✓	5
2.4 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฏิบัติการบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ได้	✓	✓	✓	✓	✓	5
2.5 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถส่งมอบงาน เครื่องมือปฏิบัติงาน และสถานที่ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เรียบร้อย	✓		✓	✓		3
3. ทักษะการคิด วิเคราะห์	✓	✓	✓	✓	✓	5
3.1 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถรวบรวมปัญหา หาข้อมูลเพิ่มเติม และสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานได้	✓	✓	✓	✓	✓	5
3.2 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถสร้างทางเลือกที่จะแก้ปัญหาในขณะปฏิบัติงาน	✓	✓	✓	✓	✓	5
3.3 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหาจากการทำงานด้วยหลักการที่ถูกต้อง	✓	✓	✓	✓	✓	5

ตารางที่ 1 สัณเคราะห์องค์ประกอบของทักษะปฏิบัติวิชาชีพ สาขาวิชาช่างยนต์ (ต่อ)

องค์ประกอบและ ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล					ความถี่
	Office of skill standard and test development.	Office of Civil Service Commission	Office of the Vocational Education	Military Technical Training School	Thailand Professional Qualification Institute	
3.4 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลให้กับผู้ร่วมงานได้	√	√	√	√	√	5
4. ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	√		√	√	√	4
4.1 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในงานวิชาชีพได้	√	√	√	√	√	5
4.2 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถสืบค้นข้อมูลและความรู้เฉพาะด้านในวิชาชีพผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้	√		√	√	√	4
4.3 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้		√	√	√		3
4.4 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถจัดเก็บและส่งข้อมูลในงานวิชาชีพด้วยคอมพิวเตอร์ได้		√	√	√		3
4.5 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถนำเสนอข้อมูลจากการปฏิบัติงานด้วยคอมพิวเตอร์ได้		√	√	√		3

จากตารางที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาช่างยนต์ โดยผู้วิจัยพิจารณาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีความถี่มากกว่าร้อยละ 60 มากำหนดเป็นองค์ประกอบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้พบว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน และตัวบ่งชี้ 19 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน

1.1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถอ่านและปฏิบัติตามเครื่องหมายสัญลักษณ์ความปลอดภัย

1.2) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายตามสถานการณ์
ในขณะปฏิบัติงาน

1.3) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฐมพยาบาลตามหลักการเบื้องต้น

1.4) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฏิบัติงานโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ตาม
มาตรฐานความปลอดภัยได้

1.5) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถจัดสถานที่ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

2) ทักษะการปฏิบัติงาน

2.1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้ถูกต้องเหมาะสม
กับงาน

2.2) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถถอดและประกอบชิ้นงานตามขั้นตอนได้อย่าง
ถูกต้อง

2.3) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของ
ส่วนประกอบในงานได้

2.4) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฏิบัติการบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ได้

2.5) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถส่งมอบงาน เครื่องมือปฏิบัติงาน และสถานที่
ปฏิบัติงาน ได้อย่างถูกต้อง เรียบร้อย

3) ทักษะการคิดวิเคราะห์

3.1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถรวบรวมปัญหา หาข้อมูลเพิ่มเติม และสาเหตุของ
ปัญหาในการปฏิบัติงานได้

3.2) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถสร้างทางเลือกที่จะแก้ปัญหาในขณะปฏิบัติงาน

3.3) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหามาจากการทำงานด้วย
หลักการที่ถูกต้อง

3.4) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลให้กับผู้ร่วมงานได้

4) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในงานวิชาชีพได้

4.2) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถสืบค้นข้อมูลและความรู้เฉพาะด้านในวิชาชีพผ่าน
ระบบอินเทอร์เน็ตได้

4.3) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านระบบ
อินเทอร์เน็ตได้

4.4) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถจัดเก็บและส่งข้อมูลในงานวิชาชีพด้วยคอมพิวเตอร์
ได้

4.5) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถนำเสนอข้อมูลจากการปฏิบัติงานด้วยคอมพิวเตอร์
ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของ
นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ ผู้วิจัยได้นำ
องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ศึกษาได้จากขั้นตอนที่ 1 นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบ
ยืนยันความเหมาะสมโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษา

ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแสดงได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาช่างยนต์

องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน			
1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถอ่านและปฏิบัติตามเครื่องหมายสัญลักษณ์ความปลอดภัย	4.43	0.53	มาก
2) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายตามสถานการณ์ในขณะปฏิบัติงาน	4.71	0.48	มากที่สุด
3) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฐมพยาบาลตามหลักการเบื้องต้น	3.57	0.53	มาก
4) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฏิบัติงานโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ตามมาตรฐานความปลอดภัยได้	4.86	0.38	มากที่สุด
5) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถจัดสถานที่ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม	4.71	0.48	มากที่สุด
รวม	4.46	0.66	มาก
2. ทักษะการปฏิบัติงาน			
6) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน	4.86	0.38	มากที่สุด
7) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถถอดและประกอบชิ้นงานตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง	4.86	0.38	มากที่สุด
8) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของส่วนประกอบในงานได้	4.57	0.53	มากที่สุด
9) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถปฏิบัติการบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ได้	4.71	0.49	มากที่สุด
10) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถส่งมอบงาน เครื่องมือปฏิบัติงาน และสถานที่ปฏิบัติงาน ได้อย่างถูกต้อง เรียบร้อย	4.86	0.38	มากที่สุด
รวม	4.77	0.43	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาช่างยนต์ (ต่อ)

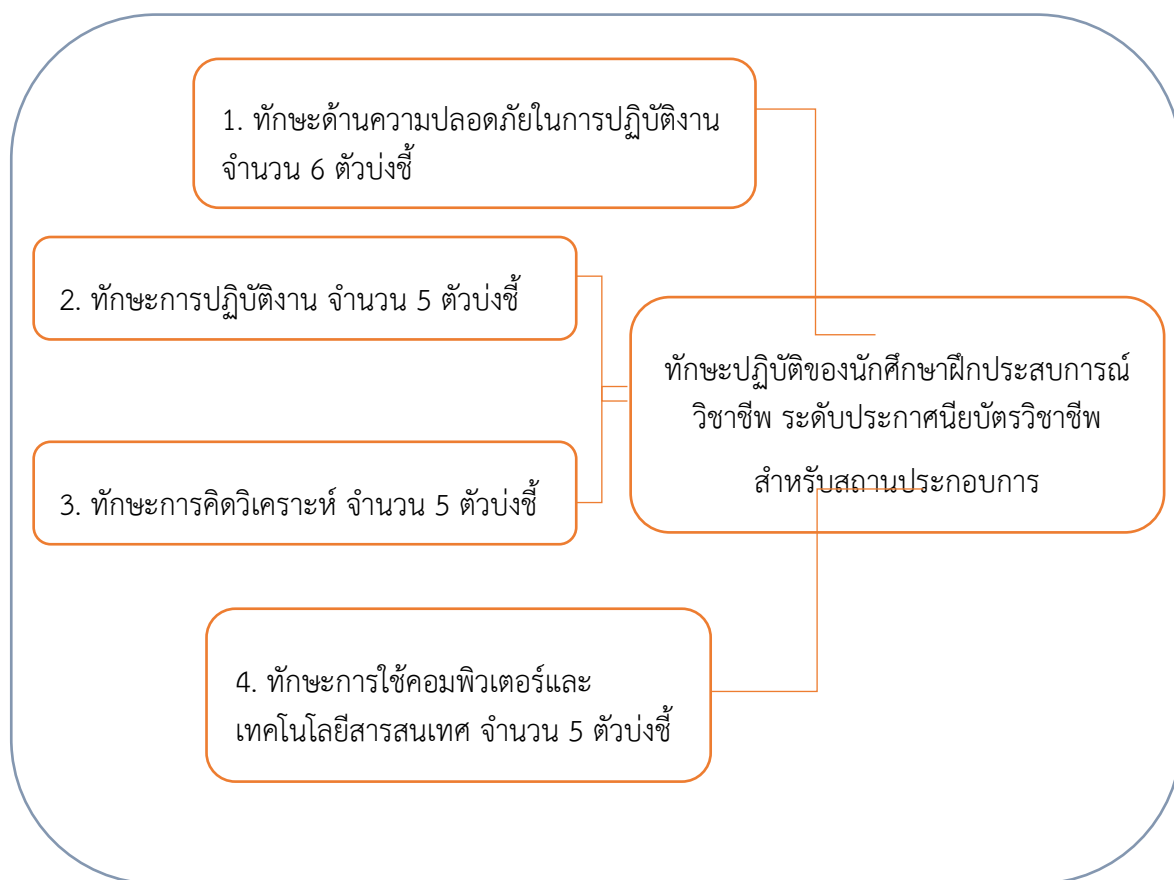
องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. ทักษะการคิดวิเคราะห์			
11) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถรวบรวมปัญหา หาข้อมูลเพิ่มเติม และสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานได้	4.71	0.48	มากที่สุด
12) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถสร้างทางเลือกที่จะแก้ปัญหาในขณะปฏิบัติงาน	4.28	0.49	มาก
13) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตัดสินใจเลือกแก้ไข ปัญหาจากการทำงานด้วยหลักการที่ถูกต้อง	4.42	0.53	มาก
14) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเสนอความคิดเห็นอย่าง มีเหตุผลให้กับผู้ร่วมงานได้	4.28	0.49	มาก
รวม	4.42	0.50	มาก
4. ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ			
15) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในงานวิชาชีพได้	4.00	0.58	มาก
16) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถสืบค้นข้อมูลและความรู้ เฉพาะด้านในวิชาชีพผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้	4.71	0.49	มากที่สุด
17) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้	4.00	1.00	มาก
18) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถจัดเก็บและส่งข้อมูลในงานวิชาชีพด้วยคอมพิวเตอร์ได้	3.57	0.53	มาก
19) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถนำเสนอข้อมูลจากการปฏิบัติงานด้วยคอมพิวเตอร์ได้	3.86	0.69	มาก
รวม	4.02	0.75	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการปฏิบัติงานมีระดับความเหมาะสม มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.43) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีระดับความเหมาะสม มาก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.66) ทักษะการคิด วิเคราะห์ มีระดับความเหมาะสม มาก ($\bar{X}$ = 4.4, S.D. = 0.50) และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีระดับความเหมาะสม มาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.75) ตามลำดับ และตัวบ่งชี้ทั้ง 19 ข้อ มีระดับเหมาะสมในระดับมากขึ้นไปทุกข้อ

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านได้เสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบประเมินปลายเปิด (Open End) ในตอนที่ 2 เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตร สำหรับสถานประกอบการ ได้แก่ 1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถประเมินความพร้อมของสุขภาพตนเองก่อนเริ่มการปฏิบัติงานได้ และ 2) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถบูรณาการความรู้และทักษะเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ได้ทราบถึงองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามความต้องการของสถานประกอบการ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ ประกอบด้วย

1) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีตัวบ่งชี้ 6 ข้อ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถอ่านและปฏิบัติตามเครื่องหมายสัญลักษณ์ความปลอดภัย สามารถเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายตามสถานการณ์ในขณะปฏิบัติงาน สามารถปฐมพยาบาลตามหลักการเบื้องต้น สามารถปฏิบัติงานโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ตามมาตรฐานความปลอดภัยได้ สามารถจัดสถานที่ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และสามารถประเมินความพร้อมของสุขภาพตนเองก่อนเริ่มการปฏิบัติงานได้

2) ทักษะการปฏิบัติงาน มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถเลือกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน สามารถถอดและประกอบชิ้นงานตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง สามารถตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของส่วนประกอบในงานได้ สามารถปฏิบัติการบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ได้ และสามารถส่งมอบงาน เครื่องมือปฏิบัติงาน และสถานที่ปฏิบัติงาน ได้อย่างถูกต้องเรียบร้อย

3) ทักษะการคิดวิเคราะห์ มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถรวบรวมปัญหา หาข้อมูลเพิ่มเติม และสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานได้ สามารถสร้างทางเลือกที่จะแก้ปัญหา

ในขณะที่ปฏิบัติงาน สามารถตัดสินใจเลือกแก้ไขปัญหาจากการทำงานด้วยหลักการที่ถูกต้อง สามารถเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลให้กับผู้ร่วมงานได้ และสามารถบูรณาการความรู้และทักษะเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานได้

4) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ ได้แก่ สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในงานวิชาชีพได้ สามารถสืบค้นข้อมูลและความรู้เฉพาะด้านในวิชาชีพผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ สามารถเลือกใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ สามารถจัดเก็บและส่งข้อมูลในงานวิชาชีพด้วยคอมพิวเตอร์ได้ และสามารถนำเสนอข้อมูลจากการปฏิบัติงานด้วยคอมพิวเตอร์ได้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ การสังเคราะห์ทักษะปฏิบัติและตัวบ่งชี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของอาชีพหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพนั้นๆ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งหาค้นคว้าประกอบและตัวบ่งชี้ของทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตร สำหรับสถานประกอบการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารของ Office of skill standard and test development (2021), Office of Civil Service Commission (2021), Thailand Professional Qualification Institute (2021), Military Technical Training School (2021) และ Office of the Vocational Education Commission (2019) มีทักษะปฏิบัติในด้านต่างๆ ที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างในรายละเอียดตัวบ่งชี้บ้างเล็กน้อย ซึ่งพอสรุปได้ว่า ทักษะปฏิบัติประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้ 21 ข้อ ได้แก่ 1) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีตัวบ่งชี้ 6 ข้อ 2) ทักษะการปฏิบัติงาน มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ 3) ทักษะการคิด วิเคราะห์ มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ และ 4) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ ทั้งนี้สอดคล้องกับนโยบายของ Ministry of Education (2019) ที่กำหนดนโยบายการจัดการอาชีวศึกษาที่ยกระดับฝีมือและเตรียมความพร้อมแก่กลุ่มเป้าหมายให้มีทักษะปฏิบัติที่ได้มาตรฐานสากลที่กำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาต้องมีทักษะการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน ทักษะการเลือกและประยุกต์ใช้วิธีการ เครื่องมือและวัสดุขั้นพื้นฐานทักษะการปฏิบัติงานพื้นฐานอาชีพ ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะด้านสุขภาวะและความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในศตวรรษที่ 21 โดย Srichana (2018) ได้ระบุถึงจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ ทักษะด้านการอ่าน เขียน คิดคำนวณ ทักษะการคิด วิเคราะห์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะปฏิบัติอาชีพ ทักษะความคิดสร้างสรรค์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 จากการศึกษาระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ประเมินความเหมาะสมผ่านแบบประเมิน พบว่า ทักษะการปฏิบัติงานเป็นทักษะปฏิบัติที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการขาดทักษะในการปฏิบัติงานของแรงงาน เช่น ขาดความเชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ หรือความสามารถเชิงเทคนิค ทำให้ถูกปฏิเสธจากตลาดแรงงาน (Jantori, 2012) รวมถึงการรายงานของ office of The National Economic and Social Development Council ถึงอัตราการขยายตัวของผลผลิตการผลิตของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในปี 2562 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.47 เนื่องจากมีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น การผลิตอุปกรณ์

เครื่องมือ เครื่องจักร และยานยนต์ปรับตัวดีขึ้นตามคำสั่งซื้อที่เพิ่มขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ (2021) จึงเป็นหนึ่งในสาเหตุที่สถานประกอบการมีความต้องการแรงงานที่มีทักษะการปฏิบัติงานระดับสูง และยิ่งสอดคล้องกับ Sawadee (2010) ได้ผลจากการศึกษากลยุทธ์จัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาเพื่อผลิตแรงงานสาขาช่างอุตสาหกรรมที่ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ พบว่า แรงงานที่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพหรือการปฏิบัติงาน เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Praphaphat (2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกประสบการณ์งานอุตสาหกรรม ระบุว่า การฝึกประสบการณ์งานอุตสาหกรรมควรมุ่งเน้นด้านทบทวนทฤษฎีและฝึกทักษะปฏิบัติก่อนออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพจริงตามสถานประกอบการ

สรุป

สรุปโดยรวมจากการวิจัยครั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่า จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้ 21 ข้อ ได้แก่ 1) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีตัวบ่งชี้ 6 ข้อ 2) ทักษะการปฏิบัติงาน มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ 3) ทักษะการคิด วิเคราะห์ มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ และ 4) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ จากวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสถานประกอบการ พบว่า ทักษะการปฏิบัติงานมีระดับความเหมาะสม มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, $S.D.$ = 0.43) ทักษะด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน มีระดับความเหมาะสม มาก ($\bar{X}$ = 4.46, $S.D.$ = 0.66) ทักษะการคิดวิเคราะห์ มีระดับความเหมาะสม มาก ($\bar{X}$ = 4.4, $S.D.$ = 0.50) และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีระดับความเหมาะสม มาก ($\bar{X}$ = 4.02, $S.D.$ = 0.75) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถานประกอบการ สามารถนำองค์ประกอบทักษะปฏิบัติ ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ไปใช้สนับสนุนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยให้ความสำคัญกับความถูกต้องในกระบวนการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกงานทุกขั้นตอน

1.2 สถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำองค์ประกอบทักษะปฏิบัติที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏินักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และศึกษาผลจากการประยุกต์ใช้ต่อไป โดยมุ่งเน้นให้เกิดทักษะการปฏิบัติซึ่งเป็นทักษะที่ผู้ประกอบการมีความต้องการในระดับมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำองค์ประกอบทักษะปฏิบัติ ที่ยังคงเป็นประเด็นปัญหา/อุปสรรค มาศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเชิงลึกเพื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหและพัฒนาประเด็นองค์ประกอบดังกล่าวในอนาคต เช่น การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตร เป็นต้น

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาองค์ประกอบหรือปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ บทบาทหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นต้น

References

- Jantori, P. (2012). Dual System Study – the Solution of Thai Labor Crisis. *Journal of Business Administration*, 35(135). 29 – 39.
- Likert, R. (1976). *New Patterns of Management*. New York: McGraw – Hill.
- Military Technical Training School. (2016). *Vocational Certificate Curriculum (2016)*. Retrieved June 10, 2021, from <http://mtts.ac.th/entrance2564/entranceindex.html>
- Ministry of Education. (2019). *Education Plan (2017 - 2037)*. Retrieved June 10, 2021, <https://www.moe.go.th/>
- Niyomthai, S. (2010). *Development of a Blended Vocational Instruction Model Using Project Based Learning in the Workplace to Develop Performance and Problem – Solving Skills for Industrial Vocational Certificate Students*. (Doctoral Dissertation) . Chulalongkorn University. Bangkok.
- Office of Civil Service Commission. (2008). *Occupation Standard*. Retrieved June 10, 2021, from <https://www.ocsc.go.th/>
- Office of the Nation Economic and Social Development Council. (2017). *Economic and Social Development Plan 12 (2017 – 2022)*. (1st ed.). Bangkok: Office of the Nation Economic and Social Development Council.
- Office of the Nation Economic and Social Development Council. (2017). *Summary Report on the Implement of the National Strategy 2021*. Retrieved June 15, 2021, from <http://nscr.nesdc.go.th/>
- Office of Skill standard and Test Development. (2004). *Occupation Standard*. Retrieved June 15, 2021, from <http://www.dsd.go.th/standard>
- Office of the Vocational Education Commission. (2019). *Vocational Certificate Curriculum (2019)*. (1st ed.). Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Praphaphat, T. (2011). *Development of an Industrial Professional Experience Training Program for Students of Industrial Technology Rajamangala University of Technology*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Nakornphatom.
- Phuphamornpob, K. (2021). MIAP Instruction for Learning Management on Vocational Education. *Journal for Research and Innovation Institute of Vocation Education Bangkok*, 2(2), 14 - 21.
- Sawadee, W. (2010). An Instruction Management Strategy of Vocational Industrial Education as Relevant to the Entrepreneurs’ Needs. *Heritage Journal*, 3(1), 148 – 156.

- Sophapit, R. (2010). *The Development of the Experience Readiness Preparation Model for Tourism Management Students*. (Doctoral Dissertation) . Silpakorn University. Nakornphatom.
- Sricana, P. (2018). *The Development of Quality Private Vocation College Students Model in the 21st Century*. (Doctoral Dissertation) . Rajamangala Mahasarakham University. Mahasarakham
- Srisa-ad, B. (2011). *Basic Research*. (9th ed.). Bangkok: Suweeriyasart.
- Thianboocha, A. (2009). *The Development of Key Competencies in Preparing Employees for Workplace*. (Doctoral Dissertation) . King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Thailand Professional Qualification Institute. (2020). *Occupation Standard and Professional Qualification*. Retrieved June 9, 2021, <https://www.tpqi.go.th/qualification.php>

รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี*

A Model for the Development of Prototype Facilitative Leaders for Peace by Buddhist Peaceful Means

¹ปวีณา สงวนชม และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Paweena Sa-nguanchom and Phra Pramote Vadakovido

¹สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Peace Studies Program, Graduate School,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: trainerpaweena@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้นำกระบวนการต้นแบบและแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นบุคลากรด้านวิทยาการ/บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 16 ท่าน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 30 ท่าน การสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 13 ท่าน การสังเกตการณ์ และวิเคราะห์ผลด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาของผู้นำกระบวนการ ในบริบทของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมเริ่มมีการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งด้านการพัฒนาภายใน ซึ่งแนวคิดตามศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า มีบทบาทหนึ่งที่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ เรียกว่า ผู้นำกระบวนการ พบว่า ชื่อเรียกบทบาททำให้เกิดความสับสน ขาดความชัดเจนในบทบาทของผู้นำกระบวนการ รวมถึงไม่ทราบถึงคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการที่จะเป็นผู้จัดกระบวนการให้เกิดคุณภาพ 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี พบว่า หลักไตรสิกขา ที่ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา จะเป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการ และมีผลลัพธ์ภาวะ 4 คือ ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา 3) รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี F-A-M-S-U-K MODEL ซึ่งมีกระบวนการพัฒนา คือ ปลุกให้เป็น เห็น ตัวยุ้ พัฒนาสู่การปฏิบัติ ผ่านการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านผู้นำกระบวนการ 2) ด้านการสร้างทัศนคติ 3) ด้านการสร้างสันติภายใน 4) ด้านทักษะและเครื่องมือ 5) ด้านความเข้าใจเครื่องมือพุทธสันติวิธี 6) ด้านองค์ความรู้ โดยมีผลลัพธ์ คือ งดงามตื่นรู้ ประพฤติอยู่ในธรรม น้อมนำจิตมั่นคง เชื่อตรงรู้จริง

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ผู้นำกระบวนการ; พุทธสันติวิธี

Abstract

The academic article consisted of the following objectives: 1) to analyze problems of facilitative leaders as well as concepts and theories on the development of prototype facilitative leaders based on modern science; 2) to analyze the Buddhist peaceful means conducive to the development of prototype facilitative leaders for peace; and 3) to develop and present a model for the development of prototype facilitative leaders for peace by Buddhist peaceful means. The research employed research and development (R&D) method. The target group included 16 lecturer and educational personnel. The research tools included in-depth interview of 30 expert, focus group discussion of 13 expert, participant observation. The obtained data were analyzed by way of qualitative analysis to the objectives of the research.

From the study, it was found as follows:

1) The problems of facilitators nowadays reveal that the world is swiftly changing; all of which have prompted society to embark on a learning process aimed at inner development and the foundation of the mind. According to modern science, one role that can perform the learning process, and all learning facilitation is known as a 'facilitative leader.' However, the name usually causes confusion and lacks clarity in the role of a facilitative leader, including a lack of information on facilitative leader characteristics to be the facilitative leader of the quality process.

2) The Buddhist peaceful means conducive to the development of prototype facilitative leaders However, *Trisikkhā* comprising *Adhisī la-sikkhā* (training in higher morality), *Adhicitta-sikkhā* (training in higher mentality), and *Adhipaññā-sikkhā* (training in higher wisdom). The results will be demonstrate in *Bhā vita* (4 kinds of developed persons) including: outer development comprising *Bhā vitakā ya* (one who has bodily development) and *Bhā vitasī la* (one who has moral development); and inner development comprising *Bhā vitacitta* (one who has mental development) and *Bhā vitapaññā* (one who has intellectual development).

3) A model for the development of prototype facilitative leaders for peace by Buddhist peaceful means called 'F-A-M-S-U-K Model' the development process in the following awakening, being mindful, and practicing, comprising the development process in the following 6 elements: (1) a facilitative leader; (2) forming attitudes; (3) building inner peace; (4) skills and tools; (5) an understanding of Buddhist peaceful means; and (6) the body of knowledge. The outcomes of a prototype facilitative leader for peace are awakening, moral behavior, mental stability, and honesty.

Keyword: A Model for the Development; Facilitative Leaders; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและทรัพยากรมนุษย์ของไทย โดยในยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เน้นทั้งการแก้ไขปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน และการเสริมสร้างและยกระดับการพัฒนา ที่ให้ความสำคัญที่ครอบคลุมทั้งในส่วนของการพัฒนาทุนมนุษย์ และปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครอบคลุม ประกอบด้วยการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน “วิถี” การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018)

โดยบริบทของประเทศและโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนนวัตกรรมของเทคโนโลยีและแหล่งความรู้ใหม่ รวมทั้งสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติที่รุนแรงในปี 2019 มาจนถึงปัจจุบันนี้ คือการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายทั้งใน “เชิงโครงสร้าง” และ “เชิงพฤติกรรม” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มีแต่การเรียนรู้แบบใหม่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านใน การวางพื้นฐานจิตใจและกระบวนการทัศนใหม่ที่เป็นองค์รวมอย่างแท้จริง และเน้นการส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ในการเข้าถึงความจริง ความงาม และความดีเท่านั้น ที่จะสามารถช่วยให้คนในสังคมดำรงชีวิตและกระทำการสิ่งต่างๆ ด้วยจิตสำนึกที่ดีงามและความรับผิดชอบ เพื่อร่วมกันนำพาสังคมโลกสู่ความสุขที่แท้จริง ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากปัญญา ความตระหนักรู้ และความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าในยุคปัจจุบัน สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดในการก้าวไปข้างหน้า คือ กระบวนทัศน์เก่าที่ครอบงำเราอยู่ ดังคำกล่าวที่ว่า “หากเรายังคงยึดติดอยู่กับคุณค่าและความเชื่อเก่าที่ล้าสมัย จิตสำนึกแบบแยกส่วนและจิตวิญญาณยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอยู่ เราก็จะยังคงมีเป้าหมายและพฤติกรรมแบบเดิม ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมโลกที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน และร่วมกันด้วยสันติสุข” และระบบการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบแยกส่วนที่เน้นตัวความรู้และการผลิตซ้ำของความรู้ เน้นการมองออกนอกตัวและขาดความเชื่อมโยง ได้ลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ลง ทำให้มนุษย์หลงลืมที่จะพัฒนาคุณภาพด้านในของตนเอง สนใจแต่สิ่งภายนอก เช่น การสร้างมูลค่าส่วนเกินหรือกำไร และการเสพสุขตามแนวคิดบริโภคนิยมระบบคุณค่าต่างๆ ในสังคมได้ถูกบิดเบือนไป การเปรียบเทียบแข่งขันชิงดีชิงเด่นกลายเป็นค่านิยมที่ได้รับการส่งเสริม แทนการเกื้อกูลและโอบอ้อมอารีต่อกัน ส่งผลให้โลกขาดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ขาดความสุขที่แท้จริง เกิดความแปลกแยกกระห่างกันในสังคมและระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ดังคำกล่าวที่ว่า “ปัญหาใหญ่ที่สุดของโลกในยุคปัจจุบัน คือ มนุษย์กำลังสนใจสิ่งที่อยู่ด้านนอกตัว หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น และทิ้งสิ่งที่เป็นนามธรรมไป (Wasi, 2006)

จากแนวคิดดังกล่าว จึงทำให้เกิดการขับเคลื่อนของกระแสคำว่า “กระบวนการ” ซึ่งยังถือว่าได้ว่าเป็นคำใหม่ในสังคม ถึงแม้ในปัจจุบัน คำเหล่านี้อาจจะยังไม่เป็นที่คุ้นหูสำหรับคนจำนวนมาก แต่ก็มิใช่คนอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่นำแนวคิดเหล่านี้มาใช้ ดังจะเห็นได้จากกระแสนิยมที่เพิ่มขึ้นมาของอาชีพ “กระบวนการ” “นักจัดกระบวนการเรียนรู้” หรือ “วิทยากรกระบวนการ” ที่ปรากฏในสังคมไทย โดยเฉพาะแวดวงธุรกิจ การศึกษา และสาธารณสุข สิ่งนี้ถูกขยายออกไปกว้างขึ้น โดยกระบวนการ (Facilitator) เองยังเป็นทักษะสำหรับการบริหารงานยุคใหม่ ซึ่งเป็นทักษะทางด้านอ่อน (Soft Skills) เป็นวิชาที่ว่าด้วยจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อนำมาศึกษามนุษย์ เพื่อนำมาพัฒนาและบำบัดจิตใจ เพราะเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี มนุษย์ทุก

คนมีศักยภาพที่จะรักและช่วยเหลือผู้อื่น โดยกระบวนการ (Facilitator) จะเป็นผู้ช่วยให้เกิดกระบวนการ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ พัฒนาความคิด ได้แสดงออก รักองค์กร มีความสัมพันธ์แบบเป็นทีม (Teamwork) และผูกพัน (Engagement) กัน ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่ต้องการ (Phucharoen, 2016) หรือแม้กระทั่งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น “กระบวนการ” (Facilitator) เองก็สามารถทำหน้าที่เป็น “กระบวนการด้านความขัดแย้ง” (Conflict Facilitator) หรือ “กระบวนการคลายความขัดแย้ง” ได้ โดยมีกระบวนการแบบมีส่วนร่วมให้กับคนหรือกลุ่มคน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น ได้อย่างลึกซึ้งนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นความเข้าใจ ความร่วมมือ และพลังสร้างสรรค์ได้อีกด้วย (Suwanbhudpa, 2015) ดังนั้น จากข้อมูลข้างต้นและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านของกระบวนการ ได้สะท้อนแนวคิดและความรู้สึก รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ไว้ว่า คำว่า “กระบวนการ” เป็นคำใหม่ในสังคม ซึ่งบางทีก็เรียกว่า วิทยากรกระบวนการ คุณอำนวย ผู้เอื้ออำนวย Fa เป็นต้น ซึ่งขณะนี้หลายท่านได้เริ่มนำแนวคิดหรือกระบวนการเหล่านี้มาใช้ในหลายๆ แวดวง ไม่ว่าจะเป็นแวดวงธุรกิจ ฝึกอบรม การศึกษา และสาธารณสุข ซึ่งบางครั้งแนวคิดหรือกระบวนการที่ “กระบวนการ” นำไปใช้ อาจขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นด้านแนวคิด ด้านกระบวนการ ด้านเครื่องมือ และด้านทักษะ โดยการนำไปใช้บางครั้ง ปราศจากการใคร่ครวญ ระมัดระวัง และรู้เท่าทัน จนกลายเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการเรียนรู้ที่ฉาบฉวย เป็นแค่เพียงรูปแบบที่ทำให้กับผู้เข้าร่วมในกระบวนการ และที่สำคัญคือ “ตัวกระบวนการ” เองรู้สึกดีจากการ “เสพ” เครื่องมือดังกล่าว (Nilchaikovit, 2016) และจากความไม่เข้าใจในกระบวนการที่ลึกซึ้ง ปราศจากการใคร่ครวญ ไม่ระมัดระวัง หรือในการนำกระบวนการไปใช้อย่างไม่รู้เท่าทัน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรืออาจส่งผลให้ขยายตัวลุกลามไปสู่ความรุนแรงได้ (Ruangwichatorn, 2021)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมีแรงบันดาลใจ ที่จะทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี โดยมีเป้าหมาย “เสริมสร้างและยกระดับผู้นำกระบวนการต้นแบบ ให้มีคุณลักษณะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา และใช้เครื่องมือพุทธสันติวิธีพัฒนาผู้นำกระบวนการให้เกิดความเมตตากรุณาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้นำกระบวนการต้นแบบและแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในการศึกษา เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” เป็นการวิจัยแบบ Research and Development (R and D) เพื่อต้องการแก้ปัญหาและต้องการพัฒนานวัตกรรม ที่เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงอย่างเป็นรูปธรรม เห็นผลที่ชัดเจนในการพัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผ่านการทดลอง ซึ่งเป็นนวัตกรรมประเภทรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบ เป็นการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงรูปแบบ ซึ่งมีการนำหลักการ ทฤษฎีมาผสมผสานกับเครื่องมือให้สามารถเกิดการประยุกต์ใช้จริงโดยการนำมาเข้าสู่กระบวนการวิจัย ทดลองหาแบบจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์จากเอกสาร หมายถึง ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ ปฏิบัติการ ข้อมูลจากเอกสาร ปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎกฉบับสากล พ.ศ.2561 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการทฤษฎี หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ คุชชีนิพนธ์ในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาจากอินเทอร์เน็ต รวมถึงศึกษาทฤษฎีด้านการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) ค้นหาข้อเท็จจริง/ข้อมูลความคิดเห็น/สัมภาษณ์ หมายถึง การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลผล มาวิเคราะห์ มาสังเคราะห์ ผ่านกระบวนการ เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนโครงร่างคุชชีนิพนธ์ และสร้างออกแบบเครื่องมือการวิจัย คือ สร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือตัวชี้วัดคุณสมบัติผู้นำกระบวนการต้นแบบ ตามขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และการนำข้อมูลการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เสนอแนะรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีว่าจะเดินทางไปสู่ทิศทางใด โดยมีผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่ม (Moderator)

3) สร้างรูปแบบการพัฒนา หมายถึง เมื่อวิเคราะห์และดำเนินการสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปฐมภูมิ ในรูปแบบหนังสือทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากเครื่องมือตัวชี้วัด นำมาออกแบบรูปแบบการพัฒนาเพื่อนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี

4) ทดลองและทดสอบ หมายถึง มีการทดลองรูปแบบก่อน เพื่อนำรูปแบบมาปรับปรุงแก้ไข และเมื่อได้รูปแบบการพัฒนากระบวนการต้นแบบที่ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว จึงจะเข้าสู่กระบวนการทดลองใช้รูปแบบจำนวน 3 วัน กับบุคลากรด้านวิทยาการ/บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 16 ท่าน ซึ่งในกระบวนการจะมีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประเมินการเรียนรู้ก่อนเรียน-หลังเรียน

5) สรุปผลการวิจัย หมายถึง เมื่อผ่านการทดลองเรียบร้อยแล้วนำรูปแบบมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเข้าสู่การประชาภิปรายนำเสนอสู่สาธารณะ ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เพื่อการเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหาของผู้นำกระบวนการ และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบตามศาสตร์สมัยใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ในบริบทของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรม อีกทั้งยังมีโรคระบาดโควิดเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย ซึ่งทำให้สังคมเริ่มมีการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งด้านการพัฒนาภายใน การวางพื้นฐานจิตใจ ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในการเข้าถึงความจริง ความงาม ความดี และความสุขที่เกิดจากปัญญา ความตระหนักรู้ รวมถึงความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ โดยการพัฒนาศักยภาพเหล่านี้ก็สามารถเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการบ่มเพาะ จากกระบวนการฝึกอบรม การจัดกระบวนการเรียนรู้หรือผ่านประสบการณ์จริง ซึ่งจากการศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า มีบทบาทหนึ่งที่สามารถดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ อำนาจการเรียนรู้ต่างๆ เรียกว่า “ผู้นำกระบวนการ” แต่ด้วยชื่อเรียกบทบาท ทำให้บางครั้งเกิดความสับสน ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำกระบวนการ รวมถึงความไม่ชัดเจนถึงคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการที่มีคุณภาพ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาของการพัฒนาผู้นำกระบวนการเป็นปัญหาที่สามารถปรับปรุง แก้ไข ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนา

คุณลักษณะของผู้นำกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านทัศนคติ ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะในการเป็นผู้นำกระบวนการ ให้มีคุณภาพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบ ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบ สันติภาพตามหลักพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร พระไตรปิฎก คัมภีร์ และวรรณกรรม พระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการ หลักภาวิต 4 หลักไตรสิกขา แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสันติวิธี ผู้นำในทางพระพุทธศาสนา กระบวนการในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้มีสันติด้วยการดำเนินตามหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เน้นให้เข้าใจในหลักการภายนอกและคุณลักษณะสันติภายในดังที่กล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาได้แก่ หลักไตรสิกขา (Three Studies) ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาให้เกิดขึ้น โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูป ของภาวิต 4 ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนาภายนอก 2 ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล การพัฒนาภายใน 2 ประการ คือ ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย บทความ วารสาร ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี ตามหลักวิทยาการสมัยใหม่ และหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท มีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านกระบวนการ ด้านการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ด้านโค้ชและวิทยากร ด้านสันติวิธี ด้านผู้นำและด้านพุทธศาสนาแล้ว ศึกษาความต้องการและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์สู่การพัฒนาในรูปแบบตามวิธีการดำเนินวิจัย (D1) เพื่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพอันประกอบด้วย “หัวข้อ วัตถุประสงค์ หลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม และการวัดประเมินผล” และได้ทำการบูรณาการความรู้ตามหลักวิชาการร่วมสมัย ความรู้ด้านพุทธสันติวิธี และข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ F-A-M-S-U-K Model มีพื้นฐาน (Fundamental) คือสติ (Mindfulness) มีหลักไตรสิกขา (Tree Studies) อันประกอบด้วย ปลูกให้เป็น เห็นตัวรู้ พัฒนาสู่การปฏิบัติ เป็นกรอบแนวคิดหลัก (Framework) โดยมีการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำกระบวนการ 2) ด้านการสร้างทัศนคติ 3) ด้านการสร้างสันติภายใน 4) ด้านทักษะและเครื่องมือ 5) ด้านความเข้าใจเครื่องมือพุทธสันติวิธี 6) ด้านความองค์ความรู้ ซึ่งจะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม 4 ประการตามแนวทางของภาวิต 4 ได้แก่ “งดงามตื่นรู้ ประพฤติอยู่อย่างธรรม น้อมนำจิตมั่นคง เชื่อตรงรู้จริง”

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี F-A-M-S-U-K Model มีรายละเอียดรูปแบบดังนี้

รูปภาพที่ 1 F-A-M-S-U-K Model

1) F (Facilitator Leader) ด้านผู้นำกระบวนการ ต้องมีความหลงใหล ศรัทธาในบทบาทของผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ เคารพ ให้เกียรติ เห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น เข้าใจและเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สามารถสะท้อนตนเอง สังเกตตนเอง วิเคราะห์ตนเอง รวมถึงเข้าใจความเป็นไปของสิ่งรอบตัวอย่างเป็นจริง อย่างไม่อคติ ไม่ตัดสิน ไม่เปรียบเทียบ เป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น เพื่อให้มีความสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข และพร้อมที่จะเป็นต้นแบบอย่างมีคุณภาพ

2) A (Attitude and Mindset) ด้านการสร้างทัศนคติ ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า ผู้นำกระบวนการต้องมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดี ซึ่งทัศนคติหรือกรอบความคิดเป็นวิธีคิดในการนำไปสู่พฤติกรรมบวกหรือลบของผู้นำกระบวนการ แบ่งออกได้ 2 ประการ คือ 1) ทัศนคติปิด (Fixed Mindset) 2) ทัศนคติเปิด (Growth Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีการเรียนรู้ ทุกความผิดพลาดเป็นบทเรียน เป็นประสบการณ์ เป็นบททดสอบ และผู้นำกระบวนการต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับตนเอง ผู้อื่น และสังคม ทั้งในก่อนกระบวนการ ระหว่างกระบวนการ รวมถึงหลังกระบวนการ เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายของผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพให้เกิดขึ้น เพื่อการต่อยอดและขยายสู่วงกว้าง

3) M (Mindfulness and Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน ผู้นำกระบวนการต้องมีสติ ซันติ สันติภายใน เสริมสร้างพลังของจิตมั่นคง ด้วยการเจริญภาวนาวิปัสสนากรรมฐาน ต้องบ่มเพาะ ชัดเกลตาตนเอง ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจดี มีพฤติกรรมดี มีปัญญาที่ดี พัฒนาจุดแข็ง มองเห็นจุดที่ต้องพัฒนา และใช้ศักยภาพ ที่มีอย่างเต็มความสามารถ เพราะผู้นำกระบวนการต้องเจอกับบททดสอบ สติ ซันติ และสันติ ทั้งที่เกิดขึ้นจาก ตนเอง จากผู้เข้าร่วมกระบวนการ จากสภาพแวดล้อม และอื่นๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้จำเป็นต้องมี เครื่องมือในการพัฒนาส่วนของสันติให้มีความมั่นคงและมีคุณภาพมากขึ้น เพื่อรองรับสิ่งที่เกิดขึ้นแบบไม่ คาดคิด เพื่อเป็นผู้นำกระบวนการต้นแบบได้อย่างมีคุณภาพ

4) S (Skillset and Toolset) ด้านทักษะและเครื่องมือ ผู้นำกระบวนการต้องมีทักษะที่จำเป็นในการ เป็นผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ เช่น ทักษะการฟัง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการสะท้อน ทักษะการชม ทักษะการจัดกระบวนการ ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น และสามารถรู้ เข้าใจ เลือกและประยุกต์ใช้เครื่องมือของ กระบวนการตามศาสตร์สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สถานที่และเวลาที่ เพื่อสร้างกระบวนการให้เกิด ประโยชน์สูงสุด เข้าใจ เข้าถึงจิตอาสาในแบบพหุวัฒนธรรม ต้องใจกว้างในการร่วมกันทำงานในแบบพหุ วัฒนธรรม

5) U (Understanding Peaceful means) ด้านความเข้าใจเครื่องมือพุทธสันติวิธี ผู้นำกระบวนการ ต้องรู้ เข้าใจเครื่องมือพุทธสันติวิธี ต้องเปิดใจเรียนรู้ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี รวมทั้งยังสามารถเลือก เครื่องมือพุทธสันติวิธีไปบ่มเพาะ ชัดเกลตาให้เกิดประสบการณ์กับตนเอง เพื่อให้ผู้นำกระบวนการสามารถ เลือกใช้เครื่องมือพุทธสันติวิธีไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

6) K (Knowledge) ด้านองค์ความรู้ ผู้นำกระบวนการเข้าใจในหลักการ แนวคิด ทฤษฎีของกระบวนการ เน้นพัฒนาตนเองด้านออกแบบกระบวนการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ รวมถึงเชื่อมโยงหลักการสู่การปฏิบัติได้ อย่างเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

โดยผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพที่ผ่านการพัฒนาตาม “กระบวนการ” ตามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น เรียกว่า “F-A-M-S-U-K MODEL” นั้นจะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม 4 ประการตามแนวทาง ของภาวิต 4 ได้แก่

1) งดงามตื่นรู้ (ภาวิตกาย) คือ มีกายที่พัฒนาแล้ว ผ่านการบ่มเพาะ ชัดเกลตาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่ ดี มีพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งทางกาย วาจา อย่างสร้างสรรค์ มีความสงบ ตื่นรู้อยู่ในวิถีและประพฤติตนให้เป็น ต้นแบบได้อย่างงดงาม

2) ประพฤติอยู่อย่างธรรม (ภาวิตศีล) คือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น เคารพกฎ กติกาของสังคม เป็นพื้นที่ความปลอดภัยให้ทั้งกับตนเอง ผู้อื่นและสังคม รวมถึงเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายของ ผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพให้เกิดขึ้น เพื่อการต่อยอดและขยายสู่วงกว้าง

3) น้อมนำจิตมั่นคง (ภาวิตจิต) คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้ว มีสติ ซันติ สันติภายใน และสามารถสังเกต วิเคราะห์ สะท้อนตนเองได้ตามสภาวะความเป็นความจริง เพื่อเสริมสร้างพลังของจิตให้มั่นคง

4) ซื่อตรงรู้จริง (ภาวิตปัญญา) คือ มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว อยู่ด้วยปัญญา รู้เท่าทันโลกและชีวิต เป็นผู้รู้ จริง หลักคิด หลักวิชา คิด วิเคราะห์ แยกแยะ สังเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริง ได้อย่างเป็นผู้มีปัญญา สามารถนำ ความรู้มาประยุกต์ได้อย่างสร้างสรรค์ จนสามารถพัฒนาให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ในบริบทของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรม อีกทั้งยังมีโรคระบาดโควิดเกิดขึ้น ก่อให้เกิด

ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย ทั้งนี้เพราะ สังคมเริ่มมีการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งด้านการพัฒนาภายใน การวางพื้นฐานจิตใจ ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในการเข้าถึงความจริง ความงาม ความดี และความสุขที่เกิดจากปัญญา ความตระหนักรู้ รวมถึงความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ โดยการพัฒนาศักยภาพเหล่านี้ก็สามารถเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการบ่มเพาะ จากกระบวนการฝึกอบรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้หรือผ่านประสบการณ์จริง จากการศึกษาตามศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า มีบทบาทหนึ่งที่สามารถดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ อำนวยการเรียนรู้ต่างๆ เรียกว่า “ผู้นำกระบวนการ” แต่ด้วยชื่อเรียกบทบาท ทำให้บางครั้งเกิดความสับสน ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำกระบวนการ รวมถึงความไม่ชัดเจนถึงคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการที่มีคุณภาพ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาของการพัฒนาผู้นำกระบวนการเป็นปัญหาที่สามารถปรับปรุง แก้ไข ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านทัศนคติ ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะในการเป็นผู้นำกระบวนการ ให้มีคุณภาพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิตชนก ปรีชาพันธ์ กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นกระบวนการอยู่ในระดับน้อยมาก ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นกระบวนการ (Preechanan, 2017)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ ได้แก่ หลักไตรสิกขา และหลักภาวนา 4 ทั้งนี้เพราะ ผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้มีสันติ ด้วยการดำเนินตามหลักพุทธสันติวิธี ที่เน้นให้เข้าใจในหลักการภายนอกและคุณลักษณะสันติภายใน ได้แก่ หลักไตรสิกขา (Three Studies) ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูป ของภาวิต 4 ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนากายนอก 2 ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล การพัฒนากายใน 2 ประการ คือ ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนทอง วัฒนะประดิษฐ์ เรื่อง วิศวกรสันติภาพ: ต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขในชุมชน พบว่า คุณลักษณะผู้นำสันติภาพท้องถิ่น ประกอบด้วยสันติภายใน (Inner Peace) และสันติภายนอก (Outer Peace) สามพลังในการพัฒนาสันติภายในสู่สันติภายนอกของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น พลังหลักการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรสิกขา อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา (Wattanapradith, 2020) และสอดคล้องกับงานวิจัยของไกรวุฒิ มะโนรัตน์ เรื่อง วิเคราะห์การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า การทำให้มนุษย์เจริญขึ้นด้วยการพัฒนาให้ครบ 4 ด้าน 1) กายภาวนา 2) สีสภาวนา 3) จิตตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา และการพัฒนาจิตด้วยการปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา จะได้ปัญญาจากการพัฒนาจิตนำไปสู่เป้าหมายของสูงสุด คือ นิพพานซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ (Manorat, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ F-A-M-S-U-K Model มีพื้นฐาน (Fundamental) คือสติ (Mindfulness) มีหลักไตรสิกขา (Tree Studies) อันประกอบด้วย ปลูกให้เป็น เห็นตัวรู้ พัฒนาสู่การปฏิบัติ เป็นกรอบแนวคิดหลัก (Framework) โดยมีการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำกระบวนการ 2) ด้านการสร้างทัศนคติ 3) ด้านการสร้างสันติภายใน 4) ด้านทักษะและเครื่องมือ 5) ด้านความเข้าใจเครื่องมือพุทธสันติวิธี 6) ด้านความองค์ความรู้ ซึ่งจะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม 4 ประการตามแนวทางของภาวิต 4 ได้แก่ “งดงามตื่นรู้ ประพฤติอยู่อย่างธรรม น้อมนาคิตมั่นคง ซื่อตรงรู้จริง” สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปราโมทย์ วาทโกวิโท เรื่อง รูปแบบการพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี พบว่า รูปแบบการพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพ มีวิธีการพัฒนา 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านพระวิทยากรต้นแบบ 2) ด้านการฝึกอบรมแบบธรรมะโอดี 3) ด้านการพัฒนาองค์กร 4) ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี 5) ด้านการสร้างสันติภายใน โดยยึดตาม K-U-M-S-A-N Model

ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ สติ-สันติ ทักษะ ทศนคติ และการสร้างเครือข่าย (Phra Pramote Vadakovido (Pantapat), 2018)

สรุป

จากบริบทโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรม อีกทั้งสังคมเริ่มมีการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภายใน การวางพื้นฐานจิตใจ ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในการเข้าถึงความจริง ความงาม ความดีและความสุขที่เกิดจากปัญญา ซึ่งจากการศึกษาศาสตร์สมัยใหม่ก็พบบทบาทหนึ่งที่เรียกว่า “ผู้นำกระบวนการ” แต่ด้วยชื่อเรียกบทบาท ทำให้บางครั้งเกิดความสับสน ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำกระบวนการ รวมถึงความไม่ชัดเจนถึงคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการที่มีคุณภาพ จึงทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณลักษณะผู้นำกระบวนการ โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ได้แก่ หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนา และภาวิต 4 เป็นผลลัพธ์ของการพัฒนา ซึ่งผสมผสานเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เกิดเป็นรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ ซึ่งรูปแบบการพัฒนานี้จะมีสติเป็นฐานหลัก มีหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนา ได้แก่ ปลูกให้เป็น เห็นตัวรู้ พัฒนาสู่การปฏิบัติ โดยมีการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ ด้านผู้นำกระบวนการ ด้านการสร้างทศนคติ ด้านการสร้างสันติภายใน ด้านทักษะและเครื่องมือ ด้านความเข้าใจเครื่องมือพุทธสันติวิธี และด้านความองค์ความรู้ ซึ่งจะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม 4 ประการตามแนวทางของภาวิต 4 คือ งดงามตื่นรู้ ประพฤติอยู่ในธรรม น้อมนำจิตมั่นคง เชื่อตรงรู้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยได้ค้นพบนวัตกรรมจากงานวิจัยสู่การรับใช้สังคม ส่งผลกระทบต่อองค์กร สังคม และพระพุทธศาสนาในทางที่ดี โดยรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ เป็นองค์ความรู้ใหม่ของผู้วิจัยส่งผลให้นำไปสู่การฝึกอบรม หลักสูตรระยะสั้นเพื่อตอบโจทยมหาวิทยาลัย องค์กร และสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การพัฒนาผู้นำกระบวนการ ยังมีความสับสนในบทบาทของผู้นำกระบวนการสันติภาพ และขาดความชัดเจนในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการสันติภาพ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน ควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนั้น ควรส่งเสริมการให้ความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะผู้นำกระบวนการสันติภาพให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ ได้แก่ หลักไตรสิกขา และหลักภาวิต 4 ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน ควรนำไปใช้ดำเนินการ ควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนั้น สามารถนำหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาผู้นำกระบวนการสันติภาพ โดยให้มีสติเป็นฐานหลัก และบ่มเพาะพัฒนาผู้นำกระบวนการเกิดผลลัพธ์ในตนเอง เพื่อพร้อมเป็นต้นแบบให้กับบุคคลผู้สนใจในบทบาทนี้ต่อไป

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติภาพวิธี F-A-M-S-U-K Model ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนั้น ควรเริ่มต้นจากการพัฒนาสติ ใช้กระบวนการพัฒนามาตามรูปแบบ และพัฒนาผู้นำกระบวนการสันติภาพให้ครบทั้ง 6 ด้าน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้ทำวิจัยเกี่ยวกับประเด็นของรูปแบบการพัฒนาการจัดกระบวนการสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เพื่อทำให้เกิดรูปแบบของการจัดกระบวนการตามแนวพุทธสันติวิธี

2.2 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้นำรูปแบบการพัฒนาผู้นำกระบวนการต้นแบบสันติภาพ ไปขยายผลอบรมให้กับกลุ่มผู้นำในองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2.3 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการขยายกลุ่มเป้าหมายการฝึกอบรมกับกลุ่มผู้นำ กลุ่มเยาวชน เพื่อให้ศาสตร์นี้เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น และสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

References

- Manorat, K. (2016). *A Analysis Human Development in the Principles of Buddhaddhamma* (Research Report). Ayuthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Nilchaikovit, T. (2016). *The Art of Managing the Learning Process for Change: A Manual on the Cognitive Processes*. (1st ed.). Pathum Thani: Thammasat University.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *National Strategy 2018-2037*. Retrieved October 25, 2019, from <http://nscr.nesdb.go.th/>
- Phra Pramote Vadakovido (Pantapat). (2018). *A Model of Developing an Ideal Expert in Peace by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkorn University. Ayutthaya.
- Phucharoen, W. (2016). *Facilitator Skill for Modern Management*. (1st ed.). Bangkok: Ariyachon.
- Preechanan, C. (2017). Participatory Action Research for Developing Facilitator to Driving Sufficiency Economy Community for the Officer at Rangkayai Municipality, Phimai District, Nakhon Ratchasima. *Ratchaphruek Journal*, 15(3), 97-104.
- Ruangwichatorn, P. (2021). *Communication for peace*. (1st ed.). Nakhon Pathom: Mahidol University.
- Suwanbhudpa, P. (2015). *Conflict and Dialogue Process*. (1st ed.). Nakhon Pathom: Mahidol University.
- Wasi, P. (2006). *Spiritual Education Conference. Learning for the Inside*. Nakhon Pathom: Mahidol University.
- Wattanapradith, K. (2020). *Local Peace Engineers: Model of Peace Creating Leadership for the Communities*. (Research Report). Ayuthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล
ด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น*

The Development of a Distance Communication Learning Management
Model with Broad Caster Program to Develop the Skills of
Speaking, Reading and Writing in Thai Language Learning Subjects for
Students in Grade 6 at Ban Pong Tabaek Border Patrol Police School,
Chon Dan District, Phetchabun

นิตยา นาคอินทร์

Nittaya Nak-in

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: nittaya.nak@pcru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็น แบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster แบบประเมินแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Cster แผนการจัดการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 แบบทดสอบ Pre O – NET คู่มือการใช้งานโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า แบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster ได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน มีประเมินประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 87.78 % สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทยจากการทดสอบข้อสอบ Pre O - NET เมื่อเทียบผลสัมฤทธิ์กับเกณฑ์พบว่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าปี 2560 และค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ความสามารถด้านการพูด อ่าน เขียน วิชาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ร้อยละ 12.03

คำสำคัญ: แบบการจัดการเรียนการสอน; การจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล; โปรแกรม Broad Caster

*Received June 16, 2021; Revised August 17, 2021; Accepted August 25, 2022

Abstract

The research article aimed at developing a distance learning management model with a Broad Caster program to develop speaking, reading, and writing skills in Thai language learning substance for 6th primary school students. The target group included one classroom of the 6th primary school students at Ban Pong Tabaeek Border Patrol Police School, Chon Dan District, Phetchabun Province, who were chosen by purposive sampling. The tools used for the study included a distance learning management model with a Broad Caster program, an assessment form for a distance learning management with a Broad Caster program, a management plan for Thai language learning, Pre O-Net test, and lastly, manual for a distance learning management with a Broad Caster program. The statistics used for data analysis were percentage, average, and standard deviation (S.D.).

From the study, the findings found that a distance learning management model with a Broad Caster program has achieved efficiency criteria of 87.78%, above the standard of 80/80. When the Thai language learning achievement from the Pre O-Net test is compared to the criteria, it is discovered that the posttest score is higher than that of the year B.E. 2560, while the national posttest score for speaking, reading, and writing Thai language is 12.03% higher than the pretest score.

Keywords: Learning Management Model; Distance Learning Management; Broad Caster Program

บทนำ

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดการจัดการศึกษาให้ทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวม 12 ปี ให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้นจึงได้จัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ (National Education Act, 1999) เพื่อให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางที่มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ได้มีการกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ทักษะการใช้ชีวิต การใช้เทคโนโลยี ซึ่งสมรรถนะแต่ละตัวจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองด้านการเรียนรู้แล้วยังช่วยพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตของผู้เรียนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลและมีพัฒนาทางสมองจึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จำเป็นต้องรู้ทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระวิชา และเป็นทักษะที่ผู้เรียนต้องฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้ภาษา ทั้งการอ่าน การเขียน การฟัง การพูด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และที่ผู้วิจัยเลือกพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้กลุ่มวิชาสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากว่าผู้เรียนในระดับชั้นนี้จะต้องพัฒนาทักษะ ความชำนาญในการใช้ภาษา การอ่าน การเขียน การฟัง การพูด เพื่อต่อยอดในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นต่อไป (Basic Education Core Curriculum, 2008)

ในยุคดิจิทัลเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนจำเป็นจะต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน นอกจากจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรและการนำองค์ความรู้มาพัฒนา ควบคู่ไปกับการสร้างสื่อการสอนแบบใหม่ๆ เนื่องมาจาก สาขาวิชา อาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ตามกลไกของรูปแบบเศรษฐกิจไทยในอนาคต ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเทคโนโลยีจะมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ เช่น การเรียนรู้แบบเปิด Open Education Resources หรือที่เรียกว่า OER ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือจะเป็น Massive Open Online Courseware หรือที่เรียกว่า MOOC (Na Songkhla, 2018) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระความรู้เฉพาะทางในด้านต่างๆ ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายสารสนเทศและมีข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนอยู่มากมาย เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลจะต้องเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นรูปแบบ เกิดองค์ความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้วยตนเองจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สำคัญบทบาทของผู้สอนเองที่จะเปลี่ยนไป จากเดิมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ต้องเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยความสะดวก คอยให้คำแนะนำในการเรียนการสอนแทน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองและสร้างองค์ความรู้ใหม่นั้นเอง

รูปแบบการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลรูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้นิยามว่า เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะดังกล่าวได้ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนสืบเสาะหาความรู้ 5E มีกระบวนการดังนี้ 1) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนหรือเรื่องที่สนใจซึ่งเกิดขึ้นจากความสงสัย กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างคำถาม กำหนดประเด็นที่ศึกษา 2) ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) วางแผนกำหนดแนวทางสำหรับการตรวจสอบตั้งสมมติฐาน กำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลข้อสนเทศ 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจตรวจสอบแล้ว จึงนำข้อมูลข้อสนเทศที่ได้วิเคราะห์ แปลผล สรุปผลและนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่างๆ 4) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) เป็นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือความคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงกับเรื่องต่างๆ และทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น 5) ขั้นประเมิน (Evaluation) เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่างๆ ว่าผู้เรียนมีความรู้อะไรบ้าง (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2003) จากขั้นนี้จะนำไปสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่นๆ ควรนำความรู้หรือแบบจำลองไปใช้อธิบายหรือประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์หรือเรื่องอื่นๆ ทำให้เกิดเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ทั้งเนื้อหาหลักและหลักการ ทฤษฎี ตลอดจนลงมือปฏิบัติเพื่อให้ได้ความรู้ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเรียนต่อไป ซึ่งในการกระบวนการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวจะมีเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ และคิดอย่างมีรูปแบบ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนลักษณะนี้ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนรวมไปถึงพัฒนาการของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ได้ และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียนเอง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้เหมาะกับการใช้

Massive Open Online Courseware หรือที่เรียกว่า MOOC ซึ่งมีความสอดคล้องกับ แนวทางการศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นอย่างมาก เนื่องจากการบูรณาการองค์ประกอบ หลายชิ้นไว้ด้วยกัน อาทิเช่น เนื้อหา รูปแบบ การสอน การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งผู้สอน เป็นต้น แรงจูงใจที่อยากจะศึกษา (ต้องสะท้อนเชื่อมโยงกับ ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น และระบุเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์) เหตุผลความคาดหวัง คุณค่า ประโยชน์ ที่หวังจะ ได้ศึกษา

การปรับตัวของผู้สอนในยุคดิจิทัลการที่ผู้เรียนจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่และสร้างนวัตกรรม ใหม่ๆ นั้น ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวผู้สอนจากเดิมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ จากรายงานการวิจัยเรื่อง การ ส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล Gerduang (2017) พบว่า การเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดกลวิธีและแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อหาทาง ออกให้แก่การพัฒนาแบบการศึกษาของไทยให้มีความตระหนักรู้ต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม และ ครอบครัวยุคต่อไปที่กำลังมาถึงพร้อมเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับเศรษฐกิจยุคดิจิทัลที่กำลังเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในอนาคต โดยที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนในแต่ละวัย ซึ่งการที่จะนำรูปแบบ การเรียนการสอนแบบใหม่มาใช้กับผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งผู้สอนจะต้องนำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้เข้าใจเข้าถึงตัวผู้เรียนผู้สอนจึงจะสามารถ จัดรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพให้กับผู้เรียน

และเนื่องด้วยคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มีพันธกิจหลายด้าน นอกจากผลิต บัณฑิตสายวิชาชีพครู และอีกหนึ่งพันธกิจที่รับผิดชอบคือ ด้านการบริการวิชาการแก่โรงเรียนตำรวจตระเวน ชายแดนบ้านโป่งตะแบก ที่มีการจัดการเรียนการสอนนักเรียนในโรงเรียนบ้านโป่งตะแบก รูปแบบการสอนเดิม คือ ครูผู้สอนจะจัดการเรียนการสอนตามปกติตามสาขาวิชาบางกรณี ทางคณะครุศาสตร์จะช่วยจัดการเรียน การสอนพิเศษ โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มคะแนนสอบ O - NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดการ เรียนการสอนให้ตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ เช่น การอ่าน ด้านทักษะการใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้ และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน โดยมีตัวชี้วัด คือ อ่าน เรื่องสั้นๆ อย่างหลากหลาย โดยจับเวลาแล้วถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน การเขียน ใช้กระบวนการเขียนเขียน สื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและ รายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีตัวชี้วัด คือ เขียนสื่อสารโดยใช้คำได้ถูกต้องชัดเจน และ เหมาะสม การฟัง และการพูด สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และ ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ โดยมีตัวชี้วัด คือ วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจาก การฟังและดูสื่อโฆษณาอย่างมีเหตุผล (Basic Education Core Curriculum, 2008) เป็นต้น รูปแบบการ จัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลหรือรัฐบาลประกาศว่าเป็นยุคของการพัฒนาการศึกษาสู่ไทยแลนด์ 4.0 การ จัดการเรียนการสอนมีความสะดวกสบายมากขึ้น อันเนื่องมาจากมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็น เครื่องมือช่วยสอนและผลิตสื่อการสอนเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น รูปแบบสื่อสารผ่านดาวเทียม การบันทึกการ สอนผ่านเว็บไซต์ การผลิตสื่อเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสร้างรูปแบบห้องเรียนออนไลน์ เป็นต้น แม้ในท้องที่ที่ห่างไกลเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นตัวช่วยในการแก้ปัญหาได้หลายมิติทั้งในเรื่องการขาดแคลน บุคลากรทางการศึกษา คุณครูในโรงเรียน เทคโนโลยีเหล่านี้สามารถแก้ปัญหาและทดแทนสิ่งที่จำเป็นต่อทักษะ การเรียนรู้ของเด็กนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้ ทั้งนี้คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ซึ่งมีการ จัดการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก โดยการนำอาจารย์ประจำสาขาวิชา

ต่างๆ ไปจัดการเรียนการสอนนักเรียนภายในโรงเรียน เนื่องจากขาดแคลนผู้สอนประจำโรงเรียนและเป็นพื้นที่ห่างไกล และผลจากการจัดการเรียนการสอนในปีที่ผ่านมา ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามตัวชี้วัดและจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานเมื่อวัดจากคะแนน O – NET ชั้นประถมศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน การเพิ่มทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัยเป็นแบบ R & D (Vejviriyasakul, 2018) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 1.1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ศึกษาทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยาในการพัฒนาการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล ทฤษฎีทางจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับสื่อการสอนผสมแบบออนไลน์ และหลักจิตวิทยาและทฤษฎีการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner) คือ มีการให้รางวัลทุกครั้ง มีผลทำให้เกิดบทเรียนสำเร็จรูปหรือบทเรียนโปรแกรมและเครื่องช่วยสอน ซึ่งนั่นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ให้ การจัดเนื้อหาจะแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ จัดลำดับให้เป็นเหตุเป็นผล เริ่มจากง่ายไปหายาก ผู้เรียนจะเรียนได้ตามลำพังเมื่อสำเร็จแต่ละขั้น จะได้รับการเสริมแรงทันที (Panmanee, 1991) เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ให้เหมาะสม

ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหารายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (Ministry of Education, 2008) เพื่อให้ได้เนื้อหาตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ อย่างครบถ้วน เพื่อออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เหมาะสม

ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล จากแนวคิดทฤษฎีงานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลที่เหมาะสม

ศึกษาการสร้างแบบทดสอบ Pre O – NET จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบที่มีคุณภาพ

ศึกษาการออกแบบ การสร้างคู่มือการใช้งานโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูดอ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 1.2 การออกแบบ

ออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล ใช้แนวคิดทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner) ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ให้ การจัดเนื้อหาจะแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ จัดลำดับให้เป็นเหตุเป็นผล เริ่มจากง่ายไปหายาก

ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ออกแบบ แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล จากแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล

ออกแบบ แบบทดสอบ Pre O – NET จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบที่มีคุณภาพ

การออกแบบ การสร้างคู่มือการใช้งานโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

ขั้นตอนที่ 1.3 การพัฒนา

สร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล ใช้แนวคิดทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner) ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ให้ การจัดเนื้อหาจะแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ จัดลำดับให้เป็นเหตุเป็นผล เริ่มจากง่ายไปหายาก

สร้างแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สร้างแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล โดยใช้ค่าความสอดคล้อง IOC

สร้างแบบทดสอบ Pre O – NET ตามที่ได้ออกแบบจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบ

สร้างคู่มือการใช้งานโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

ตอนที่ 1.4 การทดลองใช้และปรับปรุง

นำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำและนำมาปรับปรุงแก้ไข

นำแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำและนำมาปรับปรุงแก้ไข

นำแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล โดยใช้ค่าความสอดคล้อง IOC ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำและนำมาปรับปรุงแก้ไข

นำแบบทดสอบ Pre O – NET ตามที่ได้ออกแบบ ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำและนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อหาค่าความเที่ยง ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ จากนั้นนำไปทดลองกับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาประปรังแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

นำคู่มือการใช้งานโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูดอ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำและนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 8 คน ในกลุ่มสาระวิชาภาษาไทย ซึ่งมีคะแนน O - Net จากสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ(องค์การมหาชน) (สทศ) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย โดยมีคะแนนอยู่ที่ 38.62 คะแนน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 จำนวน 20 ชั่วโมง
2. โปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ค่าความสอดคล้อง IOC
4. แบบทดสอบ Pre O – NET
5. คู่มือการใช้งานโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูดอ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอหนังสือขออนุญาตจัดเก็บข้อมูลถึงคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เก็บข้อมูล เก็บผลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประยุกต์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยหาค่า ดังนี้ ข้อที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ค่าร้อยละ ข้อที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลความสามารถในการพูด อ่าน เขียน โดยใช้ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลศึกษาความเป็นไปได้ เก็บรวบรวมเนื้อหาการสอนตามแผนการสอน เพื่อสร้างโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนา

ทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการสร้างและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มทักษะการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster ผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นได้ในการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์หลักสูตร กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และวิเคราะห์ เนื้อหารายวิชาและปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียนอีกทั้ง ปรับเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสื่อผสม เป็นข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล

ตอนที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster ผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster ที่สร้างเสร็จแล้วนำไปขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster นำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster มาปรับแก้ไข แล้วไปทดลองใช้กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น

สรุปได้ว่า ในการทดลองสอนผ่านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มทักษะการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไข หลังจากปรับปรุงแก้ไขแล้วและนำไปใช้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสนใจในการเรียนมากขึ้น และช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ผลการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านพูด อ่าน เขียน วิชาภาษาไทย จากคะแนน Pre O - NET

ตาราง 1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O - NET ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปีการศึกษา 2559 กับ 2560 ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก

โรงเรียน	คะแนนเฉลี่ย ปีการศึกษา		คะแนนเฉลี่ย เพิ่มขึ้น / ลดลง
	2559	2560	
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฯ	33.31	38.23	+4.92
ค่าเฉลี่ยระดับจังหวัด	41.02	47.55	+3.53
ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ	40.91	42.50	+1.59

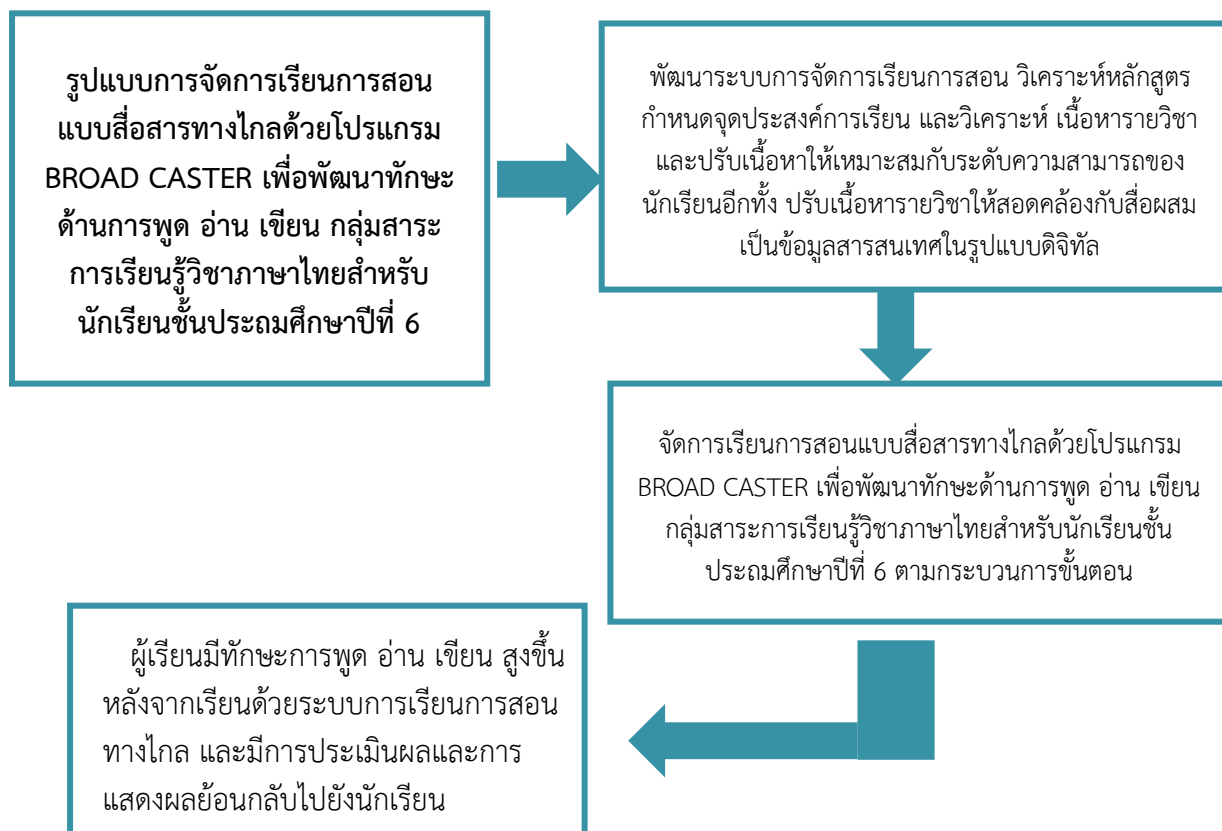
ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O - NET ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปีการศึกษา 2559 และ 2560 ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบกทาง โรงเรียนมีค่าเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O - NET ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2559

ตาราง 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O - NET ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับ คะแนนทดสอบ Pre O - NET ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก

โรงเรียน	คะแนนเฉลี่ย ปีการศึกษา		คะแนนเฉลี่ย เพิ่มขึ้น คะแนนเฉลี่ย เพิ่มขึ้น / ลดลง
	2561	Pre - ONET	
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนฯ	32.46	44.49	+ 12.03
ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ	55.90	56.49	สูงกว่าค่าเฉลี่ย ระดับประเทศ

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O - NET ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปีการศึกษา 2561 กับ คะแนนทดสอบ Pre O - NET ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก ทางโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน O - NET เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2561

องค์ความรู้ใหม่

จากการจัดการกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการพูด

อ่าน เขียน เพิ่ม และทำให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานในการเรียนการสอนเพราะมีการแสดงผลย้อนกลับไปยังนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ผลการประเมินทันทีหลังการทำกิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่ารูปแบบจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ จากการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster เพื่อพัฒนาทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดีมากแสดงว่ารูปแบบจัดการเรียนการสอนนี้มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งนี้เนื่องจากมีกระบวนการสร้างและพัฒนาอย่างเป็นรูปแบบโดยยึดหลักขั้นตอนการออกแบบทางวิศวกรรมซอฟต์แวร์และการประเมินวิเคราะห์เนื้อหา 5 ขั้นตอนตามทฤษฎี SDLC ซึ่งจะเริ่มจากขั้นตอนการวิเคราะห์ศึกษาความเป็นไปได้ ขั้นตอนการออกแบบรูปแบบ ขั้นตอนการพัฒนาสร้างโปรแกรมขั้นการนำไปทดลองใช้ แก้ไขบทเรียน และขั้นตอนการประเมินผล นอกจากนี้ยังมีการออกแบบการสอนจากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลโดยส่วนของเนื้อหาที่มีการจัดรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปสู่ ข้อมูลสารสนเทศแบบดิจิทัล โดยผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาโดยยึดหลักการออกแบบการทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้น ของกาเย่ (Gagne) (Chuinkaew, Kaewamporn and Kochakonjaruphong, 2010) ซึ่งเน้นไปยัง ขั้นตอนที่ 3 ทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนทำให้เกิดการระลึกถึงความรู้เดิมผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เก่าเข้ากับความรู้ใหม่ได้ ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอเนื้อหาใหม่โดยใช้สื่อหลายรูปแบบตั้งแต่การใช้ข้อความภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง ขั้นตอนที่ 5 ชี้แนวทางการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่ 6 กระตุ้นการตอบสนองทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในเชิงโต้ตอบ ขั้นตอนที่ 7 ให้ผลย้อนกลับถือเป็นการเสริมแรงอย่างหนึ่งซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนยังนอกจากนี้ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนอีกด้วย ขั้นตอนที่ 8 การทดสอบความรู้ซึ่งเป็นการประเมินว่าผู้เรียนนั้นได้เกิดการเรียนรู้ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายหรือไม่ ขั้นตอนที่ 9 การจำและนำไปใช้มีการจัดกิจกรรมใหม่ๆ และหลากหลายไว้สำหรับผู้เรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนรูมา ทั้งนี้ได้นำหลักดังกล่าวมาบูรณาการร่วมกับรูปแบบการสร้างสื่อผสมที่เน้น คอมพิวเตอร์ ผ่านโซเซียลมีเดียและรูปแบบอินเทอร์เน็ต เป็นแกนหลักในการพัฒนาและวิจัย

2. จากผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบ ทักษะวิชาภาษาไทย ด้วยข้อสอบ Pre O - NET หลังจากผู้เรียนได้ใช้รูปแบบจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลผ่านโปรแกรม Broad Caster ปรากฏผล ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน ของนักเรียนเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นพบว่า นักเรียนมีทักษะการพูด อ่าน เขียน สูงขึ้นหลังจากเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล นอกจากนี้นักเรียนยังมีส่วนร่วมโดยมีปฏิสัมพันธ์กับบทเรียนผ่านทางโซเซียลมีเดีย ทำให้เด็กนักเรียนมีทักษะด้านการใช้คอมพิวเตอร์ มากขึ้นตลอดจนมีการประเมินและการแสดงผลย้อนกลับไปยังนักเรียนให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานในบทเรียนและอยากศึกษาต่อในระดับสูงมากขึ้น

สรุป

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโป่งตะแบก อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัยได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster ได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จากการประเมินประสิทธิภาพ คิดเป็น 87.78 % และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทยจากการทดสอบ ข้อสอบ Pre O - NET พบว่า คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าปี 2561 และค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และพบว่าผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู่มากขึ้น มีทักษะด้านการพูด อ่าน เขียน เพิ่มขึ้นหลังที่มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกลด้วยโปรแกรม Broad Caster

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ยังมีจุดบกพร่องที่ต้องปรับแก้ไข อยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นถึงแม้จะมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแต่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ ก็ยังสามารถเพิ่ม ทักษะการพูด อ่าน เขียน วิชาภาษาไทยสูงขึ้น และในการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ผู้สอนจำเป็นต้องมี ทักษะในการใช้รูปแบบคอมพิวเตอร์ เป็นอย่างดีอีกทั้ง ผู้เรียนเอง ก็จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานด้านรูปแบบ คอมพิวเตอร์ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ 1. ให้ผู้ที่เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ คอมพิวเตอร์ไปให้ความรู้กับผู้สอนเพื่อให้ผู้สอนมีทักษะเกี่ยวกับรูปแบบคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นและสามารถนำ ความรู้ไปถ่ายทอดและพัฒนาโรงเรียนให้สามารถใช้งานรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสื่อสารทางไกล ด้วยโปรแกรม Broad Caster ได้ 2. อาจจะมีการติดตั้งระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

อาจจะต้องปรับเพิ่มบางส่วนที่เป็นกิจกรรมที่เป็นการให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้นอีกเรื่อยๆ เพื่อให้มี ความหลากหลายในการร่วมทำกิจกรรม

References

- Bhumibol Adulyadej. (1999). *National Education Act of 1999*. Retrieved March 3, 2017, from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2542/A/074/1.PDF>
- Chuinkeaw, P., Keawamporn, P., & Kochakornjarupong, D. (2009). Development of a Tutoring Program for Learning Tree Data Structure Based on Robert Gagné's Concepts of Instructional Theory. *Thaksin J. Journal*, 13(2), 27.
- Gerduang, A. (2017). Promoting Learning in the 21st Century to Support Thai Society in the Digital Age. *Lampang Rajabhat University Journal*, 6(1), 173-184.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2003). *Exploration-Based Teaching Model 5E*. Retrieved March 3, 2017, from <https://sites.google.com/a/kkumail.com/lesson-study-for-science/rup-baeb-kar-sxn-baeb-sub-seaa-hakhwam-ru-5e>

- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum 2008*. Bangkok. Retrieved June 3, 2017, from https://drive.google.com/file/d/1mKyU6tkVWL5b6vfwHNEzqkcqVXf_H-m/view
- Na Songkhla, J. (2017). *Digital Learning Design*. (1st ed.). Bangkok: Department of Educational Technology and Communication, Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Panmanee, A. (1991). *Pedagogical Psychology*. Retrieved March 3, 2017, from <http://lib.neu.ac.th/ULIB/dublin.php?ID=890>
- Vejviriyasakul P. (2018). *Research and Development (R&D) Model; and Participatory Action Research (PAR) Model*. Retrieved March 3, 2017, from https://www.ubu.ac.th/web/files_up/08f2018072012262188.pdf

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม*

The Priority Needs of Curriculum Quality Management of the Faculty of Education Rajabhat University Based on the Concept of Discovery Skills

¹น้ำอ้อย สุขเสนา, สุกัญญา แซ่มซ้อย และ พฤทธิ ศิริบริรักษ์

¹Num-aoy Suksena, Sukanya Chaemchoy and Pruet Siribanpitak

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Faculty of Education, Chulalongkorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: Num-aoy.s@dru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 38 แห่งทั่วประเทศ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 38 แห่ง ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสาขาวิชาของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏและสุ่มอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูล คือ ประธานสาขาวิชา อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และนักศึกษา จำนวน 178 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

ผลวิจัยพบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน (PNI_{Modified} = 0.068) รองลงมา คือด้านผลผลิตและผลลัพธ์ (PNI_{Modified} = 0.068) และด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (PNI_{Modified} = 0.062) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาทักษะการค้นหาวัดกรรม พบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือทักษะการทดลอง (PNI_{Modified} = 0.068) รองลงมา คือทักษะเครือข่ายความคิด (PNI_{Modified} = 0.064) และทักษะการตั้งคำถาม (PNI_{Modified} = 0.057) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารคุณภาพหลักสูตร; คณะครุศาสตร์; มหาวิทยาลัยราชภัฏ; ทักษะการค้นหาวัดกรรม

Abstract

The purpose of this research was to study the priority needs of curriculum quality management of the Faculty of Education Rajabhat University based on the concept of discovery skills. A quantitative methodology was applied in this research. The population were 38 Rajabhat Universities across Thailand. The sample were 38 Faculty of Education of Rajabhat Universities, selected by applying stratified random sampling as well as simple random sampling. The respondents were 178 people including head of the department, curriculum

*Received March 31, 2022; Revised May 25, 2022; Accepted May 28, 2022

advisors and students. The research instrument was a 5 scale-ratings questionnaire. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and priority needs index.

The results were ranked in order and discovered that the priority needs of the aspects of facilities and infrastructure ($PNI_{Modified} = 0.068$) was the highest, followed by output and outcomes ($PNI_{Modified} = 0.068$) and expected learning outcomes ($PNI_{Modified} = 0.062$), respectively. When it comes to discovering skills, the research found that the highest priority need was experimenting skills ($PNI_{Modified} = 0.068$), followed by idea networking skills ($PNI_{Modified} = 0.064$) and questioning skills ($PNI_{Modified} = 0.057$), respectively.

Keywords: Curriculum Quality Management; Faculty of Education; Rajabhat University; Discovery Skills

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม ในโลกการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม (Disruptive Change) ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างคนเพื่อรองรับอนาคต และองค์ประกอบในการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนไปให้ทันการเปลี่ยนแปลงในยุค “นวัตกรรม” ซึ่งนวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศโดยจะต้องผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ ทำให้ระบบการศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการศึกษา พัฒนาการเรียนรู้ให้กับเด็กตามนโยบายประเทศไทย 4.0 การเปลี่ยนให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างนวัตกรรม

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) ได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนผู้เรียนคือ “ครู” สอดคล้องกับแนวความคิดของ Harkins (2008) ที่ว่าการศึกษา 4.0 เป็นยุคของการผลิตนวัตกรรม โรงเรียนเป็นแหล่งที่มีการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยเฉพาะ “ครู” ซึ่งมีบทบาทสำคัญด้านการสอน ครูคือแหล่งสร้างนวัตกรรม ต้องทำให้นักเรียนสร้างและขยายองค์ความรู้ โดยการให้วงจรผลสะท้อนกลับจากการสร้างนวัตกรรมเชิงบวก ทำให้ความรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา ทั้งในชีวิตการเรียนและการทำงาน ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดการเรียนรู้ และวิธีการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างนวัตกรรม เข้าใจการจัดการเรียนการสอนของเด็กในอนาคตที่จะเป็นผู้นำนวัตกรรมได้

แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มีเป้าหมายกลยุทธ์และตัวชี้วัดที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏพัฒนาท้องถิ่น ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการศึกษาตามสภาพปัญหาและความต้องการท้องถิ่นที่แท้จริง ปัญหาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบันคือ เริ่มประสบปัญหาเด็กนักศึกษาเข้าเรียนน้อย มีการปรับหลักสูตรแข่งสู้กับมหาวิทยาลัยอื่น และคาดว่าจะอนาคตต้องกลับมาสู่จุดเริ่มต้นที่เป็นจุดแข็งคือ การผลิตครูคุณภาพ โดยปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏเริ่มปรับตัวด้วยวิธีปิดหลักสูตรที่ไม่มีผู้สนใจเรียน และพัฒนาหลักสูตรเดิมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่จะต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้น และสอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ทำให้สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการบริหารหลักสูตร ที่ต้องมี

ประสิทธิภาพในการบริหารคุณภาพหลักสูตร ทั้งในด้านวิชาการ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาคุณภาพของมหาวิทยาลัยราชภัฏยังส่งผลต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบันและยังส่งผลต่อการพัฒนาขีดความสามารถของนักศึกษาครู

การประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์ ASEAN University Network – Quality Assurance (AUN-QA) เป็นเกณฑ์ระดับสากลที่สามารถประยุกต์ได้กับทุกสาขาวิชา มีสาระสำคัญเน้นการพัฒนาไปสู่ Expected Learning Outcome (ELO) สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีที่ส่งผลให้คนมีวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป เพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรที่ผลิตบัณฑิตมีสมรรถนะที่เหมาะสมกับภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและมีลักษณะเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ELO และเป็นไปตามมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับ Sahney, Banwet, and Karunes (2008) ที่กล่าวว่า การวางแผนบริหารคุณภาพในด้านการศึกษาคือประเด็นที่สำคัญ โดยประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายขององค์กร ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ นโยบายที่เฉพาะเจาะจง ขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงาน การจำแนกหน้าที่ความรับผิดชอบ โครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน โดยเน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและการบริหารด้วยข้อเท็จจริง ส่วนการควบคุมและการประกันคุณภาพนั้น เป็นกระบวนการในการตรวจสอบคุณภาพของกระบวนการผลิตให้ตรงตามข้อกำหนดของคุณภาพ และช่วยทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือนายจ้างเชื่อมั่นในคุณภาพของผลผลิตขององค์กร

การบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงเป็นต้นน้ำที่สำคัญและเป็นองค์ประกอบที่มีความจำเป็นของการจัดการศึกษาในกระบวนการผลิตครูที่มีคุณภาพ ครูต้องมีทักษะการค้นหานวัตกรรมก่อน เพื่อให้ผู้เรียนในยุคนวัตกรรมเกิดการเรียนรู้และเข้าใจ เป็นการตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงโลกในยุคปัจจุบันที่ต้องการสร้างเด็กยุคนวัตกรรม ตลอดจนทิศทางการเปลี่ยนแปลงโลกอนาคตได้ เป็นตัวขับเคลื่อนให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์มีทักษะการค้นหานวัตกรรม ซึ่งการสร้างทักษะการค้นหานวัตกรรมนี้จะเป็น DNA ทางความคิด มีทักษะเชิงพฤติกรรมในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ให้แก่นักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้เป็นศูนย์การบ่มเพาะของการสร้างนักศึกษาครูเพื่อให้เกิดทักษะการค้นหานวัตกรรม (Discovery Skills) “ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเพียงความสามารถทางพันธุกรรม หากแต่เป็นทักษะเชิงพฤติกรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ได้” ซึ่งDyer, Gregersen, and Christensen (2011) ได้กล่าวไว้ว่าทักษะการค้นหานวัตกรรม (Discovery Skills) ประกอบด้วย 1. ทักษะการตั้งคำถาม (Questioning Skills) 2. ทักษะการสังเกต (Observing Skills) 3. ทักษะเครือข่ายความคิด (Idea Networking Skills) 4. ทักษะการทดลอง (Experimenting Skills) 5. ทักษะการคิดเชื่อมโยง (Associational Thinking Skills)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรม อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ในการพัฒนาและผลิตครู รวมถึงการบริหารคุณภาพหลักสูตรให้มีทักษะการค้นหานวัตกรรม ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรายละเอียดและขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ และทักษะการค้นหาวัดกรรม (Discovery Skills) เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม จากข้อมูลที่ศึกษาสามารถสรุปการศึกษาการบริหารระดับหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์ ASEAN University Network – Quality Assurance (AUN-QA) 4.0 ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้ 1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (Expected Learning Outcomes) 2) โครงสร้างโปรแกรมและเนื้อหา (Programme Structure and Content) 3) การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning Approach) 4) การประเมินผู้เรียน (Student Assessment) 5) บุคลากรฝ่ายวิชาการ/ผู้สอน (Academic Staff) 6) การบริการช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียน (Student Support Services) 7) สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน (Facilities and Infrastructure) และ 8) ผลผลิตและผลลัพธ์ (Output and Outcomes) และทักษะการค้นหาวัดกรรม ประกอบด้วย 5 ทักษะ ดังนี้ 1) ทักษะการตั้งคำถาม (Questioning Skills) 2) ทักษะการสังเกต (Observing Skills) 3) ทักษะเครือข่ายความคิด (Idea Networking Skills) 4) ทักษะการทดลอง (Experimenting Skills) 5) ทักษะการคิดเชื่อมโยง (Associational Thinking Skills)

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 38 มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏโดยศึกษาสาขาวิชาของคณะครุศาสตร์ จำนวน 401 สาขาวิชาทั้ง 38 มหาวิทยาลัย โดยคำนวณสูตรขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1) สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 มหาวิทยาลัย ตามจำนวนของสาขาวิชาของหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี รวมจำนวนทั้งสิ้น 401 สาขาวิชา

2) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยจำแนกตามขนาดของมหาวิทยาลัยแล้วกำหนดสัดส่วนของจำนวนแต่ละสาขาวิชา โดยเทียบสัดส่วนจากจำนวนประชากร เพื่อให้ครอบคลุมทุกมหาวิทยาลัย

3) กำหนดผู้ให้ข้อมูลในแต่ละมหาวิทยาลัยประกอบด้วย ประธานสาขาวิชา อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 มหาวิทยาลัย ผู้ให้ข้อมูลได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ครอบคลุมตามที่กำหนด รวมผู้ให้ข้อมูล 196 คน

ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 38 มหาวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 196 คน เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า มีแบบสอบถามจำนวน 18 ฉบับ ที่ไม่สมบูรณ์ จึงทำให้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปวิเคราะห์มีจำนวน 178 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.81

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 ความคิดเห็น

เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรมเป็นแบบคำถามปลายเปิด การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม

3.2 นำแบบสอบถามที่พัฒนาปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งถือว่าข้อคำถามนั้นผ่านเกณฑ์ ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า $IOC \geq 0.8$

3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ (Try out) กับมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 มหาวิทยาลัย โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคคลประเภทเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ ประธานสาขาวิชา อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และนักศึกษา รวม 27 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อธิบายค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.996

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการส่งแบบสอบถามในรูปแบบทางส่งไปรษณีย์ และทางระบบออนไลน์ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 38 มหาวิทยาลัย พบว่า มีแบบสอบถามจำนวน 178 ฉบับ คิดเป็นอัตราตอบกลับร้อยละ 90.81

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป SPSS for windows โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นโดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) จากนั้นนำมาจัดลำดับความสำคัญจากค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม และผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม โดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified})

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรม

การบริหารคุณภาพหลักสูตรของ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัย ราชภัฏตามแนวคิดทักษะการ ค้นหานวัตกรรม	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (ลำดับ)
	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	
1. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.155	0.470	มาก	4.415	0.423	มาก	0.062 (3)
2. โครงสร้างโปรแกรมและเนื้อหา	4.191	0.443	มาก	4.379	0.445	มาก	0.445 (8)
3. การจัดการเรียนการสอน	4.253	0.494	มาก	4.452	0.423	มาก	0.047 (7)
4. การประเมินผู้เรียน	4.185	0.424	มาก	4.397	0.440	มาก	0.050 (5)
5. บุคลากรฝ่ายวิชาการ /ผู้สอน	4.199	0.537	มาก	4.407	0.455	มาก	0.050 (6)
6. การบริการช่วยเหลือสนับสนุน ผู้เรียน	4.237	0.500	มาก	4.456	0.399	มาก	0.052 (4)
7. สิ่งอำนวยความสะดวกและ โครงสร้างพื้นฐาน	4.071	0.541	มาก	4.348	0.476	มาก	0.068 (1)
8. ผลผลิตและผลลัพธ์	4.093	0.526	มาก	4.370	0.485	มาก	0.068 (2)
รวม	4.155	0.497	มาก	4.396	0.448	มาก	-

หมายเหตุ การจัดลำดับ ด้านที่มีค่า PNI_{Modified} เท่ากัน ผู้วิจัยพิจารณาจากจุดศนิยมตำแหน่งถัดไป

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรมในภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.155, S.D. = 0.497) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรม สูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.253, S.D. = 0.494) รองลงมา ได้แก่ด้านการบริการช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.237, S.D. = 0.500) และด้านบุคลากรฝ่ายวิชาการ /ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.199, S.D. = 0.537) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรมในภาพรวม พบว่า สภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.396, S.D. = 0.448) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริการช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหานวัตกรรม สูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.456, S.D. = 0.399) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการ

เรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.452$, S.D. = 0.423) และ ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.415$, S.D. = 0.423) ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรมในภาพรวม พบว่า การบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ($PNI_{Modified} = 0.068$) รองลงมา คือ ด้านผลผลิตและผลลัพธ์ ($PNI_{Modified} = 0.068$) และ ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ($PNI_{Modified} = 0.062$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัดกรรม

การพัฒนาทักษะการค้นหาวัดกรรม	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (ลำดับ)
	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	
1. ทักษะการตั้งคำถาม	4.166	0.485	มาก	4.406	0.438	มาก	0.057 (3)
2. ทักษะการสังเกต	4.220	0.483	มาก	4.433	0.444	มาก	0.050 (4)
3. ทักษะเครือข่ายความคิด	4.147	0.534	มาก	4.414	0.439	มาก	0.064 (2)
4. ทักษะการทดลอง	4.038	0.503	มาก	4.314	0.489	มาก	0.068 (1)
5. ทักษะการคิดเชื่อมโยง	4.203	0.483	มาก	4.414	0.432	มาก	0.050 (5)
รวม	4.155	0.497	มาก	4.396	0.448	มาก	

หมายเหตุ การจัดลำดับ ด้านที่มีค่า $PNI_{Modified}$ เท่ากัน ผู้วิจัยพิจารณาจากจุดทศนิยมตำแหน่งถัดไป

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการค้นหาวัดกรรม ในภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะการค้นหาวัดกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.155$, S.D. = 0.497) เมื่อพิจารณารายทักษะ พบว่า ทักษะการสังเกต มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน สูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.220$, S.D. = 0.483) รองลงมาได้แก่ ทักษะการคิดเชื่อมโยง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.203$, S.D. = 0.483) ทักษะการตั้งคำถาม มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.166$, S.D. = 0.485) ทักษะเครือข่ายความคิด มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.147$, S.D. = 0.534) และทักษะการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.038$, S.D. = 0.503) ตามลำดับ

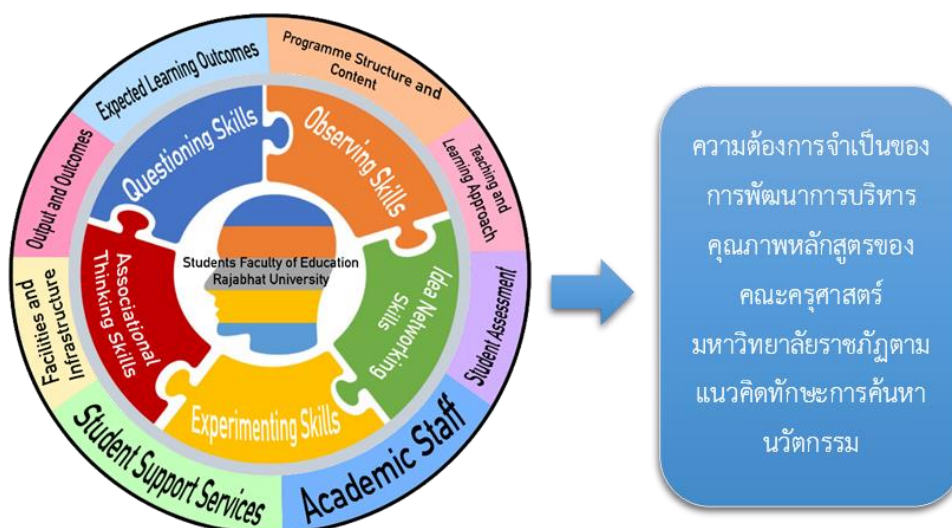
สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะการค้นหาวัดกรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.396$, S.D. = 0.448) เมื่อพิจารณารายทักษะ พบว่า ทักษะการสังเกต มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ สูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.433$, S.D. = 0.444) รองลงมา ได้แก่ ทักษะการคิดเชื่อมโยง มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึง

ประสงค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.414$, S.D. = 0.432) ทักษะเครือข่ายความคิด มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.414$, S.D. = 0.439) ทักษะการตั้งคำถาม มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.406$, S.D. = 0.438) และทักษะการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.314$, S.D. = 0.489) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการค้นหาวัตกรรม ในภาพรวม พบว่า ทักษะการค้นหาวัตกรรม ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ทักษะการทดลอง ($PNI_{Modified} = 0.068$) รองลงมา คือ ทักษะเครือข่ายความคิด ทดลอง ($PNI_{Modified} = 0.064$) ทักษะการตั้งคำถาม ($PNI_{Modified} = 0.057$) ทักษะการสังเกต ($PNI_{Modified} = 0.050$) และทักษะการคิดเชื่อมโยง($PNI_{Modified} = 0.050$) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัตกรรม โดยศึกษาความต้องการจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์ AUN-QA Version 4.0 ประกอบด้วย 8 ข้อ ได้แก่ 1. Expected Learning Outcomes (ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง) 2. Programme Structure and Content (โครงสร้างและเนื้อหา) 3. Teaching and Learning Approach (การจัดการเรียนการสอน) 4. Student Assessment (การประเมินผู้เรียน) 5. Academic Staff (บุคลากรฝ่ายวิชาการ/ผู้สอน) 6. Student Support Services (การบริการช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียน) 7. Facilities and Infrastructure (สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน) 8. Output and Outcomes (ผลผลิตและผลลัพธ์) และศึกษาทักษะการค้นหาวัตกรรม (Discovery Skills) ประกอบด้วย 5 ทักษะ ได้แก่ 1. ทักษะการตั้งคำถาม (Questioning Skills) 2. ทักษะการสังเกต (Observing Skills) 3. ทักษะเครือข่ายความคิด (Idea Networking Skills) 4. ทักษะการทดลอง (Experimenting Skills) 5. ทักษะการคิดเชื่อมโยง (Associational Thinking Skills) ผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะนักศึกษาคณะครุศาสตร์ให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรม อันจะเป็นต้นน้ำสำคัญในการพัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพต่อไป ดังภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัตกรรม พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ($PNI_{Modified} = 0.068$) ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นต่อการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ควรจัดให้มีห้องเรียนพร้อมอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ห้องสมุดสารสนเทศ เครื่องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนการจัดการด้านมาตรฐานสภาพแวดล้อมและความปลอดภัย โดยคำนึงถึงความเพียงพอ เหมาะสม และทันสมัย สอดคล้องกับ Veerapot (1998) ที่ได้กล่าวว่า ทรัพยากรเป็นความจำเป็นที่จะต้องเตรียมให้พร้อมสรรพต้องจัดให้เพียงพอและเหมาะสมในการบริหารคุณภาพ เช่น ทรัพยากรบุคคล เครื่องมือ อุปกรณ์ งบประมาณ และอาคารสถานที่เพื่อเป็นปัจจัยป้อนเข้า แล้วแปรผลในรูปของการบริการโดยการควบคุมกระบวนการ ผลลัพธ์ที่ได้คือ คุณภาพ ความพึงพอใจของลูกค้า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ภาพลักษณ์ บริการที่ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของลูกค้าและความเป็นเลิศ สอดคล้องกับ Dharakorn (2014) กล่าวว่า การจัดพื้นที่ในการเรียนการสอน การสร้างห้องปฏิบัติการในการเรียนการสอนที่หลากหลายจึงควรจัดให้มีความเหมาะสมกับประเภทและรายวิชาทางด้านเคลื่อนไหว

ความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัตกรรม จำแนกตามทักษะการค้นหาวัตกรรม พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดลำดับที่ 1 คือ ทักษะการทดลอง สอดคล้องกับ Dyer, Gregersen, and Christensen (2011) ได้กล่าวว่า ทักษะการทดลอง ทดลองไอเดียใหม่ๆ ด้วยการสร้างต้นแบบและทำการทดสอบนาร่องเพื่อดูว่าได้ผลหรือไม่ ขณะเดียวกันการทดลองนาร่อง ไอเดีย และต้นแบบ อาจจุดประกายไอเดียสร้างสรรค์ใหม่ขึ้นด้วย การทดลองนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นการทดลองในห้องทดลองเหมือนนักวิทยาศาสตร์ แต่เน้นที่การลองผิดลองถูกและพร้อมที่จะเรียนรู้และแก้ไขจากสิ่งที่ผิดพลาด เพราะการลองผิดลองถูกนั้นจะทำให้เห็นถึงโอกาสและความเป็นได้ของสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับ Kringkaew (2008) พบว่า การส่งเสริมทักษะการทดลองจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะเป็นทักษะที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงและต้องใช้ทักษะอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ทักษะการสังเกต ทักษะการวัด ทักษะการตั้งสมมติฐาน การกำหนดตัวแปร ทักษะการคำนวณ การบันทึกผลข้อมูล อภิปรายสรุปผล สอดคล้องกับ สมาคมอเมริกาเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ (The American Association for the Advancement Science -AAAS) ได้มีแนวทางเกี่ยวกับทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หนึ่งในทักษะที่สำคัญคือทักษะการทดลอง ทักษะการทดลองเป็นกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อหาคำตอบจากสมมติฐานที่ตั้งไว้ใน การทดลอง

ความต้องการจำเป็นจำแนกตามทักษะการค้นหาวัตกรรม พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรองลงมาลำดับที่ 2 คือ ทักษะเครือข่ายความคิด ซึ่งสอดคล้องกับ Dyer, Gregersen, and Chistensen, (2011) กล่าวว่า การสร้างปฏิสัมพันธ์เป็นทักษะที่สำคัญอีกทักษะหนึ่งในการสร้างไอเดียธุรกิจ การสร้างเครือข่ายไอเดียเปรียบเสมือนการสร้างสะพานเพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ โดยการปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไป หรือ คนที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วยมาก่อน เพื่อมองหาความเข้าใจใหม่ในทิศทางที่ไม่คาดคิด การค้นหาไอเดียใหม่จากผู้เชี่ยวชาญนอกสาขาสามารถขยายผลไปสู่ไอเดียหรือนวัตกรรมใหม่ สอดคล้องกับ Burke (1999) ได้กล่าวว่า แนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างความต้องการของหน่วยงานสนับสนุนและเครือข่าย ความเป็นเอกภาพกล่าวคือ รูปแบบที่ออกแบบไว้ยากที่จะเติบโตแต่ละเครือข่ายอาจไม่เหมือนกัน ต้องเปิดโอกาสให้เครือข่ายออกแบบของตัวเอง

ความต้องการจำเป็นจำแนกตามทักษะการค้นหาวัตกรรม พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 3 คือทักษะการตั้งคำถาม สอดคล้องกับ Pactic (1995) กล่าวว่า การสนทนาหรือการส่งภาษาระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียน เพื่อค้นหาข้อมูล ซึ่งครูใช้คำถามเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดเพื่อนำไปสู่การค้นพบข้อมูล สอดคล้องกับ Banchong (2012) กล่าวว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ มีความรอบรู้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีคุณลักษณะของนักคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ดี การเรียนรู้ร่วมกันสามารถถามคำถามอันเป็นหัวใจของการเรียนรู้ คุณภาพของการคิดจะนำไปสู่คุณภาพของคำถามของนักคิดที่แสดงให้เห็นถึงทักษะในการถามคำถาม การถามคำถามที่จะเอื้อให้เข้าใจ การอ่านเขียนอย่างมีความชัดเจนและมีความลึก ถามคำถามที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ ประเด็นและปัญหาที่มีความซับซ้อน การถามคำถามเป็นประจำเป็นรากฐานของหลักวิชาการ ถามคำถามเป็นประจำที่เกี่ยวข้องกับกับค่านิยมและการปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม เกี่ยวกับ ความคิด ความเชื่อ โดยถามคำถามอย่างเป็นระบบของผู้เรียน

สรุป

การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารคุณภาพหลักสูตรของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวคิดทักษะการค้นหาวัตกรรม สามารถเป็นแนวทางการพัฒนานักศึกษาคณะครุศาสตร์ ในการผลิตครู เพื่อให้นักศึกษาคณะครุศาสตร์เกิดทักษะการค้นหาวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นการพัฒนาทักษะให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ตลอดจนทิศทางการเปลี่ยนแปลงโลกอนาคตของการค้นหาและการสร้างนวัตกรรม รวมถึงการผลิตครูคุณภาพซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารต้องมีทักษะการค้นหาวัตกรรม เพื่อพลิกโฉมวิสัยทัศน์การบริหารมหาวิทยาลัย โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ให้ความสำคัญในการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การสนับสนุน การติดตามและประเมินผล เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน มีความต้องการจำเป็นสูงสุด

1.2 ทักษะการค้นหาวัตกรรม (Discovery Skills) ทั้ง 5 ทักษะ อันได้แก่ ทักษะการตั้งคำถาม (Questioning Skills) ทักษะการสังเกต (Observing Skills) ทักษะเครือข่ายความคิด (Idea Networking Skills) ทักษะการทดลอง (Experimenting Skills) ทักษะการคิดเชื่อมโยง (Associational Thinking Skills) จากการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดคือทักษะการทดลอง ผู้บริหาร และคณะอาจารย์ ต้องมีลักษณะการออกแบบการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะการค้นหาวัตกรรม โดยเฉพาะทักษะการทดลองเป็นกระบวนการฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดความเป็นไปได้ของสิ่งใหม่ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ หรือแนวทางการบริหารมหาวิทยาลัยของผู้นำในการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ที่เป็นนวัตกรรมกระบวนการที่สำคัญขององค์การในการกระตุ้นและสนับสนุน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านผลผลิตและผลลัพธ์ และด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตามลำดับ

2.2 ควรศึกษาการบริหารคุณภาพการศึกษาภายในระดับคณะ หรือคุณภาพระดับสถาบันซึ่งจะประเมินตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่ต้องการให้คณะและมหาวิทยาลัยพัฒนาตามศักยภาพและประเภทของกลุ่มสถาบันซึ่งเป็นการประเมินความเข้มแข็งทางวิชาการ

References

- Banchong, A. (2012). *Thinking School*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Burke, A. (1999). *Communication & Development: A Practical Guide*. London: Social Development Division Department for International Development.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Dharakorn, C. (2014). *The Dance from Concept of Trilaksana In Buddhism*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Dyer, J. H., Gregersen, H., & Chistensen, C. M. (2011). *The Innovator's DNA: Mastering the Five Skills of Disruptive Innovators*. Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Harkins, A. M. (2008). Leapfrog Principles and Practices: Core Components of Education 3.0 and 4.0. *Futures Research Quarterly*, 24(1), 1-15.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kringkaew, N. (2008). *Enhancement of Experimental Skill and Scientific Attitude Using Experiment Activities in Science Club*. Ubon Ratchathani Province. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.
- Pactic, L. (1995). The Constructivist Learning Model. *The Science Teacher*, 56(June 1995), 413.
- Sahney, S., Banwet, D.K., & Karunes, S. (2008). An Integrated Framework of Indices for Quality Management in Education: A Faculty Perspective. *The TQM Journal*, 20(5), 502-519.
- The American Association for the Advancement Science. (1990). *Science for all Americans*. New York: Oxford University Press.
- Veerapot, L. (1998). *Quality Control ISO 9002*. Bangkok: Pow Voon Printing Limited Partnership.

แนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับคุณภาพในมิติสุขภาพช่องปาก*

The Guidelines for Empowering Resilience of Elderly for Improving the Oral Health-Related Quality of Life

¹นรากร ขวัญข้าว, กุหลาบ รัตนสัจธรรม และ วสุธร ตันวัฒนกุล

¹Nahrakorn Khwankhao, Koolarb Ruttanasudjatum and Vasutorn Tanvatanakul

¹คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹Faculty of Public Health, Burapha University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nahra_159@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากระดับดีมาก สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุเหล่านี้ และผู้นำชุมชนที่ผู้สูงอายุพักอาศัย 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านช่อง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตำบลศาลาลำดวน ตำบลท่าเกษม ตำบลหนองน้ำใส และตำบลท่าเกวียน จังหวัดสระแก้ว จำนวน 80 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีวิทยาตรวจสอบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า แนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก ประกอบด้วย 10 แนวทางหลักและ 37 แนวทางย่อย ได้แก่ 1) การเสริมพลังให้ฟันแท้คงอยู่และใช้งานได้ตามสภาพปัจจุบันมี 3 แนวทางย่อย 2) การป้องกันฟันผุและฟันสึกมี 3 แนวทางย่อย 3) การป้องกันโรคความดันโลหิตสูงและโรคหลอดเลือดหัวใจหรือหลอดเลือดสมองมี 6 แนวทางย่อย 4) การป้องกันโรคมะเร็งและแผลในปากมี 4 แนวทางย่อย 5) การป้องกันชากรรไกรคาง มี 2 แนวทางย่อย 6) การสร้างความชุ่มชื้นในช่องปากมี 3 แนวทางย่อย 7) การกำหนดเป้าหมายและตัดสินใจเลือกวิธีการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมกับตนเองมี 3 แนวทางย่อย 8) การเสริมพลังต่อการจัดการความเจ็บป่วยในช่องปากมี 3 แนวทางย่อย 9) การสร้างความรู้เท่าทันการเจ็บป่วยในช่องปากมี 2 แนวทางย่อย และ 10) การเสริมพลังด้านแรงสนับสนุนจากครอบครัวมี 5 แนวทางย่อย แนวทางเสริมพลังที่ได้จากงานวิจัยนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากที่ดี รวมทั้งมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ

คำสำคัญ: การเสริมพลัง; ความแข็งแกร่งในชีวิต; ผู้สูงอายุ; คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก; การยกระดับ

Abstract

The objective of this research article was to construct the guidelines for empowering resilience of elderly for improving the oral health-related quality of life. The study employed

*Received April 9, 2021; Revised September 13, 2021; Accepted October 11, 2021

a qualitative research method. The samples were 80 key informants, which were composed of 25 the elderly who had a very good oral health-related quality of life, 25 the family members of this elderly group and 80 the community leaders of the elderly who had a very good oral health-related quality of life, who resided in 5 sub-districts as follow: Bansong sub-district in Chachoengsao province, Salalumduan sub-district, Thakasame sub-district, Nongmamsai sub-district and Thakwien sub-district in Sakaeo province. Data analysis was content analysis with triangular techniques methods.

The results found the guidelines for empowering resilience of elderly for improving the oral health-related quality of life, which composed of 10 main guidelines and 37 sub-guidelines. These main and sub-guidelines were as follow: 1) the empowerment of the remaining permanent teeth in the mouth for usable in according to the current situation had 3 sub-guidelines; 2) The prevention of the decay and wear permanent teeth had 3 sub-guidelines; 3) The prevention of the hypertension and the coronary artery heart disease or the cerebrovascular disease had 6 sub-guidelines; 4) The prevention of the cancer and the mouth ulcers had 4 sub-guidelines; 5) The prevention of the locking jaw had 2 sub-guidelines; 6) The increasing of the oral hydrating had 3 sub-guidelines; 7) The empowerment of the setting oral health goal and the selection of their suitable oral health care had 3 sub-guidelines; 8) The empowerment of the oral illness management had 3 sub-guidelines; 9) The improvement of the oral health literacy had 2 sub-guidelines; and 10) the empowerment of the family support had 5 sub-guidelines. These guidelines improved the oral health-related quality of life of elderly including of physical, mental, social, and spiritual well-being of elderly.

Keywords: Empowerment; Resilience; Elderly; Oral Health-Related Quality of Life; Improving

บทนำ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.8 ใน ปี พ.ศ. 2563 รวมทั้งอายุขัยเฉลี่ยประชากรจะยืนยาวขึ้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นอกจากมีโรคประจำตัวแล้วยังมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก ซึ่งปัญหาใหญ่คือการไม่มีฟันแท้ใช้งาน ผู้สูงอายุกลุ่ม 60-74 ปีร้อยละ 88.3 มีฟันแท้ใช้งานน้อยกว่า 20 ซี่และผู้สูงอายุกลุ่มนี้ร้อยละ 7.2 ไม่มีฟันแท้ในปากเลย อัตราการไม่มีฟันแท้ในปากที่ใช้งานได้เพิ่มขึ้นตามอายุ จนเมื่ออายุ 80-89 ปี พบว่าไม่มีฟันแท้ในปากเลยร้อยละ 32.2 ส่วนผู้สูงอายุที่ยังมีฟันแท้เหลืออยู่ในปากร้อยละ 48.3 เป็นโรคฟันผุที่ยังไม่ได้รับการรักษา ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้นำไปสู่การลดลงของคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก หากไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม (Office of Dental Public Health, 2018) ปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบบดเคี้ยวและภาวะโภชนาการที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ (Sonphanao, 2019) นอกจากนี้ปัญหาสุขภาพช่องปากยังมีผลกระทบต่อการพูด การทำงานในชีวิตประจำวัน การพักผ่อนนอนหลับ สภาวะทางอารมณ์ที่ดี และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (Kritsadapong, 2014) ดังนั้นซึ่งการมีสุขภาพช่องปากที่ดีไม่เพียงมีผลต่อสุขภาพกาย แต่ส่งผลทางด้านจิตใจและสังคมด้วย (Limpuangthip and Arksornnukit, 2019)

แนวคิดความแข็งแกร่งในชีวิต (resilience) หรือพลังแห่งการฟื้นตัว เป็นความสามารถของบุคคลที่ส่งเสริมให้มีการปรับตัวที่ดี เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคในชีวิต เช่น ภาวะความเจ็บป่วย การสูญเสียบุคคลที่รัก การย้ายที่ทำงาน เป็นต้น (Tabtim et al., 2021) ซึ่งแนวคิดความแข็งแกร่งในชีวิตนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาในหลายกลุ่มประชากร แต่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุไทย สำหรับการศึกษาครั้งนี้แนวคิดความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในการศึกษามากที่สุด โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ คือความสามารถในการจัดการอารมณ์และเห็นคุณค่าตนเอง ความมั่นคงด้านจิตวิญญาณ ความสามารถในการจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวก การรับรู้ความสามารถและจุดมุ่งหมายในชีวิต ความสามารถทางสังคมของผู้สูงอายุ (Wagnild and Young, 1993; Luthar, Cicchetti and Becker, 2000; Grotberg, 2003) และการดูแลสุขภาพตนเอง ซึ่งความแข็งแกร่งในชีวิตเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลดภาระการพึ่งพา ความเจ็บป่วย และค่าใช้จ่ายในการรักษา (Phimphandee et al., 2019) ส่วนแนวคิดการเสริมพลังให้มีความสำคัญกับผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่มีพลังความคิด ส่งเสริมประสบการณ์และความสามารถมาทั้งชีวิต สามารถนำประสบการณ์ชีวิตมาพัฒนาตนเองและสังคมได้ (Kulnapadol and Nanjon, 2015) การศึกษาแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก สุขภาพกาย ใจ สังคม และปัญญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้คือ

1) ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่มีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากระดับดีมาก จำนวน 25 คน ซึ่งผ่านการประเมินผลกระทบของสุขภาพช่องปากต่อกิจกรรมที่ต้องทำในชีวิตประจำวัน โดยตอบเป็นความถี่ของปัญหาที่เกิดขึ้นในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่มีผลกระทบต่างๆเกิดขึ้นเลย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยระยะที่ 2 ต่อเนื่องจากการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่ามี 10 องค์ประกอบหลักและ 24 องค์ประกอบย่อย ได้แก่จำนวนฟันแท้ที่ใช้งานได้และคู่สบฟันหลังมี 2 องค์ประกอบย่อย, รอยโรคของฟันแท้มี 2 องค์ประกอบย่อย, โรคประจำตัวที่ทำให้ให้น้ำลายในปากลดลงมี 2 องค์ประกอบย่อย, ความผิดปกติของเซลล์และเนื้อเยื่อมี 2 องค์ประกอบย่อย, ความผิดปกติของขากรรไกรมี 1 องค์ประกอบย่อย, ความชุ่มชื้นของช่องปากมี 2 องค์ประกอบย่อย, ประสบการณ์และที่ปรึกษาด้านสุขภาพช่องปากมี 3 องค์ประกอบย่อย, ความสามารถในการจัดการความเจ็บป่วยในช่องปากมี 3 องค์ประกอบย่อย, การรู้เท่าทันความเจ็บป่วยในช่องปากมี 2 องค์ประกอบย่อย และการได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวมี 5 องค์ประกอบย่อย รวมทั้งพบว่าผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากระดับดีมากมีจำนวน 25 คน จากจำนวนทั้งหมด 780 คน (Khwankhao, 2020) ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่ได้รับการคัดเลือกมีที่พักอาศัยใน 5 ตำบลดังนี้ ตำบลบ้านช่อง จังหวัดฉะเชิงเทรา และตำบลศาลาลำดวน ตำบลท่าเกษม ตำบลหนองน้ำใส ตำบลท่าเกวียน จังหวัดสระแก้ว รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุแต่ละรายจำนวน 25 คน

ผู้นำชุมชนของ 5 ตำบล ตำบลละ 6 คน ประกอบด้วย กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกหรือรองนายกหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แพทย์ประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และพยาบาลวิชาชีพหรือนักวิชาการสาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล รวมเป็นจำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวิธีและอุปกรณ์ที่ใช้ดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยนัดหมายผู้สูงอายุกลุ่มนี้และสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุแต่ละรายมาสัมภาษณ์เชิงลึกที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในพื้นที่พักอาศัยของผู้สูงอายุแต่ละราย และ 2) การสนทนากลุ่มระหว่างผู้นำชุมชนแต่ละตำบล ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 5 คนจัดการสนทนากลุ่มครั้งละตำบลจนครบทั้ง 5 ตำบลที่รพ.สต.บ้านช่อง จ. ฉะเชิงเทรา และ รพ.สต.ศาลาลำดวน รพ.สต.ท่าเกษม รพ.สต.หนองน้ำใส รพ.สต.ท่าเกวียน จ.สระแก้ว

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา หมายเลขใบรับรองที่ IRB3-005/2564 ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2564 โดยการบันทึกเทปและถอดคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาและจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กัน การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีวิทยา ข้อมูล และทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสร้างแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแรงในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก ผลการวิจัยพบว่าแนวปฏิบัติประกอบด้วย 10 แนวทางหลักและ 37 แนวทางย่อย ดังนี้

1. การเสริมพลังให้ฟันแท้คงอยู่และใช้งานได้ตามสภาพปัจจุบัน การมีฟันที่ใช้งานได้ในปากเพื่อการบดเคี้ยว ออกเสียง และเข้าสังคมเป็นองค์ประกอบด้านการดูแลสุขภาพกายของความแข็งแรงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 3 แนวทางย่อยดังนี้

1.1 การทำความสะอาดฟันและช่องปากอย่างครบถ้วน โดยแปรงฟันวันละ 2 ครั้งตอนเช้าและก่อนนอน นานประมาณ 2 นาที แปรงทั่วถึงทุกด้าน ทำความสะอาดซอกฟัน และการแปรงลิ้น “แปรงฟันทุกวัน วันละ 2 ครั้ง เช้าและก่อนนอน แปรงนานประมาณ 2 นาที” (หญิงวัย 75 ปี ต.ท่าเกษม) “ต้องแปรงฟันให้ทั่วถึงทุกซี่และทุกด้าน” (หญิงอายุ 70 ปี ต.ท่าเกษม)

1.2 หลีกเลี่ยงอาหารหวาน เหนียวและแข็งมาก อาหารที่เหนียวและแข็งมากเป็นอันตรายต่อฟัน ส่งผลให้ฟันแตกหรือร้าวได้ “อาหารลักษณะแข็งๆ เช่น ถั่วตัด ลุงจะไม่กินเลย กลัวฟันแตก อีกอย่างคือมีน้ำตาลมากเกินไปไม่เหมาะกับผู้สูงวัย” (ชายวัย 74 ปี ต.ท่าเกษม) “อาหารที่เหนียวพวกตังเม จะไม่กิน ถึงจะอร่อย เพราะติดตามร่องฟันง่าย ต้องเลือกกิน ไม่อย่างนั้นฟันจะเสียหมด” (หญิงวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง)

1.3 การตรวจสุขภาพช่องปากอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เป็นการเฝ้าระวังการเกิดโรค และรักษาโรคที่เกิดในระยะเริ่มต้นไม่ให้รุนแรงจนต้องถอนฟัน “ไปพบทันตแพทย์ตรวจสุขภาพช่องปากทุก 6 เดือน ไปขูดหินปูน ทำให้ฟันสะอาด” (หญิงวัย 71 ปี ต.ท่าเกษม) “ไปตรวจฟันทุกปี ถ้ามีอาการผิดปกติ เช่น มีเศษอาหารติดตรงซอกฟันแล้วเจ็บ ก็จะไปตรวจ ฟันผุระยะแรกก็รีบอุดเลย ไม่รอให้ฟันผุเป็นโพรงใหญ่” (ชายวัย 65 ปี ต.ท่าเกวียน)

2. การป้องกันฟันผุและฟันสึก การไม่มีฟันผุและฟันสึกเป็นองค์ประกอบด้านการดูแลสุขภาพกายของความแข็งแรงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 3 แนวทางย่อย ดังนี้

2.1 เลือกใช้แปรงสีฟันที่มีลักษณะเหมาะสม ขนแปรงมีลักษณะนิ่มหรือขนแข็งปานกลาง ขนาดแปรงเหมาะสมกับช่องปากและจับถนัดมือ แปรงโดยวิธีขยับปิด และเปลี่ยนแปรงสีฟันทุก 3 เดือนหรือเมื่อขนแปรงบาน “ใช้แปรงขนนิ่ม การแปรงใช้วิธีปิดขึ้นลง ฟันจะไม่สึก เปลี่ยนแปรงทุก 3 เดือนหรือขนแปรงเสียรูปทรง” (หญิงวัย 71 ปี ต.ท่าเกษม)

2.2 ใช้ยาสีฟันที่มีส่วนผสมของฟลูออไรด์และไม่มีส่วนผสมของผงขัดชนิดหยาบ “แปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์” (ชายวัย 65 ปี ต.ท่าเกวียน) “เลือกใช้ยาสีฟันที่ไม่มีผงขัดชนิดหยาบ ผงขัดหยาบทำให้ฟันสึก ไม่ควรใช้ยาสีฟันชนิดผง ส่วนประกอบยาสีฟันก็อ่านตรงข้างกล่อง” (เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข ต.บ้านช่อง)

2.3 ใช้อุปกรณ์เสริมช่วยทำความสะอาดฟัน โดยใช้ไหมขัดซอกฟันหรือน้ำยาบ้วนปากช่วยทำความสะอาดฟันทำให้มีสุขภาพช่องปากที่ดี “หลังแปรงฟันบ้วนปากด้วยน้ำยาบ้วนปากผสมฟลูออไรด์ ใช้ไหมขัดฟันทำให้ไม่มีเศษอาหารติดตามซอกฟัน” (หญิงวัย 63 ปี ต.หนองน้ำใส)

3. การป้องกันโรคความดันโลหิตสูงและหลอดเลือดหัวใจหรือหลอดเลือดสมอง การป้องกันโรคความดันโลหิตสูงและหลอดเลือดหัวใจหรือหลอดเลือดสมองที่มีผลต่อการลดลงของปริมาณน้ำลายในปากเป็นองค์ประกอบด้านการดูแลสุขภาพกายของความแข็งแรงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 6 แนวทางย่อยดังนี้

3.1 ออกกำลังกายอย่างน้อย 30-45 นาที สัปดาห์ละ 3-5 วัน การออกกำลังกายเป็นประจำทำให้ร่างกายแข็งแรงและสดชื่น “ออกกำลังกายสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 30 นาทีเป็นประจำ สมองและความคิดจะแจ่มใส” (ชายวัย 74 ปี ต.ท่าเกษม)

3.2 ลดหรืองดอาหารเค็ม การบริโภคอาหารที่มีรสเค็มและอาหารที่มีไขมันสูงทำให้ความดันโลหิตสูงขึ้นและเส้นเลือดอุดตันง่าย “เคยความดันสูงเพราะชอบกินอาหารเค็ม ถ้าไม่เค็ม กินไม่อร่อย หมอบอกถ้าลุงกินเค็มมากจะเป็นโรคไต ต้องฟอกไต ลุงปรับตัวใหม่ กินอาหารจืด ไม่กลัวตาย กลัวทรมาณ” (ชายวัย 65 ปี ต.ท่าเกษม)

3.3 ลดหรืองดอาหารที่มีไขมันสูง อาหารที่มีไขมันสูงเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้หลอดเลือดหัวใจและหลอดเลือดสมองอุดตัน “ปรุงอาหารใช้วิธีต้ม ไม่ทอดหรือผัด ผักที่กินกับน้ำพริกก็ต้ม อาหารทอดหรือผัดนานๆ กิน ไม่กินบ่อย เพราะไขมันสูง” (หญิงวัย 60 ปี ต.ศาลาลำดวน)

3.4 ลดหรืองดสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่เพิ่มความเสี่ยงในการเป็นโรคหลอดเลือดหัวใจและหลอดเลือดสมอง “ไม่สูบบุหรี่ ทำให้สุขภาพเสีย” (ชายอายุ 74 ปี ต.ท่าเกษม)

3.5 ลดหรืองดดื่มสุรา การดื่มสุราเป็นผลเสียต่อสุขภาพร่างกายรวมทั้งสุขภาพช่องปาก “ไม่ดื่มเหล้า เหล้าทำให้ร่างกายทรุดโทรมและตับพัง” (ชายวัย 74 ปี ต.ท่าเกษม)

3.6 ทำอารมณ์ให้แจ่มใส ผลกระทบจากความเครียดทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วนและโรคหลอดเลือดหัวใจ “จะไม่เอาคำพูดของคนอื่นเก็บมาคิดหรือกังวล ก็เคยโดนเอาไรต์เอาเปรียบ ถูกแย่งตำแหน่งหน้าที่การงาน แต่ก็ยกมือสาธุ ใครทำอะไรไว้ก็ต้องได้รับผลกระทบนั้นตอบแทน ปล่อยาว ทำใจให้ร่มเย็น” (ชายวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง)

4. การป้องกันโรคเมร็งและแผลในปาก การป้องกันโรคเมร็งและมีแผลในปากเป็นองค์ประกอบด้านการดูแลสุขภาพกายของความแข็งแรงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 4 แนวทางย่อยดังนี้

4.1 บริหารกล้ามเนื้อช่องปากหลังแปรงฟันตอนเช้า เพื่อกระตุ้นการไหลเวียนของเลือดภายในเซลล์และเนื้อเยื่อบริเวณใบหน้า ช่องปาก และทั้งลิ้น “บริหารใบหน้ามี 3 ขั้นตอน 1. สูดลมหายใจให้เต็มปอดเหยียดริมฝีปากออกไปด้านข้างเป็นแนวกว้าง ขยับแก้มให้สูง หลับตาให้สนิท 2. อ้าปากกว้างและลิ้นตาให้กว้าง 3. ปิดปากให้สนิท ปองแก้ม ขยับไปทางซ้ายและขวาสลับกัน แต่ละขั้นตอนทำประมาณ 10 วินาที แล้วผ่อนคลาย จากนั้นให้ทำซ้ำตั้งแต่ต้นอีก 3 รอบ” (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต.บ้านช่อง)

4.2 ขับถ่ายให้เป็นปกติทุกวัน เพื่อระบายของเสียออกจากร่างกาย “ต้องขับถ่ายทุกวัน ถ้าท้องผูกจะมีแผลในปาก มีกลิ่นปาก” (ชายวัย 65 ปี ต.ท่าเกวียน)

4.3 ดกกินหมาก ปูนที่ใช้กินกับหมากทำให้เนื้อเยื่อในปากกระคายเคืองและเกิดแผลในปาก “สมัยก่อนกินหมาก มีแผลในปากบ่อย ไปหาหมอ หมอบอกว่าถ้าไม่เลิกกินหมากต่อไปจะเป็นมะเร็ง ตอนนี้เลิก” (หญิงวัย 63 ปี ต.หนองน้ำใส)

4.4 นอนหลับพักผ่อนตอนกลางคืนประมาณ 6-8 ชั่วโมง “ตอนกลางคืนต้องหลับให้สนิทร่างกายจะได้พักผ่อน พยายามไม่นอนตอนกลางวัน ส่วนใหญ่จะหลับนานประมาณหกถึงเจ็ดชั่วโมง” (หญิงวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง)

5. การป้องกันชากรโรคคาง การป้องกันชากรโรคคางเป็นองค์ประกอบด้านการดูแลสุขภาพกายของความแข็งแรงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 2 แนวทางย่อย ดังนี้

5.1 ไม่อ้าปากกว้างเกินพอดี การอ้าปากกว้างมากเกินไป ทำให้กระดูกขากรรไกรบริเวณข้อต่อขากรรไกรหลุดออกจากกัน และเกิดอาการชากรโรคคางได้ง่าย “คนที่ขากรรไกรคางต้องเลี่ยงการอ้าปากกว้างมากๆ” (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ต.ท่าเกวียน)

5.2 รับประทานอาหารชิ้นเล็กๆ การรับประทานอาหารชิ้นใหญ่ต้องใช้แรงบดเคี้ยวมาก มีผลทำให้เกิดอาการชากรโรคคางได้ง่าย “คนที่มีประวัติขากรรไกรคางบ่อยต้องกินอาหารชิ้นเล็กๆ” (เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข ต.บ้านช่อง)

6. การสร้างความชุ่มชื้นในช่องปาก การมีน้ำลายหล่อลื่นในปากทำให้ออกเสียงชัดเจน ลดการสะสมเชื้อโรคในปาก ลดฟันผุ และลดเหงือกอักเสบเป็นองค์ประกอบด้านการดูแลสุขภาพกายของความแข็งแรงในชีวิตที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 3 แนวทางย่อยดังนี้

6.1 ดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว ช่วยให้ช่องปากสร้างน้ำลายเพียงพอต่อการทำหน้าที่ในร่างกาย “ดื่มน้ำให้ได้วันละ 8 แก้ว คอจะไม่แห้ง” (หญิงวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง)

6.2 จิบน้ำบ่อยๆ ถ้ามีอาการคอแห้งหรือกระหายน้ำระหว่างวันต้องจิบน้ำบ่อยๆทำให้ภายในปากชุ่มชื้น “ถ้าคอแห้ง แสบคอ กระหายน้ำ ต้องจิบน้ำบ่อยๆ” (หญิงวัย 60 ปี ต.ท่าเกวียน)

6.3 นวดต่อมน้ำลาย เพื่อกระตุ้นให้ต่อมน้ำลายผลิตน้ำลายมากขึ้น “ทำก่อนกินข้าว มี 3 ขั้นตอน 1. นวดต่อมน้ำลายใต้หู วางนิ้วก้อยถึงนิ้วชี้ไว้ที่แก้ม แล้วหมุนแฉะๆ ฟันกรามบนวนจากข้างหลังไปข้างหน้า ทำ 10 ครั้ง 2. นวดต่อมน้ำลายใต้คาง วางนิ้วโป้งตรงส่วนที่นุ่มตรงกระดูกคาง กดตั้งแต่ใต้หูจนถึงใต้คาง เลื่อนไปเรื่อยๆ 5 ตำแหน่ง ตำแหน่งละ 5 ครั้ง 3. นวดต่อมน้ำลายใต้ลิ้น ใช้นิ้วโป้งทั้ง 2 มือกดลงไปที่บริเวณลิ้นข้างใต้คาง 10 ครั้ง” (เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข ต.ท่าเกวียน)

7. การกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมกับตน การกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมกับตนเป็นองค์ประกอบด้านการรับรู้ความสามารถและจุดมุ่งหมายในชีวิตของความแข็งแรงในชีวิต ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 3 แนวทางย่อยดังนี้

7.1 กำหนดเป้าหมายให้ฟันแท้คงอยู่และใช้งานได้ ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตในระดับดีมากมีเป้าหมายในการรักษาฟันแท้ในปากให้อยู่ใช้งานได้ตลอดอายุขัย “มีเป้าหมายตั้งแต่สาว ๆ ว่าจะดูแลฟันแท้ในปากไว้ให้นานที่สุด ไม่พึ่งฟันปลอม เพราะฟันปลอมมีฐาน ไม่รับรู้รสชาติอาหาร” (หญิงวัย 71 ปี ต.ท่าเกษม)

7.2 ใช้ประสบการณ์ที่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปากมาเป็นแนวทางในการดูแลฟันที่เหลืออยู่ “ตอนเด็กเคยฟันผุ พอเป็นผู้ใหญ่ก็เข้าใจว่าเพราะกินขนมหวานมาก ไม่แปรงฟัน ก็ลดกินขนมหวาน แปรงฟันด้วยยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ เคยมีประสบการณ์ว่าถ้าฟันผุเป็นรูแล้ว ต้องรีบอุดฟัน เพราะฟันผุเล็กๆ จะลุกลามจนผุกว้าง สุดท้ายจะเสียวปวดฟัน ต้องถอน วิธีป้องกันจะหมั่นตรวจฟันกับหมออย่างน้อยปีละครั้ง หรือถ้ามีอาการเสียวฟันก็ต้องรีบไปตรวจ” (ชายวัย 65 ปี ต.ท่าเกวียน)

7.3 แสวงหาข้อมูลด้านการดูแลสุขภาพช่องปากจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ การมีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากระดับดีมากต้องมีบุคคลและแหล่งให้คำปรึกษาด้านสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ “สมัยนี้ไม่มีโฆษณาทำฟันปลอมทางเว็บไซต์ ขยายยาสีฟัน แปรงสีฟัน น้ำยาบ้วนปาก รากก็แพง โฆษณาสรรพคุณเกินจริง มีเครื่องดูดหินปูนเล็กๆขายด้วย ไปหาหมอก็เลยปรึกษาหมอม่ว่าจะซื้อมาดูดหินปูนเองดีไหม หมอแนะนำไม่ให้ดูดเอง ถ้าใช้แรงดูดไม่พอดีทำให้เนื้อฟันซุซระเกดคราบหินปูนง่าย แล้วถ้าดูดเอาแต่หินปูนบนเหงือกออกไป ไม่เอาหินปูนใต้เหงือกออกจะทำให้เหงือกอักเสบและกัดหินปูนใต้เหงือกไว้ เกิดหนอง ต้องถอนฟันขึ้นนี้ออก” (ชายวัย 65 ปี ต.ท่าเกษม)

8. การเสริมพลังต่อการจัดการความเจ็บป่วยในช่องปาก การจัดการความเจ็บป่วยเป็นองค์ประกอบด้านความสามารถในการจัดการอารมณ์และเห็นคุณค่าตนเองของความแข็งแกร่งในชีวิต ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 3 แนวทางย่อยดังนี้

8.1 หลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในช่องปาก โดยพิจารณาเลือกปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพช่องปากมากกว่าผลเสีย “น้ำอัดลมมีน้ำตาลและความเป็นกรดสูงจะกัดกร่อนฟัน เวลาประชุมในหมู่บ้านหรือทำบุญที่วัดจะใช้น้ำสมุนไพร เช่น น้ำไคร้ น้ำขิง มีประโยชน์ต่อสุขภาพมากกว่า” (ผู้นำชุมชน ต.บ้านช่อง)

8.2 ใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายในชุมชนมาช่วยดูแลสุขภาพช่องปาก “ถ้ามีกลิ่นปากก็เคี้ยวใบฝรั่งทำให้ลมหายใจสะอาด” (แพทย์ประจำตำบล ต.หนองน้ำใส) “ใช้ใยไหมเคลือบซี่ฟันมาทำความสะอาดซอกฟัน ราคาถูกกว่าที่เป็นไนลอนซื้อจากร้านค้า เวลาขัดฟันก็ไม่ค่อยเจ็บเหงือก” (หญิงวัย 60 ปี ต.ท่าเกวียน)

8.3 มีสติรอบคอบในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ เพื่อผลดีต่อสุขภาพช่องปาก “ฟันเสียหายได้จากพฤติกรรมที่เราทำ ถ้าแปรงฟันแรงๆ ใช้แปรงขนแข็ง ใช้ยาสีฟันที่มีสารขัดขาวปริมาณมาก ก็ทำให้ฟันสึกเหงือกกร่นได้” (ชายวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง) “ถ้าดื่มเครื่องดื่มหรือกินอาหารที่มีรสเปรี้ยวจัดๆ รวมทั้งดื่มโซดาหรือน้ำอัดลมบ่อยๆ จะทำให้ฟันกร่อนได้ง่าย เวลากินอาหารรสเปรี้ยว ต้องดื่มน้ำตาม และไม่แปรงฟันหลังจากกินอาหารอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง เพื่อให้ น้ำลายลดความเป็นกรด (เจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข ต.ท่าเกษม)

9. การสร้างความรู้เท่าทันความเจ็บป่วยในช่องปาก การรู้เท่าทันความเจ็บป่วยเป็นองค์ประกอบความสามารถในการจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวกของความแข็งแกร่งในชีวิต ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 2 แนวทางย่อยดังนี้

9.1 สังเกตความผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่องปากทุกวัน การทำความเข้าใจความเจ็บป่วยในช่องปากทำให้แก้ปัญหาที่สาเหตุของความเจ็บป่วยในช่องปาก “เป็นโรคกรดไหลย้อน เพราะอาหารไม่ย่อย ฟันเคี้ยวไม่ดี ตอนแรกมีอาการลมตีขึ้นจากช่องท้องไปที่หัวใจเหมือนหัวใจจะหยุดเต้น หมอบอกว่ามีอาการคล้ายเป็นโรคหัวใจ ลุงตกใจมาก จากที่นั่งบนเก้าอี้หล่นไปนั่งกับพื้นเลย นึกถึงผ่าหัวใจ แบะหน้าออก ขึ้นเตียงเข้าห้อง

ผ่าตัด สักพักหมอให้ตรวจคลื่นหัวใจก่อน ก็ไปตรวจคลื่นหัวใจก็ปกติ ลุงเป็นกรดไหลย้อน อาหารไม่ย่อย หมอส่งไปใส่ฟันปลอม ก็ดีขึ้น (ชายวัย 73 ปี ต.ท่าเกษม)

9.2 ประเมินอาการผิดปกติในช่องปากว่าสามารถแก้ไขด้วยตนเองหรือปรึกษาผู้รู้เรื่องนั้นๆ การพิจารณาอาการเจ็บป่วยในช่องปากอย่างรอบด้าน และแสวงหาสถานที่รักษาอาการเจ็บป่วยในช่องปากอย่างเหมาะสม “มีอาการปวดหัวข้างเดียวมาก ไปหาหมอ วัดความดันก็ปกติ ตรวจความเครียดก็ไม่มี หมอให้ยาแก้ปวดมากิน ยิ่งกินยิ่งปวดมาก อาเจียนด้วย หมอสงสัยว่าเนื้องอกในสมอง เอกซเรย์คอมพิวเตอร์ก็ปกติ ก็คุยกับเพื่อนว่าปวดหัวข้างเดียว หมอหาสาเหตุไม่ได้ เพื่อนให้ลองไปหาหมอฟัน หมอส่งไปเอกซเรย์ปรากฏว่ามีฟันคุดที่กรามบนข้างซ้าย พอผ่าฟันคุดออกก็หายปวดเลย” (ชายวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง)

10. การเสริมพลังด้านแรงสนับสนุนจากครอบครัว แรงสนับสนุนจากครอบครัวเป็นองค์ประกอบความสามารถทางสังคมของความแข็งแกร่งในชีวิต ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีข้อค้นพบ 5 แนวทางย่อยดังนี้

10.1 การบอกสมาชิกในครอบครัวให้จัดหาอุปกรณ์ในการดูแลสุขภาพช่องปาก การได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวในการจัดหาอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปากทำให้มีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากดีขึ้น “ถ้าที่บ้านยาสีฟันหมด แปรงสีฟันขนบาน จะบอกให้ลูกซื้อยาสีฟัน แปรงสีฟัน อุปกรณ์อื่น เช่น ไหมขัดฟัน แปรงชอกฟัน น้ำยาบ้วนปาก ถ้าไม่มีก็จะบอกลูก” (หญิงวัย 60 ปี ต.บ้านช่อง)

10.2 การบอกสมาชิกในครอบครัวให้พาไปตรวจรักษาเมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก การได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวพาไปตรวจรักษาเมื่อเจ็บป่วยส่งผลให้คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากดีขึ้น “พ่อบอกว่ามีก้อนแข็งๆ ในปาก ใต้โคนลิ้น มีหลายก้อนด้วย สงสัยพ่อจะเป็นมะเร็งในปาก ผมถามพ่อว่าน้ำหนักลดลงไหม กินอาหารได้ไหม ปวดไหม ผมพาพ่อไปตรวจก็ไม่เป็นมะเร็ง” (ผู้ดูแล ต.ท่าเกวียน)

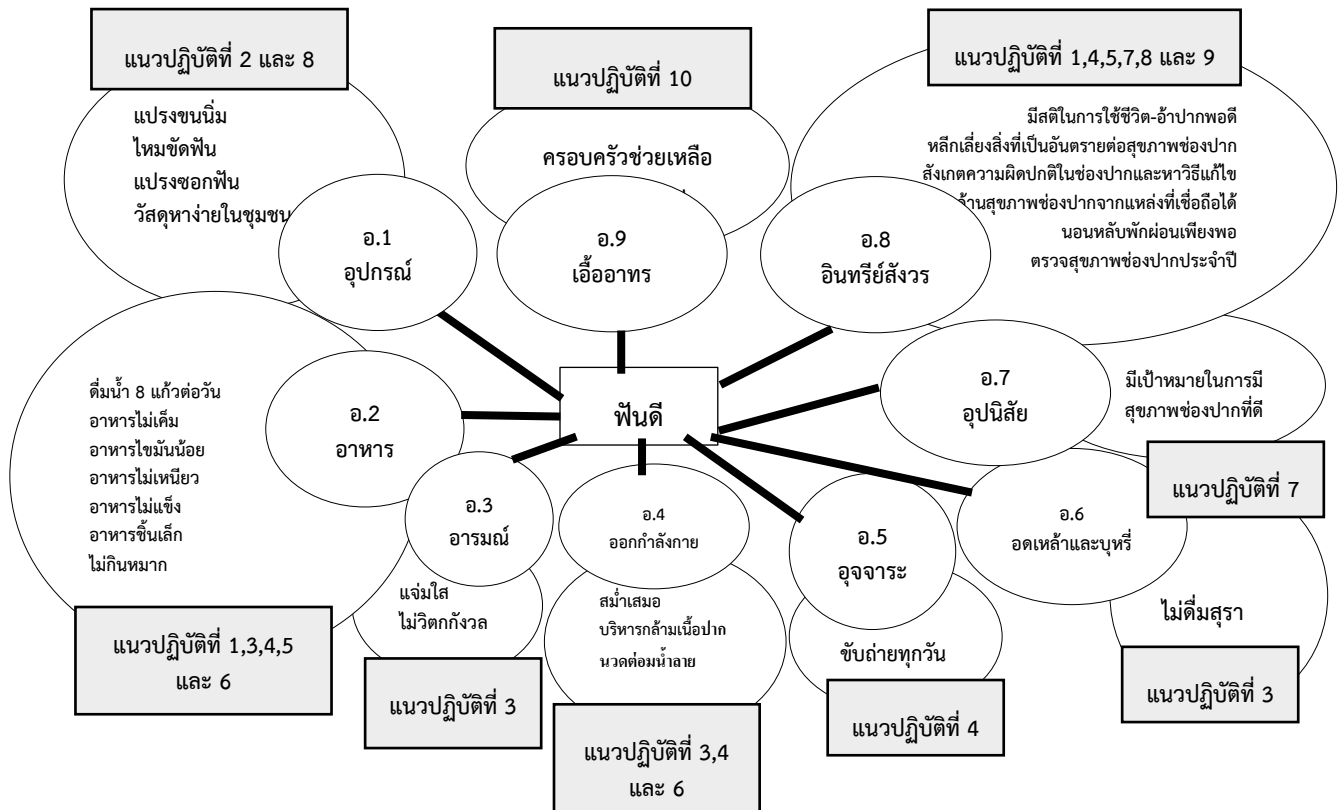
10.3 ได้รับกำลังใจเมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก การได้รับกำลังใจ ความห่วงใย และเอาใจใส่จากครอบครัวในยามเจ็บป่วยส่งผลให้คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากดีขึ้น “ตอนที่พาพ่อไปใส่ฟันปลอม ตอนแรกพ่อไม่ยอมใส่ บอกว่าใส่แล้วหน้าตังเหมือนลิง เหมือนอมสิ่งของตลอดเวลา ผมบอกพ่อให้อดทน ใส่ให้ชินจะได้เคี้ยวอาหารละเอียด ท้องไม่อืด ลมไม่ดีขึ้นเหมือนหัวใจจะหยุดเต้น พ่อก็อดทนใส่ฟันปลอม ตอนนี้อาการกรดไหลย้อนดีขึ้นแล้ว” (ผู้ดูแล ต.ท่าเกษม)

10.4 มีการสอบถามสารทุกข์สุกดิบระหว่างสมาชิกในครอบครัว ส่งผลให้คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากดีขึ้น “ถ้าวันหยุดงาน ก็จะถามแม่ว่าอยากกินกับข้าวอะไร จะไปหาซื้อให้ หรือแม่จะทำเองก็จะพาไปจ่ายตลาด” (ผู้ดูแล ต.บ้านช่อง)

10.5 การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนโดยครอบครัวช่วยอำนวยความสะดวก ครอบครัวที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนตามความสนใจของผู้สูงอายุ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากดีขึ้น “จะไปทำบุญทุกวันพระ ลูกไปรับส่งเวลาไปทำบุญ ตอนเช้าก่อนไปทำบุญก็ไปตลาดซื้อกับข้าวและขนมไปทำบุญ ลูกก็พาไปและช่วยถือของ” (หญิงวัย 74 ปี ต.ท่าเกษม)

องค์ความรู้ใหม่

เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสร้างแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก ประกอบด้วยแนวทาง 9 ข้อ ได้แก่ 1. อุปกรณ์ 2. อาหาร 3. อารมณ์ 4. ออกกำลังกาย 5. อุจจาระ 6. อดเหล้าและบุหรี่ 7. อุปนิสัย 8. อินทรีย์สังวร 9. เอื้ออาทร ดังแผนภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าตอบวัตถุประสงค์การสร้างแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแรงในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก 10 แนวทางหลัก หรือแนวทาง 9 อ. ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ของแนวปฏิบัติเสริมพลังความแข็งแรงในชีวิตเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก มีความสอดคล้องและแตกต่างจากงานวิจัยอื่นดังนี้

1. การเสริมพลังให้ฟันแท้คงอยู่และใช้งานได้ตามสภาพปัจจุบัน ประกอบด้วย การทำความสะอาดฟันและช่องปากอย่างครบถ้วน จดเว้นอาหารที่เหนียวและแข็งมาก และตรวจสุขภาพช่องปากอย่างน้อยปีละครั้ง เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.2 อาหารและ อ.8 อินทรีย์สังวร ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Techavitoovong et al. (2020) การทำความสะอาดช่องปาก ทำความสะอาดซอกฟันและแปรงลิ้นอย่างสม่ำเสมอ ทำให้มีฟันแท้ใช้งานได้ และช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากด้วย และผลการสำรวจของสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย ในปี พ.ศ. 2561 การงดรับประทานอาหารที่มีลักษณะแข็ง เหนียวจะช่วยลดการแตกของฟัน รวมทั้งการตรวจสุขภาพช่องปากประจำปีทำให้มีฟันแท้ใช้งานได้ตลอดอายุขัย (Office of Dental Public Health, 2019)

2. การป้องกันฟันผุและฟันสึก ประกอบด้วย การทำความสะอาดฟันด้วยแปรงสีฟันที่มีขนนุ่มหรือขนแข็งปานกลาง ขนาดเหมาะกับช่องปาก จับถนัดมือ แปรงโดยวิธีขยับปิด และเปลี่ยนแปรงสีฟันทุก 3 เดือน หรือเมื่อขนแปรงบาน ใช้ยาสีฟันที่มีส่วนผสมของฟลูออไรด์และไม่มีส่วนผสมของผงขัดชนิดหยาบ และใช้อุปกรณ์เสริมไหมขัดฟันหรือแปรงซอกฟันช่วยทำความสะอาดซอกฟัน บ้วนปากด้วยน้ำยาบ้วนปากผสมฟลูออไรด์หลังแปรงฟัน เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.1 อุปกรณ์ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย ในปี พ.ศ. 2561 การทำความสะอาดช่องปากด้วยแปรงสีฟันที่มีขนาดไม่ใหญ่เกินไป ทำความสะอาดซี่ฟันด้านในได้ และเลือกใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ น้ำยาบ้วนปากผสมฟลูออไรด์ ไหม

ขัดชอกฟัน แปรงชอกฟัน ที่ขูดลิ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำความสะดวกช่องปาก ช่วยลดฟันผุได้ ส่วนการลดฟันสึกโดยเฉพาะบริเวณคอฟันที่เป็นรอยต่อระหว่างตัวฟันและรากฟันต้องเลือกแปรงสีฟันขนนิ่ม และใช้ยาสีฟันที่ไม่มีผงขัดชนิดหยาบ ด้วยการแปรงแบบขยับปิดขึ้นและลง (Office of Dental Public Health, 2019)

3. การป้องกันโรคความดันโลหิตสูงและหลอดเลือดหัวใจหรือหลอดเลือดสมอง ประกอบด้วย การออกกำลังกายเป็นประจำ ลดหรืองดอาหารเค็มและอาหารไขมันสูง ลดหรืองดสูบบุหรี่และดื่มสุรา และทำอารมณ์ให้แจ่มใส เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ. 2 อาหาร, อ.3 อารมณ์, อ.4 ออกกำลังกาย และ อ.6 อดเหล้าและบุหรี่ ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Chainant et al. (2018); Vejvithee, Dalodom, and Veerachai (2018) พบว่าโรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจและหลอดเลือดสมอง เป็นโรคเรื้อรังที่เกิดจากพฤติกรรมมารับประทานอาหาร ความเครียด และการออกกำลังกาย และโรคเรื้อรังดังกล่าวก็มีผลกระทบต่อสุขภาพช่องปาก ทั้งนี้โรคหลอดเลือดหัวใจและความดันโลหิตสูงใช้ยารักษาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพช่องปาก เช่น ยาต้านการแข็งตัวของเลือดหรือยาละลายลิ่มเลือด ส่งผลให้เกิดเลือดออกตามไรฟัน ยารักษาความดันโลหิตสูงชนิด calcium channel blocks ทำให้เกิดภาวะเหงือกโต นอกจากนี้ยากลุ่ม diuretics, beta blockers, calcium channel blocks ทำให้ต่อมน้ำลายผลิตน้ำลายลดลง เพิ่มอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุและโรคปริทันต์อักเสบ ส่วนโรคหลอดเลือดสมอง อาจก่อให้เกิดอาการอ่อนแรงของแขนขา ใบหน้า หรือเสียประสาทสัมผัสต่างๆตามรอยโรคที่เป็น สูญเสียการทำงานของอวัยวะเหล่านี้ส่งผลให้มีปัญหาในการพูด การกลืน การเคี้ยวอาหาร รวมทั้งความสามารถในการทำความสะดวกช่องปาก เกิดปัญหาการติดเชื้อในช่องปาก เช่น ฟันผุ โรคปริทันต์อักเสบ ตามมา

4. การป้องกันโรคมะเร็งและแผลในปาก ประกอบด้วย การบริหารกล้ามเนื้อช่องปากหลังแปรงฟันตอนเช้า ขบถ่ายให้เป็นปกติทุกวัน งดกินหมาก และนอนหลับพักผ่อนตอนกลางคืนประมาณ 6-8 ชั่วโมง เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.2 อาหาร, อ.4 ออกกำลังกาย, อ.5 อูจจาระ และ อ.8 อินทรีย์สังวร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Suraseranivong (2018) พบว่าการบริหารกล้ามเนื้อช่องปากช่วยให้เลือดที่มาหล่อเลี้ยงกล้ามเนื้อช่องปากหมุนเวียน รวมทั้งการขบถ่ายอุจจาระทุกวันช่วยป้องกันการเกิดแผลในปากรวมทั้งมะเร็ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Pakanon (2018) พบว่าการกินหมากของผู้สูงอายุเป็นสาเหตุของการเกิดโรคมะเร็งในช่องปากและเกิดแผลในช่องปาก

5. การป้องกันชากรรไกรค้ำประกอบด้วย หลีกเลี่ยงการอ้าปากกว้างมากๆ และการรับประทานอาหารเช้าเป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.2 อาหาร และ อ.8 อินทรีย์สังวร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Sirithethawee et al. (2011) พบว่าอาการชากรรไกรค้ำเกิดจากมีแรงมากระแทกที่ข้อต่อขากรรไกร ดังนั้นการหลีกเลี่ยงการอ้าปากกว้างมา การรับประทานอาหารเช้าใหญ่ การนอนกัดฟัน การกัดแน่นฟัน และการใช้ฟันเปิดฝาขวด เป็นการลดแรงกระแทกไปยังกระดูกและข้อต่อขากรรไกร

6. การสร้างความชุ่มชื้นในช่องปากประกอบด้วย การดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 8 แก้วและการจิบน้ำบ่อยๆ เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.2 อาหาร และ อ.6 ออกกำลังกาย ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Sonpanao (2019) กล่าวถึงวิธีการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่มีอาการปากแห้ง น้ำลายแห้ง ควรดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว และจิบน้ำบ่อยๆ เพื่อช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับช่องปาก

7. การกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมกับตน ประกอบด้วย กำหนดเป้าหมายให้ฟันแท้คงอยู่และใช้งานได้ ใช้ประสบการณ์ที่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปากมาเป็นแนวทางในการดูแลฟันแท้ที่เหลืออยู่ และแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากจากสื่อบุคคลและสื่อออนไลน์ที่เชื่อถือได้เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.7 อุบิสัย และ อ.8 อินทรีย์สังวร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ

Kleinman (1980) พบว่าความเจ็บป่วยมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ เป้าหมายในชีวิต ประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิต และเป็นแนวทางการตัดสินใจเมื่อเกิดการเจ็บป่วยและจัดการกับความเจ็บป่วย โดยเริ่มจากรักษาด้วยตนเองก่อน หรือหาคำแนะนำจากบุคคล ครอบครัว เครือญาติและชุมชน รวมทั้งการเลือกใช้ระบบบริการสุขภาพที่มีอยู่ในชุมชน

8. การเสริมพลังต่อการจัดการความเจ็บป่วยด้านสุขภาพช่องปาก ประกอบด้วยหลักเลี้ยงปัจจัยเสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพช่องปาก ใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่ายในชุมชนมาช่วยดูแลสุขภาพช่องปาก และมีสติรอบคอบในการกระทำพฤติกรรมต่างๆที่เป็นผลดีต่อสุขภาพช่องปากเป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.1 อุปกรณ์ และ อ.8 อินทรีย์สังวร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Sane (2017) พบว่า การจัดการความเจ็บป่วยด้วยตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น สามารถควบคุมอาการของโรคได้ โดยหลักเลี้ยงปัจจัยที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ ใช้วิธีการตามธรรมชาติในการจัดการกับความเจ็บป่วยของตน และมีสติในการจัดการกับพฤติกรรมของตนที่ไม่เป็นผลดีกับสุขภาพ

9. การเสริมสร้างความรู้เท่าทันการเจ็บป่วยในช่องปาก ประกอบด้วยสังเกตความผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่องปากทุกวัน และประเมินอาการผิดปกติในช่องปากว่าสามารถแก้ไขด้วยตนเองหรือปรึกษาผู้รู้เรื่องนั้นๆ เป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.8 อินทรีย์สังวร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Inchaithep et al. (2018) พบว่าการรู้เท่าทันความเจ็บป่วยเป็นความรู้และความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ สามารถจัดการหรือป้องกันโรคโดยการสังเกตอาการหรือความผิดปกติในร่างกายของตนเป็นประจำ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย รวมทั้งการมีแหล่งหรือผู้ให้การรักษาความเจ็บป่วย

10. การเสริมพลังด้านแรงสนับสนุนจากครอบครัว ประกอบด้วยการบอกสมาชิกในครอบครัวให้จัดหาอุปกรณ์ในการดูแลสุขภาพช่องปาก การบอกสมาชิกในครอบครัวให้พาไปตรวจรักษาเมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก ผู้สูงอายุได้รับกำลังใจเมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก มีการสอบถามสารทุกข์สุกดิบระหว่างสมาชิกในครอบครัว และผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนโดยครอบครัวช่วยอำนวยความสะดวกเป็นไปตามแนวทาง 9อ. ได้แก่ อ.9 เอื้ออาทร ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Chaosuansreecharoen et al. (2018) พบว่าแรงสนับสนุนจากครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมผู้สูงอายุ คอยกระตุ้นเตือนเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว การเอาใจใส่ต่อตนเอง เพื่อป้องกันโรคที่จะเกิดขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือคนใกล้ชิดมีผลต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ

สรุป

ข้อค้นพบแนวปฏิบัติการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากประกอบด้วย 10 แนวทางหลักโดยเป็นแนวปฏิบัติเสริมพลังระดับบุคคล จำนวน 9 แนวทางหลักและแนวปฏิบัติเสริมพลังระดับครอบครัว จำนวน 1 แนวทางหลักดังนี้ 1. แนวปฏิบัติการเสริมพลังระดับบุคคล ได้แก่ 1. 1) การเสริมพลังให้ฟันแท้ยังคงอยู่และใช้งานได้ตามสภาพปัจจุบันมี 3 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.1.1 ทำความสะอาดช่องปากอย่างครบถ้วน 1.1.2 หลีกเลี่ยงอาหารหวาน เหนียวและแข็งมาก และ 1.1.3 ตรวจสุขภาพช่องปากอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 1.2) การป้องกันฟันผุและฟันสึกมี 3 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.2.1 เลือกใช้แปรงสีฟันที่มีลักษณะเหมาะสม 1.2.2 ใช้ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์และไม่มีผงขัดชนิดหยาบ และ 1.2.3 ใช้อุปกรณ์เสริมทำความสะอาดซอกฟัน 1.3) การป้องกันโรคความดันโลหิตสูงและโรคหลอดเลือดหัวใจหรือหลอดเลือดสมองมี 6 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.3.1 ออกกำลังกายเป็นประจำ 30-45 นาที สัปดาห์ละ 3-5 วัน 1.3.2 ลดหรืองดอาหารเค็ม 1.3.3 ลดหรืองดอาหารไขมันสูง 1.3.4 ลดหรืองดสูบบุหรี่ 1.3.5 ลดหรืองดดื่มสุรา และ 1.3.6 ทำอารมณ์ให้แจ่มใส 1.4) การป้องกันโรคเมร็งและแผลในปากมี 4 แนวทางย่อย ได้แก่

1.4.1 บริหารกล้ามเนื้อช่องปากหลังแปรงฟันตอนเช้า 1.4.2 ขับถ่ายทุกวัน 1.4.3 งดกินหมาก และ 1.4.4 นอนหลับตอนกลางคืน 6-8 ชั่วโมงทุกคืน 1.5) การป้องกันชากรโรคเหงือก มี 2 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.5.1 ไม่อ้าปากกว้างเกินไป และ 1.5.2 รับประทานอาหารชิ้นเล็ก 1.6) การสร้างความชุ่มชื้นในช่องปากมี 3 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.6.1 ดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว 1.6.2 จิบน้ำบ่อยๆระหว่างวัน และ 1.6.3 นวดต่อมน้ำลาย 1.7) การกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมกับตนมี 3 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.7.1 กำหนดเป้าหมายให้ฟันแท้คงอยู่และใช้งานได้ 1.7.2 ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาในการดูแลฟันที่มีอยู่ และ 1.7.3 แสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ 1.8) การเสริมพลังต่อการจัดการความเจ็บป่วยในช่องปากมี 3 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.8.1 หลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพช่องปาก 1.8.2 ใช้วัตรธรรมชาติที่หาง่ายในชุมชนช่วยดูแลสุขภาพช่องปาก และ 1.8.3 มีสติรอบคอบในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ 1.9) การสร้างความรู้เท่าทันการเจ็บป่วยในช่องปากมี 2 แนวทางย่อย ได้แก่ 1.9.1 สังเกตความผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่องปากทุกวัน และ 1.9.2 ประเมินอาการผิดปกติในช่องปากว่าจะแก้ไขเองหรือปรึกษาผู้รู้ 2. แนวปฏิบัติการเสริมพลังระดับครอบครัวมี 5 แนวทางย่อย ได้แก่ 2.1) บอกคนในครอบครัวให้จัดหาอุปกรณ์ดูแลสุขภาพช่องปาก 2.2) บอกสมาชิกในครอบครัวให้พาไปตรวจรักษาเมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก 2.3) ได้รับกำลังใจเมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก 2.4) สอบถามสารทุกข์สุกดิบระหว่างคนในครอบครัว และ 2.5) ครอบครัวช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การเผยแพร่แนวปฏิบัติเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน เพื่อให้อาสาสมัครเหล่านี้ไปถ่ายทอดให้ผู้สูงอายุและครอบครัวนำไปใช้

References

- Chainant, K. et al. (2018). The Development of an Oral Health Care Model for Older Adults with Chronic Diseases in Rangsit City Municipality, Patum Thani Province. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 5(1), 91-107.
- Chaosuansreecharoen, K.R. et al. (2018). Factors Predicting Dental Health Care Behaviors among Elderly in Royal Denture Project, Trang Province. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 5(3), 152-168.
- Grotberg, E. H. (2003). *Resilience for Today: Gaining Strength from Adversity*. Westport: Praeger.
- Inchaithep, S. et al. (2018). Development of Mental Health Literacy Indicators for the Public. *Boromarajonani College of Nursing, Uttaradit Journal*, 10(2), 97-109.
- Khwanphao, N. (2020). *The Development of Model for Empowering Resilience of Elderly in the Eastern Thailand for Improving Oral Health- Related Quality of Life*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Kleinman, A. (1980). *Partial and Healer in the Context of Culture*. Berkeley: University of California.

- Kritsadapong, S. (2014). *Oral Health-Related Quality of Life*. Bangkok: Chulalongkorn University of Printing House.
- Kulnapadol, P., & Nanjon, J. (2015). *The Research and Development of Resilience Quotient in Elderly by Integration of Participation Process in Family and Civil Society Networks*. (Research Report). Burapha University. Chonburi.
- Limpuangthip, N., & Arksornnukit, M. (2019). Changes in Oral Health-Related Quality of Life After Prosthetic Treatment: A Prospective Cohort Study. *CM Dent J.* 40(3), 103-112.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Office of Dental Public Health. (2019). *Annual Guidelines for Dental Health Practice in Budget Year 2020*. Nonthaburi: Division of Strategic Management, Dental Public Health Office, Department of Health.
- Office of Dental Public Health. (2018). *Report of the 8th National Oral Health Survey Thailand 2017*. Nonthaburi: Samcharoen Panich Limited Company.
- Pakanon, P. (2018). *The Effects of Mak Eating for Elderly oral Hygiene in Kaumnurmsab Subdistrict, Varinchurnmarb District, Ubon-Rhatchatani provience*. (Research Report). Ratchathani University. Ubon Ratchatani.
- Pimphandee, W., Tanvatanakul, V., Rudtanasudjatun, K., & Jaidee, P. (2019). The Empowering Resilience among the Elderly in Eastern Economic Corridor According to Buddhist Principle. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(3), 737-752.
- Sanee, A. (2017). Self-Management Program in Chronic Diseases. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 15(2), 129-134.
- Sirithepthawee, M. et al. (2011). Long Term Effect on Temporomandibular Joint due to Chronic Traumatic Injuries in Thai Boxing Athletes in Northeast Thailand. *North-Eastern Thai Journal of Neuroscience*, 6(1), 14-20.
- Sonpanao, P. (2019). Oral Health Care for The Elderly. *Journal of Health Research and Development Nakhon Ratchasima Public Health Provincial Office*, 5(1), 4-12.
- Suraseranivong, R. (2018). Oral Cavity in Elderly. *Journal of Charoenkrung Pracharak Hospital*, 14(1), 87-100.
- Tabtim, D. et al. (2021). Resilience of Family Caregiver: An Important to Caring Elderly Diabetes Militus Patients. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(1), 1-16.
- Techavitoolvong, R. et al. (2020). *Relationship between Oral Hygiene and Cognitive Function among Mild Cognitive Impairment Elderly at Hat Yai District, Songkhla Province*. (Research Report). Prince of Songkhla University. Songkhla.
- Vejvithee, W., Dalodom, S., & Veerachai, N. (2018). The Effect of Fluoride Varnish on Root Carious Lesions in Older Adults with Non-Communicable Diseases. *Dental Public Health Journal*. 22(1), 48-57.

Wagnild, G. M., & Young, H. M. (1993). Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165-178.

การทดลองใช้โมเดลอินแคมป์: รูปแบบการเรียนการสอนการทำโครงการธุรกิจเชิง
นวัตกรรมที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในรายวิชาเพิ่มเติม
ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 กรณีศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชีย*
Implementing an INCAMP Instructional Model for Creating an Innovative
Business Project Applying the Sufficiency Economy Philosophy in a “Thailand
4.0 Entrepreneurship” Course in Technology Asia Vocational College

วรยดา บุตรานนท์

Wanyada Budhtranon

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Technical Education,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

Corresponding Author's Email: wanyada256@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังการเรียนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยใช้โมเดลอินแคมป์ ในด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) เพื่อศึกษาการนำโมเดลอินแคมป์ไปใช้กับรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยครู เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ที่เรียนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยใช้โมเดลอินแคมป์ในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 90 คน และครูที่นำโมเดลอินแคมป์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โมเดลอินแคมป์ ชุดประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน และแบบประเมินความเป็นประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์โดยครู สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลางและสูงทุกรายการประเมิน โดยผลการเรียนรู้ที่ได้คะแนนสูงสุดและอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การทำต้นแบบนวัตกรรมทางธุรกิจแบบงานกลุ่ม (85%) ส่วนผลการเรียนรู้ที่ได้คะแนนต่ำสุด และอยู่ในระดับปานกลาง คือ การทำรายงานโครงการ (72%) และการนำเสนอโครงการด้วยวาจา (73%) และ 2) ระดับความเป็นประโยชน์ของการใช้โมเดลอินแคมป์โดยครู ทุกประเด็นการประเมินได้รับการประเมินสูงและสูงมาก ทุกข้อประเมิน โดยประเด็นโมเดลอินแคมป์ใช้ง่าย ไม่ซับซ้อน และประเด็นการใช้โมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย ได้รับการประเมินระดับความประโยชน์โดยครูสูงที่สุด และอยู่ในระดับสูงมาก

คำสำคัญ: การเรียนการสอน; โครงการ; ธุรกิจ; นวัตกรรม; เศรษฐกิจพอเพียง

*Received August 17, 2021; Revised December 16, 2021; Accepted December 20, 2021

Abstract

This research aimed to study 1) study student's learning outcomes of knowledge, skills and attributes after accomplishing a Thailand 4.0 Entrepreneurship Course implemented by using the INCAMP instructional model, an instructional model for creating an innovative business project applying the sufficiency economy philosophy and 2) study teachers' perspectives toward the INCAMP instructional model's utility after implementing with a Thailand 4.0 Entrepreneurship Course. This research is a quasi-experimental study. The research's samples were ninety students from the Business Department in a Private Vocational College in Bangkok, and their nine teachers who implemented the INCAMP instructional model in a Thailand 4.0 Entrepreneurship Course. The research's tools were guidelines for instruction and assessment toolkit for the INCAMP instructional model, and the INCAMP instructional model utility assessment questionnaires. The statistical tools were percentage (%), mean (M) and standard deviation (S.D).

The research resulted in 1) students learning outcomes of knowledge, skills and attributes were in medium and high levels in all items. The highest one was processing skills to produce business prototype as a group work (85%) while the lowest ones were processing skills to do a written report (72%) and make business pitching (73%) and 2) teachers rated the model's utility in high and very high for items. The two highest ones were using INCAMP Model was convenient and financially worthwhile.

Keywords: Instructional Model; Project; Business; Innovation; Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

“มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” คือ วลีย่อของวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ของประเทศไทย ได้แก่ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วยยุทธศาสตร์ชาติ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคง ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (National Strategy Secretariat Office, 2017) จากสถานการณ์โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนมากกว่าในอดีต ผลกระทบที่กำลังเกิดขึ้นจากการเคลื่อนตัวเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งด้านธุรกิจ การลงทุน และการใช้ชีวิต ดังนั้นการปรับตัวเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น จึงถือเป็นโจทย์ที่หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญเหมือนกัน หลายประเทศจึงพยายามพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกเหล่านี้ (Thailand Board of Investment, 2017)

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของธุรกิจไม่ควรมุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์เท่านั้น การคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการควรนำมายึดถือเป็นหนึ่งในหลักสำคัญในการดำเนินธุรกิจด้วยองค์กรธุรกิจที่

จะประสบความสำเร็จในตลาดที่มีการแข่งขันสูงคือองค์กรธุรกิจที่มีรูปแบบธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ คำนึงถึงสังคม และหลีกเลี่ยงการทำร้ายสิ่งแวดล้อม (Todeschini et al. 2017) การคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 ข้อ ซึ่งถือเป็นทิศทางการพัฒนาของโลก สำหรับให้ประเทศต่างๆ นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมระหว่างปี พ.ศ. 2558 - พ.ศ. 2573 (United Nations, 2020) ในปัจจุบันองค์กรธุรกิจให้ความสนใจบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กับการดำเนินงานขององค์กรมากขึ้น (Cordova, and Celone, 2019) อาทิ งานวิจัยจาก Pederson (2018) และ Winit, and Kantabutra (2017) ที่ค้นพบว่าองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ส่งผลในทางบวกต่อความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร

นอกเหนือจากการบูรณาการนวัตกรรมและการคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับการดำเนินธุรกิจแล้ว การคำนึงถึงเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่จะส่งผลต่อธุรกิจก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ออกแถลงการณ์ระบุว่า ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) ได้เข้าสู่ภาวะแพร่ระบาดไปทั่วโลก หลังมีการลุกลามไปยังหลายประเทศในภูมิภาคต่างๆ ของโลก (World Health Organization, 2020) จากสถานการณ์ดังกล่าว องค์กรธุรกิจจึงมีการปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่ยึดหลักความยั่งยืนและลดความเสี่ยงทางธุรกิจ (Gregurer, Furjan and Tomicic-Pupek, 2020); Siriphattasophon (2020) นำเสนอผลกระทบของโรคระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในประเทศไทยและแนวทางที่ SMEs ควรพิจารณาเลือกใช้เป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางสภาวะโรคระบาดนี้ ในขณะที่ Contipelli, and Picciau (2020) นำเสนอการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) มาประยุกต์ใช้ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดของโรคระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่และหลังการแพร่ระบาดฯ

การบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนึ่งในแนวทางสู่ความยั่งยืนสำหรับภาคธุรกิจในประเทศไทย (Jeenaboonrueang, 2018) มีงานวิจัยหลากหลายที่บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจและส่งเสริมความยั่งยืนของธุรกิจ ดังนี้ Suntrayuth (2018) พบว่า SMEs จำนวนมาก ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารความเสี่ยงในการแข่งขันทางธุรกิจที่เข้มข้น ในช่วงที่เศรษฐกิจชะลอตัวและในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม สอดคล้องกับ Thongpoon, Ahmad and Mahmud (2017) ที่ค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างความยั่งยืนของ SMEs กับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ Khewpairee, and Khewpairee (2017) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานครขึ้น และได้แนะนำให้มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา เพื่อให้ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในเรื่องการบริหารความเสี่ยงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ และเตรียมพร้อมรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN – AEC) อีกด้วย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) อย่างกลมกลืน เพราะมีเป้าหมายปลายทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ทั้ง SEP และ SDGs ต่างมุ่งพัฒนาและสร้างความสมดุลในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ส่วนที่เหลื่อมกันอยู่แต่ไม่ขัดกันก็คือ SEP เน้นมิติวัฒนธรรมด้วย ขณะที่ใน

SDGs มีมิติวัฒนธรรมแฝงอยู่ในหลายเป้าหมาย และมีส่วนของสันติภาพและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเพิ่มเติมเข้ามา การเดินหน้าไปสู่ความยั่งยืนนั้น จะต้องเริ่มจากการสร้างสมดุลในการพัฒนา (Thriving in Balance) ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักคิดของคนให้ถูกต้อง และปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาให้ถูกทาง เพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ผ่านระบบเศรษฐกิจที่เน้นคุณค่า (Value-Based Ecosystem) (Maesincee, 2017); U-tantada et al. (2016) ศึกษาเกี่ยวกับ 5 องค์ประกอบสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้อันได้ 4) เงื่อนไขความรู้ และ 5) เงื่อนไขคุณธรรม พบว่าทุกองค์ประกอบส่งผลกระทบในทางบวกกับนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ สอดคล้องกับ Rana (2018) ที่ยกตัวอย่าง บริษัท นพดลพานิช จำกัด ในจังหวัดเชียงใหม่ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มาแก้ปัญหาห้ร้านค้าของตนให้พ้นจากภาวะวิกฤตในอดีตจนประสบความสำเร็จแล้วในปัจจุบัน

เนื่องด้วยนวัตกรรม ความยั่งยืน และการบริหารความเสี่ยง เป็นสิ่งสำคัญทางธุรกิจ ดังนั้นการผลิตกำลังคนด้านธุรกิจจึงต้องคำนึงถึงนวัตกรรม ความยั่งยืน และการบริหารความเสี่ยงเป็นสิ่งสำคัญด้วย ซึ่งคุณภาพของกำลังคนด้านธุรกิจในอนาคตนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของการศึกษาด้านธุรกิจในปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนานักเรียนสายธุรกิจให้เป็นไปตามคุณลักษณะที่จำเป็นทางธุรกิจจึงเป็นสิ่งที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาควรถือเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน ซึ่งกลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้คือการใช้ “รูปแบบการเรียนการสอน” ที่มีวัตถุประสงค์ตรงกับที่ครูต้องการ รูปแบบการเรียนการสอน คือ สภาพ ลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือและได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ (Khammanee, 2017) เนื่องจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชียเห็นความสำคัญของนวัตกรรมทางธุรกิจ การบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจ และความรับผิดชอบต่อสังคมในการทำธุรกิจ เพื่อการประกอบอาชีพในสายงานธุรกิจในอนาคต ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของโมเดลอินแคมป์ ได้แก่ นักเรียนมีผลการเรียนรู้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน (ด้านความรู้ในสาระการจัดการธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจเชิงนวัตกรรม การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจ และการทำโครงการธุรกิจ, ด้านทักษะการทำโครงการธุรกิจ การพัฒนาต้นแบบและวางแผนทางธุรกิจ, และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม และอดทน) (Budhtranon, 2020)

ดังนั้น วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชียจึงทดลองใช้โมเดลอินแคมป์ (รูปแบบการเรียนการสอนการทำโครงการธุรกิจเชิงนวัตกรรมที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร) ที่พัฒนามาจาก 4 หลักการ ได้แก่ การคิดเชิงออกแบบ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม “ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0” เพื่อตอบคำถามการวิจัย จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) เมื่อนักเรียนเรียนวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยการใช้โมเดลอินแคมป์ในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ผลการเรียนด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะอยู่ในเกณฑ์ใด 2) ระดับคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์ ตามความคิดเห็นของครู (หลังการใช้โมเดลอินแคมป์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0) อยู่ในระดับใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียน หลังการเรียนรู้รายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยใช้โมเดลอินแคมป์ ในด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. ศึกษาคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์ต่อครูที่ทดลองใช้โมเดลอินแคมป์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental study) มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกวิทยาลัยเอกชน ที่เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 วิทยาลัย แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้วิทยาลัยอาชีวศึกษา เทคโนโลยีเอเชีย เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นตามสาขาวิชา ในประเภทวิชาพาณิชยกรรม ได้กลุ่มตัวอย่าง เป็นครู จำนวน 9 คน โดยเป็นครูประจำสาขาวิชาการตลาด จำนวน 3 คน สาขาการบัญชี จำนวน 3 คน สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ จำนวน 3 คน และนักเรียน จำนวน 90 คน โดยเป็นนักเรียนสาขาวิชาการตลาด จำนวน 30 คน สาขาการบัญชี จำนวน 30 คน และสาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 3 ครู 9 คน ศึกษาคู่มือการใช้โมเดลอินแคมป์ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลคุณลักษณะของโมเดลอินแคมป์ แผนการจัดการเรียนรู้ เอกสารประกอบการเรียน แบบฝึกหัด และชุดเครื่องมือประเมินการเรียนรู้ (แบบฝึกหัด ใบมอบหมายงาน ข้อสอบวัดความรู้ แบบประเมินเอกสารโครงการเสนอจัดทำโครงการ ต้นแบบทางธุรกิจ แผนภาพโมเดลธุรกิจ รายงานโครงการ การนำเสนอโครงการด้วยวาจา สื่อนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ รูปแบบสไลด์ การเผยแพร่โครงการด้วยโปสเตอร์และสื่อดิจิทัล และคุณลักษณะอันพึงประสงค์) จากนั้นครูจัดการเรียนการสอนตามกำหนดการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ตามอัตราส่วนคะแนน ดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 : กำหนดการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ รายวิชา “ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0” (จำนวน 18 สัปดาห์/เวลาเรียน 36 ชั่วโมง)

สัปดาห์ที่	ชื่อหน่วยและสาระสำคัญประจำหน่วย	เครื่องมือประเมินการเรียนรู้	เวลาเรียน
หน่วยหลักที่ 1 : สร้างสรรค์นวัตกรรมและทำดีด้วยแรงบันดาลใจ Inspire to Contribute and Innovate			
1	ชื่อหน่วยย่อย : “เริ่มที่ตนเอง” 1) การรู้จักตนเอง 2) การวางแผนชีวิต 3) ความหมายและคุณค่าของการมีชีวิต 4) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 5) ความรับผิดชอบและการสร้างประโยชน์ให้กับสังคม	-แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินตนเอง	2 ชั่วโมง
2	ชื่อหน่วยย่อย : “เรียนรู้จากตัวจริง” 1) ตัวอย่างการทำธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการที่ดี 2) ตัวอย่างการทำธุรกิจเชิงนวัตกรรม 3) ตัวอย่างการทำธุรกิจที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	-แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินตนเอง	2 ชั่วโมง

ลำดับที่	ชื่อหน่วยและสาระสำคัญประจำหน่วย	เครื่องมือประเมินการเรียนรู้	เวลาเรียน
3 - 4	ชื่อหน่วยย่อย : “ถอดรหัสธุรกิจเชิงนวัตกรรมและการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจ” 1) ถอดรหัสองค์ประกอบของธุรกิจจากตัวอย่างธุรกิจ 2) ถอดรหัสหลักการของธุรกิจเชิงนวัตกรรมจากตัวอย่างธุรกิจ 3) ถอดรหัสหลักการของธุรกิจที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจจากตัวอย่างธุรกิจ 3) เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ข้อ ขององค์การสหประชาชาติ 4) แผนภาพโมเดล/แบบจำลองธุรกิจ (มี 9 ช่อง)	-แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง
หน่วยหลักที่ 2 : ใฝ่หาข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อแนวคิดใหม่ Compile, Critique and Ideate			
5 - 6	ชื่อหน่วยย่อย : “หลักการจัดการธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ” 1) ลูกค้าคือใคร 2) คุณค่าของสินค้าหรือบริการคืออะไร 3) ขยายผ่านช่องทางไหน 4) สร้างสายสัมพันธ์กับลูกค้าได้อย่างไร 5) ธุรกิจของเรามีทรัพยากรอะไรบ้าง 6) กิจกรรมที่ขับเคลื่อนธุรกิจคืออะไร 7) คู่ค้าคือใคร 8) มีโครงสร้างรายได้ได้อย่างไร 9) ค่าใช้จ่ายหลักของธุรกิจคืออะไร 10) มีการบริหารความเสี่ยงอย่างไร 11) กระบวนการ/การจัดการของธุรกิจเป็นอย่างไร 12) มีกลยุทธ์การตลาดอย่างไร 13) นวัตกรรมของเราคืออะไรที่โดดเด่น 14) ธุรกิจของเรามีความรับผิดชอบต่อสังคมหรือไม่ อย่างไร	-แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง
7 - 8	ชื่อหน่วยย่อย : “หลักการทำโครงการธุรกิจ” 1) การจัดทำบุคลิกลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย (Persona) 2) คุณลักษณะของลูกค้า (Customer Profile) 3) การนำเสนอคุณค่าที่ตรงความต้องการของลูกค้า (Problem-Solution Fit) 4) แผนภาพคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas) 5) คำอธิบายคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Description/Project Statement) 6) หลักการเลือกหัวข้อโครงการ 7) การทำเอกสารโครงการเสนอจัดทำโครงการ 8) การวางแผนการทำโครงการธุรกิจและการรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานโครงการเป็นระยะ	-แบบทดสอบวัดความรู้ -แบบประเมินต้นแบบทางธุรกิจ (งานเดี่ยว) -แบบประเมินแผนภาพโมเดลธุรกิจ (งานเดี่ยว) -แบบประเมินเอกสารโครงการเสนอจัดทำโครงการ -แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง

สัปดาห์ที่	ชื่อหน่วยและสาระสำคัญประจำหน่วย	เครื่องมือประเมินการเรียนรู้	เวลาเรียน
หน่วยหลักที่ 3 : ได้ปฏิบัติและทดสอบผลลัพธ์ Act and Test			
9 – 10	ชื่อหน่วยย่อย : “การพัฒนาไอเดียสู่ต้นแบบ” 1) การสร้างต้นแบบ 2) การทดสอบต้นแบบ 3) การพัฒนาต้นแบบให้ดีขึ้นโดยเรียนรู้จากลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย	-แบบประเมินต้นแบบทางธุรกิจ (งานกลุ่ม) -แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินรายงาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง
11 – 12	ชื่อหน่วยย่อย : “แผนภาพโมเดลธุรกิจสไลด์อินแคมป์” 1) หลักการทำแผนภาพโมเดลธุรกิจสไลด์อินแคมป์ (มี 14 ช่อง) 2) ทดลองดำเนินธุรกิจจริง	-แบบประเมินแผนภาพโมเดลธุรกิจ (งานกลุ่ม) -แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินรายงาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง
หน่วยหลักที่ 4 : พัฒนาสื่อและการสื่อสาร Message thru Media			
13 – 14	ชื่อหน่วยย่อย : “พัฒนาสื่อและการสื่อสาร” 1) สื่อดิจิทัล 2) สื่อสังคมออนไลน์ 3) การวิเคราะห์ตัวอย่างสื่อ 4) หลักการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์รูปแบบสไลด์ คลิปวิดีโอ 5) หลักการออกแบบข้อความ 6) หลักการออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์	-แบบประเมินรายงานโครงงาน -แบบประเมินสื่อนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์รูปแบบสไลด์ -แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินรายงาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง
15 – 16	ชื่อหน่วยย่อย : “แนวทางการนำเสนอและเผยแพร่โครงงาน” 1) หลักการทำรายงานโครงงาน 2) วิเคราะห์ตัวอย่างการนำเสนอโครงงาน 3) หลักการนำเสนอโครงงานด้วยวาจา 4) หลักการเผยแพร่โครงงานด้วยโปสเตอร์และสื่อดิจิทัล 5) การเตรียมพร้อมสำหรับวันนำเสนอโครงงาน (InCAMP Project Day) เช่น การจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ ฯลฯ	-แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินรายงาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน -แบบประเมินโดยเพื่อน -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง
หน่วยหลักที่ 5 : นำเสนอ ประเมิน และเผยแพร่ผลงาน Present, Assess and Diffuse			
17 – 18	ชื่อหน่วยย่อย : “วันนำเสนอโครงงาน (InCAMP Project Day)” 1) การประเมินการนำเสนอโครงงานบนเวที 2) การเผยแพร่โครงงานด้วยโปสเตอร์และสื่อดิจิทัล 3) สรุปประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันโดยทบทวนความรู้ที่เรียนมาตั้งแต่วันแรก	-แบบประเมินการนำเสนอโครงงานด้วยวาจา -แบบประเมินการเผยแพร่โครงงานด้วยโปสเตอร์และสื่อดิจิทัล -แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบประเมินตนเอง	4 ชั่วโมง

ตารางที่ 2 อัตราส่วนคะแนน (Mark Allocation) รายวิชา “ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0”

เครื่องมือประเมิน	ความรู้	ทักษะปฏิบัติ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์	น้ำหนักคะแนน (%)
ข้อสอบวัดความรู้	✓	-	-	20
แบบประเมินเอกสารโครงการเสนอจัดทำโครงการ	✓	✓	✓	5
แบบประเมินต้นแบบทางธุรกิจ	✓	✓	✓	15
แบบประเมินแผนภาพโมเดลธุรกิจ	✓	✓	✓	15
แบบประเมินรายงานโครงการ	✓	✓	✓	10
แบบประเมินการนำเสนอโครงการด้วยวาจา	✓	✓	✓	7
แบบประเมินสื่อนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์รูปแบบสไลด์	✓	✓	✓	6
แบบประเมินการเผยแพร่โครงการด้วยโปสเตอร์และสื่อดิจิทัล	✓	✓	✓	12
แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (แบบสังเกตพฤติกรรม แบบประเมินรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน), การนำเสนอแบบประเมินโดยเพื่อนและแบบประเมินตนเอง	-	-	✓	10

ขั้นตอนที่ 4 นำผลประเมินการเรียนรู้ (คะแนน) ของนักเรียน ที่ได้ใช้ชุดเครื่องมือประเมินการเรียนรู้ (Assessment Toolkit) ในคู่มือฯ มาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) โดยกำหนดเกณฑ์คุณภาพผลการเรียนรู้ ดังนี้

85% ขึ้นไป	หมายถึง	ผลการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก
75% - 84%	หมายถึง	ผลการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ ดี
65% - 74%	หมายถึง	ผลการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ ค่อนข้างดี
50% - 64%	หมายถึง	ผลการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์ พอใช้

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อประเมินคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์จากครูที่นำโมเดลอินแคมป์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 จำนวน 9 ท่าน แบบประเมินนี้มีข้อคำถาม จำนวน 9 ข้อซึ่งพัฒนามาจากการประยุกต์เนื้อหาจากมาตรฐานการประเมิน (The Program Evaluation Standards: A Guide for Evaluator and Evaluation Users) (Yarborough et al., 2011) และมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Likert Scale) 4 ระดับ โดยกำหนดการให้คะแนน ดังนี้

1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยมาก
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
3	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
4	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ผลการประเมินจากขั้นตอนที่ 5 ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดความหมายของค่าเฉลี่ย (M) ดังนี้

1.00 – 1.69	หมายถึง	รูปแบบฯ มีคุณประโยชน์ในระดับต่ำมาก
1.70 – 2.69	หมายถึง	รูปแบบฯ มีคุณประโยชน์ในระดับต่ำ
2.70 – 3.69	หมายถึง	รูปแบบฯ มีคุณประโยชน์ในระดับสูง

3.70 – 4.00 หมายถึง รูปแบบฯ มีคุณประโยชน์ในระดับสูงมาก

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียน หลังการเรียนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยใช้โมเดลอินแคมป์ ในด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตารางที่ 3 : ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังการเรียนการสอนโดยใช้โมเดลอินแคมป์

(n=90)

รายการประเมิน	M (%)	ความหมาย
ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ (Knowledge)		
จากหลักฐานแบบฝึกหัด/ใบงานและข้อสอบวัดความรู้		
: นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ต่อไปนี้ ในการทำ/สร้างสรรค์โครงงานธุรกิจ		
-การจัดการธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ	75	ดี
-การพัฒนานวัตกรรมทางธุรกิจ	80	ดี
-การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำธุรกิจ	81	ดี
-หลักการทำโครงงานธุรกิจ	83	ดี
ผลการเรียนรู้ด้านทักษะ (Skills) (พยานทักษะทางการคิดและทักษะการปฏิบัติ)		
จากหลักฐานแบบประเมินต้นแบบทางธุรกิจ : นักเรียนสามารถ		
-พัฒนาต้นแบบทางธุรกิจ (งานเดี่ยว)	75	ดี
-พัฒนาต้นแบบทางธุรกิจ (งานกลุ่ม)	85	ดีมาก
จากหลักฐานแบบประเมินแผนภาพโมเดลธุรกิจ : นักเรียนสามารถ		
-วางแผนธุรกิจโดยใช้แผนภาพโมเดลธุรกิจ (งานเดี่ยว)	79	ดี
-วางแผนธุรกิจโดยใช้แผนภาพโมเดลธุรกิจ (งานกลุ่ม)	81	ดี
จากหลักฐานแบบประเมินเอกสารโครงงาน : นักเรียนสามารถ		
-ทำเอกสารโครงการเสนอจัดทำโครงงาน	75	ดี
-ทำรายงานโครงงาน	72	ค่อนข้างดี
จากหลักฐานแบบประเมินการนำเสนอโครงงาน : นักเรียนสามารถ		
-การนำเสนอโครงงานด้วยวาจา (คะแนนรายบุคคล)	73	ค่อนข้างดี
-ทำสื่อนำเสนอโครงงานด้วยคอมพิวเตอร์รูปแบบสไลด์	82	ดี
จากหลักฐานแบบประเมินการเผยแพร่โครงงานด้วยโปสเตอร์และสื่อดิจิทัล : นักเรียนสามารถ		
-จัดทำโปสเตอร์เผยแพร่โครงงาน	76	ดี
-จัดทำสื่อดิจิทัลเผยแพร่โครงงาน	81	ดี
ผลการเรียนรู้ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attributes)		
จากหลักฐานแบบสังเกตพฤติกรรม, แบบประเมินรายงานความก้าวหน้าในการ		
ปฏิบัติงาน, การนำเสนอแบบประเมินโดยเพื่อนและแบบประเมินตนเอง : นักเรียนมี		
คุณลักษณะ		
มีความคิดสร้างสรรค์, พอประมาณ, มีเหตุผล, มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี,		
มีความรับผิดชอบ, มีความซื่อสัตย์ และ มีความอดทน	81	ดี

ข้อมูลจากตารางที่ 3 บ่งชี้ว่าระดับผลการเรียนรู้ของนักเรียน ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของแต่ละรายการประเมินอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับค่อนข้างดี - ระดับดีมาก ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับดี โดยรายการประเมินที่ได้คะแนน/ผลการประเมินอยู่ในอันดับที่สูงที่สุดและอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับดีมาก ได้แก่ การพัฒนาต้นแบบทางธุรกิจแบบงานกลุ่ม (85%) รองลงมาคือการ

ประยุกต์ใช้ความรู้ด้านหลักการทำโครงการธุรกิจ ไปทำ/สร้างสรรค์โครงการธุรกิจ (83%) และการทำสื่อแนะนำโครงการด้วยคอมพิวเตอร์รูปแบบสไลด์ (82%) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับดี ส่วนรายการประเมินที่ได้คะแนน/ผลการประเมินอยู่ใน 2 อันดับที่ดีที่สุดและอยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับค่อนข้างดี คือ การทำรายงานโครงการ (72%) และการนำเสนอโครงการด้วยวาจา (73%)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์ต่อครูที่ทดลองใช้โมเดลอินแคมป์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0

ตารางที่ 4 : แสดงระดับคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์ จากความคิดเห็นของครู

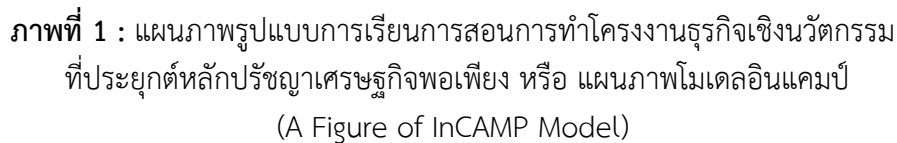
(n=9)

รายการประเมิน	M	SD	ความหมาย
1. โมเดลอินแคมป์ใช้ง่าย ไม่ซับซ้อน	3.77	0.44	สูงมาก
2. โมเดลอินแคมป์มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน สามารถนำไปใช้ได้ทันที	4.00	0.00	สูงมาก
3. โมเดลอินแคมป์มีความยืดหยุ่น สามารถปรับใช้/ประยุกต์ได้	3.77	0.44	สูงมาก
4. โมเดลอินแคมป์สนับสนุนการสอนนักเรียนให้เป็นผู้ประกอบการได้ดี	3.55	0.53	สูง
5. โมเดลอินแคมป์สนับสนุนการสอนการพัฒนาคุณธรรมทางธุรกิจได้ดี	3.66	0.50	สูง
6. โมเดลอินแคมป์สนับสนุนการสอนนักเรียนทำโครงการธุรกิจได้ดี	3.66	0.50	สูง
7. โมเดลอินแคมป์สนับสนุนการสอนการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจได้ดี	3.77	0.44	สูงมาก
8. การใช้โมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านเวลา	4.00	0.00	สูงมาก
9. การใช้โมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย	4.00	0.00	สูงมาก

ข้อมูลจากตารางที่ 4 บ่งชี้ว่าคุณประโยชน์ของรูปแบบการเรียนการสอนการทำโครงการธุรกิจเชิงนวัตกรรมที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามความคิดเห็นของครู ทุกรายการได้รับการประเมินคุณประโยชน์ในระดับสูงและมาก โดยรายการที่ได้รับการประเมินคุณประโยชน์อยู่อันดับที่สูงที่สุด 3 รายการ และอยู่ในระดับสูงมาก ได้แก่ โมเดลอินแคมป์มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน สามารถนำไปใช้ได้ทันที ($M = 4.00$), การใช้โมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านเวลา ($M = 4.00$), และการใช้โมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย ($M = 4.00$) รายการที่ได้รับการประเมินคุณประโยชน์อยู่อันดับที่ต่ำที่สุด และอยู่ในระดับสูง ได้แก่ โมเดลอินแคมป์สนับสนุนการสอนนักเรียนให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจได้ดี ($M = 3.55$)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ คือ การนำนวัตกรรมใหม่ทางการศึกษา ได้แก่ “โมเดลอินแคมป์” (หรือ รูปแบบการเรียนการสอนการทำโครงการธุรกิจเชิงนวัตกรรมที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร) มาใช้กับรายวิชาเพิ่มเติม “ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0” ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชีย (เป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร) ซึ่งโมเดลอินแคมป์ที่นำมาใช้นั้นมีคุณลักษณะที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.1) นำความรู้ (ได้แก่ การจัดการธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ การพัฒนานวัตกรรมทางธุรกิจ การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจ และการทำโครงการธุรกิจ) ไปใช้สร้างสรรค์/ทำให้เกิดโครงการธุรกิจที่มีนวัตกรรมและประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ของโมเดลอินแคมป์ ประกอบด้วย 1) กระบวนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน 2) สารสำคัญ 3) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยมุ่งผลการเรียนรู้เป็นหลัก ยึดหลักการเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลัง และครูคือผู้สร้างแรงบันดาลใจและอำนวยความสะดวก 4) การประเมินตามสภาพจริง การประเมินระหว่างเรียน การประเมินปลายทาง และการประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

ชื่อ “โมเดลอินแคมป์” ซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษ คือ InCAMP Model มีความสอดคล้องกับกระบวนการสอนของรูปแบบฯ เนื่องจากที่มาของชื่อนี้มาจากการนำอักษร 1-2 ตัวแรกของชื่อกระบวนการสอนของรูปแบบฯ ทั้ง 5 ขั้นตอนมาประกอบกัน ดังนี้

I มาจากคำว่า “Inspire” ของชื่อกระบวนการขั้นที่ 1 : Inspire to Contribute and Innovate (สร้างสรรค์นวัตกรรมและทำดีด้วยแรงบันดาลใจ)

C มาจากคำว่า “Compile” ของชื่อกระบวนการขั้นที่ 2 : Compile, Critique and Ideate (เฝ้าหาข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อแนวคิดใหม่)

A มาจากคำว่า “Act” ของชื่อกระบวนการขั้นที่ 3 : Act and Test (ได้ปฏิบัติและทดสอบผลลัพธ์)

M มาจากคำว่า “Message” ของชื่อกระบวนการขั้นที่ 4 : Message thru Media (พัฒนาสื่อและการสื่อสาร)

P มาจากคำว่า “Present” ของชื่อกระบวนการขั้นที่ 5 : Present, Assess and Diffuse (นำเสนอ ประเมิน และเผยแพร่ผลงาน)

อีก 1 เหตุผลของการใช้ชื่อ “โมเดลอินแคมป์ (InCAMP Model)” คือ จากวัตถุประสงค์ของโมเดลอินแคมป์ คือ การให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ ที่นำไปสู่ผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้น “ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน” นั้นเปรียบเสมือน “ทิศเหนือ” ซึ่งก่อนการเดินทางโดยใช้เข็มทิศนำทางนั้น ผู้ใช้จะต้องตั้งทิศโดยยึดทิศเหนือเป็นหลัก แล้วจะทราบทิศอื่นๆ ต่อไป เข็มทิศนิยมใช้ในกลุ่มคนตั้งค่ายพักแรม หรือที่เรียกว่า “แคมเปอร์ (Camper)” ซึ่งมีการฟ้องเสียงของคำว่า “แคมป์” ที่มาจากอินแคมป์ และแคมเปอร์ ด้วยเหตุนี้จึงสังเกตได้ว่าแผนภาพของโมเดลอินแคมป์มีลักษณะเหมือนเข็มทิศ

3) รายวิชา “ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0” เป็นรายวิชาที่จัดทำขึ้นสำหรับใช้กับโมเดลอินแคมป์เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของโมเดลฯ รายวิชาผู้ประกอบการพอเพียงมีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้ “ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการทำโครงการธุรกิจเชิงนวัตกรรมที่ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ นวัตกรรมทางธุรกิจ, การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำธุรกิจ หลักการทำโครงการธุรกิจการพัฒนาต้นแบบและวางแผนทางธุรกิจ โดยดำเนินงาน แก้ไขปัญหา ประเมินผล ทำรายงาน และนำเสนอผลงาน โดยดำเนินการเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มตามลักษณะของงาน ให้แล้วเสร็จในระยะเวลาที่กำหนด” ส่วนขั้นตอนการนำโมเดลอินแคมป์ไปใช้นั้น เริ่มจากการศึกษาความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ เครื่องมือประเมินการเรียนรู้ และวิธีสอน จากนั้นปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของโมเดลอินแคมป์ 5 ขั้นตอนพร้อมสวมบทบาทครูที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนตามที่ระบุไว้ในคู่มือการใช้โมเดลอินแคมป์ (Budhtranon, 2020)

การนำโมเดลอินแคมป์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเพิ่มเติม “ผู้ประกอบการพอเพียง 4.0” (ซึ่งเป็นรายวิชาที่จัดทำขึ้นสำหรับการใช้โมเดลอินแคมป์โดยเฉพาะ) กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชีย (ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรงของโมเดลอินแคมป์) นั้น เมื่อครูปฏิบัติตามขั้นตอนในคู่มือการใช้โมเดลอินแคมป์ได้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดีทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 มาจากผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังการทดลองใช้โมเดลอินแคมป์ (โมเดลที่ยึดหลักการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน) ที่มุ่งการพัฒนาโครงงานธุรกิจและพัฒนานักเรียนให้มีผลการเรียนรู้ครอบคลุม 3 ด้าน (ได้แก่ 1. ด้านความรู้ในสาระการจัดการธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจเชิงนวัตกรรม การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจ และการทำโครงงานธุรกิจ 2. ด้านทักษะการทำโครงงานธุรกิจ การพัฒนาต้นแบบและวางแผนทางธุรกิจ และ 3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ : มีความคิดสร้างสรรค์ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และอดทน) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี – ดีมาก ทุกด้าน ในภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดหลักการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งผลในทางบวกต่อการเรียนรู้ของนักเรียน อาทิ งานวิจัยของ Lubis et al. (2019) ที่ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่อิงหลักการการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สำหรับชั้นเรียนผู้ประกอบการแผนกต้อนรับและการบัญชี ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีแรงจูงใจเพิ่มขึ้นและผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้น, และงานวิจัยของ Ariwibowo, Slamet and Syamwil (2018) ที่ได้พัฒนาและดำเนินการตามรูปแบบการเรียนการสอนที่อิงหลักการการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่บูรณาการความเป็นผู้ประกอบการและการเรียนรู้การปรับแต่งรถจักรยานยนต์ ผลการวิจัยพบว่าทักษะด้านเทคนิคและการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนในชั้นเรียนที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น สูงขึ้นอย่างมาก

ผลการวิจัยเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่พัฒนาครบทั้ง 3 ด้านและอยู่ในเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดีทั้ง 3 ด้านนั้น สะท้อนให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งเสริมการบูรณาการศาสตร์ที่จำเป็นและการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง อีกทั้งสาระสำคัญในทำโครงงานธุรกิจโดยใช้โมเดลอินแคมป์ ในรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 (ซึ่งประกอบด้วย ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ นวัตกรรมทางธุรกิจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการบริหารความเสี่ยง) มีความจำเป็นทั้งหมด ด้วยธุรกิจจะเจริญเติบโตได้ก็ต้องมีความรู้ทางธุรกิจที่แข็งแกร่งผนวกกับการนวัตกรรมการทางธุรกิจที่ต้องไม่ลืมความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) ยิ่งทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมของธุรกิจให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานนั้นยังเป็นแนวทางการเรียนการสอนที่ครูอาชีวศึกษาค้นเคยอยู่แล้ว เนื่องจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2562 มีรายวิชาบังคับคือโครงงานพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพ ดังนั้นครูอาชีวศึกษาส่วนใหญ่จึงสามารถนำโมเดลอินแคมป์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างคล่องแคล่วเนื่องจากมีความคุ้นเคยกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 มาจากผลการประเมินคุณประโยชน์ของโมเดลอินแคมป์ตามความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับที่สูงและสูงมาก ทุกรายการประเมิน (รายการที่ได้รับการประเมินในอันดับสูงสุด 3 รายการ และอยู่ในระดับสูงมากทั้งหมด ได้แก่ โมเดลอินแคมป์มีองค์ประกอบสำคัญที่ครบถ้วน ครูสามารถนำไปใช้ได้ทันที และ/หรือ ประยุกต์ใช้ได้, โมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านเวลา, และโมเดลอินแคมป์ให้ความคุ้มค่าด้านค่าใช้จ่าย) สอดคล้องกับงานวิจัยที่แสดงถึงผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้นของนักเรียนจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง อาทิ งานวิจัยของ Khuenkaew and Noppalit (2016) ที่ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงสถิติของนักศึกษาในระดับ อุดมศึกษา ผลการใช้รูปแบบฯ พบว่านักศึกษามีระดับการคิดเชิงสถิติสูงขึ้นในทุกด้าน

ภายหลังการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบฯ และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบฯ และงานวิจัยของ Wattanaburanon (2016) เกี่ยวกับโมเดลเลิฟ (Love Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่สร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับผู้เรียน ระดับอุดมศึกษา ทั้งในด้านความดี (การรักษาศีล 5) ความจริง (ธรรมชาติของชีวิตที่พึงปฏิบัติได้) และความรู้ปฏิบัติ (การรู้และปฏิบัติ) รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในวิชาสุขศึกษา ที่พบว่า สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะที่ดีต่อสุขภาพ และสามารถปฏิบัติตนเพื่อสุขภาพที่ดี ตลอดจนมีความฉลาดรู้ทางสุขภาพ (Health Literacy) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น แล้วยังช่วยสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของโมเดลจากความคิดเห็นของครู สะท้อนให้เห็นว่าการเลือกรูปแบบการเรียนการสอนให้ตรงกับผลการเรียนรู้ที่หวังและการแก้ปัญหาที่ตรงจุด ส่งผลให้การเรียนการสอนของครูเป็นไปตามที่ครูกำลังหวังได้เป็นอย่างดี เนื่องด้วยโมเดลอินแคมป์ได้พัฒนามาจากการศึกษาสภาพ/ปัญหาของการเรียนการสอนโครงการธุรกิจในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับปัญหาการเรียนการสอนโครงการธุรกิจของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีเอเชีย (ได้แก่ ปัญหาค่าใช้จ่ายที่สูงในการทำโครงการธุรกิจ) โมเดลอินแคมป์สามารถแก้ปัญหานี้ได้จากขั้นตอนการสอนที่เกี่ยวกับการสร้างต้นแบบนวัตกรรมทางธุรกิจ (Prototype) ซึ่งเป็นการทำแบบจำลองแนวคิด/ไอเดียธุรกิจด้วยกระดาษก่อน จากนั้นนำแนวคิด/ไอเดียธุรกิจที่จำลองด้วยกระดาษนี้ไปศึกษากับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเพื่อปรับปรุงแนวคิด/ไอเดียธุรกิจก่อนการทดลองทำธุรกิจจริง อีกทั้งโมเดลอินแคมป์เน้นการวางแผนธุรกิจผ่านการทำแผนภาพโมเดลธุรกิจ (Business Model Canvas) ซึ่งถือเป็นการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจโดยการวางแผนที่รอบคอบก่อนการทดลองทำธุรกิจจริง ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลา เนื่องจากการทดสอบแนวคิด/ไอเดียธุรกิจผ่านการพัฒนาต้นแบบทางธุรกิจและวางแผนธุรกิจผ่านการทำแผนภาพโมเดลธุรกิจจนมั่นใจและรอบคอบอย่างระมัดระวัง ก่อนการลงทุนทดลองทำธุรกิจจริง

สรุป

โมเดลอินแคมป์ให้คุณประโยชน์กับครู นักเรียน และยังเหมาะสมกับเวลาและสถานที่ ด้านความเหมาะสมของเวลา คือ วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นโดยฉับพลัน ได้แก่ การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) ในด้านความเหมาะสมของสถานที่ นอกเหนือจากความเหมาะสมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาแล้วยังหมายรวมถึงสังคมและประเทศไทยด้วย ด้วยโมเดลอินแคมป์มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนให้มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับนโยบาย “ประเทศไทย 4.0 หรือ THAILAND 4.0” ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-Based Economy) และวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้แก่ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังนั้นการเลือกใช้รูปแบบ (โมเดล) การเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของนักเรียน และมีองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่ครบถ้วน ถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ครูสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้ การที่ครูกำหนดผลการเรียนรู้ของนักเรียน (พร้อมกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการประเมินที่สอดคล้องกัน) ไปในทิศทางในการทำโครงการธุรกิจที่มีนวัตกรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจ จึงถือเป็นทางหนึ่งในการนำนโยบายของประเทศ (ด้านนวัตกรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมทางธุรกิจ) และส่งเสริมการทำธุรกิจด้วยความไม่ประมาท (มีการบริหารความเสี่ยง) มาสู่นักเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญด้านธุรกิจของประเทศไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

โมเดลอินแคมป์ให้คุณประโยชน์กับนักเรียนคือนักเรียนมีผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการทำโครงการธุรกิจที่มีนวัตกรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคมและการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจ และให้คุณประโยชน์ต่อครูในฐานะทางเลือก/กลยุทธ์หนึ่ง (ที่มีองค์ประกอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ที่ครบถ้วน) ในการพัฒนานักเรียนให้มีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ดังนั้นการนำโมเดลอินแคมป์ไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ดังกล่าวนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ในกรณีที่ใช้โมเดลอินแคมป์กับรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 (ซึ่งเป็นรายวิชาเพิ่มเติมที่จัดทำขึ้นสำหรับการใช้โมเดลอินแคมป์โดยเฉพาะ) กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร ครูสามารถใช้โมเดลอินแคมป์ได้ทันทีโดยอาจปรับประยุกต์หรือไม่ก็ได้ เนื่องด้วยโมเดลอินแคมป์ได้พัฒนามาจากกลุ่มนักเรียนเดียวกัน อีกทั้งสาระสำคัญของรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 ได้ถูกบรรจุในโมเดลอินแคมป์แล้ว

1.2 ในกรณีที่ครูนำโมเดลอินแคมป์ไปใช้กับรายวิชาอื่นๆ ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม เช่น รายวิชาการออกแบบตราสินค้า รายวิชาการค้าอิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) ครูควรเพิ่มเติมสาระสำคัญของรายวิชานั้นๆ เข้าไปด้วย เช่น หลักการออกแบบ การใช้โปรแกรมสำหรับ e-commerce เป็นต้น และสามารถปรับ/เพิ่มผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง แนวทางการจัดการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ให้ครอบคลุมสาระสำคัญของรายวิชานั้นๆ ด้วย

1.3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสามารถนำโมเดลอินแคมป์ไปใช้ควบคู่กับรายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 โดยอาจกำหนดให้รายวิชาผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 เป็นรายวิชาเพิ่มเติมของสถานศึกษา หรือนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมผู้ประกอบการพอเพียง 4.0 และโมเดลอินแคมป์ไปใช้กับกิจกรรมเสริมหลักสูตร (เช่น ศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการของสถานศึกษา, ชมรมผู้ประกอบการ, ฯลฯ) เพื่อผลิตนักเรียนให้มีคุณสมบัติตรงตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2562, แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561, มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561, ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ด้วยข้อจำกัดของโมเดลอินแคมป์ คือ โมเดลฯ ถูกพัฒนาและออกแบบมาโดยใช้ข้อมูลของการเรียนการสอนโครงการธุรกิจในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานครเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต ดังนี้

2.1 ทดลองใช้โมเดลอินแคมป์กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในประเภทวิชาอื่นๆ อาทิ ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, ประเภทวิชาคหกรรม เป็นต้น

2.2 ทดลองใช้โมเดลอินแคมป์กับรายวิชาอื่นๆ ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2562 หรือกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร (เช่น ชมรมหรือศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการ เป็นต้น) ให้กับนักเรียนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม หรือ ให้กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในประเภทวิชาอื่นๆ อาทิ ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, ประเภทวิชาคหกรรม เป็นต้น

2.3 จัดทำงานวิจัยที่ส่งเสริมความรู้ความสามารถในการทำธุรกิจที่มีนวัตกรรม มีการบริหารความเสี่ยงและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 17 ข้อ (Sustainable Development Goals: SDGs) ให้กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในสายงานธุรกิจอันส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยและโลก

References

- Ariwibowo, B., Slamet, A., & Syamwil, S. (2018). Development of Learning Model of Project-Based Learning Integrated with Entrepreneurship in the Productive Learning Motorcycle Tune-Up Competence. *Journal of Vocational Career Education, JVCE* 3(1), 1-9.
- Budhtranon, W. (2020). *An Instructional Model for Creating an Innovative Business Project Applying the Sufficiency Economy Philosophy for Private Vocational Colleges in Bangkok*. (Doctoral Dissertation). Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Contipelli, E., & Picciau, S. (2020). *Post-Covid-19 Rebuilding our Paradigms Through Sustainable Development Goals and the Sufficiency Economy Philosophy*. New York: IndraStra Global.
- Cordeva, M. F., & Celone, A. (2019). SDGs and Innovation in the Business Context Literature Review. *Sustainability*, 11(7043), MDPI.
- Jeenaboonrueang, S. (2018). Sufficiency Economy Philosophy: A Way toward Business Sustainability. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University*, 13(2), 1-13.
- Khammanee, T. (2017). *Principles of Instruction*. Bangkok: Chulalongkorn University Printings.
- Khewpairee, V., & Khewpairee, D. (2017). Risk Management Model Compatible Sufficiency Economy Philosophy for Community Enterprise in Bangkok. *Proceedings of the 4th National Research Conference* (pp. 451- 461) . Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.
- Khuenkaew, P., & Noppalit, T. (2016). Development of Learning Provision Model for 21st Century Learners to Promoting Statistical Thinking among Higher Education Students. *Far Eastern Academic Journal*, 10(3), 81-98.
- Lubis, A. L., Jalinus, N., Abdullah, R., & Hayadi, B. H. (2019). Project-Based Entrepreneurship Education Model in Vocational High Schools. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 8(6), 145-147.
- Maesincee, S. (2017). *SEP for SDGs: Move Forward to Thailand 4.0*. Now and The Future of SDGs in Thailand Public Seminar. Bangkok: Novotel Hotel.
- National Strategy Secretariat Office, Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *National Strategy 2018 – 2037 (Summary)*. (1st ed.). Bangkok: National Strategy Secretariate Office.
- Pedersen, C. S. (2018). The UN Sustainable Development Goals (SDGs) Are a Great Gift to Business. *25th CIRP Life Cycle Engineering (LCE) Conference, 30 April - 2 May 2018*. Denmark: Copenhagen CIRP, Elsevier.
- Rana, S. (2018). Principles of Sufficiency Economy and Sustainable Development. *Shodh Gyaan*, 5(2), 27–30.
- Secretariate of the Cabinet. (2017). *Thai Khu Fah Periodical*. Bangkok: Government House.

- Siriphatrasophon, S. (2020). The COVID – 19 Pandemic: Impacts on Thai Small and Mediums Enterprises and Strategies for Revival. *Journal of the Association of Researchers*, 25(2), 10-30.
- Suntrayuth, S. (2018). The Sufficiency Economy Philosophy and Small and Medium-Sized Enterprises in Thailand. *International Review of Management and Marketing*, 8(2), 33-39.
- Thailand Board of Investment (BOI). (2017). Thailand 4.0 Means Opportunity Thailand. *Thailand Investment Review*, 27(1), 3-5. Bangkok: Office of the Board of Investment.
- Thongpoon, S., Ahmad, N. H., & Mahmud, I. (2017). Sustainable Approach towards Thai SMEs: The Effects of Country Philosophy of Sufficiency Economy and Government Support. In Ahmad, H. N., Ramayah, T., Halim, H. A., & Rahman, S. A. (Eds.), *Handbook of Research on Small and Medium Enterprises in Developing Countries*, 1- 22. Pennsylvania: GIG Global.
- Todeschini, B. V., Cortimiglia, M. N., Callegaro-de-Menezes, D., & Ghezzi, A. (2017). Innovative and Sustainable Business Models in the Fashion Industry: Entrepreneurial Drivers, Opportunities and Challenges. *Business Horizon*, 60, 759-770.
- United Nations. (2020). *The 17 Goals*. Retrieved June 25, 2020, from <https://sdgs.un.org/goals>
- U-tantada, S. et al. (2016). Sufficiency Economy and Sustainability. *The 2nd Multidisciplinary Research and Innovation for Globally Sustainable Development (MRIGSD)*.
- Wattanaburanon, A. (2016). *Development Research of LOVE Model for Enhancing Comprehensive Humanization: A Research Program for Higher Education Students*. Bangkok: O.S. Printing House.
- Winit, W., & Kantabutra, S. (2017). Sustaining Thai SMEs Through Perceived Benefits and Happiness. *Management Research Review*, 40(5), 567-577.
- World Health Organization. (2020). *WHO Director-General's Opening Remarks at the Media Briefing on COVID-19*. Retrieved March 12, 2021 from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Yarbrough, D. B., Shulha, L. M., Hopson, R. K. & Caruthers, F. A. (2011). *The Program Evaluation Standards: A Guide for Evaluators and Evaluation Users*. California: SAGE Publications, Inc.

ภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช*

The Representation of Modern Society in the Short Stories Written by Praeploy Wanat

นิศานาญ โสภาพล

Nisanart Sopapol

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Nisanart.s@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช และ 2) เพื่อศึกษากลวิธีตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช จากรวมเรื่องราววัลนักเขียนนกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ 24 ชั่วโมง จำนวน 14 เรื่อง การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย 1.สรุปได้ว่าภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช มีการนำเสนอภาพตัวแทนทางสังคม 6 ประเภท ได้แก่ 1) ภาพตัวแทนด้านครอบครัว พบมากที่สุดคือ 2) ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ พบรองลงมา 3) ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ 4) ภาพตัวแทนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5) ภาพตัวแทนด้านการแข่งขันทางสังคม และ 6) ภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ ตามลำดับ ลักษณะเด่นอีกด้านหนึ่งในเรื่องสั้นของแพรพลอย วนัช 2. ที่ผู้วิจัยพบว่าเรื่องสั้นนี้มีกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องไว้อย่างน่าสนใจ พบการตั้งชื่อเรื่อง จำนวน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่อง หรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง พบมากที่สุด 2) การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญ 3) การตั้งชื่อเรื่องให้มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงข้ามกัน และ 4) การตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำบอกกาลเวลา ซึ่งการตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของแพรพลอย วนัช เป็นการใช้คำสั้น อ่านเข้าใจง่าย คำแปลกใหม่ ชวนอ่านอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: ภาพตัวแทนทางสังคม; กลวิธีการแต่ง; เรื่องสั้น; ยุคใหม่

Abstract

The research article entitled “The Representation of Modern Society in the Short Stories Written by Praeploy Wanat” consisted of the following objectives: 1) to investigate the representation of modern society in the short stories written by Praeploy Wanat; and 2) to explore the strategies of Praeploy Wanat for naming short stories in a 14-topic book titled "A collection of short stories by Kanokphong Songsomphan Award-winning writer, 24 hours." The study employed a qualitative research method, and the obtained data were presented in a descriptive analysis.

*Received October 17, 2022; Revised November 4, 2022; Accepted November 14, 2022

From the study, the following findings are found: 1) In the short stories written by Praeploy Wanat, there are six representations of modern, listed below in descending order from most common to least common: (1) Family, (2) Sexual behavior, (3) Friendship, (4) Interpersonal relationships, (5) social stratification, and (6) Dishonesty; 2) Another outstanding aspect of Praeploy's short story that the researcher found intriguing is the story naming strategies. There are four strategies for naming story titles, listed below in descending order from most common to least common: (1) Naming titles based on the theme or main idea of the story; (2) Naming titles after the main characters; (3) Naming titles with contradictory or opposing meanings; and (4) Naming titles specifying periods of time. Praeploy Wanat always names her short stories with short, easy-to-understand words as well as unique words that entice readers to read them.

Keyword: Social Representation; Writing Strategies; Short Stories; Modern Society

บทนำ

เรื่องสั้นจัดว่าเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของสังคมในยุคสมัย และนำเสนอความเป็นอยู่ของคนในสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และรวมถึงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และยังสะท้อนปัญหาสังคมอย่างตรงไปตรงมา ตามที่ Royal Institute Dictionary (2013) อธิบายความหมายว่า เป็นบันเทิงคดีร้อยแก้วรูปแบบหนึ่ง มีลักษณะคล้ายนวนิยาย แต่สั้นกว่า โดยมีเหตุการณ์ในเรื่องและตัวละครน้อย มักจบแบบพลิกความคาดหมายหรือจบแบบทิ้งท้ายให้คิด สิ่งสำคัญไม่ว่าจะเป็นการเล่นหรือการอ่านเรื่องสั้น ผู้อ่านหรือผู้เขียนจะต้องทำความเข้าใจเนื้อหา และองค์ประกอบของเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งๆ นั้นจะมีองค์ประกอบต่างๆ ที่ผู้แต่งจะเทคนิคเพื่อสร้างสรรค์เรื่องราวไว้อย่างลงตัว และน่าอ่าน

เรื่องสั้นที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านส่วนมากในปัจจุบันนี้มีคนอ่านเฉพาะกลุ่ม เน้นการตีแผ่เรื่องราวของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ซึ่งผู้เขียนมองว่าเรามีพลังที่พอจะเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเป็นตัวกลางในการส่งสารให้ผู้อื่น ที่มองสังคมในหลากหลายมุมมอง อีกทั้งยังเอาประสบการณ์ต่างๆ ในสังคมเป็นตัวกำหนดความคิดของนักเขียนที่ปรากฏในงานเขียนอีกด้วย เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลและเป็นเรื่องที่น่าสนใจได้แก่ รวมเรื่องสั้นรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ 24 ชั่วโมง ของแพรวพลอย วนิช ประจำปี 2562 และได้รับพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ให้ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น ประจำปี 2563 จนได้รับรางวัลรองชนะเลิศและเป็นที่ยกย่องงานชิ้นนี้เป็นแนวเพื่อชีวิตยุคใหม่ ซึ่งเข้ากับบริบทภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ที่ผู้คนเปลี่ยนแปลงไป

แพรวพลอย วนิช ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมและการดำรงชีวิตในปัจจุบันยังคงมีอยู่และสำคัญมาก ผู้คนเฉพาะกลุ่มก็มากขึ้น แพรวพลอย วนิช จึงเน้นการทำให้คนได้รับรู้เรื่องภาพสังคมมากขึ้น เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปหลายรูปแบบ ตามยุคสมัย Kanlapaphruek (2020) ได้กล่าวถึงเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ว่าเป็นรวมเรื่องสั้นที่ถ่ายทอดห้วงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ แห่งการเป็นมนุษย์ในยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างดั่งลึก ชุ่มชื้น และชวนให้สะท้อนใจได้มากที่สุด ในบรรดานักเขียน เพราะในขณะที่กลุ่มนักเขียนชายมักมีจุดเด่นที่ฝีมือลายมือ เทคนิคลีลาการประพันธ์อันโดดเด่นและแปลกใหม่ จนบางครั้งก็อาจรู้สึกได้ว่าตัวงานค่อนข้างจะหนักไปในทางที่ภาษาการวิจารณ์เรียกกันว่า cerebral คือ กระตุ้นสมองและปัญญาความคิดมากกว่าจะลงลึกและดั่งทิ้งไปสู่สิ่งที่อยู่ภายในหัวใจ แต่เรื่องสั้นใน 24 ชั่วโมง กลับเน้นการเปิดเปลือยภาวะภายในต่างๆ ของตัวละครอย่าง

emotional จนทำให้เราได้เห็นมิติความเป็นมนุษย์ของพวกเขามากกว่า อีกทั้งเนื้อหายังจำกัดบริเวณท้องเรื่องให้อยู่กับพื้นที่ในบ้าน การใช้ชีวิตกับคนใกล้ชิดในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด ณ สถานที่ทำงานต่างๆ อย่างสมถะเรียบง่าย รวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรวพลอย วนัช จึงเป็นหนังสือดี มีการตั้งคำถามแล้ว ชวนให้คิดให้ตีความจึงมีความน่าสนใจและน่าอ่านเป็นอย่างยิ่ง

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น เรื่องสั้นน่าจะมีอิทธิพลส่งผลการนำเสนอภาพตัวแทนลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวพลอย วนัช ในรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง เป็นเรื่องสั้นที่มีความน่าสนใจ มีความสมบูรณ์แบบพร้อมทั้งในแง่เนื้อหาและกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง มีคำโปรยไว้ปกหน้าและคำโปรยปกหลัง ที่ทำให้ดึงดูดใจผู้อ่าน ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนัช ในรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง โดยมุ่งที่จะศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ และกลวิธีการแต่งเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนัช และคาดว่าจะทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนัช นี้ ซึ่งเป็นงานเขียนที่สะท้อนภาพในสังคมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนัช
2. เพื่อศึกษาวิธีการตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนัช

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบในการวิจัย รวมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเรื่องสั้น ของ แพรวพลอย วนัช รวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง มีจำนวนเรื่องสั้นทั้งหมด 14 เรื่อง ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นรวบรวมมูล

- 1.1 ศึกษาเนื้อหารวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรวพลอย วนัช
- 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น
- 1.3 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง
- 1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพตัวแทน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้น ของแพรวพลอย วนัช ในผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดเกี่ยวกับภาพตัวแทน (Representation) โดย Hall (1997) ได้กล่าวสรุป “ภาพตัวแทน” หมายถึง ภาพสรรพสิ่งที่เราถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้รับรู้ ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด แต่เนื่องจากภาษาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากสังคมและวัฒนธรรม ดังเมื่อต่างสังคมก็ต่างภาษา ต่างความเข้าใจ ผู้ที่ร่วมสังคมและภาษาเดียวกันจึงจะมีความเข้าใจเดียวกันต่อภาพตัวแทนนั้นๆ โดยกระบวนการสร้างภาพตัวแทนเกิดจากการเชื่อมโยงกันจากสรรพสิ่ง, แนวคิด, สัญลักษณ์ ออกมาเป็นภาพตัวแทน ภาพที่ออกมาสามารถสะท้อนแนวคิด ความเชื่อหรืออคติที่เรามีต่อสิ่งหนึ่งๆ ได้ และภาพตัวแทนไม่ใช่สิ่งที่สะท้อนความเป็นจริง แต่เป็นเหมือนโลกอีกใบหนึ่งที่เกิดจากความเป็นจริง

2.2 วิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนัช ใช้แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง ได้สรุปจากกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง Puntakerngamorn (1998) ได้กล่าวว่า การตั้งชื่อเรื่องสั้นมีความสำคัญมาก วิธีการตั้งชื่อเรื่องนวนิยายและเรื่องสั้น มีข้อสังเกตบางประการ นักเขียนรุ่นใหม่มักตั้งชื่อโดยใช้ วลีหรือถ้อยคำที่บ่งบอกถึงแนวคิดของเรื่องมากกว่าจะตั้งตามวิธีอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องสั้น จะพบว่านักเขียน

รุ่นใหม่บางคนจะตั้งชื่อเรื่องลักษณะใดลักษณะหนึ่งจนกลายเป็นเอกลักษณ์เช่นเดียวกับนักเขียนรุ่นก่อน ๆ ที่นิยมตั้งชื่อเรื่องในงานเขียนของตนไปในแนวเดียวกัน บางทีก็ตั้งชื่อเรื่องเพื่อให้รู้ว่าเป็นหนังสือหรือผลงานในชุดเดียวกัน และจำแนกการตั้งชื่อเรื่องไว้หลายวิธี คือ การตั้งชื่อเรื่องตามตัวละคร การตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์สำคัญหรือลักษณะสำคัญของตัวละคร การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องให้มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงกันข้ามกัน และการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำบอกกาลเวลา เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียบเรียงผลการวิจัย สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช จากรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง จำนวน 14 เรื่อง มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช ผลการวิเคราะห์พบว่าภาพตัวแทนทางสังคม สามารถแบ่งออกได้ 6 ประเภท ได้แก่ ภาพตัวแทนด้านครอบครัว ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ ภาพตัวแทนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาพตัวแทนด้านการแบ่งชนชั้นทางสังคม และภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ ในเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรพลอย วนัช จำนวน 14 เรื่อง ได้นำภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ พบว่า 1) ภาพตัวแทนด้านครอบครัว จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ซุปฟักทอง ผีเสื้อ รุ่งพี พิชชา และซูชิชิ้นสุดท้าย 2) ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องตุ๊กแก แชนเดอร์เลียร์ บังเหียน และสแต็ก 3) ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแผลสีเทา และคนแปลกหน้า 4) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จำนวน 1 เรื่อง คือเรื่องรอยเวลา 5) ภาพตัวแทนด้านการแบ่งชนชั้นทางสังคม จำนวน 1 เรื่อง คือเรื่องกระดูกซูป และ 6) ภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่องเตากับเส้นด้าย ตัวอย่างดังนี้

ภาพตัวแทนด้านครอบครัว ในเรื่องสั้นของแพรพลอย วนัช ในเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง พบว่ามีภาพแทนด้านครอบครัว สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านจิตใจ ด้านความรักความหวังของคนในครอบครัว และด้านปัญหาครอบครัว ดังตัวอย่างในเรื่องสั้นผีเสื้อ

ตัวอย่าง

“วันนี้แม่ดูสดชื่น” ลูกชายพูดอย่างเอาใจ “เดี๋ยวกินเสร็จแล้วแม่จะนวดขาให้แม่นะว่าแต่ช่วงนี้แม่ไม่ต้องไปโรงพยาบาลแล้วหรือ”

“ไปเท่าจำเป็นจะ แม่ดีขึ้นแล้ว”

“เอ! หมอบอกแม่หายแล้วหรือครับ ดีใจที่สุดเลย!”

จกกุสิจจอตักข้าวให้พลอยและลูก นี่คือน้ำแรกของครอบครัวที่หมอบอกข่าวร้าย บรรยากาศบนโต๊ะอาหารวันนั้นเป็นไปอย่างสดชื่น...”

(Peeseua, 2019)

จากตัวอย่างเรื่องสั้น พบว่าภาพตัวแทนด้านครอบครัว ในด้านความรักความหวังของคนในครอบครัว เห็นภาพช่วงเวลาที่ดีที่สุดให้อยู่ได้นานที่สุด เพื่อที่จะเก็บไว้เป็นความทรงจำในวันที่ภรรยาของเขา นั้นไม่อยู่แล้วและลูกชายก็ดูสดใสเมื่อเห็นอาการของแม่นั้นดีขึ้น เพราะแม่ได้มาทานข้าวกับเขาทั้งๆ ที่เมื่อก่อนนั้นแม่ทาน แต่อาการของแม่ เมื่อได้กินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตากันลูกชายมีความตื่นเต้นและดีใจ คอยถามไถ่พูดคุยกับ แม่ด้วยความสดใสไร้เรงและมีความสุข การให้ความสำคัญกับคนในครอบครัว จึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่

ควรมอบให้แก่กัน การมอบความรักให้แก่ลูกเป็นสิ่งที่ทำให้เขาเติบโตและเข้มแข็ง เรื่องสั้นของ 24 ชั่วโมง ได้แสดงภาพตัวแทนด้านครอบครัวพบมากที่สุด เพราะครอบครัวคือสถาบันแรกในการอบรมเด็กเพื่อที่จะให้เขาออกมาอยู่ร่วมกับคนในสังคม เพราะฉะนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันหลักที่สำคัญที่สุดของสังคม

ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ เป็นเรื่องที่พบบรองลงมาจากภาพตัวแทนด้านครอบครัว ซึ่งเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง แพรพลอย วนัช นำเสนอภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างเรื่อง ตึกแก

“ฟังดูเหมือนโง่ แต่พี่กลัวเหลือเกิน เมื่อเขาสั่งห้ามไม่ให้บอกใคร แต่พี่ลนลานทำตามอย่างไม่มีข้อแม้ ไม่กล้าแม้แต่จะคิด เวลากลางวันที่ย้ายมาหลบเลี้ยงหน้าและอยู่ห่างเขา ออกไปวิ่งเล่นที่ทุ่งหญ้ากับพี่อึ่ง แต่เขามักหาโอกาสให้พี่อึ่งอยู่ห่างพี่เสมอ เช่น บอกว่าย่าเรียกหา พอลับตาคนเขาเข้ามาโอบกอด การคุกคามเริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ มันเป็นเวลาโพล้เพล้ กลางป่า เขาพาพี่ไปหลบใต้ต้นไม้ใหญ่ ถอดกางเกงพี่ออก ใช้ร่างกายเขาสัมผัสกับร่างกายพี่ พี่ร้องไห้ ยกมือไหว้ปลุกๆ

‘อย่าทำอะไรหนูเลยคะอา หนูสัญญาว่าหนูจะไม่บอกใครหนูกลัวแล้ว’ -- เขาไม่ฟังเสียง ไม่สนใจคำขอร้อง และไม่หยุดคุกคาม...

(Tukkae, 2019)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า เด็กหญิงถูกสั่งห้ามไม่ให้บอกใครเธอคิดจะหลบหน้าอาของเธอ อยู่บ่อยครั้ง และพยายามอยู่ห่างๆ จากผู้ชายคนนี้โดยที่เธอนั้นได้ไปวิ่งเล่นที่ทุ่งหญ้าแต่เขามัก จะหาโอกาสเข้าหาเธออยู่เสมอ บางครั้งเขาก็บอกว่าคุณย่าเรียกให้พี่อึ่งไปพบ เพื่อที่เขาจะได้อยู่กับเธอลำพังและหาโอกาสทำมีตีมิร้ายกับเธอ พอลับตาคนเขาก็เข้ามาลวนลาม เริ่มมีพฤติกรรมที่รุนแรงกับเธอเขาได้เริ่มถอดกางเกงเธอออก ใช้ร่างกายของเขานั้นสัมผัสกับร่างกายของเด็กหญิง เด็กหญิงเธอร้องให้ขอความเมตตาจากเขาแต่เขาก็ไม่ได้สนใจ เขาไม่ฟังแม้เสียงอ่อนวอนขอร้องของเด็กหญิง เรื่องที่เกิดขึ้นกับเด็กผู้หญิงคนนี้มันเป็นเรื่องที่น่าอัปยศเกินกว่า เด็กผู้หญิงคนหนึ่งจะรับมือไหว

เรื่องสั้นตึกแกได้นำเสนอภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ เป็นการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งปัจจุบันมีข่าวเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศในสังคมเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง เมื่อได้อ่านเรื่องสั้นนี้แล้วพ่อแม่ควรเอาใจใส่ดูแลลูกเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้กับลูก หลาน และญาติของตนเอง เมื่อพบว่าเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ขึ้นมักจะปกปิด ด้วยความอับอาย ปกป้องชื่อเสียงทั้งของเด็ก และผู้กระทำผิดซึ่งมักเป็นคนใกล้ชิดนั่นเอง ดังนั้น พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองต้องระมัดระวังไม่ให้เด็กตกอยู่ในความเสี่ยงหรือไว้วางใจ คนใกล้ชิดมากเกินไป และไม่让孩子ไปในที่ลับตาตามลำพัง ควรสอนให้เด็กรู้จักความสำคัญของสรีระร่างกายตนเองและไม่ให้ใครมาแตะต้องตัวได้ง่ายๆ ที่สำคัญที่สุด พ่อแม่ควรให้เวลากับลูกรับฟังปัญหาต่างๆ ของเขาอย่าง เต็มอกเต็มใจ จะทำให้เด็กไว้วางใจพร้อมที่จะเล่าเรื่องทุกอย่างให้ฟัง โดยไม่ปิดบัง ซึ่งวิธีนี้จะช่วยป้องกันปัญหาเด็กถูกล่วงเกินทางเพศ หรือถูกทำทารุณกรรมได้มาก

ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ คำว่า “มิตรภาพ” Royal Institute Dictionary (2013) อธิบายว่า มิตรภาพ น. ความเป็นเพื่อน เช่น มิตรภาพระหว่างเขาทั้งสอง. นอกจากนี้มิตรภาพยังรวมไปถึง การมีน้ำใจให้แก่กัน และการช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งแพรพลอย วนัช ได้นำเสนอภาพตัวแทนด้านมิตรภาพไว้ในเรื่องสั้น เรื่องแผลสีเทา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

....สิ่งทีโผลงหัวพูดเรียบๆ ว่าฝ่ายนั้นทำเกินเหตุ

“แล้วนี่ออกไปไหนบ้างไหม กินข้าวยังงี เพื่อนๆ ซื้อขึ้นมาให้เธอ”

“นอกจากคุณสิงห์แล้ว ไม่มีเพื่อนคนไหนมาเลยคะ แต่อันเข้าใจพวกเขานะ ชาวฉาวขนาดนี้ใครจะอยากมาอยู่ อีกอย่างเขาคงซ็อก เพราะไม่มีใครรู้ว่าอันรับงานไซด์ไลน์ พอเกิดเรื่องช่วงกลางวันก็เลยไม่ออกไปไหน สองทุ่มค่อยใส่หน้ากากอนามัยลงไปซื้อข้าวมาก็กินไว้”

“แล้วงานที่ออฟฟิศล่ะ”

“อันโทร. ไปลาออกกับที่ทำงานตั้งแต่วันที่ป็นข่าววันแรกแล้วคะ โคตรอาย!” “ที่อันให้คุณมาพบเวลานี้เพราะจะได้ไม่มีใครเอาไปพูด กลางวันพวกนักข่าวตามถึงที่เลย คุณสิงห์ไม่กลัวเป็นข่าวหรือคะ”

“กลัวทำไม ก็เราเป็นเพื่อนกัน”

“โอ้เอ๋ย เธอโคลงหัว”

(Pansitao, 2019)

จากการตัวอย่างเรื่องแผนสีเทาเป็นเรื่องราวของหนุ่มนักเขียนและอันซึ่งเป็นสาวขายบริการ เธอ นั้นได้พบเจอกับชาวฉาวที่น่าอัปยศ จนไม่กล้าออกไปไหน ไม่มีเพื่อนคนไหนเข้ามาถามหาเธอ มีแต่สิงห์ ซึ่งเป็นนักเขียนที่คอยถามหา และซื้อขนมซื้อข้าวไปฝากเธอคอยถามไถ่ด้วยความห่วงใย เรื่องสั้นได้นำเสนอมิตรภาพผ่านเนื้อเรื่อง ภาพการมีน้ำใจให้แกกัน และการช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนกับเพื่อนมนุษย์ แม้ว่าตัวละครทั้งสองจะรู้จักกันในเวลาไม่นาน แต่ได้ช่วยเหลือกัน เห็นใจกันในยามที่ลำบาก ซึ่งเป็นเห็นภาพลักษณะนี้เกิดขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ คนไทยจะคอยช่วยเหลือกันและกัน ด้วยมิตรภาพที่ดี ทำให้สังคมน่าอยู่และสงบสุข

จากการศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ของแพรวพลอย วนิช ในรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง จำนวน 14 เรื่อง พบว่า 1) ภาพตัวแทนด้านครอบครัวพบมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของครอบครัว ถือเป็นสถาบันแรกในการอบรมเลี้ยงดูและให้ความรักความอบอุ่นกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสังคม สังคมจะแข็งแรงต้องมาจากรากฐานครอบครัวที่ดี ในปัจจุบันนั้นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมย่อมเกิดมาจากสถาบันครอบครัวที่อ่อนแอลงเรื่อยๆ สังคมต้องตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวมากขึ้น รองลงมา 2) ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำทางเพศที่เด็กไม่สามารถเข้าใจและยินยอมเป็นการกระทำทางเพศที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ทั้งๆ ที่เด็กไม่เต็มใจจึงมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกของเด็กเป็นอย่างมาก 3) ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมิตรภาพจะเกิดขึ้นแท้จริงของคนในสังคมที่รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยการเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันชื่นชมในความดีซึ่งกันและกัน ยอมรับและเข้าใจในความเป็นตัวตนของกันและกัน โดยไม่ได้หวังประโยชน์ใดๆ 4) ภาพตัวแทนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5) ภาพตัวแทนด้านการแข่งขันทางสังคม และภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งเรียงตามลำดับภาพตัวแทนที่พบในเรื่องสั้น แพรวพลอย วนิช ได้นำเสนอภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ผ่านเรื่องสั้น 24 ชั่วโมงไว้อย่างน่าสนใจพร้อมทั้งสอดแทรกข้อคิดดีๆ ให้กับคนในสังคมได้อย่างลงตัว

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากลวิธีการตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของ แพรวพลอย วนิช ผลการวิเคราะห์พบว่า การตั้งชื่อเรื่อง ในเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรวพลอย วนิช พบการตั้งชื่อเรื่อง จำนวน 4 ลักษณะ คือการตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่อง หรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญ การตั้งชื่อเรื่องให้มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงข้ามกัน และการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำบอกกาลเวลา ในเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรวพลอย วนิช จำนวน 14 เรื่อง พบว่า 1) การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่อง หรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง พบมากที่สุด มี 6 เรื่อง ได้แก่ ซูชิชิ้นสุดท้าย แผลสีเทา ผีเสื้อ สดุดี กระดุกซูป และคนแปลกหน้า 2) การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญ รองลงมา มี 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องซูปฟักทอง บังเหียน ตุ๊กแก และเต่ากับเส้นด้าย 3) การตั้งชื่อเรื่องให้มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงข้ามกัน มี 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพิชชา แซนเดอ

เลียร์ และรุ่นพี่ และ 4) การตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำบอกกาลเวลา มี 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องรอยเวลา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องซูชิชิ้นสุดท้าย การตั้งชื่อเรื่องไว้น่าสนใจมาก โดยผู้เขียนนำซูชิ เป็นตัวแทนของอาหารญี่ปุ่นที่คนไทยนิยมกันอย่างมาก ผู้เขียนนำมาตั้งชื่อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสนใจอ่านเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตั้งชื่อเรื่องโดยตั้งตามลักษณะแนวคิดสำคัญของเรื่อง เป็นการสะท้อนให้เห็นชีวิตของครอบครัว ที่มีความรักความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูกที่แทรกแนวคิดนำเสนอไว้ในเนื้อเรื่องอย่างน่าสนใจ

เรื่องแผลสีเทา เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านนั้นเกิดความสนใจ โดยใช้สีเป็นสัญลักษณ์คือสีเทาที่มีความหมายว่า มีความเศร้า ความเบื่อหน่าย รวมทั้งความผิดหวัง ผู้เขียนนำมาตั้งชื่อเรื่องชวนให้ผู้อ่านอยากติดตามเนื้อเรื่องต่อไป พร้อมทั้งเรื่องแผลสีเทายังสอดแทรกแนวคิดด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคม

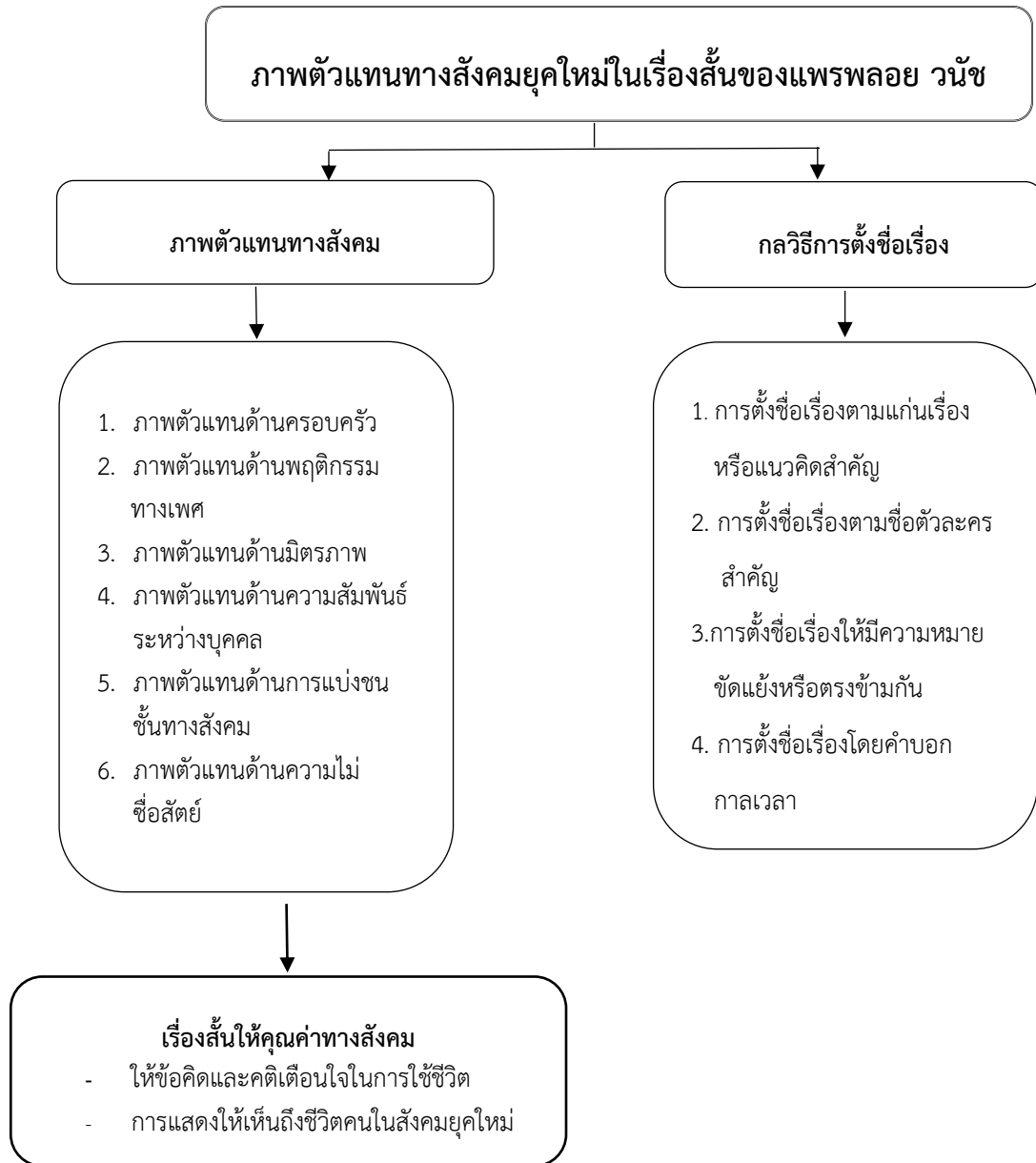
การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญ แพรพลอย วันช มีจุดประสงค์เพื่อเน้นความสำคัญของตัวละครสำคัญนั้น พบจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องซุบซิบทอง บังเหียน ตึกแก และเต่ากับเส้นด้าย สามารถแยกตามชื่อตัวละครที่เป็นสัตว์ ตัวละครที่เป็นสิ่งของ และเป็นอาหาร ดังตัวอย่าง

เรื่องตึกแก เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่เน้นตัวละคร ซึ่งเป็นตัวละครที่เป็นสัตว์ ซึ่งลักษณะเด่นของตึกแก คือ คลานเร็วพร้อมจะหนี และอีกลักษณะหนึ่งคือ เปรียบกับตัวละครในเรื่องคือ เป็นคนหลอกลวง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งลักษณะนิสัยกลัวของตึกแก พวกเขาต้องฉลาดและชิงไหวชิงพริบเหยื่อเพื่อที่จะจับมันได้ พวกเขาต้องฉลาดพอที่จะหนีจากผู้ล่าเช่นกัน ซึ่งในเรื่องสั้นเรื่องตึกแก ตัวละครชื่อเด็กผู้หญิงที่ถูกอาแท้ๆ ของตน ชื่นใจ เป็นพฤติกรรมถูกกระทำทางเพศ โดยการที่ถูกคนในครอบครัวได้ล่วงเกินเธอ การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญที่นำชื่อสัตว์ที่น่ากลัว ขยะแขยง ทำให้เห็นพฤติกรรมเน้นตัวละครที่กระทำต่อตัวละครชื่อเด็กหญิง และมีเนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมทางเพศที่เกิดขึ้นในยุคสังคมใหม่ที่ครอบครัวควรช่วยกันดูแลลูกให้ปลอดภัยจากเหตุการณ์ที่ยกขึ้นมาในเรื่องสั้นเรื่องตึกแก

จากการศึกษาการตั้งชื่อเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรพลอย วันช ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงการตั้งชื่อเรื่องในทัศนะต่างๆ ที่ผู้เขียนพยายามจะบอกถึงความสำคัญของเรื่อง เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่คำแปลกใหม่ ใช้คำสั้น เข้าใจง่าย สะท้อนการดำรงชีวิตของคนในสังคมยุคใหม่ไว้อย่างน่าสนใจและชวนติดตามอ่านเรื่องสั้นตั้งแต่ต้นจนจบ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาภาพตัวแทนทางการสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของแพรพลอย วันช ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ คือ 1) ภาพตัวแทนทางสังคม แบ่งได้ 6 ด้าน ได้แก่ ภาพตัวแทนด้านครอบครัว ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ ภาพตัวแทนทางด้านมิตรภาพ ภาพตัวแทนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาพตัวแทนด้านการแบ่งชนชั้นทางสังคม และภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ 2) กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง มีการตั้งชื่อเรื่อง 4 ลักษณะ ได้แก่ ตั้งชื่อตามแง่เรื่องหรือแนวคิด ตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญ ตั้งชื่อให้มีความหมายขัดแย้งหรือตรงข้ามกัน และตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำบอกกาลเวลา และการศึกษาในครั้งนี้มีจุดเด่นคือเรื่องสั้นให้คุณค่าทางสังคม 2 ข้อ ได้แก่ 1) ให้ข้อคิดและคติเตือนใจในการใช้ชีวิต และ 2) การแสดงให้เห็นถึงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ดังแผนภาพต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสันของ แพรพลอย วนัช พอสรุปได้ว่า รวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง ของแพรพลอย วนัช ได้นำเสนอภาพตัวแทนทางสังคมไว้อย่างน่าสนใจ จากการศึกษาพบภาพตัวแทนทางสังคม สามารถแบ่งออกได้ 6 ประเภท จากเรื่องสั้น 14 เรื่อง ได้แก่ ภาพตัวแทนด้านครอบครัว ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ ภาพตัวแทนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาพตัวแทนด้านการแบ่งชนชั้นทางสังคม และภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ ตามลำดับ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสันของแพรพลอย วนัช พบว่า ภาพตัวแทนด้านครอบครัว ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของครอบครัว ถือเป็นสถาบันแรกในการอบรมเลี้ยงดูและให้ความรักความอบอุ่นกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongkhamchuenwiwat (2013) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคมว่า

ด้วยภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ ผลพบว่าละครโทรทัศน์สะท้อนภาพครอบครัวที่มีลักษณะหลากหลายและประกอบสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์เป็นครอบครัวในอุดมคติที่มีความสุขมากกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และการใช้ภาษาสื่อสารสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว จากภาพตัวแทนทางสังคมที่นำเสนอผ่านภาพตัวแทนด้านครอบครัว แพรพลอย ได้นำเสนอสถาบันหลักคือครอบครัวซึ่งมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของสมาชิกในครอบครัวต่อการดำเนินชีวิตในสังคมให้มีความสุข

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมการตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของแพรพลอย วนัช พบกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่อง หรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง พบมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patsriwong, Chaihongsa, Thaveephon and Wareeket (2021) ได้ศึกษาพฤติกรรมการตั้งชื่อนวนิยายออนไลน์บนเว็บไซต์ Thai Boys Love พ.ศ. 2562 ที่ว่า การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง คือ ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญของเรื่องนั้นๆ ได้จากชื่อเรื่องโดยตรง จากผลการวิจัยพบการตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง จำนวน 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 16.94 ซึ่งเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่ให้อ่านได้ทราบแก่นเรื่องนั้นๆ จากเนื้อเรื่องโดยตรง โดยผู้เขียนจะสอดแทรกแนวคิดสำคัญของเรื่องไว้ในชื่อเรื่องแล้ว จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับเรื่องสั้นนั้นๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอยากติดตามอ่านเนื้อเรื่องทั้งหมดจนจบ และสอดคล้องกับ Puntakerngamorn (1998) ได้กล่าวว่า วิธีการตั้งชื่อนวนิยายและเรื่องสั้น มีข้อสังเกตบางประการ นักเขียนรุ่นใหม่มักตั้งชื่อโดยใช้วลีหรือถ้อยคำที่บ่งบอกถึงแนวคิดของเรื่องมากกว่าจะตั้งตามวิธีอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องสั้น จะพบว่านักเขียนรุ่นใหม่บางคนจะตั้งชื่อเรื่องลักษณะใดลักษณะหนึ่งจนกลายเป็นเอกลักษณ์เช่นเดียวกับนักเขียนรุ่นก่อนๆ ที่นิยมตั้งชื่อเรื่องในงานเขียนของตนไปในแนวเดียวกัน บางทีก็ตั้งชื่อเรื่องเพื่อให้รู้ว่าเป็นหนังสือหรือผลงานในชุดเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องสั้นของแพรพลอย วนัช ในรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของผู้เขียนไว้อย่างน่าสนใจ และชวนติดตามอ่านทุกเรื่องในหนังสือเรื่องสั้นเล่มนี้

สรุป

สรุปผลการวิจัยพบว่า ภาพตัวแทนทางสังคมยุคใหม่ในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช จากรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง จำนวน 14 เรื่อง ได้นำเสนอภาพตัวแทนทางสังคม สามารถแบ่งออกได้ 6 ประเภท ได้แก่ 1) ภาพตัวแทนด้านครอบครัว พบมากที่สุด รองลงมา 2) ภาพตัวแทนด้านพฤติกรรมทางเพศ 3) ภาพตัวแทนด้านมิตรภาพ 4) ภาพตัวแทนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5) ภาพตัวแทนด้านการแข่งขันทางสังคม และ 6) ภาพตัวแทนด้านความไม่ซื่อสัตย์ ตามลำดับ กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องในเรื่องสั้นของ แพรพลอย วนัช จากรวมเรื่องสั้น 24 ชั่วโมง จำนวน 14 เรื่อง พบการตั้งชื่อเรื่อง จำนวน 4 ลักษณะ คือ 1) การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่อง หรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง พบมากที่สุด เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่ให้อ่านได้ทราบแก่นเรื่องนั้นๆ จากเนื้อเรื่องโดยตรง โดยผู้เขียนจะสอดแทรกแนวคิดสำคัญของเรื่องไว้ในชื่อเรื่องแล้ว 2) การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครสำคัญ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความสำคัญของตัวละครสำคัญนั้นให้อ่านได้ค้นหาในเนื้อเรื่องต่อไป 3) การตั้งชื่อเรื่องให้มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงข้ามกัน จะบ่งบอกแก่นเรื่อง หรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง เพื่อให้สะดุดใจผู้อ่าน และ 4) การตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำบอกกาลเวลา ซึ่งจะเป็นนัยในการแสดงถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเวลานั้นๆ ของเรื่องสั้นที่อ่าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1.1 ควรศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมในวรรณกรรมประเภทอื่นๆ เพื่อจะได้เห็นภาพตัวแทนจากการเปลี่ยนแปลงสังคมในปัจจุบันสังคมไทย

1.2 ควรศึกษาวิธีการแต่งของงานเขียนประเภทบันเทิงคดี เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการแต่งนวนิยายหรือเรื่องสั้นในปัจจุบันที่ได้รับรางวัลอื่นๆ เพื่อค้นหาคุณค่าของงานเขียน

2.2 ควรศึกษาวิธีการนำเสนอแนวคิดของเรื่องสั้นจากรางวัลวรรณกรรมในประเทศไทย

References

- Thongkhamchuenwiwat. C. (2013). *Creating the Family Representation in a Television Series*. (Doctoral Dissertation). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Kanlapaphruek. (2020). *Read a Collection of Short Stories Nominating the S.E.A. Write Awards along with the Judges 2020*. Retrieved October 11, 2022, from <https://www.thaicritic.com/?p=4300>
- Patsriwong, K., Chaihongsa, K., Thaveephon, N., & Wareeket, K. (2021). The Naming Strategy of Online Novels on the Thai Boys Love Website, 2019. *Journal of the Humanities and Social Sciences Journal, Rambhai Barni*, 2(1), 44-53.
- Wanat, P. (2019). *Collection of Short Stories from Kanokpong Songsomphan Award-Winning Writer 24 Hours*. Bangkok: Nakorn Publishing,
- Royal Institute Dictionary. (2013). *Royal Institute Edition 2011*. (2nd ed.). Bangkok: Nanmeebooks Publications.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.
- Puntakerngamorn, T. (1998). *Novels and Short Stories Analytical and Critical Studies*. Songkhla: Faculty of Humanities and Social Sciences Songkhla Rajabhat Institute.

กระบวนการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” ตามหลักพุทธสันติวิธี ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ*

The Participatory Process of “BOWON” (Village, Temple, Government Agency) Power Based on Buddhist Peaceful Means in Developing Sikuk Temple as the Buddhist Tourist Attraction

¹ลิตา จุลวานิช และ ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Sita Chulvanich and Khantong Wattnapradith

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pookclassic9698@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและนำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” ตามหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาวัดสีกุกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (AIC) การร่วมสะท้อนคิดด้วยกิจกรรม (AAR) กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า

วัดสีกุกมีปัจจัยพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธได้ โดยต้องอาศัยนักวิจัยร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นร่วมเป็นแกนนำ และนำหลักพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม และสาราณียธรรม มาบูรณาการผ่านการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักรู้เปิดใจรับฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น 2) ร่วมค้นหาโอกาส ปรับปรุงและพัฒนา 3) จุดพลังสร้างการมีส่วนร่วมจากบุคลากรในวัด 4) เตรียมความพร้อมปฏิบัติตามแผนด้วยการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ 2 ครั้ง โดย ครั้งที่ 1 เปิดพื้นที่ขยายเครือข่าย และเตรียมความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว ครั้งที่ 2 สานต่อความร่วมมือสร้างพลังการมีส่วนร่วม ผลจากกระบวนการ วัดสีกุกได้รับการพัฒนาและขยายเครือข่ายจากพลัง “บวร” โดยมีวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน มาร่วมขับเคลื่อนวัดสีกุกให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป และผลการขับเคลื่อนของพลัง “บวร” คือวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งความสุขทั้งภายนอกและภายใน สร้างรายได้เกิดเศรษฐกิจชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และวัดได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ความรู้จากงานวิจัย คือ SIKUK โมเดล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; พลัง “บวร”; พุทธสันติวิธี; แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ

Abstract

This research article aims to create and present the participatory process of “BOWON” (Village, Temple, Government Agency) Power based on Buddhist Peaceful means in

Developing Sikuk temple as the Buddhist tourist attraction. The study used a participatory action research methodology. The research tools included an in-depth interview, participatory observation, group discussion, an appreciative Interaction Commitment technique (AIC), and an After-Action-Review technique (AAR). The target groups participating in the activity involved 30 monks/person. Data were analyzed and inductively summarized. From the study, the following results are found:

Sikuk temple has fundamentals showing its potential to be developed into a Buddhist tourist attraction. This relies on the cooperation of researcher and local researcher as a leader with an application of the Buddhist peaceful means namely: *Aparihāṇiyadhamma* (conditions of welfare) and *Sāraṇīyadhamma* (states of conciliation). This Buddhist doctrine can be integrated with participatory action activities which consist of 1) Raising awareness through listening and expressing ideas; 2) Seeking opportunities and analyzing problems; 3) Creating power through the participation of people within the temple; 4) Preparing to implement the plan with 2 times of Appreciative Interaction Commitment (AIC) technique. The first time is to expand the network and prepare to become a tourist attraction, while the second time is to collaborate for empowering participation. The result of process reveals that Sikuk temple has been developed and expanded based on the power of "BOWON" with the participation of temples, communities, government agencies, and private sectors in driving Sikuk temple as a tourism center that can connect to other tourist attractions. The results of "BOWON" power is that temple has become a place of both inner and outer happiness where people can generate income for the community economy and feel local pride. Moreover, the temple will be developed sustainably. A body of knowledge is called SIKUK model.

Keywords: Participation; "BOWON" Power; Buddhist Peaceful Means; Buddhist Tourist Attraction

บทนำ

ในอดีตนอกจากวัดจะเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนาที่เป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์-สามเณร วัดยังเป็นที่พึ่งของชุมชนทางใจและทางกาย เป็นศูนย์รวมการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นสถานสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือประกอบศาสนกิจทางศาสนา และยังเป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามา การรับเอาการเรียนรู้ตามแนวตะวันตก ทำให้คนไทยห่างเหินจากวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ มักจะเลยไม่ใส่ใจกับการเข้าวัด ทำบุญ ไหว้พระ ฟังธรรม แม้แต่ในวันสำคัญทางศาสนา จากปัญหาคนไทยห่างไกลจากวัดจึงเริ่มมียุทธศาสตร์หนึ่งในการดึงผู้คนให้หันกลับเข้าวัด มาใช้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ นั่นก็คือการใช้การท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธ (Autthawuttikul, Sungrugsa and Lakananulak, 2017) ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาปี พ.ศ. 2557 ของกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมอีกด้วย อีกทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในวัดยังเป็นไปเพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม ก่อให้เกิดรายได้ทั้งกับวัดเองและชุมชนโดยรอบ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีวัดเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น มี

นักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด เพื่อชมความงามทางสถาปัตยกรรม และร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา หรือแม้กระทั่งการไปปฏิบัติธรรม (Phrakhru Sutadhambhani, Phra honda Vatasatto, and Jatuphum, 2020)

ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีวัดเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องศึกษาและวางแผนทางพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชนมิฉะนั้นอาจนำไปให้เกิดประเด็นความขัดแย้งและสร้างผลกระทบที่เกิดจากวัด ฉะนั้นวัด ชุมชน และภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันดำเนินการอย่างเหมาะสม (Phramaha Suthit Aphakaro (Oboun) et al., 2013) ดังเสียงสะท้อนถึงมุมมองของการพัฒนาวัดป่าสาละวันจังหวัดนครราชสีมาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ว่าพระภิกษุอยากให้ชาวบ้านชุมชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือวัด ชุมชนควรมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในวัด ให้ความร่วมมือในการจัดการ (Kamdee, 2017) กล่าวได้ว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาครัฐ เอกชน ตลอดจนจนถึงสถานศึกษาล้วนแล้วส่งผลต่อการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธที่จรรโลงศรัทธาชาวพุทธสอดคล้องกับ แม่ชีเกษณา รักษาโฉมและคณะ ที่กล่าวว่า หากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการที่ชุมชนเป็นเจ้าของหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทิศทางการท่องเที่ยวและ ตัดสินใจในกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องมีการจัดการเครือข่ายแบบพหุภาคีซึ่งเป็นลักษณะของการจัดการที่อาศัยความร่วมมือของเครือข่ายชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ ทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายที่เข้าร่วม (Maesee Kritsana Raksachom, 2017)

กล่าวได้ว่าการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธแท้จริงคือ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนเข้าวัดมากขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาวัดไม่ควรปล่อยให้เป็นการละเลยของเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นวัดเอง ชุมชน หรือภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นการดำเนินการในลักษณะ 3 ประสาน คือ “บวร” ซึ่งประกอบด้วย “บ” บ้าน (ชุมชน) “ว” วัด และ “ร” หน่วยงานภาครัฐ มาเป็นกลไกและแกนกลางในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับเมื่อคราวที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 1 ตุลาคม 2562 โดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นำหลักการ “บวร : บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ/รัฐ” (Royal Thai Government, 2019) ซึ่งถือเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดต่อวิถีชีวิตของคนไทย ไปขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้มีสำนักับผิวดชอบต่อส่วนรวม รู้รักสามัคคี เสียสละ ให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจสนับสนุนการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมกันพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติ สู้สังคมคุณธรรมที่มีความรักสามัคคี มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา โดยมีกรอบการศึกษาที่ได้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนานอกเหนือจากการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ “บวร” แล้ว ยังต้องมีสันติวิธีเป็นพื้นฐาน หรืออีกนัยหนึ่งคือ หลักพุทธสันติวิธี เป็นเครื่องมือพัฒนาจิตใจและสร้างเสริมรักสามัคคีในชุมชน โดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาคือ วัดสีสุก ตำบลน้ำเต้า อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต้นทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งศาสนสถาน ศาสนบุคคล และประวัติศาสตร์ แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากวัดและชุมชนยังขาดกลไกสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมที่ต้องอาศัยการศึกษาวิจัยมาเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสะท้อนผล

ร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อพัฒนาและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชนและเครือข่ายโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจ ซึ่งจะสร้างประโยชน์ให้กับทั้งวัด ชุมชนและสังคมได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อสร้างและนำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของ “พลัง” บวร ตามหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนา วัด สึกุให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดำเนินการวิจัยตามแนวคิดของ Kemmis, and McTaggart (1988) โดยกำหนดวิธีการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ 1) ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น 2) ขั้นการปฏิบัติการตามแผน PAOR 4 ขั้นตอนหลัก คือ การวางแผน (Planning), การปฏิบัติตามแผน (Action), การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) นำไปสู่ขั้นการสรุปผลการศึกษา และมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเข้าร่วมเวทีเสวนา 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ชุมชน วัด หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวรวม 25 รูป/คน โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น

1.1) ศึกษาทบทวนเนื้อหาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยววิถีพุทธ จาก ตำรา งานวิจัย เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการค้นคว้าสารนิเทศในอินเทอร์เน็ตและค้นคว้าหลักธรรมตามหลักพุทธสันติวิธีเรื่องหลักสารานิยธรรม 6 และอปธานิยธรรม 7

1.2) สร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ได้จากกรอบแนวคิด โดยเครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาวัดสึกุเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการพัฒนา รวมทั้งความคาดหวังของประชากรในพื้นที่ โดยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และ จริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการอนุมัติการทำ จริยธรรมในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ข้อเสนอการวิจัย ว.147/2564

1.3) ศึกษาถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 แห่งคือวัดวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ที่มีประวัติศาสตร์เรื่องเล่าของวัด วัดท่าการ้อง มีจุดขาย คือการจัดการวัดให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยนำเรื่องของห้องน้ำวัดมาเป็นจุดเด่น และวัดธรรมนิยมนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาวัด

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการตามแผน PAOR 4 ขั้นตอนหลักคือ

2.1) การวางแผน (Planning) โดยผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพแวดล้อม หาโอกาส วิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาวัดสึกุเป็นแหล่งท่องเที่ยว และจัดทำแผนงานโดยการสนทนากลุ่มกับพระภิกษุสงฆ์วัดสึกุ ตัวแทนชุมชน และคณะมคคเทศ์ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว

2.2) การปฏิบัติการตามแผน (Action) โดยผู้วิจัยใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” เป็นการจัดกิจกรรมแบบผสมผสานร่วมกับการใช้ประชุมออนไลน์ด้วย Zoom meeting และการสื่อสารผ่านไลน์ กลุ่ม จัดกิจกรรมลงพื้นที่สานเสวนาออนไลน์ 2 ครั้ง โดยใช้เทคนิค AIC (Appreciative Interaction Commitment) การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ให้ความเป็นเสรีภาพในการตัดสินใจเองว่าจะให้ความร่วมมือหรือไม่และอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึง

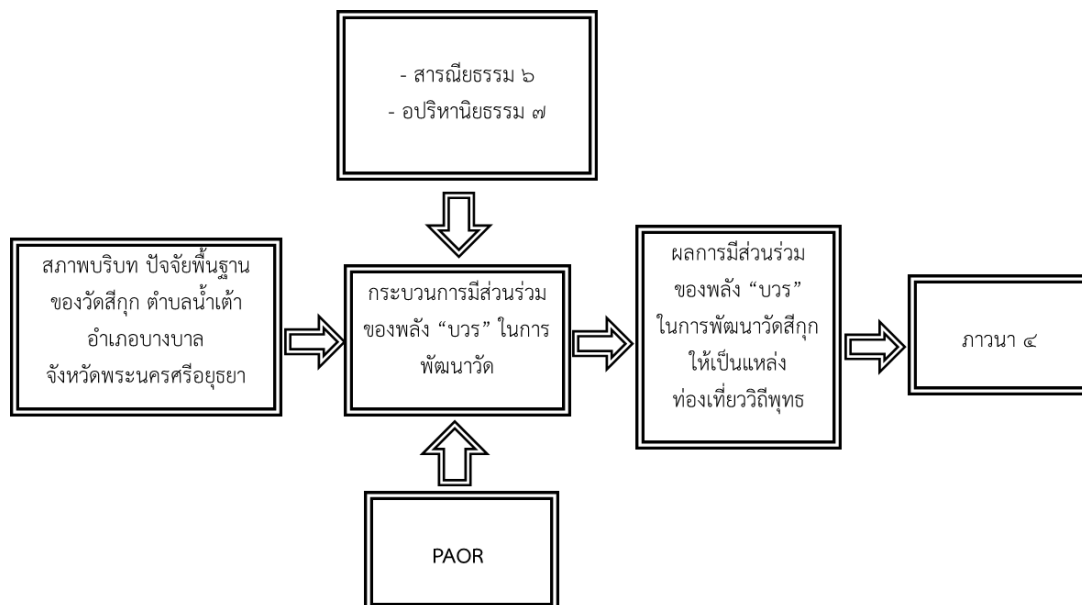
ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการในการสร้างพลังร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันแก้ปัญหา โดยเน้นไปที่บทบาทของวัด และ ชุมชนเป็นหลักในการดำเนินงานต่างๆ และมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน และการประเมินผลในด้วยการสังเกตการณ์ การสะท้อนคิด (After Action Review) ที่ได้ในช่วงจัดกิจกรรม

2.3) การสังเกตการณ์ (Observation) โดยการติดตามสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมคิด ร่วมพัฒนา วัดของกลุ่มพลัง “บวร” เพื่อมองหาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไร โดยใช้การสังเกตการณ์ผ่านช่องทางการสื่อสารไลน์กลุ่ม การประชุมออนไลน์ บันทึกข้อสังเกตการณ์ที่ได้เพื่อสะท้อนข้อมูลกลับไปให้กับกลุ่มพลัง “บวร”

2.4) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่มทางไลน์กับกลุ่มพลัง “บวร” และการจัดเวทีสานเสวนาออนไลน์ 1 ครั้ง เพื่อร่วมวิเคราะห์ผลจากการมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยใช้เทคนิค AIC เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้น และภาพอนาคตการพัฒนาวัดนำไปสู่การสร้างแนวทางการขับเคลื่อนวัดสู่ักให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษา ผู้วิจัยสรุปรายงานผลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล และนำเสนอสรุปข้อมูลแบบอุปนัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” ตามหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาวัดสู่ักให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” โดยมีนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยง รวมทั้งมีนักวิจัยท้องถิ่นเป็นแกนนำ และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการนำหลักอภิธานิยธรรม และ สารนิยธรรม มาบูรณาการผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่างๆ ดังนี้

ประเด็นของผลงานวิจัยครั้งที่ 1 การสร้างความตระหนักรู้ เปิดใจรับฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น เป็นการลงพื้นที่สำรวจวัดสี่กุกกับเจ้าอาวาสและตัวแทนชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายซึ่งบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือผู้นำซึ่งหมายถึงเจ้าอาวาสเริ่มเปิดใจที่จะทำสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิมคือการที่จะพัฒนาวัดสี่กุกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยคำถามว่า “ทำอย่างไร จะมีคนมาดูใช้หรือไม่ หากใครมาช่วยหน่อยได้หรือไม่” ประกอบกับตัวแทนชาวบ้านก็เริ่มต้นตัวจากคำถามของเจ้าอาวาส จึงมีความเห็นตรงกันว่าวัดสี่กุกควรได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ก็ยังมองไม่เห็นถึงวิธีการและแนวทาง ผู้วิจัยจึงคิดว่าผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว น่าจะเป็นผู้ที่ให้คำตอบได้ดีที่สุดว่านักท่องเที่ยวจะมาเที่ยววัดสี่กุกหรือไม่ หรือจะมีวิธีการอย่างไรที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังวัดสี่กุก

ประเด็นของผลงานวิจัยครั้งที่ 2 ค้นหาโอกาสและวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค หลังจากลงพื้นที่กับผู้นำของวัดสี่กุกและตัวแทนชุมชนแล้ว พบว่ายังไม่มี ความมั่นใจว่าวัดสี่กุกมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวหรือไม่และควรจะต้องเตรียมตัวอย่างไร ผู้วิจัยจึงเป็นกัลยาณมิตรเชิญคณะมัคคุเทศก์มาลงพื้นที่สำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสิ่งที่เราจะต้องพัฒนาปรับปรุงและจัดการเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว ผลที่ได้จากการลงพื้นที่ครั้งนี้ทำให้เราได้ทราบว่าแม้วัดสี่กุกจะไม่ได้อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่ได้อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม แต่ก็สามารถได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เพราะวัดมีต้นทุนทางประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์แต่ก็จะต้องมีการสร้างคอนเทนต์ที่น่าสนใจ ทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงจากสถานที่ท่องเที่ยวหลักในเกาะเมืองอยุธยา

ประเด็นของผลงานวิจัยครั้งที่ 3 จุดพลังสร้างการมีส่วนร่วมจากบุคลากรในวัด ซึ่งจากกิจกรรมทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมาผู้วิจัยพบอุปสรรคในการประสานงานพื้นที่เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนนอกอีกทั้งเจ้าอาวาสก็เป็นผู้อาวุโสจึงอาจช่วยดำเนินการประสานงานในพื้นที่ไม่สะดวกนัก ผู้วิจัยจึงมองหาคนในพื้นที่ที่มีอุดมการณ์เดียวกันซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ประจำและจะเป็นผู้ที่ดำเนินการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนมาร่วมทำงานในฐานะนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่เนื่องด้วยระยะนั้นเป็นช่วงการระบาดของโรคโควิดรุนแรงในพื้นที่ และพื้นที่วัดสี่กุกก็ถูกใช้เป็นศูนย์พักคอย ผู้วิจัยจึงใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการพูดคุย ติดต่อสื่อสารสร้างนักวิจัยชุมชน เพื่อมาร่วมคิด ร่วมทำ และขับเคลื่อนการดำเนินการ โดยเริ่มจากการตั้งไลน์กลุ่มในชื่อ พลัง “บวร” เพื่อวัดสี่กุก และได้นักวิจัยท้องถิ่น คือพระครูสมุห์บุญมา ปภสสโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสี่กุก เป็นกำลังหลักสำคัญมาร่วมพัฒนาวัดสี่กุกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประเด็นของผลงานวิจัยครั้งที่ 4 เตรียมความพร้อมปฏิบัติตามแผน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตามแผน สมาชิกจะหมั่นประชุมกันเป็นประจำซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุยกันทางออนไลน์ เพราะเป็นช่องทางที่สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย การประชุมกันบ่อยๆ เป็นการระดมมันสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมี นำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่งเสริมพัฒนาและเพื่อเป็นการกระตุ้นเพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะใช้การสื่อสารผ่านไลน์แล้วยังมีการจัดประชุมกับนักวิจัยท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มพลัง “บวร” เพื่อทบทวนทำความเข้าใจในการสื่อสารเพื่อลงพื้นที่ แนวทางการทำงาน การร่วมวางแผนงาน ตามที่วางกรอบดำเนินงานโดยผ่านโปรแกรมซูม ผลที่เกิดขึ้นคือ สมาชิกมีความพร้อมในการเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมคิด ร่วมทำ และเตรียมความพร้อมในการลงพื้นที่ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางเอาไว้ เพื่อดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมโดยจัดเวทีเสวนาเปิดพื้นที่ 2 ครั้ง โดย

เวทีเสวนาครั้งที่ 1 เปิดพื้นที่ขยายเครือข่าย และเตรียมความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพื้นที่รับฟังความเห็นของกลุ่มพลัง “บวร” และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 26 รูป/คน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการรับรู้และยินดีมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด การช่วยค้นหาแนวทาง วิธีการ พร้อมกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย พร้อมทั้งสร้างพลังการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถี

พุทธด้วยหลักสาราณียธรรม ผลที่ได้จากการเปิดเวทีรับฟังความเห็นทำให้กลุ่มพลัง “บวร” มีความมั่นใจมากยิ่งขึ้นว่าสามารถพัฒนาวัดสีลูกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้จากการรับฟังการดำเนินงานของวัดต้นแบบ และเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำก็เปิดพื้นที่และสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น คณะสงฆ์วัดสีลูกเริ่มมีมุมมองไปในทิศทางเดียวกัน คนใกล้ชิดวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันที่ชัดเจนขึ้น กล่าวคือได้กำหนดจุดขายของวัดร่วมกันและได้ประเด็นการปรับปรุงแก้ไขด้านกายภาพของวัดให้มีความสะอาด สะดวกสบายตา และสบายใจ รวมทั้งสิ่งที่ขาดไม่ได้ นั่นก็คือแนวทางการประชาสัมพันธ์ ที่ต้องตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีคือ วัดควรสร้างสตอรี่ และทำคอนเทนต์ที่น่าสนใจ

เวทีเสวนาครั้งที่ 2 สานต่อความร่วมมือ สร้างพลังการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมครั้งนี้เป็นผลจากการเสวนาในครั้งที่ 1 ที่เป็นการเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นโดยเฉพาะภาคเอกชนอย่างบริษัท ไทยเบฟเวอเรจ จำกัด มหาชน ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการนำเสนอผลที่ได้จากกิจกรรมครั้งที่ 1 เพื่อให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนที่ยื่นมือเข้ามาให้การสนับสนุนการพัฒนาวัดได้ทราบ เพื่อที่จะได้เสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมพร้อมทั้งพิจารณาแนวทางการสนับสนุน จากกิจกรรมครั้งนี้ทำให้ทราบว่าทางบริษัท ไทยเบฟฯ เองเคยเข้ามาสำรวจวัดแล้วครั้งหนึ่งเพียงแต่ในช่วงนั้นทางวัดไม่มีผู้นำที่จะดำเนินการพัฒนา และไม่มีผู้ประสานงาน จนกระทั่งทางทีมงานเห็นความเคลื่อนไหวของวัดสีลูกอีกครั้งจากการจัดกิจกรรมในครั้งที่ 1 กระนั้นทางบริษัท ไทยเบฟฯ เองก็ยังไม่มั่นใจว่ากิจกรรมการพัฒนาวัดจะมีผู้สานต่อหรือไม่ นักวิจัยท้องถิ่นจึงนำเสนอความคืบหน้าจากการดำเนินการพัฒนา การปรับปรุงสภาพแวดล้อมวัด เพื่อให้บริษัท ไทยเบฟฯ ได้เห็นถึงความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ไม่ย่อท้อต่อปัญหา อุปสรรค ที่แม้ว่าวัดและชุมชนไม่รู้เลยว่าเมื่อวัดพร้อมแล้ว จะมีนักท่องเที่ยวมาหรือไม่ และการปรับปรุงพัฒนาวัดก็ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทางวัดก็อาศัยแรงจากพระภิกษุ-สามเณรช่วยกันทำตามความถนัด ความสามารถ ถือว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีที่บุคคลภายนอกได้รับรู้มากขึ้นถึงทิศทาง อนาคตของวัดสีลูก อย่างไรก็ตามคณะตัวแทนจากจากบริษัท ไทยเบฟฯ มองว่าการพัฒนาในเรื่องของสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งงบประมาณสนับสนุน อาจต้องใช้เวลา แต่สิ่งสามารถดำเนินการได้ก่อนไปพร้อมๆ กันคือการสร้างคอนเทนต์ที่น่าสนใจเพื่อทำการโปรโมทในสื่อออนไลน์ การทำแผนที่เส้นทางการเดินเที่ยวภายในวัดทั้งทางบกและทางน้ำ และการหาแนวร่วมเพิ่มเติม คือการดึงการมีส่วนร่วมจาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เข้ามาช่วยวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภายในวัดเนื่องจากในแต่ละปี หน่วยงาน อพท. จะมีงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

ผลการขับเคลื่อนของพลัง “บวร”

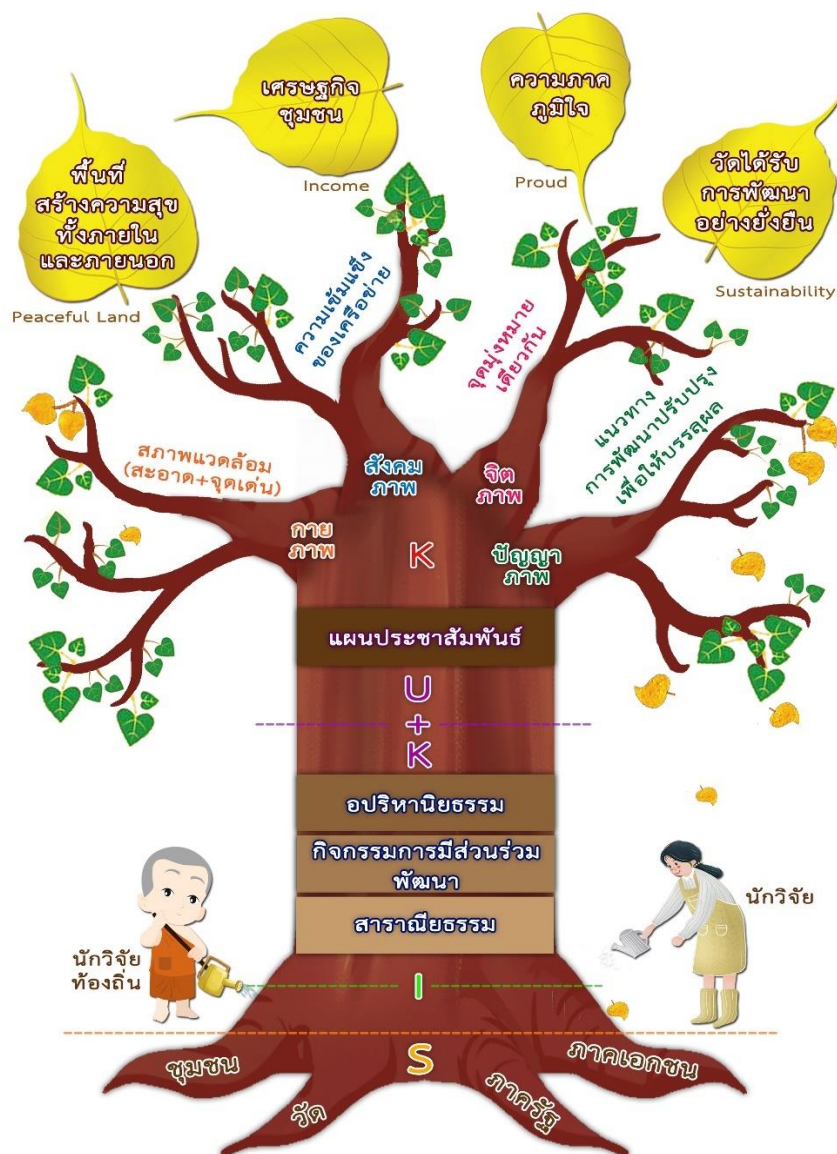
พบการเปลี่ยนแปลง 4 ด้านได้แก่ (1) ด้านกายภาพ ตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคือ วัดสีลูกได้รับการพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทั้งในเรื่องของความสะอาด ความสะดวก และการจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นจุดขายซึ่งจากเดิมมีเพียงแต่เรื่องเล่าแต่ไม่มีอะไรให้เห็นเป็นรูปธรรม (2) ด้านสังคมภาพ ตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคือ เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายมาร่วมพัฒนา เนื่องจากผู้นำซึ่งคือเจ้าอาวาสมีการเปิดพื้นที่ให้คนภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำมากยิ่งขึ้น (3) ด้านจิตภาพ ตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคือ การมีจุดมุ่งหมายอย่างมีส่วนร่วมไปในทิศทางเดียวกัน มองเห็นประโยชน์ร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ทิ้งวิถีปฏิบัติเดิมคือยังคงไว้ซึ่งความเป็นสำนักปฏิบัติธรรม (4) ด้านปัญญาภาพ ตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคือ การได้แนวทางพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้บรรลุผลซึ่งจากเดิมคนที่เข้าวัดจะเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาทำบุญ ปฏิบัติธรรม แต่เมื่อวัดได้รับการ

จุดประกายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็จะทำให้ได้กลุ่มคนที่เข้าวัดหลากหลายมากยิ่งขึ้น

ผลสัมฤทธิ์ (Outcome) ที่ได้จากการที่วัดสีกุกได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถกล่าวโดยรวมได้ 4 ประเด็น ซึ่งผู้วิจัย สรุปเป็นผลสัมฤทธิ์ที่เรียกว่า PIPS ซึ่งประกอบด้วย Peaceful Land เป็นพื้นที่แห่งความสุขทั้งภายนอกและภายใน **Income** ให้เกิดรายได้ เกิดเศรษฐกิจชุมชน **Pride** เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น **Sustainability** วัดได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

พบ SIKUK Model กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 1 : SIKUK Model

องค์ความรู้จากการวิจัย เรียกว่า SIKUK Model กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

Social Network รากฐานสำคัญในการพัฒนาวัดคือเครือข่ายความร่วมมือ คือ พลัง “บวร” เพราะวัดไม่สามารถดำเนินการได้ตามลำพัง อีกทั้งยังมีหน่วยงานภาครัฐให้องค์ความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนา ด้านการท่องเที่ยว ผนวกกับภาคเอกชนที่เป็นตัวช่วยสนับสนุนในด้านงบประมาณ

Interconnection กลไกที่ช่วยขับเคลื่อนและประสานงานระหว่างนักวิจัยกับชุมชน คือ การมีนักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นแกนนำในชุมชน ผนวกกับผู้วิจัยซึ่งเป็นกัลยาณมิตรคอยเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรม

Kalyāṇamitta มีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงช่วยขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ ให้ความเคารพและจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้คำแนะนำอย่างสุภาพ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ไม่สร้างความแตกแยกสร้างความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

Unity การทำงานด้วยพลังกลุ่มที่เข้มแข็งคือ สมาชิกกลุ่มพลัง “บวร” และผู้ที่เกี่ยวข้องหมั่นประชุมปรึกษาหารือกัน ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาวัด ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ร่วมกันตั้งขึ้น เคารพให้เกียรติผู้ใหญ่ผู้นำที่มีประสบการณ์มากกว่า ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่หรือผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกท่านโดยไม่เลือกว่าเป็นพระสงฆ์หรือ ขรवास เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นบุรุษหรือสตรี

Kick Off หมายถึง การเริ่มต้นที่จะเปิดพื้นที่วัดสักกเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และตอบโจทย์ในการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันตามข้อมูลที่ได้จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและนำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของ “พลัง”บวร ตามหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาวัดสักกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ พบว่าการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องอาศัยรากฐานสำคัญในการพัฒนาวัดคือเครือข่ายความร่วมมือซึ่งก็คือพลัง “บวร” เพราะวัดไม่สามารถดำเนินการได้ตามลำพังตรงกับ Phramaha Suriya Aphiwatthano (Masunthia), (2015) ที่ได้ให้ความเห็นว่าสังคมไทยนั้นมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนามาช้านาน แยกกันไม่ออก และยังคงสอดคล้องกับ (Maesee Kritsana Raksachom, 2017) ที่กล่าวว่า หากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนั้นยังต้องอาศัยนักวิจัยท้องถิ่นมาเป็นกลไกที่ช่วยขับเคลื่อนและประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับชุมชน สอดรับกับ (Pichphandaycha, 2018) ที่กล่าวว่า ควรให้เจ้าของพื้นที่หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ อีกทั้งต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรคอยช่วยเหลือขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ไม่สร้างความแตกแยกตั้งตนอยู่บนหลักสราณียธรรม สอดคล้องกับ (Raksaphol, 2016) ที่กล่าวว่าหลักสราณียธรรมเป็นเครื่องมือผูกความรักสามัคคีในชุมชนทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม โดยการทำงานด้วยพลังกลุ่มที่เข้มแข็ง คือสมาชิกกลุ่มพลัง “บวร” และผู้ที่เกี่ยวข้องหมั่นประชุมปรึกษาหารือกัน ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาวัดปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ร่วมกันตั้งขึ้น เคารพให้เกียรติผู้ใหญ่ผู้นำที่มีประสบการณ์มากกว่า ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่หรือผู้นำก็รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกท่านโดยไม่เลือกว่าเป็นพระสงฆ์หรือ ขรवास เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นบุรุษหรือสตรี ตามหลักอภิปรานียธรรมสอดคล้องกับ (Wajangam, 2015) ที่กล่าวว่าควรนำหลักอภิปรานียธรรมไปใช้จัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อความยั่งยืนโดยการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างพลังในการพัฒนาควรหมั่นประชุมกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นำไปสู่การเริ่มต้นที่จะเปิดพื้นที่วัดสักกเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ กล่าวคือ วัดจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวไปไม่ได้ถ้าขาดแผนการประชาสัมพันธ์ตรงกับ (Inpuwa et al., 2016) ที่

กล่าวว่าควรมีการวางแผนร่วมประชุมเพื่อวางแผนดำเนินงานวางแผนพัฒนาประชาสัมพันธ์และยังสอดคล้องกับ (Phrapalad Adisak Vajirapañño (Pimnon), 2019) ที่ให้ความเห็นว่าควรเน้นจัดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเน้นทางสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ เป็นต้น

สรุป

ปัจจุบันการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการดึงดูดผู้คนให้หันกลับมาเข้าวัด และยังเป็นไปเพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม ก่อให้เกิดรายได้ทั้งกับวัดเองและชุมชนโดยรอบ แต่การพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องศึกษาและวางแผนทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชนมิฉะนั้นอาจนำไปให้เกิดประเด็นความขัดแย้งและสร้างผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้นชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนภาคเอกชนควรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในลักษณะ 3 ประสานคือ “บวร” ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสะท้อนผล ร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อพัฒนาและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชนและเครือข่ายโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจ การพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวนอกเหนือจากการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ “บวร” แล้ว ยังต้องมีสันติวิธีเป็นพื้นฐาน เป็นเครื่องมือพัฒนาขัดเกลาจิตใจและสร้างเสริมรักสามัคคีในชุมชน ผู้วิจัยเลือกศึกษาพัฒนาวัดสีฎกเป็นแหล่งท่องเที่ยว และพบการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมคือวัดสีฎกได้รับการพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทั้งในเรื่องของความสะอาด ความสะดวก และการจัดสภาพแวดล้อม เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายมาร่วมพัฒนา เนื่องจากผู้นำซึ่งคือเจ้าอาวาสมีการเปิดพื้นที่ให้คนภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำมากยิ่งขึ้น โดยที่ทุกฝ่ายมีจุดมุ่งหมายอย่างมีส่วนร่วมไปในทิศทางเดียวกัน มองเห็นประโยชน์ร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ทิ้งวิถีปฏิบัติเดิมคือยังคงไว้ซึ่งความเป็นสำนักปฏิบัติธรรม อีกทั้งยังได้แนวทางพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้บรรลุผลซึ่งจากเดิมคนที่เข้าวัดจะเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาทำบุญ ปฏิบัติธรรม แต่เมื่อวัดได้รับการจุดประกายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็จะทำให้ได้กลุ่มคนที่เข้าวัดหลากหลายมากยิ่งขึ้นจนวัดกลายเป็นพื้นที่แห่งความสุขทั้งภายนอกและภายใน ก่อให้เกิดรายได้ เกิดเศรษฐกิจชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และวัดได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 วัดสีฎกสามารถใช้เป็นคู่มือในการดำเนินการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดในด้านอื่นๆ ต่อไป

1.2 กระทรวงวัฒนธรรมและกรมการพัฒนาชุมชนสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่น โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ

1.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน นำนโยบายมาขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติตามความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน

1.4 กรมการพัฒนาชุมชนควรต้องมีการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน สร้างความรู้ ความเข้าใจให้ตระหนักถึงการพึ่งพาตนเองภายในชุมชนโดยไม่หวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว

1.5 พัฒนาศักยภาพของวัดสีฎกและชุมชนโดยให้หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนเข้ามาส่งเสริมการพัฒนาเพื่อให้วัดและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

1.6 คนในชุมชนสีฎกควรค้นหาอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร สินค้าชุมชนของท้องถิ่นเพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มร่วมกับการท่องเที่ยวภายในวัด

1.7 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้กับคนในชุมชนถึงประวัติความเป็นมาของ วัดสี่กุก หรือท้องถิ่นเพื่อสร้างความภูมิใจ และความเชื่อมั่นในศักยภาพของวัดและท้องถิ่น

1.8 ด้านผู้นำในที่นี้หมายถึงเจ้าอาวาสวัดสี่กุก ต้องมีแนวคิดในการพัฒนาวัดสี่กุกเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนสามารถหารูปแบบการพัฒนา เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กระทรวงวัฒนธรรมควรร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกรมการพัฒนาชุมชน ทำการศึกษาวิจัยวัดที่มีต้นทุนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เส้นทางรองเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แต่ก่อนที่จะศึกษาวิจัยควรศึกษาข้อจำกัดและความพร้อมในการพัฒนาของพื้นที่

2.2 กระทรวงวัฒนธรรมควรร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกรมการพัฒนาชุมชน ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพอนาคต ทิศทางการพัฒนาวัดอย่างมีส่วนร่วมของพลัง “บวร”

References

- Autthawuttikul, S., Sungrugs, N., & Lakananulak, S. (2017). The Model Development of Religious Tourism Management of Ratchaburi Province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 2392-2409.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N, T. (1977). *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. New York: The Rural Development Committee Center for international Studies. Cornell University.
- Inpuwa, R. et al. (2016). *The Roles of Public Participation in the Conservation of Cultural Tourism: A Case Study of Nakhon Phanom Province*. (Research Report). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Kamdee, K. (2017). Temples and Religious Places in Dimension of Tourism. *Journal of Language, Religion and Culture, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University*, 6(2), 102-118.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*. (3rd ed.). Geelong, Australia: Deakin University Press.
- Maesee Kritsana Raksachom. et al. (2017). *The Development of Local Networking for Buddhist and Cultural Tourism in ASEAN Community Management System*. (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).
- Moral and Ethical Development Office Working Group. (2014). *Operational Guidelines Project to Promote Tourism on the Pilgrimage Route in Religious Dimensions 2014, Issue 1*. Bangkok: Department of Religious Affairs. Ministry of Culture.
- Phrakhru Sutadhambhani, Phra Honda Vatasatto, Ketchaturat, J. (2020). Thai Tourism Strategy 2017–2021 and Buddhist Tourism. *Journal of Buddhist Education and Research: JBER*, 6(1), 448-464.

- Phramaha Suriya Aphiwatthano (Masunthia). (2015). *Value Enrichment Strategy for Buddhism-Based Tourism Marketing In Royal Monasteries around Rattanakosin Island*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Siam University. Bangkok.
- Phramaha Suthit Aphakaro (Oboun). et al. (2013). *The Model and Process of Buddhism-Based Tourism Development in Thailand*. (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).
- Phrapalad Adisak Vajirapañño (Pimnon) . (2019) . *Development on Model of Tourism Management in Sustainable and Peaceful Way: A Case Study of Wat Baan Khayung, Huaytamon Sub-District, Phusing District, Sisaket Province*. (Doctoral Dissertation) . Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pichphandaycha, P. (2018). *Religious Tourism Management of Hong Kong Island Affecting Thai Tourists*. (Master's Thesis). Management of Cultural Heritage and Creative Industries College of Innovation: Thammasat University. Bangkok.
- Raksaphol, S. (2016). *Wat Prayurawongsawas-Warawihan's Role in Promoting Multicultural of Tourism Community Based on Buddhist Peaceful Means*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Royal Thai Government. (2019). *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 1 ตุลาคม 2562*. Retrieved October 1, 2019, from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/23529>
- Wajangam, S. (2015) . *Buddhist Peaceful Means: Apraihaniyadhamma for Enhancing Sustainable Community Tourism: A Case Study of Ko Kret Community, Nonthaburi Province*. (Master' s Thesis) . Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

การพัฒนาการตลาดยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี*

Sustainably Marketing Development for Enhancing Product Distribution Channel of Raksonitsuk Community Enterprise by Buddhist Peaceful Means

¹ชบา ใบงาม และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปณฺโญ

¹Chaba Baingam and Phrakrupalad Adisak Vajirapaṇḥo

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: luckychabab@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ คือ เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหา บริบท ความต้องการ ของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข และหลักการแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน (2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการตลาดยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข (3) การพัฒนาการตลาดอย่างยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี การวิจัยครั้งนี้เป็นการค้นคว้าวิจัยเชิงเอกสาร ผสมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ผู้นำชุมชนและชาวอำเภอปรังค์กู รวม 6 ท่าน และใช้วงจรเดมมิงในวิธีดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) วิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข มีปัญหาหลักคือภาวะขาดทุนจากการจำหน่ายข้าวเปลือกผ่านพ่อค้าคนกลาง ในด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนในประเทศไทยได้ดำเนินการ 2 ระดับ (1) กฎหมาย และ (2) แผนยุทธศาสตร์ และพบว่าการตลาดที่ยั่งยืนคือ หลัก 3Ps - สังคมสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการตลาดยั่งยืนของวิสาหกิจฯ คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นองค์ธรรมหลัก และ 3) ในการพัฒนาการตลาดอย่างยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจฯ โดยพุทธสันติวิธี ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ ข้าวสุกโมเดล (KHAOSUK MODEL) ที่มีหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นพื้นฐานเพื่อผลสำเร็จ 3 ด้าน ใน 7 ขั้นตอน (1) สังคม - ขั้น 1 ความรู้ ขั้น 2 ความสุข (2) สิ่งแวดล้อม - ขั้น 3 ลงมือทำ ขั้น 4 ประเมิน ขั้น 5 กาล (3) เศรษฐกิจ - ขั้น 6 อัตลักษณ์ ขั้น 7 บุคคล

คำสำคัญ: การพัฒนา; การตลาดยั่งยืน; ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า; วิสาหกิจชุมชน; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research article entitled ‘Sustainable Marketing Development for Enhancing Product Distribution Channel of Raksonitsuk Community Enterprise by Buddhist Peaceful Means’ has three objectives: (1) to analyze the conditions of problems and needs of Raksonitsuk community enterprise, as well as the theory of sustainable development for

*Received June 29, 2022; Revised February 20, 2023; Accepted February 28, 2023

community enterprises, (2) to study the Buddhist peaceful means which is conducive to the sustainable market development of Raksantisuk community enterprise, and (3) to develop sustainable marketing in order to enhance product distribution channel of Raksantisuk community enterprise by Buddhist Peaceful Means. This research employed the documentary research and in-depth interview with six key informants with 6 members of the enterprise and members of Prangku district who were chosen by purposive sampling. The Deming Cycle (PDCA model) was used to conduct the study.

From the study, the following findings are found:

1) The loss of selling paddy through middlemen has caused problems for Raksantisuk community enterprise. Thailand has put two tiers into place to develop community enterprises sustainably: (1) Legislation and (2) Strategic Plan. The sustainable marketing is '3Ps' which refers to Society, Environment, and Economy; 2) The Buddhist peaceful means conducive to the sustainable marketing development of Raksantisuk community enterprise are the sufficiency economy philosophy and *Sappurisa-dhamma* (seven qualities of a good man); and 3) A new body of knowledge known as the 'Khaosuk Model' is gained as a result of a sustainable marketing development in order to enhance the product distribution channel of Raksantisuk community enterprise through Buddhist peaceful means. Based on *Sappurisa-dhamma*, this model aims for success in three areas with seven steps: (1) Society – knowledge as the first step and happiness as the second step; (2) Environment – implementation as the third step, moderation as the fourth step, and time as the fifth step; (3) Economy – identity as the sixth step and person as the seventh step.

Keywords: Development; Sustainable Marketing; Product Distribution Channel; Community Enterprise; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ในการที่จะพัฒนาการตลาดให้ยั่งยืนภายใต้ธรรมชาติของตลาดเองที่ไม่มีคำว่าหยุดนิ่ง ตรงกันข้ามกลับมีแต่นับวันจะเปลี่ยนรูปแบบไปนั้นเป็นเรื่องที่มีความท้าทาย การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) เป็นกระบวนการที่จะทำให้ธุรกิจสามารถได้กำไรอย่างยั่งยืนและเหนือกว่าคู่แข่ง ซึ่งจึงเป็นภารกิจสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจในระยะยาว (Nakkasem and Pasunon, 2018) ซึ่งช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) หรือ Place จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถจะสร้างความได้เปรียบในทางการแข่งขันให้กับธุรกิจได้

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ธุรกิจที่เป็นเสาหลักสำคัญเสาหลักหนึ่งของประเทศคือการจำหน่ายข้าว ซึ่งเราเรียกเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกันว่า “ชาวนา” และให้ความสำคัญว่าชาวนานั้นเปรียบเหมือนกระดูกสันหลังของประเทศ ข้าวจัดเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งออกขายทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวไทยได้เป็นอันดับต้นของโลก โดยเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวมากที่สุดในโลกอันดับ 3 ต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 โดยนายกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ได้เปิดเผยถึงการส่งออกข้าวปี 2564 ว่า ประเทศไทยสามารถ “ส่งออกข้าวได้เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ 6 ล้านตัน โดยส่งออกได้ 6.117

ล้านตัน เพิ่ม 6.7 % จากปี 2563 ที่ส่งออก ได้ 5.734 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 107,757 ล้านบาท ลดลง 7.1% จากปี 2563 ที่มีมูลค่า 116,043 ล้านบาท ส่งผลให้ไทยกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวมากที่สุดในโลกอันดับที่ 3 ต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 นับตั้งแต่ปี 2563 รองจากอันดับ 1 อินเดีย ที่ 19.55 ล้านตัน ตามด้วยเวียดนาม 6.24 ล้านตัน อันดับ 4 คือ ปากีสถาน 3.93 ล้านตัน อันดับ 5 สหรัฐฯ 2.85 ล้านตัน” (Thairath, 2022) แต่ชาวนาผู้ปลูกข้าวซึ่งจำหน่ายข้าวเปลือกโดยผ่านช่องทางหลักคือพ่อค้าคนกลาง ยังคงประสบปัญหาของความยากจน มีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ระหว่างผู้ปลูกและผู้ขาย ชาวนาขายข้าวได้ราคาถูก เป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องทุกยุคสมัย ข้าวเปลือกมีราคาตกต่ำในขณะที่ต้นทุน อาทิเช่น ค่าแรง ค่าวัสดุอุปกรณ์ ราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ต้องพึ่งพามาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐจึงจะอยู่ได้ ซึ่งการอยู่ในภาวะเช่นนี้ไม่นับเป็นความยั่งยืน ประกอบกับปัจจุบันการตลาดมีการแข่งขันที่สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลนี้ เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด มีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ยิ่งส่งผลให้การแข่งขันในตลาดเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น ธุรกิจที่จะสามารถอยู่รอดในตลาดได้อย่างยั่งยืน จึงต้องมีการพัฒนาการตลาดของตนให้ตอบรับทันกับทิศทางของตลาดที่พลิกผันเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นความท้าทายของชาวนาไทยที่จะต้องพัฒนารูปแบบของตนเองให้อยู่รอดได้อย่างยั่งยืนเช่นกัน

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศอย่างชัดเจนด้วยแนวทางการพัฒนายั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นปรัชญาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยตรง ทางรัฐบาลได้อัญเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดนำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2002) เป็นต้นมา อนึ่ง ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความยั่งยืนนั้น ควรต้องมีการพัฒนาให้มีความยั่งยืนทั้งระบบของครุฑ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับท้องถิ่นฐานรากไปสู่ระดับประเทศ วิสาหกิจชุมชนคือรูปแบบในการพัฒนาชุมชนฐานรากให้ยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการพัฒนาประเทศตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่นอันเป็นฐานรากของประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การขาดอาชีพ ขาดรายได้ และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง อย่างไรก็ตามในจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้น ปรากฏว่าวิสาหกิจชุมชนบางแห่งกิจการไม่มีความยั่งยืนได้ตลอดรอดฝั่ง เหตุผลสำคัญประการหนึ่งมาจากปัญหาการขาดทักษะทางการตลาด (Monaraks, Phramaha Hansa Dhammahāso and Phra Pramote Vatagovito, 2020) ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้เท่าที่ควร ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนที่จะสามารถดำเนินกิจการอย่างยั่งยืนได้จึงควรมีหลักการพัฒนาทางการตลาดที่ยั่งยืนเป็นปัจจัยสำคัญ

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญว่า ควรศึกษาถึงการพัฒนากิจการตลาดยั่งยืน โดยในที่นี้ผู้วิจัยเน้นการศึกษาเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี โดยคัดเลือกที่วิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข อำเภอบางศรีณรงค์ จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากเหตุผลดังนี้ 1) วิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุขประกอบด้วยสมาชิกที่มีอาชีพหลักคือการขายข้าวเปลือก 2) เป็นวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนได้ไม่นานนักยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นกิจการ จึงควรวางรากฐานที่ดีตั้งแต่แรกไว้ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี 3) ตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นเมืองรอง ทำให้ผลิตภัณฑ์ยังไม่เป็นที่คุ้นเคยในตลาดระดับประเทศเท่ากับวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในเมืองหลัก จึงถือเป็นการเสริมศักยภาพให้ผลิตภัณฑ์เมืองรองเกิดการขยายตลาด อีกทั้งสอดคล้องกับนโยบายของประเทศซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2561 4) เป็นการต่อยอดงานวิจัยที่ศึกษาอำเภอบางศรีณรงค์ไว้แล้ว เรื่อง “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษา

ชุมชนตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา” ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า ชุมชนมีปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีรายได้ไม่ยั่งยืนเป็นปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และมีความต้องการการพัฒนาทางด้านการตลาด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความต้องการ ของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข และหลักการแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการตลาดยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข
3. เพื่อพัฒนาการตลาดอย่างยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการค้นคว้าวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผสานกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยใช้วงจรบริหารงานคุณภาพ เรียกว่า วงจร PDCA (Plan-Do-Check-Action) ของ Dr.Edwards W.Deming มาบูรณาการในวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยด้านวิสาหกิจชุมชน บริบท และสภาพทั่วไป หลักการ ทฤษฎีด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน และช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการตลาดยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน จากพระสุตตันตปิฎกในพระไตรปิฎก

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่สำรวจวิสาหกิจชุมชนสนทนากับสมาชิก กรรมการ และกลุ่มชาวบ้านรับทราบ ปัญหา อุปสรรค สาเหตุ ความต้องการ ข้อเสนอแนะ เน้นด้านการตลาดการจัดจำหน่ายสินค้า

ขั้นตอนที่ 3 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) เพื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข จากสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ผู้นำชุมชนและชาวอำเภอลำทะเมนชัย จ.นครราชสีมา และทำการศึกษาการใช้หลักธรรมในการพัฒนางานและการใช้หลักธรรมในการพัฒนาคน โดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ ด้านการตลาด การพัฒนาชุมชน และด้านพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1) การสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ ผู้นำชุมชนและชาวอำเภอลำทะเมนชัย จ.นครราชสีมา รวม 6 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการตลาด การพัฒนาชุมชน และด้านพระพุทธศาสนา รวม 8 ท่าน

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการตลาด การพัฒนาชุมชน และด้านพระพุทธศาสนา รวม 11 ท่าน

3) บูรณาการการพัฒนาการตลาดอย่างยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 ลงมือปฏิบัติ โดยใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ติดตามและปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย (presentation of the Research Results)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข คือ ปัญหาช่องทางการตลาด ปัจจุบันที่มีอยู่ เนื่องจากข้าวเปลือกซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หลักพึ่งพาช่องทางการจัดจำหน่ายเพียงช่องทางเดียวคือ ผ่านพ่อค้าคนกลาง ไม่สามารถกำหนดราคาขายได้ ทำให้รายได้ไม่แน่นอน ประกอบกับราคาข้าวเปลือกตกต่ำต่อเนื่อง มีความต้องการที่จะเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการตลาดที่มั่นคงยั่งยืน

ด้านหลักการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้ดำเนินการผ่านแนวทาง 2 ระดับ ได้แก่

1 การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทางด้านกฎหมาย ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2) พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทางด้านแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติและระดับสากล ซึ่งได้แก่ (1) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2) ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) (3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (4) แผนการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ 4 (5) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nation หรือ UN)

โดยมีการบูรณาการพัฒนาในแนวทาง 2 ระดับนี้อย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบองค์รวมทั้งในภาพใหญ่ระดับประเทศไปสู่ระดับนานาชาติ และเชื่อมลงสู่สภาพย่อยผ่านกระทรวง กรมต่างๆ ทุกภาคส่วน ต่างก็มีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนหลักของประเทศ โดยเน้นการพัฒนาใน 2 มิติ คือ การพัฒนางานและการพัฒนานคน

หลักการตลาดอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐาน 3 ด้านคือ ด้านนิเวศวิทยา (Ecological) ด้านสังคม (Social) และด้านเศรษฐกิจ (Economic) ความสำเร็จของการวางแผนทางธุรกิจและการตลาดเพื่อความยั่งยืนนั้น ไม่ได้มาจากการมีกำไรที่สูง แต่มาจากการกำหนดเป้าหมายของธุรกิจที่สอดคล้องกันทั้งรายได้ ผลกำไร การตอบสนองความต้องการของสังคม รวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรของโลก ไปในเวลาเดียวกัน เรียกว่าศาสตร์ 3Ps (People-Planet-Profit) ธุรกิจที่มีภาพลักษณ์ที่ดีจึงจะสามารถครองใจผู้บริโภคยุคใหม่ได้ ในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้สินค้าและบริการของผู้ผลิตสามารถเข้าถึงมือผู้บริโภคได้รวดเร็วขึ้น เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค การบริหารจัดการช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีประสิทธิภาพจะช่วยให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น สร้างกำไร ช่วยลดต้นทุนและความเสี่ยงให้กับกิจการได้ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงควรคัดเลือกรูปแบบของช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสมกับกิจการ และวางกลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่ายให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของตลาด เพื่อให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงอยู่ในตลาดได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการตลาดยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข คือ หลักสัปปริสธรรม 7 อันหมายถึง ธรรมของคนดีหรือธรรมของสัตว์บุรุษ มี 7 ประการ โดยเป็นองค์ธรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม 7 นี้ จะส่งผลให้จิตได้รับการขัดเกลาพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นไปด้วยในขณะดำเนินชีวิตหาเลี้ยงชีพทางโลก สอนให้เกิดการการละกิเลสที่สำคัญ 3 ประการที่ควรละทิ้ง อันได้แก่ ความโลภ หรือ โลภะ (ความอยากได้) ความโกรธ หรือ โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) และความหลง หรือ โมหะ (ความหลง ความไม่รู้ ความเขลา) (Thai Tripitakas: 11/330/333, 25/88/456-457) โดยสรุปได้ดังนี้

1. การละความโลภด้วยความพอประมาณด้วยหลักธรรมมัตตัญญูตา
2. การละความโกรธด้วยความมีเหตุผล ด้วยหลักธรรมธัมมัญญูตา อัตถัญญูตา

3. การละความหลงด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยหลักธรรมอัฐัญญุตญาณ กาลัญญุตญาณ ปริสัณญุตญาณ บุคคลัญญุตญาณ

4. มีวิชาความรู้ ด้วยหลักธรรมพหุสูตร

5. มีจริยหรือคุณธรรม ด้วยหลักธรรมของศีล

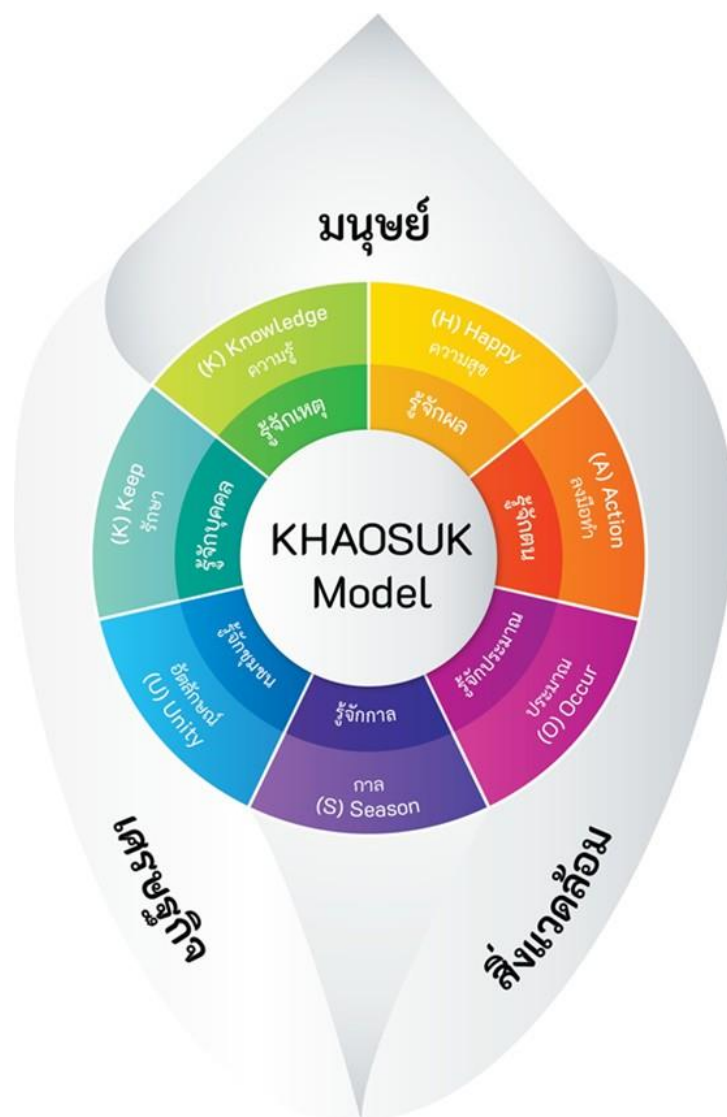
นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาที่ยั่งยืนของของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) พบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ควรต้องให้ระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ เทคโนโลยี ดำเนินไปด้วยกันด้วยดี ซึ่งในองค์ประกอบ 4 ด้านนี้ มนุษย์จัดเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เป้าหมาย คือความสุข ในทางพระพุทธศาสนา ความสุขสามารถพัฒนาได้จนถึงสุขแท้คือความสงบแห่งนิพพาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ในการพัฒนาการตลาดที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษาสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี โดยการบูรณาการจาก 3 แนวคิด ได้แก่ (1) แนวคิดทางตะวันตก : หลักการตลาดที่ยั่งยืน 3Ps (2) แนวคิดทางตะวันออก : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) (3) แนวคิดทางพระพุทธศาสนา : พุทธวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืน : แนวคิดสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Performant) เกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนางานและพัฒนาคนโดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาด การพัฒนาชุมชน และด้านพระพุทธศาสนา รวม 8 ท่าน พบว่าหลักธรรมสำคัญในการพัฒนางาน ได้แก่ (1) อิทธิบาท 4 (2) สัปปุริสธรรม 7 (3) กฎไตรลักษณ์ (4) สติ (5) อริยสัจ 4 (6) สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมสำคัญในการพัฒนาคน ได้แก่ (1) สังคหวัตถุ 4 (2) ขันติ (3) คบคนดี (4) พรหมวิหาร 4 (5) พัฒนาโลกียทรัพย์ให้เป็นโลกุตตรทรัพย์ ละโลก โกรธ หลง (6) สันโดษ โดยผู้วิจัยได้นำองค์ธรรมเหล่านี้ไปบูรณาการในองค์ความรู้ใหม่ที่มีหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นองค์ธรรมหลัก

องค์ความรู้ใหม่

จากการบูรณาการ ได้สรุปออกมาเป็นแนวคิดหลักพัฒนาการตลาดที่ยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี ที่ใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมพื้นฐาน เรียกว่า **ข้าวสุกโมเดล (KHAOSUK MODEL)** ซึ่งเป็นการทำการตลาดเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 3 ด้าน คือ มิติด้านสังคม (มนุษย์ -People) และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (โลก-Planet) มิติด้านเศรษฐกิจ (กำไร-Profit) มีองค์ประกอบ 7 ขั้นตอนเพื่อการพัฒนาตลาดที่ยั่งยืน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ความรู้ (Knowledge) : สร้างเหตุแห่งความรู้	}	1. เพื่อให้ได้ผลมิติด้านสังคม (มนุษย์ -People)
ขั้นที่ 2 ความสุข (Happy) : รู้ผลแห่งความสุข		
ขั้นที่ 3 ลงมือทำ (Action) : ลงมือทำด้วยตนเอง	}	2. เพื่อให้ได้ผลมิติด้านสิ่งแวดล้อม (โลก-Planet)
ขั้นที่ 4 ประมาณ (Occur) : ประมาณให้พอดี		
ขั้นที่ 5 กาล (Season) : กาลเวลาเหมาะสม	}	3. เพื่อให้ได้ผลมิติด้านเศรษฐกิจ (กำไร Profit)
ขั้นที่ 6 อัตลักษณ์ (Unity) : อัตลักษณ์น่าจดจำ		
ขั้นที่ 7 บุคคล (Keep) : บุคคลเข้าถึงสินค้า	}	

แผนภาพที่ 1 ข้าวสุขโมเดล (KHAOSUK) : หลักพัฒนาการตลาดยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชนรักษ์สันติสุข คือ ปัญหาช่องทางการตลาดปัจจุบันที่มีอยู่ เนื่องจากข้าวเปลือกซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หลักพึ่งพาช่องทางการจัดจำหน่ายเพียงช่องทางเดียวคือผ่านพ่อค้าคนกลาง ไม่สามารถกำหนดราคาขายได้ ทำให้รายได้ไม่แน่นอน ประกอบกับราคาข้าวเปลือกตกต่ำต่อเนื่อง มีความต้องการที่จะเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการตลาดที่มั่นคงยั่งยืน ด้านหลักการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้ดำเนินการผ่านแนวทาง 2 ระดับ ได้แก่ ด้านกฎหมาย (The Royal Thai Government Gazette, 2005) และด้านแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ (National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2002) และระดับสากล (United Nations Thailand, 2022) โดยบูรณาการอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nation หรือ UN) หลักการพัฒนาการตลาดยั่งยืนเน้นให้ความสำคัญกับหลักการ

พื้นฐาน 3 ด้านคือ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ (Elkington, 2004) โดยต่างจากแนวคิดการพัฒนาการตลาดในอดีตที่จะมุ่งที่ด้านเศรษฐกิจด้านเดียวคือผู้ที่ผลกำไรเป็นหลัก

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการตลาดยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนรักษาสันติสุข คือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันมีหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นองค์ธรรมหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนตำบลสวายอำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ” (Monaraks, Phramaha Hansa Dhammahāso and Phra Pramote Vatagovito, 2020) และได้ศึกษาหลักทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาที่ยั่งยืนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ควรต้องให้ระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ เทคโนโลยี ดำเนินไปด้วยกันด้วยดี ซึ่งในองค์ประกอบ 4 ด้านนี้ มนุษย์จัดเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความสำคัญที่การพัฒนาคนเป็นหลักโดยให้ความพอประมาณ ให้มีการพัฒนาอย่างเป็นมิตรต่อธรรมชาติแวดล้อม ใช้เหตุและผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี รอบรู้ในวิชาการเพื่อให้สามารถปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (Somdet Phra Buddhaghosacariya. Payutto P. A., 2018)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้บูรณาการการพัฒนาการตลาดยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษาสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี จาก (1) แนวคิดทางตะวันตก : หลักการตลาดยั่งยืน 3Ps (2) แนวคิดทางตะวันออก : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) (3) แนวคิดทางพระพุทธศาสนา: พุทธวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (Somdet Phra Buddhaghosacariya (Payutto P. A.), 2018) (4) ทศนะผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนางานและพัฒนาคน และ(5) ทศนะผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม ได้องค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า **ข้าวสุขโมเดล (KHAOSUK MODEL)** โดยมีหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของตะวันออก คือ หลักเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดทางการพัฒนาที่ยั่งยืนทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 3 ด้าน คือด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนของแนวคิดทางตะวันตก คือ หลัก 3Ps ดังนี้

(1) เพื่อให้ผลด้านสังคม(มนุษย์-People) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ความรู้ (Knowledge) สร้างเหตุแห่งความรู้ ขั้นที่ 2 ความสุข (Happy) รู้ผลแห่งความสุข

(2) เพื่อให้ได้ผลด้านสิ่งแวดล้อม(โลก-Planet) ได้แก่ ขั้นที่ 3 ลงมือทำ (Action) ลงมือทำด้วยตนเอง ขั้นที่ 4 ประมาณ (Occur) ประมาณให้พอดี ขั้นที่ 5 กาล (Season) กาลเวลาเหมาะสม

(3) เพื่อให้ได้ผลด้านเศรษฐกิจ (กำไร-Profit) ได้แก่ ขั้นที่ 6 อัตลักษณ์ (Unity) อัตลักษณ์น่าจดจำขั้นที่ 7 บุคคล (Keep) บุคคลเข้าถึงสินค้า

ข้าวสุขโมเดล (KHAOSUK MODEL) เป็นหลักการที่ส่งเสริมให้ทำการตลาดอย่างมีจริยธรรม มากกว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจด้านเดียว เน้นการพัฒนาที่จิตใจคน ให้มีตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ให้ความพอประมาณ รอบรู้ รอบคอบ ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา มีสติ และดำเนินการโดยดูกาลเทศะที่เหมาะสม ตามเหตุและผลที่สมควร ช่วยเหลือความโลภ-โกรธ-หลง ทำให้มนุษย์และธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยผู้วิจัยได้ช่วยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนรักษาสันติสุขพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้น คือ ข้าวหอมมะลินทรีย์ ชื่อ ข้าวสุข และได้ทำการจำหน่ายไปยังช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายทั้งทาง Offline และ Online ส่งผลให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนรักษาสันติสุขได้แนวทางการประกอบอาชีพใหม่เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง คือ การเปลี่ยนจากอาชีพการขายข้าวเปลือกที่เดิมมักไม่สร้างกำไร ไปสู่การจำหน่ายเป็นข้าวหอมมะลินทรีย์ (ข้าวสาร) ที่ทำให้ได้ราคาสูงขึ้น และมีช่องทางในการจัดจำหน่ายมากขึ้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางธุรกิจ และ

มีส่วนช่วยให้มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตดีขึ้น มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเองมากขึ้น จึงเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่า ข้าวสุกโมเดล(KHAOSUK MODEL) เป็นรูปแบบพุทธสันติที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการวางรากฐานให้กับวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุขซึ่งเป็นวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในช่วงเริ่มต้นก่อตั้ง เพื่อนำไปสู่การวางแผนกิจการต่อไปให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

การพัฒนาการตลาดที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนรักษสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้บูรณาการจาก 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดทางตะวันตก : หลักการตลาดที่ยั่งยืน 3Ps แนวคิดทางตะวันออก : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) และแนวคิดทางพระพุทธศาสนา : พุทธวิธีการพัฒนาที่ยั่งยืนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) รวมทั้งจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนางานและพัฒนาคน พบว่า หลักธรรมสำคัญที่สอดคล้องกับการพัฒนาการตลาดที่ยั่งยืน คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้องค์ความรู้ใหม่เรียกว่า ข้าวสุกโมเดล (KHAOSUK MODEL) มีองค์ประกอบ 7 ขั้นตอนในการพัฒนาการตลาดที่ยั่งยืนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 3 ด้าน 1) สังคม (มนุษย์-People) คือ ขั้นที่ 1 ความรู้ (Knowledge) รู้จักเหตุ โดยมีความรู้ทางด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย รวมถึงความรู้ที่เป็นในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับตลาด ขั้นที่ 2 ความสุข (Happy) รู้จักผล โดยทำด้วยใจรัก ผลคือความสุขในการทำ 2) สิ่งแวดล้อม (โลก-Planet) ขั้นที่ 3 ลงมือทำ (Action) รู้จักตน รู้ศักยภาพของตน ทำด้วยตนเองเพื่อให้ทราบข้อดีข้อเสียสำหรับการพัฒนาต่อไป ขั้นที่ 4 ประมาณ (Occur) รู้จักประมาณ โดยใช้หลักเหตุผล ให้มีความถูกต้องเหมาะสม ขั้นที่ 5 กาล (Season) รู้จักกาล จำหน่ายในจังหวะฤดูกาลที่เหมาะสมของตลาด เพื่อให้ได้ราคาที่ดี 3) เศรษฐกิจ (กำไร-Profit) คือขั้นที่ 6 อัตลักษณ์ (Unity) รู้จักชุมชน รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ความเชี่ยวชาญในการปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์ และอนุรักษ์พันธุ์ข้าวท้องถิ่นไว้ ขั้นที่ 7 บุคคลเข้าถึงสินค้า (Keep) รู้จักบุคคล โดยการใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ตรงกลุ่มลูกค้า ข้าวสุกโมเดล (KHAOSUK MODEL) เป็นรูปแบบพุทธสันติวิธีที่เน้นการพัฒนาที่จิตใจเป็นหลัก อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรรวมในระยะยาว.

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้แนวทางในการนำไปใช้ ดังต่อไปนี้

1.1 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักพุทธสันติวิธีอันเป็นรากฐานสำคัญที่ชุมชนในท้องถิ่นชนบทต่างยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งช่วยทำให้จิตใจได้รับการพัฒนาโดยเฉพาะในเรื่องของความสัมพันธ์ คือความรู้จักพอดี ยินดีพอใจในสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม ยินดีพอใจตามกำลังของตน และใช้กำลังที่มีอยู่ เช่น ความรู้ อย่างเต็มความสามารถ อย่างไรก็ดี ควรมีความเข้าใจในหลักการสันโดษนี้อย่างถูกต้อง ซึ่งความพอดีในความหมายของสันโดษนั้น หมายถึง ไม่เหน็ดเหนื่อย ไม่ลำบาก ทำด้วยความสุข หากเข้าใจไม่ถูกต้อง อาจเป็นการก่อให้เกิดความประมาทและเฉื่อยชา ซึ่งมีใช้แนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้สร้างภูมิคุ้มกันตนด้วยความขวนขวายทั้งวิชาความรู้และพัฒนาคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ในการที่จะเสริมสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายนั้น ต้องมององค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใน Marketing Mix 4P (Product Price Place Promotion) ควบคู่กันไปด้วย เช่น ด้านผลิตภัณฑ์ ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า จากเดิมที่มีจำหน่ายอยู่ ซึ่งจะช่วยให้เกิดมุมมองทางการตลาดใหม่ๆ อันนำไปสู่การขยายช่องทางการตลาดที่มีอยู่เดิมได้

1.3 การเป็นวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในช่วงเริ่มก่อตั้ง ทำให้สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อการเปิดรับองค์ความรู้ และโอกาสในการพัฒนาใหม่ๆ จึงควรมีการรวมตัวกันอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกันให้ทันกับตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และฝึกฝนพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีควบคู่กันไปด้วย

1.4 การสร้างตราสินค้า (Brand) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้สามารถขยายผลไปสู่สินค้าประเภทอื่นอย่างต่อเนื่องได้ เช่น การจำหน่ายข้าวสุก หรือแปรรูปเป็นอาหารที่ใช้ข้าวเป็นส่วนประกอบโดยนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาบูรณาการ เช่น แปรรูปเป็นข้าวจี เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ยังสามารถนำไปสู่การศึกษาวิจัยในด้านอื่นที่เกี่ยวข้องได้มากยิ่งขึ้น เช่น

2.1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากข้าวไทยเพื่อการส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศ

2.2 ศึกษาแนวทางในการนำหลักสันโดษมาใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนา

2.3 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้นแบบโดยใช้หลักการพัฒนาการตลาดที่ยั่งยืน

References

- Bangkok University. (2008). *How to Do Marketing to Achieve Sustainable Competition?* (Narathip Amtiengtrong.). Retrieved March 10, 2021, from https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_sep_08/pdf/Excutive%20Journal_27-31.pdf
- Beltz, F. M., & Peattie, K. (2010). *Sustainability Marketing — An Innovative Conception of Marketing*, Retrieved March 15, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/225723866_Sustainability_marketing_-_An_innovative_conception_of_marketing
- Chuayraksa, W. (2017). *Approach to Develop Community Enterprise: A Case Study of Indogo-Dyed Cotton Weaving Group of Baan Tham Tao in Sakonnakorn Province*. (Master's Thesis). Business Administration for Executive (M.B.A). Graduate School of Commerce. Burapa University. Chon Buri.
- Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension (DOAE). Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2019). *Community Enterprise Manual*. Bangkok: New Thammada Press (Thailand) Co., Ltd.
- Elkington, J. (2004). *Enter the Triple Bottom Line*. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.johnelkington.com/archive/TBL-elkington-chapter.pdf>
- Laothong, P. (2015). *The Competitiveness Enhancement Development Models of Small and Micro Community Enterprise: SMCE of Fabric and Clothes in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Management Program in Business Management Graduate College. Sripatum University. Bangkok.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Monaraks, V., Phramaha Hansa Dhammahāso, & Phra Pramote Vatagovito. (2020). Sustainable Community Enterprise Development by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Sawai Community, Prang Ku District, Sisaket. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(5), 1721-1735.

- Nakkasem, W., Pasunon, P. (2018). Factors Affecting the Competitive Advantage of Service Business Entrepreneurs in Bangkok. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(1), 2148-2167.
- National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, *Government of Thailand, The Ninth National Economic and Development Plan (2002-2006)*. (2002). Retrieved March 10, 2021, from https://www.nesdc.go.th/nesdb_en/download/article/article_20170519123815.pdf
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2018). *Sustainable Development*. (21th ed). N.P.
- Thairath. (2021). *Thai Exports 2021 Jump 6.1 Million Tons, Delight with Positive Factors Expect 7 Million Tons in 2022*. Retrieved February 4, 2022, from <https://www.thairath.co.th/business/economics/2305086>
- The Royal Thai Government Gazette. (2005). *Community Enterprise Promotion Act B.E. 2548 (2005)*. N.P.
- The Royal Thai Government Gazette. (2019). *Community Enterprise Promotion Act (No. 2). B.E.2562 (2019)*. N.P.
- United Nations Thailand, *Sustainable Development Goals*, Retrieved March 10, 2022 from <https://thailand.un.org/en/sdgs>

การพัฒนาสันติวัตกรรมการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์

The Development of Peace Innovation for Empowering of Self-Kindness and Self-Compassion of Medical Personnel

¹บุณทริกา สุวรรณเวช, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที

Buntharika Suwanvecho, Khantong Wattanapradith
and Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate of School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: buntharika@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ตามแนวคิดการพัฒนาความกรุณาในตนเองของเนฟและตามวิถีปฏิบัติหมู่บ้านพลัม 2) ศึกษากระบวนการเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) สร้างและนำเสนอสันติวัตกรรมการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ ด้วยการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ชุดฝึกอบรมและแบบวัดเมตตากรุณา มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างทดลองเป็นแพทย์ 12 ท่าน วิเคราะห์ผลก่อนและหลังทดลองด้วยสถิติค่าทีและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาตามแนวคิดของเนฟ คือ สติ โดยการฝึกสติตามแนวคิดของเนฟ เน้นระดับเชื่อมโยงกับความเป็นมนุษย์ในขณะที่แนวคิดหมู่บ้านพลัมเน้นเชื่อมโยงทั้งระดับความเป็นมนุษย์และสิ่งรอบตัว 2) กระบวนการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทมีหลักธรรมเสริมสร้างเมตตากรุณา คือ สติ ปรัตโฆสะ โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา และสังคหวัตถุ 4 3) สร้างและนำเสนอสันติวัตกรรมการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ คือ การใช้หลักสูตรภาวนาออนไลน์ ประกอบด้วย 4 โมดูลของการฝึกปฏิบัติสร้างการตระหนักรู้ ผลการอบรมพบว่าระดับความเมตตาต่อตนเองและระดับความกรุณาต่อตนเองของผู้เข้าอบรมหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) สรุปว่า หลักสูตรนี้เสริมสร้างพลังเมตตากรุณาในบุคลากรแพทย์ เกิดองค์ความรู้ใหม่คือ “the CHRYSANTHEMUM⁺” Model

คำสำคัญ: เมตตาต่อตนเอง; กรุณาต่อตนเอง; สันติวัตกรรม; บุคลากรแพทย์

Abstract

The objectives of the research study are 1) to analyze the factors influencing the empowerment of Self-kindness and Self-compassion of medical personnel in accordance with Dr. Kristin Neff's concept of self-compassion and Plum Village practices; 2) to investigate the process for empowering Self-kindness and Self-compassion according to Theravada Buddhism; and 3) to create and propose the peace innovation for empowering Self-kindness and Self-

compassion of medical personnel. The study employed a mixed-method approach. The research tools included in-depth interview form, training package and the test measuring the level of Self-kindness and Self-compassion. There were 6 key informants and the experimental sample consisted of 12 medical personnel. Pre- and post-test results were analyzed by t-test and qualitative analysis.

The results showed that 1) Factor influencing Self-kindness and Self-compassion of medical personnel includes mindfulness. Plum Village's concept of mindfulness differs from Neff's in that Neff's concept emphasizes mindfulness in relation to humanness, whereas Plum Village emphasizes the mind becoming acquainted with having awareness of the present in relation to humanness, including all things around it. 2) The process for empowering Self-kindness and Self-compassion according to Theravada Buddhism includes: *Sati* (mindfulness), *Paratoghosa* (hearing or learning from others), *Yonisomanasikāra* (correct attention), *Tisikkhā* (the threefold learning), and *Saṅghavattthu* (four bases of social solidarity); 3) For creating and proposing the peace innovation for empowering Self-kindness and Self-compassion of medical personnel is through the use of an online meditation course consisting of 4 modules of self-awareness strengthen practice. The results of the study discovered that the Self-compassion-score and Self-kindness-score of the participants after the training was significantly higher than before training ($P < 0.05$). A new body of knowledge was created, which is “the CHRYSANTHEMUM⁺” Model.

Keywords: Self- Kindness; Self- Compassion; Innovative Peaceful Development; Medical Personnel

บทนำ

แพทย์เป็นบุคลากร ที่ได้รับคำยกย่องจากสังคมไทยถึงความเสียสละในการอุทิศตนดูแลผู้ป่วย ซึ่งนอกจากต้องอาศัยองค์ความรู้ทางสติปัญญาแล้ว ยังต้องอาศัยร่างกายและแรงใจในการให้ความช่วยเหลือและดูแลสุขภาพผู้ป่วยพร้อมสุขภาพใจในกรณีที่เจ็บป่วยเรื้อรัง การหลอมรวมจิตใจและอุดมการณ์นี้ได้รับการปลูกฝังนับแต่ก้าวเข้าสู่การศึกษาแพทย์ ทำให้แพทย์เป็นอาชีพที่สังคมให้ความคาดหวังอย่างสูงถึงคุณธรรมด้านความเมตตากรุณาต่อผู้ป่วย อย่างไรก็ตามด้วยบริบททางสังคมไทยซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากข่าวสารจากสื่อต่างๆ แทบทุกวงการอาชีพที่เคยได้รับการยกย่องหรือความคาดหวังจากสังคม ต่างก็มีกรณีปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคลากรที่ทำหน้าที่ให้บริการกับผู้รับบริการ ไม่เว้นแม้แต่บุคลากรแพทย์มีผลสำรวจพบว่าในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา จากการรายงานข่าว (Hfocus, 2019) พบว่าแนวโน้มคดีการฟ้องทางการแพทย์มีจำนวนสูงขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าสังคมเริ่มมองว่าความเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ที่มีต่อผู้ป่วยเริ่มลดลงหรือไม่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าต้นเหตุของการฟ้องร้อง มาจากความไม่ไว้วางใจระหว่างแพทย์และผู้ป่วย ผู้ป่วยรู้สึกถึงความเห็นอกเห็นใจของแพทย์ที่มีต่อผู้ป่วยเริ่มลดน้อยลง และกล่าวได้ว่า เบื้องหลังความเห็นอกเห็นใจหรืออภัยหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ความเมตตากรุณา เกี่ยวพันถึงสภาพทางจิตใจของแพทย์ที่มีต่อตนเองและต่อผู้อื่นนั่นเอง สอดคล้องกับการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการโดยผู้วิจัยได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นความเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ กับกลุ่มแพทย์ทั้งที่เพิ่งจบการศึกษาและแพทย์ที่มีประสบการณ์

ความชำนาญมาก สะท้อนว่า สาเหตุที่มีผลต่อการแสดงออกถึงความเมตตากรุณาที่ลดลงของแพทย์ ได้แก่ 1) ความพร้อมของร่างกาย ปัญหาสุขภาพต่างๆ เช่น การพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ การขาดการออกกำลังกาย 2) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ภาระหน้าที่ที่ต่อครอบครัว ภาระด้านการการเงิน ภาระงานต่างๆ 3) ความสามารถในการรับมือกับ อารมณ์ความรู้สึก ความเครียด การรับและสะสมอารมณ์ความรู้สึกเศร้าและหดหู่จากผู้ป่วยและญาติ ตลอดจนผลกระทบจากอารมณ์ความรู้สึกแง่ลบที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีต

การศึกษาในตะวันตกถึงความกรุณาต่อตนเอง Neff (2003) ได้ นิยามความกรุณาต่อตนเองว่า หมายถึง การใส่ใจและเปิดใจต่อการรับรู้ความทุกข์ของตนเอง ไม่หลีกเลี่ยงหรือละเลยต่อความทุกข์ที่มีอยู่ในใจของตน มีความปรารถนาที่จะเยียวยาทุกข์ของตนเองด้วยความใจเมตตา การมีสติ และความเข้าใจถึงความทุกข์ของตนเอง ตระหนักได้ว่าความผิดพลาดล้มเหลวที่เกิดขึ้นถือเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน องค์ประกอบของความกรุณาต่อตนเองตามแนวคิดของ Neff ได้แก่ การมีเมตตาต่อตนเอง (Self-kindness) ความเข้าใจต่อสภาพความเป็นมนุษย์ (Common Humanity) และสติ (Mindfulness) นัยทางจิตวิทยาสะท้อนถึงเรื่องของความคิด และสติ การยอมรับการเปลี่ยนแปลง หรือเปิดใจกว้าง ส่งผลต่อความเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ การพัฒนาความเมตตากรุณา สามารถเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติเจริญ สติ สมาธิ ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากช่วยให้สามารถอยู่กับการทำงานช่วยเหลือผู้ป่วยที่อยู่ตรงหน้าได้ ทำให้ไม่จมดิ่งไปกับความรู้สึกกลัวและกังวลที่มีอยู่ภายในตนเอง สำหรับในทางพระพุทธศาสนา เมตตา กรุณา เป็นหลักธรรมสองข้อแรก ในหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ปกครองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เมตตา คือความรักและปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า กรุณา คือความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์, ความห่วงใย เมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ คิดหาทางช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ของเขา (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2013) ผู้วิจัยมองว่าเมตตากรุณาในแง่พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับวิถีแห่งความเมตตา กรุณาของแพทย์ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง การแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจที่แพทย์มีต่อผู้ป่วยที่สะท้อนการมีสัมพันธที่ดีต่อผู้ป่วย เพื่อนร่วมอาชีพ และตนเอง ทั้งนี้วิถีปฏิบัติการบ่มเพาะเมตตากรุณาที่เห็นได้ชัดถึงวิถีการฝึกฝนปฏิบัติ คือ วิถีแห่งหมู่บ้านพลัมซึ่งอยู่บนฐานความคิดของหลวงปู่ติช นัท ฮันห์ พระภิกษุชาวเวียดนามผู้เรียกร้องสันติภาพต่อสงครามเวียดนาม ที่ว่าพุทธศาสนาต้องเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และพุทธธรรมเป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตยุคปัจจุบันได้ การที่จะทำให้โลกมีสันติภาพเริ่มต้นจากการมีสันติภาพในตนเองก่อน ด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติโดยการปฏิบัติภาวนาซึ่งจะก่อให้เกิดความเมตตากรุณา (Thai Plum Village, 2020)

ในทัศนะของผู้วิจัยถึงแม้จะเป็นวิถีที่มาจากฐานความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาหายาน ในฐานะผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งที่ได้สัมผัสและได้เรียนรู้ พบว่า วิถีปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนนั้นมีความสอดคล้องกับคำสอนในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ การเข้าถึงสันติสุขในวิถีชีวิตนั่นเอง ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้นำกระบวนการฝึกฝนการบ่มเพาะวิถีแห่งความเมตตากรุณาตามแนวหมู่บ้านพลัม หรือ หลักสูตรภาวนาตามวิถีหมู่บ้านพลัมเป็นฐานร่วมกับฐานคำสอนเมตตากรุณาและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ร่วมกับแนวคิดจิตวิทยาตะวันตกความกรุณาต่อตนเองของเนฟ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในช่วงที่สังคมได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เปลี่ยนแปลงสังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีทางโลกออนไลน์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยเสริมสร้างพลังแห่งเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ตามแนวคิดการพัฒนาศักยภาพในตนเองของเนฟและตามวิถีปฏิบัติหมู่บ้านพลัม
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อสร้างและนำเสนอต้นแบบนวัตกรรมการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณแบบทำการทดลองขั้นต้น (Pre-experimental Design) เพื่อสร้างต้นแบบนวัตกรรมการเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาของแพทย์ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวที่ถูกเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความหมายและความสำคัญ ปัญหา สาเหตุและผลกระทบ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ บทความ และหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ สภาพปัญหา สาเหตุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเมตตากรุณาต่อตนเองของแพทย์ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาต่อตนเองตามแนวคิดของ Neff และวิถีปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาตามแนวหมู่บ้านพลัม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและมีการเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สืบค้นเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการและหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ช่วยเสริมสร้างพลังเมตตากรุณา เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้สำหรับนำไปบูรณาการเพื่อออกแบบหลักสูตรการอบรมเพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของแพทย์

ขั้นตอนที่ 3 การประยุกต์ใช้แนวคิดของ Neff และวิถีปฏิบัติหมู่บ้านพลัมร่วมกับหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อสร้างเครื่องมือการวิจัย หลักสูตรการเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์โดยประเด็นคำถามเพื่อค้นหาแนวทางในการนำมาใช้พัฒนาโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 6 ท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการกลุ่ม ด้านการภาวนาเมตตากรุณาต่อตนเอง ด้านสันติวิธี โดยตั้งเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่มีประสบการณ์ชำนาญการ ไม่น้อยกว่า 10 ปี สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างด้วยคำถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือการวิจัยและทำการทดลองขั้นต้น หลักสูตรผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรม และผ่านการพิจารณาและรับรองจากพระธรรมาจารย์หมู่บ้านพลัมว่าหลักสูตรการอบรมมีความสอดคล้องกับวิถีการปฏิบัติตามแนวทางหมู่บ้านพลัม และแบบสอบถามวัดความเมตตากรุณาต่อตนเองที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค โดยกำหนดให้ต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.7 หลังจากนั้นนำหลักสูตรมาทำการวิจัยขั้นต้นกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรแพทย์ชาวไทยที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมภาวนาตามวิถีหมู่บ้านพลัมและเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมอยู่ในโครงการอบรมภาวนาแบบออนไลน์จำนวน 12 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้คือ 1) เป็นบุคลากรแพทย์ชาวไทยและประกอบวิชาชีพแพทย์หรือทันตแพทย์อยู่ในประเทศไทย 2) เคยเข้าร่วมกิจกรรมภาวนาตามวิถีหมู่บ้านพลัมและเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมอยู่ในโครงการอบรมภาวนาแบบออนไลน์ สำหรับบุคลากรแพทย์ตามวิถีหมู่บ้านพลัมประเทศไทย และ 3) ยินยอมให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผล รวบรวมข้อมูลการประเมินผลความเมตตากรุณาของกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามก่อนและหลังการเข้าร่วมอบรมภาวนา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม ถึงประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติ แบบกึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวัดและการประเมินผลทั้ง 2 มิติ ได้แก่ การประเมินผลระหว่างการอบรม (Formative assessment) และการประเมินผลรวม (Summative assessment) โดยการทดสอบก่อน (Pre-test) และหลังการอบรม (Post-test) เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการอบรม ด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (t-test) การประเมินผลระหว่างเรียนด้วยการสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าอบรม การสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม ประเมินด้วยการเล่าประสบการณ์ผ่านการจดบันทึก และการประเมินตนเองและผู้สังเกตการณ์ประเมิน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่แพทย์รู้สึกมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นลดลง แบ่งออกได้เป็นจาก 1. ปัจจัยส่วนตัว อันเนื่องจากการขาดความพร้อมทางร่างกายอันเนื่องจากปัญหาสุขภาพต่างๆ ของตัวบุคลากรแพทย์ รวมถึง การพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ ขาดการออกกำลังกาย 2. ปัจจัยทางสังคม เช่น ภาระหน้าที่ต่อครอบครัว ภาระด้านการการเงิน ภาระงานต่างๆ และ 3. ความสามารถในการรับมือกับอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเกิดจากการให้บริการผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการรักษาต้องใช้พลังกำลังในการอธิบายให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจ ทำให้แพทย์เกิดความเครียดจากการรับและสะสมอารมณ์ความรู้สึกเศร้าและหดหู่จากผู้ป่วยและญาติ ตลอดจนผลกระทบจากอารมณ์ความรู้สึกแง่ลบที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีต โดยลักษณะที่บ่งชี้ให้เห็นถึงระดับของความเมตตากรุณาได้แก่ ระดับความสุขที่มีอยู่ในปัจจุบัน ความสามารถในการยอมรับต่อสิ่งต่างๆ และการมีพื้นที่ในจิตใจ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเมตตากรุณาของแพทย์ ได้แก่ สติ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเมตตากรุณาของแพทย์ การฝึกสติตามแนวทางบ้านพลัมมีความแตกต่างไปจากเนฟ โดยการฝึกสติตามแนวคิดของเนฟจะเน้นในระดับที่เชื่อมโยงกับความเป็นมนุษย์ ในขณะที่แนวคิดหมู่บ้านพลัมจะฝึกจิตให้มีความเคยชินกับการตระหนักรู้เท่าทันในปัจจุบันขณะ เริ่มต้นจากเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งรอบๆ ตัว ทั้งในระดับความเป็นมนุษย์และเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งด้วยการฝึกปฏิบัติ การหายใจ การนั่งสมาธิแบบมีบทภาวนา การเดินสมาธิ การท่องเที่ยวชมสถานที่ การกราบสัมผัสพื้นดินรับรู้ถึงการเชื่อมโยงกับสรรพสิ่ง การรับประทานอาหารอย่างมีสติ การผ่อนคลายอย่างสมบูรณ์หรือการนอนสมาธิ และการเริ่มต้นใหม่เพื่อฟื้นคืนความสัมพันธ์ที่ดีภายในตนเองและต่อผู้อื่น โดยการพัฒนาคำพูดที่มีเมตตาและรับฟังด้วยความกรุณาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ากระบวนการศึกษาผู้วิจัยเริ่มต้นจากการถอดบทเรียนตัวอย่างแพทย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ หมอชีวกโกมารภัจ และสกัดองค์ความรู้หลักธรรมเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กรอบแนวคิดที่สำคัญที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบพัฒนาความเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ คือ การศึกษาการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยศึกษาจากพระไตรปิฎก (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) คุณลักษณะของหมอชีวกซึ่งเป็นต้นแบบแพทย์พุทธสาวก ที่ผู้วิจัยสรุปและพบว่า ท่านเป็นผู้มี 1) ศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา 2) เมตตากรุณาต่อตนเอง และ 3) เมตตากรุณาต่อผู้อื่นพระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าหมอชีวก เป็นหนึ่งในบรรดาอุบาสกบริษัทที่ปลงใจเชื่อพระองค์ ได้เห็นอมตธรรมและทำให้แจ้งซึ่งอมตธรรม ผู้วิจัยได้สรุปพระสูตรที่มีหลักคำสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความเมตตากรุณา จำนวน 6 พระสูตรได้แก่ 1) มหาสติปัฏฐานสูตร 2) อนุमानสูตร 3) เมตตสูตร 4) มงคลสูตร 5) ภัทเทกรัตตสูตร และ 6) อาฆาตวินยสูตร พบว่า หลักธรรมที่เสริมสร้างเมตตากรุณา ได้แก่ **ปรโตโฆสะ** เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสื่อสารให้เกิดการเรียนรู้ หมายถึง การฟังธรรมจากผู้อื่น หรือการฟังธรรมเป็นที่สบายเหมาะสมแก่ตนก็ได้ เป็นพื้นฐานให้เกิดสัมมาทิฐิในธรรมนั้นๆ กล่าวได้

ว่า ในการจัดอบรมพัฒนาคน ผู้เตรียมสื่อการสอนจำเป็นต้องสอนหรือให้คำแนะนำที่เป็นจริง มีเหตุผล และมีประโยชน์ต่อผู้อื่น เพื่อให้เกิดปัญญาหรือความเข้าใจในเนื้อหา สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

โยนิโสมนสิการ หลวงปู่ติช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh, 2018) กล่าวว่าเราควรบ่มเพาะโยนิโสมนสิการหรือความสามารถในการใส่ใจที่สมควรให้เกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อช่วยบำรุงหล่อเลี้ยงให้จิตปรุงแต่งในเชิงบวกของเราเติบโต เข้มแข็งและงอกงาม โยนิโสมนสิการสำหรับงานวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะวิธีคิดแบบไร้คุณธรรมและวิธีคิดแบบปัจจุบัน **สติ** เป็นพื้นฐานในการฝึกปฏิบัติภาวนาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมต่างๆ ดังนั้น การฝึกสติจะเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างเมตตากรุณาได้ **ไตรสิกขา** เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาความเมตตากรุณา เพราะเป็นหลักการพัฒนาตนทำให้เกิดความสุข ประกอบด้วยข้อปฏิบัติสามประการเพื่อฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญาให้มีการพัฒนาไปสู่นิพพานได้ในที่สุด **สังคหัตถ์ 4** เป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของผู้ที่มีเมตตากรุณา เมื่อศึกษาจากเอกสาร พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto), 2013) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาความเมตตากรุณา ได้แก่ สังคหัตถ์ 4 เนื่องจากสังคหัตถ์ 4 เปรียบได้กับภาพสะท้อนภายนอกของพรหมวิหารธรรมที่มีอยู่ภายในตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า

3.1 การสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำหลักในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาพัฒนากระบวนการเสริมสร้างให้เกิดเมตตากรุณา ได้แก่ การใช้หลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพื้นฐานและขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ด้วย สติในการทำกิจกรรมต่างๆ มีการใช้สื่อการสอนและการให้คำแนะนำแบบปรัโตโฆษะที่เป็นจริง มีเหตุผล และมีประโยชน์ต่อผู้อื่น และเราให้เกิดโยนิโสมนสิการ คือมีการใส่ใจอันเหมาะสมให้เกิดการเรียนรู้และรับรู้อารมณ์ที่เชื่อมเราเข้ากับข้อมูลที่จะผลิตจิตปรุงแต่งเชิงบวก การเชื่อมโยงหลักต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในการนำมาพัฒนากระบวนการร่วมกับวิถีการฝึกปฏิบัติของหมู่บ้านพลัมและแนวคิดของ Neff เพื่อนำไปสู่การเลือกรูปแบบและกิจกรรมที่ใช้ สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้การจัดการฝึกอบรมในและนอกสถานที่ไม่อาจทำได้ตามปกติ ประกอบกับบุคลากรแพทย์มีการะงานเพิ่มขึ้นอย่างมากเพราะต้องดูแลรักษาคนไข้ การอบรมในรูปแบบออนไลน์จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับหลักสูตรนี้เพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาในบุคลากรแพทย์ โดยมีบุคลากรแพทย์ผู้เข้าอบรมจำนวน 12 ท่าน การออกแบบหลักสูตรมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการออกแบบหลักสูตรภาวนาออนไลน์เพื่อให้เข้ากับกลุ่มผู้อบรม โดยคำนึงถึงเรื่องของระยะเวลา การเตรียมความพร้อม การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ประกอบด้วยภาคอบรมและปฏิบัติ มีระยะเวลาอบรมทั้งหมด 7 วัน แบ่งเป็น 4 Module โดยคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง พัฒนาผู้อื่น และสภาพแวดล้อม เรียนรู้แบบเชิงรุกผ่านการลงมือปฏิบัติ ประยุกต์ใช้ด้วยตนเอง และมีการอภิปรายกลุ่ม

แนวคิดกิจกรรม	
กรอบเนื้อหาตามหลักสูตร	จุดหมายของการเรียนรู้
Module 1: กิจกรรมที่ส่งเสริมสติและการมองอย่างลึกซึ้ง(สมาธิ) (รู้จักตนเอง...รู้จักผู้อื่น) ระยะเวลาอบรม 2 วัน	เพื่อฝึกสติพื้นฐานในการเสริมสร้างพลังเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อตนเองและผู้อื่นเพื่อสร้างความเข้าใจความหมายอย่างลึกซึ้งถึงความเมตตากรุณาต่อตนเอง
Module 2: กิจกรรมการสนทนาด้วยวาจาแห่งรัก และการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (เมตตา กรุณา) ระยะเวลาอบรม 2 วัน	เพื่อฝึกฝนผ่านการเรียนรู้แบบกลุ่มเพิ่มทักษะการแสดงถึงเมตตา กรุณา - ฟังอย่างลึกซึ้ง (ตนเอง / ผู้อื่น) - สื่อสารพลังบวก (เมตตา/กรุณา) / (ตนเอง/ ผู้อื่น) - เสริมพลังการเรียนรู้ร่วมกัน
Module 3: กิจกรรมที่เสริมสร้างให้เกิดความสุขภายในตนเอง(ขยายพื้นที่แห่งความสุข) How to (มีสุขกับตนเอง-ยินดีกับผู้อื่น - มุทิตา) ระยะเวลาอบรม 2 วัน	เพื่อสร้างพลังสันติสุขภายในของบุคคลากรแพทย์ - เปิด พื้นที่ เชื่อมความสุข - พันธะสัญญาใจหรือการตั้งปณิธาน (เพื่อตนเอง/เพื่อผู้อื่น) - ทำทนาย/เพื่อเพิ่มพลัง (ดำเนินการด้วยความต้องการของตนเอง)
Module 4: กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เล็งเห็นถึงความไม่แบ่งแยกในตนเองและผู้อื่น (เข้าใจ/ให้อภัย) (อุเบกขา) ระยะเวลาอบรม 1 วัน	เพื่อสร้างการตระหนักรู้ถึงความเห็นอกเห็นใจลดทอนความรู้สึกเปรียบเทียบ-(เห็นโลกตามความเป็นจริง เข้าใจโลก ...)/กฎธรรมชาติ (มนุษย์ โลก โกรธ หลง) /ขั้น 5-รู้ทัน ...)
สื่อที่ใช้ในการทำกิจกรรม ในรูปแบบสื่อออนไลน์	
1. สื่อประเภทเสียง	สร้างบรรยายกาศสัมผัสความผ่อนคลาย สดกับเสียงน้ำ
2. เอกสารคู่มือ	ทบทวนด้วยตนเอง ศึกษาทบทวนปฏิบัติ
3. สื่อวีดิทัศน์	ปรโตโฆษะกระตุ้นคิด
เทคนิคการอบรม	
กระบวนการกลุ่ม	กัลยาณมิตรเพื่อพลังเรียนรู้ ขยายพื้นที่เมตตากรุณาในใจ
เครื่องมือวัดและประเมินผลอบรม	
1) Pre-test, Post test ก่อนและหลังการอบรม	แบบวัดเมตตากรุณาพัฒนาจากแนวคิดของ เนฟ
2) สะท้อนคิด ระหว่างการอบรม	สุนทรียสนทนาหลังการฝึกปฏิบัติ 1) ท่านรู้สึกอย่างไร ก่อนการปฏิบัติ 2) ท่านรู้สึกอย่างไร ระหว่างการปฏิบัติ 3) ท่านได้ประโยชน์อะไรและคิดว่าจะนำสิ่งที่ได้จากการฝึกปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง
สะท้อนการฝึกปฏิบัติ	เรื่องเล่าประสบการณ์ ความประทับใจ Appreciation – การจดบันทึก
3) การสัมภาษณ์เชิงลึก	การติดตามผลการเปลี่ยนแปลงอย่างกัลยาณมิตร

3.2. การนำเสนอหลักสูตร ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณการทดลองใช้หลักสูตรในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรแพทย์จำนวน 12 ท่าน พบว่า ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวประกอบด้วย แพทย์จำนวน 6 ท่าน ทันตแพทย์ 6 ท่าน ในวันแรกก่อนอบรมและเมื่อสิ้นสุดการอบรมในวันสุดท้ายของการอบรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะทำแบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความเมตตากรุณาที่ผ่านการทดสอบตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า อยู่ในช่วง 0.80 - 0.90 ($\alpha = 0.82$) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ดี เมื่อนำผลการประเมินระดับความเมตตากรุณาในกลุ่มตัวอย่างก่อนการอบรมเปรียบเทียบกับผลการประเมินระดับความเมตตากรุณาภายหลังจากการอบรมด้วยการทดสอบทางสถิติ paired student's t-test ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และจะยอมรับว่าข้อมูลมีความแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญเมื่อค่าความน่าจะเป็นของการทดสอบสมมติฐานทางสถิติน้อยกว่า 0.05 ($p\text{-value} < 0.05$) ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรมจำแนกตามหัวข้อ แสดงให้เห็นว่าระดับคะแนนรวมเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.042$) โดยคะแนนระดับความเมตตาต่อตนเองภายหลังการอบรมของผู้เข้าร่วมการอบรมสูงขึ้นกว่าระดับความเมตตาต่อตนเองก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.017$) การมีสติในการรับรู้ความรู้สึกต่อตนเองหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.006$) และคะแนนในกลุ่มการเข้าใจความเป็นมนุษย์โดยไม่มีความรู้สึกแปลกแยกหลังการอบรมมากกว่าก่อนการอบรมแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.393$)

หัวข้อที่ประเมิน	คะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ (P-value)	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังอบรม
1. ความเมตตาต่อตนเอง	31.4167	4.67991	33.5833	4.44069	0.026*	มากขึ้น
2. ความเข้าใจในธรรมชาติความเป็นมนุษย์โดยไม่มีความรู้สึกแปลกแยก	14.9167	2.15146	15.0833	2.77843	0.393	มากขึ้น
3. สติในการรับรู้ความรู้สึกต่อตนเอง	14.0833	2.10878	15.333	2.05971	0.006*	มากขึ้น
4. คะแนนรวมเฉลี่ยทั้งหมด	60.5833	8.21814	64.0000	8.82146	0.042*	มากขึ้น

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนความกรุณาต่อตนเองเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม คะแนนระดับความกรุณาต่อตนเองภายหลังการอบรมของผู้เข้าร่วมการอบรมสูงขึ้นกว่าระดับความกรุณาต่อตนเองก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.026$) * หมายถึงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

คะแนนความกรุณาต่อตนเองเฉลี่ยก่อนการอบรม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนความกรุณาต่อตนเองเฉลี่ยหลังการอบรม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ (P-value)	เปรียบเทียบคะแนนความกรุณาเฉลี่ยก่อนและหลังอบรม
3.6392	0.51634	3.8817	0.57063	0.036*	มากขึ้น

ผลวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตการณ์และเสียงสะท้อนความรู้สึกจากผู้เข้าร่วมอบรม ภายหลังการอบรม มีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผลวิเคราะห์เชิงคุณภาพพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมค่อยๆ มีความวางใจและเชื่อมั่นต่อการได้รับการรับฟังอย่างไม่ตัดสิน รู้สึกปลอดภัยและแบ่งปันเรื่องราวต่างๆ ต่อกันมากขึ้นตามลำดับ มีการแบ่งปันความสุข และแม้จะรู้สึกถึงความยากลำบากในการทำงานหรือการปฏิบัติ ก็ยังมีแรงบันดาลใจและความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อผู้อื่นต่อไป มีความตั้งใจปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างพลังให้กับตนเองเพื่อที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้มากขึ้น และรู้สึกถึงประโยชน์ของการฝึกปฏิบัติร่วมกันเป็นกลุ่มสังฆะ

ดังเช่นตัวอย่างการแบ่งปันความรู้สึกว่า “รู้สึกดีที่ได้ทำกิจกรรมการปฏิบัติต่างๆ ได้กลับมาดูความรู้สึกข้างในตัวเอง ได้ดูแลตัวเอง” “รู้สึกว่าเรานั้นคงดีขึ้นเรื่อยๆ มีความกรุณาต่อตนเองมากขึ้น ตอนที่เคยไปนั่งสมาธิแล้วเรามีจิตใจว่าวุ่น เรบอกได้ว่าไม่เป็นไรเราว่าวุ่นได้...” และ “การมีสติเป็นสิ่งสำคัญของชีวิต ขาดสติคือการไม่มีชีวิตที่แท้จริง สติมักถูกความเร่งรีบ ความสะดวกสบายในชีวิต เทคโนโลยี ที่ทำให้เสพติดต่างๆ ทำให้หลงลืมอยู่เสมอ สติเกิดได้ง่ายหากมีสังขะ สังขะสำคัญมาก ความเพียร ความเอาใจใส่ ความเมตตาต่อตนเองที่มักจะหลงลืมบ่อยๆ ก็ได้สังขะเป็นตัวชักนำและเหนี่ยวรั้งไว้” เป็นต้น สังเกตได้ว่าผู้เข้าร่วมอบรมสามารถสัมผัสถึงความสุขเล็กๆ เมื่อมีสติตระหนักรู้ได้ในแต่ละขณะ และสามารถสะท้อนความรู้สึกภายในตนเองได้ชัดเจนขึ้นเมื่อสิ้นสุดการอบรม

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้เห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมหลักสูตรแบบออนไลน์นี้ก็สามารถเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาในบุคลากรแพทย์ได้ และทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการจัดการอบรมหลักสูตรออนไลน์ที่จะนำไปสู่การเสริมพลังความเมตตากรุณาต่อตนเองในบุคลากรแพทย์อย่างสัมฤทธิ์ผลเป็นโมเดล “ดอกไม้แห่งความเมตตากรุณา” (the “CHRYSANTHEMUM⁺” model) ซึ่งเป็นดอกไม้ที่หลวงปู่ติช นัท ฮันห์ ชอบผู้วิจัยจึงได้ตั้งชื่อโมเดลเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระอาจารย์ ติช นัท ฮันห์ พระอาจารย์ผู้เป็นที่เคารพของผู้วิจัย แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงโมเดล “ดอกไม้แห่งความเมตตากรุณา” (the “CHRYSANTHEMUM⁺” model)

ประกอบด้วยองค์ประกอบในการจัดการอบรมหลักสูตรออนไลน์ที่จะนำไปสู่การเสริมพลังความเมตตากรุณาต่อตนเองในบุคลากรแพทย์อย่างสัมฤทธิ์ผล หากหลักสูตรการอบรมออนไลน์ที่กำหนดมีองค์ประกอบเหล่านี้อย่างครบถ้วน จะสามารถเสริมพลังความเมตตากรุณาต่อตนเองให้กับบุคลากรแพทย์ที่เข้า

ร่วมอบรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ประกอบด้วย **สติ** เป็นธรรมพื้นฐาน ของการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างในหลักสูตร **สัมมาทิฐิ** ความเห็นที่ถูกต้องในการเลือกกิจกรรม ตลอดจนการผลิตสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการอบรม **ปรโตโฆสะ** สร้างคู่มือ คำแนะนำ คลิปเสียงหรือสื่อต่างๆ ที่เป็นจริง มีประโยชน์ และเหมาะสม นำให้ผู้เข้าอบรมเกิดการ เรียนรู้ **โยนิโสมนสิการ** การใส่ใจอย่างเหมาะสมเน้นให้คิดด้วยวิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม และคิดแบบปัจจุบันทำให้ เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้และถูกต้องเหมาะสมในแต่ละเนื้อหา กิจกรรม นำไปสู่วิธีการ 7 ขั้นตอนในการร้อย เรียงกิจกรรมตามลำดับ ดังนี้ 1. เตรียมความพร้อม 2. สร้างสังขะ 3. ระฆังแห่งสติ 4. สะท้อนความรู้สึก ภายใน 5. ผ่อนคลายกายจิต 6. รับฟังอย่างลึกซึ้ง และ 7. สื่อสารด้วยรักเมตตา สร้างเนื้อหา กิจกรรมที่ทำให้ ผู้อบรมได้ ฝึกปฏิบัติด้วยกัน ควบคู่ กับการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง บนพื้นฐานแห่งการดำรงอยู่ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา หรือไตรสิกขา ช่วยขับเคลื่อนการฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาให้ประสบผลสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ โมเดลการสร้างหลักสูตรการอบรม ภาวนาออนไลน์เสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาของแพทย์ ซึ่งทำให้การอบรมหลักสูตรในรูปแบบออนไลน์นี้ สามารถเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาของแพทย์ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของ บุคลากรแพทย์ตามแนวคิดการพัฒนาความกรุณาในตนเองของเนฟและตามวิถีปฏิบัติหมู่บ้านพลัม พบว่า การใช้สติ เป็นธรรมพื้นฐานของสร้างพลังเมตตากรุณา สอดคล้องกับคำสอนของหลวงปู่ ดิช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh, 2015) ที่ท่านเน้นว่าการดำรงชีวิตอย่างมีสติเป็นพื้นฐานให้เกิดความเมตตากรุณา ซึ่งทำให้เรา ยอมรับตนเองได้ง่ายขึ้นทั้งทุกข์ และสุข และช่วยให้เราสามารถสัมผัสถึงแรงบันดาลใจที่อยู่ในเบื้องลึกของจิตใจ ตนเองได้ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ที่มีสติร่วมอยู่ด้วย เป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ในธรรมนั้นๆ ซึ่งใน การศึกษานี้คือเมตตากรุณา สอดคล้องกับแนวคิดของหลวงปู่ดิช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh, 2021) ที่ได้ กล่าวว่าการฝึกสติช่วยรับรู้และเลือกให้ความใส่ใจหรือรดน้ำเมล็ดพันธุ์ที่เป็นกุศลเพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิ และสื่อ การปฏิบัติที่เป็นเครื่องมือช่วยให้สามารถเลือกใส่ใจรดน้ำเมล็ดพันธุ์ให้เกิดสัมมาทิฐิได้ คือ การใช้สติในการ ดำเนินวิถีชีวิตประจำวันทุกขณะ โยนิโสมนสิการในงานวิจัยนี้เน้นถึง วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม (Virtue and stimulation) โดยกิจกรรมที่เน้นวิธีคิดแบบนี้ได้แก่ กิจกรรมเตรียมความพร้อม กิจกรรมสร้างสังขะ กิจกรรม สร้างสรรค์ระฆังแห่งสติ และกิจกรรมการสื่อสารด้วยรักเมตตา และวิธีคิดแบบปัจจุบัน (Present Thought) กิจกรรมที่เน้นให้คิดแบบวิธีนี้ได้แก่ กิจกรรมสะท้อนความรู้สึกภายใน กิจกรรมผ่อนคลายกายจิต และกิจกรรม รับฟังอย่างลึกซึ้ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษากระบวนการเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาตามแนว พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและกิจกรรมที่เรียนรู้ร่วมกัน ในแบบของสังฆะหรือชุมชนผู้ฝึกปฏิบัติ ช่วยส่งเสริมให้เกิดพลังและแรงบันดาลใจซึ่งกันและกันในการบรรลุ เป้าหมายของการเรียนรู้ สอดคล้องกับวิถีหมู่บ้านพลัมซึ่งเน้นถึงการฝึกปฏิบัติเป็นชุมชนที่เกื้อกูลและสนับสนุน การฝึกสติซึ่งกันและกันอย่างกลมกลืนสมานฉันท์ช่วยนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ และสอดคล้องกับการศึกษาที่ได้ อธิบายให้เข้าใจว่าชุมชนแห่งการปฏิบัติ ตามแนวคิดของ Wenger ช่วยสนับสนุนทำให้บรรลุเป้าหมายต่างๆ ได้ อย่างไร โดยสิ่งสำคัญของชุมชนแห่งการปฏิบัติก็คือกลุ่มคนที่ถูกนำมาอยู่ร่วมกันโดยการปฏิบัติที่ทำให้คน เหล่านั้นรู้สึกเบิกบาน (Bicchi, 2021) และการร้อยเรียงกิจกรรมตามลำดับ 7 ขั้นตอน ได้แก่ เตรียมความพร้อม สร้างสังขะ ระฆังแห่งสติ สะท้อนความรู้สึกภายใน ผ่อนคลายกายจิต รับฟังอย่างลึกซึ้ง และ สื่อสารด้วย

รักเมตตา สอดคล้องกับคำสอนและวิธีการปฏิบัติตามแนวหมู่บ้านพลัม (Thai Plum Village Foundation, 2011)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สร้างและนำเสนอสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของบุคลากรแพทย์ พบว่า หลักสูตรการอบรมภาวนาออนไลน์นี้สามารถเสริมสร้างพลังความเมตตากรุณาแก่แพทย์ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ (Rao, and Kemper, 2017) ที่กล่าวถึงความสำเร็จของการอบรมสมาธิแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรับรู้ขอบคุณ (Gratitude) การมีสุขภาวะที่ดี (Well-being) ความกรุณาต่อตนเอง และ ความเชื่อมั่นต่อการให้การรักษาสงบด้วยความรู้สึกรับรู้ความกรุณา (Confidence in providing compassionate care) ในบุคลากรทางสาธารณสุขว่าสามารถทำให้ผู้ร่วมอบรมมีระดับคะแนนในหัวข้อต่างๆ เหล่านี้เพิ่มขึ้นได้ภายหลังการอบรมอย่างมีนัยสำคัญ ภายหลังการจัดหลักสูตรอบรมออนไลน์เสริมสร้างพลังเมตตากรุณาในแพทย์เสร็จสิ้นลงแล้ว ที่ระยะเวลา 5 เดือน ผู้วิจัยได้มีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มตัวอย่างบางท่านหลังจากการอบรมถึงผลต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ป่วยหรือการทำงานในฐานะแพทย์ ได้รับคำตอบว่าหลังการอบรมตนเองสามารถทำงานเพิ่มขึ้นได้เกือบ 2 เท่าของเดิมโดยไม่รู้สึกโกรธและยังรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานได้ดีเช่นเดิม สอดคล้องกับอีกท่านหนึ่งซึ่งรู้สึกที่ตนเองโกรธผู้อื่นได้มากขึ้นหลังจากการอบรมออนไลน์ อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาใดรายงานถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยที่มารับบริการจากบุคลากรที่ผ่านการอบรมเหล่านี้จึงควรมีการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต

สรุป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเมตตากรุณาของแพทย์ ได้แก่ สติ การฝึกสติตามแนวคิดของเนฟจะเน้นในระดับที่เชื่อมโยงกับความเป็นมนุษย์ ในขณะที่แนวคิดหมู่บ้านพลัมจะฝึกจิตให้มีความเคยชินกับการตระหนักรู้เท่าทันในปัจจุบันขณะ หลักธรรมของพุทธศาสนาเถรวาทที่เสริมสร้างเมตตากรุณา คือ สติ ปรัโตโมสะ โยนิโส มนสิการ ไตรสิกขา และ สังคหวัตถุ 4 สามารถนำมาอธิบายเชื่อมโยงเพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างให้เกิดเมตตากรุณา ได้โดย การใช้หลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพื้นฐานและขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ด้วย สติในการทำกิจกรรมต่างๆ มีการใช้สื่อการสอนและการให้คำแนะนำแบบ ปรัโตโมสะที่เป็นจริง มีเหตุผล และมีประโยชน์ต่อผู้อื่น และเราให้เกิดโยนิโสมนสิการ คือมีการใส่ใจอันเหมาะสมให้เกิดการเรียนรู้และรับรู้อารมณ์ที่เชื่อมเราเข้ากับข้อมูลที่จะผลิตจิตปรุงแต่งเชิงบวก หลักสูตรที่สร้างขึ้นเมื่อนำมาอบรมแล้วจึงสามารถเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาของแพทย์ได้ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตการณ์และเสียงสะท้อนความรู้สึกจากผู้เข้าร่วมอบรมภายหลังการอบรม มีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติวิเคราะห์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรอบรมภาวนาออนไลน์เพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาให้กับบุคลากรทางสาธารณสุขวิชาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากแพทย์ และ สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรอบรมภาวนาออนไลน์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมด้านอื่นๆ ให้กับแพทย์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาต่อยอดขยายผลโดยนำไปทดลองกับแพทย์ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีการศึกษาตัวแปรประเภทของบุคลากรแพทย์ รวมถึงกลุ่มนักศึกษาแพทย์และทันตแพทย์

2.2 การศึกษาติดตามผลความคงอยู่ของระดับความเมตตากรุณาในผู้ที่ผ่านการอบรมไปแล้วที่ ระยะเวลาต่างๆ หลังอบรม

2.3 การศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้ผ่านการอบรมไปแล้วในด้านความสัมพันธ์กับผู้ป่วยและการลด ข้อร้องเรียนจากผู้รับบริการ

References

- Bicchi, F. (2021). Communities of Practice and What They Can Do for International Relations. *Review of International Studies*, 48(1), 24-43.
- Hfocus. (2019). Ministry of Public Health. Retrieved January 10, 2019, from <http://www.hfocus.org/content/2019/01/16725>
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Neff, K. D. (2003). The Development and Validation of a Scale to Measure Self-Compassion. *Self and Identity*, 2(3), 223-250.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2013). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
- Rao, N., & Kemper, K. J. (2016). Online Training in Specific Meditation Practices Improves Gratitude, Well-Being, Self-Compassion, and Confidence in Providing Compassionate Care among Health Professionals. *Journal of Evidence-Based Complementary & Alternative Medicine*, 22(2), 237-241.
- Thai Plum Village Foundation. (2011). *Practice from the Heart*. (4th ed.). Bangkok: White Elephant Press.
- Thai Plum Village. (2020). *About Plum Village*. Retrieved May 17, 2020, from http://www.thaiplumvillage.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=35
- Thich Nhat Hanh. (2015). *How to Love*. California: Parallax Press.
- _____. (2018). *Peace Is Every Breath - A Practice for our Busy Lives*. Bangkok: Free Mind Publishing.
- _____. (2021). *Heart of the Buddha's Teaching: Transforming Suffering into Peace, Joy, and Liberation*. California: Parallax Press.

หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย*

The Grammatical Function and Meaning of the Word /sǎa/ in Thai during Sukhothai Period

¹ธีรภัทร คำทิ้ง และ อรทัย ชินอัครพงศ์

¹Theerapat Khumting and Orathai Chinakhrapong

¹คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: theerapat_khumting@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลคำว่า “เสีย” จากจารึกสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1800 – 1920) โดยใช้ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทยเฉพาะจารึกที่เป็นอักษรไทยสุโขทัย จำนวน 48 หลัก ใช้ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า พบหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” มีจำนวน 4 หน้าที่และ 4 ความหมาย ได้แก่ กริยากรรมไม่ระบุกรรม มีความหมายว่า หดไป กริยากรรมแสดงการครอบครอง มีความหมายว่า สูญไป กริยาช่วยบ่งกาลอดีต มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในอดีตไปแล้ว และกริยาช่วยบ่งการณสมบูรณ์ มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์แล้ว สรุปได้ว่า คำว่า “เสีย” ทำหน้าที่เป็นทั้งคำเนื้อหาและทำหน้าที่เป็นคำไวยากรณ์ โดยคำว่า “เสีย” แต่ละหน้าที่นั้นมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความหมายหลักของคำเนื้อหา

คำสำคัญ: หน้าที่ทางไวยากรณ์; ความหมาย; เสีย; สมัยสุโขทัย

Abstract

The objective of this research article is to study the grammatical functions and meanings of the word /sǎa/ in Thai during Sukhothai period. The study applied qualitative research. Data were collected from Sukhothai's inscription during 1800-1920 B.E. by using the data based on inscription in Thailand, especially Sukhothai Thai script. 48 theories used in the functional-typological linguistics are a framework for analysis.

The study found 4 grammatical functions and 4 meanings of this word. Firstly, transitive verbs with no object marker mean *to run out*. Next, transitive verbs representing domination mean *be lost or taken away*. Thirdly, helping verbs with past tense markers mean *the past event*. Finally, helping verbs with perfective aspect markers mean *the event absolutely finished*. In conclusion, the word /sǎa/ acts as both a content word and grammatical word,

*Received August 17, 2021; Revised September 28, 2021; Accepted October 29, 2021

with each function of the word /sǎa/ having meanings related to the main meaning of the content word.

Keywords: Grammatical Function; Meaning; /sǎa/; Sukhothai Period

บทนำ

ภาษารูปคำโดด (isolating language) เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาอย่างหนึ่งที่พบในภาษาไทย กล่าวคือ คำบางคำมีหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายหน้าที่โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำ ภาษาไทยจึงมีลักษณะคำที่เป็นรูปเดียวกัน หากแต่สามารถปรากฏหน้าที่ได้หลายหมวดคำ ซึ่งนworรณ พันธ์เมธา (Phanmetha, 2016) ยกตัวอย่างคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์หลากหลาย เช่น คำว่า “ร่ม” ใน ฉันทการ่ม ร่มทำหน้าที่เป็นคำนาม แดดร่มแล้ว ร่มทำหน้าที่เป็นกริยา จะเห็นว่าคำว่า “ร่ม” ในประโยคตัวอย่างข้างต้น มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่แตกต่างกัน คือปรากฏเป็นทั้งคำนามและคำกริยา นอกจากตัวอย่างข้างต้น ยังปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลากหลายอีกจำนวนมาก เช่น คำว่า “อัน” ราชบัณฑิตยสถาน (Office of the Royal Society, 2010) กล่าวว่า คำว่า “อัน” มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ทั้งหมด 3 หน้าที่ ได้แก่ เป็นคำนาม สรรพนาม และวิเศษณ์ เช่น เหล็กแหลมจำนวน 4 อัน อันทำหน้าที่เป็นคำนาม ความจริงอันปรากฏขึ้นมา อันทำหน้าที่เป็นคำสรรพนาม ทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอันมาก อันทำหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์ นอกจากนี้ นworรณ พันธ์เมธา (Phanmetha, 2016) ยังกล่าวถึงคำหลายหน้าที่อย่างคำว่า “ไว้” เช่น ไว้หนังสือบนหลังตู้ ไว้ทำหน้าที่เป็นกริยา แสดงความหมายว่า เก็บ ในขณะที่วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ (Panupong, 1989) กล่าวถึง คำว่า “ไว้” ใน แม่ทากับข้าวไว้ ซึ่งไว้ทำหน้าที่เป็นคำหลังกริยา แสดงการคงสภาพผลต่อไป วันนี้พอแค่นี้ไว้เจอกัน โอกาสหน้า ไว้เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ แสดงตามสัมพันธ์ทางเวลา จะเห็นว่าคำว่า “ไว้” ในประโยคตัวอย่างข้างต้น มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่แตกต่างกัน 3 หน้าที่ ได้แก่ เป็นคำกริยา คำหลังกริยา และคำเชื่อมอนุพากย์

ลักษณะเช่นนี้สามารถอธิบายได้โดยใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) ซึ่งบัญญัติขึ้นครั้งแรกในค.ศ. 1912 โดยอันทวน เมยเลท (Antoinne Meillet) ว่าเป็นศูนย์กลางของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษา (Thepkanjana, 2016) ซึ่งเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงคำจากสถานะที่บอกเนื้อหาไปสู่หน้าที่ทางไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าไปสู่คำที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์มากกว่า (Lehmann, 2002) การศึกษาเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้รับความสนใจและความนิยมมาตลอดตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 19 โดยพบว่ามีการศึกษาทั้งแนวร่วมสมัย (synchronic study) และการศึกษาแนวข้ามสมัยหรือการศึกษาเชิงประวัติ (diachronic study) ซึ่งปัจจุบันงานมีวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทยทั้งการศึกษาเฉพาะสมัยและการศึกษาข้ามสมัย เช่น “พัฒนาการของคำว่า เป็น ในภาษาไทย” ของสุรินทร์ จรัสจรวงเกียรติ (Jaratjarungkiat, 2012) “การศึกษาเชิงประวัติหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า อัน” ของวิยะดา มีศรี (Meesri, 2019) “หน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า ค่อย ที่ปรากฏใช้ในภาษาไทย” ของกรชนก นันทกนก (Nanthakanok, 2019) “หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า ชี้ ที่ปรากฏในภาษาไทยปัจจุบัน” ของธีรภัทร คำทิ้ง (Khumting, 2020) อันแสดงให้เห็นแนวโน้มของการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากพบการทำวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจนถึงปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นถึงความสนใจของนักวิจัยที่ให้ความสนใจในการทำวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์เพิ่มขึ้น (Khumting, 2021)

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า คำว่า “เสีย” เป็นอีกคำหนึ่งที่น่าสนใจและยังไม่มีงานวิจัยในแง่การศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์และความหมาย โดยมีลักษณะสอดคล้องกับปรากฏการณ์ข้างต้น กล่าวคือ คำว่า “เสีย”

ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายหน้าที่ ได้แก่ เป็นคำกริยา คำวิเศษณ์ คำประกอบท้ายคำกริยา และมีหลายความหมาย ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (Office of the Royal Society, 2010) กล่าวถึงคำว่า “เสีย” ดังตัวอย่างเครื่องใช้ไฟฟ้าเสีย เสียทำหน้าที่เป็นคำกริยา หมายถึง ใช้ไม่ได้ นอกจากนี้ “เสีย” ยังมีความหมายอื่นเช่น ถนนเสีย เสียหมายถึง ชำรุด เสียค่าโทรศัพท์ เสียหมายถึง จ่ายเงิน จะเห็นว่าคำว่า “เสีย” แม้จะเป็นคำกริยาเช่นเดียวกัน แต่มีความหมายที่แตกต่างกันและปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ “เสีย” ทำหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์ เช่น นิสัยเสีย เสียหมายถึง ไม่ดี ขาเสีย เสียหมายถึง พักการ และคำว่า “เสีย” ยังทำหน้าที่เป็นคำประกอบท้ายคำกริยาเพื่อเน้นความหมายหรือให้เสร็จไป ซึ่งวิจิตร ภาณุพงศ์ (Panupong, 1989) เรียกว่าคำหลังกริยา ดังตัวอย่าง กินเสีย มัวไปช้าเสีย อีกทั้งผู้วิจัยพบว่า คำว่า “เสีย” มีการใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่น บัดได้บัดเสีย ในจารึกวัดศรีชุม ซึ่งทำหน้าที่เป็นกริยากรรม หมายถึง หมดไป นอกจากนี้ยังพบคำว่า “เสีย” ในสมัยอยุธยาทำหน้าที่เป็นคำกริยา หมายถึง ละ จาก อันปรากฏในมหาชาติคำหลวง เช่น วันนี้อาจจะเสียสวนมิ่งดอกไม้ ซึ่งมีหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายแตกต่างจากปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำไปใช้ในการศึกษาคำว่า “เสีย” ในแง่มุมอื่นต่อไป เช่น การเปรียบเทียบหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยกับคำว่า “เสีย” ในสมัยอื่นๆ จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อพิจารณากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เสีย” อันจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีกระบวนการวิจัย ตามประเด็น ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาข้อมูลคำว่า “เสีย” จากงานเขียนที่เป็นร้อยแก้วเท่านั้น เนื่องจากงานเขียนประเภทร้อยกรองมีหลักเกณฑ์ในการแต่งตามฉันทลักษณ์ กล่าวคือมีการดัดแปลงคำให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ที่บังคับตำแหน่งการสัมผัสและจำนวนคำของบทร้อยกรองแต่ละประเภท ซึ่งอาจส่งผลต่อลักษณะการใช้ภาษาและโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ไม่ปรากฏการใช้จริงในการสื่อสารทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 แหล่งข้อมูล

ศึกษาข้อมูลคำว่า “เสีย” จากจารึกสมัยสุโขทัย ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงถึงสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ. 1800 – 1920) โดยใช้ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย (<https://db.sac.or.th/inscriptions/>) ที่จัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่รวบรวมจารึกที่ถูกค้นพบในประเทศไทย โดยเลือกเฉพาะจารึกที่เป็นอักษรไทยสุโขทัย จำนวน 48 หลัก ได้แก่ 1) จารึกกฎหมายลักษณะโจร 2) จารึกกู่บ้านค่ายเจริญ 3) จารึกคำปู่สกล 4) จารึกคำอธิฐาน 4) จารึกฐานพระพุทธรูปทิตไสหิง 6) จารึกฐานพระพุทธรูปนายทิตไส 7) จารึกฐานพระพุทธรูปปางลีลา วัดพญาภู (องค์ที่ 1) 8) จารึกฐานพระพุทธรูปปางลีลา วัดพญาภู (องค์ที่ 2) 9) จารึกฐานพระพุทธรูปผ้าขาวทอง 10) จารึกฐานพระพุทธรูปพระนายคัมภีร์ 11) จารึกฐานพระพุทธรูปพระเจ้าแสน 12) จารึกฐานพระพุทธรูปยืนปางประทานอภัย วัดพระ

ธาตุช้างค้ำวรวิหาร 13) จารึกฐานพระพุทธรูปศิลาเขียววัดข้าวสาร 14) จารึกฐานพระพุทธรูปแม่ศรีมหาธา 15) จารึกฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร 16) จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (นายญีบุญ) 17) จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (ออกหมื่น โปศเทพ) 18) จารึกที่ฐานพระพุทธรูปสุโขทัย (เจ้าสอรัต) 19) จารึกนครชุม 20) จารึกประวัติการทำสังคายนาและรายนามพระสงฆ์ 21) จารึกบ้านงคำเยี้ย 22) จารึกบ้านงแม่ 23) จารึกปูขุนจิตขุนจอต 24) จารึกพระปึก 25) จารึกพระยาศรียศราช วัดหงส์รัตนารามฯ 26) จารึกพ่อขุนรามคำแหง 27) จารึกพ่อขุนรามพล 28) จารึกลานทองสมเด็จพระมหาเถรจุฑามณี 29) จารึกลานเงินเสด็จพ่อพระยาสอย 30) จารึกวัดช้างล้อม 31) จารึกวัดบางสนุก 32) จารึกวัดบูรพาราม 33) จารึกวัดป่ามะม่วง (ภาษาไทย) หลักที่ 1 34) จารึกวัดป่ามะม่วง (ภาษาไทย) หลักที่ 2 35) จารึกวัดพระยืน 36) จารึกวัดศรีชุม 37) จารึกวัดสรศักดิ์ 38) จารึกวัดหินตั้ง 39) จารึกวัดอโศการาม 40) จารึกวัดเขมา 41) จารึกวัดเขากบ 42) จารึกวัดเขาสุมนภู 43) จารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม 44) จารึกอุทิศสิ่งของ 45) จารึกเจดีย์น้อย 46) จารึกเซตพน 47) จารึกเมืองลอง และ 48) จารึกแสดงผลกรรมนำสู่นิพพาน

ขั้นตอนที่ 3 วิธีเก็บข้อมูล

3.1 เก็บข้อมูลที่มีคำว่า “เสีย” จากจารึกในสมัยสุโขทัย โดยใช้ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ซึ่งเก็บข้อมูลคำว่า “เสีย” จากจารึกในสมัยสุโขทัยที่เป็นอักษรไทยสุโขทัยเท่านั้น โดยการเลือกอักษรไทยสุโขทัย ในช่องค้นหา ซึ่งพบทั้งสิ้น 48 หลัก

3.2 รวบรวมข้อมูลคำว่า “เสีย” ในจารึกทั้ง 48 หลัก ซึ่งข้อมูลตัวบทจากจารึกมีผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณบันทึกคำอ่านไว้ เพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลตัวบท (Bamroongraks, 1987) โดยบันทึกข้อมูลประโยคที่มีคำว่า “เสีย” ปรากฏอยู่โดยการบันทึกในแต่ละข้อมูล ได้แก่ บันทึกชื่อจารึก ด้านบรรทัด เนื้อความที่ปรากฏ หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมาย

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกข้อมูลหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำตามแบบของวียะดา มีศรี (Meesri, 2019) ซึ่งเป็นแบบบันทึกข้อมูลในรูปแบบตาราง เนื่องจากรูปแบบตารางสามารถจำแนกประเด็นข้อมูลได้ชัดเจนและครอบคลุมกับประเด็นที่ศึกษาและทำให้ง่ายต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์ต่อไป โดยประกอบไปด้วยช่วงสมัย ชื่อเอกสารที่ศึกษา หน้า/ บรรทัด เนื้อความที่ปรากฏ หน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำ

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” โดยใช้ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาของกิวอน (Givón, 2001) และอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (Wongwattana, 2015) เนื่องจากไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาเป็นแนวไวยากรณ์ที่มีการศึกษาภาษาเพื่อให้เข้าใจไวยากรณ์ที่เป็นจริงตามผู้ใช้ภาษาได้สื่อสารออกมา โดยเน้นเรื่องโครงสร้างหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายไปพร้อมกัน ดังนั้นเกณฑ์ในการจำแนกหมวดคำจะไม่ใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง หากแต่จะใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ในการจำแนกคำตามชนิดความหมาย เป็นกลุ่มความหมาย ประเภทต่างๆ ใช้เกณฑ์ทางหน่วยคำในการจำแนกหน่วยคำไม่อิสระตามแนวโน้มการไปปรากฏเป็นหน่วยคำเต็มคำในหมวดหมู่ต่างๆ และใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ในการจำแนกคำตามตำแหน่งโดยทั่วไปในประโยค

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า คำว่า “เสีย” มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ 4 หน้าที่ และ 4 ความหมาย ได้แก่

กิริยากรรมไม่ระบุงกรรม กิริยากรรมแสดงการครอบครอง กิริยาช่วยบ่งกาลอดีต และกิริยาช่วยบ่งการณัสมบุรณ์ โดยคำว่า “เสีย” ในแต่ละหมวดหมู่ทางไวยากรณ์ มีความหมาย ดังต่อไปนี้

1. กิริยากรรมไม่ระบุงกรรม

กิริยากรรมไม่ระบุงกรรม เป็นกิริยาที่มีกรรมแฝงอยู่โดยไม่ต้องระบุงกรรม ซึ่งสามารถตีความได้จากปริบท เช่น เป็นกรรมของการกระทำที่ปรากฏเรื่องตามปกติวิสัย สามารถคาดเดาได้ (Wongwattana, 2015)

ผลการศึกษาคำว่า “เสีย” ในสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกิริยา สกรรมไม่ระบุงกรรม หมายถึง หดไป ปรากฏเป็นสำนวนร่วมกับกิริยาตรงข้ามคือคำว่า “ได้” ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“...มักเรียนคุณอันพิเศษอันหนึ่งรู้คุณช้างอันหนึ่งรู้คุณม้าอันหนึ่งรู้คุณ...อันหนึ่งรู้คุณอันหนึ่งรู้คุณสีห...อันหนึ่งรู้คุณคือธนูศิลป์ปืนยิงเข้าไปก็รู้คุณหลายประการ มหาเศรษฐีศรีธรรมาชจุฬามณีนั่นบัตเข้าบุญเข้าบาบ บัดหัวบัตให้ บัดได้บัตเสีย บัดได้สุขบัตได้ทุกข์เวียนสลับกลับมาเชยใจในสงสารนี้หลายซ้ำแก้ม...”

(Wat Sri Chum Inscription, 1341)

จากตัวอย่างที่ 1 จะเห็นได้ว่า คำว่า “เสีย” หมายถึง หดไป เห็นได้จากการปรากฏเป็นสำนวนร่วมกับกิริยาตรงข้ามคือคำว่า “ได้” หมายถึง รับมา ในสำนวน “บัตได้บัตเสีย” ซึ่งสำนวนอื่นที่ปรากฏในข้อความไม่ว่าจะเป็น บัตเข้าบุญเข้าบาบ บัตหัวบัตให้ บัดได้สุขบัตได้ทุกข์ ล้วนแต่เป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้ามทั้งหมด โดยคำว่า “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกิริยากรรมไม่ระบุงกรรม แม้หลังคำว่า “เสีย” มีการละส่วนที่ทำหน้าที่เป็นกรรม แต่ก็สามารถตีความได้จาก “บัตได้บัตเสีย” ว่ามีกรรมแฝงอยู่ คือ ทรัพย์สินเงินทอง

2. กิริยากรรมแสดงการครอบครอง

กิริยากรรมแสดงการครอบครอง เป็นกิริยาที่แสดงสภาพการณ์ครอบครองหรือแสดงสภาพการณ์ไร้การครอบครอง ซึ่งมีประธานเป็นผู้ครอบครองและมีกรรมตรงเป็นสิ่งที่ถูกครอบครอง (Wongwattana, 2015)

ผลการศึกษาคำว่า “เสีย” ในสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกิริยา สกรรมแสดงการครอบครอง แสดงสภาพการณ์ไร้การครอบครอง หมายถึง สูญไป ปรากฏหน้านามวลีซึ่งเป็นกรรมตรง เมื่อตามหลังคำว่า “เสีย” จะเป็นสิ่งที่สูญไป ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

“...ทั้งเทียนรูป อ่านแลบมีถ้วนเลย ทั้งนี้- งามเป็นพุทธบูชาธรรม-มบูชาสังฆบูชาแต่ปานางเมาะกระทำบุญ-ทำนี้ แลแต่ยังหนุ่มได้สามสิบเอ็ดเข้าเท่าถึงเจ็ดสิบเอ็ดปี แลผัจจเสียคราบตนในเมืองคนนี้ ขอจูงเมื่อเกิดในเมืองฟ้า อันชื่อดุสิตาสวรรค์ ขอจูงพิเศษกว่าเทพดา...”

(Pa Nangmoa Inscription, 1392)

จากตัวอย่างที่ 2 จะเห็นได้ว่า คำว่า “เสีย” หมายถึง สูญไป จากข้อความ “เสียคราบตนในเมืองคนนี้” มีความหมายว่า การสูญเสียที่เป็นตัวตนในโลกมนุษย์ไป ซึ่ง “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกิริยากรรมแสดงการครอบครอง ปรากฏหน้านามวลีซึ่งเป็นกรรมตรง แสดงสภาพการณ์ไร้การครอบครอง “คราบตนในเมืองคนนี้”

ตัวอย่างที่ 3

“...พนมเห็นใจขึ้นหนักหนาสรรรหาหรรษาดิเรกอนเกโมตรีโมทนิยเคารพนบเข้าบวชทรงผนวชเป็นภิกษุในสำนักมหาธรรมราชา เมื่อสมเด็จมหาธรรมราชาเสวยพิราลัยโคลจากพรากเสียพนม อันเข้าบวชในสำนัก

มหาเถรพุทธสาคร อันทนมรไปด้วยเถรานุเถระทั้งหลาย ให้บุญไปแก่พ่อแม่พี่น้องพวกพ้องเผ่าพันธุ์อันเหง้าเจ้าไทย อันไปสู่ปรโลกพูน...”

(Wat Chang Lom Inscription, 1384)

จากตัวอย่างที่ 3 จะเห็นได้ว่า คำว่า “เสีย” หมายถึง สูญไป จากข้อความ “เสียพนม” มีความหมายว่า การสูญไปหรือพราจากพนม (พนมไสดำ) ซึ่ง “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกริยากรรมแสดงการครอบครอง ปรากฏหน้านามวลีซึ่งเป็นกรรมตรง แสดงสภาพการณ์ไร้การครอบครอง “พนม” และปรากฏในหน่วยกริยาเรียง “จากพราจากเสีย”

3. กริยาช่วยบ่งกาลอดีต

กริยาช่วยบ่งกาลอดีต เป็นหน่วยคำที่เปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากกริยาศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์มาทำหน้าที่เป็นกริยาช่วยบ่งกาลอดีต อันเป็นเหตุการณ์หรือสภาพการณ์หนึ่งที่มีเหตุการณ์นำเวลาคำพูด มีคำบ่ง เช่น เมื่อวาน แล้วละ แล้ว เป็นต้น (Wongwattana, 2015)

ผลการศึกษาคำว่า “เสีย” ในสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกริยาช่วยบ่งกาลอดีตพร้อมกับคำว่า “แล้ว” ปรากฏหลังกริยาลี เพื่อบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นไปแล้ว ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

“...มหาสังฆราชาสุกฤมาสั่งสอนสม-เด็จพระราชา มหาธรรมราชาในศาสนามีใจสรวรรณาแก่ไตรสรนาถว่าบริสุทธิ์ จึงไปปล่ปละละราชสมบัติพิพัฒน์ทั้งหลายเสียแล้ว แผ้วยันตรา-ยกลายออกบวชในสมุม่วงได้เป็นภิกษุ แผ่นดินอันหนาคล้านป็นเพื่อน...”

(Wat Chang Lom Inscription, 1384)

จากตัวอย่างที่ 4 จะเห็นได้ว่า คำว่า “เสีย” เป็นหน่วยคำต้องปรากฏร่วมกับคำว่า “แล้ว” ในการสื่อความ โดยปรากฏหลังกริยาลี “ไปปล่ปละละราชสมบัติพิพัฒน์ทั้งหลาย” ซึ่งเป็นหน่วยคำบ่งให้เห็นว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในอดีตและผ่านพ้นไปแล้ว

4. กริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์

กริยาช่วยบ่งการณสมบูรณ์ เป็นหน่วยคำที่เปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากกริยาศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์มาทำหน้าที่เป็นกริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์ แสดงว่าเหตุการณ์นั้นสำเร็จเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์แล้ว โดยมีคำบ่ง เช่น เสร็จ สำเร็จ ได้ เป็นต้น (Wongwattana, 2015)

ผลการศึกษาคำว่า “เสีย” ในสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “เสีย” ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นกริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์ร่วมกับคำว่า “ได้” ปรากฏหลังกริยาลี เพื่อบ่งว่าเหตุการณ์นั้นสำเร็จเสร็จสิ้นลงโดยสมบูรณ์แล้ว ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

“...ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบผู้อนุเคราะห์ต่อสัตว์โลก ผู้ประเสริฐด้วยทศพลญาณ ผู้มุ่งต่อประโยชน์ของสรรพสัตว์ ผู้ประกาศธรรมอันประเสริฐผู้ประทานบรมสุข ผู้มีอนันตญาณหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ผู้กำจัดมารและเสนามาร ผู้บำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลอันน่ายินดีต่อสาธุชนผู้ข้ามโอฆะสงสารเสียได้ด้วยสรรพปัญญาที่พระองค์ทรงบรรลุลแล้ว...”

(Wat Burapharam Inscription, n.d.)

ตัวอย่างที่ 6

“...ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระธรรมอันประเสริฐซึ่งเป็นเหตุให้ประพัตติชอบจากความทุกข์ด้วยอุบายอัน **กำจัดเสียได้** ซึ่งภัยในนรกเพราะเป็นธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ดีแล้วเป็นธรรมที่ประเสริฐกว่าคนชาติที่มีกลิ่นหอมและไม่มีกลิ่นหอมทั้งหลาย...”

(Wat Burapharam Inscription, n.d.)

ตัวอย่างที่ 7

“...ยังผู้ชวนขายในคุณของพระมุนีให้ถึงซึ่งความปราศจากราคะเป็นศิลปะที่เลิศกว่าศิลปะทั้งหลาย **กำจัดความทุกข์ในภพเสียได้** นำความสุขทั้งปวงมาให้เป็นธรรมที่เลิศด้วยมรรฐบัญญัติที่พระศาสดาทรงสั่งสมไว้แล้ว...”

(Wat Burapharam Inscription, n.d.)

ตัวอย่างที่ 8

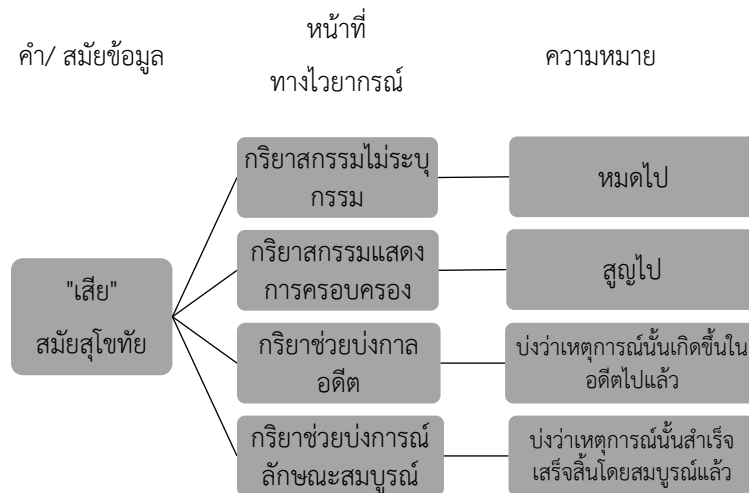
“...ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสงฆ์ผู้ประเสริฐผู้**กำจัดความมืดคือโมหะเสียได้** ผู้ยึดมั่นในพระพุทธพจน์ ผู้เป็นที่พึ่งของผู้ปรารถนาที่พึ่ง ผู้สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมผู้ยังบุคคลอื่นให้น้อมไปในพุทธธรรมและตนเองก็เป็นที่น่าอบน้อมของบุคคลอื่น...”

(Wat Burapharam Inscription, n.d.)

จากตัวอย่างที่ 5, 6, 7, 8 จะเห็นได้ว่า คำว่า “เสีย” เป็นหน่วยคำซึ่งต้องปรากฏร่วมกับคำว่า “ได้” ในการสื่อความ โดยปรากฏหลังกริยาลี “ข้ามโสมะสงสาร” ในตัวอย่างที่ 5 “กำจัด” ในตัวอย่างที่ 6 “กำจัดความทุกข์ในภพ” ในตัวอย่างที่ 7 และ “กำจัดความมืดคือโมหะ” ในตัวอย่างที่ 8 ซึ่งเป็นหน่วยคำบ่งให้เห็นว่าเหตุการณ์ดังกล่าวสำเร็จเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์แล้ว

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย พบองค์ความรู้ใหม่คือ “เสีย” มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ 4 หน้าที่ ได้แก่ กริยากรรมไม่ระบุกรรม มีความหมายว่า หมดไป กริยากรรมแสดงการครอบครอง มีความหมายว่า สูญไป กริยาช่วยบ่งกาลอดีต มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นไปแล้ว และกริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์ มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นสำเร็จเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากมีการศึกษาและเปรียบเทียบหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยต่างๆ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปโดยแสดงได้เป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “เสีย” มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ 4 หน้าที่และ 4 ความหมาย ได้แก่ กริยากรรมไม่ระบุกรรม มีความหมายว่า หมดไป กริยากรรมแสดงการครอบครอง มีความหมายว่า สูญเสียไป กริยาช่วยบ่งกาลอดีต มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในอดีตไปแล้ว และกริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์ มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นสำเร็จเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์แล้ว สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

จากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ พบว่าคำว่า “เสีย” ทำหน้าที่เป็นทั้งคำหลักหรือคำเนื้อหาและทำหน้าที่เป็นคำไวยากรณ์ โดยจะเห็นได้ว่าคำว่า “เสีย” แต่ละหน้าที่นั้นมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความหมายหลักของคำว่า “เสีย” ที่เป็นกริยากรรมไม่ระบุกรรม อันหมายถึง หมดไป และคำว่า “เสีย” ที่เป็นกริยากรรมแสดงการครอบครอง อันหมายถึง สูญเสียไป คำทั้ง 2 หน้าที่ดังกล่าวถือเป็นหน่วยที่มีอิสระทางวากยสัมพันธ์ สามารถสื่อความหมายได้โดยไม่ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วยแสดงความหมาย มีความหมายเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคำว่า “เสีย” ที่ทำหน้าที่เป็นคำไวยากรณ์ ได้แก่ กริยาช่วยบ่งกาลอดีต อันบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในอดีตไปแล้ว และกริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์ อันบ่งว่าเหตุการณ์นั้นสำเร็จเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์แล้ว ถือเป็นหน่วยที่ไม่อิสระทางวากยสัมพันธ์และไม่สามารถสื่อความหมายได้ ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วยแสดงความหมาย ซึ่งเกิดจากการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่อัญชลี สิ่งนี้น้อย วงศ์วัฒนา (Wongwattana, 2015) กล่าวไว้ว่า ในภาษาไทย กริยาศัพท์หรือกริยาหลักจะเปลี่ยนแปลงเป็นการณ์ต่างๆ จากกริยาหลัก กริยาวิเศษณ์ และกริยาช่วยตามลำดับ สอดคล้องกับเลมันน์ (Lehmann, 2002) ที่กล่าวไว้ว่าการที่คำมีหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันนั้น เกิดจากกระบวนการการเปลี่ยนแปลงคำจากสถานะที่บอกเนื้อหาไปสู่หน้าที่ทางไวยากรณ์ หรือจากคำที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าไปสู่คำที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์มากกว่า

สรุป

การศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย โดยใช้ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เข้าใจไวยากรณ์ที่เป็นจริงตามผู้ใช้ภาษาได้สื่อสารออกมา โดยเน้นเรื่องโครงสร้างหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายไปพร้อมกัน ผลการวิจัย

พบว่า หน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ 4 หน้าที่และ 4 ความหมาย ได้แก่ กริยากรรมไม่ระบุกรรม มีความหมายว่า หมดไป กริยากรรมแสดงการครอบครอง มีความหมายว่า สูญไป กริยาช่วยบ่งกาลอดีต มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในอดีตไปแล้ว และกริยาช่วยบ่งการณลักษณะสมบูรณ์ มีความหมายบ่งว่าเหตุการณ์นั้นสำเร็จเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์แล้ว จะเห็นว่าความหมายของคำว่า “เสีย” ในแต่ละหน้าที่ทางไวยากรณ์ล้วนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับความหมายของคำว่า “เสีย” ที่ทำหน้าที่เป็นคำไวยากรณ์ทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย เป็นการศึกษาเพื่อจะนำข้อมูลไปใช้เปรียบเทียบว่าคำว่า “เสีย” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยมีหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายแตกต่างหรือเหมือนกับคำว่า “เสีย” ในสมัยอื่นๆ ถึงปัจจุบันอย่างไร ซึ่งการเปรียบเทียบกันจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้อย่างชัดเจน รวมถึงจะเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการพิจารณากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เสีย” อันจะให้เห็นความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “เสีย” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบันต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำอื่นได้ เนื่องจากในภาษาไทยยังมีคำหลายหน้าที่อีกเป็นจำนวนมาก ควรมีการศึกษาคำหลายหน้าที่ในภาษาไทยคำอื่นโดยใช้แนวไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา ซึ่งการศึกษาคำตามแนวไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษาจะทำให้เข้าใจไวยากรณ์ที่ผู้ใช้ภาษาสื่อสารออกมาโดยเน้นเรื่องความหมายและหน้าที่ของภาษาควบคู่กันไป อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น

References

- Bamroongraks, C. (1987). *Sukhothai Thai as a Discourse-Oriented Language: Evidence from Zero Noun Phrases*. (Doctoral Dissertation). University of Wisconsin-Madison. Madison.
- Givón, T. (2001). *Syntax: A Functional-Typological Introduction*. Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Jaratjarungkiat, S. (2012). *The Development of the Word /pen/ in Thai*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Khumting, T. (2020). Grammatical Functions and Semantic Aspects of the Word /Khî:/ in Thai. *Journal of Language, Religion and Culture*, 9(2), 57-75.
- _____. (2021). The Status of Research on Grammaticalization in Thai. *Journal of Nakhonratchasima College (Humanities and Social Sciences)*, 15(1), 241-255.
- Lehmann, C. (2002). *Thoughts on Grammaticalization*. Erfurt: Universität Erfurt.
- Meesri, V. (2019). *Diachronic Study of Grammaticalization of the Word /ʔan/*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Nanthakanok, K. (2019). A Study in Functions of the Word /khoj/ in Thai. *Mangraisaan Journal*, 7(2), 1-12.

- Office of the Royal Society. (2010). *Royal Institute Dictionary 2011*. Bangkok: Office of the Royal Society.
- Pa Nangmoa Inscription. (1392). *Pa Nangmoa Inscription*. Retrieved July 2, 2021, from <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/36>
- Panupong, V. (1989). *Structure of Thai Language: Grammar System*. (10th ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Phanmetha, N. (2016). *Thai Grammatical*. (8th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Thepkanjana, K. (2016). *Grammaticalization*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Wat Burapharam Inscription. (n.d.). *Wat Burapharam Inscription*. Retrieved July 2, 2021, from <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/254>
- Wat Chang Lom Inscription. (1384). *Wat Chang Lom Inscription*. Retrieved July 2, 2021, from <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/250>
- Wat Sri Chum Inscription. (1341). *Wat Sri Chum Inscription*. Retrieved July 2, 2021, from <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/177>
- Wongwattana, U. (2015). *Morphology and Syntax in Linguistic in the Functional-Typology Approach*. Phitsanulok: Naresuan University Press.

การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม
ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถ
การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู*
Language and Culture Instruction Models Development
Based on Linguistic Landscape for Enhancing the Ability of
Innovative Creation of Pre-Service Teachers

¹กฤตพล วังภูสิต และ อุบลวรรณ ส่งเสริม

¹Krittaphon Wangpusit and Ubonwan Songserm

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: krittaphon.wang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐานในการพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอน 2) ออกแบบและพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอน 3) ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน และ 4) ประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน กลุ่มขยายผลมีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างจริง ดำเนินวิจัยลักษณะการวิจัยและพัฒนาโดยใช้วิจัยผสมผสานวิธีที่มีลักษณะเป็นแบบแผนเชิงผสมผสานแบบรองรับภายใน (The Embedded Design) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทีแบบไม่อิสระ (t - test for dependent samples) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานได้จากการสังเคราะห์ของการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน/นักวิชาการ การสนทนากลุ่มของศิษย์เก่าและปัจจุบันได้ข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์ผู้เรียน ศึกษาความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนด้านการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู 2) รูปแบบการเรียนการสอนมีชื่อว่า “L.L. MODEL” โดยพบว่ามีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้จริง 3) ทดลองจัดการเรียนการสอนประสิทธิผลพบว่า 3.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.2) ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผู้เรียนมีพัฒนาการสูงขึ้น และ 3.3) ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด 4) ประสิทธิภาพกลุ่มขยายผลพบว่า 4.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.2) ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผู้เรียนมีพัฒนาการสูงขึ้น และ 4.3) ความพึง

พอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ทำให้นำรูปแบบการเรียนการสอนไปเผยแพร่สู่สาธารณะได้อย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม; ภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์; นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze and synthesize basic information in developing the instructional model; 3) to design and develop the instructional model; 3) to experiment instructional model; and 4) to evaluate the effectiveness of the instructional model. The sample group consisted of 30 undergraduate students from the College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University who were in their fourth year, semester 1 of the academic year B.E. 2564. The extension group appeared to be a real sample group. The study was carried out using a mixed methods approach with an embedded design. The obtained data were analyzed by mean, standard deviation (S.D.), t-test, and content analysis.

From the study, the following results are found:

1) The basic information for developing students has been obtained through document analysis, interviews with lecturers and scholars, and focus group discussions with alumni and current students. This includes the development of a language and culture instructional model based on linguistic landscape to enhance the creative innovation ability of pre-service teachers; 2) The "L.L Model" instructional model has a quality that can be used in real life; 3) The following effectiveness is discovered after experimenting with the instructional model 3.1) The posttest of learning achievement in language and culture based on linguistic landscape is higher than the pretest with a statistical significance of 0.05, 3.2) The creative innovation ability of students have been much developed, and 3.3) The satisfaction level toward a language and culture instructional model based on linguistic landscape is at the highest level; and 4) The effectiveness of the extension group is discovered as follows 4.1) The posttest of learning achievement in language and culture based on linguistic landscape is higher than the pretest with a statistical significance of 0.05, 4.2) The creative innovation ability of students have been much developed, and 4.3) The satisfaction level toward a language and culture instructional model based on linguistic landscape is at the highest level. Lastly, the instructional model can be widely publicized.

Keywords: The Development of a Language and Culture Instructional Model; Linguistic Landscape; Creative Innovation

บทนำ

การออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนได้นั้นก็ต้องอาศัยปัจจัยความจำเป็นระดับประเทศชาติที่สำคัญที่ปัจจุบันในยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ได้นำเสนอกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีทักษะที่สำคัญหนึ่งคือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ซึ่งในสังคมปัจจุบันเป็นทักษะที่มีความจำเป็นที่ต้องส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง

การที่ผู้เรียนจะมีองค์ความรู้และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีกระบวนการคิดสร้างสรรค์สู่การเรียนรู้ในศตวรรษใหม่ การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่จะทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงโอกาสและสิ่งใหม่ๆ ที่น่าติดตามในศตวรรษที่ 21 การศึกษาที่จะให้ผู้เรียนเข้าถึงสังคม วัฒนธรรมใหม่ๆ ไม่จำกัดแค่ในห้องเรียน ผู้สอนได้เปลี่ยนหน้าที่จากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ให้การช่วยเหลือต่อผู้เรียน การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ และต้องมีการสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น (Create a Culture of Inquiry) การจัดการศึกษาแบบเดิมมุ่งเน้นไปที่ความเป็นจริง การจดจำ ทักษะเบื้องต้น และการทดสอบที่ยังไม่ได้สร้างเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปรียบเช่นระบบการศึกษาในประเทศฟินแลนด์และสิงคโปร์ ได้เริ่มนำแนวคิดการเรียนแบบสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นฐานเพื่อผลลัพธ์ที่สูงขึ้นให้กับผู้เรียน (Bernie and Charles, 2009) ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นทักษะสำคัญของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยความคิดสร้างสรรค์เป็นการจินตนาการประยุกต์ที่สามารถนำไปสู่ความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ความคิดสร้างสรรค์จัดได้ว่าเป็นความสามารถทางการคิดค้นพบความก้าวหน้าวิทยาการต่างๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมความก้าวหน้าของประเทศ

ดังนั้น ในศตวรรษที่ 21 ความรู้ เพียงอย่างเดียวไม่ได้ไม่เพียงพอ แต่ต้องมี ความคิดสร้างสรรค์ ของบุคคลหรือชุมชนที่รู้ว่าจะนำความรู้ไปใช้ในการสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมในรูปแบบใดสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในส่วนบุคคลให้มีศักยภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาตนเองหรือประเทศ และเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญของเด็กไทยด้านหนึ่งที่จะนำพาประเทศไปสู่สังคมโลกที่เรียกว่า “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้” ซึ่งเน้นที่การผลิตชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ การศึกษาจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ กล้าคิด กล้าใช้จินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่ยึดติดกับกรอบเดิม จนสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีความแปลกใหม่มีคุณค่า สวยงาม และมีความหมาย รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในอนาคต ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน/ชิ้นงาน/นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่อไปได้

สำหรับด้านการเรียนการสอนภาษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถี สังคม และวัฒนธรรมจะทำให้เข้าใจว่า “ทำไม” จึงต้องเป็นเช่นนั้นตามสภาพสถานการณ์สังคมเพราะภาษาสะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อของเจ้าของภาษาเป็นอย่างดี (Labov, 1972; Hyme, 1974; Fishman, 1991) กล่าวว่าสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาและการใช้ภาษาเนื่องจากภาษาไม่ได้เป็นเพียงระบบไวยากรณ์เท่านั้น แต่ภาษาคือระบบที่ใช้ในการสื่อสารหรือสื่อความหมายอีกด้วย

แนวคิดที่สำคัญและเข้าถึง เข้าใจภาษาและเข้าใจวิถีปฏิบัติทางสังคม วัฒนธรรมได้ดีวิธีหนึ่งคือ ภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ (Linguistic Landscape) (LL) คำศัพท์นี้บัญญัติศัพท์คนแรกในประเทศไทยโดย Wangpusit (2012) และให้นิยามว่าเป็นการวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะเป็นสิ่งที่บ่งบอกสภาพหรือลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ภาษานั้นปรากฏอยู่ว่าอาศัยหรือผู้ใช้พื้นที่นั้นเชิงวัฒนธรรมเป็นคนกลุ่มใด จึงกล่าวได้ว่าป้ายและภาษาในป้ายสิ่งก่อสร้างลักษณะเด่นอย่างหนึ่งให้แก่ชุมชนหรือพื้นที่บริเวณนั้นที่ศึกษาภาษาโดยพิจารณาไปพร้อมกับบริบททางสังคม (social context) นำบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามา

พิจารณาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในภาษา (Labov, 1972; Hymes, 1974; Fishman, 1991) เพราะสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาและการใช้ภาษาเนื่องจากภาษาไม่ได้เป็นเพียงระบบไวยากรณ์ที่ประกอบด้วยเสียง ศัพท์และโครงสร้างเท่านั้น แต่ภาษาคือระบบที่ใช้ในการสื่อสารหรือสื่อความหมายเข้าใจสังคม วัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง เช่นตัวอย่างงานวิจัยที่วิเคราะห์ทัศนคติผ่านป้ายชื่อธุรกิจการค้าในย่านสยามสแควร์ อ่างถึง (Wangpusit, 2012) ซึ่งต่อไปนี้จะเป็นอย่างภาพที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ภาษาผ่านป้ายร้านค้า

ภาพที่ 1 แสดงป้ายชื่อธุรกิจการค้าร้าน milk plus
(ที่มา: Wangpusit, 2012)

ลักษณะป้ายเป็นสี่เหลี่ยม, ใช้ภาษาอังกฤษในการตั้งชื่อและใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษในการเขียนชื่อของธุรกิจการค้าสะท้อนกลุ่มคนที่ทันสมัยเข้าใจภาษาอังกฤษ ชุมชนสองภาษา พหุวัฒนธรรม มีความสร้างสรรค์แบบทันสมัยในการรังสรรค์ลักษณะป้ายร้านค้า พร้อมยังใช้วัสดุของป้ายเป็นโลหะและมีสัญลักษณ์รูปวัวแสดงถึงสัตว์ที่ผลิตนม

ทฤษฎีภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ เป็นแนวทางการศึกษาภาษาที่ขยายขอบเขตจากการวิเคราะห์ภาษาผ่านเอกสารเป็นการวิเคราะห์ผ่านพื้นที่หรือสถานที่ โดยสนใจเรื่องพื้นที่ สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่มีตัวบทภาษาปรากฏอยู่ สกอลลอน และสกอลลอน (Scollon and Scollon, 2012) กล่าวว่าภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารจะมีความหมายสื่อถึงชีวิตและกิจกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์จะต้องอยู่ในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ไม่มีทางเลยที่ภาษาจะถูกใช้สื่อสารโดยไม่มีพื้นที่ของการปรากฏ เพราะคนที่ใช้ภาษาจะต้องอยู่บนพื้นที่นั้น แนวคิดนี้จึงเป็นที่มาให้มีการปรับเป้าหมายของการศึกษาภาษาในมิติสัมพันธ์กับบทบาทของพื้นที่ (space) สถานที่ (place) และเวลา (time) ด้วยเหตุนี้เองการศึกษาทางภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ ตระหนักถึงเรื่องบริบท (context) เสียใหม่ โดยไม่จำกัดเพียงองค์ประกอบแวดล้อมสำหรับภาษาที่ใช้สื่อสารเท่านั้น แต่ได้ใช้องค์ประกอบของบริบทนั้น เป็นส่วนประกอบของข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ด้วย โดยเชื่อว่าภาษาที่ปรากฏในพื้นที่และในสถานที่ ไม่ว่าจะ เป็นป้าย ประกาศ ป้ายบอกทาง ล้วนเป็นตัวแทนของการใช้พื้นที่ทางสาธารณะนั่นเอง

สิ่งสำคัญอีกเรื่องคือการรู้ถึงภาษา วัฒนธรรมเป็นความสามารถของบุคคลที่จะเรียนรู้เพื่อเข้าใจถึงต่างกันแต่ละแห่ง แต่ละพื้นที่ แต่ละประเทศ ตลอดปัจจัยทางเพศชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองโลก ที่ก่อเกิดขึ้น ภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญที่มีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่อุดมไปด้วยความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมพลโลก (global citizen) ในยุคปัจจุบันควรที่จะ

สามารถพัฒนาความเข้าใจที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่นที่มีความรู้ทักษะและค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นที่มีความหลากหลายภาษา วัฒนธรรมในสังคมอย่างสันติโดยใช้วิธีที่เหมาะสม (Bernie and Charles, 2009)

จากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบศึกษางานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ยังไม่มีการศึกษาทางการเรียนการสอนตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนมาก่อน เป็นการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมผ่านชุมชน สังคมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ เพื่อตกลึกองค์ความรู้ทางความคิดนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางภาษาและวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ผลงานหรือชิ้นงานเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการเรียนรู้ว่าผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์และบรรลุมาตรฐานแล้ว

นอกจากนี้ เมื่อนำรูปแบบการเรียนการสอนทางภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ไปใช้ในการเรียนการสอนนอกจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนทางความเข้าใจ ภาษา สังคม และวัฒนธรรมต่างๆ แล้วนำสู่การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้ก็จะเกิดตาม ตลอดจนความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการเรียนการสอนนี้ ซึ่งก็คือความชอบ ความไม่ชอบในทางต่างๆ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ในงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางใหม่ของประเทศไทยในศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนทางภาษาและวัฒนธรรมผ่านตามแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ (Linguistic Landscape) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู
- 2) เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู
- 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู
- 4) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูดังนี้ 4.1) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน 4.2) เพื่อประเมินความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์มีพัฒนาการ และ 4.3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE MODEL ที่ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนให้เป็นระบบเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Kruse, 2009:1) ตลอดจนการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ (Dick, Carey and Carey, 2005) และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ที่มีลักษณะเป็น

แบบแผนเชิงผสมผสานแบบรองรับภายใน (The Embedded Design) ด้วยการศึกษาวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) เสริมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) การวิจัยแบบผสมผสานวิธีดำเนินการในขั้นตอนที่ 2-4 เพื่อการวิจัยนี้ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐาน Research (R₁): Analysis ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องนี้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเป็นนักวิชาการ อาจารย์ผู้สอนทางภาษา วัฒนธรรม และภาษาศาสตร์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structured Interview) และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal Interview) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จากการศึกษาสะท้อนความคิดจากกลุ่มนักศึกษาศิษย์เก่าที่เคยลงทะเบียนเรียนมาแล้วและนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ ดำเนินการด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) เป็นนักศึกษาศิษย์เก่า 5 คน ศิษย์ปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ในด้านการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Development (D₁): Design and Development) ผู้วิจัยได้พัฒนาหาคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาสร้างเป็นรูปแบบการเรียนการสอน และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาและพิสูจน์วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบได้แก่ คู่มือการเรียนการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ ต่อมาพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ ได้แก่แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ แบบประเมินความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ แบบบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยทดลองของรูปแบบการเรียนการสอน (Research (R₂): Implementation) ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาจากขั้นที่ 2 ไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไปเพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 กลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 รวม 30 คน ตามขั้นตอนที่มี 6 ขั้นตอนการเรียนการสอน รวมทั้งสิ้น 32 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน (Development (D₂): Evaluation) ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการทดลองใช้ของรูปแบบการเรียนการสอนมาประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การขยายผลเต็มรูปแบบของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้เพื่อพิสูจน์วัตถุประสงค์ข้อที่ 4

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู **ผลการวิจัยพบว่า**การวิเคราะห์เอกสารเพื่อสังเคราะห์รวมจาก 1) หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560) 2) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการเรียนการสอน 3) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่

เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ 4) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ 5) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษา 6) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวัฒนธรรม 7) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม 8) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ 9) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบอัตตาณัติ 10) แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนด้านการออกแบบเป็นฐาน 11) แนวคิด ทฤษฎีทางการวิจัยผสมผสานวิธี และ 12) ข้อมูลพื้นฐานต่างๆ การสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน/นักวิชาการ การสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน/นักวิชาการจำนวน 5 คนแบ่งเป็นทาง 1) ด้านภาษาศาสตร์ภาษาไทย ภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ 2) ด้านภาษาและวัฒนธรรม 3) ภาษาไทย การสอนภาษาไทย หลักสูตรและการสอน 4) นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ และ 5) วัดและประเมินผลทางการศึกษา วิจัยต่างๆ การสนทนากลุ่มของศิษย์เก่า การสนทนากลุ่มของศิษย์เก่าของนักศึกษาครูรุ่นพี่ที่สำเร็จการศึกษาจำนวน 5 คน มีเกณฑ์คือ ศิษย์เก่าที่ทำงานตามสายอาชีพครูและเคยได้เรียนในรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยและการสนทนากลุ่มของศิษย์ปัจจุบัน การสนทนากลุ่มของศิษย์ปัจจุบันของนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทั้ง 4 ด้านคือ 1) การวิเคราะห์เอกสาร 2) การสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน/นักวิชาการ 3) การสนทนากลุ่มของศิษย์เก่า และ 4) การสนทนากลุ่มของศิษย์ปัจจุบันทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมคงทนด้วยการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมจริงตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ด้วยการลงพื้นที่ ดูภาษาและสัมผัสภาษาในชุมชนจริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ผลการวิจัยพบว่าได้ (ร่าง)รูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบดังนี้

1. **หลักการ** การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นนักบริหารทางความคิด เข้าสัมผัสภาษา และวัฒนธรรมจริง เพื่อต่อยอดสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์

2. **วัตถุประสงค์** เพื่อศึกษาพัฒนาการการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์

3. กระบวนการจัดการเรียนการสอน (L.L. MODEL)

ขั้น 1 กระตุ้นความรู้เดิม (Lead students to their background knowledge)

ขั้น 2 สัมผัสภาษาในชุมชนจริง (Accumulate information about local language)

ขั้น 3 แลกเปลี่ยนข้อมูลภาษาและวัฒนธรรม (Need of language and culture sharing)

ขั้น 4 เรียนรู้ร่วมสร้างนวัตกรรม (Learn to create innovation)

ขั้น 5 นำเสนอเผยแพร่ (Announce and information the innovation)

ขั้น 6 ประเมินผล (Neat and nice way for evaluation)

4. **วัดและประเมินผล** วัดและประเมินผลทางพัฒนาการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์

5. บริบทสนับสนุนอื่นๆ การใช้กรอบแนวคิด S ,P ,E, A, K, I, N, G

นอกจากนี้ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือต่างๆ ทั้งหมดแล้วนั้นมีความเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูได้จริง

L.L. MODEL

รูปแบบการเรียนการสอนภาษา และวัฒนธรรม
ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความสามารถ
การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา

1. Read students to their background knowledge
กรุณาความรู้เดิม
2. Accumulate information about local language
สืบเสาะหาข้อมูลภาษาถิ่น
3. Find of language and culture sharing
แลกเปลี่ยนข้อมูลภาษาและวัฒนธรรม
4. Learn to create innovation
เรียนรู้ร่วมสร้างนวัตกรรม
5. Announce and information the innovation
นำเสนอเผยแพร่
6. Neat and nice way for evaluation
ประเมินผล

หลักการ

การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน
เป็นนักบริหารทางความคิด เข้าสืบเสาะหา
และวัฒนธรรมจริง เพื่อต่อยอด
สร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการ
การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านภาษา
และวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์

วัดและ ประเมินผล

วัดและประเมินผลทางพัฒนาการ
สร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านภาษา
และวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์
เชิงภาษาศาสตร์

บริบทสนับสนุนอื่นๆ

การใช้กรอบแนวคิด S,P,E,A,K,I,N,G

ผู้วิจัยได้ประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าภายหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์มีพัฒนาการ ผลการประเมินโดยผู้สอน ผู้เรียนและเพื่อนปรากฏได้ว่ามีพัฒนาการ

ความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูสูงขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้บันทึกผลการจัดการเรียนการสอน ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ตลอดปัญหา อุปสรรค วิธีแก้ไข สามารถนำผลที่ได้ไปสังเคราะห์อภิปรายผลเสริมประกอบได้ 3) ผลสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ดังนี้ 4.1) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ก่อนเรียน และหลังเรียน 4.2) เพื่อประเมินความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์มีพัฒนาการ และ 4.3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ **ผลการวิจัยพบว่า** ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและนำไปขยายผลและเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนสู่สาธารณะได้ผลดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ของนักศึกษาในกลุ่มขยายผลการทดลองก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า ภายหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์มีพัฒนาการของผู้เรียนกลุ่มขยายผลการทดลอง จากผลการประเมินโดยผู้สอน ผู้เรียนและเพื่อนปรากฏได้ว่ามีพัฒนาการความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้นตามลำดับ สำหรับการบันทึกผลการจัดการเรียนการสอน ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ตลอดปัญหา อุปสรรค วิธีแก้ไข สามารถนำผลที่ได้ไปสังเคราะห์อภิปรายผลเสริมประกอบได้ 3) ผลความพึงพอใจของนักศึกษาในกลุ่มขยายผลการทดลองต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ท้ายสุดผู้วิจัยได้เผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนสู่สาธารณะ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูสู่การจัดสัมมนาทางวิชาการแลกเปลี่ยนเผยแพร่ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู พบว่า คณาจารย์ ครู นักศึกษาที่เข้าร่วมมีความสนใจที่นำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยจากการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูได้รูปแบบการเรียนการสอน (L.L. MODEL) เป็นองค์ความรู้ใหม่ทางการจัดการเรียนการสอน ปัจจุบันมุ่งถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้ผู้เรียนคงทนทางความรู้ที่ยาวนาน ต้องให้ผู้เรียนได้สัมผัสใกล้ชิดภาษาเสมือนผู้เรียนได้รับประทานอาหารที่ชื่นชอบอย่างจริงจัง แนวทางหนึ่งที่จะช่วยได้คือการศึกษผ่านภูมิ

ทัศนเชิงภาษาศาสตร์และสำคัญยิ่งที่ผู้เรียนจะสามารถวิเคราะห์ SPEAKING ได้เข้าใจภาษา สังคม วัฒนธรรม บริบทโดยรอบๆ ได้อย่างลุ่มลึก ก่อเกิดให้ผู้เรียนมีจินตนาการได้ผ่านการสังเคราะห์องค์รวมทาง ความคิดนำสู่ การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาที่แปลกใหม่ เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน แก่สังคมมวลมนุษยชาติต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

สามารถอภิปรายผลที่สำคัญเกิดข้อค้นพบได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ผลปรากฏได้ข้อมูลพื้นฐานที่ต้องการสอดคล้องกับ (Khammanee, 2017) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องมีการจัดองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นระบบอยู่บนพื้นฐาน ของทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ด้าน รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถ การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยได้คือ L.L. MODEL ความสำคัญของการเตรียมการเรียนการสอนเริ่มต้นอย่างเป็นระบบ จะส่งผลดีต่อผู้เรียน ดังคำกล่าว Joyce, Weil, and Calhoun (2009) กล่าวไว้ว่าการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ แบบ แผนการสอนหรือกิจกรรมต้องมีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยองค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน บทบาทผู้เรียน ผู้สอน ตลอดวัดและประเมินผล ต้อง ผ่านขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ด้านการวิจัย ทดลองของรูปแบบการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิ ทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูไปทดลองใช้ สิ่งโดดเด่นคือใช้กรอบ SPEAKING มาใช้ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ภาษาและวัฒนธรรมทำให้เข้าใจอย่างชัดเจนถือเป็น เครื่องมือที่สำคัญ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและ วัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของ นักศึกษาครูด้านการขยายผลของงานวิจัยหลังจากที่ผู้วิจัยได้ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนไปเรียบร้อยแล้ว แล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อ ส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูที่สมบูรณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปขยายผลการทดลองอย่างเต็มรูปแบบ ได้ดังนี้

การเรียนการสอนที่สำคัญต้องศึกษาบริบทสังคมโดยรอบจะทำให้ไม่น่าเบื่อและเพิ่มความเข้าใจ จดจำ ได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกันกับแนวคิด ลาบอฟ (Labov, 1972) และ ไฮม์ (Hymes, 1974) สังคม วัฒนธรรมเป็น ตัวแปรสำคัญที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาและการใช้ภาษา ดังนั้นควรจัดการเรียนการสอนภาษาและ สังคม วัฒนธรรมมากกว่าเน้นที่โครงสร้างทางภาษา สอดรับกับงานวิจัยของ รีด (Read, 2002) ศึกษาการพัฒนา หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาต่างประเทศ ปรากฏได้ว่า สังคมและวัฒนธรรมมีส่วนใน การเรียนรู้ภาษา ดังนั้น การเรียนการสอนภาษาควรผสมผสานความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

ความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู จากการประเมินทั้ง 3 กลุ่มพบว่าพัฒนาการความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้นตามลำดับ

สาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้น ตลอดพัฒนาทางความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ และมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในครั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนที่วางแผนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อ ลำต่อการเรียนการสอน ผลการวิจัยของ บาร์รอน (Barron, 1987) ปรากฏว่า การเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างเป็นลำดับขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ได้ดี

ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูกลุ่มขยายผลภาพรวม พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวอยู่ในระดับมากที่สุด

เหตุที่ผู้วิจัยขยายผลก็เพื่อการต่อยอดถึงคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนนี้ได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบ สำคัญ ที่ได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิด ประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนที่ช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ รวมทั้งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบหรือยอมรับ ว่ามีประสิทธิภาพ ตลอดจนผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูสู่การจัดสัมมนาทางวิชาการแลกเปลี่ยนเผยแพร่ความรู้ไป

ท้ายที่สุดกล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนควรเปลี่ยนบทบาทของตนเองลงและเปลี่ยนบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกันกับ (Dechakup, 2015) กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจะต้องปรับกระบวนการทัศน์ใหม่จากเดิมเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแทน และเน้นการบูรณาการ เราผู้เรียนใครเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนคิดลงมือปฏิบัติ สืบค้น ตรวจสอบ และเรียนรู้

วิธีการเรียนการสอนนี้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่สำคัญเพราะการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมตามสถานการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสอดคล้องกันกับแนวคิด (Tayler, 1983); (Krashen, and Terrell, 1983); (Nunam, 1991); (Savignon, 2002); (Richards, 2006) กล่าวได้ว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ควรศึกษาไปพร้อมกันเพราะสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึกซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง เพราะฉะนั้นภาษาและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้และเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้จริงก็จะเกิดความคงทนทางการจดจำได้ยาวนาน

สรุป

การวิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังจะกล่าวต่อไปนี้การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมคงทนด้วยการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมจริงตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์ด้วย

การลงพื้นที่ คุุภาษาและสัมผัสภาษาในชุมชนจริงนำไปสู่ผลปรากฏได้ (ร่าง)รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู มืองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบเมื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูซึ่งสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ได้ตาม รูปแบบชื่อว่า L.L. MODEL ได้ผลดีมาก แต่มีการปรับแก้ไขบ้างก่อนนำไปขยายผล ท้ายสุดผู้วิจัยได้เผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนสู่สาธารณะ สู่การจัดสัมมนาทางวิชาการแลกเปลี่ยนเผยแพร่ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู พบว่า คณาจารย์ ครู นักศึกษาที่เข้าร่วมมีความสนใจที่นำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปประยุกต์ใช้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู จุดเน้นที่สำคัญคือ การนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ ควรได้คำนึงถึงบริบท ความต้องการให้สอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพราะอาจมีความแตกต่างกันตามบริบทของการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

1.2 ปัจจัยความสำเร็จประการหนึ่งที่จะทำให้รูปแบบการเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลได้คือ การที่ผู้สอนต้องยอมรับและปรับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมบริบทสังคมได้ ไม่ยึดติดความถูกต้อง ถูกหลักทางภาษาและวัฒนธรรม ต้องเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติ และมีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างไม่ปิดกั้นใดๆ

1.3 จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนชุมชนต้องระมัดระวังถึงความปลอดภัยต่อร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการเลือกใช้ภาษาในสังคมอย่างดี

1.4 การเรียนการสอนผู้สอนจะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

1.5 การให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมใช้แนวทางสร้างความร่วมมือ(Collaborative)การมีปฏิสัมพันธ์(Relationship)และการทำงานเป็นทีม (Teamwork) มาช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยทุกขั้นตอนในรูปแบบควรให้ผู้เรียนได้มีการเตรียมการ การปฏิบัติและการสรุปเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้เรียนให้มากที่สุด

1.6 ผู้สอนจะต้องเน้นย้ำผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งจะต้องใช้กระตุ้นด้วยคำถามเชิงสร้างสรรค์อย่างน่าสนใจ

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ควรเพิ่มเรื่องเวลาให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนจะได้ร่วมแลกเปลี่ยนกันเพิ่มขึ้น

2.2 การศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครูผู้สอนและผู้เรียนควรมีความเข้าใจ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางภาษาและวัฒนธรรมได้

- 2.3 ผู้สอนทุกคนสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้เรียน
- 2.4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และประเทศชาติต่อไป
- 2.5 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ภาษาและวัฒนธรรม ตามแนวภูมิทัศน์เชิงภาษาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู

References

- Barron, F. (1987). Putting Creativity to Work. *The Nature of Creativity*, 76-98.
- Bernie, T., & Charles, F. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in our Times*. United States of America: Routledge.
- Dechakup, P. (2015). *Learning Management in the 21st Century*. 2nd edition. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Fishman, J. A. (1991). *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hymes, D. (1974). *The Foundations of Sociolinguistics: Sociolinguistic Ethnography*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Model of Teaching*. London: Allyn and Bacon.
- Khammanee, K. (2017). *Science of Teaching*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Krashen, S. D., & Terrell, D. T. (1983). *The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom*. Hayward, CA: Alemany Press.
- Labov, W. (1972). The Transformation of Experience in Narrative syntax. *In Language in the Inner City*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Nillapun, M. (2014). *Educational Research Methods*. Nakhon Pathom: Educational Research and Development Center Faculty of Education Silpakorn University.
- Nunan, D. (1991). *Second Language Teaching and Learning*. Boston, Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- Prasitratasin, A. (1998). *Social Linguistics*. (2nd ed.). Bangkok: Printing House Chulalongkorn University.
- Read. (2002). Leading into Literature Circles Through the Sketch-to-Stretch Strategy. *The Reading Teacher*, 55(5), 444-450.
- Ricard, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. New York: Cambridge University Press.
- Scollon, S., & Scollon, J. (2012). *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. London: Blackwell.
- Savignon, J. S. (2002). *Interpreting Communicative Language Teaching*. London: Yale University Press.

- Taylor, H. (1983). “ERIC/RCS Report: Oral Language: A Neglected Language Art?”. *Language Arts*, 60(2), 255-258.
- Wangpusit, K. (2012). *Commercial Business Names in Siam Square: A Study in Linguistic Landscape*. (Master’s Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

ความรอบรู้ด้านสุขภาพและปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*

Health Literacy and Factors Related to Health Literacy of the Elderly in San Sai District, Chiang Mai Province

¹กนกวรรณ อังกสิทธิ์, อภิชาติ ไตรแสง, เฉลิมชัย ปัญญาดี และ สมคิด แก้วทิพย์

¹Kanokwan Aungkasith, Apichart Traisaeng, Chalermchai Panyadee

and Somkit Keawtip

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand

¹Corresponding Author's Email: ka_angkasith@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้สูงอายุในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีคุณสมบัติสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ตามปกติ ไม่มีความพิการทั้งทางกายและทางจิต จำนวน 388 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพ และ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยด้านความสัมพันธ์สังคม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.64) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทักษะการตัดสินใจ ด้านการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ การจัดการสุขภาพตนเอง การรู้เท่าทันสื่อ และการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมพบว่า ปัจจัยเพศ อายุ รายได้ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม ร่วมกันอธิบายความผันแปรของความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในภาพรวมได้ร้อยละ 45.3 ($F = 44.879$ $P < 0.05$ $R^2 = 0.453$)

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านสุขภาพ; ผู้สูงอายุ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the health literacy of the elderly; and 2) to explore factors related to health literacy of the elderly in

*Received April 26, 2021; Revised December 20, 2021; Accepted March 1, 2022

Sansai district, Chiang Mai province. The sample group consisted of 388 elderly people in the Sansai district who are able to lead regular lives without any mental or physical disabilities. A questionnaire on health literacy was included in the research instruments, as well as a questionnaire asking about personal factors, self-reliance factors, and social relations factors. The descriptive statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.). The inference statistics for data analysis included multiple linear regression. From the study, the following results are found:

1) From investigating the health literacy of the elderly in Sansai district, Chiang Mai province, it is discovered to be at a high level, with a mean equal to 3.64. When each item is taken into account, the following items are discovered in descending order from high to low: decision-making abilities; a sufficient understanding of information and health services for practice; self-regulation of one's own health; media literacy, communication skills, and social support; and access to health information and services, respectively.

2) From analyzing factors related to health literacy of the elderly in Sansai district, Chiang Mai province, it is found that factors of gender, age, income, self-reliance, and social relationships all explained 45.3% of the variation in elderly health literacy ($F = 44.879$, $P < 0.05$, $R^2 = 0.453$).

Keywords: Health Literacy; Elderly

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์โครงสร้างประชากรของสังคมโลกกำลังมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีแนวโน้มสถานการณ์ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประชากรในวัยเด็กมีอัตราส่วนการเกิดต่ำ ส่งผลให้วัยแรงงานมีจำนวนลดลง ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาด้านสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) รายงานว่า ประเทศไทยมีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร ซึ่งมีสัดส่วนเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยมีมากขึ้นตามลำดับ และจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาด้านสังคมแห่งชาตินี้ โดยคิดเป็นร้อยละ 19.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือคิดเป็นประมาณ 1 ใน 4 ของประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านสุขภาพ และมีแนวโน้มการอยู่คนเดียวสูงขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Board, 2021)

จากโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังพบว่าผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ทำให้องค์กรภาครัฐเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุมากขึ้น มีการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างจริงจัง เช่น แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564 ได้ให้ความสำคัญแก่การที่ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนของตนเองได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Ministry of Social Development and Human Security, 2015) เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในอนาคต จะต้องให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ โดยการเพิ่มทักษะความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะนำไปเพิ่มทักษะในการดูแลตนเองด้านกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกาย อาหารและโภชนาการ การจัดการความเครียด และการปรับตัวทางสังคมและทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสุขเพิ่มมากขึ้น

ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ คือ การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจและมีความสามารถรวมทั้งทักษะในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ ประเมินการปฏิบัติและจัดการตนเอง และสามารถชี้แนะการมีสุขภาพส่วนบุคคลที่ดีแก่ ครอบครัว และชุมชนได้ ดังนั้นความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลดูแลสุขภาพตนเองและคนรอบข้างให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น (Ginggeaw and Prasertsri, 2015) สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสร้างเสริมความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุ ต้องคำนึงถึงทั้งในระดับบุคคลและระดับความสัมพันธ์ทางสังคม ในด้านสาธารณสุขได้มีการนำเสนอการพัฒนาความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพในกลุ่มวัยต่างๆ โดยเน้นระบบที่มีผลต่อสุขภาพ เน้นการส่งเสริม (Promotion) และการป้องกัน (Protection) เป็นหลัก ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ คือ การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจและมีความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ ประเมินการปฏิบัติและจัดการตนเอง และสามารถชี้แนะการมีสุขภาพส่วนบุคคลที่ดีแก่ ครอบครัว และชุมชนได้ (World Health Organization, 1998)

จากข้อมูลสถิติผู้สูงอายุประเทศไทย ในปี พ.ศ.2559 พบว่าจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุมากเป็นอันดับสามของประเทศและเป็นอันดับหนึ่งของภาคเหนือ มีผู้สูงอายุจำนวน 284,497 คน คิดเป็นร้อยละ 16.39 ของประชากรในจังหวัด (Official statistics registration systems, Department Of Provincial Administration, 2017) และมีชมรมผู้สูงอายุที่จัดตั้งขึ้น จำนวน 2,022 ชมรม (Thammapakorn Social Welfare Development Center For Older Persons at Chiang Mai, 2016) ชมรมผู้สูงอายุเป็นการรวมตัวของผู้สูงอายุในชุมชนแต่ละชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมที่ทำร่วมกันสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และสามารถอยู่อย่างมีความสุขจึงมีการนำแนวคิดในการสร้างเสริมความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพในระดับบุคคลและชุมชนสามารถสร้างได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจากแนวคิดที่พิจารณาว่าความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพเป็นทรัพย์สินของชุมชนดังนั้นการที่บุคคลจะมีความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพดีหรือไม่เป็นผลมาจากตัวบุคคล ครอบครัวและชุมชน (Health Insurance System Research Office, 2015)

อำเภอสันทรายเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มี 12 ตำบล มีการคมนาคมสะดวกเนื่องจากอยู่ใกล้อำเภอเมือง มีลักษณะการผสมผสานทั้งประชากรดั้งเดิมและประชากรที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ (Chiang Mai Province Office, 2017:21) ทำให้จำนวนประชากรของอำเภอสันทรายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ซึ่งจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2559 พบว่าเป็นอำเภอที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ คือ 13,029 คน คิดเป็นร้อยละ 16.88 (Thammapakorn Social Welfare Development Center For Older Persons at Chiang Mai, 2016) ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญในการรองรับปัญหาของผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาด้านสุขภาพและสถานบริการด้านสุขภาพ ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขจะต้องแก้ไขโดยให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยให้ผู้สูงอายุมีความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำเอาทักษะความรู้ด้านสุขภาพมาทำการศึกษาปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ปรับตัวเข้ากับสภาพทางสังคมและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับการบริการสุขภาพอย่างทั่วถึงและเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษาความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ และปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งหวังที่จะสร้างเสริมความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพและสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาความรู้พื้นฐานเพื่อสร้างโปรแกรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยในขั้นตอนนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยขั้นตอนนี้เป็น การลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวัดระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample) ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุ ในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 13,029 คน (ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศงานสวัสดิการผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ บ้านธรรมปกรณ, 2559) ในงานวิจัยนี้ได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 388 คน การคัดเลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ได้แก่

1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ โรคประจำตัว อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยด้านปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพได้รับการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) เท่ากับ 0.84 จากนั้นตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ และอยู่ในเขตอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการของ Cronbach (Cronbach's alpha coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93 (ค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์มาตรฐานถ้ามีค่ามากกว่า 0.70)

2) แบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 ด้าน (Nutbeam, 2000) คือ 1) การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ 2) การรู้เท่าทันสื่อ 3) การสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม 4) การเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ และ 6) การจัดการสุขภาพตนเอง

แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุได้รับการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) เท่ากับ

0.87 จากนั้นตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ และอยู่ในเขตอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) และหาความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการของ Cronbach (Cronbach's alpha coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94 (ค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์มาตรฐานถ้ามีค่ามากกว่า 0.70)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง (ระหว่างเดือน พฤษภาคม 2563 ถึง สิงหาคม 2563) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำการอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งอธิบายขั้นตอนในการทำแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยรายละเอียดของการได้รับแบบสอบถามคืน คือ ร้อยละ 100 ความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ร้อยละ 100 (ผู้วิจัยได้มีทีมผู้ช่วยวิจัยจำนวน 5 คน ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย รายละเอียดของข้อคำถาม และการชักชวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป/ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และ ปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม และความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในอำเภอ สนทราย จังหวัดเชียงใหม่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.64 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี เรียงตามลำดับ คือ ทักษะการตัดสินใจ การเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ การจัดการสุขภาพตนเอง การรู้เท่าทันสื่อ และการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ มีเพียงด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ที่มีระดับความรอบรู้อยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	ระดับความรอบรู้			
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย	อันดับที่
1 การเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ	2.96	0.97	ปานกลาง	6
2 การรู้เท่าทันสื่อ	3.72	1.15	ดี	4
3 การสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม	3.66	1.08	ดี	5
4 การเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ	3.83	0.92	ดี	2
5 ทักษะการตัดสินใจ	3.90	0.92	ดี	1
6 การจัดการสุขภาพตนเอง	3.75	0.92	ดี	3
รวม	3.64	0.99	ดี	

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัย นำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม และ 3) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จาก 12 ตำบล จำนวน 388 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 87.9 อายุเฉลี่ยเท่ากับ 65.97 ปี และจบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.8 ในด้านสถานภาพนั้น ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีสถานะภาพแต่งงาน คิดเป็นร้อยละ 53.4 ในด้านรายได้พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากมีรายได้ไม่เกิน 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.70 ด้านการมีโรคประจำตัวพบว่าไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 41.0

2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยการพึ่งพาตนเองอยู่ในช่วงคะแนน 3.51 - 4.00 โดยค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.77 แปลความได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีด้านปัจจัยการพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับที่สามารถพึ่งพาตนเองได้สูง หรือพึ่งพาผู้อื่นน้อย เรียงตามลำดับดังนี้ ได้แก่ ด้านกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและนันทนาการ และด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วงคะแนน 2.51 - 3.50 โดยค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.37 แปลความได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีด้านปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับดี เรียงตามลำดับดังนี้ ได้แก่ การแสดงออกทางอารมณ์ การควบคุมทางสังคม ความไวในการรับรู้ทางสังคม การแสดงออกทางสังคม การควบคุมอารมณ์ของตนเอง และความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น ตามลำดับรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุใน อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยการพึ่งพาตนเอง	ระดับการพึ่งพาตนเอง			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1 ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ	3.67	0.53	สูง	5
2 ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและนันทนาการ	3.70	0.61	สูง	4
3 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	3.72	0.53	สูง	3
4 ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว	3.79	0.50	สูง	2
5 ด้านกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง	3.96	0.17	สูง	1
รวม	3.77	0.47	สูง	

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุในอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม	ระดับความสัมพันธ์ทางสังคม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1 การแสดงออกทางอารมณ์	3.78	0.32	ดีที่สุด	1
2 ความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น	3.08	0.88	ดี	6
3 การควบคุมอารมณ์ของตนเอง	3.23	0.87	ดี	5
4 การแสดงออกทางสังคม	3.25	0.83	ดี	4
5 ความไวในการรับรู้ทางสังคม	3.31	0.82	ดี	3
6 การควบคุมทางสังคม	3.39	0.79	ดี	2
รวม	3.37	0.75	ดี	

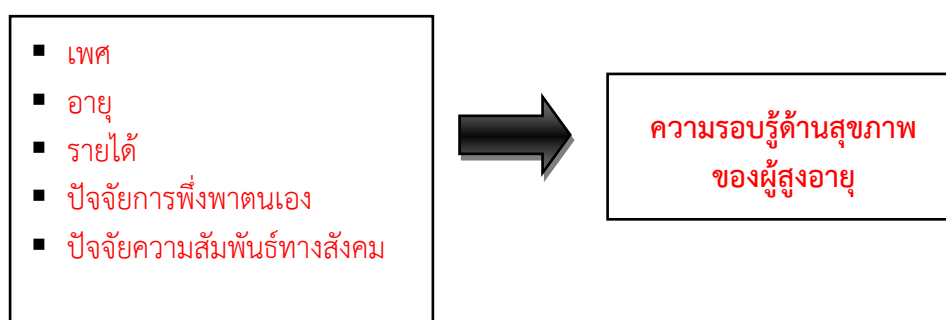
3) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวม พบว่า ปัจจัยเพศ (Sex) อายุ (Age) รายได้ (Income) ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง (Self) และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Soc) มีสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (HL) ปัจจัยดังกล่าวร่วมกันอธิบายความผันแปรของความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้ร้อยละ 45.3 ($F = 44.879$ $P < 0.05$ $R^2 = 0.453$) สำหรับ ปัจจัยโรคประจำตัว (Disease) และระดับการศึกษา (Edu) ไม่สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ได้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของความรอบรู้ด้านสุขภาพในด้านการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคมมากที่สุด ร้อยละ 49.6 รองลงมาเป็นด้านทักษะการตัดสินใจ ร้อยละ 43.3 ด้านการรู้เท่าทันสื่อ ร้อยละ 40.8 ด้านการจัดการสุขภาพตนเอง ร้อยละ 39.2 ด้านการเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ ร้อยละ 38.6 และด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ร้อยละ 29.3 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยใน สมการ วิเคราะห์	ความรอบรู้ด้านสุขภาพ												ความรอบรู้ ด้านสุขภาพ	
	ด้านการเข้าถึงข้อมูล และบริการสุขภาพ (HL1)		ด้านการรู้เท่า ทันสื่อ (HL2)		ด้านการสื่อสารและ การสนับสนุน ทางสังคม (HL3)		ด้านการเข้าใจ ข้อมูลและ บริการสุขภาพที่ เพียงพอต่อการ ปฏิบัติ (HL4)		ด้านทักษะ การตัดสินใจ (HL5)		ด้านการจัดการ สุขภาพ ตนเอง (HL6)		โดยรวม (HL)	
	B	□	B	□	B	□	B	□	B	□	B	□	B	□
เพศ (Sex)	-.804	-	-	-	-	-	-	-.608*	-	-	-	-	-	-.629*
		.501*	1.283	.468*	1.765	.644*	1.352		1.335	.597*	1.188	.539*	1.288	
อายุ (Age)	-.001	-.010	.020	.125*	.016	.102*	.017	.131*	.022	.169*	-.007	-.053	.011	.094*
โรคประจำตัว (Disease)	-.009	-.009	.139	.077	.075	.041	-.059	-.040	.077	.052	-.005	-.003	.037	.027
รายได้ (Income)	.014	.013	.271	.150*	.332	.185*	.061	.042	-.205	-	.217	.188*	.124	.092*
										.140*				
ระดับ การศึกษา (Edu)	.061	.057	.270	.150*	-.193	-	-.009	-.006	.064	.044	-.027	-.018	.027	.020
						.108*								
ปัจจัยด้านการ พึ่งพาตนเอง (Self)	-.602	-	-.518	-	-.748	-	-.123	-.043	-.518	-	-	-	-.586	-.225*
		.294*		.148*			.214*			.182*	1.009	.359*		
ปัจจัยด้าน ความสัมพันธ์ ทางสังคม (Soc)	.098	.092	.519	.284*	.369	.202*	.481	.325*	.650	.437*	.327	.223*	.407	.299*
R	.541		.639		.704		.621		.658		.626		.673	
R ²	.293		.408		.496		.386		.433		.392		.453	
F	22.503*		37.469*		53.376*		34.163*		41.440*		35.046*		44.879*	

* P < 0.05

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และปัจจัยการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น แนวทางในการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ โปรแกรมการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ ควรเน้นกิจกรรมที่สามารถให้ผู้สูงอายุสามารถการพึ่งพาตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและนันทนาการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อจะสามารถนำความรู้เพิ่มทักษะในการดูแลตนเองด้านกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกาย อาหารและโภชนาการ การจัดการความเครียด และการปรับตัวทางสังคมและทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขเพิ่มมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สูงอายุในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี เรียงตามลำดับ คือ ทักษะการตัดสินใจ การเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ การจัดการสุขภาพตนเอง การรู้เท่าทันสื่อ และการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ มีเพียงด้านการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ที่มีระดับความรู้ที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ginggeaw and Prasertsri (2015) ที่ได้ทำการศึกษาที่ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังหลายโรค พบว่า เป็นผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังตั้งแต่ 2 โรคขึ้นไป จำนวน 129 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางสุขภาพในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 68.2 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Meebunmak et al. (2019) ที่ได้ทำการศึกษาความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองแห่งหนึ่งในจังหวัดราชบุรี ในกลุ่มตัวอย่าง คือผู้สูงอายุ ในชุมชนกึ่งเมืองจังหวัดราชบุรี จำนวน 240 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เหมือนกันและยังอยู่ในชุมชนที่เป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบทเช่นเดียวกัน จึงทำให้ระดับของความรู้ด้านสุขภาพคล้ายคลึงกัน และ จะเห็นได้ว่า ความรอบรู้ทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ถ้าผู้สูงอายุมีความรอบรู้ทางสุขภาพสูง จะเป็นผู้ที่มีสุขภาวะที่ดี ได้แก่ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม ทางปัญญา และจากการศึกษาในผู้สูงอายุไทยโดยใช้แบบประเมินความรู้ ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ.2ส. (การบริโภคอาหารการออกกำลังกาย การจัดการอารมณ์ การงดสูบบุหรี่และการงดดื่มสุรา) ของกองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ หรือในระดับพอใช้ โดยมีความรู้ ความเข้าใจทางสุขภาพอยู่ในระดับถูกต้องบ้าง มีความรอบรู้ด้านการสื่อสารสุขภาพในระดับไม่ดีแต่ความรู้ด้านการตัดสินใจและเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่ในระดับดีถึงดีมาก (Boonsatean and Reantippayasakul, 2020) ซึ่งพบว่าการศึกษาที่ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี ดำเนินชีวิตหรือมีวิถีชีวิตประจำวันที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น เป็นผู้มีภาวะพหุพลัง (Active ageing) หมายถึง เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านสุขภาพ สามารถประเมินสุขภาพกายของตนเอง สุขภาพจิต ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันและการเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน และการออกกำลังกาย ด้านการมีส่วนร่วม วัดจากการมีงานทำ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน/ชุมชน และการดูแลบุคคลในครัวเรือน ด้านความมั่นคง วัดจากความพอเพียงของรายได้ การเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ลักษณะการอยู่อาศัย และสภาพการอยู่อาศัยที่ปลอดภัย และด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีพหุพลัง จากการมีการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และการอ่านออกเขียนได้ (National Statistical Office of Thailand, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ภาวะพหุพลัง (Active ageing) ว่า เป็นแนวคิดที่แสดงถึงการที่ผู้สูงอายุมีภาวะพหุพลัง หมายถึง ภาวะสุข สมบูรณ์ ของผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับคุณภาพในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต คุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยเพศ อายุ รายได้ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าวมีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

2.1 เพศมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sinchaiwanichakul (2016) เพศหญิงมีพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพมากกว่า ในขณะที่เพศชายมีพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านสุขภาพที่ไม่เหมาะสมกับอายุ และสอดคล้องกับ เบญจมาศ สุรมิตรไมตรี (2546) พบว่า เพศหญิงจะทักษะการตัดสินใจในการสร้างเสริมทักษะสุขภาพดีกว่าเพศชาย เพศชายถึงแม้จะมีความแข็งแรงมากกว่าเพศหญิง แต่พบว่ามียกระดับของความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำกว่าเพศหญิง และมีความเสี่ยงต่อการมีปัญหาสุขภาพได้ง่ายกว่าเพศหญิง เนื่องจากยังมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ เป็นต้น

2.2 อายุมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จะเห็นว่าอายุบ่งบอกถึงความแตกต่างกันของคนในแต่ละช่วงวัย มีพัฒนาการตามช่วงวัยที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดการดูแลที่แตกต่างกัน ทำให้มีการดูแลสุขภาพที่แตกต่างกัน เมื่ออายุมากขึ้น การเรียนรู้ก็จะมากขึ้น จะเพิ่มเติมตามพัฒนาการในแต่ละวัย และแต่ละบุคคลจะมีอัตราการพัฒนาการที่ไม่เท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับ Kamkum (2019) ที่ศึกษาความฉลาดทางสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่าอายุจำเริญกับการส่งเสริมสุขภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากอายุที่แตกต่างกันต้องการการดูแลที่แตกต่างกัน เนื่องจากพัฒนาการที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงวัยโดยเฉพาะในวัยผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในการส่งเสริมสุขภาพหรือการดูแลสุขภาพเพื่อประโยชน์สูงสุด

2.3 รายได้มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับ Kamkum (2019) ที่ศึกษาความฉลาดทางสุขภาพของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับระดับของความฉลาดทางสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ความฉลาดทางสุขภาพจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีรายได้มากขึ้น โดยรายได้เป็นสิ่งที่ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกในชีวิตหลายๆ อีกทั้งรายได้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าบุคคลมีรายดีจะส่งผลให้มีความสามารถในการอุปโภคบริโภคหรือมีทางเลือกที่ดีต่อตนเองในทุกๆ ด้าน และยิ่งสอดคล้องกับ Baker et al. (2007) ที่กล่าวว่าคนที่บุคคลมีรายได้ที่เพียงพอจะทำให้สามารถเข้าถึงการบริการสุขภาพได้ดี และถ้ามีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะมีความสัมพันธ์กับการมีความฉลาดทางสุขภาพที่ไม่เพียงพอ และส่งผลทำให้มีความต้องการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมากขึ้น

2.4 ปัจจัยการพึ่งพาตนเองมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับ Nakphu (2014) ที่ได้ศึกษาการพึ่งพาตนเอง การเสริมสร้างพลังทางสุขภาพ ความรอบรู้ทางสุขภาพ และความสุขของผู้สูงอายุ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุมีระดับการพึ่งพาตนเองโดยรวมได้มาก และการพึ่งพาตนเอง การเสริมสร้างพลังทางสุขภาพ และความรอบรู้ทางด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยการพึ่งพาตนเองมีความสำคัญต่อการที่ผู้สูงอายุจะมีความรอบรู้ในเรื่องสุขภาพที่จะส่งผลทางบวกต่อความสุขของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้มาก ลดการพึ่งพาหรือพึ่งพิงผู้อื่น ทำให้ผู้สูงอายุสามารถรับรู้และมองเห็นศักยภาพในการดูแลตนเอง จึงสามารถปรับตัวใช้ชีวิตพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระผู้อื่น นอกจากนี้ การที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่ดีในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ การจัดอบรมให้ความรู้ในการดูแลตนเอง การให้บริการสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ผู้สูงอายุมีการพึ่งพาตนเองได้สูง

2.5 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับ Kittinakbunchar (2017) ซึ่งพบว่า สภาพแวดล้อมทางสังคม (จากครอบครัว และจากรัฐ/ชุมชน/สังคม) ต่างมีอิทธิพลทางตรงทางบวกต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและสุขภาพจิตที่ดีของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมทางสังคมจากครอบครัวยังสามารถช่วยชะลอระดับสุขภาพจิตที่ดีที่ลดลงจากผลของความสามารถทางกายที่ลดลงตามอายุได้ด้วย และสภาพแวดล้อมทางสังคมจากรัฐ/ชุมชน/สังคม ยังสามารถช่วยชะลอระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมที่จะลดลงจากผลของความสามารถทางกายที่ต้องลดลงตามอายุได้ด้วยเช่นกัน การมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับครอบครัว ชุมชน สังคม จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองและรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี และมีความรอบรู้ด้านสุขภาพจากการเรียนรู้ร่วมกันทางสังคม

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับดี โดยปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ปัจจัยเพศ อายุ รายได้ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง และปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์บริการด้านสุขภาพทุกระดับเฉพาะอย่างยิ่งระดับชุมชนจำเป็นต้องจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายทางสุขภาพซึ่งจะมีผลทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพตามศักยภาพที่เป็นอยู่ และควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโปรแกรมการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยเน้นกิจกรรมที่สามารถให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและนันทนาการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อจะสามารถนำความรอบรู้เพิ่มทักษะในการดูแลตนเองด้านกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกาย อาหารและโภชนาการ การจัดการความเครียด และการปรับตัวทางสังคมและทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สูงอายุอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับดี โดยมีความรอบรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลและการบริการสุขภาพ การจัดการสุขภาพตนเอง และการสื่อสารการสนับสนุนทางสังคมเป็นสภาพการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นองค์กรด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพในท้องถิ่นจำเป็นต้องนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์การวางแผนการสร้างความรู้และแก้ไขปัญหาทั้งสามด้านให้กับผู้สูงอายุ เพื่อจะนำไปสู่การสร้างเสริมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุและรายได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพ ด้านการรู้เท่าทันสื่อ ด้านทักษะการตัดสินใจ และการเข้าใจข้อมูลด้านการบริการสุขภาพต่อการปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าอายุเพิ่มมากขึ้นมีผลต่อรายได้ที่ลดลงของผู้สูงอายุจึงทำให้ความรอบรู้ด้านสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อ ทักษะการตัดสินใจ และการเข้าใจข้อมูลด้านการบริการสุขภาพของผู้สูงอายุลดน้อยลง ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์บริการด้านสุขภาพทุกระดับเฉพาะอย่างยิ่งระดับชุมชน

จำเป็นต้องจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายทางสุขภาพซึ่งจะมีผลทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพตามศักยภาพที่เป็นอยู่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาปัญหาของความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับจังหวัด/ภูมิภาค/ประเทศ เพื่อให้ทราบแนวทางและปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและคนอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุให้ได้องค์ความรู้เพื่อเป็นฐานในการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุต่อไป

2.3 ควรมีศึกษาถึงปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการสร้างเสริมความพร้อมของบุคคลที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุด้วยกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น การวางแผนทางการเงิน การวางแผนการดูแลด้านสุขภาพตนเอง ตลอดจนการขยายระยะเวลาอายุการทำงานกับผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพให้สามารถทำงานต่อไปได้ตามความสามารถหรือความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล

References

- Baker, W. et al. (2007). Health Literacy and Mortality among Elderly Persons. *Arch Intern Med*, 167(14), 1503-1509.
- Boonsatean, W., & Reantippayasakul, O. (2020). Health Literacy: Situation and Impacts on Health Status of the Older Adults. *APHEIT Journal of Nursing and Health*, 2(1), 1-19.
- Health Insurance System Research Office. (2015). *Thai Health Insurance*. Retrieved March 3, 2021, from <https://madlab.cpe.ku.ac.th/TR2/?nameID=290432>
- Kamkum, N. (2019). *A Study of Health Literacy of Older Persons, Bangkok Metropolis*. Chulalongkorn University. Bangkok.
- Kittinakbunchar, N. (2017). The Relation between Physical Competence, Environment, Social Participation and Mental Health of Older Thai People. *Journal of Demography*, 34(1), 1-40.
- Ministry of Social Development and Human Security. 2010. *The Act on the Elderly, B.E. 2546 (2010 A.D.)*. Retrieved May 4, 2020, from https://www.dop.go.th/download/laws/regulation_th_20152509163042_1.pdf
- Nakphu, T. (2014). *Self-Reliance, Health Empowerment, Health Literacy and Happiness of the Elderly at Tambon Thap Yai Chiang in Amphoe Phrom Phiram, Phitsanulok Province*. (Doctoral Dissertation). Kasetsart University. Bangkok.
- National Statistical Office of Thailand. (2017). *Information and Communication Technology Survey*. Retrieved March 6, 2021, from [http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/สำรวจ/ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร-\(ICT\).aspx](http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/สำรวจ/ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร-(ICT).aspx)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2021). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Retrieved March 6, 2021, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

- Sinchaiwanichakul, C. (2016). Factors Related to Healthy Aging among the Older Persons in Community-Dwelling of Bangkok Metropolitan. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 19(1), 100-109.
- Taweerat, P. (1997). *Research Methodology in Behavioral Sciences and Social Sciences*. (7th ed.). Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Thammapakorn Social Welfare Development Center for Older Persons at Chiang Mai. (2016). *Elderly*. Retrieved June 2, 2019, from <http://thamapakorn.dop.go.th>
- World Health Organization (WHO). (1998). *Health Literacy*. Retrieved March 3, 2021, from <https://www.who.int/healthpromotion/health-literacy/en/>
- Yamane, T. (1970). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper & Row.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ในจังหวัดอุบลราชธานี*

The Potential Development Guidelines for the MICE Tourism Industry in Ubon Ratchathani Province

¹อโนทัย หาระสาร, ปราโมทย์ นามวงศ์ และ เจริญ โสภา

¹Anothai Harasarn, Pramote Namwong and Jaroen Sopha

¹คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Faculty of Business and Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat university, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: anothai.h@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี และ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ คือผู้เข้าร่วมกิจกรรมใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย (1) การวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมแล้วมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่า ด้านที่พัก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานที่จัดงาน และด้านสถานที่ท่องเที่ยว ตามลำดับ (2) ปัญหาและอุปสรรค-ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวยังขาดประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน ระยะห่างระหว่างสถานที่จัดประชุมในตัวเมืองกับสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอยู่ไกลกันมาก สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ห่างกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินทางนาน ที่พักที่ได้มาตรฐานมีจำนวนจำกัด และโรงแรมขนาดใหญ่มีจำนวนน้อย ด้านสถานที่จัดงาน ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ไม่สามารถรองรับการจัดงานในขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐานได้ ด้านบุคลากรด้านไมซ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการให้บริการในธุรกิจไมซ์ และทักษะการสื่อสารทางภาษาอังกฤษ (3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี คือ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักถึงความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ใน 7 ด้านคือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านสถานที่จัดงาน และด้านทักษะบุคลากรด้านไมซ์

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่; อุบลราชธานี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: (1) to explore and analyse the potential of MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province; (2) to investigate problems and obstacles of MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province; and (3) to present the guidelines for potential development of MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province. The study employed mixed-methods research comprising both quantitative and qualitative methods. The sample group in the quantitative method included 400 MICE participants in Ubon Ratchathani Province. The research instrument for data collection was a questionnaire. The research statistics were frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.). Key informants used in qualitative methods were government officials and entrepreneur related to the MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province, for a total of 6 persons. The research instrument used in-depth interview for collecting qualitative data. The obtained data were analysed by content analysis and presented in a descriptive manner.

From the study, the following results are found: (1) From analysing the potential of MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province, it is found to be overall at a moderate level. When considering each aspect, the following aspects are discovered in a descending order from high to low: accommodation, followed by venue, and tourism attractions, respectively; (2) From investigating problems and obstacles of MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province, the results are discovered as follows: In terms of accommodation, the infrastructure and facilities for tourism are still inefficient and do not meet the same standards. Each tourist attraction is far apart and takes a long time to reach. The standard of accommodation is limited, and there are only few large hotels to accommodate tourists. In terms of venue, most of them are small in size and thus cannot accommodate large-scale events that meet standards. In terms of personnel, they still lack knowledge and understanding of management and service in MICE industry, as well as English communication skills; and (3) The guidelines for potential development of the MICE tourism industry in Ubon Ratchathani Province include having related agencies recognize the necessity and development of factors affecting the potential of the MICE tourism industry in the following seven aspects: infrastructure, travel facilities, tourist attractions, accommodation, security and safety, venue, and MICE personnel skills.

Keywords: Tourism Development; MICE Tourism; Ubon Ratchathani

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ ซึ่งได้แก่ การจัดการประชุมขององค์กร การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การจัดประชุมนานาชาติและการจัดแสดงสินค้า/นิทรรศการ (MICE: Meeting, Incentive, Convention and Exhibition) ซึ่งถึงแม้จะเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดเล็ก เป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม แต่มีศักยภาพสูงและมีแนวโน้มการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยว

กลุ่มธุรกิจไมซ์เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวต่อหัวสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งจากการเก็บข้อมูลต่างๆ ในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2561 นักท่องเที่ยวกลุ่มธุรกิจไมซ์มีค่าใช้จ่ายต่อหัวต่อวันเฉลี่ยสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปเกินกว่า 2 เท่าตัว โดยเมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวทั่วไป 6,038 บาทต่อคนต่อวัน (Digital Government Development Agency, 2020) ในขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวกลุ่มธุรกิจไมซ์ 14,585 บาทต่อคนต่อวัน (Thailand Convention and Exhibition Bureau, 2018) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวกลุ่มธุรกิจไมซ์เป็นกลุ่มนักเดินทางที่มีคุณภาพและควรได้รับความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่านักท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน

จังหวัดอุบลราชธานีมีปัจจัยที่เอื้อต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ได้ในอนาคต เนื่องจากมีความได้เปรียบในการแข่งขันในการท่องเที่ยว เพราะเป็นศูนย์กลางของภาคอีสานตอนล่างในการเชื่อมโยงทางการค้าการท่องเที่ยวและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน มีภูมิศาสตร์ที่ชายแดนติดประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศคือประเทศลาวและกัมพูชา นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเทศเวียดนามและกลุ่มอาเซียนในแถบลุ่มน้ำโขงได้สะดวกมากขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยสนับสนุนทั้งจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศเพื่อนบ้านตามกรอบความตกลงเพื่อมุ่งสู่การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวนอกจากจะช่วยขยายการค้าภายในภูมิภาคแล้วยังส่งผลให้ธุรกิจท่องเที่ยวเติบโตมากขึ้นเช่นกัน อีกทั้งเป็นจังหวัดใหญ่ริมลุ่มน้ำโขงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างสุดของประเทศไทย จึงกล่าวได้ว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีความได้เปรียบที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงมากมายที่หลากหลายทั้งทางด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ชวนให้นักท่องเที่ยวไปสัมผัส รวมทั้งมีโรงแรมที่พักจำนวนมากและความหลากหลายในระดับการให้บริการ เป็นศูนย์กลางการศึกษา ประชุม อบรม สัมมนา และการคมนาคมสะดวกสบาย สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้สะดวกทั้งทางบกและทางอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสนามบินนานาชาติที่มีเที่ยวบินหลากหลาย (Tourism Authority of Thailand, 2020) ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งมีการบริการรถสาธารณะที่คอยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์เดินทางจากสนามบินเข้ามายังพื้นที่ตัวเมืองได้อย่างสะดวก

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ คือ โครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ เช่น การมีโครงสร้างพื้นฐานในการเดินทาง ระบบถนน รถไฟ ท่าเทียบเรือ ท่าอากาศยาน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากมีท่าอากาศยานที่ผู้มาร่วมงานสามารถบินตรงมาได้ก็ยิ่งได้เปรียบ รวมถึงทักษะของบุคลากรเนื่องจากการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไมซ์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับตลาดนานาชาติ จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่มีคุณภาพสูง การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับตลาดการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ (Thailand Convention and Exhibition Bureau, 2019) และปัจจัยในการเลือกจุดหมายเพื่อจัดกิจกรรมในรูปแบบไมซ์แต่ละครั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านโรงแรมที่พักที่มีความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุม จำนวนเพียงพอ และควรเป็นที่พักที่อยู่ใกล้สถานที่ประชุม เพื่อความสะดวกในการเดินทาง สถานที่จัดการประชุมควรมีหลายลักษณะ ห้องประชุมสามารถปรับขนาดได้เพื่อความเหมาะสม ระบบแสงและระบบปรับอากาศที่มีประสิทธิภาพ มีการตกแต่งที่เหมาะสม มีห้องอาหารเพียงพอ อีกทั้งการเลือกจุดหมายในการจัดประชุมจะต้องคำนึงถึงความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่จะหาเวลาพักผ่อนในช่วงก่อนและหลังการประชุม ดังนั้นความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยดึงดูดความสนใจของผู้เข้ามาประชุมที่จะเดินทางท่องเที่ยว บางครั้งมีผู้ติดตามเดินทางมาด้วยแต่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม ผู้จัดประชุมจึงต้องเตรียมกิจกรรมรองรับด้วย (Jitthaworn et al., 2012) นอกจากนี้ผลกระทบของภาวะวิกฤติทางการเมือง ความมั่นคงและความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของเมืองการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ ด้วยลักษณะเฉพาะของธุรกิจไมซ์จะให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยของสถานที่จัดงาน ระบบการดูแลความปลอดภัยที่เข้มงวดเนื่องจากมีผลต่อความเชื่อมั่นและการ

ตัดสินใจเลือกเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว (Jarumaneerat and Promsivapanlop, 2015) ดังนั้นหากผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ มีความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าวและบูรณาการความร่วมมือระหว่างกันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนำแนวคิดทั้งหมดไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการสำคัญๆ ในการพัฒนาเมือง และให้มีงบประมาณสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรม เมืองนั้นย่อมมีโอกาสสูงที่จะประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจไม่ช้า

การศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี จึงมีความสำคัญเนื่องจากจะนำมาสู่รายได้จากการท่องเที่ยว การเจริญเติบโตและการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการ รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเป็นโมเดลที่ดีของประเทศไทยที่มีศักยภาพอีกแห่งหนึ่งในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัด

อุบลราชธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านสถานที่จัดงาน และด้านทักษะบุคลากรด้านใหม่

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมใหม่ที่เดินทางมาในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีจำนวนมากและไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงกำหนดค่าของประชากรเป็นอนันต์ และใช้วิธีการคำนวณหาขนาดตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร (Cochran, 1977) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาอย่างน้อย 385 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง และเก็บข้อมูลด้วยการกำหนดตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 และ 3 คือ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 คน โดยใช้การกำหนดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิดต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อยืนยันค่าความเที่ยง (Validity) ของแบบสอบถาม โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.875 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 แสดงว่าคำถามนี้สามารถวัดเนื้อหาได้ตรงตามที่ต้องการวัด (Hair, Black, Babin, and Anderson,

2010) แล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (Try Out) คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) เพื่อทดลองหาความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของข้อคำถามในแบบสอบถามทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.879 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีความแน่นอนคงที่และอยู่ในเกณฑ์ที่การคำนวณตามวิธีของ Cronbach ตามที่ Nunnally (1978) ได้เสนอว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาควรมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไปจึงจะแสดงถึงความคงที่ของแบบสอบถามและมีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ส่วนเครื่องมือและวิธีการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรจริงจำนวน 400 ชุด และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการบรรยายลักษณะของข้อมูล การวิเคราะห์ผลจะใช้วิธีการนำค่าเฉลี่ยไปทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อจำแนกระดับของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพการท่องเที่ยวแบบไมซ์ของจังหวัดอุบลราชธานี โดยพิจารณาจากการประเมินค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง น้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด (Best, 1981) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแยกแยะและจัดกลุ่มให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านสถานที่จัดงาน และด้านทักษะบุคลากรด้านไมซ์ มีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี

ศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	2.96	.863	ปานกลาง
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง	3.09	.865	ปานกลาง
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	3.49	.833	มาก
ด้านที่พัก	3.71	.933	มาก
ด้านความมั่นคงและปลอดภัย	3.09	.865	ปานกลาง
ด้านสถานที่จัดงาน	3.68	.825	มาก
ด้านทักษะบุคลากรด้านไมซ์	2.94	.731	ปานกลาง
รวม	3.28	.738	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ พบว่า ด้านที่พัก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=3.71$) รองลงมาคือ สถานที่จัดงาน ($\bar{X}=3.68$) และด้านสถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.49$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานีสามารถจำแนกออกเป็น 7 ประเด็นดังนี้

1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ที่ยังขาดประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน ปัญหาการจราจรมลพิษทางอากาศ ขยะและสิ่งปฏิกูลต่างๆ

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางในจังหวัดอุบลราชธานีคือ ไม่มีเที่ยวบินระหว่างประเทศบินมาลงที่สนามบินนานาชาติอุบลราชธานี ทำให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง จังหวัดอุบลราชธานีมีระยะทางห่างจากเมืองหลวงกรุงเทพมหานครประมาณ 600 กิโลเมตรซึ่งต้องใช้เวลานานในการเดินทางด้วยรถ

3) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ระยะห่างระหว่างสถานที่จัดประชุมในตัวเมืองกับสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีมาก สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ห่างกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินทางสูง ไม่มีการขนส่งสาธารณะที่ครอบคลุม ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว รวมถึงขาดการเชื่อมโยงให้เกิดจุดเด่นและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว และขาดร้านศูนย์กลางในการจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด

4) ด้านที่พัก มีข้อจำกัดด้านที่พัก เนื่องจากมีโรงแรมที่ได้มาตรฐานจำนวนจำกัด และโรงแรมขนาดใหญ่มีจำนวนน้อย อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ที่ต้องการที่พักใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แต่อุปสรรคคือโดยมากแล้วแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดอุบลราชธานีจะอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองจำนวนที่พักที่ได้มาตรฐานไม่เพียงพอ

5) ด้านความมั่นคงปลอดภัย สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบันส่งผลให้ภัยพิบัติทางธรรมชาติทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งวิกฤติการณ์เหล่านี้ส่งผลเสียต่อบรรยากาศเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงส่งผลกระทบให้การจัดกิจกรรมไมซ์ต้องหยุดชะงักหรือยกเลิกไปด้วย

6) ด้านสถานที่จัดงาน ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ไม่สามารถรองรับการจัดงานในขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐานได้ ทำให้ไม่สามารถรองรับการจัดประชุมไมซ์ได้ทุกประเภทเหมือนศูนย์ประชุมในไมซ์ซิตี้ที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมไมซ์ขนาดใหญ่ได้โดยตรง

7) ด้านทักษะบุคลากรด้านไมซ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการให้บริการในธุรกิจไมซ์ และทักษะการสื่อสารทางภาษาอังกฤษ ดังนั้นหากเป็นการจัดงานขนาดใหญ่หรือระดับนานาชาติ จึงจะใช้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้บริการที่จากภายนอกจังหวัด ที่มีศักยภาพในการจัดงาน มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยและประสบการณ์ทำงานที่สูงกว่า ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานีสามารถจำแนกออกเป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด การไฟฟ้าและการประปาส่วนภูมิภาค ตำรวจจราจร จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันในการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค การจราจรให้เป็นได้มาตรฐาน เป็นระบบและมีความสะอาด สะดวกสบายกว่าเดิม

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ควรมีการพิจารณาหรือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงร่วมกันในการเพิ่มเที่ยวบินระหว่างภูมิภาคและเที่ยวบินระหว่างประเทศ เพิ่มความเข้มงวดในการบังคับและตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขับรถโดยสารสาธารณะและการตรวจสอบเครื่องยนต์ทุกประเภทก่อนนำไปใช้ให้บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงระบบการเดินทางด้วยรถโดยสารสาธารณะให้มีความสะดวกและเข้าใจง่าย มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ทันสมัยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

3) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ควรใช้ประโยชน์จากการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน การมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดในการสร้างเรื่องราว จุดเด่นและประชาสัมพันธ์เมืองให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ ควรมีการผลิตสินค้าของฝาก ที่ระลึกที่ได้แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ อีกทั้งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและเพิ่มรายได้ให้ชุมชน นอกจากนี้ควรมีศูนย์จำหน่ายของฝาก ของที่ระลึกประจำจังหวัด และควรมีการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมไมซ์ให้มีความหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจในการจัดงานมากขึ้น

4) ด้านที่พัก ควรมีการรักษามาตรฐานการให้บริการของที่พัก และคุณภาพการให้บริการของพนักงาน และมีการกำกับควบคุมที่พักประเภทรายวัน หรือแมนชั่นที่ดัดแปลงโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งอาจจะมีมาตรฐานการให้บริการที่ไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้เสียภาพลักษณ์ในการให้บริการด้านที่พักในจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

5) ด้านความมั่นคงปลอดภัย การเสริมสร้างศักยภาพด้านความมั่นคงปลอดภัย สามารถทำได้หากมีการเตรียมการรับมือที่ดี ด้วยการกำหนดแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการสำหรับการบริหารจัดการภาวะฉุกเฉินให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องเน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วน มีการจัดเตรียมความพร้อมในกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือกรณีที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น และมีมาตรการในการควบคุมดูแลด้านความปลอดภัยในการจัดงานอย่างเข้มงวด

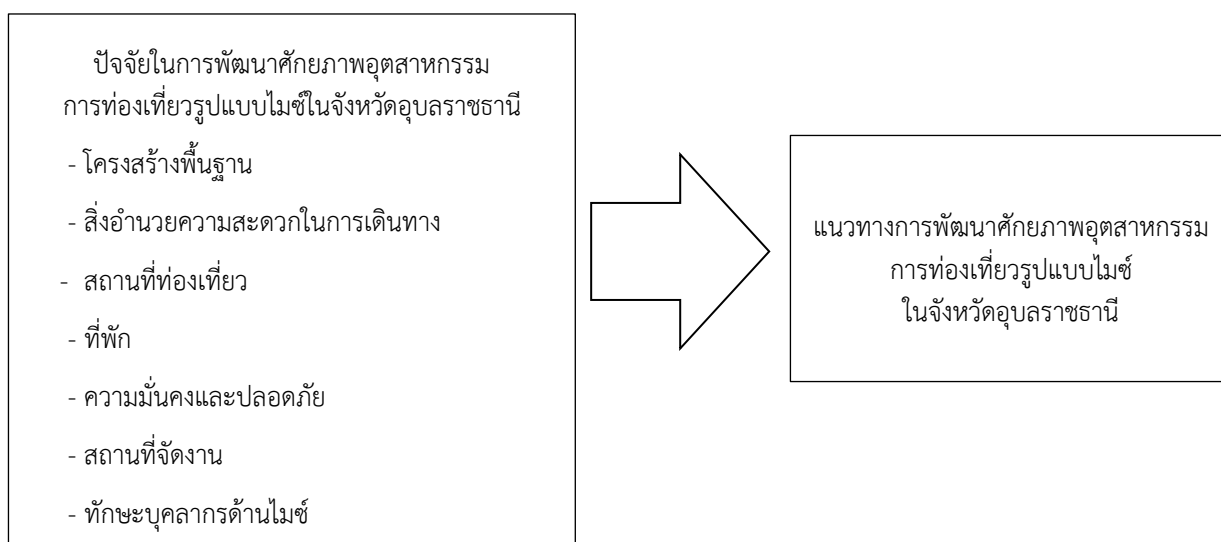
6) ด้านสถานที่จัดงาน ควรมีการพัฒนามาตรฐานของสถานที่จัดงานให้เป็นที่ยอมรับ มีการจัดสรรพื้นที่ในการจัดงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยจัดการให้มีการสอดคล้องกับรูปแบบที่ผู้จัดงานต้องการมากที่สุด ควบคู่ไปกับมาตรฐานด้านความปลอดภัยรวมถึงคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่จัดงาน ความพร้อมใช้งานอยู่เสมอของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัย เครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เป็นต้น

7) ด้านทักษะบุคลากรด้านไมซ์ ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านทักษะภาษาต่างประเทศ และให้ความสำคัญในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรด้านไมซ์ที่มีคุณภาพ ส่วนหน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่ควรมีหลักสูตรหรือวิชาที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในด้านการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์โดยตรง และควรจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นศูนย์ให้การให้ข้อมูล ประสานงาน จัดอบรมเผยแพร่ความรู้ให้กับพนักงานในหน่วยงานที่ให้ประกอบธุรกิจด้านไมซ์

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์จังหวัดอุบลราชธานีมีศักยภาพสูงในด้านที่พักและสถานที่จัดงาน ดังนั้นจึงควรมุ่งเน้นพัฒนาจุดแข็งเหล่านี้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์มากขึ้นโดยพัฒนาคุณภาพในการให้บริการ มาตรฐานของห้องพัก รวมถึงบริการเสริมอื่นๆ ที่สร้างความสะดวกสบายให้กับผู้เข้าพัก ในด้านสถานที่จัดงานควรมีความพร้อม ทั้งในเรื่องของสถานที่จัดงานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการจัดงาน อีกทั้งควรที่จะมีการสร้างภาพลักษณ์ให้คนทั่วไปเกิดความจดจำว่าจังหวัดอุบลราชธานีเป็นไมซ์ ซิตี้ที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและนี่ถึงจังหวัดอุบลราชธานีทุกครั้งที่จะจัดกิจกรรมไมซ์

โดยการประชาสัมพันธ์ถึงศักยภาพของจังหวัดอุบลราชธานีในการจัดกิจกรรม ความพร้อมในด้านที่พัก สถานที่จัดงาน ความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมไมซ์ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรร่วมกันในวางตำแหน่งทางธุรกิจและกลุ่มเป้าหมายของอุตสาหกรรมไมซ์จังหวัดอุบลราชธานีให้ชัดเจนว่ามุ่งหวังเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวไมซ์ขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ เนื่องจากส่งผลต่อการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพเพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในอนาคต ดังสรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านที่พัก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสถานที่จัดงาน ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้เข้าร่วมงานมีความพึงพอใจต่อการเข้าพักในโรงแรม ที่พักในจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากความสะดวกในการเข้าถึงที่พัก ทำเลที่ตั้งของที่พักใกล้แหล่งชุมชน หรือใกล้สถานที่สำคัญ เช่น สนามบิน สถานีขนส่ง และมีมาตรฐานการให้บริการของที่พัก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญมากในการดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Junla (2013) ที่ศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพของจังหวัดขอนแก่นในการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ ที่ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านที่พักส่งผลต่อความคาดหวังและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ในจังหวัดขอนแก่นมากที่สุด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Seebaluck and Naidoo (2015) ที่ศึกษาลักษณะของธุรกิจการท่องเที่ยวแบบไมซ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศมอริเชียส ผลการศึกษพบว่า ศักยภาพหลักของธุรกิจไมซ์ในประเทศมอริเชียสคือมีโรงแรมที่มีคุณภาพจำนวนมาก มีบริการที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวธุรกิจรวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดงานอีเว้นท์ การประชุม ในด้านสถานที่จัดงาน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ในสถานที่จัดงานสามารถรองรับการจัดงานแต่ละรูปแบบได้อย่างเหมาะสม คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่จัดงาน และขนาดพื้นที่สถานที่จัดงานเพียงพอต่อการรองรับผู้เข้าร่วมงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อศักยภาพของอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phatthanawaraporn (2014) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดอุตสาหกรรมไมซ์ในประเทศไทย โดยผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านสถานที่จัดงานด้าน

ทำเลที่ตั้ง ความพร้อมในการให้บริการของสถานที่ โครงสร้างทางกายภาพในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่จัดงานโดยรวม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์เข้ามาจัดงานในประเทศไทย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าปัญหาและอุปสรรคหลักคือ ระบบการขนส่งและคมนาคมที่เชื่อมต่อสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแห่งซึ่งมีระยะทางไกลกัน รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการบำรุงรักษา บุธนะให้สวยงามอยู่เสมอ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์นั้น ด้านโครงสร้างพื้นฐานการเดินทางสะดวกสบาย สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างทั่วถึง การมีสภาพแวดล้อมโดยรอบของเมืองที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมไมซ์ รวมถึงการมีสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Setthasatien (2017) ที่ศึกษาความพร้อมของเมืองเชียงใหม่กับธุรกิจการจัดประชุมหรือไมซ์ พบว่าในอนาคตเชียงใหม่ควรยกระดับคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมทางเลือกใหม่ๆ พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพ บุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และเร่งการพัฒนา ระบบขนส่งมวลชนเพื่อเชื่อมโยงศูนย์ประชุม และแสดงสินค้านานาชาติไปยังสถานที่ต่างๆ ทั่วเชียงใหม่ อีกปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานีคือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาอุบลราชธานีด้วยเครื่องบินขาดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคและระหว่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saenjai and Mongkhonsrisawat (2015) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดขอนแก่น พบว่าการเข้าถึงจังหวัดขอนแก่นด้วยเครื่องบินยังมีความจำเป็นต้องพัฒนา คือ สายการบินที่เชื่อมโยงไปยังจังหวัดที่สำคัญมีจำนวนเที่ยวบินน้อย และขาดสายการบินที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศและขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีของภาครัฐและภาคเอกชนทำให้นักท่องเที่ยวไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไมซ์นอกจากนี้ปัญหาด้านการจราจรที่ไม่เป็นระเบียบรวมถึงทักษะของบุคลากรทางด้านไมซ์ที่ยังไม่เพียงพอเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaichofa (2014) ที่ศึกษาความพร้อมของสภาพแวดล้อมทางการตลาดสำหรับธุรกิจไมซ์เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่าปัญหาด้านการจัดระเบียบและควบคุมจราจรเป็นสิ่งสำคัญ ควรมีการแก้ไขให้การเดินทางคล่องตัว มีที่จอดรถที่สะดวกและเป็นระเบียบ รวมถึงการพัฒนาทักษะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจการจัดประชุม โดยควรมีการฝึกอบรม สัมมนา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว เช่น โรงแรม บริษัททัวร์และประชาชนรอบพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานียังมีความไม่พร้อมและปัญหาอุปสรรคอยู่ในทุกด้าน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานีต้องอาศัยการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาโดยมีความเชื่อมโยงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายให้เป็นไปอย่างมีแบบแผนและมีความต่อเนื่องยั่งยืนในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Tippeng, Wongmonta, Techakana and Na Talang (2019) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดสงขลา พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมไมซ์ในจังหวัดสงขลา มี 6 ด้าน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐานสากลระบบการดูแลความปลอดภัยที่เข้มงวด ส่งเสริมให้มีการจัดประชุมของหน่วยงานราชการในจังหวัดสงขลา จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวในรูปแบบไมซ์ และฝึกอบรมบุคลากรด้านไมซ์ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ Srisompong (2015) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีศักยภาพของเมืองด้านธุรกิจการประชุม การท่องเที่ยวเป็นรางวัล และการแสดงสินค้า/นิทรรศการนานาชาติ (MICE) ในจังหวัดพะเยา เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ที่ผลการวิจัยพบว่าสิ่งสำคัญต่อการวางแผนส่งเสริมธุรกิจคือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธุรกิจ

ประชุม การท่องเที่ยวเป็นรางวัล และการแสดงสินค้า/นิทรรศการนานาชาติ (MICE) ควรผลักดันให้เกิดการผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางธุรกิจที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaowbanbho (2017) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์ในระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก พบว่าแนวทางสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์คือการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและบุคลากรในอุตสาหกรรมไมซ์ และการปรับปรุงระบบโลจิสติกส์

สรุป

การวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมแล้วมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดแข็ง ด้านที่พัก ด้านสถานที่จัดงาน และด้านสถานที่ท่องเที่ยว ที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนาและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่อย่างไรก็ตามจุดแข็งดังกล่าวยังมีปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น คือ ด้านที่พักที่ได้มาตรฐานมีจำนวนจำกัด ด้านสถานที่จัดงานยังไม่มีศูนย์ประชุมที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมไมซ์โดยตรง ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติกับสถานที่จัดการประชุมในตัวเมืองอยู่ห่างกันไม่มีการขนส่งสาธารณะที่เชื่อมโยงและครอบคลุม โดยแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี คือ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนา เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันในการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ทั้ง 6 ด้านคือด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการเดินทาง ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านที่พัก ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านสถานที่จัดงาน และทักษะบุคลากรด้านไมซ์เพื่อให้จังหวัดอุบลราชธานีบรรลุเป้าหมายการเป็นไมซ์ซิตี้ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์ศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านที่พักและสถานที่จัดงาน ถือได้ว่าเป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ที่ผู้เข้าร่วมประชุมต้องพิจารณาในเข้าร่วมกิจกรรมไมซ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพในการให้บริการ มาตรฐานของห้องพัก รวมถึงบริการเสริมอื่นๆ ที่สร้างความสะดวกสบายให้กับผู้เข้าพัก ในด้านสถานที่จัดงานควรมีความพร้อม ทั้งในเรื่องของสถานที่จัดงานและสิ่งแวดล้อมความสะดวกเพื่อรองรับการจัดงาน ซึ่งความพร้อมเหล่านี้จะเป็นสิ่งสำคัญให้จังหวัดอุบลราชธานีสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ได้มากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านบุคลากรด้านไมซ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการให้บริการในธุรกิจไมซ์ และทักษะการสื่อสารทางภาษาอังกฤษ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาในการส่งเสริมการเรียนการสอนเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ เป็นการวางพื้นฐานให้กับนักศึกษาที่มีความสนใจในอุตสาหกรรมไมซ์อย่างแท้จริงและเป็นพัฒนาทักษะของบุคลากรด้านไมซ์ รวมถึงควรมีการจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์และศูนย์ข้อมูลไมซ์ในการรวบรวมทำฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวรูปแบบไมซ์ เป็นที่ปรึกษาและจัดอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะบุคลากรด้านไมซ์ให้เป็นมืออาชีพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี คือ ควรมีการปรับปรุงด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ควรมีการรักษามาตรฐานการให้บริการของที่พักและคุณภาพการให้บริการของพนักงาน ควรมีการพัฒนามาตรฐานของสถานที่จัดงานและให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยตรง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องมีการประสานความร่วมมือกัน ผลักดันให้มีการพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมไม่ใช้อย่างจริงจังในทุกมิติ โดยเป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การสนับสนุนในการลงทุน การสนับสนุนการส่งเสริมภาพลักษณ์ของจังหวัด เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางในการเข้าร่วมกิจกรรมไมซ์ โดยทำการศึกษาทั้งในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษามาประกอบการวางแผนพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อพัฒนาเป็นไมซ์ซิตี้ในอนาคต

2.2 ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมหากในอนาคตจังหวัดอุบลราชธานีได้พัฒนาเป็นไมซ์ ซิตี้ เพื่อประเมินความคุ้มค่าของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

2.3 การเปรียบเทียบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานีกับจังหวัดหรือที่ได้พัฒนาเป็นไมซ์ ซิตี้แล้ว เช่น ภูเก็ต เชียงใหม่ และพัทยา เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างและนำไปสู่แนวทางการแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานีให้ตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น

References

- Best, J. W. (1981). *Research in Education*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Chaichofa, A. (2014). *Readiness of Market Environment for Meeting Business to Support AEC of Hat Yai District. Songkhla Province*. (Master's Thesis). Prince of Songkla University. Songkla.
- Chaowbanho, Y. (2017). Competitiveness in the MICE Industry of Thailand. *Journal of Development Management Research*, 7(1), 78-89.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons Inc.
- Digital Government Development Agency. (2020). *Average Cost per Person per Day of Tourists*. Retrieved September 20, 2021, from <https://data.go.th/th/dataset/1529>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. (7th ed.). New Jersey: Pearson Education International.
- Jarumaneerat, T., & Promsivapanlop, P. (2015). *Project to Study the Image of Thailand as a Tourist Destination for MICE Businesses after the Crisis*. (Research Report). Songkla: Faculty of Hospitality and Tourism Research Report Prince of Songkla University.
- Jitthaworn, C. et al. (2012). *Meeting Incentive Convention and Exhibition Management*. (2nd ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University.
- Junla, J. (2013). *Guidelines to Increase Potential of Khon Kaen Province, Thailand for MICE Tourism*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.

- Phatthanawaraporn, K. (2014). *Factors Affecting the Organization of MICE Industry in Thailand*. (Master's Thesis). Stamford International University. Bangkok.
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric methods*. New York: McGraw-Hill.
- Saenjaj, P., & Mongkhonsrisawat, S. (2015). Guidelines for the Development of Mice Tourism in Khon Kaen Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 11(1), 54-67.
- Seebaluck, V. , & Naidoo, P. (2015) . Prospects and Challenges of Business Tourism: A Case Study of Mauritius. *Review of Business & Finance Studies*, 6(3), 45-55.
- Setthasatien, W. (2017). Potential and Readiness of Chiang Mai City for MICE Meeting Business. *Journal of Graduate Research*, 8(1), 199-215.
- Srisompong, P. (2015). The Potential Factors of Meetings, Incentives, Conferencing, Exhibitions Business (MICE) in Phayao Province for ASEAN Economic Community Preparations. *Research and Development Journal Suan SunandhaRajabhat University*, 7(2), 45-56.
- Tippeng, S. , Wongmonta, S. , Techakana, J. , & Na Talang, C. (2019) . A Development of MICE Industry Potentially in Songkhla Province, Thailand. *Journal of Yala Rajabhat University*, 14(2), 299-310.
- Thailand Convention and Exhibition Bureau. (2018). *MICE Industry Statistics Report for the Fiscal Year 2018*. (Research Report). Bangkok: Thailand Convention and Exhibition Bureau.
- Thailand Convention and Exhibition Bureau. (2019). *Thailand MICE Index*. (Research Report). Bangkok: Thailand Convention and Exhibition Bureau.
- Tourism Authority of Thailand. (2020). *Ubon Ratchathani Province Tourism Information*. Retrieved June 29, 2020, from <https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces/%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%9A%E0%B8%A5%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%B5/587>

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา*

Development of a Model Village for Health Tourism in the Doi Langka Area

¹ณัฏฐนันท์ จิรกีจนิมิต, ธนียา เจตียนุกรกุล และ ส่งเสริม แสงทอง

¹Natthanon Chirakitnimit, Thaneeya Chetianukornkul
and Songserm Sandthong

¹สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹Social Research Institute, Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: nadthanon199@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา โดยใช้รูปแบบการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods) พื้นที่การวิจัย คือ บ้านแม่แจ่ม, บ้านป่าเหมี้ยง และบ้านปางต้นหนูน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติพรรณนา ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลโดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนดอยลังกาให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านสมุนไพร ผู้วิจัยและคนในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานราชการ และผู้ประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการพัฒนากิจกรรมเพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ 1) สร้างศูนย์วิจัยเรียนรู้พืชสมุนไพร 2) พัฒนาเส้นทางถนนในชุมชนโดยมีการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านสมุนไพร ให้มีความสะดวกในการสัญจร และสามารถเชื่อมโยงไปยังการท่องเที่ยวได้ เช่น เส้นทางปั่นจักรยาน และเส้นทางถนนกินได้ ทั้งนี้ชุมชนได้ประเมินศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา โดยประเมินศักยภาพทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Attractions) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 3) ด้านการเข้าถึงสถานที่ (Accessibility) 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities) และ 5) การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Tourism Management) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การพัฒนา; หมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ; พื้นที่ดอยลังกา

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to explore the condition and potential of a village model for health tourism in Doi Lanka area; and 2) to investigate the methods for developing a village model for health tourism in Doi Lanka area. The study employed mixed-

*Received January 15, 2023; Revised February 21, 2023; Accepted February 28, 2023

methods approach. Research areas included Ban Mae Jam, Ban Pa Miang, and Ban Pang Ton Nun in Chae Son Subdistrict, Mueang Pan District, Lampang Province. With the collected data, the researchers employed content analysis and descriptive statistics before presenting the results. The data obtained from the interviews and focus group discussions were analyzed using inductive analysis, in which the data were systematically compiled and categorized before being interpreted and summarized. This procedure was done simultaneously with data collection.

From the study, the findings found that the following activities were carried out by the researcher in collaboration with community members, government agencies, and other entrepreneurs in order to develop Doi Lanka community as a village model for herbal health tourism: 1) Establishing a research center to learn about medicinal plants; 2) Creating a road and street within the community as a route for herbal health tourism that is convenient to travel and connects to tourist attractions, such as a bicycle route, a street food route, and so on. In this regard, the community assessed the potential of a village model for health tourism in the Doi Lanka area in the five areas listed below: 1) Attractions, 2) Amenities, 3) Accessibility, 4) Activities, and 5) Tourism Management, all of which are at a moderate level.

Keywords: Development; A Village Model for Health Tourism; Doi Langka Area

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นธุรกิจที่สำคัญของทุกประเทศในการสร้างรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศได้เป็นอย่างมากอีกทางหนึ่งดังจะเห็นได้ว่าในหลายๆ ประเทศเกิดความตื่นตัวในด้านการท่องเที่ยวและนำไปสู่การพัฒนา และการเพิ่มศักยภาพในด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถรองรับและดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าสู่ประเทศโดยแหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปถึงซึ่งมีกิจกรรมและทรัพยากรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและมีผลิตภัณฑ์จากการท่องเที่ยว ประกอบกับรัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) ซึ่งประกอบด้วย ธุรกิจบริการรักษาพยาบาล ธุรกิจส่งเสริมสุขภาพ และธุรกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทยนั้น ธุรกิจบริการรักษาพยาบาล ถือเป็นธุรกิจหลักที่สำคัญโดยมีผู้ประกอบการหลัก คือ โรงพยาบาลเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีผู้ประกอบการถึง 256 ราย โดยเป็นโรงพยาบาลเอกชนที่มีศักยภาพในการรับรองผู้ใช้บริการชาวต่างประเทศมากกว่า 100 แห่ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของธุรกิจดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์และกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) ยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดเฉพาะทาง (Niche Market) และเป็นจุดขายสำคัญของการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay Tourism) ซึ่งเป็นผลดีต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย (Watcharapreeda, 2016)

จากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มีผลกระทบที่รุนแรงต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและระบบการแพทย์และสาธารณสุขทั่วโลก ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความมั่นคงและยั่งยืนทางยา ซึ่งยาสมุนไพร

ของไทยเป็นหนึ่งในความหวัง ดังจะเห็นได้จากหลายประเทศเร่งค้นหาและศึกษาวิจัยยาจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งประเทศไทยถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดของสมุนไพรหลากหลายชนิด มีภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเป็นยารักษาโรคมายาวนาน มีนักวิทยาศาสตร์ที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาจากสมุนไพรเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ประเทศไทยมีแผนการพัฒนาสมุนไพรที่ระบุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทสมุนไพรแห่งชาติที่กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาสมุนไพรตั้งแต่ต้นทาง ได้แก่ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์และการปลูก กลางทาง เช่น การแปรรูปและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และปลายทาง ได้แก่ การส่งเสริมด้านการตลาดและการใช้ในภาคประชาชนและหน่วยบริการทางการแพทย์ นอกจากนี้ ยังมีแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 ปัจจุบันกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้วางเป้าหมายการพัฒนาในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) โดยกำหนดให้เป็นองค์กรหลักด้านการแพทย์แผนไทย สมุนไพร และการแพทย์ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยเน้นให้สมุนไพรเป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต และส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมในรูปแบบ Value-based Economy, High value Service และ Community Based Economy (Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, 2021)

ในภาคเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทรงคุณค่าที่เอื้อประโยชน์ต่อการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะสมุนไพรนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการนำมาปรุงเป็นยารักษาโรค นำมาปรุงเป็นอาหารบำรุงร่างกาย เพื่อปรับธาตุภายในร่างกายให้สมดุลกับธาตุภายนอก ฯลฯ ปัจจุบันทางการแพทย์หันมารักษาสภาพแบบตะวันตก โดยนำสมุนไพรและวิธีการบำบัดตลอดจนผลิตภัณฑ์ชีวภาพต่างๆ จากธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมาดูแลร่างกายมากขึ้น ดังนั้นการดูแลสุขภาพจึงกลับกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งในโลกแห่งการค้าและอุตสาหกรรม ภูมิปัญญาไทยในการดูแลสุขภาพนับเป็นศาสตร์และศิลปะแห่งการใช้พลังธรรมชาติและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล

ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในท้องถิ่นเป็นการดูแลสุขภาพในชุมชนแบบพื้นบ้านซึ่งมีความหลากหลายเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ รูปแบบการรักษามีทั้งการใช้ยาสมุนไพร การนวด การผดุงครรภ์ ตลอดจนการรักษาทางจิตใจโดยใช้พิธีกรรมหรือคาถาต่างๆ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางด้านการรักษาสุขภาพ ความเจ็บป่วยของประชาชนได้ การสืบสานสมุนไพรเพื่อสุขภาพของคนในชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะต้องมีการฟื้นฟู สืบสาน ส่งเสริม ในระดับหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นความรับผิดชอบส่วนหนึ่งที่จะต้องนำมาปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล การรื้อฟื้นชุมชนสุขภาพจึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับวิถีชีวิตประจำวันและการสร้างจิตสำนึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Petrakat, 2012)

พื้นที่ดอยลังกาถือว่าเป็นพื้นที่ทางภาคเหนือพื้นที่หนึ่งที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 300 - 2,013 เมตร และตั้งอยู่ระหว่างรอยต่อ 3 จังหวัดและมีแนวเขตป่าอุทยานแห่งชาติถึง 3 พื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติขุนแจ (จังหวัดเชียงราย) อุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ (จังหวัดเชียงใหม่) และอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน (จังหวัดลำปาง) จัดได้ว่าเป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นผืนป่าต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงให้กับชุมชนถึง 3 จังหวัด โดยพืชพรรณของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนสามารถจำแนกออกได้เป็น 5 ประเภท ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็ง ป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าดิบชื้น ชุมชนในหุบเขาดอยลังกา ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการผลิตไม้ผลเมืองหนาว เช่น แมคคาเดเมีย อะโวคาโด ชา กาแฟ มะแขว่น และมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติไปยังดอยลังกา โดยในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจด้านกาแฟ และสมุนไพรบ้านดอยลังกา ดังนั้น

เพื่อการอนุรักษ์พืชพรรณสมุนไพรพื้นถิ่นในเขตพื้นที่ดอยลังกา ให้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ และลดการทำลายพืชสมุนไพร และพื้นที่ป่า โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เสริมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และสามารถสร้างเป็นอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อศึกษาสภาพ และศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา และเพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในจังหวัดลำปาง ตลอดจนสอดคล้องกับพันธกิจขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้อที่ 13) ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อสร้างสรรค์และส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้จนเจือจรรอบครัวโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคนิควิธีการร่วมสมัยในการสร้างอาชีพให้กับประชาชนจังหวัดลำปาง ตลอดจนถึงการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้กับประชาชนจังหวัดลำปาง และข้อที่ 14) ส่งเสริมและสนับสนุนการพาณิชย์การลงทุน เพื่อผลิตและจำหน่ายสินค้าบนพื้นฐานองค์ความรู้เชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอก จนนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) พื้นที่ในการวิจัยประกอบด้วย บ้านแม่แจ่ม, บ้านป่าเหมี้ยง และบ้านปางต้นหนูน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา การจัดสัมมนากลุ่มย่อย และประเมินศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตลอดจนการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงาน

ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่ดอยลังกา จำนวน 3 พื้นที่ ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านแม่แจ่ม, หมู่ 7 บ้านป่าเหมี้ยง, หมู่ 10 บ้านปางต้นหนูน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เพื่อสภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา

ระยะที่ 3 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อสภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแจกแบบประเมินศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจำนวน ไม่ต่ำกว่า 400 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา

ระยะที่ 4 เป็นการระดมความเห็นของตัวแทนปราชญ์ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพร คนในชุมชนที่สนใจพัฒนาแปรรูปพืชสมุนไพร เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และผู้ประกอบการต่างๆ ที่เชื่อมโยงต่อการท่องเที่ยว โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นการนำข้อมูลเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา

ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้ของการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกของเครือข่ายชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพและศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา พบว่า ชุมชนบ้านแม่แจ่ม, บ้านป่าเหมี้ยง และบ้านปางต้นหนูน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ทั้ง 3 หมู่บ้านมีบริบทที่เหมือนกัน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดลำปาง มีอาณาเขตติดกับเขตจังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย ตั้งอยู่ในท่ามกลางภูเขาล้อมรอบ (ในเขตพื้นที่อุทยานแจ้ซ้อน) มีลักษณะพื้นที่ราบสูง พื้นที่สูงห่างจากระดับน้ำทะเล 1,200 เมตร อากาศค่อนข้างเย็นเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 3 ชนเผ่า ได้แก่ คนพื้นเมือง เผ่ามูเซอ และเผ่าเย้า ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมานับถือศาสนาคริสต์ และนับถือผี ประกอบอาชีพหลัก ด้านเกษตรกรรม เพาะปลูกพืชเมืองหนาว เช่น กาแฟพันธุ์อาราบิก้า แมคคาดีเมีย (Macadamia) ลูกพลับ บัวย ชา เสาวรส ต้นโสม สมุนไพร สหรัยฯ เนื่องจากอากาศที่หนาวเย็นและมีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชฤดูหนาว มีดินที่ดีและภูมิอากาศเย็นสบายตลอดปี ความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพก็คือ สมุนไพรในพื้นที่ในพื้นดอยลังกา ซึ่งในพื้นที่นั้นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทรงคุณค่าที่เอื้อประโยชน์ต่อทางการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะสมุนไพรนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการนำมาปรุงเป็นยารักษาโรค นำมาปรุงเป็นอาหารบำรุงร่างกายเพื่อปรับธาตุภายในร่างกายให้สมดุลกับธาตุภายนอก ฯลฯ ปัจจุบันทางการแพทย์หันมารักษาสภาพแบบตะวันตก โดยนำสมุนไพรและวิธีการบำบัด ตลอดจนผลิตภัณฑ์ชีวภาพต่างๆ จากธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมาดูแลร่างกายมากขึ้น ดังนั้น การดูแลสุขภาพจึงกลับกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งในโลกแห่งการค้า และอุตสาหกรรม ภูมิปัญญาไทยในการดูแลสุขภาพนับเป็นศาสตร์และศิลปะแห่งการใช้พลังธรรมชาติและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในท้องถิ่นเป็นการดูแลสุขภาพในชุมชนแบบพื้นบ้านซึ่งมีความหลากหลายเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ รูปแบบการรักษามีทั้งการใช้ยาสมุนไพร การนวด การผดุงครรภ์ ตลอดจนการรักษาทางจิตใจโดยใช้พิธีกรรมหรือคาถาต่างๆ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางด้านการรักษาสภาพ ความเจ็บป่วยของประชาชนได้ การสืบสานสมุนไพรเพื่อสุขภาพของคนในชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะต้องมีการฟื้นฟู สืบสาน ส่งเสริม ในระดับ

หมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นความรับผิดชอบส่วนหนึ่งที่จะต้องนำมาปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล การรื้อฟื้นชุมชนสุขภาพจึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับวิถีชีวิตประจำวันและการสร้างจิตสำนึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกาพบว่า การพัฒนาชุมชนดอยลังกาให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านสมุนไพร ผู้วิจัยและคนในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานราชการ และผู้ประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการพัฒนา 3 กิจกรรมเพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ 1) ศูนย์วิจัยเรียนรู้พืชสมุนไพร 2) พัฒนาเส้นทางถนนในชุมชนโดยมีการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านสมุนไพร ให้มีความสะดวกในการสัญจร และสามารถเชื่อมโยงไปยังการท่องเที่ยวได้ เช่น เส้นทางปั่นจักรยาน และเส้นทางถนนกินได้ สำหรับศูนย์การเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมอาชีพราษฎรดอยลังกาซึ่งภายในศูนย์ประกอบด้วย 1) พื้นที่สาธิตแปลงปลูกสมุนไพรต้นแบบ 2) พื้นที่สาธิตเทคโนโลยีการแปรรูปสมุนไพรต้นแบบ 3) พื้นที่ศูนย์ประสานงานและนิทรรศการพืชสมุนไพรดอยลังกาต้นแบบและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปสมุนไพร

ทั้งนี้ ชุมชนได้ประเมินศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา โดยประเมินศักยภาพทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Attractions) ชุมชนในพื้นที่ดอยลังกามีความสวยงามทางธรรมชาติ สงบ และมีความเป็นส่วนตัว สะอาด สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความหลากหลายทางพันธุ์พืชท้องถิ่น ที่สามารถนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การให้บริการด้านที่พักในชุมชนมีมาตรฐาน จำนวนเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ การให้บริการห้องสุขาที่มีจำนวนเพียงพออยู่ในสภาพการใช้งานดี แยกสัดส่วนสำหรับเพศ หญิง และมีสัญลักษณ์ที่ชัดเจน มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ อาสาสมัครรักษาความปลอดภัยในชุมชนเฉพาะกิจ มีจุดปฐมพยาบาลขั้นพื้นฐาน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พื้นที่จอดรถเพียงพอสำหรับรองรับจำนวนรถที่เข้ามาโดยเฉพาะในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น และการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว อาทิ แผ่นพับ แผนที่ ที่น่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน ด้านการเข้าถึงสถานที่ (Accessibility) ในชุมชนมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีความชัดเจน เส้นทางเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย สภาพเส้นทางเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความปลอดภัยแต่ต้องเดินทางด้วยความระมัดระวัง แสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน เช่น ระบบการเดินทางด้วย GPS เป็นต้น และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities) ในชุมชนมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ เช่น การปั่นจักรยาน เป็นต้นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไม่ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมเกิดความเสื่อมโทรม กิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีจำนวนหลากหลาย นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพึงพอใจได้ และมีจำนวนการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี ตลอดจนด้านการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Tourism Management) ชุมชนมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดตั้งกลุ่มโดยชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว มีความเข้มแข็ง การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม การสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นในการดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น

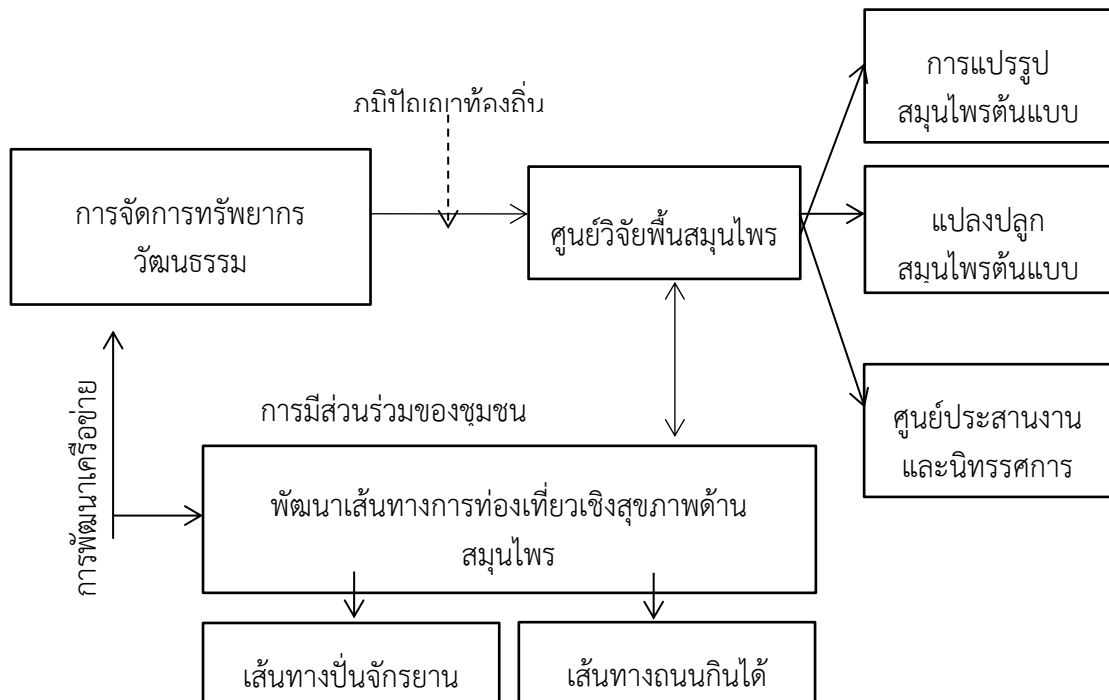
ผลิตภัณฑ์ของฝากจากสินค้าหัตถกรรม การสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการวิเคราะห์ ประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว อีกทั้งในชุมชนยังร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีสเนียมชื่นชอบการออกกำลังกายแบบท้าทายตามเส้นทางธรรมชาติ ประกอบกับพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยในหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งโฮมสเตย์ (Home Stay) เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติบนภูเขาสูงและหาความสงบปลอดภัยจากเสียงรบกวน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในหลายๆ ด้าน จึงทำให้คณะผู้วิจัยคนในชุมชนและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องได้จัดกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1) การปั่นจักรยานชมธรรมชาติในชุมชนดอยลังกา เนื่องจากในบริเวณชุมชนดอยลังกามีธรรมชาติที่งดงาม อีกทั้งยังมีถนนตัดผ่านที่สามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้อีกมากมาย จึงเกิดเป็นแนวความคิดการนำเอากิจกรรมการปั่นจักรยานมาเป็นตัวช่วยดึงดูดให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้คนนอกพื้นที่ได้มีโอกาสมาสัมผัสกับบรรยากาศของดอยลังกา ที่สร้างความประทับใจและสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวย้อนกลับมาเที่ยวใหม่ได้อีกครั้ง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพ ทั้งจากการปั่นจักรยาน ไปจนถึงการวิ่งได้อีกด้วยโดยมีเส้นทางที่เลือกใช้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวคือ เส้นทาง ที่มีจุดเริ่มต้น น้ำพุร้อนสันกำแพง - ดอยสามหมก - หมู่บ้านเทพเสด็จ - แยกแม่ตอนหลวง - กัวหิน - บ้านแม่แจ่ม - สิ้นสุดที่ น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน โดยรวมเป็นระยะทางทั้งหมด 68 กิโลเมตร (ระยะไต่ 1,800 เมตร) จุดเริ่มต้นของเส้นทางอยู่ที่น้ำพุร้อนสันกำแพง เพราะเป็นบริเวณที่สามารถเดินทางมาได้ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ อีกทั้งยังใกล้กับเมืองวัฒนธรรมอย่างอำเภอสันกำแพงและบ่อสร้าง สามารถดึงดูดนักปั่นจากทั้งเชียงใหม่หรือนักปั่นจากต่างจังหวัดที่เข้ามาพักที่ตัวเมืองเชียงใหม่ แม่ออน หรือสันกำแพงได้ อีกทั้งบริเวณจุดสตาร์ตยังมีที่จอดรถและลานกว้างสามารถใช้เป็นจุดรวมพลได้ดี นอกจากนี้ตลอดเส้นทางผ่านหมู่บ้านและหุบเขามากมาย เช่น บ้านเทพเสด็จและบ้านแม่แจ่ม ซึ่งเป็นแหล่งปลูกกาแฟและเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยตลอดทั้งเส้นทางมีความร่มรื่นและสวยงาม จนมาถึงจุดสิ้นสุดที่น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน ซึ่งเดินทางไม่ไกลจากตัวเมืองลำปาง และเมืองปาน สามารถไปเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อได้

2) ถนนกินได้ นอกจากนี่ยังมีการนำเอาพืชสมุนไพรที่โดดเด่นของดอยลังกา มาประยุกต์ใช้กับแนวคิดพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือแนวคิด “ถนนสมุนไพรกินได้” ซึ่งเป็นแนวคิดการสร้างคามยั่งยืนทางด้านอาหาร โดยมีการปลูกพืชผักสมุนไพรตลอดทั้งเส้นทาง เพื่อให้ผู้สัญจรไปมาสามารถหยิบไปบริโภคหรือนำไปใช้ในเชิงการแพทย์ ซึ่งการพิจารณาคัดเลือกพรรณไม้ต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์หลัก คือ การบริโภคและทัศนียภาพที่สวยงาม จากการสำรวจและเก็บข้อมูลพืชพรรณสมุนไพรที่พบในพื้นที่ พบว่าพืชพรรณที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดถนนกินได้ คือ 1) ต้นมะขามป้อม 2) ต้นเชอร์รี่หรือลูกไหนด 3) ผักปลาบ 4) มัลเบอร์รี่หรือหม่อน สำหรับการจัดวางพืชพรรณ พิจารณาจาก ทฤษฎีสามเหลี่ยม (Basic Triangle) โดยเป็นเทคนิคการจัดสวนแบบญี่ปุ่น โดยจัดวางต้นไม้ในลักษณะของสามเหลี่ยมทั้งระนาบแปลนและรูปด้าน เพื่อให้มุมมองภาพเกิดความน่าสนใจ อีกทั้งยังมีการใช้การเว้นเพื่อสร้างจังหวะ โดยอาศัยรูปทรงทั้งขนาดพุ่ม และความสูง-ต่ำของต้นไม้ให้เกิดความสวยงาม

องค์ความรู้ใหม่

Action ลงมือปฏิบัติ, Experience เกิดประสบการณ์, Learning เกิดการเรียนรู้, Learning เกิดการเรียนรู้, Income เกิดรายได้, Environment เกิดความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

นำไปสู่

การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา

ภาพประกอบที่ 1: องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชนบ้านแม่แจ่ม, บ้านป่าเหมี้ยง และบ้านปางต้นหนูน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปางก็คือ ในพื้นที่นั้นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทรงคุณค่าที่เอื้อประโยชน์ต่อการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะสมุนไพรนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการนำมาปรุงเป็นยารักษาโรค นำมาปรุงเป็นอาหารบำรุงร่างกายเพื่อปรับธาตุภายในร่างกายให้สมดุลกับธาตุภายนอก ฯลฯ ปัจจุบันทางการแพทย์หันมารักษาสุขภาพแบบตะวันตก โดยนำสมุนไพรและวิธีการบำบัด ตลอดจนผลิตภัณฑ์ชีวภาพต่างๆ จากธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมาดูแลสุขภาพมากขึ้น ดังนั้น การดูแลสุขภาพจึงกลับกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งในโลกแห่งการค้า และอุตสาหกรรม ภูมิปัญญาไทยในการดูแลสุขภาพนับเป็นศาสตร์และศิลปะแห่งการใช้พลังธรรมชาติและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในท้องถิ่นเป็นการดูแลสุขภาพในชุมชนแบบพื้นบ้านซึ่งมีความหลากหลายเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสังคมวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ รูปแบบการรักษามีทั้งการใช้ยาสมุนไพร การนวด การฝังเข็ม ตลอดจนการรักษา

ทางจิตใจโดยใช้พิธีกรรมหรือคาถาต่างๆ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางด้านการรักษาสุขภาพ ความเจ็บป่วยของประชาชนได้ การสืบสานสมุนไพรเพื่อสุขภาพของคนในชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะต้องมีการฟื้นฟู สืบสาน ส่งเสริม ในระดับหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นความรับผิดชอบส่วนหนึ่งที่จะต้องนำมาปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล การรื้อฟื้นชุมชนสุขภาพจึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับวิถีชีวิตประจำวันและการสร้างจิตสำนึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะ การพัฒนาชุมชนดอยลังกาให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านสมุนไพร ผู้วิจัยและคนในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานราชการ และผู้ประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนมีส่วนร่วมกันโดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา 2) ขั้นการวางแผนดำเนินการ 3) ขั้นปฏิบัติการ 4) ขั้นการร่วมรับผลประโยชน์ 5) ขั้นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และสร้างศูนย์การเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมอาชีพราษฎรดอยลังกาซึ่งภายในศูนย์จะประกอบด้วย 1) พื้นที่สาธิตแปลงปลูกสมุนไพรต้นแบบ 2) พื้นที่สาธิตเทคโนโลยีการแปรรูปสมุนไพรต้นแบบ 3) พื้นที่ศูนย์ประสานงานและนิทรรศการพืชสมุนไพรดอยลังกาด้านแบบและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปสมุนไพร นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่จัดอบรม ประชุมแลกเปลี่ยนหรือกันของชุมชน จัดแสดงสินค้าและผลผลิตที่ได้จากการแปรรูปสมุนไพร ไปจนถึงจัดแสดงนิทรรศการพระราชดำริต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพแบบยั่งยืนของเกษตรกร ทั้งนี้ชุมชนได้ประเมินศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกาโดยประเมินศักยภาพทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Attractions) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ด้านการเข้าถึงสถานที่ (Accessibility) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Activities) และ การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Tourism Management) อีกทั้งในชุมชนยังร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีรสนิยมชื่นชอบการออกกำลังกายแบบท้าทายตามเส้นทางธรรมชาติ ประกอบกับพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยในหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งโฮมสเตย์ (Home Stay) เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติบนภูเขาสูงและหาความสงบปลอดภัยจากเสียงรบกวน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Phromchat (2002) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริหารท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน อีกทั้ง Rattanaudomsawat (2003) ยังกล่าวอีกว่า การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การช่วยกันค้นปัญหาและสาเหตุ การวางแผน แผนฟื้นฟู การดำเนินกิจกรรมการปฏิบัติงานฟื้นฟูและการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อร้านค้าหรือสถานบริการ สื่อมวลชน นักท่องเที่ยวและส่วนราชการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันแก้ไขโดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนา 5 ปี ของจังหวัดและท้องถิ่น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ดอยลังกา ให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คนในชุมชนและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องได้จัดกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ 1) การปั่นจักรยานชมธรรมชาติในชุมชนดอยลังกา เนื่องจากในบริเวณชุมชนดอยลังกามีธรรมชาติที่งดงาม โดยมีเส้นทางที่เลือกใช้เส้นทางท่องเที่ยวคือ เส้นทาง ที่มีจุดเริ่มต้น น้ำพุร้อนสันกำแพง - ดอยสามหมอก - หมู่บ้านเทพเสด็จ - แยกแม่ตอนหลวง - กิวหิน - บ้านแม่แจ่ม - สิ้นสุดที่ น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน โดยรวมเป็น ระยะทางทั้งหมด 68 กิโลเมตร (ระยะไต่ 1,800 เมตร) และ 2) ถนนกินได้ นอกจากนี้ยังมีการนำเอาพืชสมุนไพรที่โดดเด่นของดอยลังกา มาประยุกต์ใช้กับแนวคิดพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือ แนวคิด “ถนนสมุนไพรกินได้” ซึ่งเป็นแนวคิด

การสร้างควมยั่งยืนทางด้านอาหาร โดยมีการปลูกพืชผักสมุนไพรตลอดทั้งเส้นทาง ได้แก่ 1) ต้นมะขามป้อม 2) ต้นเชอร์รี่หรือลูกไหนด 3) ผักปลาบ 4) มัลเบอร์รี่หรือหม่อน สำหรับการจัดวางพืชพรรณ พิจารณาจาก ทฤษฎีสามเหลี่ยม (Basic Triangle) โดยเป็นเทคนิคการจัดสวนแบบญี่ปุ่น โดยจัดวางต้นไม้ในลักษณะของ สามเหลี่ยมทั้งระนาบแปลนและรูปด้าน เพื่อให้มุมมองภาพเกิดความน่าสนใจ อีกทั้งยังมีการใช้การเว้นเพื่อ สร้างจังหวะ โดยอาศัยรูปทรงทั้งขนาดพุ่ม และความสูง-ต่ำของต้นไม้ให้เกิดความสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Phromchanya (2003) ได้ศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาชุมชนเกาะมะพร้าว จังหวัดภูเก็ต พบว่า การท่องเที่ยวทางธรรมชาติกระตุ้นให้เกิดการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และจะนำไปสู่การ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้โดยชุมชนพิจารณาจากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นพื้นฐาน และนักท่องเที่ยวสามารถได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้ และ Nopparat (2008) ยังกล่าวอีกว่า ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับต่อส่วนรวม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้ง ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และได้รับการชักชวนจากบุคคล หรือหน่วยงานในภาครัฐ ภาคเอกชน หรือผู้นำหมู่บ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการ ท่องเที่ยวและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการท่องเที่ยว

สรุป

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า พื้นที่ดอยลังกามีความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพก็คือ สมุนไพรในพื้นที่ดอยลังกา ซึ่งในพื้นที่นั้นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทาง ธรรมชาติที่ทรงคุณค่าที่เอื้อประโยชน์ต่อทางการแพทย์แผนไทย และกลุ่มวิสาหกิจในชุมชนได้นำสารสกัดจาก สมุนไพรไปต่อยอดกับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมในชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และนำสินค้าเหล่านั้นวางจัดจำหน่าย ในศูนย์การเรียนรู้พืชสมุนไพรในชุมชน ผู้วิจัยร่วมกับคนในชุมชน ผู้ประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและ หน่วยงานราชการ ร่วมกันดำเนินการพัฒนานักกิจกรรมเพื่อให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ 1) ศูนย์วิจัยเรียนรู้พืชสมุนไพร 2) พัฒนาเส้นทางถนนในชุมชนโดยมีการออกแบบเส้นทางทางการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพด้านสมุนไพร เช่น เส้นทางปั่นจักรยาน และเส้นทางถนนกินได้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้ง ต่อไป 1) ควรขยายขอบเขตพื้นที่การศึกษาไปในพื้นที่ใกล้เคียง หรือนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ไป ประยุกต์ใช้ในการสร้างชุมชนต้นแบบและพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎร ด้านสมุนไพร และอาชีพที่สืบเนื่องจาก การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) ควรสร้างความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในอนาคต โดยการ ทำแผนที่เชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเป็นทางเลือกให้กับ นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรขยายขอบเขตพื้นที่การศึกษาไปในพื้นที่ใกล้เคียง หรือนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยชิ้น นี้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างชุมชนต้นแบบและพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎร ด้านสมุนไพร และอาชีพที่สืบเนื่อง จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1.2 ควรสร้างความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในอนาคต โดยการทำแผนที่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว

1.3 การจัดตั้งศูนย์วิจัยเรียนรู้พัฒนาพืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมอาชีพราษฎรโดยดลังกา ส่งผลให้การสร้างอาชีพ และการนำผลผลิตที่แปรรูปจากสมุนไพรในพื้นที่ดอยลังกา ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยการสร้างอาชีพในชุมชนบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ คนในชุมชนในพื้นที่ดอยลังกาได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้เลี้ยงตนและครอบครัวได้ สร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นมาและนำเข้าสู่ระบบ OTOP เพื่อขยายในวงกว้างต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือจัดการความรู้ภายในชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมโดยตรงได้มีโอกาสเรียนรู้และร่วมพัฒนาชุมชนทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่

2.2 ควรมีหน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งองค์การภาครัฐ เอกชน และองค์การการกุศล เข้ามามีบทบาทและช่วยขับเคลื่อน ตั้งแต่ขั้นการร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินการ การปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบและมีแบบแผนในการขับเคลื่อน จนนำมาสู่ศูนย์วิจัยเรียนรู้พัฒนาพืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมอาชีพราษฎรโดยดลังกา และช่องทางการตลาดแบบออนไลน์

References

- Department of Thai Traditional and Alternative Medicine. (2021). *The Role of Traditional Thai Herbs and Medicines in the Situation of the COVID-19 Epidemic*. 1st edition. Bangkok: S.B.K. Printing Company Limited.
- Nopparat, N. (2008). *Community Participation in Sustainable Tourism Development: A Case Study of Wiang Tai Municipality, Pai District, Mae Hong Son Province*. Chiang Mai: Graduate School Chiang Mai University.
- Petrakat, P. (2012). *Health System*. Bangkok: Foundation for Children with Disabilities.
- Phromchanya, A. Ratchataphan, K., & Kitphaiboonthawee, P. (2003). *Development of Agro-Tourism: A Case Study of Coconut Island Community, Phuket Province*. (Research Report). Chanakarin University. Songkhla.
- Phromchat, R. (2002). *Community Participation in Agro-Tourism Development: A Case Study of Ban Pong, Pa Phai Subdistrict, San Sai District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Chiang Mai University.
- Rattanaudomsawat, K. (2003). *Community Participation in the Restoration of the Golden Triangle Tourist Attraction, Chiang Saen District, Chiang Rai Province*. Chiang Mai: Graduate School Chiang Mai University.
- Watcharapreeda, P. (2016). Guidelines for the Development of Community-Based Health Tourism Management in Nakhon Phanom Province. *The 13th National Academic Conference, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus*, 8-9 December 2015.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the Trainer) สำหรับการฝึกอบรม
การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*
Development of a Train the Trainer Curriculum for Corruption Prevention
and Morality and Ethics Promotion at King Mongkut's University
of Technology North Bangkok

สรารวุฒิ สืบแย้ม

Sarawut Suebyaem

ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Department of Technical Education Management, Faculty of Technical Education,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

Corresponding Author's Email: sarawut.s@fte.kmutnb.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร การฝึกอบรมการป้องกันการทุจริต 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริต 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริต เป็นการวิจัยและพัฒนา ด้วยวิธีการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย เป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากรฯ ใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารส่วนงานที่รับผิดชอบงานด้านการป้องกันการทุจริต จำนวน 24 คน และผู้บริหารและบุคลากรของส่วนงานที่รับผิดชอบกิจกรรมด้านการป้องกันการทุจริต จำนวน 48 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า $PNI_{modified}$ และค่าความสอดคล้อง ซึ่งผลการประเมินพบว่า มหาวิทยาลัยยังไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร และเห็นด้วยหากมีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิทยากรฯ โดยให้พนักงานสายวิชาการและผู้บริหารประจำส่วนงาน ที่มีหน้าที่กำกับดูแลบุคลากรโดยตรงเป็นวิทยากรลักษณะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระยะเวลา 5 วัน ของช่วงปิดภาคเรียน ทั้งยังพบว่าหัวข้อเรื่องทั้ง 2 ส่วน มีความสำคัญอยู่ในระดับมากขึ้นไป และผลการ จัดอันดับความต้องการจำเป็นรายการความรู้/ทักษะ ทุกหัวข้อก็มีความสำคัญซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรได้ต่อไป 2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ โดยนำผลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม มาทำการวิเคราะห์ผังอาชีวะ วิเคราะห์หัวข้อเรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรมากำหนดเป็นรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 8 ชุดฝึกอบรม จาก 3 หัวข้อวิชา ซึ่งแต่ละชุดฝึกอบรมประกอบไปด้วย แผนการฝึกอบรม วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา แบบทดสอบ เฉลยแบบทดสอบและสื่อ และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม

*Received January 24, 2023; Revised February 6, 2023; Accepted February 21, 2022

วิทยาการฯ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมก็มีความสอดคล้องกัน ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการ; การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม; มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Abstract

The purpose of this research were as follows: 1) to investigate the condition and needs of assessment for a train-the-trainer curriculum for corruption prevention; 2) to develop the training courses for a train-the-trainer curriculum for corruption prevention; and 3) to evaluate the propriety of a train-the-trainer curriculum for corruption prevention. The study employed research and development method by using both qualitative and quantitative approaches. The obtained data were presented based on the research objectives in the following three phases: 1) to investigate the condition and needs of assessment for a train-the-trainer curriculum for corruption prevention. The sample group was 24 executives responsible for corruption prevention and 48 executives and personnel responsible for corruption prevention activities. The research tool used for collecting data was a questionnaire. The obtained data were analyzed by percentage, mean, standard deviation (S.D.), Priority Needs Index (PNI) Modified and Index of item objective congruence (IOC). According to the findings, the university does not have a trainer training course and would be interested in one if one is available. Specifically, academic staff and university executives responsible for staff supervision should be the trainers. The suitable training program would be a five-day workshop during a university break. In addition, it was found that the importance of both general training and training specific to trainers who can guide society toward one with zero tolerance for corruption from the Office of the National Anti-Corruption Commission (NACC) was at a high level or above. Therefore, both training categories were essential for curriculum development. Moreover, knowledge and skill necessity ranking results showed that the difference between necessity ranking indices of both training categories was negligible. In other words, both training categories were equally crucial for curriculum development. Second, studies on the necessity of training, career path analysis, topic analysis, and curriculum component relation analysis were used in curriculum development, which covered the design of all topics and contents. It revealed that eight training kits from three specific subject issues were sufficient. Each training kit included a training plan, behavioral objectives, contents, tests, test solutions, and instructional media. Third, the evaluation of the curriculum appropriateness revealed that the suitability of this curriculum was at the highest level. In addition, all curriculum components fit well together and can be used in future training.

Keywords: Train the Trainer Curriculum; Corruption Prevention and Morality and Ethics Promotion; King Mongkut's University of Technology North Bangkok.

บทนำ

จากสาระสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ยุทธศาสตร์ ที่ 1 “สร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริต” ได้ให้ความสำคัญในกระบวนการปรับสภาพสังคมให้เกิดภาวะที่ “ไม่ทน ต่อการทุจริต” โดยกระบวนการกล่อมเกลாதองศาทางสังคมในทุกระดับเพื่อสร้างวัฒนธรรมต่อต้าน การทุจริต และปลูกฝังความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินการผ่านสถาบันหรือตัวแทนเพื่อทำหน้าที่กล่อมเกลาทองศาทางสังคม และได้มีการกำหนดกลยุทธ์ผ่านกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้สำหรับทุกช่วงวัย เพื่อเป็นมาตรการป้องกันการทุจริตเชิงรุก ที่หน่วยงานภาครัฐ ทั่วประเทศจะต้องดำเนินการ โดยมุ่งหวังให้ทุกหน่วยงานภาครัฐยกระดับการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังเป็นกรอบการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการให้เป็นไปภายใต้หลักธรรมาภิบาลผ่านการปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐาน ทั้งนี้ เมื่อหน่วยงานภาครัฐมีการป้องกันการทุจริตเชิงรุกจะส่งผลทำให้การทุจริตลดลง ตลอดจนยังสามารถผลักดันให้เกิดทิศทางการพัฒนาเพื่อปลูกฝังสร้างค่านิยมสุจริต แยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนส่วนรวม ปรับปรุง การทำงานภายในหน่วยงานในภาพรวมให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น มีการขับเคลื่อนการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ให้เกิดอย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งเน้นให้มีการขับเคลื่อน การประเมินหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการป้องกันการทุจริต เชิงรุก (The Office of the National Anti-Corruption Commission, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) Office of the National Economic and Social Development Council (2018) ที่มีประเด็นและให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม โดยประเมิน พบว่า ประชากร ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการพิจารณา เรื่อง ยุทธศาสตร์และแนวทางการสร้างคนดี คนเก่ง คนกล้าและโอกาสสู่สังคมเพื่อพัฒนาชาติไทยอย่างยั่งยืนของ The Secretariat of The Senate (2020) ที่ได้กล่าวถึงการสร้างและพัฒนาคนหรือการพัฒนาองค์กรของไทยในปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยสาเหตุสำคัญมาจากปัจจัยต่างๆ อาทิ ระบบการศึกษาขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตสำนึกได้ขาดผู้ที่เป็นตัวแบบที่ดี การเรียนการสอนไม่เน้นหนักด้านคุณธรรม จริยธรรมไม่มีการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจังเพื่อพัฒนาจิตสำนึกและคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงสังคมไทยขาดการณรงค์เพื่อแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง มีการแก้ไขปัญหอย่างไม่ต่อเนื่องและไม่มีการประสานงานกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดระบบการบังคับและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาคุณธรรม จริยธรรมขององค์กรที่เกี่ยวข้องและยังขาดเป้าหมายและทิศทางที่ถูกต้องที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาคุณธรรม จริยธรรมของชาติ

และจากประเด็นดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายให้คนในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรมการสร้างความดีในสังคม โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายดัชนีคุณธรรม 5 ประการ ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) ได้แก่ การสร้างความซื่อสัตย์สุจริต การมีจิตสาธารณะ การอยู่อย่างพอเพียง การกระทำอย่างรับผิดชอบ และความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งจากเป้าหมายดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดแผนแม่บทในการปรับเปลี่ยนค่านิยม วัฒนธรรมที่พึงประสงค์ที่ต้องปลูกฝังในกับคนในสังคมในช่วงระยะเวลา 20 ปีข้างหน้า ได้แก่ การสร้างวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตอาสา จิตสาธารณะและความตระหนักถึงหน้าที่ต่อประโยชน์ส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมกันปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมกันระหว่างภาคสังคมและการศึกษา ให้มีการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม โดยการวางรากฐานการพัฒนา ให้คนในสังคมมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งกายและจิตใจ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและสร้างสังคมที่ดี เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนต่อไป

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ถือเป็นองค์กรหนึ่งทางสังคมที่มีภารกิจในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีศักยภาพ เพื่อออกไปเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ ให้เจริญก้าวหน้า โดยผู้บริหารสูงสุดได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินการป้องกันการทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดนโยบายสำคัญในการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเป็นมาตรการเชิงรุกและกลยุทธ์ สำหรับใช้เป็นแนวทางการป้องกันการทุจริต อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายและขยายองค์ความรู้ การถ่ายทอดและปลูกฝังค่านิยมสุจริต สำหรับใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม และจากการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่ผ่านมา ยังพบว่า ด้วยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทำให้การรับรู้ข้อมูลดังกล่าวของบุคลากรเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญของกฎระเบียบที่คลาดเคลื่อนและครอบคลุมส่งผลกระทบต่อการเกิดความเสี่ยงและช่องว่างในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและอาจส่งผลก่อให้เกิดปัญหาการทุจริตได้อีก (King Mongkut's University North Bangkok Technology, 2019) อีกทั้งยังพบว่า แนวทางการป้องกันการทุจริตโดยการจัดกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของมหาวิทยาลัย ยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นมาตรฐานเดียวกันกับการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ยังดำเนินการโดยหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย ส่งผลทำให้การขยายองค์ความรู้การป้องกันการทุจริตตามแนวทางที่มหาวิทยาลัยกำหนด ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนและครอบคลุมทั้งมหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากมหาวิทยาลัยยังไม่มีแนวทางการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการป้องกันการทุจริตที่เป็นระบบ รวมถึงยังขาดแคลนวิทยากร ผู้มีความรู้ ความชำนาญที่จะสามารถถ่ายทอดและขยายองค์ความรู้ในการป้องกันการทุจริตให้กับมหาวิทยาลัยที่เป็นระบบและยั่งยืน กอปรกับสำนักงาน ป.ป.ช.ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญในกระบวนการปรับสภาพสังคมให้เกิดภาวะที่ไม่ทนต่อการทุจริต รวมถึงส่งเสริมให้มีกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตและปลูกฝังความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต โดยให้ดำเนินการผ่านสถาบันหรือกลุ่มตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลாத่างสังคม ซึ่งมหาวิทยาลัยฯ ถือเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจโดยตรงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาท่างสังคม ในปัจจุบันยังพบว่า ขาดแคลนวิทยากรที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้การป้องกันการทุจริตของหน่วยงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ส่งผลให้เกิดการรับองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตของบุคลากรในมหาวิทยาลัย ยังไม่สามารถครอบคลุมอย่างทั่วถึง และส่งผลต่อโอกาสเกิดการทุจริตในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ได้ต่อไปในอนาคต

ดังนั้น เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถขับเคลื่อนมาตรการป้องกันการทุจริตเชิงรุกให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงมีแนวทางการฝึกอบรมวิทยากรที่มีความรู้ ทักษะและกระบวนการถ่ายทอดและขยายองค์ความรู้ ที่มีมาตรฐานชัดเจนภายใต้รูปแบบวิธีการของหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาของสำนักงาน ป.ป.ช. อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐอื่นของประเทศใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานจัดฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตที่ได้ต่อไปในอนาคต

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพจน์มิชอบ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยฯ ทั้งนี้ผลการจากศึกษาดังกล่าวจะส่งผลทำให้มหาวิทยาลัยมีหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ ที่มีความรู้ ทักษะและกระบวนการถ่ายทอดการป้องกันการทุจริตประพจน์มิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีมาตรฐานสำหรับใช้ในการดำเนินงานฝึกอบรมในหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยฯ ทั้งยังส่งผลต่อการยกระดับการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสของมหาวิทยาลัยให้เป็นอย่างเหมาะสมตามหลักธรรมาภิบาล สอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ด้วยวิธีการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างมีระบบ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร ฯ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ตอนย่อย ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารเอกสารตำรา บทความวิจัยทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมากำหนดประเด็นในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ เพื่อให้ครอบคลุมหัวข้อ 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบต่างๆ ความต้องการจำเป็นและการประเมินความต้องการจำเป็น หลักการวิเคราะห์ห่อชีพ หลักการวิเคราะห์งาน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร 2) หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักสูตรฝึกอบรม องค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ วัตถุประสงค์ด้านการสอน เนื้อหา สื่อ วิธีสอน (กิจกรรม) การประเมินผล การฝึกอบรม การประเมินหลักสูตร การวางแผนการฝึกอบรม 3) การเป็นวิทยากรฝึกอบรม 4) สารสำคัญของงานด้านทุจริตศึกษา สำนักงาน ป.ป.ช. และ 5) งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ

1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร ฯ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ กำหนดวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับส่วนงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการป้องกันการทุจริตของแต่ละส่วนงาน จำนวน 24 คน ผู้บริหารและบุคลากรระดับ ส่วนงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการจัดกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตของแต่ละส่วนงาน จำนวน 48 คน ทั้งนี้ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา คิดเป็นร้อยละ 100 โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNI Modified และค่าความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาข้อมูล ในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม เริ่มตั้งแต่ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรต่างๆ ได้แก่ เนื้อหาสาระของหลักสูตร วิธีการสอน สื่อ อุปกรณ์ วิธีการวัดและประเมินผล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

2.1 วิเคราะห์และสรุปผลจากการรวบรวมข้อมูล โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร ฯ ในขั้นตอนที่ 1 โดยกำหนดประเด็นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ฯ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วย 1) ขั้น

การหาความต้องการของการฝึกอบรม 2) ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม 3) ขั้นตอนการออกแบบกระบวนการฝึกอบรมและสร้างหลักสูตร ซึ่งขั้นตอนนี้จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรต่างๆ ได้แก่ เนื้อหาสาระของหลักสูตร วิธีการสอน สื่อ อุปกรณ์ วิธีการวัดและประเมินผล 4) ขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้ฝึกอบรมจริง 5) ขั้นตอนประเมินผลและสรุปผล เพื่อเตรียมข้อมูลไปยกร่างการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ

2.2 กำหนดหัวข้อเรื่องหลักสูตรฝึกอบรม/วัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม/รายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยใช้ผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร ฯ ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อกำหนดหัวข้อเรื่องหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม รายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องย่อย (Topic Analysis) ตามเนื้อหาที่ต้องจัดฝึกอบรมและพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและความสำคัญที่ต้องการนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม 2) ข้อมูลที่นำมาศึกษาเพื่อพิจารณากำหนดเป็นหลักการของหลักสูตรว่าเสริมความรู้ ทักษะให้มีความสอดคล้องตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด 3) จุดมุ่งหมายถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 4) เนื้อหาที่จะนำมาพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยประกอบด้วยเนื้อหาภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งจะต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อนำมากำหนดหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม และการประเมินผล 5) กระบวนการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับรายละเอียดต่างๆ ของการฝึกอบรม 6) วิธีการฝึกอบรม กิจกรรม แผนการฝึกอบรม สื่อ การประเมินผล 7) ระยะเวลาการฝึกอบรม พิจารณาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาสาระของการฝึกอบรม และจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม 8) การประเมินผล พิจารณาจากทดสอบความรู้ความเข้าใจทักษะที่ได้รับจากภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 9) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลไปยกร่างและออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมต่อไป

2.3 ออกแบบและยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯโดยปรึกษากับที่ปรึกษางานวิจัย

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร ฯ ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อกำหนดหัวข้อเรื่องหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม รายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยได้มีการกำหนดประเด็นหัวข้อต่างๆ เพื่อยกร่างและออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีเนื้อหาการจัดฝึกอบรม เพื่อพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม และหัวข้อเรื่องวิเคราะห์หัวข้อหลัก/หัวข้อย่อย และออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม

2) กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

3) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยได้ทำการออกแบบและสร้างชุดฝึกอบรม โดยชุดฝึกอบรมจะประกอบไปด้วย หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม และใบประเมินผล โดยเนื้อหา ที่ใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ ยึดตามแนวทางหลักสูตรด้านพุทธศึกษาของสำนักงาน ป.ป.ช. ตามรายละเอียดดังนี้

3.1) ใบเนื้อหา เป็นเนื้อหาที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมมีการใช้ภาพประกอบคำอธิบาย โดยใบเนื้อหานี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำไปศึกษาเพิ่มเติมภายหลังการ

ฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ เข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ใบนี้อาจะประกอบด้วยหัวข้อวิชา 2 หัวข้อวิชา ประกอบด้วย

วิชาที่ 1 วิชาพื้นฐานการฝึกอบรม มีจำนวน 2 หัวข้อ คือ

- หัวข้อที่ 1 ประกอบด้วย 1.1) หลักสูตร 1.2) หลักสูตรฝึกอบรม 1.3) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 1.4) ชุดฝึกอบรมตามองค์ประกอบหัวข้อที่ใช้ฝึกอบรม

- หัวข้อที่ 2 ประกอบด้วย 2.1) เทคนิคการฝึกอบรม 2.2) การประเมินผลการฝึกอบรม 2.3)

วิทยาการฝึกอบรม

วิชาที่ 2 วิทยาการฝึกอบรมหลักสูตร ป.ช มีจำนวน 2 หัวข้อ คือ

- หัวข้อที่ 1 หัวข้อ การวางแผนการฝึกอบรม

- หัวข้อที่ 2 หัวข้อ แผนฝึกอบรมหลักสูตร ป.ช

3.2) สื่อ โดยแต่ละหัวข้อวิชาจะมีความสอดคล้องกับเนื้อหา และพิจารณาถึงระดับความสำคัญของแต่ละวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของชุดฝึกอบรมนั้นๆ

3.3) กิจกรรม เป็นวิธีการถ่ายทอดไปยังผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านกิจกรรม

3.4) ใบประเมินผล ใช้สำหรับการประเมินผลภายหลังที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

การตรวจสอบคุณภาพร่างหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ โดยนำร่างหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ ที่พัฒนาขึ้น โดยปรึกษาที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนด้านภาษา การจัดลำดับเนื้อหา การจัดรูปแบบการพิมพ์ องค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตร ความครบถ้วน และชัดเจนของวัตถุประสงค์และเนื้อหา และความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมฯ เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ตอนย่อย ดังนี้

3.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ โดยได้ศึกษาเอกสารตำรา บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง จากหนังสือ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอน ที่ 2 มาใช้กำหนดประเด็นในการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ หลังจากนั้นได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยได้นำประเด็นหัวข้อต่างๆ และองค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ จากขั้นตอนที่ 2 นำมากำหนดประเด็นในการสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ โดยสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมภาพรวมของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นแบบกำหนดคำตอบ ให้เลือกและมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และส่วนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมตามรายการประเมินที่กำหนด ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) หัวข้อวิชา และ 3) ชุดฝึกอบรมเป็นแบบประเมินโดยประยุกต์ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

3.2 ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยาการฯ ที่พัฒนาขึ้นจากขั้นตอน ที่ 2 โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยได้ทำการการประเมินความ

เหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินงาน ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 คน ด้านเนื้อหา จำนวน 2 คน และด้านการฝึกอบรม จำนวน 1 คน เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 ประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ และฉบับที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ทั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมฯ จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นในการตรวจสอบ ประกอบด้วย วิเคราะห์ผลการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ขององค์ประกอบหลักสูตรที่ออกแบบสรุปผลการประเมิน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในด้านความเหมาะสมและด้านความเที่ยงตรง โดยประยุกต์ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index : IOC) และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อหาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้รูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ โดยพิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ≥ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ≤ 1.00 แสดงว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม

2) ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ ประกอบด้วย 1) ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม ในการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ 2) ผลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ 3) ผลที่ได้จากการประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ

หลังจากนั้นจึงทำการสรุปข้อมูลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ตามข้อเสนอแนะ ที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ด้านภาษา การจัดลำดับเนื้อหา การจัดรูปแบบการพิมพ์ องค์ประกอบของหลักสูตร ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเนื้อหาจนได้หลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติดมิชอบและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือที่สมบูรณ์และมีความเหมาะสม เพื่อใช้ในการฝึกอบรมวิทยากรฯ ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากร ฯ โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร หลักฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยฯ ยังไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยหากมีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิทยากรฯ โดยให้พนักงานสายวิชาการ และผู้บริหารประจำส่วนงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลบุคลากรโดยตรงเป็นวิทยากรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบวิธีการฝึกอบรมในลักษณะอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา 5 วันในช่วงของการปิดภาคเรียน อีกทั้งยังพบว่า ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นรายการความรู้/ทักษะเพื่อเป็นข้อมูล ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ซึ่ง

ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับการฝึกอบรม และส่วนที่ 2 เกี่ยวกับการสร้างวิทยากร ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริตของ สำนักงาน ป.ป.ช. พบว่า ระดับความรู้/ทักษะที่มีอยู่ในปัจจุบันของทั้ง 2 ส่วน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.75$) และระดับความรู้/ทักษะ ที่ต้องการ (ควรจะมี) ของทั้ง 2 ส่วน อยู่ในระดับมากขึ้นไป ($\bar{X} = 4.54$) ซึ่งผลการจัดอันดับความต้องการจำเป็นรายการความรู้/ทักษะ ทั้ง 2 ส่วน ก็มีค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นแตกต่างกันน้อยมาก ($PNI_{Modified} = 0.61$) สรุปได้ว่ารายการความรู้/ทักษะทุกหัวข้อของทั้ง 2 ส่วน มีความสำคัญเท่าเทียมกัน สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ พบว่า จากผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารหลักฐาน แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร การเป็นวิทยากรฝึกอบรม และสาระสำคัญของการด้านทุจริตศึกษาของ สำนักงาน ป.ป.ช. รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมวิทยากรการป้องกันการทุจริต ฯ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าว มาประกอบกับการวิเคราะห์ห้วงอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหัวข้อเรื่องของหลักสูตรฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของหลักสูตร รายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในการฝึกอบรม ทั้งนี้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ห้วงอาชีพนี้จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดความรู้ ทักษะที่ใช้ในการทำงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วน รวมถึงจะทำให้ได้รายละเอียดของหลักสูตรที่มีหัวข้อและรายละเอียดเนื้อหา ที่สมบูรณ์และสอดคล้องตามองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตร เพื่อนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ที่ครอบคลุมสมรรถนะทั้ง 3 ด้านให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ฯ นี้ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำหน้าที่วิทยากรฝึกอบรมการป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ มจพ. 2) เกิดทักษะและความสามารถในการทำหน้าที่วิทยากรฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ มจพ. 3) มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีในการทำหน้าที่วิทยากรฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ มจพ. รวมถึงหลักสูตรฝึกอบรม ฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จะแบ่งเป็น 3 หัวข้อวิชา รวม 8 ชุด ฝึกอบรม ประกอบด้วย

ภาคทฤษฎี จำนวน 2 หัวข้อวิชา คือ

- 1) หัวข้อวิชาที่ 1 หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มีจำนวน 2 ชุดฝึกอบรม คือ ชุดฝึกอบรม ที่ 1.1 หลักสูตร และชุดฝึกอบรมที่ 1.2 หลักสูตรฝึกอบรม
- 2) หัวข้อวิชาที่ 2 เทคนิคการฝึกอบรม มีจำนวน 3 ชุดฝึกอบรม คือ ชุดฝึกอบรมที่ 2.1 เทคนิค การฝึกอบรมชุดฝึกอบรมที่ 2.2 การประเมินผลการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมที่ 2.3 วิทยากรฝึกอบรม

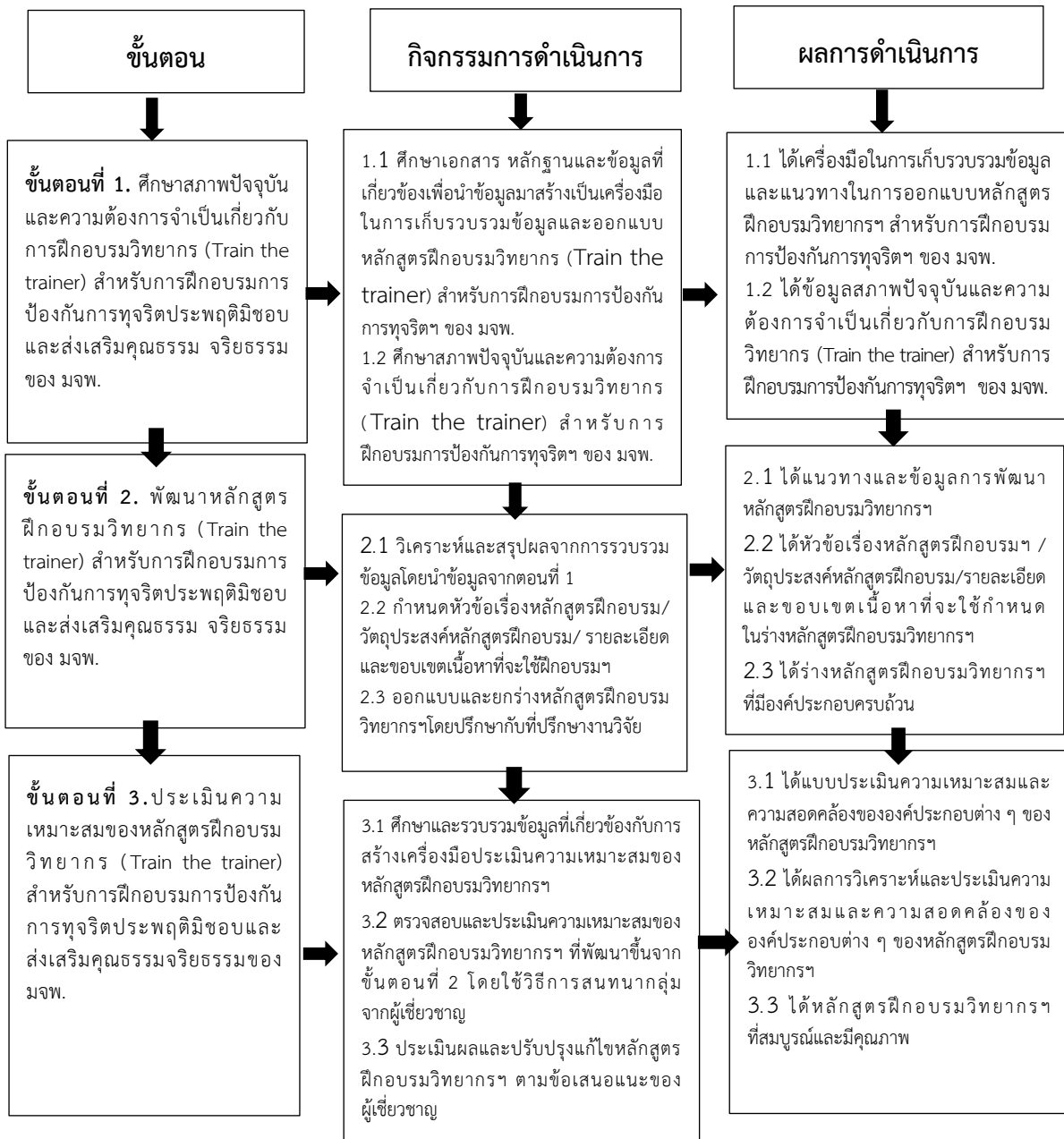
ภาคปฏิบัติ จำนวน 1 หัวข้อวิชา คือ

- 1) หัวข้อวิชาที่ 3 ปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิทยากรหลักสูตรการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ สำนักงาน ป.ป.ช. มีจำนวน 3 ชุดฝึกอบรม คือ ชุดฝึกอบรมที่ 3.1 การฝึกประสบการณ์วิทยากรหลักสูตรการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ สำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง การคิดแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม ชุดฝึกอบรมที่ 3.2 การฝึกประสบการณ์วิทยากรหลักสูตรการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ สำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง ความอายและความไม่ทนต่อการทุจริต ชุดฝึกอบรมที่ 3.3 การฝึกประสบการณ์วิทยากรหลักสูตรการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ สำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง การประยุกต์หลักความพอเพียงด้วยโมเดล STRONG : จิตพอเพียงด้านทุจริต ซึ่งแต่ละชุดฝึกอบรมจะประกอบด้วย ไปด้วย แผนการฝึกอบรม วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา แบบทดสอบ เฉลยแบบทดสอบ และสื่อ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 1) ชื่อหลักสูตรฝึกอบรมฯ 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ 3) หัวข้อวิชาของหลักสูตรฝึกอบรมฯ 4) วัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชาฯ 5) ชื่อชุดฝึกอบรม 6) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของชุดฝึกอบรม 7) เนื้อหา/ทักษะของชุดฝึกอบรม 8) แบบทดสอบของชุดฝึกอบรม 9) สื่อการสอนของชุดฝึกอบรม โดยทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกัน ($IOC = 1.00$) อีกทั้งผลการประเมินความเหมาะสมภาพรวมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสมด้านการใช้ประโยชน์ผู้เกี่ยวข้อง ยังพบว่า ภาพรวมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ ที่พัฒนาขึ้นมีค่าความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) ดังนั้น จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมวิทยากรฯ ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้พัฒนาเป็นชุดฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) หัวข้อวิชา และ 3) ชุดฝึกอบรม ที่ประกอบไปด้วย หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม และใบประเมินผล โดยได้คำนึงถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตาม 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาความต้องการ เพื่อจากการสำรวจความต้องการการวิเคราะห์งาน 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การใช้หลักสูตรโดยการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร คือ ประเมินผลจากความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) เจตคติ (Attitude) และประเมินว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ 4) การประเมินประสิทธิภาพ เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ผลออกมาว่าคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ลงทุนไปหรือไม่ รวมทั้งการจัดทำชุดฝึกอบรมครั้งนี้ได้เน้นหลักการบูรณาการเนื้อหาที่ให้ความรู้เพื่อนำไปสู่กระบวนการการฝึกอบรมวิทยากรฯ ในกิจกรรม/โครงการการป้องกันการทุจริตประเพณีมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การบริหารทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดอย่างคุ้มค่า ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยนี้ นำไปสู่นวัตกรรมซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ สำหรับฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประเพณีมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือและหน่วยงานภายนอกอื่นๆ สำหรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร และหลักสูตรฝึกอบรมอื่นๆ เพื่อจะสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ มีประเด็นสำคัญในการนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากรฯ โดยได้ผลการประเมินการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากรฯ และข้อมูลความสำคัญของหัวข้อเรื่องทั้ง 2 ส่วน ซึ่งพบที่มีความสำคัญอยู่ในระดับ มาก ขึ้นไป รวมถึงผลการจัดอันดับรายการความรู้/ทักษะทุกหัวข้อของทั้ง 2 ส่วน ก็มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ซึ่ง

สามารถนำไปใช้กำหนดเป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาหลักสูตรฯ ได้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าผู้วิจัยได้มีการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้ทำการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากรฯ จากผู้บริหารและบุคลากรที่เป็นผู้รับผิดชอบในกิจกรรมการป้องกันการทุจริตโดยตรง สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงจากสภาพความต้องการที่แท้จริงจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรสำหรับการฝึกอบรมวิทยากรการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับสภาพความความต้องการที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongkrajang (2011) และ Phakphoom (2010) ที่พบว่า สภาพปัญหา จากกระบวนการวัดและประเมินผลที่สะท้อนจากข้อเท็จจริงจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน เพราะการประเมินตามสภาพจริงเป็นกระบวนการตัดสิน ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ ของผู้เรียน ในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราวเหตุการณ์สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำ หรือผลิต จากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพจะส่งผลสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างแท้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากผลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจำเป็น ในการฝึกอบรม รวมถึงการวิเคราะห์ผังอาชีวะความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลมา กำหนดตามองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตรที่มีความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้นแบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมจำนวน 3 หัวข้อวิชา โดยแบ่งออกเป็น 8 ชุดฝึกอบรม ซึ่งจะประกอบไปด้วย แผนการฝึกอบรม วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา แบบทดสอบ เฉลยแบบทดสอบและสื่อ ทั้งนี้จากการที่ได้ศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นรวมถึงการที่ได้วิเคราะห์ผังอาชีวะ วิเคราะห์หัวเรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามองค์ประกอบของ โครงสร้างหลักสูตร ส่งผลทำให้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตร เพื่อจะได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ในการฝึกอบรมให้เกิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับ Wongwanich (2008) ที่ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น คือ ความพยายามให้ได้ข้อมูลที่ช่วยเสริมการวางแผนการดำเนินงาน ทำให้การพัฒนากิจกรรมหรือการแก้ปัญหาต่างๆ สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง เมื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสรุปองค์ความรู้และนำไปใช้ในสภาพจริงได้ อีกทั้ง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้มีการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องและรายการความรู้/ทักษะ แต่ละหัวข้อเรื่อง ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อนำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ประกอบด้วยส่วนประกอบ 4 ส่วน คือ เนื้อหา สื่อ กิจกรรมและการประเมินผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ ซึ่งภายหลังจากที่ได้นำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากรฯ รวมถึงได้มีการวิเคราะห์ผังอาชีวะ และหาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบตามโครงสร้างหลักสูตรจนได้รายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นซึ่งมีครบถ้วนสมบูรณ์แล้วนั้น จึงได้ทำการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมฯ โดยผู้เชี่ยวชาญโดยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมฯ ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องกัน ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมต่อไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้ประยุกต์แนวคิดตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ BCIT Curriculum Development โดยพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) หัวข้อวิชา และ 3) ชุดฝึกอบรม ที่ประกอบไปด้วย หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม และใบประเมินผล อีกทั้งยังได้คำนึงถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตาม 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาความต้องการ เพื่อจาก

การสำรวจความต้องการการวิเคราะห์งาน 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การใช้หลักสูตรโดยการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรจะประเมินผลจากความรู้อ (Knowledge) ทักษะ (Skill) เจตคติ (Attitude) และประเมินว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินการยอมรับหลักสูตร โดยประเมินจากผู้เรียน ประเมินจากครูผู้สอน/ผู้บริหาร 4) การประเมินประสิทธิภาพ เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ผลิตออกมาว่าคุ้มค่ากับทรัพยากร ที่ลงทุนไปหรือไม่ รวมทั้งการจัดทำชุดฝึกอบรมครั้งนี้ได้เน้นหลักการบูรณาการเนื้อหาที่ให้ความรู้ มีการกำหนดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกทักษะด้วยการปฏิบัติจริง สอดคล้องกับงานวิจัย Binchai (2014) ได้กล่าวว่า การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม โดยมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีการฝึกอบรมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม และความรู้เรื่องการวัดและประเมินผลหลักสูตรรายวิชาตามสภาพจริง เพื่อนำมาประยุกต์ในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งได้จากการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนแล้วใช้จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่วิเคราะห์ได้ ไปสร้าง ใบเนื้อหา หรือเอกสารประกอบการบรรยายโดยใบเนื้อหาจะใช้รูปภาพประกอบเพื่อให้ศึกษาได้ง่ายขึ้น สร้างใบปฏิบัติงาน สร้างใบแบบฝึกหัด และแบบทดสอบ เพื่อวัดและประเมินผู้เข้าฝึกอบรมตามระดับแต่ละจุดประสงค์ที่วิเคราะห์ไว้ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องทุกรายการส่งผลให้หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ จึงส่งผลทำให้หลักสูตรฝึกอบรมฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมต่อไป

สรุป

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ นี้ ได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 3 ตอน คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิทยากรฯ ผลการประเมิน พบว่ามหาวิทยาลัยฯ ยังไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยหากมีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิทยากรฯ โดยให้พนักงานสายวิชาการ และผู้บริหารประจำส่วนงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลบุคลากรโดยตรง เป็นวิทยากรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบวิธีการฝึกอบรมในลักษณะอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา 5 วันในช่วงของการปิดภาคเรียน อีกทั้งยังพบว่า หัวข้อเรื่องทั้ง 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับการฝึกอบรม และ ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับการสร้างวิทยากรผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริตของ สำนักงาน ป.ป.ช . มีความสำคัญอยู่ในระดับมากขึ้นไป ซึ่งสามารถใช้กำหนดเป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาหลักสูตรฯ รวมถึงผลการจัดอันดับความต้องการจำเป็นรายการความรู้/ทักษะ ทั้ง 2 ส่วน ก็มีค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นแตกต่างกันน้อยมากสรุปได้ว่ารายการความรู้/ทักษะทุกหัวข้อของทั้ง 2 ส่วนมีความสำคัญเท่าเทียมกันเพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาหลักสูตรต่อไป 2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร ฯ โดยนำผลที่ได้จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม วิเคราะห์ผังอาชีวะ วิเคราะห์หัวเรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร มากำหนดเป็นหัวข้อ เนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตรฝึกอบรมฯ จำนวนทั้งสิ้น 8 ชุดฝึกอบรม จาก 3 หัวข้อวิชา ซึ่งแต่ละชุดฝึกอบรม จะประกอบด้วยไปด้วย แผนการฝึกอบรม วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม เนื้อหาแบบทดสอบ เฉลยแบบทดสอบและสื่อ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากรฯ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมก็มีความสอดคล้องกัน และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการฝึกอบรมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (Train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมฯ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการฝึกอบรมวิทยากรให้กับบุคลากรในสังกัด เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวให้สอดคล้องตามกลยุทธ์ของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

1.2 ควรสร้างเครือข่ายและพัฒนาวิทยากรฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมฯ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เพื่อขยายองค์ความรู้ ทักษะวิธีการ รวมถึงมีบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรทุกระดับของมหาวิทยาลัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมวิทยากร (train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมฯ หลังจากที่ได้นำหลักสูตรฯ ไปใช้ในการฝึกอบรม

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิทยากร (train the trainer) สำหรับการฝึกอบรมการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและส่งเสริมคุณธรรมฯ ให้กับผู้สอนเพื่อการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรของแต่ละสาขาวิชา

References

- Ad-hoc Committee on Study Guidelines for Building Good People, Talented People into Society for Sustainable Development of the Thai Nation the Senate. (2020). *Strategic Plan for Creating Good People, Talented People, Talented People into Society for Sustainable Development of the Thai Nation*. Bangkok: The Secretariat of The Senate Press.
- Binchai, B. (2014). *The Development of Trainers' Training Course on Authentic Evaluation Using Participatory Learning Method for Vocational Teachers*. (Doctor Dissertation). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- King Mongkut's University North Bangkok Technology. (2019). *Strategic Plan of Human Resource Management (2019 – 2021)*. Retrieved January 20, 2022, from <https://drive.google.com/file/d/1Jke3C70LE5U1MlBNs-ofTrBmdPrtcj4A/view>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *National Strategy (2018 – 2037)*. Retrieved January 10, 2022, from <http://nscr.nesdc.go.th/ns/>
- Phakphoom, P. (2010). *Participatory Action Research for Developing Teacher Ability on Authentic Assessment at Narathip-Phroisuphin Ban khok Tabang School under the Office of Mukdahon Educational Service Area*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.

- Praphanphat, T. (2011). *Development of an Industrial Professional Experience Training Program for Students of Industrial Technology Rajamangala University of Technology*. (Doctor Dissertation). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Wongkrajang, A. (2011). *The Development of The Teacher's Abilities on Authentic Measurement and Evaluation at Band Don Chai Witthaya School under the Office of Sakon Nakhon Primary Educational Service Area 2*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Wongwanich, S. (1999). *A Needs of Assessment Research*. (1st ed.). Bangkok: CU Press.
- _____. (2008). *A Needs of Assessment Research*. (2nd ed.). Bangkok: CU Press.
- The Office of the National Anti-Corruption Commission. (2016). *National Anti-Corruption Strategy Phase 3 (2017-2021)*. Retrieved February 20, 2022, from https://www.nacc.go.th/more_news.php?cid=36
- _____. (2019). *The Cognitive Anti-Corruption Coach Course*. (1st ed.). Nonthaburi: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand. Ltd.

รูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21*

Model of Development Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the 21st Century

¹พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี, สมศักดิ์ บุญปู และ พีรวัฒน์ ชัยสุข

¹Bundit Pundhitamethee, Somsak Boonpoo and Peravat Chaisuk

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: louis2520@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 265 คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 5 ด้าน ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ พัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เหมาะสม ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน ได้แก่ แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ระยะที่ 12 ใน 5 ด้าน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ คือ โครงสร้างการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แนวทางการประเมิน โดยประเมินตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฯ ระยะที่ 12 ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ให้เป็นไปตามนโยบายและสอดคล้องกับ IP MCU Model

คำสำคัญ: รูปแบบ; การพัฒนา; ศตวรรษที่ 21

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the development conditions of Mahachulalongkornrajavidyalaya University; 2) to develop a model for the development of Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the 21st century; and 3) to present a model for the development of Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the 21st century. The study used a mixed-methods approach, with quantitative data collected via questionnaire from a sample group of 265 persons. The statistics used included percentage,

*Received November 14, 2021; Revised June 4, 2021; Accepted December 30, 2022

mean, and standard deviation (S.D.). The qualitative data were gathered through interviews with 20 experts.

From the study, the following results are found: 1) The development conditions of Mahachulalongkornrajavidyalaya University are divided into five areas, in which the area that has the highest level of mean is organizational management based on the Buddhist integration, 2) To create a model for the development of Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the 21st century, both the inside and outside environments of the university must be developed, and 3) A model for the development of Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the 21st century is divided into four parts: (1) Introduction, which refers to the appropriate inside and outside environments; (2) Model, which refers to the work system, specially the 12-phase development plan of the university in five areas; (3) Implementation, which refers to the university's educational administration structure and the evaluation guidelines based on the 12-phase development plan of the university; and (4) Conditions for success, which must be in accordance with the policies and IP MCU Model.

Keywords: Model; Development; 21st Century

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาที่ยกระดับความคิด สติปัญญา และการแสดงออกที่เป็นกำลังคนระดับสูงให้กับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องการเพิ่มศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้และยกระดับมาตรฐานของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาการและวิชาชีพ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในเรื่องดังกล่าว คือ ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ อายุ การศึกษา ที่ได้รับนับว่าทุกเรื่องเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการที่บุคคลเข้ามาศึกษาต่อก็เพื่อที่จะได้รับความรู้ ตลอดจนทักษะที่เหมาะสมกับปริญญาที่แต่ละบุคคลเข้ามาศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถหางานทำได้ตรงกับความรู้ความสามารถหรือทักษะที่ตนได้เล่าเรียนมา (Viriyavejakul, 1999) มีคำกล่าวอีกว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา คือ ค่านิยมในปริญญา ซึ่งการได้รับปริญญา มีประโยชน์ต่อการทำงาน และไม่ได้วัดกันที่ความรู้หรือประสบการณ์เป็นหลัก และมีเหตุผลแตกต่างกันตามปัจจัยเกื้อกูล แตกต่างกันไปตามฐานะทางสังคม และปัจจัยอื่นๆอีกหลายด้าน นอกจากนี้ ยังมีแรงจูงใจในการศึกษาต่อส่วนมากจะมุ่งไปสร้างเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (Kulratanarak, 2004)

การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน จะโฟกัสแค่การปรับหลักสูตรให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติเพิ่มขึ้น หรือเพิ่มศักยภาพให้บุคลากรผู้สอน ไม่เพียงพอ เพราะการศึกษาไทยในยุคที่การพัฒนาอุตสาหกรรมเดินไปแบบไม่หยุด พร้อมกับปัจจัยเสริมด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีล้ำหน้าที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับการวางแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพแตกต่าง สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและสถานะของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และแนวทางไหนจะเป็น ‘ทางรอดมหาวิทยาลัย ศตวรรษที่ 21’ เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิรูปการอุดมศึกษาไทย แนวทางที่จะนำทุกมหาวิทยาลัยสู่ทางรอดในศตวรรษที่ 21 นี้ มี 8 ประเด็น 1) ผลิตบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีทักษะการคิดที่เป็นระบบ 2) สนับสนุนและส่งเสริมนักศึกษา คณาจารย์ เพื่อก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการใหม่ 3) สนับสนุนให้นักศึกษา คณาจารย์ สร้างเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใหม่ๆ 4) ให้ทุนการศึกษา คณาจารย์ ให้ทุกครั้งที่ทำวิจัยต้อง

พยายามบูรณาการกับสาขาวิชาอื่น 5) ทำงานร่วม สร้างองค์ความรู้ & นวัตกรรมใหม่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดการทำงานวิจัย 6) สร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเห็นความสำคัญของการร่วมพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม เช่น การลดหย่อนภาษีให้กับภาคเอกชน 7) เปิดกว้างให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการศึกษาวิจัยในสถาบันการศึกษา โดยโจทย์ของการศึกษาวิจัย ควรตอบสนองการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคการผลิตได้จริง 8) ต้องสร้างเทคโนโลยีที่เหมาะสม สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน (Katchwattana, 2019)

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินพันธกิจตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งกำลังจะสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ. 2564 นี้ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) พัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ 2) คือ พัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ 3) คือ พัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ 4) คือ พัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ 5) คือ พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2017)

ประเด็นปัญหาการดำเนินการด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาระดับโลก ตามวิสัยทัศน์ นั้น ผู้วิจัยมองว่า ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด หรือแม้แต่กลยุทธ์ ควรมีกระบวนการพัฒนาให้ไปถึงระดับโลก หรือต้องมีความเป็นสากลปรากฏอยู่ในทุกยุทธศาสตร์ จากการศึกษาตามยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ไม่ได้ระบุถึงวิธีดำเนินการที่จะทำให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาระดับโลก หมายความว่า การจะเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาระดับโลกได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาหลายๆ อย่างเป็นองค์ประกอบ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ ไม่มีการระบุถึงกระบวนการดำเนินการที่เป็นนานาชาติ จากความสำคัญของพันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนมหาวิทยาลัยให้มีการเปลี่ยนแปลงสู่ทางรอดในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตสามารถบูรณาการความรู้ทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของสังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี 3 ขั้นตอนดังนี้ คือ 1. ศึกษาเอกสาร 2. แจกแบบสอบถาม และ 3. สัมภาษณ์ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 มี 2 ขั้นตอน ดังนี้ คือ 1. ยกร่าง 2. สทนากลุ่ม (Focus Group) และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา/

อาจารย์ที่ปรึกษา เครื่องมือ: แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล: การวิเคราะห์เนื้อหา ผลลัพธ์ที่ได้: ได้เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 การวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม ผสานวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม ดังนี้คือ

1) ประชากร คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Educational Statistics, 2020) ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง วิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 35 แห่ง

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยดังนี้คือ 1. การกำหนดเกณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมใน 35 แห่ง เป็นผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ จำนวน 864 รูป/คน 2. การใช้ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการเปิดตารางประชากรของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, and Morgan, 1970 as cited as in Akakul, 2000)

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มจร ส่วนกลาง วิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์จำนวน 20 รูป/คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview)

4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาพูดคุยกันประมาณ 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบออกเป็น 2 ตอน ดังนี้คือ 1. แบบสอบถาม (Questionnaire) 2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) จำนวน 20 รูป/คน 3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ คือ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้คือ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) การสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้คือ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) การสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21” ทำให้พบประเด็นผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ประการ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่า ด้านพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนงานจัดการศึกษาพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ให้สำเร็จตามหลักสูตร ด้านพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในระดับชาติและนานาชาติ ด้านพัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนการบริการวิชาการแก่สังคมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและยุทธศาสตร์ของประเทศอย่างมีส่วนร่วม ด้านพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนา และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนและพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนอัต

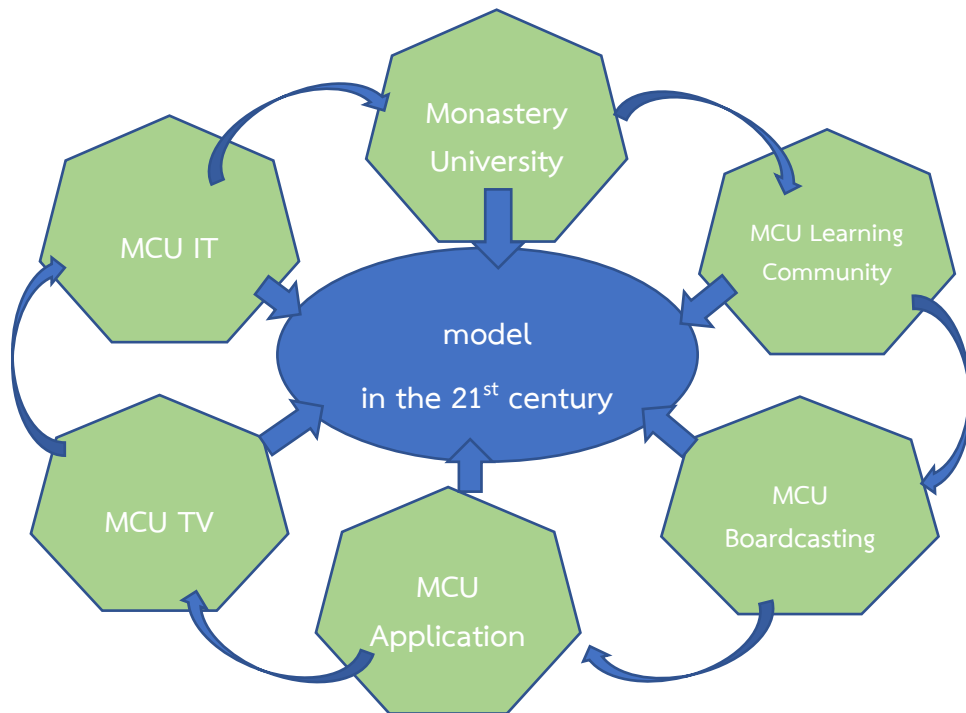
ลักษณะของมหาวิทยาลัย ด้านพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ มหาวิทยาลัยควร ส่งเสริม และพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการองค์กร

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่า รูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยควรนำระบบและกลไกด้าน IT มาบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) MCU IT/MCU Network นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ต้องรองรับการใช้ในประเทศและต่างประเทศ 2) MCU Application การบริหารงานบุคคล ประกันคุณภาพการศึกษา การเงินการบัญชี ระบบทะเบียน 3) MCU Boardcasting การเรียนการสอนออนไลน์ทางไกล การสะสมรวบรวมข้อมูลหรือผลงานทางวิชาการ 4) MCU TV รวบรวมการบรรยายของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย การสอนวีปัสสนากรรมฐานออนไลน์ 5) MCU Learning community มีการจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเพิ่มมากขึ้นมีแหล่งบริการวิชาการรูปแบบต่างๆ 6) Monastic University วัดมหาวิทยาลัย เป็นสถานที่กราบไหว้บูชาสักการะ และต้องสร้างคุณภาพการภายในมหาวิทยาลัย 7) International Buddhist Studies Center ศูนย์การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติต้องพัฒนาให้มีหน่วยประสานงานในประเทศเพื่อนบ้าน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) หลักการ (Principle) 3) วัตถุประสงค์ (Object) ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน (System) ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ 2) ด้านพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ 3) ด้านพัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ 4) ด้านพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนา และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ และ 6) ด้านพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ 2) กระบวนการจัดการ (Management Process) ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง (Structure) 2) การตัดสินใจ (Decision Making) 4) แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ให้ไปสู่ความเป็นนานาชาติ ต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ คือ

ภาพที่ 1: Model in the 21st Century

MCU IT MCU Network เป็นการนำไอทีมาบริหารจัดการบริหารและจัดการเรียนการสอน นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ต้องรองรับการใช้ในประเทศและต่างประเทศ Smart University

MCU Application ถือว่ามีการพัฒนาที่ดีในการบริหารจัดการรวมถึงการเรียนการสอน ส่วนกลางจะเป็นเจ้าภาพหลักให้เป็นเอกภาพ มีการสะสมข้อมูลทางวิชาการ มีการบันทึกข้อมูลจากผู้บริหารและคณาจารย์เพื่อเป็นข้อมูล รวมถึงการบริการวิชาการ การบริหารงานบุคคล ประกันคุณภาพการศึกษา การเงิน การบัญชี ระบบทะเบียน หมั่นแลกเปลี่ยนข่าวสารด้านเทคโนโลยี

MCU Broadcasting การเรียนการสอนออนไลน์ทางไกล การสะสมรวบรวมข้อมูลหรือผลงานทางวิชาการ

MCU TV รวบรวมการบรรยายของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย การสอนวีปัสสนากรรมฐานออนไลน์ การบริการวิชาการ การประชาสัมพันธ์ เล่นการบรรยายธรรมะ บทสวดมนต์ นำเสนอเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม

MCU Learning community มีการจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเพิ่มมากขึ้นมีแหล่งบริการวิชาการรูปแบบต่างๆ

University Monastic วัดมหาวิทยาลัย เป็นสถานที่กราบไหว้บูชาสักการะ และต้องสร้างคุณูปการภายในมหาวิทยาลัย อยู่ที่การบริหารจัดการ มีการสวดมนต์ทุกวันจันทร์ของเดือน เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี โดยเริ่มจากส่วนกลาง และอยากให้ส่วนภูมิภาคปฏิบัติเช่นกัน คงอัตลักษณ์ เอกลักษณ์เฉพาะ

MCU International Buddhist Studies Center ศูนย์การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติต้องพัฒนาให้มีหน่วยประสานงานในประเทศเพื่อนบ้าน ที่มาศึกษาอยู่ภายในมหาวิทยาลัยแนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับนิสิตต่างประเทศ

ยกระดับคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานโลก (EdPEX, AUNQA) ยกระดับคุณภาพคนเพื่อรองรับอนาคต และยกระดับคุณภาพการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 5 ด้านโดยภาพรวมผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ โดยผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนงานจัดการศึกษาพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ให้สำเร็จตามหลักสูตร ส่งเสริมและสนับสนุนการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์และนวัตกรรมในระดับชาติและนานาชาติ พัฒนาและส่งเสริมการใช้หลักพระพุทธศาสนา ประยุกต์ในการบริหารจัดการองค์กร โดยผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sutas Tissaravadi et al. (2014) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ: ปัญหา อุปสรรค การแก้ไขและแนวทางการพัฒนา" ผลการศึกษาพบว่า การแก้ไขและแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เหมาะสมและนำไปสู่รูปธรรมของการดำเนินงาน มีหลายรูปแบบดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ พร้อมทั้งคณะกรรมการตามหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรเพื่อติดตามกำกับดูแลคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ คือ สภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย ส่วนที่ 2 ตัวแบบ คือ ระบบงาน ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ นโยบายรัฐบาล การพัฒนาด้านดิจิทัล หรือเทคโนโลยี (ดิสรัปชัน) เศรษฐกิจ และสังคม (นิวนอมอล) โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Surachai Surajayo (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิเคราะห์ระบบประกอบด้วย องค์ประกอบของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิตบัณฑิต 2) ด้านการวิจัย 3) ด้านการบริการวิชาการ 4) ด้านการงานบำารุงศิลปะและวัฒนธรรม 5) ด้านการบริหารจัดการ ออกแบบระบบ ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการพัฒนาระบบ 2) กระบวนการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 3) โครงการ/กิจกรรมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การนำระบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) การเตรียมการดำเนินงาน 2) การดำเนินงาน 3) การประเมินผลการดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย ปรับเปลี่ยนตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาระดับสถาบันของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และปรับเปลี่ยนตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาระดับสถาบันของสำนักงาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอรูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้ คือ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกต้องเอื้ออำนวย เช่น สุภาพิธ ปรัชญา ปณิธาน

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) หลักการ (Principle) แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น โดยได้แก่ โครงสร้างการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ ตามประกาศของประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การแบ่งส่วนงาน พ.ศ. 2556 จำนวน 13 ส่วนงาน 3) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ คุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา แห่งชาติ 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสาร และการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Muangsong (2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ กำหนดวิสัยทัศน์ที่ สร้างจากแรงบันดาลใจ มีความทะเยอทะยาน คิณอกกรอบ และกว้างไกล และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิง กลยุทธ์มีการทำงานที่มีเป้าหมาย และมีความสุขในการทำงาน เป็นนักวางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และ คิดเชิงรุกได้ มีความคิดในเชิงรุกและสร้างแรงบันดาลใจให้เพื่อนร่วมงานเกิดความคิดริเริ่มในการทำงานและ การแก้ปัญหา กำหนดวิสัยทัศน์ได้ชัดเจนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สถานการณ์ปัจจุบัน และ เป้าหมายกลยุทธ์ภาครัฐ

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) ระบบงาน (System) ได้แก่ แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 12 (2560-2564) ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ 2) ด้านพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ 3) ด้านพัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ 4) ด้านพัฒนา งานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและ นานาชาติ และ 5) ด้านพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ ด้วย 1) MCU IT MCU Network 2) MCU Application 3) MCU Broadcasting 4) MCU TV 5) MCU Learning community 6) University Monastic และ 7) MCU International Buddhist Studies Center 2) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ หลักการบริหารสถานศึกษา ใน 3 ด้าน ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanpanich (2003) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” ผลการวิจัย พบว่า ให้มีการบริการความรู้ในลักษณะของการร่วมมือที่ต่างฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับบริการใน 5 ด้าน คือ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ การถ่ายทอดความรู้ การจัดอบรมสัมมนา การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง ความรู้ และการให้คำปรึกษา รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำเสนอ เน้นด้าน การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้และการบริการความรู้

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ 1) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันของ องค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยทำให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล คือ โครงสร้างการบริหารการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ ตามประกาศของประกาศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง การแบ่งส่วนงาน พ.ศ. 2556 จำนวน 13 ส่วนงาน 2) แนว ทางการประเมิน การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ ว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด ตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 12 (2560-2564) ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ 2) ด้านพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ 3) ด้านพัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ 4) ด้านพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนา และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ และ 5) ด้านพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการโดยผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Adivadhanasit and Thorrathee (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรไว้ทุก 5 ปี บุคลากรประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยปรากฏออกมาในรูปของการพัฒนาตามธรรมชาติและการพัฒนาแบบถูกควบคุมซึ่งปรากฏออกมาเป็นการกำหนดกลยุทธ์และมาตรการในการส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากร การมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร การสร้างสวัสดิการ และการส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพการงาน รวมถึงการจัดกิจกรรมอันเป็นการสร้างความรักและความสามัคคี และการแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกระดับและทุกกลุ่ม

ส่วนที่ 4 เจาะใจความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับบริบทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ นโยบายรัฐบาล การพัฒนาด้านดิจิทัล หรือเทคโนโลยี (ดิสรัปชัน) เศรษฐกิจ และสังคม (นิวนอมอล) ร่วมกับการปฏิบัติตามองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ 1) รุ่นบุกเบิก ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับทุกระดับ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ทุกส่วนงาน 2) รุ่นริเริ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารรุ่นใหม่ คณาจารย์รุ่นใหม่ เจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ รวมถึงนักการตลาดมองมิติแผนยุคใหม่ 3) รุ่นผู้ใช้ ประกอบด้วย นิสิตทุกสาขาวิชารุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ซึ่งมาจากทุกส่วนงานขององค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อสะท้อนแผนพัฒนามหาจุฬาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างหักศอก ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน โดยผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 พบว่า 1) การจัดการศึกษาไม่ได้สร้างคนที่มีคุณลักษณะที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น ขาดทักษะชีวิต ขาดทักษะการทำงานร่วมกัน ขาดทักษะการจัดการความขัดแย้ง การผลิตบัณฑิตไม่ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน 2) การด้อยคุณภาพพบว่าผู้ว่าจ้างระบุว่าบัณฑิตจบใหม่ขาดสมรรถภาพในการทำงาน 3) ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและการขาดความเท่าเทียมของพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย 4) การขาดประสิทธิภาพ กระบวนการส่งเสริมการเรียนการสอนที่สร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่สอดคล้อง เช่น การมีสัดส่วนงบประมาณสูงแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ การใช้เกณฑ์วิชาการมาให้ผลตอบแทนครูมากกว่าคุณภาพการสอน ผลตอบแทนครูไม่ได้อิงกับผลงานที่เป็นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน รวมถึงการใช้เวลาในห้องเรียนมากแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ 5) ขาดการพัฒนาในลักษณะองค์รวม โดยกรอบการพัฒนายังมีการแยกส่วน ขาดการเชื่อมต่อเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษา รวมถึงข้อจำกัดในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลในทางรูปธรรม (Sasin Graduate Institute Administration, 2013)

สรุป

การบริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21 ให้ไปสู่มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในระดับโลกนั้น ต้องมีความเป็นสากลปรากฏอยู่ในทุกยุทธศาสตร์ และให้มีการวัดและประเมินผลคุณภาพต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ระดับนานาชาติเข้ามา เช่นการประกันคุณภาพด้วย EdPEX หรือ AUNQA ด้านพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนงานจัดการศึกษาพัฒนาโลกที่มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ให้สำเร็จตามหลักสูตร

ด้านพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยควรนำระบบและกลไกด้าน IT มาบริหารจัดการเพื่อการเข้าถึงข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาทั่วโลก รวมไปถึงการพัฒนาการสร้างพุทธนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กร และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคมทั่วโลก

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้และสนับสนุนให้บัณฑิตมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับเครือข่ายระหว่างประเทศ ส่งเสริมให้พัฒนาระบบสารสนเทศงานวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เชื่อมโยงเพื่อการอ้างอิง และนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้สร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการบริการวิชาการแก่สังคมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ส่งเสริมให้มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมืองานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาตามพันธกิจและแผนสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษากระบวนการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 ควรศึกษากลยุทธ์การพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในศตวรรษที่ 21

2.3 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในยุคดิจิทัล

References

- Akakul, T. (2000). *Research Methods in Behavioral Sciences and Social Sciences*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat Institute.
- Educational Statistics (2020). Retrieved August 3, 2020, from <http://www.info.mua.go.th>
- Hanpanich, B. (2003). *A Development of the Knowledge Management Models in Thai Highereducation Institutions*. (Doctoral Dissertation) . Chulalongkorn University. Bangkok.
- Katchwattana, P. (2019). *3 World-Leading Universities Pointing out That 'the Way to Survive the University in the 21st Century Must Hold Hands with Establishments Tighter than Before*. Retrieved August 3, 2020, from <https://www.salika.co/2019/02/01/worldclass-university-suggestion-21st-century/>
- Kulratanarak, L. (2004). *A Study of the University Experience of Chulalongkorn University Students According to the Student's Perception Framework*. (Master's Thesis) . Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (2017) . *Development Plan of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phase 12 (B.E. 2560-2564)*. n.p.
- Muangsong, K. (2007). *Leadership Development Model Strategic Leadership of Basic Education Administrators*. (Master's Thesis). Burapha University. Chon Buri.

- Phra Surachai Surajayo (2017). *The Development of Educational Quality Assurance*
- Phramaha Sutas Tissaravadhi et al. (2014). *The Action of Thai Qualifications Framework for Higher Education: Problems Barrier Adjustment and Improvement*. (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institute of MCU.
- Sasin Graduate Institute Administration (2013). *Determining Guidelines for Developing Thai Education and Preparing for the 21st Century*. (Research Report). Bangkok: Office of the Educational Council.
- Viriyavejakul, A. (1999). *Lifelong Learning Course*. In *a Collection of Academic Articles on Higher Education: 1999*. Accompanied by Academic Seminars on Higher Education in the 21st Century. Bangkok: PrintPro.

การจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน*

The Management of Tourist Buddhist Temples on Friendly Design in Upper North

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

Somchan Sripraschayanon

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nakornlampang Buddhist Colleg Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author's Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อสำรวจพื้นที่ของวัดท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน 2) เพื่อศึกษาและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางแห่งบุญของวัด 9 แห่งในจังหวัดลำปางและรูปแบบการพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามรอยครูบาเจ้าศรีวิไชย จังหวัดลำพูน 3) นำเสนอแอปพลิเคชันการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการแบบผสมผสาน โดยเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ เอกสารแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และปฏิบัติการ โดยการคัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และสัมภาษณ์เชิงลึก 76 รูป/คน เพื่อนำไปสู่เส้นทางการท่องเที่ยวผ่านสื่อมีเดีย

ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเพื่อพักผ่อนจากข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยเดินทางเป็นครอบครัวด้วยรถส่วนตัวในวันเสาร์-อาทิตย์ ประมาณเดือนละครั้ง ชอบรับประทานอาหารพื้นเมือง มีการพักค้างคืนในโรงแรม และค่าใช้จ่ายแต่ละครั้ง 3-5 พันบาท ตลอดถึงความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ เช่น การเข้าถึงสถานที่สำคัญของทุกเพศทุกวัย มีลานจอดรถสำหรับผู้พิการ ห้องน้ำ และทางเดิน ฯลฯ กระบวนการสร้างสรรค์พื้นที่ ได้แก่ 1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีความพร้อมด้านกายภาพ การจัดการการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และส่งเสริม 2) การจัดการพื้นที่สร้างสรรค์บนคติ ความเชื่อเส้นทางบุญที่เกิดจากความเชื่อ ความงดงามด้านพุทธศิลป์ การมีส่วนร่วม ภาควิชาเครือข่าย การเข้าถึง และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามรอยครูบาที่ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงความกตัญญู รวมถึงการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวผ่าน Application เพื่ออำนวยความสะดวกทางข้อมูล เส้นทางและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ; วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว; อารยสถาปัตย์; ภาคเหนือตอนบน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore the areas of temple attractions based on the universal design in the upper northern region; 2) to investigate and develop a tourism route based on the nine prosperous temples in Lampang, as well as a model for developing the universal design of temples as tourist attractions following Kruba Chao Siwichai

*Received January 15, 2021; Revised February 17, 2021; Accepted February 23, 2021

in Lamphun Province; and 3) to present an application for managing temples tourist attractions based on the universal design in the upper northern region. The study employed mixed-methods research approach. As research tools, documents, questionnaires, in-depth interviews, focus groups, and workshops were all used. Purposive sampling was used to select the target population in each area. 400 persons provided data via questionnaires, while 76 persons provided data via in-depth interviews.

From the study, it is discovered that tourists travel for leisure purposes, in which they seek information from the internet. They usually travel with their family by private car once a month on the weekend, and they enjoy eating local cuisine. They stay at the hotel and spend 3,000 – 5,000 baht each time. The universal design facilities of tourist attractions include access to important attractions for people of all ages and genders, as well as parking lots, toilets, and walkways for disabled people, and so on. The process of creative areas includes: 1) The management of existing tourist attractions that are physically ready, participatory management, conservation, and promotion; 2) The creative area management based on the merit route, Buddhist aesthetics, participation, network partners, access, and creative activities following the footprint of Kruba Chao Siwichai. The activities that promote local culture, gratitude, and the presentation of tourism route through an application in order to provide information on route and creative activities.

Keywords: Management Model; Temples as Tourist Attractions; Universal Design; Upper Northern Region

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองที่มุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าของความรู้ (knowledge) ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมให้เป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge-based society) สอดคล้องกับทัศนะที่ว่าสังคมแรงงานมีความรู้ ประสบการณ์ และความพร้อมที่จะเรียนรู้เพิ่มคุณวุฒิอยู่ตลอดเวลา จะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เพราะสังคมประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความรู้ที่นำไปใช้วิเคราะห์และสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Mayer, 2007)

การแข่งขันทางเศรษฐกิจยุคใหม่จำเป็นต้องใช้ทุนสังคม แล้วนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม เกื้อหนุน ร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายที่มีเป้าหมายภายใต้องค์กรเดียวกัน เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยกระบวนการผลิตและอาชีพในปัจจุบันไม่ใช่เพียงแค่ปัจจัยทุนแรงงาน หรือวัตถุดิบเพื่อสร้างมูลค่าการผลิตเท่านั้น แต่ยังต้องการปัจจัยด้านความรู้เพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญามนุษย์ ดังเช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา Kaewthep (1997) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาเป็นการให้ความรู้พื้นฐานและความรู้เชิงประยุกต์มากขึ้นจะช่วยการพัฒนาการผลิตและการสร้างสรรค์งานต่างๆ อันจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งระดับบุคคล องค์กร สถาบันและชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนทุนทางสังคมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์วิทยาการความรู้ดั้งเดิมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยพื้นที่จะต้องมีการปรับปรุงทางด้านกายภาพที่มีความเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย เช่น การเข้าถึง การอำนวยความสะดวก การบริการ และความปลอดภัย ฯลฯ รวมไปถึงการพัฒนารูปแบบในการส่งเสริมการสร้างความรู้ การผลิตสินค้าชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดถึงการรักษาระบบนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาทางสังคมที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป เพราะนอกจากจะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังช่วยสร้างรายได้แก่ชุมชนและสามารถรักษาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะตนได้ ตลอดถึงการคงสภาพสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ไว้ด้วย (Tangsomchai, and Kanklin, 2011)

Provincial Integrated Executive Committee (2015) ได้นำร่องจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติเนื่องจากมีภูมิทัศน์ที่งดงาม อีกทั้งศิลปกรรม วรรณคดี วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวล้านนา ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว จนทำให้เชียงใหม่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวสำคัญระดับโลกตามสโลแกนที่ว่า “เชียงใหม่: นครที่เป็นที่สุดแห่งความงามทางวัฒนธรรม”

จังหวัดลำปางเป็นท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางด้านพุทธศิลป์ที่มีความงดงามและเจริญรุ่งเรืองในหลายยุคหลายสมัย ประดับ ตกแต่งด้วยศิลปะแบบล้านนา มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่มักพบเห็นได้ตามวัดต่างๆ อยู่ 3 แบบ คือ แบบพม่า แบบพม่าผสมเชียงใหม่และแบบล้านนา ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ซึ่งชาวพม่าได้เข้ามาผูกขาดการทำไม้ในภาคเหนือ และส่งไม้ไปขายยังภาคกลางและต่างประเทศ ชาวพม่ามีคติอยู่ว่าเมื่อรวยแล้วต้องสร้างวัดหรือบูรณะวัดเก่าเพื่ออุทิศให้ทุกข์ทเวศาที่อาศัยอยู่ในไม้ใหญ่อันถูกโค่นเพื่อเป็นการล้างบาป วัดแบบพม่าที่พบในลำปาง ได้แก่ วัดศรีชุม วัดป่าฝาง วัดม่อนจำศีล วัดม่อนบุญชัย และวัดศรีรองเมือง ซึ่งสร้างวิหารเป็นรูปยอดปราสาทแบบเดียวกับที่เมืองมณฑลเลยในพม่า เป็นต้น ขณะที่จังหวัดลำปางเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานและมีความโด่งดังในด้านประวัติศาสตร์ และความงดงามทางด้านศิลปะล้านนาแท้ที่มีลวดลายอันวิจิตรงดงาม โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมมาเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ตำนาน และความเป็นมา โดยเฉพาะการสร้างพุทธศิลปกรรมในวัดตามแรงศรัทธาบูชาที่เป็นที่ยกย่องพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบเป็นนักบุญ และเป็นผู้มีข้อวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด และสร้างสิ่งดีงามไว้ในทางพระพุทธศาสนา โดยพระครูบาศรีวิชัยเป็นผู้ที่บำเพ็ญเพียรภาวนาสิกขาวินัยตามรอยของพระบรมศาสดาด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ส่งเสริมให้บุคลิภาพของท่านมีความน่าเลื่อมใสเป็นอย่างมากอันเป็นลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ตนบุญ” และด้วยจริยาวัตรอันเคร่งครัดที่ปรากฏให้บุคคลทั่วไปได้พบเห็นทำให้เกิดความศรัทธา ความเคารพนับถือ และลักษณะของความสันโดษ เคร่งครัดในการรักษาศีลและวินัย ละเว้นสิ่งที่ไม่ควรกระทำเป็นสิ่งแรกที่สามารถสร้างศรัทธาแก่ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวจะต้องยกระดับให้เป็นอารยสถาปัตย์ (Friendly Design) เพื่ออำนวยความสะดวก ปลอดภัย และเท่าเทียมกันของทุกเพศทุกวัย ซึ่งวัดในภาคเหนือตอนบนเต็มไปด้วยความสวยงามทางด้านศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตและประเพณี ที่มีมนต์เสน่ห์ที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การพัฒนาการท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์จะต้องเตรียมพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีภาวะความผิดปกติทางร่างกาย เช่น ผู้สูงวัยและคนพิการ เป็นต้น เพื่อให้การการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรม มีเส้นทางท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวก การเข้าถึงได้ง่ายและเหมาะสมกับอารยสถาปัตย์ รวมถึงการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ มี

คุณค่าและเพิ่มมูลค่าต่อการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจพื้นที่ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์พื้นที่เมืองศิลปะของวัด 9 ศรี: บนเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง และการพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัย จังหวัดลำพูน
3. เพื่อนำเสนอแอปพลิเคชันการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนจำนวน 8 จังหวัด ที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมอันงดงามทั้งที่เป็นศิลปะแบบล้านนาและศิลปะผสมผสานระหว่างศิลปะล้านนากับศิลปะแบบพม่า เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ จังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) การศึกษาบริบทของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 40 แห่ง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยแบ่งตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วยนักท่องเที่ยว ประชาชน และชุมชนที่เดินทางเยี่ยมชมหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 76 รูป/คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์/เจ้าอาวาส พระเถระผู้ใหญ่ วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน 10 รูป 2) กลุ่มพระสงฆ์/เจ้าอาวาส พระเถระผู้ใหญ่ วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ 2 แห่ง 10 รูป 3) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชม 16 คน 4) กลุ่มชุมชนวัดที่พัฒนาเชิงสร้างสรรค์ตามหลักอารยสถาปัตย์ 12 คน และ 5) กลุ่มเครือข่าย/หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ 15 คน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์/เจ้าอาวาส พระเถระผู้ใหญ่ ตัวแทนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดลำปางและลำพูน เพื่อพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นการท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์ 15 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มพระสงฆ์ ชุมชน และภาคีเครือข่ายในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด สิ่งอำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การประชุมย่อยหรือสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัย วัด ชุมชน ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติการ (Action) โดยใช้เทคนิคในการประมวลภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว (VTR) เพื่อประชาสัมพันธ์วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน ความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

การเผยแพร่ในสื่อมีเดียต่างๆ ตลอดจนการสร้างแอปพลิเคชันในการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางสู่พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์จากการศึกษาเชิงเอกสาร รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนในวารสารและหนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ และมีการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อประเมินและวิเคราะห์รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน

ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยใช้พื้นที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบนจำนวน 8 จังหวัด ที่เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรม เพื่อนำมาสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน เพื่อสำรวจแหล่งทรัพยากรที่ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวที่ยกระดับมาตรฐานการเป็นอารยสถาปัตย์

ระยะที่ 3 การกำหนดพื้นที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมโดยแบ่งพื้นที่ในการวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในล้านนา 2) กลุ่มวัดที่พัฒนาตามหลักอารยสถาปัตย์ในพื้นที่จังหวัดลำปางและลำพูน และ 3) กลุ่มเครือข่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ระยะที่ 4 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาสภาพการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองศิลปะสร้างสรรค์ของจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวบนเส้นทางบุญและตามเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนไม่ต่ำกว่า 400 คน กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อเป็นแนวการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้งสองแห่ง ที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรม และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือแบบสอบถามในการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ชุมชน ประชาชนในวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่มีศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิม 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการเก็บข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหารูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย/สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์และประเมินรูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Active Analysis) เป็นการพัฒนาชุดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การสร้าง VTR การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์พื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านระบบ Application เพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปองค์ความรู้รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบนในพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดเวทีชุมชนเพื่อทำการถ่ายทอดความรู้คืนสู่ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการนำเสนอรูปแบบของสื่อเทคโนโลยีในการผลิตชุดการท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ เช่น VTR ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน จากแผนที่จำลองเส้นทางท่องเที่ยวของวัด 9 ศรี และเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัย ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาแผนงานวิจัยเรื่อง“รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน” จากการศึกษาสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ผลการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สำรวจพื้นที่ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบนพบว่า

1) บริบทพื้นที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด 40 แห่ง มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดตามแบบอารยสถาปัตย์ขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ห้องน้ำที่ได้มาตรฐานเหมาะสมสำหรับทุกเพศ ทุกวัย มีจำนวน 27 แห่งที่ไม่ได้มาตรฐาน 13 แห่ง 2) ทางเดิน/ราวจับได้มาตรฐาน 3) ที่จอดรถ มีการแยกพื้นที่สำหรับการจอดรถและเหมาะสมได้มาตรฐาน 16 แห่ง ไม่ได้มาตรฐาน 24 แห่ง 4) อุปกรณ์ช่วยเหลือเบื้องต้นได้มาตรฐาน 9 แห่ง ไม่ได้มาตรฐานจำนวน 31 แห่ง

2) การจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน ผลการสำรวจความเห็นจากแบบสอบถาม 400 คน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นเพศหญิงที่มีช่วงอายุระหว่าง อายุ 19 – 30 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ทำการค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท โดยนักท่องเที่ยวเลือกเดินทางพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัวส่วนตัวเดือนละครั้ง โดยการศึกษาแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และเลือกเดินทางในวันเสาร์-อาทิตย์ด้วยรถยนต์ ขอรับประทานอาหารพื้นเมืองและอาหาร โดยชอบพักค้างคืน/ที่พักโรงแรม และค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งประมาณ 3,001-5,000 บาท โดยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ที่มีต่อวัดท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงสถานที่สำคัญได้ 2) จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวที่พิการหรือผู้สูงอายุ 3) ภายในห้องน้ำมีราวจับในการพยุงตัวที่สะดวกและปลอดภัย 4) ห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยวที่พิการหรือผู้สูงอายุเข้าถึงได้ง่าย 5) ราวจับในแหล่งท่องเที่ยวหลายระดับที่เหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย 6) ป้ายและสัญลักษณ์บอกประเภทสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว 7) ราวจับสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อความปลอดภัย 8) พื้นผิวถนนแหล่งท่องเที่ยวเรียบ ไม่ขรุขระ 9) พื้นที่นั่งพักผ่อนเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่พิการหรือผู้สูงอายุ 10) อุปกรณ์/เทคโนโลยีช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม 11) ภายในสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่พิการหรือผู้สูงอายุ 12) ทางลาดสำหรับนักท่องเที่ยวผู้พิการและผู้สูงอายุ 13) เจ้าหน้าที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย 14) ติดแถบสีเพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการสร้างสรรค์พื้นที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์สามารถแบ่งพื้นที่สร้างสรรค์ตามแบบอารยสถาปัตย์ไว้ 2 อย่าง ดังนี้

1) การจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวดังเดิม พบว่า มีการบริหารจัดการด้านต่างๆ ได้แก่ *ศักยภาพด้านกายภาพ* ควรมีการบริหารลักษณะทางกายภาพให้เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องสุขา ฯลฯ *การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว* จะต้องกำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คุ่มค่า *การมีส่วนร่วมของชุมชน* เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ *การอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมจากภาคีเครือข่าย* ความช่วยเหลือจากภาคีหรือหน่วยงานที่มีความชำนาญด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บูรณะ ปฏิสังขรณ์หรือการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานตามแบบอารยสถาปัตย์และเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความยั่งยืนแก่ชุมชนอย่างแท้จริง

2) กระบวนการจัดการวัดท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีแบ่งออกเป็น 2 แห่ง ดังนี้

2.1) การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญ จากความงดงามแบบพุทธศิลป์กรรมร่วมสมัย ผสมผสานระหว่างความงดงามทางด้านลวดลาย องค์ประกอบศิลป์แบบล้านนากับพม่า มอญ และเกี่ยวพันกับคติ ความเชื่อ ความเป็นมาทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและการสร้างบุญของชาวล้านนาและพม่า โดยมีปัจจัยที่เกิดจาก 1) *ความเชื่อ/ศรัทธา* นักท่องเที่ยวมีความเชื่อและศรัทธาการทำบุญตามหลักบุญ กิริยาวัตถุ 3 ประการ ได้แก่ ทาน คือ การให้ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ทรัพย์สิน ศิล การรักษากาย วาจาและจิตใจให้ตั้งมั่นในสิ่งดีงามที่เป็นคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม และ ปัญญา 2) *ความงดงามทางด้านพุทธศิลป์* ศิลปะที่สะท้อนให้เกิดสุนทรีภาพในจิตใจ แสดงอารมณ์ ความรู้สึก สร้างความประทับใจ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี 3) *การมีส่วนร่วมของชุมชน* การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น พิจารณา ตัดสินใจและร่วมกันปฏิบัติงานของชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมาย 4) *การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย* ภาคีเครือข่ายเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยเหลือ ผลักดันและกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวทั้งทางด้านการบริการ การอำนวยความสะดวกการเดินทาง ความรู้/การเข้าถึง ข้อมูล สารสำคัญต่างๆ 5) *การเข้าถึง/การตอบสนองนักท่องเที่ยว* โดยการเข้าถึงพื้นที่และเส้นทางได้อย่างสะดวก ปลอดภัย

2.2) วัดที่พัฒนาตามหลักอารยสถาปัตย์ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จำนวน 9 วัด ความเคารพและความศรัทธาในครูบาเจ้าศรีวิไชยนักบวชแห่งล้านนา ที่เป็นพระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด ถือหลักปฏิบัติตรงดั่งวัตรและเป็นທີ່เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนในภาคเหนือ ซึ่งปฏิปทาที่พุทธศาสนิกชนได้ประจักษ์แก่สายได้จากการบูรณะ ซ่อมแซม และการพัฒนาโบราณสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองแผ่นดินล้านนาเก่าแก่ทวดโทรมให้อยู่คู่กับชุมชนนั้น และเป็นที่ยอมรับในความเป็นนักบุญอย่างแท้จริงในล้านนา การพัฒนาพุทธสถานตามรอยครูบาเจ้าศรีวิไชยเชิงสร้างสรรค์เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีและศิลปกรรมทั้งงดงามของอาณาจักรล้านนา โดยพื้นที่วัดที่ครูบาเคยได้สร้างและปฏิสังขรณ์ได้สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงจารีตและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อยกย่อง สรรเสริญ และเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทิตาคุณแก่ครูบาเจ้าศรีวิไชย ได้แก่การบำเพ็ญบุญเนื่องวัดคล้ายวันเกิดครูบาเจ้าศรีวิไชย ประเพณีเดียวขึ้นดอย และการสงฆ์น้ำปูชนียสถานของเก่าโบราณที่ท่านเคยได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้แก่พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในครูบาเจ้าศรีวิไชยได้ร่วมบำเพ็ญบุญระลึกถึงบารมีธรรมที่ท่านเคยได้สร้างไว้ และเป็นการส่งเสริมการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งทางด้านความเชื่อ ประเพณีและความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมแบบล้านนา

วัตถุประสงค์ที่ 3 แอพพลิเคชั่นการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ การพัฒนาเครื่องมือเพื่อให้เข้าถึงพื้นที่สร้างสรรค์ตามแบบอารยสถาปัตย์นั้น โดยการพัฒนา Application (Lanna The City of Creative Art) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการให้ข้อมูล ข่าวสาร เส้นทาง และกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่สร้างสรรค์ โดยจะมีการพัฒนาโปรแกรมประมวลผลการทำงานอยู่ 3 อย่าง ได้แก่ 1) การให้ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่สร้างสรรค์ 2) จังหวัด จำนวน 18 แห่ง ที่มีศักยภาพทางด้านกายภาพ การบริหารจัดการและการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว 2) การพัฒนาเส้นทางเพื่อให้เข้าถึงพื้นที่เมืองศิลปะสร้างสรรค์ 2 จังหวัดได้อย่างถูกต้อง ปลอดภัยและรวดเร็ว 3) ลักษณะกิจกรรมในการเข้าสู่พื้นที่เมืองสร้างสรรค์ของจังหวัดลำพูนที่

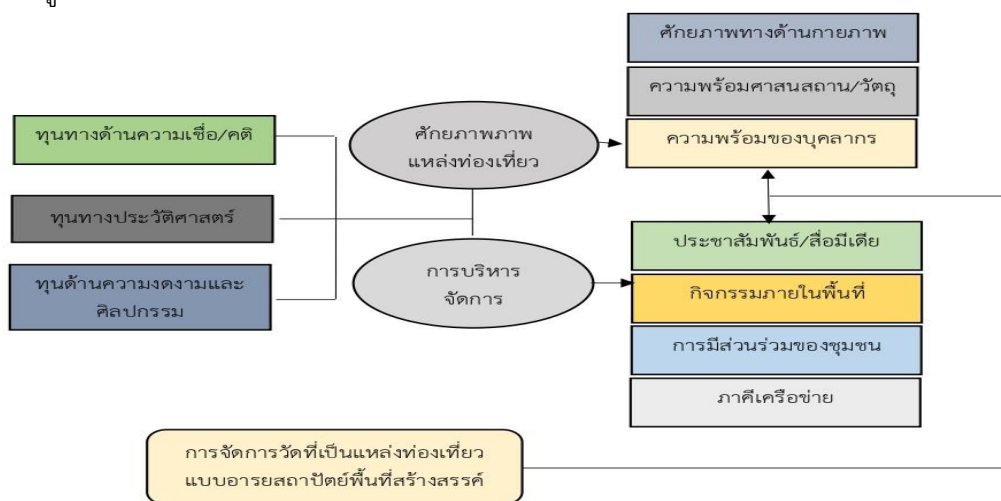
เกิดจากความศรัทธาในบุญบารมีของครูบาเจ้าศรีวิชัยนักรบแห่งล้านนา เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ไปสัมผัสบุญตามจารีตรอยที่ครูบาเจ้าได้บำเพ็ญครั้งยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งโปรแกรมจะมีการประมวลภาพ ประวัติความเป็นมา พิกัดที่ตั้ง เนื้อหา และพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเพื่อให้ข้อมูลการเดินทางที่สะดวกและเข้าถึงได้อย่างง่ายแก่นักท่องเที่ยว ดังแผนภาพด้านล่าง

ภาพที่ 1 โปรแกรมการนำทางเข้าสู่พื้นที่เชิงสร้างสรรค์

องค์ความรู้ใหม่

แผนงานวิจัยเรื่อง “การจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน” พบว่า การบริหารจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีทุนทางสังคมเพื่อดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว 3 ประการ ดังรูปภาพด้านล่าง

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

1. **ทุนทางสังคมเกี่ยวกับความเชื่อ/คติ** การประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และเป็นแบบแผนในการใช้ชีวิตในชุมชน และเชื่อว่าเป็นการสร้างความเป็นสิริมงคล ปัดป้องภัยร้าย และเกื้อหนุนให้ชีวิตประสบแต่สิ่งดีงาม โดยเฉพาะชาวล้านนาที่มีการปลูกฝังให้เกิดการรักษาศีล ทำบุญให้ทาน และภาวนาด้วยปฏิบัติ เช่น การไหว้พระธาตุประจำปีเกิด ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ รวมถึงการบูชาและการเช่าบูชาเครื่องรางของขลัง เทียนสืบทอดและอื่นๆ คติและความเชื่อที่ช่วยส่งเสริมการประพฤติของชุมชน

2. **ทุนทางประวัติศาสตร์** โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีประวัติศาสตร์เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้และสำนึกในบุญคุณบรรพบุรุษที่สร้างไว้ครั้งในโบราณกาล เป็นการรำลึกคุณงามความดีของวีรชนผู้กล้าที่ทำให้เกิดเป็นอารยธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามจนถึงปัจจุบัน เช่น เมืองโบราณ เจดีย์ วัด สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

อนุสาวรีย์ ฯลฯ เช่น “หนานทิพย์ช้าง” วีรชนผู้กอบกู้เมืองเชลียง (นครลำปาง) จากการรุกรานของพม่าที่ตั้งฐานทัพในพื้นที่วัดพระธาตุลำปางหลวงหรือการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุหริภุญชัย วัดจามเทวีตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบวชแห่งล้านนา เป็นต้น

3. ทุนความงามและศิลปกรรม พื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์เต็มเปี่ยมด้วยความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมจากจินตนาการของศิลปินที่บอกเล่าเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึกจนรังสรรค์ผลงาน เช่น งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของช่างแต่ละสกุล เช่น ชุมโฆงวัดพระธาตุลำปางหลวงที่มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบช่างสกุลลำปาง ความงดงามของศิลปกรรมร่วมสมัยแบบพม่าของวัดศรีชุม ที่มีรูปแบบศิลปะแบบพม่าหรือศิลปกรรมที่ผสมผสานระหว่างล้านนากับพม่าของวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ที่มีพระเจดีย์ใหญ่ทรงล้านนา มีมณฑปยอดปราสาทแบบพม่าที่ประดิษฐานอยู่ เป็นต้น

การท่องเที่ยวถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งการสร้างรายได้ การมีส่วนร่วม การยกระดับทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนการเผยแพร่ทางด้านศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ทุนทางสังคมในพื้นที่จะเปรียบพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ควรจะมีการปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถตอบสนองต่อทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะทางด้านกายภาพ และการใช้โปรแกรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงได้อย่างปลอดภัย ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในพื้นที่สร้างสรรค์จะต้องมีการบริหารจัดการอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานจำเป็นจะต้องพัฒนาทางด้านศักยภาพในการดูแลของทุนทางสังคมอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความพร้อมทางด้านกายภาพ การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้น่าชม มีป้ายสัญลักษณ์บอกสถานที่ เรื่องราวและจุดท่องเที่ยวสำคัญให้ชัดเจน 2) ความพร้อมทางด้านศาสนสถาน/ศาสนวัตถุ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับชม 3) ความพร้อมบุคลากร เพื่อช่วยเหลือและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความภูมิใจและประทับใจในพื้นที่

2. การบริหารจัดการ การบริหารจัดการตามแบบอารยสถาปัตย์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานจะต้องมีปัจจัย 4 อย่าง ได้แก่ 1) ประชาสัมพันธ์/สื่อมีเดีย การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น VTR FACEBOOK, TWITTER, LINE, Applicationเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และอินเทอร์เน็ต 2) กิจกรรมภายในพื้นที่ คุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของวัดและชุมชน โดยผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น พิจารณา ตัดสินใจและร่วมบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยว 4) ภาศิเครือข่าย เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และได้มีการนำไปสู่การพัฒนาห้องน้ำ ลานจอดรถ และพื้นที่ภายในวัดในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัย ตลอดจนการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย

การจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ควรมีความพร้อมทางด้านกายภาพต่างๆ โดยการจัดการทางด้านประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำเสนอกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ที่กระตุ้นให้อยากเที่ยว อยากมาและอยากเดินทางในพื้นที่สร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นสร้างความสุขและประทับใจจากการร่วมมือของบุคลากรและภาคีในการช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวกสบายและปลอดภัยแก่ทุกเพศทุกวัยจะเป็นการยกระดับความเป็นอารยสถาปัตย์ได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การศึกษา รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน สามารถอภิปรายผลได้ว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบนส่วนมากพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงจะมีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับห้องน้ำ ราวบันได ที่จอดรถและอุปกรณ์ช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่นักท่องเที่ยว อาทิเช่น วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน วัดห้วยปลากั้ง จังหวัดเชียงราย เป็นต้น โดยการสำรวจจากความเห็นของนักท่องเที่ยวแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มบุคคลที่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ นิยมเดินทางกับครอบครัวด้วยรถส่วนตัว โดยการศึกษาข้อมูลจากเทคโนโลยีสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต โดยเลือกเที่ยววันเสาร์-อาทิตย์ ในวัดนักขัตฤกษ์หรือออกเที่ยวเดือนละครั้ง และชอบอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่นประเภทอาหาร ขนม เครื่องดื่ม และชอบพักแรมที่โรงแรม และใช้จ่ายแต่ละครั้งไม่เกินสามพันบาท ส่วนความสะดวกที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วย เช่น ทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงพื้นที่สำคัญ มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการ/ผู้สูงอายุ ห้องน้ำมีราวจับในการพยุงตัว มีป้ายและสัญลักษณ์บ่งบอกประเภทชัดเจน เป็นต้น ส่วนกระบวนการสร้างสรรค์สามารถแยกได้ 2 แห่ง ได้แก่

1) วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิม วัดถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พึ่งพาทางจิตใจ เป็นพื้นที่สร้างสุขและศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งสอดคล้องกับ Puchthonglang et al. (2018) ที่ศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาจากทุนทางสังคมที่เชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลจากการทำบุญตามวัดและเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่จะช่วยให้ชีวิตมีความสุข ทำให้ต้องพัฒนาทางกายภาพให้แก่นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องสุขา ฯลฯ โดยการกำหนดทิศทางและทำงานเชิงภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างจิตสำนึก ร่วมแรงร่วมใจในการให้ความช่วยเหลือ สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Siriwong, and Sengdaeng (2011) ได้กล่าวว่า การยกความเป็นสากลแก่ทุกเพศทุกวันด้วยการอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือให้เหมาะสม ได้แก่ การมีทางลาด และกว้างเพียงพอสำหรับรถเข็น สิทธิการเข้า เป็นต้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ไม่ผิดจารีตประเพณีท้องถิ่นและประทับใจแก่นักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวจะต้องสร้างรายได้และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวในการสร้างนันทนาการและประสบการณ์ใหม่ และการบริการด้านต่างๆ เช่น การอยู่ การกิน ของฝาก ของที่ระลึก ซึ่งสอดคล้องกับ Sanglimsuwan (2012) ที่ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกจะต้องสร้างรายได้ด้วยการบริการ การจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น และเป็นการขจัดปัญหาการหลงไหลและการโยกย้ายถิ่นฐาน รวมไปถึงการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่า สร้างความภูมิใจ ความหวงแหนและสืบทอดภูมิปัญญาให้แก่อนุชนรุ่นหลัง

2) กระบวนการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญของวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง และวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามรอยครูบาเจ้าศรีวิไชยในจังหวัดลำพูน ซึ่งลักษณะของการจัดการมีลักษณะ ดังนี้

2.1) การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญ ความเชื่อและประวัติศาสตร์ทางสังคม วัฒนธรรมและการสร้างบุญ ทำให้นักท่องเที่ยวเดินเข้ามาแสวงบุญ ขอพร และอธิษฐานให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่ตนเองและครอบครัว โดยการทาน ข้าวของ อาหาร ฯลฯ การรักษาศีล และขัดเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นในสิ่งดีงาม เพื่อให้เกิดปัญญา นอกจากนั้น คุณค่าด้านศิลปกรรมที่สะท้อนให้เกิดความสุขทางอารมณ์จากการได้เห็น สร้างความประทับใจ ความบันเทิงและเรียนรู้ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาตามความเชื่อและความงดงามทางด้านศิลปกรรม โดยการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายที่มีเป้าหมายร่วมกันในการช่วยเหลือ ผลักดันและกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว ปลุกจิตสำนึกชุมชนให้เกิดความรักและความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมจากมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยยึดถือตามหลักการ

ท่องเที่ยว 3A's ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจเพื่อการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยว (Attractions) เส้นทางคมนาคม/ การเข้าถึง (Accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมือง ศิลปะเชิงศิลปะสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน

2.2) วัดที่พัฒนาตามหลักอารยสถาปัตย์ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จากความเลื่อมใสศรัทธาครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบวชแห่งล้านนาที่มีปฏิภาณในการประพฤติปฏิบัติและผู้นำศรัทธาประชาชนในจังหวัดภาคเหนือในการก่อสร้าง ซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์และพัฒนาพุทธสถานที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองที่เก่าแก่และทศโทรม ตลอดจนการทำนุบำรุงรักษาศิลปกรรมที่มีลักษณะอัตลักษณ์แบบล้านนาให้เคียงคู่กับชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าที่รังสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งที่ยั่งยืนให้แก่ผู้คนได้เข้ามาเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Brisuththi (2014) ได้กล่าวว่า การพัฒนาเมืองให้ทันสมัยและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเกิดจากการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมและศิลปวัฒนธรรมในยุคใหม่ที่มีมนตร์เสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสและสร้างสุนทรียภาพในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมของวัดและชุมชน โดยการพัฒนากิจกรรมในการพัฒนาพุทธสถานเชิงสร้างสรรค์เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีและศิลปกรรมที่งดงามของอาณาจักรล้านนา เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของพุทธศาสนิกชนในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งทางด้านความเชื่อ ประเพณีและความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรม เพื่อให้เกิดการจัดการเชิงศาสนาวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์ตามแบบอารยสถาปัตย์ โดยพัฒนาเครื่องมือเพื่อให้เข้าถึงพื้นที่สร้างสรรค์ตามแบบอารยสถาปัตย์ด้วย Application ผ่านระบบโปรแกรม Play store ในชื่อโปรแกรมว่า “Lanna The City Of Art” เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร เส้นทาง และกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่สร้างสรรค์ ลักษณะทางกายภาพที่จัดเตรียมเพื่อรองรับแก่นักเดินทาง เพื่ออำนวยความสะดวกการเดินทางและประเมินพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง รวมถึงการนำเสนอพื้นที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่มีการบริหารจัดการให้ได้มาตรฐานตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบนได้อย่างเหมาะสมแก่ทุกคน

สรุป

การศึกษาแผนงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน” พอสรุปได้ว่า ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดตามแบบอารยสถาปัตย์ตามลักษณะทางกายภาพพื้นฐานวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา และจังหวัดน่าน จำนวน 40 แห่ง จะมีความพร้อมทางด้านกายภาพพื้นฐาน เช่น ราวบันได ห้องน้ำ ที่จอดรถ และเครื่องช่วยเหลือนเบื้องต้น โดยพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงจะมีการเตรียมความพร้อมที่สุด เช่น วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน วัดห้วยปลากั้ง จังหวัดเชียงราย เป็นต้น จากการสำรวจความต้องการจะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ต โดยชอบเลือกวันเสาร์-อาทิตย์เป็นวันเที่ยว และเดินทางมาเป็นครอบครัวด้วยรถยนต์ส่วนตัว แต่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เลือกท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม รวดเร็วและรองรับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย

กระบวนการสร้างสรรค์พื้นที่ตามแบบอารยสถาปัตย์ สามารถแบ่งได้ 2 อย่าง ได้แก่ 1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีความพร้อมทางด้านกายภาพ เช่น ห้องน้ำ เครื่องช่วยเหลือน สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดการพื้นที่ให้เป็นระบบระเบียบและบุคลากรในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ฯลฯ การมีส่วนร่วมของชุมชน ให้องค์กร ภาคี ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการ ฯลฯ การอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาและช่วยในการอนุรักษ์คุณค่าให้คงอยู่

กับชุมชน 2) การจัดการพื้นที่สร้างสรรค์ 2 แห่ง ได้แก่ 2.1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญของวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง ที่เกิดจากปัจจัยทางด้านความเชื่อ/ศรัทธาพื้นฐานของชาวล้านนา และนักท่องเที่ยว ความงดงามทางด้านพุทธศิลป์ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบล้านนาและศิลปะแบบพม่า ฯลฯ การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสได้มีส่วนร่วมในการจัดการและการส่งเสริมการท่องเที่ยว ฯลฯ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาขับเคลื่อน ช่วยเหลือและส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ฯลฯ และการเข้าถึง/การตอบสนองนักท่องเที่ยว พื้นที่ต้องสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงได้ง่าย ฯลฯ 2.2) การพัฒนาวัด 9 ครูปาสร้าง การพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัดท่องเที่ยวตามรอยครูบาเจ้าศรีวิชัยที่เกิดจากแรงศรัทธาในบุญบารมีของครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงจารีตและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อยกย่องสรรเสริญ และเป็นการแสดงกตัญญูทศเวทิตาคุณแก่ครูบาศรีวิชัย เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอเส้นทางในการเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวผ่านช่องทาง Application (Lanna The City of Creative Art) ซึ่งสามารถดาวน์โหลดได้ที่ Google Play store เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร เส้นทาง กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างถูกต้องปลอดภัยและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการร่วมมือกับภาคีวิสาหกิจท้องถิ่น/วิสาหกิจชุมชนในการกระตุ้นชุมชนและส่วนงานให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายมัคคุเทศก์ชุมชนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนจัดสรรงบประมาณและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เมืองศิลปะที่เปิดเวทีและโอกาสให้แก่นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ร่วมกับเจ้าของท้องถิ่น

1.2 การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนท้องถิ่น เพื่อสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การผลิตสินค้า การละเล่น การแสดง และการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมในชุมชน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นหรือใกล้เคียง เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาศึกษาและเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวก เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่ได้ประสบการณ์และความจำอันทรงคุณค่า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวมาตรฐานตามแบบอารยสถาปัตย์ เพื่อให้เกิดวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.2 ควรมีการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนในการสร้างสรรค์และอำนวยความสะดวกที่ตรงตามความต้องการนักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างกลุ่มองค์กรเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดในท้องถิ่นตามภูมิปัญญา ซึ่งจะทำให้เกิดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อันแท้จริงและเป็นการขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

References

- Brisuththi, C. (2014). *To Study the City Building (Machizukuri) with Contemporary Art within Kanazawa City, Ishikawa Prefecture*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Kaewthep, K. (1997). *Community Organizations: Mechanism for Solving Problems and Social Development*. Bangkok: Plans publishing Printing.
- Mayer, T. (2007). *The Future of Social Democracy*. (Sombat Benjasirimongkol, Transtrator). Bangkok: S.B. Consulting Print.
- Provincial Integrated Executive Committee. (2015). *Chiang Mai Province 4 Years Development Plan (2015– 2018)*. Chiang Mai: Chiang Mai Province.
- Puchthonglang, P. et al. (2018). Religious Tourism Development Guidelines for Auspicious-Name Temples in Muang District, Chiang Mai Province. *Journal of Language, Religion and Culture*, 7(1), 212-242.
- Sanglimsuwan, K., & Sanglimsuwan, S. (2012). Sustainable Cultural Heritage Tourism. *Executive Journal*, 32(4), 139-146.
- Siriwong, P., & Sengdaeng, P. (2011). The Traveling of Physically Disabled in Thailand. *Veridian E-Journal*, SU 4 (2), 221-228.
- Tangsomchai, C., & Kanklin, P. (2011). *Situation and Base of Tourist Business in the Upper North Region*. (Research Report). Chiang Mai: Business Warning Center: BWC Faculty of Business Administration Chiang Mai University.

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2*

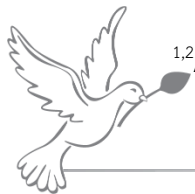
Strategies for Managing Local Health Security Funds in Regional Health 2

¹กิตติคุณ ยศบันเทิง, ²ทวนทอง ชาวกีรติพงศ์ และ ³กิตติพัทธ์ เอี่ยมมรอต

¹Kittikoon Yotbuntherngsin, ²Tuanthong Chaowakeeratiphongand and Kittiphat lemrod

^{1,2}สาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

³สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก

^{1,2}Administration and Development Strategy, Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand.

³Tak Provincial Health Office, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Buntherngsin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 2.พัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 และ 3.ประเมินกลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นใน เขตสุขภาพที่ 2 เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา ประชากร คือ ผู้บริหารและสมาชิกกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 214 คน เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบการสัมภาษณ์ จำนวน 12 คน การสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน และแบบการประเมินกลยุทธ์ จำนวน 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1. กองทุนมีสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า เน้นการบริหารตามแผนงบประมาณ มีปัญหา พบว่า กระบวนการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์หรือแผนที่สุขภาพชุมชนยุ่งยากซับซ้อนขาดการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กองทุนฯ มีอิสระในการกำหนดการพัฒนาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า มี 9 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) พัฒนาคณะกรรมการให้มีศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการ 3) พัฒนาระบบสารสนเทศทางสุขภาพ 4) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำแผนตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของกองทุนฯ 5) ส่งเสริมความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการดำเนินงาน 6) พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย 7) ส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง 8) พัฒนาระบบกลไกการควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ 9) ส่งเสริมการนำผลการประเมิน ไปใช้การพัฒนาในทุกระดับ 3. ผลประเมินกลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นใน เขตสุขภาพที่ พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์; กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น; เขตสุขภาพที่ 2

Abstract

The objectives of this research were 1) to explore conditions, problems, and factors related to local health security funds administration in regional health 2; 2) to develop strategies for managing the local health security funds in regional health 2; and 3) to evaluate the management strategies for local health security funds in regional health 2. The study employed research and development approach. The population consisted of executives and members of the local health security funds in regional health 2. The sample group included 214 persons. The research instruments were a questionnaire, an interview form with 12 persons, focus group discussion with 10 persons, and strategy assessment form with 18 persons. The obtained data were analysed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

From the study, the following results are found: 1) From exploring conditions, problems, and factors related to local health security funds administration in regional health 2, it is discovered that the management is built on the budget plan. While the problems involve the creation of a strategic map or a community health map that is complicated and lacks participation. Related factors include the funds' ability to develop in order to meet the objectives; 2) There are nine strategies for managing the local health security funds in regional health 2, which are (1) Increasing the effectiveness and potential of the committee, (2) Strengthening the committee, (3) Developing a health information system, (4) Increasing the efficiency of making plans based on fund standards and indicators, (5) Improving knowledge and comprehension of people's roles in operations, (6) Creating a public relations model that encompasses all target audiences, (7) Promoting the roles of the public sector in health care on their own, (8) Creating a system for controlling, regulating, monitoring, and evaluating efficiency, and (9) Promoting the use of evaluation results for development at all levels; and 3) The management strategies for local health security funds administration in regional health 2 are found to be of propriety, feasibility, and acceptance at the highest level.

Keywords: Strategy; Local Health Security Funds; Regional Health 2

บทนำ

กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นหรือเรียกชื่อย่อว่า “กองทุนหลักประกันสุขภาพ อปท.” ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ที่มุ่งหวังในการตอบสนองความต้องการในด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นหากท้องถิ่นและชุมชนมีความตระหนักและมีบทบาทร่วมในการจัดการปัญหาสุขภาพของชุมชนมากขึ้น ด้วยการสร้างเสริมสุขภาพ (Health Promotion) ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่น้อยกว่าการรักษาพยาบาล โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดความเสี่ยงด้านสุขภาพ เป็น “มิติทางสังคมเพื่อสุขภาพ” (Social determinate of health) โดยกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นนั้น สามารถจ่ายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเป็นค่าใช้จ่ายตามแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่คณะกรรมการได้อนุมัติ (National Health Security Office, Thailand, 2018)

เขตสุขภาพที่ 2 ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ ตาก และสุโขทัย มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 466 ท้องถิ่น เข้าร่วมกองทุนฯ ทั้งสิ้น 464 กองทุนฯ คิดเป็นร้อยละ 99.79 มีสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 2 พิษณุโลก ที่ทำหน้าที่ควบคุมกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งมีผลการดำเนินงานตามเกณฑ์การประเมินการบริหารกองทุนฯ ประจำปี 2563 พบว่า มีกองทุนฯ ที่ไม่ผ่านการประเมินและมีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำ 287 กองทุนฯ คิดเป็น 61.85 % อีกทั้งมียอดเงินกองทุนฯ คงค้างมิได้นำไปสนับสนุนกิจกรรมทางสุขภาพ ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนฯ สูงถึง 318,360,573.90 บาท โดยถูกนำไปใช้จ่ายเพียง 32.43% (National Health Security Office, Thailand, 2020) การดำเนินงานกองทุนฯ ที่ผ่านมายังพบปัญหาในการบริหารจัดการ ทั้งการวางแผนสุขภาพหรือแผนยุทธศาสตร์ ความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการต่อการบริหารกองทุนฯ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมกองทุนฯ การติดตามประเมินผล ฯลฯ

การบริหารกองทุนฯ ให้ประสบผลความสำเร็จนั้น แนวคิดหรือวิธีการในการบริหารแบบเดิม ไม่สามารถนำไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จได้ดังในอดีต ด้วยสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การบริหารสมัยใหม่เน้นว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญต่อการบริหารงานที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กลยุทธ์ในการบริหารที่ดีจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและตั้งรับกับผลกระทบ ดังนั้นการพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการกองทุนฯ ที่ดี จึงมีความสำคัญต่อการจัดการเพื่อนำไปสู่การขจัดปัญหาและประสบผลความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 เพื่อให้ผู้บริหาร หรือผู้รับผิดชอบ กลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการบริหารงานกองทุนฯ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการก่อตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพ อันจะส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ก้าวไปสู่การมีสุขภาพที่ดี ด้วยการพึ่งพาตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย จำแนกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนฯ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อยดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนฯ โดยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหารกองทุนฯ ในเขตสุขภาพที่ 2 หรือผู้รับผิดชอบงานกองทุนฯ ในเขตสุขภาพที่ 2 จำนวน 214 คน

1.2 ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนฯ โดยการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล คัดสรรบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์และรอบรู้ในสภาพ ปัญหา และปัจจัยในการบริหารกองทุนฯ จำนวน 12 คน ในเขตสุขภาพที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนฯ โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนย่อย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนฯ ที่ประสบผลความสำเร็จ (Best Practices) โดยศึกษา จากเอกสารคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการกองทุนฯ แบบ ประเมินความพึงพอใจ รายงานสรุปผลการดำเนินงาน จากกองทุนฯ ในเขตสุขภาพที่ 2 ที่ประสบผลสำเร็จใน การบริหารจัดการ จำนวน 5 กองทุนฯ

2.2 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนฯ ที่ประสบผลความสำเร็จ โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ ข้อมูลประกอบด้วยประธานหรือเลขาธิการหรือผู้ช่วยเลขาธิการหรือคณะกรรมการหรือที่ปรึกษากองทุนฯ ที่ ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการกองทุนฯ โดยมีการดำเนินงานต่อเนื่องตั้งแต่ ปี 2560 จนถึงปัจจุบัน และมีผลการประเมินกองทุนฯ อยู่ในเกณฑ์ A+ (มีคะแนนการประเมิน ตั้งแต่ 90–100 คะแนน) ในเขตสุขภาพ ที่ 2 จำนวน 5 คน

2.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการบริหารกองทุนฯ โดยการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาระบบสุขภาพ ผู้รับชอ้งงานกองทุนฯ ในระดับอำเภอ/ระดับจังหวัดและเขตสุขภาพที่ 2 ผู้แทน จากภาคประชาสังคมและคณะกรรมการกองทุนฯ จำนวน 12 คน

2.4 การยกร่างกลยุทธ์การบริหารกองทุนฯ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนากลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ ผู้รับผิดชอบงานยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนฯ ผู้เชี่ยวชาญด้านการ พัฒนาระบบสุขภาพ ผู้รับผิดชอบงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ ในระดับจังหวัด ทีมสนับสนุนการให้ คำปรึกษากองทุนฯ (โค้ชชิ่ง) จำนวน 12 คน

2.5 การตรวจสอบร่างกลยุทธ์การบริหารกองทุนฯ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์และการบริหารและผู้เชี่ยวชาญทางด้านระบบ สุขภาพและการพัฒนากองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารกองทุนฯ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการ พัฒนากลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านระบบสุขภาพและการพัฒนากองทุนหลักประกันสุขภาพ ท้องถิ่น จำนวน 18 คน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพ ท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า 1) สภาพการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า 1) กองทุนฯ มีการจัดทำแผนงานคิดเป็นร้อยละ 98.60 2) มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานกองทุนฯ คิดเป็นร้อยละ 86.92 3) มีการชักจูงหน่วยงาน องค์กรและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 83.13 และ 4) มีกระบวนการในการควบคุม กำกับ และติดตามการดำเนินงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ คิดเป็นร้อย ละ 75.70 2) ปัญหาการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า กระบวนการใน การจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์หรือ แผนสุขภาพชุมชน มีความยุ่งยาก ซับซ้อน ขาดการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานต่างๆ ของกองทุนฯ ผู้บริหารขาดการกระตุ้นจูงใจคณะกรรมการในการดำเนินงานกองทุนฯ ไม่ สามารถตรวจสอบระบบความโปร่งใสในการดำเนินงานกองทุนฯ ได้ ขาดการกำกับดูแลการดำเนินงานตาม

แผนงานโครงการหรือแผนกิจกรรม รวมทั้งขาดแนวทางในการกำกับดูแลและติดตามประเมินผลอย่างชัดเจน และ 3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า ดังตารางนี้

Table 1 Internal factors related to the management of the local health security funds in Regional Health 2

ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร กองทุนฯ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านโครงสร้าง	3.10	0.78	ปานกลาง
2. ด้านระบบบริการ	2.91	0.78	ปานกลาง
3. ด้านบุคลากร	2.97	0.72	ปานกลาง
4. ด้านการเงิน	2.99	0.74	ปานกลาง
5. ด้านวัสดุอุปกรณ์	3.06	0.91	ปานกลาง
6. ด้านบริหารจัดการ	3.05	0.77	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนฯ แบ่งเป็นจุดแข็งและจุดอ่อนได้ดังนี้

ด้านโครงสร้าง ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง พบว่า โครงสร้างคณะกรรมการถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้มีความหลากหลายของสาขาวิชาชีพเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน พบว่า กระบวนการคัดสรรคณะกรรมการและอนุกรรมการที่ยังไม่ถูกต้องและเป็นไปตามเงื่อนไข

ด้านระบบบริการ ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง พบว่า กองทุนฯ เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงด้วยการเสนอโครงการด้านสุขภาพ ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน พบว่า กองทุนฯ ขาดการประชาสัมพันธ์และขาดช่องทางในการติดต่อประสานงาน

ด้านบุคลากร ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง พบว่า คณะกรรมการและอนุกรรมการกองทุนฯ มีจำนวนเพียงพอต่อการดำเนินงาน ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนพบว่า คณะกรรมการและอนุกรรมการกองทุนฯ ขาดความรู้ ทักษะความสามารถในการบริหาร ขาดการพัฒนาศักยภาพฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้

ด้านการเงิน ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง พบว่า งบประมาณเพียงพอต่อการบริหารและแก้ไขปัญหาสุขภาพในพื้นที่ ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน พบว่า ขาดความคล่องตัว มีความซับซ้อนในการบริหารการเงิน

ด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง พบว่า กองทุนฯ เปิดโอกาสในการจัดซื้อ จัดหาเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ตามสภาพและความเหมาะสม ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน พบว่า มีข้อจำกัดของวงเงินตามสัดส่วนของงบประมาณ

ด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง พบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ กำหนดทิศทางในการดำเนินงานได้อย่างอิสระ มีสิทธิ ความเท่าเทียมในการบริหารจัดการ ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน พบว่า ขาดการมอบนโยบายที่มุ่งเน้นการสร้างหลักประกันสุขภาพให้กับประชาชนในพื้นที่และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

Table 2 External factors related to the management of the local health security funds in Regional Health 2

ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร กองทุนฯ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านสังคมวัฒนธรรม	2.76	0.86	ปานกลาง
2. ด้านเทคโนโลยี	3.20	0.90	ปานกลาง
3. ด้านเศรษฐกิจ	3.19	0.95	ปานกลาง
4. ด้านการเมืองและกฎหมาย	3.10	0.89	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่าปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนฯ แบ่งเป็น โอกาส และ อุปสรรค ดังนี้

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยที่เป็นโอกาส พบว่า ลักษณะทางสังคมมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เอื้อให้เกิดการเข้าถึงกองทุนฯ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค พบว่า ประชาชนขาดค่านิยมและความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองและขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเจตนารมณ์ของกองทุนฯ

ด้านเทคโนโลยี ปัจจัยที่เป็นโอกาส พบว่า เทคโนโลยีในยุคปัจจุบันมีความทันสมัยสามารถช่วยในการบริหารกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้น ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค พบว่า เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าล้ำสมัย ยากต่อการเรียนรู้และก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

ด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยที่เป็นโอกาส พบว่า รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้มีงบประมาณในการบริหารกองทุนฯ ที่มากขึ้น ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค พบว่า สถานะและสภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี ส่งผลต่อการสนับสนุนงบประมาณสมทบเพิ่มเติมจาก ท้องถิ่น ภาคประชาชน หน่วยงานและองค์กรอื่นๆ มายังกองทุนฯ

ด้านการเมืองและกฎหมาย ปัจจัยที่เป็นโอกาส พบว่า มีนโยบาย ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติมุ่งเน้นการสร้างสุขภาพที่ดีด้วยการมีส่วนร่วมของพื้นที่ เป็นแนวทางในการดำเนินงานของกองทุนฯ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค พบว่า ระเบียบ ข้อบังคับ มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เกิดความยุ่งยาก สับสนในการนำไปใช้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า ได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการบริหารกองทุนฯ ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการบริหารกองทุนฯ จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารกองทุนฯ ในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า มีประเด็นกลยุทธ์ 1.การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนฯ อย่างมีประสิทธิภาพ 2. การพัฒนาการจัดทำแผนการบริหารกองทุนฯ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 3.การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานกองทุนฯ และ 4.การพัฒนาการประเมินผลการบริหารกองทุนฯ สู่การบริหารจัดการที่ยั่งยืน สำหรับประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 มี 2 กลยุทธ์ 1.พัฒนาคณะกรรมการกองทุนฯ ให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุนฯ อย่างมีประสิทธิภาพ และ 2.เสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนฯ ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 มี 2 กลยุทธ์ 3.พัฒนาระบบสารสนเทศทางสุขภาพเพื่อการบริหารจัดการกองทุนฯ ที่มีประสิทธิภาพ และ 4.เพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำแผนการบริหารกองทุนฯ ให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของกองทุนฯ ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 มี 3 กลยุทธ์ 5.ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการดำเนินงานกองทุนฯ 6. พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม 7.ส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง และประเด็นกลยุทธ์ที่ 4 มี 2 กลยุทธ์ 8.พัฒนาระบบกลไกการควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลการบริหารกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพและ 9.ส่งเสริมการนำผลการประเมินการบริหารกองทุนฯ ไปใช้ในการพัฒนาในทุกระดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการประเมินความสอดคล้องของกลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 พบว่า

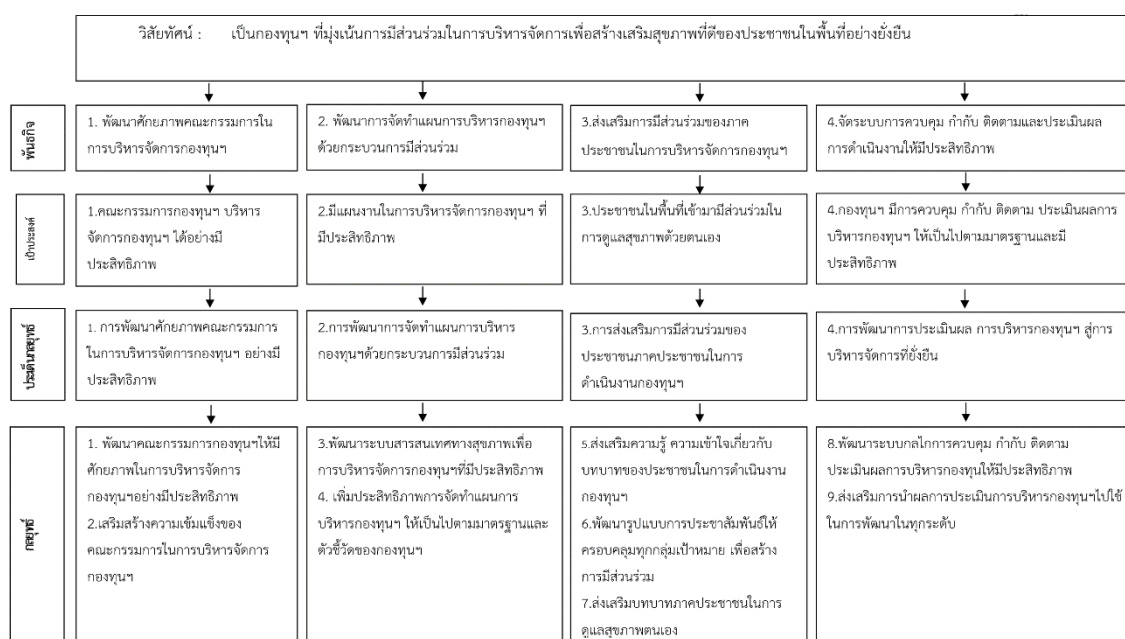
Table 3 Assessment of Consistency to the Management Strategies of the local health security funds in Regional Health 2

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และประเด็นกลยุทธ์มีความสอดคล้องกัน	4.47	0.51	มาก
2. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์	4.29	0.69	มาก
3. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับพันธกิจ	4.35	0.49	มาก
4. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์	4.41	0.51	มาก
5. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับประเด็นกลยุทธ์	4.35	0.61	มาก
6. ตัวชี้วัดมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์	4.35	0.49	มาก
7. มาตรการมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดและกลยุทธ์	4.29	0.69	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และประเด็นกลยุทธ์มีความสอดคล้องกันมาก ส่วนรายการอื่นๆ มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การประเมินสามารถสรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกัน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพ ที่ 2” ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ภายใต้การดำเนินการศึกษาแนวทางการบริหารกองทุนฯ ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการบริหารกองทุนฯ จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารกองทุนฯ ในเขตสุขภาพที่ 2 ซึ่งมีแผนภาพและรายละเอียดดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพ ที่ 2 ต้องมีการบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมในหลายๆ ด้านโดยเฉพาะการยกระดับสมรรถนะและศักยภาพของกิจกรรมให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนฯ อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาคุณสมบัติของคณะกรรมการ เช่น การศึกษาอย่างต่อเนื่องในสถาบันการศึกษาด้านการบริหารกิจการองค์กรหรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น อีกทั้งการจัดโครงการอบรมศักยภาพการบริหารจัดการกองทุนอย่างต่อเนื่องแต่ละรอบปีให้มีความเคลื่อนไหวทางศักยภาพของนักบริหารให้มากขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำคณะกรรมการไปศึกษาดูงานของกองทุนต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่อื่นๆ

2. การพัฒนาการจัดทำแผนการบริหารกองทุนฯ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม อันเป็นกระบวนการตามปกติของหลักธรรมาภิบาลที่สมาชิกกองทุนต้องร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างรอบด้านเพื่อลดช่องว่างระหว่างผู้บริหาร คณะกรรมการกับสมาชิกกองทุนและประชาชนได้มากขึ้น

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานกองทุนฯ ให้มีโอกาเข้ามาเติมเต็มของปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการหรือผู้มีส่วนได้เสียของกองทุนในรูปแบบมีส่วนร่วมในรับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งอันนำไปสู่ภาพของการมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์

4. การพัฒนาการประเมินผลการบริหารกองทุนฯ สู่การบริหารจัดการที่ยั่งยืน ผ่านคณะกรรมการมีหน้าที่ในการรายงานผลการดำเนินการ พร้อมทั้งนำเสนอผลลัพธ์ที่ทุกคนได้รับประโยชน์ แต่ทั้งนี้ผู้มีส่วนร่วมได้เสียก็ควรเข้ามาตรวจสอบและประเมินผลในการบริหารจัดการได้ด้วย รวมทั้งประชาชนและสมาชิกกองทุนยังสามารถเข้าประเมินผลในแต่ละรอบได้

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ด้านการวางแผน กองทุนฯ มีการจัดทำแผนโดยเน้นแผนงานกิจกรรมและแผนงานโครงการ ด้านการจัดองค์การ มีการกำหนดโครงสร้าง แต่งตั้งคณะกรรมการออกคำสั่งแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและจัดการประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง ด้านการควบคุม มีการกำหนดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้โดยมอบหมายบทบาทหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการในการควบคุมกำกับติดตาม แผนงานโครงการในการบริหารกองทุนให้เป็นไปตามกำหนด อย่างต่อเนื่องและมีระบบการรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยเน้นจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานผลการดำเนินงานของกองทุนฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กองทุนฯ ใช้หลักการบริหารงานตามบทบาท ระเบียบ ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินงาน ตามหลักเกณฑ์ของคู่มือปฏิบัติงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (National Health Security Office, Thailand, 2018) ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนการทำงาน รวมถึงถึงการกำหนดกรอบโครงสร้างของการจัดสรรคณะกรรมการและการออกคำสั่งแต่งตั้งต่างๆ การรายงานผลสถานะทางการเงินและการดำเนินงานของกองทุนฯ ตามระเบียบของสำนักงานหลักประกันสุขภาพ สำหรับด้านการนำ มีการเชิญชวนหน่วยงานองค์กรและภาคประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม กระตุ้นบทบาท ประสานงานคณะกรรมการ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจในการบริหารและดำเนินงานกองทุนฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการนำในการบริหารกองทุนฯ เป็นอำนาจของประธานกองทุนฯ ซึ่งเป็นผู้ที่จะคอยนำบทบาทต่างๆ ของคณะกรรมการ ให้อยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ ดูแล และดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไพรินทร์ เณธิบุตร (Natiboot, 2020) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหาร

จัดการภายในกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น ตามแนวคิด 7S ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารกองทุนฯ ให้ความสำคัญในการทำงานเป็นทีม เจ้าหน้าที่กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการผลักดันให้กองทุนฯ บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย และ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อความสำเร็จของกองทุนฯ อีกทั้งปัญหาการบริหารงานกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 ในภาพรวมพบว่า ขาดการจัดทำแผนสุขภาพในระยะยาว ขาดการประชาสัมพันธ์ การกระตุ้น การติดต่อสื่อสารและการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการกองทุนฯ ขาดความรู้ทักษะในการบริหารจัดการกองทุนฯ ขาดผู้รับผิดชอบงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุวิมล ปานะชา (Panacha, 2019) พบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณ และไม่มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของกองทุนฯ ส่วนด้านการบริหารแผนงาน/โครงการ พบว่ากระบวนการจัดทำแผนขาดการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในชุมชน และกิจกรรมการสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อบทบาทภารกิจ และผลการดำเนินงานของกองทุนแก่ผู้เกี่ยวข้องหรือประชาชนในชุมชนยังมีน้อย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพที่ 2 ในภาพรวมพบว่า ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง คือ มีสหวิชาชีพเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จำนวนคณะกรรมการมีเพียงพอ มีการจัดสรรงบประมาณตามสัดส่วนของพื้นที่ มีอิสระในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ สามารถกำหนดทิศทางการบริหารด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการดังกล่าวนั้นถูกดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนฯ ตามคู่มือการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น (National Health Security Office, Thailand, 2018) ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดโครงสร้างการบริหาร รูปแบบการบริหารจัดการ การบริหารงบประมาณและการรายงานผลการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานกองทุนฯ คณะกรรมการขาดความรู้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์หรือแผนสุขภาพระยะยาว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ คณะกรรมการกองทุนขาดการพัฒนาศักยภาพ ในการให้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการบริหารจัดการกองทุนฯ จึงทำให้กระบวนการในการดำเนินงานในส่วนอื่นๆ เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จรัสทิพย์ ดังกิจเจริญ บุษกร สุขแสน และธนกฤต ทูริสุทธิ์ (Dangkitcharoen, Suksan, and Thurisut, 2019) ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบข้อบังคับของกองทุนฯ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการดำเนินงาน ไม่มีการประชุมการวางแผน การดำเนินงานหรือจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานประจำของกองทุนหลักประกันสุขภาพ ขาดการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานต่างๆ ของกองทุนฯ ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาส คือ เทคโนโลยีในยุคปัจจุบันมีความทันสมัย ช่วยในการบริหารกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันสามารถช่วยในการดำเนินงาน ทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะช่วยให้การบริหารกองทุนสามารถดำเนินการได้เป็นระบบและมีความรวดเร็วทันต่อความต้องการได้มากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มนฤดี อุดมตัน (Udomdun, 2019) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางการบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากปัจจัยพื้นฐานที่ประกอบด้วย 1) ด้านบุคคล 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ 4) ด้านวิธีการจัดการแล้วนั้น ยังมีปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ให้บรรลุเป้าหมาย และประสบผลสำเร็จ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนฯ บางข้อไม่ชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เกิดความสับสน

ในการนำไปใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ระเบียบข้อบังคับบางตัวยังมีบทสรุปที่ไม่ชัดเจน ทั้งในเรื่องของการบริหารการเงิน ขั้นตอนและการปฏิบัติในการเบิกจ่ายงบประมาณ การอ้างอิงระเบียบของหน่วยงานที่ใช้ระเบียบที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดข้อขัดแย้งและทำให้หน่วยงานต่างๆ ไม่กล้าเข้ามาขอรับการสนับสนุน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จักรกฤษณ เวทยจรัส (Vetcharus, 2022) ทำการศึกษาเรื่อง ต้นแบบการขับเคลื่อนกองทุนหลักประกันสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ระเบียบข้อบังคับและขั้นตอนในการเบิกจ่ายเงินงบประมาณของกองทุนฯ ประกอบด้วยหลายขั้นตอน ไม่มีความคล่องตัว และคณะกรรมการส่วนหนึ่งไม่ทราบขั้นตอนในการเบิกจ่ายงบประมาณ ส่งผลให้ไม่มีความมั่นใจในการตัดสินใจใช้จ่ายงบประมาณ ทำให้มีงบประมาณคงเหลือประจำปีในสัดส่วนที่สูงขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มี 9 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการกองทุนฯ ให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์นี้ มีความสำคัญเพราะ หากคณะกรรมการได้รับการพัฒนาศักยภาพในการบริหาร จะช่วยให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารงานที่ตรงกับบทบาทหน้าที่ มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานกองทุนและมีความต่อเนื่องในการพัฒนา เกิดกระบวนการบริหารจัดการ ที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของประนอม จิตต์ทงศักดิ์ (Jittanongsak, 2021) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการดำเนินงานของกองทุนฯ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนฯ แรงสนับสนุนทางสังคมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนฯ การรับรู้ประโยชน์ โดยเฉพาะการให้คณะกรรมการกองทุนฯ ได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนฯ ในการพัฒนากองทุนฯ จะต้องสนับสนุนให้กรรมการเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกองทุนฯ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ โดยเฉพาะผู้บริหารของท้องถิ่น เช่น การศึกษาดูงาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นต้น เพื่อให้เกิดการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนฯ

กลยุทธ์ที่ 2 เสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนฯ กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการต้องอาศัยความร่วมมือในการบริหารจัดการ หากคณะกรรมการ ได้รับการเชิดชูเกียรติ การกระตุ้น สร้างแรงจูงใจที่ดี จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่ดี มีความตระหนัก ใส่ใจในการทำงานกองทุนฯตามไปด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิสุทธิ บุญยะโสภิต (Boonyasopit, 2020) พบว่า ส่งเสริมให้มีการคิดค้นนวัตกรรมด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความเคารพต่อสถานที่สำคัญในพื้นที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้กรรมการมีความรักและเสียสละ และมีการสร้างความสมัคคีกลมเกลียวกันทำงานเป็นทีม

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศทางสุขภาพเพื่อการบริหารจัดการกองทุนฯที่มีประสิทธิภาพ กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ การนำเอาข้อมูลมาใช้ในการวางแผนบริหาร และการจัดทำแผนสุขภาพหรือแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ จะช่วยสามารถทำให้กองทุนฯ มีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการมีส่วนร่วมในการเข้ามาบริหารจัดการกองทุนฯ และเชื่อมโยงระบบการทำงานจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ร่วมกันบูรณาการ เพื่อสร้างเป้าหมายทางสุขภาพร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อิบรอฮิม สารีมาแซ (Sareemasae, 2018) พบว่า การจัดทำแผนงานที่เป็นรูปธรรมส่งผลให้กองทุนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ ดังนั้นกองทุนฯ ควรมีการการจัดทำแผนสุขภาพและข้อมูลบริการสุขภาพของกองทุนฯ ควรทำความเข้าใจและมอบหมายให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่อยู่ในพื้นที่เป็นผู้ประสานงานหลักกับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำแผนการบริหารกองทุนฯ ให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของกองทุนฯ กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ คณะกรรมการกองทุนฯ สามารถใช้แผนในการบริหารเหล่านี้ เป็นกรอบในการดำเนินงาน เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะสอดคล้องและตรงกับความต้องการของพื้นที่ และเป็น

แผนงานฯ ที่ต้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวิมล ปานะชา (Panacha, 2019) พบว่า ควรพัฒนาความสามารถให้แก่คณะกรรมการกองทุนฯ องค์กร ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยอบรมให้ความรู้ ในเรื่อง 1) ระเบียบการบริหารจัดการงบประมาณของกองทุนฯ 2) การใช้แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ในการจัดทำแผนงาน/โครงการ 3) จัดเวทีเพื่อฝึกทักษะการวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพของชุมชน และ 4) การฝึกการนำข้อมูลพื้นฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์เพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา บริบท และความต้องการของประชาชนในพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการดำเนินงานกองทุนฯ กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ การแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการคิด วิเคราะห์ วางแผนในการบริหารจัดการและรวมถึงการร่วมควบคุมและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนฯ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จริยา โคจรนา (Kojonna, 2020) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงบทบาทหน้าที่และประโยชน์ของกองทุนฯ รวมทั้งสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้นและควรพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการให้แก่คณะกรรมการกองทุนฯ

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม กลยุทธ์นี้ มีความสำคัญเพราะ กระบวนการในการประชาสัมพันธ์ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการเชิญชวน เผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสาร สารสำคัญต่างๆ ให้แก่บุคคล กลุ่ม องค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดการรับรู้ สร้างความเข้าใจที่ตรงกันทั้งภายในกองทุนและนอกกองทุนฯ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธิพงษ์ ภาคทอง (Phakthong ,2020) พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ควรสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนโดยสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมน่าสนใจเข้าใจง่าย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจเข้าถึงสิทธิประโยชน์ของหลักประกันสุขภาพ

กลยุทธ์ที่ 7 ส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ เป็นกระบวนการที่ช่วยในการสร้างการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ทางสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนดไว้ สร้างวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ค่านิยมและความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง สร้างความรู้ ความเข้าใจ ในเจตนารมณ์ของกองทุนฯ สอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ของคู่มือปฏิบัติงานกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (National Health Security Office, Thailand, 2018) ที่กล่าวว่า กองทุนฯ มีวัตถุประสงค์สนับสนุนการจัดบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการ หรือสถานบริการ หรือหน่วยงานสาธารณสุข หรือหน่วยงานอื่น หรือสนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มหรือองค์กรประชาชนดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มแม่และเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยง และกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่อยู่ในพื้นที่ สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมตามความพร้อมความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นให้กองทุนฯ เป็นฐานในการดูแลสุขภาพให้กับชุมชน และเป็นทุนหนุนเสริมสร้างประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 8 พัฒนาระบบกลไกการควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลการบริหารกองทุนฯ ให้มีประสิทธิภาพ กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกองทุนฯ อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้การกระบวนการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ มีความโปร่งใสในการดำเนินงานกองทุนฯ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศุภณัฐ แคมศรีรัตน์ (Chamsrirat, 2019) พบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ บริหารกองทุนฯ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยการติดตามและประเมินผล มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการ

บริหารจัดการกองทุนฯ ดังนั้น ควรเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการติดตามและประเมินผลให้ดีขึ้น โดยวัด จาก การดำเนินงานและกิจกรรมในแต่ละปีงบประมาณ เนื่องจากการติดตามและประเมินผลมีประสิทธิภาพมากเท่าใด ผลที่ได้สามารถนำมาพัฒนากองทุนฯ ให้เกิดประสิทธิผลมากเท่านั้น

กลยุทธ์ที่ 9 ส่งเสริมการนำผลการประเมินการบริหารกองทุนฯ ไปใช้ในการพัฒนาในทุกระดับ กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเพราะ ผลจากการประเมินและสรุปผลการดำเนินงานของกองทุนฯ หรือการประเมินผล หลังจากการดำเนินงาน จะเป็นข้อมูลสำคัญ ในการนำมาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุง แก้ไข กระบวนการในการ บริหารจัดการกองทุนฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานอย่างสูงสุด และเกิดการรับรู้ ผลในการดำเนินงานอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อิบรอฮิม สารีมาแซ (Sareemasae, 2018) พบว่า ในการดำเนินงานกองทุนฯ ที่ประสบความสำเร็จนั้น คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ เป็นกลไกสำคัญ และมีบทบาทในการบริหารจัดการดำเนินการ วางแผนในการประสานความร่วมมือและกำหนดกิจกรรมในการ ดำเนินงาน บริหารงบประมาณ วัสดุและครุภัณฑ์ ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และมีการติดตาม การประเมินผล การดำเนินงาน สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการบูรณาการของประชาชนทุกภาคส่วน เพื่อเป็น กองทุนที่มีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีความยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ มาตรการ และตัวชี้วัด มีความสอดคล้องในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก กระบวนการได้มาซึ่งกลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น เขตสุขภาพที่ 2 ได้พัฒนาตามกระบวนการการพัฒนากลยุทธ์ที่ ถูกต้อง สอดคล้องในแต่ละกระบวนการของการพัฒนา โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์ และขั้นที่ 3 การประเมินกลยุทธ์ สอดคล้องกับการ วิจัยของ เอกพงศ์ เกยงค์ (Keyong, 2019) พบว่า มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน โดยใช้แบบสอบถาม ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างประสิทธิผลในปฏิบัติงาน โดยการศึกษา แนวปฏิบัติที่ดี จากนั้นจัดทำ ร่างกลยุทธ์โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ และขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์ จากผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข และด้านการพัฒนากลยุทธ์ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่สร้างขึ้นประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ และ 7 กลยุทธ์ การประเมินกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์มีคุณภาพตามเกณฑ์ทั้งในด้านความ สอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และการยอมรับได้

การประเมินวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ และกลยุทธ์ของ การบริหารกองทุนฯใน เขตสุขภาพที่ 2 พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับได้ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เนื่องจาก มีกระบวนการในการพัฒนามาจากสภาพ ปัญหาและมีการศึกษา วิเคราะห์ปัจจัยภายในและ ภายนอก เพื่อนำมาตรวจสอบความสัมพันธ์นำมากำหนดเป็น วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ ที่นำไปสู่การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุมิตร สุวรรณ (Suwan, 2018) ที่ได้ให้ความคิดเห็นว่า เมื่อองค์การได้กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ไว้แล้ว กระบวนการ ขั้นตอนการได้มาซึ่งกลยุทธ์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์การ ได้แก่ จุดแข็งและจุดอ่อน และการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายนอก คือ โอกาสและอุปสรรค 2) การกำหนดกลยุทธ์หรือการคิดหากกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ บรรลุวิสัยทัศน์เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการตามกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้ 4) การติดตามทบทวน กลยุทธ์ต่างๆ โดยการจัดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนองค์การ ไปสู่บรรลุวิสัยทัศน์เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นในเขตสุขภาพ ที่ 2 ทำให้เห็นว่า กองทุน ฯ ยังมีทั้งสภาพปัญหาในเชิงการบริหารจัดการกองทุนที่ยังขาดประสิทธิภาพหลาย ๆ เรื่อง ส่งผลให้กองทุนยังไม่สามารถดำเนินไปตามเป้าหมายที่กำหนดได้ ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพราะกองทุน ฯ มีความอิสระในการกำหนดการพัฒนาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ส่วนการพัฒนากลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์ 9 กลยุทธ์ คือ พัฒนาคณะกรรมการให้มีศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการ พัฒนาระบบสารสนเทศทางสุขภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดทำแผนตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของกองทุนฯ ส่งเสริมความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการดำเนินงาน พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง พัฒนาระบบกลไกการควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาในทุกระดับ เมื่อมีการประเมินกลยุทธ์ พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการยอมรับได้ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ดังนั้นงานวิจัยนี้สามารถนำไปสู่ยอดองค์ความรู้ในเชิงการประยุกต์และการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกองทุน ฯ หรือองค์กรอื่นๆ เพื่อพัฒนา ศักยภาพคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนฯ อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาการจัดทำแผนการบริหารกองทุนฯ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานกองทุนฯ และพัฒนาการประเมินผลการบริหารกองทุนฯ สู่การบริหารจัดการที่ยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น ควรทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการบริหารกองทุนฯ เพื่อเลือกใช้กลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของพื้นที่

1.2 กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นควรทำการทบทวนตำแหน่งทางกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ วิเคราะห์สถานการณ์ตำแหน่งกลยุทธ์ปัจจุบันของกองทุนฯ เพื่อนำไปปรับปรุงกลยุทธ์ในการดำเนินงานกองทุนฯ ให้เหมาะสมกับตำแหน่งสถานการณ์นั้นๆ

1.3 กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และประเด็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วน

1.4 กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นควรพิจารณาเลือกมาตรการ ตัวชี้วัด ที่มีความสอดคล้องกับบริบท และควรเพิ่มเติมรายละเอียดของเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อความสะดวกในการควบคุม กำกับติดตาม และประเมินผล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรหาวิธีการอื่นๆ ในการพัฒนากลยุทธ์ เช่น การใช้ SOAR Analysis (Strengths, Opportunities, Aspirations และ Results) แทนการใช้ SWOT Analysis และการใช้การประชุมข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Meeting) แทนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

2.2 ควรมีการวิจัยในรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนากองทุนฯ เช่น การวิจัยเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารกองทุนฯ การพัฒนาระบบการบริหารกองทุนฯ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานกองทุนฯ

References

- Boonyasopit, W. (2020). Guideline for Buddhism Management of Local Health Security Fund. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(1), 16-28.
- Chamsrirat, S. (2019). Factors Influencing the Effectiveness of Management in the Local Health Insurance Fund of Surat Thani Municipality. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 12 (1), 213-239.
- Dangkitcharoen, C., Suksan, B., & Thurisut, T. (2019). The Development of Management Model for Health Security Fund in Local Northeastern Thailand. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(9), 4597-4612.
- Jittanongsak, P. (2021). Factors Associated with Operational Behavior of the Local Health Security Fund Committee, Ratchaburi Province. *Journal of Research for Health Improvement and Quality of Life*, 1(3), 12-21.
- Keyong, E. (2019). The Development of Effective Performance Enhancement Strategy for Village Health Volunteers in Sukhothai Province. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University*, 13(1), 52-68
- Kojonna, J. (2020). Opinion of Local Health Security Committee toward Management in Chaibadan District, Lopburi Province. *Singburi Hospital Journal*, 29(2), 1-11.
- Natiboot, P. (2020). Internal Management of Local Health Security Fund According to McKinsey's 7S Framework. *KKU International Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(1), 38-58.
- National Health Security Office, Thailand. (2018). *Local Health Security Fund Operation Manual 2018*. Bangkok: National Health Security Office, Thailand.
- Panacha, S. (2019). Potential Development of Local Health Security Fund Operations in Suphanburi Province, Thailand. *Region 4-5 Medical Journal*, 38(1), 1-11.
- Sareemasae, I. (2018). Evaluation of Local Health Fund Performance in the Area of Three Southernmost Provinces. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(1), 118-127.
- Suwan, S. (2018). *The Strategy of Human Resource and Organization Development*. Bangkok: Phetkasem Printing Group.
- Udomdun, M. (2018). The Performance of Local Health Security Fund Committee in Surin Province. *KKU Research Journal (Graduate Studies)*, 19(1), 161-171.
- Vetcharus, J. (2022). A Model for Driving the Community Health Security Fund by Engaging People at the Local Level. *Public Health Policy & Laws Journal*, 8(1), 187-201.

แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส*

Social Competence Pattern of Opportunity Expansion School Students

¹ปิยฉัตร คนชม และ วรินทร์ บุษยยิ่ง

¹Piyachat Khonchom and Varintron Boonying

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Faculty of Education Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: piyachat4002385@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส 2) เพื่อสร้างแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส 3) เพื่อประเมินแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลเอกสาร การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตปรากฏการณ์จริง โดยตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและนำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคนิคการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า นักเรียนขาดวินัย ความรับผิดชอบ ใช้เวลากับสื่อโซเชียลมากกว่าการใช้เพื่อการเรียนรู้ โดยกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น มีการเลียนแบบกัน มีการกลั่นแกล้งกัน อีกทั้งปัจจัยสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น เด็กอยู่พื้นที่ห่างไกลหรือเป็นถิ่นทุรกันดาร ส่งผลให้การเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนรู้ยาก มีการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

2. แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อสมรรถนะ 2) นิยามสมรรถนะ 3) องค์ประกอบสมรรถนะ 4) กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ โดยแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับตนเอง 2) ระดับระหว่างบุคคล และ 3) ระดับชุมชน/สังคม

3. ผลประเมินแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า การประเมินความเป็นไปได้ของแบบสมรรถนะทางสังคมทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้ระดับมากที่สุด มีผลการประเมินเฉลี่ย 4.65 และการประเมินความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติของแบบสมรรถนะทางสังคมทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้ระดับมากที่สุด มีผลการประเมินเฉลี่ย 4.65

คำสำคัญ: แบบสมรรถนะ; นักเรียน; โรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the current conditions of activity arrangement to enhance social competence for students at opportunity expansion schools; 2) to enhance a social competence model for students at opportunity

expansion schools; and 3) to evaluate a social competence model for students at opportunity expansion schools. The qualitative method was used in the study, which included data analysis from documents, focus group discussions, and observation. The obtained data were examined by triangulation method and presented using the descriptive analysis method.

From the study, the following results are found:

1) From investigating the current conditions of activity arrangement to enhance social competence for students at opportunity expansion schools, it is discovered that discipline and responsibility are lacking in students. They also spend more time on social media than on education. Their friends influence their behavior, such as imitating and bullying one another. Environmental factors, for example, students living in remote areas with limited access to school supplies, do not help them learn. There is also a scarcity of expert teachers.

2) A social competence model for students at opportunity expansion schools is made up of five parts: (1) the name of the competence; (2) the definition of competence; (3) the components of competence; (4) Activities to develop competence; and (5) Evaluation of activities to develop competence. A social competence model of students at opportunity expansion schools can be divided into three levels: (1) individual level; (2) interpersonal level; and (3) community/ society level.

3) The evaluation of a social competence model for students at opportunity expansion schools revealed that a model has feasibility at the highest level, with a mean of 4.65, and utilization at the highest level, with a mean of 4.65.

Keywords: Competence Model; Students; Opportunity Expansion Schools

บทนำ

แนวโน้มระดับโลกของการเปลี่ยนแปลงในด้าน เศรษฐกิจ สังคม ธุรกิจ วัฒนธรรม ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เกิดขึ้นแค่ชั่วคราวแล้วเลือนหายไป แต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน (National Economic and Social Development Council, 2021) การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น การขาดความรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น จากสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียนในช่วงสถานการณ์ที่มีความผันผวนอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการให้นักเรียนเกิดสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนักเรียนคือกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต เป็นช่วงวัยที่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อรับภาระกิจของการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และการเมือง (Kanakornjaratpong, 2018) ให้นักเรียนรู้เท่าทันกับสถานการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ สามารถปฏิบัติตนเองและปฏิบัติงานที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันได้อย่างสำเร็จตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (Office of the Education Council, 2020) ดังนั้นการวิเคราะห์แนวโน้มที่เป็นกระแสในยุคโลกาภิวัตน์และบริบทสภาพแวดล้อมภายในประเทศ จึงเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างมากต่อการคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สำหรับการสร้างแนวปฏิบัติของผู้คนในสังคมให้มี

พฤติกรรมที่สอดคล้องกับปัจจุบันและอนาคต การเตรียมนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญมากกว่าการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

แต่จากการศึกษา พบว่า ศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนมีไม่เท่ากัน ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการทำงาน การใช้ชีวิตแตกต่างกัน จากสถิติการกระทำความผิดของเยาวชนในปี พ.ศ.2562 มีจำนวนเยาวชนกระทำความผิดทั้งหมด 20,847 คน ซึ่งเป็นระดับประถมศึกษาจำนวน 3,439 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 12,104 คน คิดเป็นร้อยละ 58.07 มัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 5,097 คน คิดเป็นร้อยละ 24.46 คน (Department of Juvenile Observation and Protection, 2019) นอกจากนี้ยังพบว่ามีเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Phisalait, 2016) ส่งผลต่อการพัฒนาคนได้แตกต่างกันด้วย ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดการลดทอนการพัฒนาตนเอง (Unesco, 2021) ดังนั้นเป็นเรื่องที่ท้าทายในการสร้างแบบแผนและกระบวนการที่จะผลิตนักเรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Education for Sustainable Development หรือ ESD) ขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า ยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกับองค์การสหประชาชาติ (United Nations หรือ UN) ในการแก้ปัญหาเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถให้คนในสังคมมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (Unesco, 2017) เพราะจากการศึกษาพบว่า นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส คือกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อให้ครบการศึกษาภาคบังคับ เนื่องจากการอยู่พื้นที่ห่างไกลหรืออยู่ในถิ่นทุรกันดารหรือเข้าถึงระบบการศึกษาได้ยาก รวมถึงสภาพเศรษฐกิจครอบครัวไม่เอื้อต่อการส่งให้บุตรหลานเรียนได้ ทำให้นักเรียนขาดโอกาสเรียนต่อระดับที่สูงขึ้น จึงเกิดนโยบายการเพิ่มความเท่าเทียมกันโดยขยายชั้นการศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (National Education Act of B.E.2542, 2000) และในทางสังคมนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสมีต้นทุนทางสังคมน้อย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการขาดความเท่าเทียมกันทางการศึกษา การขยายระดับชั้นเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาให้สูงถึงชั้นมัธยมศึกษา จึงเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อเพิ่มความทัดเทียมของนักเรียน จากข้อมูลดังกล่าว เห็นได้ว่าการพัฒนานักเรียนโดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส เป็นกลุ่มที่ควรส่งเสริมจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเป็นคนดี มีคุณภาพในสังคม ดังนั้นการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ให้มีพัฒนาการตามช่วงวัยและส่งผลให้เกิดการสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง (Novak and Pelaez, 2004) ให้เป็นคนมีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องสำคัญต่อการใช้ชีวิตของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสให้เหมาะสมกับยุคศตวรรษที่ 21 และเกิดความเสมอภาคทางการศึกษา

ในการจัดการศึกษาควรมองภาพปัจจุบันเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางวิธีการ หรือแบบปฏิบัติเพื่อพัฒนา เสริมสร้าง พฤติกรรม หรือเกิดสมรรถนะกับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ให้มีส่วนร่วมกับชุมชน เกิดทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่แสดงถึงการมีสมรรถนะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตในสังคม เป็นผู้รับผิดชอบต่อตนเอง และต่อสังคมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและสังคมโลก ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งสำหรับพลเมืองของประเทศและโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพราะสภาพสังคมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนๆหนึ่ง ย่อมมีความแตกต่างกัน หากจัดการได้ดีก็ทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้และมีสมรรถนะที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Boonying, 2010) ดังนั้นแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีพัฒนาตามช่วงวัย (Ritzer and Stepnisky, 2014) ซึ่งแบบสรณะทางสังคมนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส จะสะท้อนถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการเกิดสมรรถนะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตในสังคมกับนักเรียน โดยสมรรถนะที่ถูกพัฒนาจากแบบสรณะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส จะทำให้นักเรียนมีความสามารถในการดำรงชีวิตใน

สังคมที่ผันผวนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อย่างรู้เท่าทัน แสดงถึงการมีพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหมาะสมกับยุคศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส
2. เพื่อสร้างแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส
3. เพื่อประเมินแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ส่วนที่ 1) การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ปี 2557-2562 ส่วนที่ 2) การสังเกตปรากฏการณ์จริง (Observation) จากโรงเรียนขยายโอกาส 3 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) และ ส่วนที่ 3) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จากครูที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ของสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 13 ท่าน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากสภาพบริบทของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสเพื่อหาประเด็นสมรรถนะทางสังคม ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธี Tri-angulations Technique และนำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคนิคการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Induction)

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสร้าง (ร่าง) แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส จากประเด็นสมรรถนะ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ พรบ.การศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 แนวทางการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กรอบสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมและทิศทางการพัฒนาผู้เรียนในประเทศและต่างประเทศ นำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคนิคการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Induction)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ใน 2 มิติ คือ ความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) การใช้แบบประเมิน และวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกสัมภาษณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา 3 ท่าน ด้านสังคม 1 ท่าน ด้านจิตวิทยา 1 ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง (ร่าง) แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสเพื่อเติมเต็มให้ข้อมูลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นสรุปผลการประเมินและนำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคนิคการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Induction)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น จากการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ คือ

ประเด็นที่ 1 สภาพบริบทเกี่ยวกับนักเรียน พบว่า นักเรียนขาดวินัย ความรับผิดชอบ ใช้เวลากับสื่อโซเชียลมากกว่าการใช้เพื่อการเรียน

ประเด็นที่ 2 สภาพบริบทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ใกล้ชิดนักเรียน พบว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น มีการเลียนแบบกัน มีการกลั่นแกล้งกัน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนทำให้ส่งผลทางอ้อมต่อความพร้อมในการเรียน เช่น เด็กนักเรียนหนีเรียนเพื่อไปหารายได้ พ่อแม่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ เพราะไปทำงานต่างถิ่นทิ้งให้อยู่กับปู่ย่าตายายจึงขาดการอบรมสั่งสอนและเด็กบางส่วนมีความขัดแย้งกับปู่ย่าตายาย เกิดช่องว่างระหว่างวัย

ประเด็นที่ 3 สภาพบริบทเกี่ยวกับสภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน พบว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น เด็กอยู่พื้นที่ห่างไกลหรือเป็นถิ่นทุรกันดาร ส่งผลให้การเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนรู้ได้ยาก มีการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน บางชุมชนเป็นชนเผ่ามีภาษาเป็นของตนเองทำให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสาร สภาพชุมชน ครอบครัวมีวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่มีวิถีเป็นของตนเอง

จากประเด็นสภาพบริบทปัจจุบันเพื่อจัดกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส พบประเด็นสมรรถนะทางสังคม 12 ประเด็น สำหรับสร้างแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ในวัตถุประสงค์ข้อ 2

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อสมรรถนะ 2) นิยามสมรรถนะ 3) องค์ประกอบสมรรถนะ 4) กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ โดยแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับตนเอง 2) ระดับระหว่างบุคคล และ 3) ระดับชุมชน/สังคม โดยมีความหมายดังต่อไปนี้

1. ระดับตนเอง ประกอบด้วย

1.1 สมรรถนะความรู้เท่าทันด้านสุขภาพ หมายถึง ตระหนักรู้ในการดูแลสุขภาพตนเอง มีความสามารถในการส่งเสริม ชัดเกลา รักษาสุขภาพของตนเองและรับผิดชอบต่อผู้อื่น

1.2 สมรรถนะการจัดการอารมณ์และความเครียด หมายถึง ตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการอารมณ์และความเครียด

1.3 สมรรถนะการเรียนรู้แบบนันทนาการ หมายถึง การหาความต้องการ ความจำเป็นของการเรียนรู้ของตนเอง การตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ แสวงหาแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวัสดุและเป็นบุคคล เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

1.4 สมรรถนะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและแก้ไขปัญหา หมายถึง สามารถวิเคราะห์ ประเมินผลสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือขัดแย้งของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

1.5 สมรรถนะการเสริมทักษะอาชีพ การใช้จ่ายและการออม หมายถึง มีความรู้ด้านอาชีพ การใช้จ่ายและการออม เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สามารถดูแลตนเองและครอบครัวในอนาคต

1.6 สมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและใช้งานอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสาร อย่างมีวิจารณญาณ และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่อตนเอง มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม

2. ระดับระหว่างบุคคล ประกอบด้วย

2.1 สมรรถนะการปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกของครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชนและสังคม

2.2 สมรรถนะการสื่อสารและความสัมพันธ์กับเพื่อน หมายถึง สามารถสื่อสาร และมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ การอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้องเหมาะสม

3. ระดับชุมชน/สังคม ประกอบด้วย

3.1 สมรรถนะภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง มีภาวะผู้นำต่อตนเองและผู้อื่น อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสังคมโลก

3.2 สมรรถนะการทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง รับผิดชอบ หน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานเป็นทีม เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

3.3 สมรรถนะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นมีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ หมายถึง สามารถปรับตัว เข้ากับสถานการณ์และมีความยืดหยุ่นต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม

3.4 สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่ดี หมายถึง รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เข้าใจความต่างทางวัฒนธรรม มีจิตอาสา ตลอดจนรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

โดยมีตัวอย่างของแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ด้านสมรรถนะการเสริมทักษะอาชีพ การใช้จ่ายและการออม ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสด้านสมรรถนะการเสริมทักษะอาชีพ การใช้จ่ายและการออม

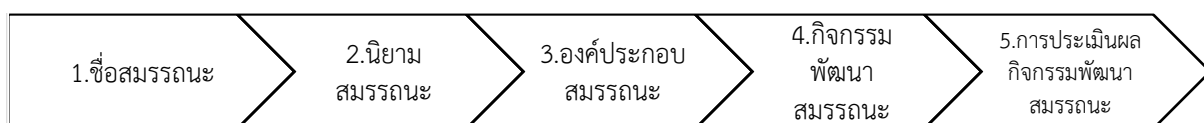
1. ชื่อสมรรถนะ	การเสริมทักษะอาชีพ การใช้จ่ายและการออม
2. นิยามสมรรถนะ	มีความรู้ด้านอาชีพ การใช้จ่ายและการออม เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สามารถดูแลตนเองและครอบครัวในอนาคต
3. องค์ประกอบสมรรถนะ	
ด้านความรู้ (Knowledge)	อธิบายอาชีพต่างๆ ตามความสนใจของตนเอง ที่ส่งผลต่อตนเองในการประกอบอาชีพหรือการเป็นผู้ประกอบการในปัจจุบันและอนาคตได้ วิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่ออาชีพที่มีอยู่ในปัจจุบัน อันส่งผลต่อการพัฒนาตนเองในอาชีพใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ อธิบายธุรกิจที่ตนเองสนใจที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการในอนาคต รวมถึงเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางการเงินของสังคมโลก

ด้านคุณลักษณะ (Attribute)	ใฝ่เรียนรู้ สนใจพัฒนาทักษะความสามารถเฉพาะตัว การมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพที่สุจริต ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนและสังคมโลกที่ส่งผลต่อการเลือกอาชีพของตนเอง มีความรับผิดชอบ เชื่อสัจยในการประกอบอาชีพของตนเองและครอบครัว
ด้านทักษะ (Skill)	เตรียมตนเองสำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความถนัดและความสนใจ หาความรู้เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกฝนอาชีพให้เกิดความชำนาญ จนส่งผลให้เกิดความสำเร็จในอาชีพที่ตนเองเลือก สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน
4. กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ	กิจกรรมที่ 1: อาชีพในฝัน กิจกรรมที่ 2: ปราชญ์ชาวบ้าน กิจกรรมที่ 3: การนำเสนอสินค้า กิจกรรมที่ 4: รักการออม
5. การประเมินผลกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ	ประเมินด้านความรู้ ประเมินด้านคุณลักษณะ ประเมินด้านทักษะ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลประเมินแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส พบว่าการประเมินความเป็นไปได้ของแบบสมรรถนะทางสังคมทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้ระดับมากที่สุด มีผลการประเมินเฉลี่ย 4.65 และการประเมินความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติของแบบสมรรถนะทางสังคมทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้ระดับมากที่สุด มีผลการประเมินเฉลี่ย 4.65

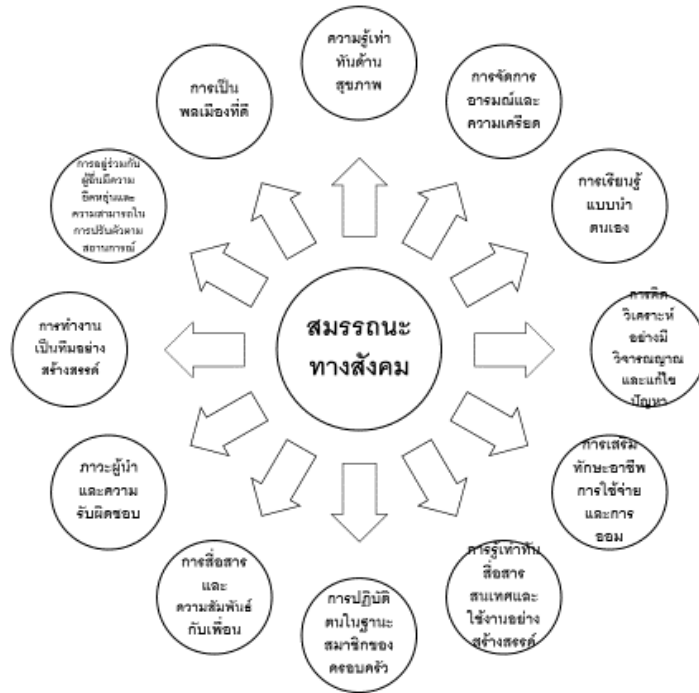
องค์ความรู้ใหม่

แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส เป็นแบบแผนของโครงสร้างที่นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะทางสังคม ส่งผลให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสให้มีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบ ดังภาพ

ภาพที่ 1 แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส

ขอค้นพบจากการสร้างแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส คือสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 12 สมรรถนะ ดังภาพ

ภาพที่ 2 สมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส 12 สมรรถนะ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางสังคมพัฒนาของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทำให้พบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งนี้เพราะ ผลการศึกษาได้พบปัจจัยที่ส่งผลต่อการหล่อหลอมต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สอดคล้องกับ Ritzer, and Stepnisky, (2014) ในทฤษฎีนิเวศวิทยาของยูริบรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory) ที่อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์รอบตัวของเด็กที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ตั้งแต่ระดับ Micro Maso Exso และ Macro ซึ่งพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาประเด็นสมรรถนะทางสังคมซึ่งนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติตนให้มีความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส เปรียบเสมือนการขัดเกลาทางสังคมที่นำไปสู่บทบาทหน้าที่ (Atsakul, 2014) ดังนั้น แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสเป็นเหมือนแบบแผนของโครงสร้างที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติของสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสคือ แบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคมที่มุ่งสู่แนวคิดการเป็นพลเมือง (Civic/Citizenship) ให้เกิดกับนักเรียน ทั้งนี้เพราะ เป็นแนวคิดที่สอดคล้องในการพัฒนาประชาชนของทุกประเทศ เพราะเมื่อประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแล้ว ย่อมส่งผลต่อการสร้างสรรค์สังคมให้มีคุณภาพ และนำไปสู่การพัฒนาฐานรากของสังคมที่เข้มแข็ง (Udompong, 2019) นอกจากนี้ แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสสามารถลดการขาดความเท่าเทียมกันในระบบการศึกษาได้ เพราะแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้มีโครงสร้างการจัดกิจกรรมที่ทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงหรือแนวคิดการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Active Learning) (Office of the Basic Education Commission (OBEC), 2019) ที่ส่งผลให้เกิดการค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเองที่ยั่งยืนกว่าการสอนโดยการท่องจำหรือถูกชี้นำจากครูผู้สอน และสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

ในการศึกษาปัญหาการศึกษาของไทย (Office of the Education Council (ONEC), 2020) ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้นักเรียนเกิดความสามารถที่เกิดจากความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ ดังนั้นแบบสมรรถนะทางการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Ranguebtuk, 2020) และเติมเต็มจากการขาดครูในโรงเรียนขยายโอกาสและปัญหาการจัดหลักสูตรการสอนในสถานศึกษา

นอกจากนี้ ยังพบว่า แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้แก่ 1) ชื่อสมรรถนะ 2) นิยามสมรรถนะ 3) องค์ประกอบสมรรถนะ 4) กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ ซึ่งแบบสมรรถนะทางสังคมส่งผลให้เกิดสมรรถนะในนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ผู้วิจัยแบ่งสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับตนเอง 2) ระดับระหว่างบุคคล 3) ระดับชุมชน/สังคม ซึ่งทั้ง 3 ระดับ สามารถส่งผลสะท้อนต่อสังคมได้ ทั้งนี้เพราะการประเมินผลกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะความรู้ คุณลักษณะและทักษะ แสดงถึงการเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางสังคม มีดังนี้

1) สมรรถนะระดับตนเองได้ส่งผลสะท้อนต่อสังคม คือ นักเรียนเกิดพฤติกรรมการเป็นผู้ที่มีวินัย รับผิดชอบตนเองและผู้อื่น รู้จักจัดการอารมณ์ แก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเตรียมรับสถานการณ์ที่มากระทบกับตนเองอย่างรู้เท่าทัน แสวงหาอาชีพเพื่อไม่เป็นภาระต่อครอบครัวในอนาคต ซึ่งสมรรถนะระดับตนเองคือการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพแบบนี้ในสังคม สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 (Panich, 2019)

2) ระดับระหว่างบุคคลได้ส่งผลสะท้อนต่อสังคม คือ นักเรียนรู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างของบุคคล สามารถรู้จักการสื่อสารต่อผู้อื่นได้ดี และมีพฤติกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

3) ระดับชุมชน/สังคม ได้ส่งผลสะท้อนต่อสังคม คือ นักเรียนเกิดพฤติกรรมต่อการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม เป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อสังคมและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาสังคมให้ดีขึ้น สมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสระดับชุมชน/สังคม สอดคล้องตามแนวทางของ Citizenship ที่ต้องการให้นักเรียนพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบ เสียสละเวลาต่อชุมชนและสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการเป็นพลเมืองโลก ที่แสดงถึงความเข้าใจในความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสต้องเรียนรู้และมีทักษะการใช้ชีวิตกับผู้ที่มีความแตกต่างกับตนเอง โดยเฉพาะความต่างทางวัฒนธรรม ศาสนาและเชื้อชาติที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสต้องเกิดความเข้าใจ ปรับตัว เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งที่จะส่งผลต่อสังคมตามมา เพราะโลกในปัจจุบันสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ง่าย สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่ทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้อย่างเป็นปัจจุบัน การที่นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสเข้าสู่ความเป็นพลโลกหรือการปฏิบัติตนที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันจะส่งผลให้เกิดปัญหาในการใช้ชีวิตเมื่อไปอยู่ในสังคมที่กว้างขึ้นตามมา จากผลการศึกษาทักษะศตวรรษที่ 21 (Bellanca, and Ronald, 2010) หรือ Citizenship Education ในไทย (Office of the Permanent Secretary, 2017) คือสภาพสะท้อนต่อการสร้างนักเรียนให้มีความสามารถในการรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติตน จากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ดังนั้นแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้ชีวิตในฐานะการเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการประเมินแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสมีความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติ สอดคล้องตามแนวคิดของ Citizenship Education ในประเทศไทย (Ministry of Education Office of the Permanent Secretary,

2017) ทั้งนี้เพราะนักเรียนตามแนวคิดของ Citizenship Education ในประเทศไทย ในด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) คือ การเป็นผู้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อ เคารพกฎหมายและกติกาของสังคม พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมได้ ขณะเดียวกันในด้านพลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) ของ Citizenship Education ในประเทศไทย มีแนวหลักคิด คือ การเป็นพลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม จะต้องมีส่วนร่วมและเป็นผู้ดำเนินการวางระบบ และโครงสร้างของสังคม มีแนวปฏิบัติ เช่น จัดการประชุมเพื่อให้ใส่ใจต่อสิ่งที่เกี่ยวข้อง เช่น รักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น ขณะเดียวกันในระดับสังคมโลกยังสอดคล้องกับ Goble Citizenship Education with New Zeland ในประเด็นความเป็นพลเมืองที่สามารถปฏิบัติตนในฐานะเป็นพลเมืองโลก ที่มีความเข้าใจเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดย New Zealand Goble Competence Certificate หรือ NZGCC (American Field Service, 2020) ได้ออกแบบสมรรถนะให้เกิดความตระหนักในตนเอง มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเองก่อน และต่อมาก็จะสามารถเพิ่มความเข้าใจกับกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆได้ เพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักรู้ในตนเองเพิ่มขึ้นแล้วนำไปสู่ความเข้าใจผู้อื่น จนเกิดความเห็นอกเห็นใจผู้คนจากวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ชีวิตในสังคมโลกได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติของแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส จึงมีสอดคล้องสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสังคมโลก

สรุป

แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อสมรรถนะ 2) นิยามสมรรถนะ 3) องค์ประกอบสมรรถนะ 4) กิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ และ 5) การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับตนเอง 2) ระดับระหว่างบุคคล 3) ระดับชุมชน/สังคม รวมทั้งหมด 12 สมรรถนะ ได้แก่ 1) สมรรถนะความรู้เท่าทันด้านสุขภาพ 2) สมรรถนะการจัดการอารมณ์และความเครียด 3) สมรรถนะการเรียนรู้แบบนำตนเอง 4) สมรรถนะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและแก้ไขปัญหา 5) สมรรถนะการเสริมทักษะอาชีพ การใช้จ่ายและการออม 6) สมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและใช้งานอย่างสร้างสรรค์ 7) สมรรถนะการปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกของครอบครัว 8) สมรรถนะการสื่อสารและความสัมพันธ์กับเพื่อน 9) สมรรถนะภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ 10) สมรรถนะการทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ 11) สมรรถนะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นมีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ 12) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่ดี และมีผลการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติของแบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ได้ระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสในครั้งนี้ ในบางสมรรถนะอาจมีปัญหาด้านการใช้อุปกรณ์ เช่น สมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและใช้งานอย่างสร้างสรรค์ เพราะนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสบางแห่งเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตยากลำบาก อาจส่งผลให้ขาดทักษะจากการใช้สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยี ดังนั้นครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริงตามบริบทของแต่ละพื้นที่ที่สามารถเน้นเพียงทางด้านความรู้และจริยธรรมในการใช้สื่อแทน

1.2 แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สามารถนำไปจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระที่ขาดแคลนครูได้ เพราะการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเป็นการบูรณาการของหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้เข้าด้วยกัน เช่น สมรรถนะการเสริมทักษะอาชีพ การใช้จ่ายและการออม สามารถจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะในกลุ่มสาระการงานอาชีพและวิทยาศาสตร์ หรือกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศได้

1.3 แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส ที่มีการร่วมจัดกิจกรรมกับชุมชน ควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจต่อผลการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียนกับชุมชน เพราะหากได้รับความร่วมมือจากชุมชนจะทำให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในชุมชน ส่งผลให้การเรียนรู้ และเกิดสมรรถนะทางสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

แบบสมรรถนะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส สามารถเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกันได้ เช่น กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนไปย่อมแสดงถึงความสามารถทางด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน

References

- American Field Service. (2020). *New Zealand Global Competence Certificate*. Retrieved July 20, 2021, from <https://opec.go.th/wp-content/uploads/2021/06/NZGCC-Curriculum-Summary-5-weeks-THAILAND.pdf>
- Atsakul, S. (2014). *Introduction to Sociology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Bellanca, J., & Ronald, B. (2010). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. Retrieved June 29, 2021, from <https://unesdoc.unesco.org/ark48223/pf0000247444>
- Bindulem, T. (2019). *The Effect of Online Teaching on Learning Achievement of Students at Higher Vocational Certificate, Year 1*. The 10th National and International Hat Yai Conference.
- Boonying, V. (2010). *Human Resource Development Through Social and Public Development Activities. Student Benefits: A Case Study from the Republic of Korea*. Bangkok: O.S. Printing House.
- Depao, N. (2014). *Conditions and Problems of Human Resource Management of Medium-Sized Opportunity Expansion Schools under Pathum Thani Primary Educational Service Area Office District 2*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Department of Juvenile Observation and Protection. (2019). *Annual Case Statistics Report*. Retrieved October 8, 2020, from <http://www.bps.moe.go.th/research/fulltext/Citizen.pdf>
- Kanakornjaratpong, A. (2018). *Psychosocial Factors Related to Building Control Behavior Children and Youth Themselves Commit Crimes*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot Prasarnmit University. Bangkok.
- Ministry of Education Office of the Permanent Secretary. (2017). *A Study on Citizenship of Learners in Educational Institutions under the Ministry of Education*. (Research Report). Retrieved May 15, 2021, from <http://www.bps.moe.go.th/research/fulltext/Citizen.pdf>

- National Economic and Social Development Council. (2021). *Framework of the National Economic and Social Development Plan*. No. 13, 2021.
- National Education Act, B.E. 2542. (1999). *Amended (No. 2), B.E. 2002*. Bangkok: Ministry of Education.
- Novak, G., & Pelaez, M. (2004). *Child and Adolescent Development: A Behavioral Systems Approach*. United States of America: Sage Publication.
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Guidelines for Supervision to Develop and Promote Management Active Learning*. June 10, 2021, from <https://opec.go.th/wp-content/uploads/2021/06/NZGCC-Curriculum-Summary-5-weeks-THAILAND.pdf>
- Office of the Education Council. (2020). *Proactive Competency-Based Learning Management*. Bangkok: 21st Century Company Limited.
- Panich, V. (2019). *Skills for the New Future: Education for the 21st Century*. Bangkok: Bookscape Publishing House.
- Phisayaburt, N. (2016). *Disparities Education of Thailand: Conclusions of the Results from Programmed for International Student Assessment (PISA)*. Retrieved September 26, 2021, from <https://www.pier.or.th/abridged/2016/08/>
- Raygubtuk, W. (2020). Competency of Thai Children in the Changing Era (VUCA World) Teachers Council of Teachers. *Journal of Teacher Professional Development*, 1(1), 8-17.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sociological Theory*. N.P.: McGraw-Hill Education (Asia).
- Thongliamnak, P. (2021). *Survey the Impact after COVID-19 A Major Turning Point in World Education*. Retrieved June 2, 2021, from <https://www.thansettakij.com/general-news/462702>
- Udompong, L. (2019). *Education to Build Citizenship (Civic/Citizenship Education) in Promoting the Role of the Civic Sector in Representative Politics: A Sustainable Approach Through Foreign Experience*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Unesco. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Retrieved May 15, 2021, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
- UNESCO. (2021). *The UNESCO World Conference on Education for Sustainable Development*. Retrieved May 30, 2021, from <https://en.unesco.org/events/ESDfor2030>
- Unicef. (1975). *21st Century Skills for All*. Retrieved June 29, 2021, from <https://www.unicef.org.uk/press-releases/21st-century-skills-unicef-pearson-launch-educational-partnership-children/>

กระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่*

The Process of Peace Innovation in Communication for Empowering New Normal Leaders

¹สุนีย์ สว่างศรี, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Sunee Swangsri, Khanthong Wattanapradith and Phra Pramote Vadagovido

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding's Author Email: suneehealth@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพบริบท การสื่อสารของผู้นำวิถีชีวิตใหม่ กองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 2) เพื่อสร้างกระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจของผู้นำวิถีชีวิตใหม่ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่ของกองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบวัดการสื่อสารสำหรับผู้นำ ชุดฝึกอบรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 6 คน กลุ่มตัวอย่างทำการทดลอง คือ ผู้นำกองตรวจราชการด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน วิเคราะห์ผลด้วยสถิติ การทดสอบที่ ประกอบกับข้อมูลเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า

1) การสื่อสารของผู้นำในองค์กรกองตรวจราชการในช่วงวิถีชีวิตใหม่ ใช้การสื่อสารออนไลน์เป็นหลัก เนื่องจากผลกระทบจากโรคโควิด-19 ทำให้เกิดความเครียดจากการแก้ปัญหาในสถานการณ์เร่งด่วน ปัญหาความไม่ชัดเจน เนื้อหา รายละเอียด คำสั่ง กระบวนการทำงานที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การสื่อสารทั้งภายในและภายนอก เกิดความขัดแย้งทั้งการสื่อสารกับตนเอง ผู้อื่นและสังคม

2) กระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่ สร้างจากหลักการพื้นฐานที่บูรณาการหลักพุทธสันติวิธีและหลักการสื่อสารอย่างสันติ ได้ชุดการจัดกิจกรรม 7 ขั้นตอนสร้างผู้นำวิถีชีวิตใหม่ คือ 1) รู้จัก 2) รู้สร้าง 3) รู้ใจ 4) รู้แจ้ง 5) รู้เขารู้เรา 6) รู้รักสามัคคี 7) รู้ตัว โดยให้ผู้เข้าอบรมฝึกปฏิบัติร่วมกัน ผลการทดลอง พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยการสื่อสารเสริมพลังอำนาจผู้นำหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การติดตามผลผู้เข้าอบรมสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสารของกลุ่มผู้นำ สร้างความรักสามัคคีและเกิดพลังร่วมกันในการทำงาน องค์ความรู้งานวิจัย คือ Leader for Peace Model การสื่อสารของผู้นำเพื่อสร้างสันติในองค์กร

คำสำคัญ: สันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจ; ผู้นำวิถีชีวิตใหม่

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the conditions of communication by new normal leaders of the Inspection Division, Permanent Secretary, Ministry of Public Health; 2) to create the process of peace innovation in communication for empowering new

*Received July 6, 2022; Revised February 26, 2023; Accepted February 28, 2023

normal leaders; and 3) to present the process of peace innovation in communication for empowering new normal leaders at the Inspection Division, Permanent Secretary, Ministry of Public Health. The study employed a mixed-methods approach, with research tools including an in-depth interview form, a test measuring leader communication, and a training package. The key informants consisted of 10 persons. A sample group for the experiment consisted of ten group leaders. Mean, t-test, and descriptive quality data were the statistics used for data analysis. From the study, the following results are found:

1) The Covid-19 epidemic has had an impact on leader communication in the organization during the new normal, requiring the use of online communication. Aside from the stress of dealing with such a problem in an urgent situation, there are problems with clarity in content, details, instructions, and the change in work process, all of which result in conflicts in both external and internal communication, whether with oneself or others and society.

2) A process of peace innovation in communication for empowering new normal leaders is based on Buddhist peaceful means and peaceful communication concepts to create training package for developing new normal leaders: (1) knowing; (2) creating; (3) understanding; (4) realizing; (5) knowing others and knowing oneself; (6) uniting; and (7) self-awareness. After the participants joined the program, the posttest of participants is higher than that of the pretest with a statistical significance of 0.05 level. This is the program where participants practice, which results in affection, unity, and empowerment in communication of the leaders. The body of knowledge gained from the study is called “Leader for Peace Model”: the communication of leaders to foster peace inside the organization.

Keywords: Peace Innovation; Communication for Empowering; New Normal Leaders

บทนำ

การสื่อสารเป็นกระบวนการสำคัญของสังคม ที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ปัจจุบันโลกเป็นสังคมที่ไร้พรมแดน องค์กรจึงต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ การเปลี่ยนแปลงโลกยุคใหม่ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด ทำให้เกิดความผันผวนในสังคมอันเกิดจากพัฒนาการด้านเทคโนโลยีที่สามารถย่อโลกแห่งการเรียนรู้ ทำให้เกิดการไหลบ่าของข่าวสารและข้อมูลจำนวนมากมาย การที่จะนำองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่มีผลลัพธ์ที่ดีมีประสิทธิภาพ ผู้นำทุกระดับขององค์กรต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนใหม่ในการทำงาน ต้องให้ความสำคัญในการคิด วิเคราะห์การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน และจากสภาพสังคมในอดีตที่มีการแข่งขันเพื่อสร้างผลผลิตของตนเอง ปัจจุบันได้มีการปรับ แนวคิดจากองค์กรที่มุ่งการแข่งขัน ไปเป็นการมุ่งแสวงหาความร่วมมือ จากที่เคยให้ความสำคัญ การพัฒนาเชิงวัตถุเป็น มุ่งสู่การให้ความสำคัญของคนและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในองค์กร ด้วย ฐานความคิดที่มีความเชื่อว่าหากคนในองค์กรมีความสุขจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานและการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งเป็นแนวคิดการเสนอศาสตร์แห่งความสุขในการทำงาน กล่าวว่าคุณค่าการที่มีความสุขจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง (Pryce-Jones and Lutterbie, 2010) ทำให้ปัจจุบันหลายองค์กรให้ความสำคัญต่อการสร้างความสุขให้คนในองค์กร กระทรวงสาธารณสุขเป็นองค์กรภาครัฐที่ได้วางทิศทางเพื่อเป็นองค์กรหลักด้านสุขภาพที่รวมพลังสังคม

เพื่อประชาชนสุขภาพดี โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดค่านิยมหลัก (Core Value) คือ ขององค์กร คือ “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” ขับเคลื่อนผ่าน 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ 1) การสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและคุ้มครองผู้บริโภค เป็นเลิศ (Prevention Promotion & Protection Excellence) 2) การบริการเป็นเลิศ (Service Excellence) 3) บุคลากรเป็นเลิศ (People Excellence) และ 4) การบริหารเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล (Governance Excellence) (Strategy and Planning Division, 2016) โดยผู้ที่สื่อสารแนวคิดเหล่านี้ไปสู่บุคลากร คือ ผู้นำ การสื่อสารของผู้นำจึงมีความสำคัญมากสำหรับองค์กรในปัจจุบันที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง (Kongpetdit, 2016)

สถานการณ์โควิด-19 นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) การเว้นระยะห่างตามมาตรการรัฐ รูปแบบการทำงานแบบมีปฏิสัมพันธ์ถูกผันให้เป็นการทำงานแบบทำงาน ที่บ้าน (Work from home) มากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดช่องว่างของการสื่อสารระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงาน ความวิตกกังวลต่อสถานการณ์โรคระบาด ทำให้เกิดภาวะความเครียดสะสม ระดับความสุขลดน้อยถอยลง สัมพันธภาพและการสื่อสารระหว่างเพื่อนร่วมงานลดลง และความตึงเครียดจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในความรับผิดชอบเกี่ยวกับสุขภาพของคนในชาติ คือ กระทรวงสาธารณสุข ที่ต้องทำงานเชิงรุก ท่ามกลางความเสี่ยงสูงต่อการติดโรค และมีความเหนื่อยล้ากับงานที่ไม่สามารถรู้ได้ว่าปัญหาการแพร่ระบาดนี้จะจบลงเมื่อใด ในภาวะวิกฤตดังกล่าว ผู้นำองค์กรยังเผชิญความท้าทายในการบริหารงานท่ามกลางคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ที่มีมุมมองชีวิต วิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ช่องว่างระหว่างวัยของคนในองค์กรเป็นความท้าทายหนึ่งที่ผู้นำต้องสามารถประสานจัดการ หรือสื่อสารสร้างความเข้าใจและเกิดสัมพันธภาพที่ดีในการทำงาน แต่ด้วยสถานการณ์โลกปัจจุบัน เป็นยุคแห่งการเปิดกว้างในการสื่อสารและการแสดงออก ทำให้เกิดช่องว่างของการสื่อสารของคนที่มาจากต่างยุคต่างสมัยกัน (Putachote, 2013) และด้วยพื้นฐานการเลี้ยงดูของครอบครัวที่แตกต่างกัน จากความหลากหลายที่เกิดขึ้น ด้วยเพราะบริบทการสื่อสาร การแสดงออกทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไป เมื่อมาทำงานร่วมกันในองค์กร อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและนำไปสู่การแสดงออกที่ก้าวร้าว ความขัดแย้งของบุคลากรในองค์กร ทำให้แสดงถึงความขัดแย้งในเชิงก้าวร้าว ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำงานขององค์กร ความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ขององค์กร (Ronald J. Buke, 2015) ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียหลาย ทั้งต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารที่ดีจะเสริมสร้างความเข้าใจ ความเห็นใจเกิดความเมตตาต่อกัน และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร

นอกจากนี้แนวทางที่จะทำให้องค์กรมีพลังแห่งการขับเคลื่อนและสร้างองค์กร แห่งความสุขได้นั้น แนวคิดการเสริมพลังอำนาจในตนเอง เป็นประเด็นที่ ผู้นำองค์กรยุคใหม่นำมาใช้สร้างการเปลี่ยนแปลง ในองค์กร ภายใต้ความเชื่อว่า “งานรับผิดชอบอันสำคัญของตนจะสำเร็จได้ด้วยการต้องอาศัยผู้อื่น” การปรับเปลี่ยนมุมมองจากลูกน้อง เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกำหนดทิศทางการทำงาน โดยผู้นำให้ความช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมสนับสนุน ให้กำลังใจ สร้างความกระตือรือร้นในการทำงานขึ้นมาใหม่ ซึ่งการเสริมพลังอำนาจจะช่วยให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจภายใน และทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถเพียงพอที่จะทำงานให้สำเร็จ เห็นคุณค่าในตนเองและรู้สึกว่าได้ทำงาน มิใช่แต่ทำไปเพราะใครสั่งการ (Pongsriwat, 2021) องค์กรที่มีการเสริมพลังอำนาจจะทำให้องค์กรนั้นเกิดความเข้มแข็งและมีพลังในการขับเคลื่อนไปสู่จุดหมาย และนับว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญสอดคล้องกับการแก้ปัญหาการบริหารองค์กรในช่วงสถานการณ์วิกฤติที่ต้องอาศัยความรักความสามัคคีในองค์กรที่มีผู้นำเป็นศูนย์กลางสื่อสารเสริมพลังอำนาจให้คนในองค์กร การสำรวจความสุขในองค์กรพบว่า ความสุขของบุคลากรสาธารณสุข ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 60-71 ลักษณะงานที่ต้องดูแลประชาชนจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการสั่งการและมอบหมายงาน ผ่าน

ผู้บริหารแต่ละลำดับชั้น เพื่อให้สามารถกำกับติดตามงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นำในองค์กรจะต้องได้รับการเสริมพลังอำนาจในการปฏิบัติงาน และใช้บทบาทของตนเอง ในการควบคุมกำกับงาน และสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร ดังนั้นเรื่องของพลังอำนาจ เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Phengsawat, 2012) ยังพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมพลังอำนาจกับการทำงานเป็นทีม (Kaewpho, 2020) เข้ามาเกี่ยวข้อง

การสื่อสารจากผู้บริหารระดับสูงถึงพนักงานทุกระดับ (Town hall Meeting) บ่อยขึ้น ส่งผลดี ต่อขวัญกำลังใจของบุคลากร สถานการณ์โดยปกติแล้ว การพบหรือสื่อสารกันโดยตรงมีน้อยในยุคของความปกติรูปแบบใหม่ (New Normal) ที่ต้องปรับทิศทางการปฏิบัติงานบ่อยๆ อีกทั้งการกระจายกลุ่มทำงานให้ทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ถึงแม้จะมีข้อดีมากมายในการป้องกันโรค ขณะเดียวกันรูปแบบการทำงานเช่นนี้ ส่งผลกระทบไม่พึงประสงค์ ที่ได้เกิดขึ้นแล้ว 3 ข้อคือ 1) ความไว้วางใจต่อกันเริ่มลดลง 2) กลุ่มบุคลากรที่ให้ความสำคัญกับการได้พบเจอเพื่อนผู้รู้สึกลึกซึ้งใจในการทำงาน 3) ความเห็นอกเห็นใจกัน ความใส่ใจในการช่วยเหลือกันระหว่างทีมแผ่วลง การสื่อสารของผู้นำกับทีมงาน ไม่ว่าจะแบบเห็นหน้าเห็นตากัน หรือผ่าน Communication Platform ต่างๆ จึงทวีความสำคัญยิ่งขึ้น (Juichareon, 2021) ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือที่จะช่วยให้ผู้นำมีสมรรถนะสูงคือ การเสริมพลังอำนาจของการสื่อสารให้กับผู้นำซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดประกอบด้วย การยกระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การกระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การจุดประกายพลังร่วม การสร้างสรรค์บรรยากาศการทำงานเชิงรุกและการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพให้เต็มตามศักยภาพ (Sakunsatapat, 2019) โดยมุ่งเน้นด้านคุณสมบัติ 10 ประการ ประกอบด้วย 1. มุ่งมั่นในการทำงาน สู่เป้าหมาย 2. สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงประเด็น แม่นยำ 3. มอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพ 4. เป็นผู้ฟังที่ดี 5. มีระบบและระเบียบ 6. มีส่วนร่วมกับทีม 7. เป็นเจ้าของงานและความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ตลอดเวลา 8. กล้าหาญและตรงไปตรงมา กล้าเผชิญกับปัญหา 9. รู้จักลูกทีม จุดเด่นจุดด้อยของทีมและผลักดันได้อย่างเหมาะสม 10. เป็นผู้ตามที่ดี ด้วยการให้ค่าของทุกคนในทีม สร้างแรงบันดาลใจร่วม ส่งเสริมให้ลูกทีมสื่อสาร ระดมความคิด และเปิดกว้าง (Dharmniti, 2020) เพื่อเสริมพลังอำนาจให้เต็มสมรรถนะและศักยภาพที่มีอยู่ นับเป็นประเด็นที่ท้าทายการทำงานในยุคชีวิตวิถีใหม่ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคโควิด-19

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 1) ปัญหาการเกิดโรคระบาด บริบทพื้นที่การทำงานมีจำนวน 4 ชั้น และการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนการขาดความโปร่งใส 2) สาเหตุ เกิดจากความเห็นต่างทางร่างกาย การไม่คุ้นกับการทำงานแนวใหม่แบบเว้นระยะห่าง จิตใจเกิดความตึงเครียดเรื่องโรคสถานการณ์แพร่ระบาด รวมถึงความไม่ชัดเจน เนื้อหารายละเอียดคำสั่งและจากสื่อสารโดยตรง เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีมากขึ้น 3) กระบวนการทำงานที่เปลี่ยนแปลง 4) ผลกระทบการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารทั้งภายในและภายนอก ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอกทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากข้อมูลดังกล่าว เป็นประเด็นที่ท้าทายว่าจะมีเครื่องมือ หลักการหรือแนวคิดใดที่จะนำมาใช้ ในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าในฝั่งตะวันตกมีเครื่องมือที่เป็นทฤษฎีและหลักการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้ง และฝั่งตะวันออกตามหลักพระพุทธศาสนา มีเครื่องมือที่เรียกว่าหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งมีหลายชุดหมวดธรรมสำหรับแก้ปัญหา ระเบียบ ความขัดแย้ง และส่งเสริมให้สัมพันธ์ภาพของหมู่ชนเข้มแข็งและสามัคคี เช่น มรรค 8 สัมปยุตธรรม 7 วาจาสุภาษิต อคติ 4 สารณียธรรม 6 ช่วยให้เกิดการสื่อสารอย่างสันติ ดังผลการศึกษาของ สีฟ้า ณ นคร ที่ได้นำเสนอหลักพุทธสันติวิธีในการสื่อสาร เพื่อสร้างสันติสุขในองค์กร คือ การสื่อสารที่ไม่ใช้อารมณ์, การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น, การพูดความจริงที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น และได้นำเสนอกรอบแนวคิดการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข คือ สัมมาทิฐิ การมีสติ การฟังและสะท้อนกลับตามความเป็นจริงการเอาใจใส่ผู้อื่นด้วยสติและการสื่อสารด้วยสารสันติ (Na Nakorn, 2019)

ด้วยประเด็นความเป็นมาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหา จึงสนใจที่จะศึกษาการสร้างสันติวัฒนธรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจของผู้นำวิถีชีวิตใหม่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม และการใช้หลักพุทธสันติวิธี ในการเสริมพลังอำนาจของผู้นำเพื่อพัฒนาสันติภายใน การสื่อสารของผู้นำในองค์กร ให้เป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป็นความหวังว่าการเสริมพลังการสื่อสาร อย่างสร้างสรรค์จะช่วยลดความขัดแย้งได้และเป็นการพัฒนาสันติในตนเอง แม้ว่าความขัดแย้งจะยังคงมีอยู่ สอดคล้องกับเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ขององค์กรว่า “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” อันจะเป็นรากฐานที่นำพาสังคมไทยไปสู่ประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพบริบทการสื่อสารของผู้นำวิถีชีวิตใหม่กองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อสร้างกระบวนการสันติวัฒนธรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการสันติวัฒนธรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่ของกองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research Design) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการนำมาสร้างชุดฝึกอบรม การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม กระบวนการอบรมเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยการวิเคราะห์ผลของการทดลองใช้ชุดฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ระบุสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ความต้องการด้านการสื่อสารเชิงบวก ผู้นำที่พึงประสงค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรในองค์กรที่มีอายุงาน 2 ปี ขึ้นไป

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเข้าร่วมการกระบวนการทดลองกิจกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่ เป็นกลุ่มทดลอง 10 คน โดยการประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมโครงการและเป็นไปโดยสมัครใจ โยมีเกณฑ์ เป็นบุคลากรในสังกัดกองตรวจราชการมีอายุ 35 ปีขึ้นไป อายุงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และเป็นผู้บริหารระดับกลางคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทั้งนี้ผู้ร่วมโครงการมีอิสระในการเลือกว่าจะอยู่ในการศึกษาหรือออกจากการศึกษาเมื่อไรก็ได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(1) การสร้างเครื่องมือ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากสอบถามข้อมูลเบื้องต้น สร้างแบบประเมินเพื่อการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจ และทำวัดผล จำนวน 2 ครั้ง คือ ก่อนและหลังการวิจัย (pre-test/post-test) โดยประเด็นคำถามจะครอบคลุม สถานการณ์องค์กรในปัจจุบัน รูปแบบการสื่อสารในองค์กรที่พึงประสงค์ และรูปแบบองค์กรแห่งความสุขที่ต้องการ โดยใช้แบบสอบถามแบบลิเคิร์ต (Likert scale: 5 ระดับความเห็น) โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์

(2) ขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยนำชุดแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาคุณภาพเครื่องมือโดย ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยมีการวิเคราะห์

ความตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistence : IOC) เชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน

(3) การทดลองใช้หลักสูตร

- การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ความต้องการด้านการสื่อสารเชิงบวก ผู้นำที่พึงประสงค์ เพื่อรูปแบบการสื่อสารที่มีพลัง กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรในองค์กรที่มีอายุงาน 2 ปี ขึ้นไป

- การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมกระบวนการ เป็นการนำกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วมการกระบวนการทดลองกิจกรรมการสื่อสารที่มีพลัง เป็นกลุ่มผู้นำที่มีอายุ 35 ปี ขึ้นไป เป็นผู้บริหารระดับกลาง โดยแบ่งเป็นกลุ่มเข้าร่วมอบรม จำนวน 10 คน

การสื่อสารและการเรียนรู้ตามศาสตร์สมัยใหม่

- 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 2) การสื่อสารอย่างสันติ
- 3) การเสริมพลังอำนาจ
- 4) กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงวัยผู้ใหญ่

การกำหนดกรอบกิจกรรมตามหลักพุทธสันติวิธีเพื่อเสริมพลังอำนาจการสื่อสารของผู้นำ

- 1) มรรคมีองค์ 8 โดยใช้ หลักสำคัญ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาวาจา สัมมาสติ
- 2) อคติ 4 หมายถึง วิธีในทางที่ผิดหรือการดำเนินไปในแนวทางผิด อันเกิดจากทัศนคติหรือความคิดเห็นในทางที่ผิด หรือ ความไม่เที่ยงธรรม หลงชิงชัง เกลียดหรือกลัว (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ)
- 3) สาราณียธรรม 6 หมายถึง แนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ระยะเวลาการทดลอง ผู้วิจัยกำหนดหมายติดต่อประสานงานขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์หัวหน้าหน่วยงาน ในการอนุญาตให้บุคลากร เข้าร่วมอบรม โดยไม่ถือเป็นวันลาเพื่อให้กลุ่มผู้นำเข้าร่วมอบรม และร่วมกิจกรรมกระบวนการได้ตลอดการวิจัย

2) ระยะดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยนำชุดฝึกอบรมกระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมพลังอำนาจผู้นำ โดยใช้รูปแบบการประชุมและกระบวนการกลุ่ม การจัดกระบวนการกลุ่ม เพื่อการพัฒนาสันติภายในและกระบวนการสื่อสารในรูปแบบการจัดกิจกรรมนอกสถานที่จำนวน 1 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์ และระหว่างทดลอง หลังจบกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมตอบคำถามประเมิน

3) ระยะหลังการทดลอง เมื่อทำการทดลองจบแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้เข้าอบรมตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร และให้ผู้เข้าอบรมเข้าการสนทนากลุ่มเพื่อจัดเก็บข้อมูลโดยการประชุม ออนไลน์ 2 ครั้ง

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 แบบ ประกอบด้วย (1) แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างสำหรับผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารและด้านพุทธศาสนา แบบสำรวจการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำองค์กร

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.2.1 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ

(1) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ (Percentage: %) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD)

(2) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือการวิเคราะห์ผลกระทบทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย

3.2.2 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) การใช้แนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ โดยมี 3 ขั้นตอน คือ ก่อนการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้างๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์ ระหว่างการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทางและชั้นวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างบทสรุป เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎี

2) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูลและเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัย ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ 3) การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

3) การจัดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล หลังจากการจัดบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา เป็นการเรียงเรียงข้อมูล เตรียมพร้อมสำหรับการวิเคราะห์

4) การทำข้อสรุปรายงานผลการวิจัยแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

กระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่ ผลการวิจัยมีดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบทกองตรวจราชการ เป็นหน่วยงานที่มีกฎหมายรองรับ มีคำสั่งมอบหมายหน้าที่ชัดเจน มีแผนพัฒนาบุคลากร สภาพแวดล้อมพบว่า องค์กรยังต้องมีแผนในการพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารระหว่างสถานที่ปฏิบัติงานแยกหลายพื้นที่ มีบุคลากรในสังกัด จำนวน 148 คน พื้นที่ปฏิบัติงาน มี 4 ชั้น ด้วยมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 การสื่อสารประสานงานระหว่างกลุ่มงานต่างๆ ต้องใช้โทรศัพท์หรือผ่านระบบออนไลน์ มากขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค คือการลดความแออัด และจำเป็นต้องรักษาระยะห่าง เพื่อการปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่าง และเป็นแนวทางต้นแบบให้กับสังคม เป็นเหตุให้ การสื่อสารขาดความคล่องตัว รวมทั้งมีข้อจำกัดในด้านคำสั่ง เอกสารทางราชการและการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ พบว่าก่อนมีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 การพูดคุยกันโดยเห็นหน้าวิธีที่ใช้มาก จากการแพร่ระบาดของโรค แม้ว่าการสื่อสารแบบต่อหน้าลดลง แต่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การสื่อสารยังสามารถทำได้เป็นปกติ แต่มีการเว้นระยะห่างระหว่างกัน และกล่าวว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ การสื่อสารแบบเห็นหน้าเพราะผู้สื่อสารกับผู้รับสาร สามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้โดยตรงและสามารถรับรู้สีหน้าและท่าทางที่แสดงออก ในห้วงระยะที่มีการระบาดของโรค มีการสื่อสารผ่านโทรศัพท์ และผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ผ่านอีเมล หากมีกรณีเร่งด่วนเพื่อสื่อสารเชิงนโยบายก็จะสื่อสารผ่านชุม หากเป็นการประชุมเฉพาะหน้า ก็จะใช้ระบบการเว้นระยะห่างอย่างเคร่งครัด ด้วยบริบทพื้นที่มีหลายชั้น มีการแพร่ระบาดของโรคมีระยะเวลายาวนาน ไม่มีกำหนดสิ้นสุด ทำให้ต้องใช้มาตรการของภาครัฐ การเว้นระยะห่าง การไม่คุ้นกับการทำงานแนวใหม่แบบเว้นระยะห่างก่อให้เกิดความตึงเครียดเรื่องโรคสถานการณ์แพร่ระบาด กระบวนการทำงานที่เปลี่ยนแปลงความไม่ชัดเจน เนื้อหารายละเอียด คำสั่ง จากสื่อสารโดยตรง เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีมากขึ้นทำให้การสื่อสารทั้งภายในและภายนอก เกิดความเหินห่าง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอก คือการสื่อสารของตนเองต่อตนเอง ตนเองต่อผู้อื่น และตนเองต่อสังคม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า สร้างกระบวนการสันติวัตกรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีใหม่ พบว่าการสร้างหลักสูตรกระบวนการอบรมเพื่อเสริมพลังอำนาจการสื่อสารผู้นำ การจัดหลักสูตรมีองค์ประกอบที่ต้องมีความสอดคล้องกับกลุ่มผู้อบรม โดยกิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 การสังเกตความต้องการความคาดหวัง เพื่อส่งเสริมการรับรู้และเข้าใจ ความต้องการของตนเอง การเข้าใจผู้อื่น กิจกรรมที่ 2 การ

รับฟังอย่างลึกซึ้งเรียนรู้ เข้าใจ รู้เขา รู้เราเพื่อส่งเสริมการฟังอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมที่ 3 การตระหนักรู้เพื่อส่งเสริมการฟังด้วยความรู้สึกกิจกรรมที่ 4 การตระหนักรู้เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจการสื่อสาร โดยองค์ประกอบที่สำคัญคือความพร้อมผู้อบรม ระยะเวลา กิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสม โดยมีการเตรียมความพร้อม (Pre module) และกำหนดเป็น 7 ขั้นตอนการอบรม เรียกชุดอบรมนี้ว่า 7 ขั้นตอนมหัศจรรย์สร้างผู้นำวิถีชีวิตใหม่ประกอบด้วย 1. รู้จัก-รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น 2. รู้สร้าง-ศรัทธาตนเองและผู้อื่น 3. รู้ใจ-ตระหนักรู้ 4. รู้แจ้ง-เข้าถึง เข้าใจ ตนเอง 5. รู้เขา-รู้เรา-การฟังด้วยหัวใจ 6. รู้รักสามัคคี -การสื่อสารที่มีพลัง 7. รู้ตัว -มีสติ การอยู่กับตนเองอย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสันติวัฒนธรรมการสื่อสารที่เสริมพลังอำนาจผู้นำวิถีชีวิตใหม่ ของกองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

หลักสูตรการอบรม ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและกระบวนการเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน กิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุก) เป็นกระบวนการระดับพื้นที่ (Onsite) และการติดตามการสะท้อนผลกระบวนการ การนำไปใช้ประโยชน์ แบบออนไลน์และออนไซต์ ซึ่งผู้อบรม มีส่วนร่วมด้วยการปฏิบัติและนำไปใช้ประยุกต์ใช้ การวัดและประเมินผลโดยวิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินผล การทดสอบก่อน-และหลังการอบรม การประเมินผลระหว่างเรียน เช่น การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าอบรม การสังเกตการณ์ทำกิจกรรมกลุ่ม การประเมินด้วยการเล่าประสบการณ์ และผู้สังเกตการณ์ โดยผู้วิจัย มีทั้งหมด 7 ขั้นตอนสร้างผู้นำวิถีชีวิตใหม่ประกอบด้วย 1. รู้จัก-รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น 2. รู้สร้าง-ศรัทธาตนเองและผู้อื่น 3. รู้ใจ-ตระหนักรู้ 4. รู้แจ้ง-เข้าถึง เข้าใจ ตนเอง 5. รู้เขา-รู้เรา-การฟังด้วยหัวใจ 6. รู้รักสามัคคี -การสื่อสารที่มีพลัง 7. รู้ตัว -มีสติ การอยู่กับตนเองอย่างสมบูรณ์ ผลการนำผลการนำหลักสูตรอบรมไปทดลองใช้กับ กลุ่มผู้อบรม 10 คน พบว่า การประเมินด้วยตนเองการสื่อสารที่มีพลัง ก่อนและหลังการอบรม วิเคราะห์และรายงานข้อมูลผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเป็น เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการประเมินพบว่า ภายหลังการอบรมระดับประสิทธิภาพการสื่อสารสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิเคราะห์เชิง คุณภาพ ที่ได้จากการสังเกตการณ์และเสียงสะท้อนจากผู้เข้าร่วมอบรม ทำให้เห็นได้ว่าหลักสูตร อบรมช่วยให้มีการพัฒนาการสื่อสารภายในองค์กรได้สำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัย ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่คือโมเดลการสร้างหลักสูตรอบรมเพื่อเสริมพลังอำนาจการสื่อสารของผู้นำ ที่มีสติเป็นฐานของการอบรม ด้วยการเสริมสร้างพลังด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาวาจา สัมมาสติ และหลักการมีส่วนร่วมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สาธารณโมคิ นำผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ โยนิโสมนสิการ เนื้อหากิจกรรม 7 ขั้นตอนมหัศจรรย์สร้างผู้นำวิถีชีวิตใหม่ ที่ทำให้ผู้อบรมได้ ฝึกปฏิบัติ ควบคู่ กับการ ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อเกิดการสร้างสันติภายใน เกิดโยนิโสมนสิการ สื่อสารอย่างกัลยาณมิตร และลดอคติ สู่สันติภายนอกสามัคคี รู้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ คือ Leader for Peace Model ซึ่งสามารถอธิบายโดยละเอียดได้ดังนี้

Leader For Peace

L- Listening in deep : การมีใจนุ่มนวลไปฟังอย่างมีสติ ด้วยการรู้จัก รู้ใจฟังตนเองอย่างเข้าใจเมื่อเข้าใจตนเองจึงฟังคนอื่นและเข้าใจ ใส่ใจ เพื่อเข้าถึงใจ

E-Empathy : การสื่อสารด้วยความอ่อนโยน มีเมตตาเป็นองค์ประกอบ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจ เป็นมิตร ลดความเป็นตัวตน เพื่อสร้าง (Take to their side not a take side) ความไว้วางใจ โดยใช้การสนทนาแบบสุนทรีย์

A-Attitude : การคิดเชิงบวกด้วยเมตตาตามโนกรรมต่อกัน ลดอคติ การแสดงท่าที และมุมมองต่อเหตุการณ์และบุคคล วิเคราะห์และเข้าใจเหตุการณ์ และการแสวงหาทางออก และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ มีทักษะเชิงบวกในการแก้ปัญหา มองหาวิธีการแก้ไขปัญหา ไม่จมกับปัญหา กับอารมณ์

D-Determination: การแสดงออกถึงความตั้งใจ ตั้งมั่น เพื่อนำพาทีมไปสู่จุดหมาย ร่วมกันด้วยการสื่อสารในงานและท่าทีใส่ใจคู่สนทนา รวมถึงวิธีการที่เหมาะสม กับสถานการณ์

E-Evaluation การสังเกต ประเมิน ติดตามด้วยความเอาใจใส่โดยไม่ละเลย และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา วิเคราะห์สถานการณ์ตลอดเวลา หมั่นตรวจสอบ ทบทวน ประเมินผลตามลำดับ สะท้อนกลับ อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึง เวลา สถานที่ ความพร้อมของผู้ฟัง เหตุและผล ในเรื่องที่จะสื่อสารเพื่อการพัฒนา

R-Relationship: การสร้างความสัมพันธ์ ด้วยการเคารพให้เกียรติ รักษาหัวใจ อันดี เพื่อการสานสัมพันธ์ในกลุ่มบุคคลองค์กร ด้วยความมี เมตตาเป็นฐานให้แก่งานและกัน มีกิจกรรมหรือพื้นที่ในการสร้างเสริมสัมพันธ์ที่นอกเหนือจากปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพบริบทกองตรวจราชการ เป็นหน่วยงานที่มีกฎหมายรองรับ มีคำสั่งมอบหมายหน้าที่ชัดเจน มีแผนพัฒนาบุคลากร สภาพแวดล้อมพบว่า องค์กรยังต้องมีแผนในการพัฒนาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารระหว่างสถานที่ปฏิบัติงานแยกหลายพื้นที่ มีบุคลากรในสังกัดจำนวน 148 คน พื้นที่ปฏิบัติงาน มี 4 ชั้น ด้วยมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 การสื่อสารประสานงานระหว่างกลุ่มงานต่างๆ ต้องใช้โทรศัพท์หรือผ่านระบบออนไลน์ มากขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค คือการลดความแออัด และจำเป็นต้องรักษา

ระยะห่าง เพื่อการปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่าง และเป็นแนวทางต้นแบบให้กับสังคม เป็นเหตุให้ การสื่อสารขาดความคล่องตัว รวมทั้งมีข้อจำกัดในด้านคำสั่ง เอกสารทางราชการและการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ พบว่า ก่อนมีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 การพูดคุยกันโดยเห็นหน้าวิธีที่ใช้มาก จากการแพร่ระบาดของโรค แม้ว่าการสื่อสารแบบต่อหน้าลดลง และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ การสื่อสารแบบเห็นหน้าเพราะผู้สื่อสารกับผู้รับสาร สามารถรับรู้สีหน้าและท่าทางที่แสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับ (Phrakrusathitthammanusask, 2021) ที่กล่าวว่า การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ลักษณะของการสื่อสารควรจะเป็นการสื่อสารแบบสองทางขั้นตอน ควรเริ่มจากการวิจัยและการรับฟังเพื่อสำรวจค้นหาปัญหาต่างๆ นำเอาข้อมูลที่ได้มาเป็นตัวกำหนดนโยบายและโครงการและเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงไปยังกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงมีการประเมินผลโครงการเพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งในห้วงระยะที่มีการระบาดของโรค มีการสื่อสารผ่านโทรศัพท์ และผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ผ่านอีเมล หากมีกรณีเร่งด่วนเพื่อสื่อสารเชิงนโยบายก็จะสื่อสารผ่านชุม หากเป็นการประชุมเฉพาะหน้า ก็จะใช้ระบบการเว้นระยะห่างอย่างเคร่งครัด ด้วยบริบทพื้นที่ที่มีหลายชั้น มีการแพร่ระบาดของโรคมีระยะเวลายาวนาน ไม่มีกำหนดสิ้นสุด ทำให้ต้องใช้มาตรการของภาครัฐ การเว้นระยะห่าง การไม่คุ้นกับการทำงานแนวใหม่แบบเว้นระยะห่าง ก่อให้เกิดความตึงเครียดเรื่องโรคสถานการณ์แพร่ระบาด กระบวนการทำงานที่เปลี่ยนแปลงความไม่ชัดเจน เนื้อหา รายละเอียด คำสั่ง จากสื่อสารโดยตรง เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีมากขึ้นทำให้การสื่อสารทั้งภายในและภายนอก เกิดความเหินห่าง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอก คือการสื่อสารของตนเองต่อตนเอง ตนเองต่อผู้อื่น และตนเองต่อสังคม เป็นต้น สอดคล้องกับ (Boonpromraksa, 2021) ที่กล่าวว่า เพื่อความสำเร็จและความอยู่รอดขององค์การจึงส่งผลให้ผู้นำยุคใหม่และผู้คนต่างต้องปรับตัวเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งบทบาทของผู้นำยุคใหม่ที่มีผลต่อการจัดการองค์การบนฐานวิถีชีวิตใหม่ นั่นคือ ผู้นำยุคใหม่ควรปรับตัวโดยใช้ประสบการณ์ในอดีต การเปิดกว้าง การปรับปรุงด้านข้อมูลข่าวสาร การคิดค้นสิ่งใหม่อย่างมีเป้าหมาย การปลูกฝังกระบวนการทัศนคติต่างๆ อย่างต่อเนื่องโดยใช้หลักการกระจายอำนาจ และผู้นำยุคใหม่ควรนำเครื่องมือ PEST Analysis โดยศึกษาจากแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อนำมาเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบการบริหารให้ทันต่อเหตุการณ์และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเช่นเดียวกับการพัฒนาบทบาทผู้นำยุคใหม่สู่ฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การสร้างหลักสูตรกระบวนการอบรมเพื่อเสริมพลังอำนาจการสื่อสารผู้นำ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่ตรงความต้องการสอดคล้องกับกลุ่มผู้อบรม โดยกิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 การสังเกตความต้องการความคาดหวัง เพื่อส่งเสริมการรับรู้และเข้าใจ ความต้องการของตนเอง การเข้าใจผู้อื่น กิจกรรมที่ 2 การรับฟังอย่างลึกซึ้งเรียนรู้ เข้าใจ รู้เขา รู้เราเพื่อส่งเสริมการฟังอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมที่ 3 การตระหนักรู้เพื่อส่งเสริมการฟังด้วยความรู้สึกกิจกรรมที่ 4 การตระหนักรู้เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจการสื่อสาร โดยองค์ประกอบที่สำคัญคือความพร้อมผู้อบรม ระยะเวลา กิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสม โดยมีการเตรียมความพร้อม (Pre module) และกำหนดเป็น 7 ขั้นตอนการอบรม เรียกชุดอบรมนี้ว่า 7 ขั้นตอนมหัศจรรย์สร้างผู้นำวิถีชีวิตใหม่ประกอบด้วย 1. รู้จัก คือรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น 2. รู้สร้าง คือศรัทธาตนเองและผู้อื่น 3. รู้ใจ คือตระหนักรู้ 4. รู้แจ้ง คือเข้าถึง เข้าใจตนเอง 5. รู้เขารู้เรา คือการฟังด้วยหัวใจ 6. รู้รักสามัคคี คือการสื่อสารที่มีพลัง 7. รู้ตัว คือมีสติ การอยู่กับตนเองอย่างสมบูรณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การใช้สติเป็นฐาน ในการสื่อสารเพื่อพัฒนากระบวนการสื่อสารกับตนเองเพื่อสร้างสันติภายในตนเองด้วยหลักเมตตาต่อตนเองเพื่อนำไปสู่การเมตตาผู้อื่น ทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวาจากรรม เมตตาเมตตากรรมสนับสนุนกระบวนการคิดที่ถูกต้องการคิดเชิงบวกด้วยการมีสติรู้ จะช่วยสนับสนุน การสื่อสารบนพื้นฐานความเข้าใจร่วมกัน เพื่อประโยชน์เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับ (Mansumittrchai, 2017) ว่าการสร้างพลังอำนาจในการบริหารผ่านกระบวนการสื่อสารที่ผู้นำยุคใหม่ต้อง

พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป เข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีโดยการนำหลักการสื่อสารอย่างสันติและหลักธรรมมาใช้เพื่อสร้างพลังการสื่อสาร ในองค์กร สอดคล้องกับ (Kiatpraiyot, 2022) ที่ว่าในภาวะผู้นำในยุคใหม่ต้องพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมอยู่ตลอดเวลา และสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการจัดการการเรียนรู้แบบเชิงปฏิบัติการเป็นการผลักดันให้เกิดประสบการณ์ช่วยเสริมให้เกิดพลังผลักดันสันติภายใน ผ่านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสนับสนุนต่อกระบวนการเรียนรู้ เพื่อปรับกระบวนการคิดสร้างสันติภายในสู่สันติภายนอก

สรุป

กองตรวจราชการ เป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรในสังกัด จำนวน 148 คน พื้นที่ปฏิบัติงาน มี 4 ชั้น ด้วยมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 การสื่อสารประสานงานระหว่างกลุ่มงานต่างๆ ต้องใช้โทรศัพท์หรือผ่านระบบออนไลน์ มากขึ้น เป็นเหตุให้ การสื่อสารขาดความคล่องตัว ทำให้การสื่อสารทั้งภายในและภายนอก เกิดความเหินห่าง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอก คือการสื่อสารของตนเองต่อตนเอง ตนเองต่อผู้อื่น และตนเองต่อสังคม เป็นต้น ดังนั้นการ สร้างหลักสูตรกระบวนการอบรมเพื่อเสริมพลังอำนาจการสื่อสารผู้นำ ให้มีความสอดคล้อง โดยกิจกรรม ประกอบด้วย 1. การสังเกตความต้องการความคาดหวัง เพื่อส่งเสริมการรับรู้และเข้าใจ ความต้องการของ ตนเอง การเข้าใจผู้อื่น 2. การรับฟังอย่างลึกซึ้งเรียนรู้ เข้าใจ รู้เขา รู้เราเพื่อส่งเสริมการฟังอย่างลึกซึ้ง 3. การตระหนักรู้เพื่อส่งเสริมการฟังด้วยความรู้สึก 4.การตระหนักรู้เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจการสื่อสาร ทำให้คนใน องค์กร รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้สร้าง คือศรัทธาตนเองและผู้อื่น รู้ใจ คือตระหนักรู้ รู้แจ้ง คือเข้าถึง เข้าใจตนเอง รู้ เขารู้เรา คือการฟังด้วยหัวใจ รู้รักสามัคคี คือการสื่อสารที่มีพลัง รู้ตัว คือมีสติ การอยู่กับตนเองอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะการใช้สติเป็นฐาน ในการสื่อสารเพื่อพัฒนากระบวนการสื่อสารกับตนเองเพื่อสร้างสันติภายใน ตนเองด้วยหลักเมตตาต่อตนเองเพื่อนำไปสู่การเมตตาผู้อื่น ทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตา มโนกรรมสนับสนุนกระบวนการคิดที่ถูกต้องการคิดเชิงบวกด้วยการมีสติรู้ จะช่วยสนับสนุน การสื่อสารบน พื้นฐานความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งการจัดการการเรียนรู้แบบเชิงปฏิบัติการเป็นการผลักดันให้เกิดประสบการณ์ช่วย เสริมให้เกิดพลังผลักดันสันติภายใน ผ่านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนต่อกระบวนการเรียนรู้ ปรับ กระบวนการคิดสร้างสันติภายในสู่สันติภายนอกและจากการติดตามผลหลังการอบรมเสริมพลังอำนาจเดือนที่ 1 และเดือนที่ 2 ผ่านระบบออนไลน์จำนวน 2 ครั้ง พบว่าผู้เข้ารับการอบรมตามหลักสูตร สามารถนำ กระบวนการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในการบริหารทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 การส่งเสริมให้บุคลากรแกนนำได้เข้าฝึกอบรมการเรียนรู้การสื่อสารที่มีพลัง
- 1.2 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ เพื่อสนับสนุนวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ เพราะพัฒนาให้บุคลากรมีสมรรถนะด้านการสื่อสาร นอกจากการพัฒนาในระดับผู้นำองค์กรแล้ว การ ขยายผลไปสู่การเตรียมพร้อมบุคลากร ที่จะเป็นผู้นำในรุ่นถัดไปเพื่อเตรียมความพร้อม การสู่หน่วยงานที่มี สมรรถนะสูง (Smart office) ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบบริหารในองค์กรโดยใช้พุทธสันติวิธี
- 2.2 ศึกษาวิจัยพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมในการทำงานโดยใช้พุทธสันติวิธี

References

- Boonpromraksa, S. (2021). The Role of New Generation Leaders Affecting the Organizational Management in New Normal. *Journal of Management Science Review*, 23(2), 257-266.
- Juicharern, A. (2020). Leadership Communication in the New Normal. Retrieved May 30, 2021, from <https://www.aclc-asia.com/post/leadership-communication-in-the-new-normal>
- Kaewpho P., & Boonchan B. (2020). Factors Affecting Educational Management Participation of Schools under Secondary Educational Service Area Office 31. *Journal of Arts and Science*, 7(2), 497-514.
- Kiatpraiyot, W. (2022). Leadership and the Organization Management in New Normal Age. *Journal of Buddhistic Sociology*, 7(1), 123-134.
- Kongpetdit, C. (2016). Change Management: Role of Leadership and Organizational Communication. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 895-919.
- Mansumittrchai, P. (2017). A Model of Nonviolent Communication Through Buddhist Psychology. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 76-90.
- Na Nakorn, S. (2019). A Process of Communication for Building Peaceful Organizations by Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(2), 447-464.
- Phengsawat, W. (2012). Research on the Use of Executive Power. *Sakon Nakhon Rajabhat University Journal*, 4(7), 1-10.
- Phrakrusathitthammanusask. (2021). Communication within School in Accordance with Buddhist Integration. *Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences*, 2(1), 40-48.
- Phutachot, N. (2013). Organizational Behavior Conflict. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Pongsriwat, S. (2020). Let's be "Leaders at Empowerment. Retrieved May 30, 2021, from <https://www.pantown.com/market.php?id=20352&name=market4&area=3&topic=60&action=view>
- Pryce- Jones. J., & Lutterbie. S. (2010). Why Leveraging the Science of Happiness at Work matters: The Happy and Productive Employee. *Assessment & Development Matter*, 2(4), 6-8.
- Ronald, J. Buke, & Cary, L. Cooper. (2015). Alexander-Stamatios G. Antonio. The Multi-Generational and Aging Workforce. UK: Edward Elger Publishing Limited.
- Sakunsatapat, S. (2019). The Basic Education School Administrators' Empowerment of Competency Based Personnel Management. *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 10(2), 178-196.

Strategy and Planning Division. (2020). Guidelines for Driving Happiness Ministry of Public Health 2019-2020. Nonthaburi: Strategy and Planning Division.

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร*

The Development of a Model to Promote the Five-Precept Observing Community Project by Wat Sarod Community, Bangkok

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: wachirapunyoo@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนนำเสนอประเด็นการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ซึ่งการพัฒนาชุมชนวัดสารอดภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” ชุมชนวัดสารอด เป็นชุมชนเมืองที่มีผู้คนจากถิ่นฐานต่างๆ มาทำมาหากิน มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ โดยมีวัดสารอดเป็นศูนย์กลางในกิจกรรมต่างๆ เกิดการหล่อหลอมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อการขับเคลื่อนโครงการลงสู่ชุมชนเมืองจึงต้องอาศัยการบูรณาการสร้างกิจกรรมการรักษาศีล 5 เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐาน เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จากการนำเอาโครงการชุมชนรักษาศีล 5 มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนวัดสารอด ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด คือ ราชวรปุณณะศีลบรร โมเดล ที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ราชวร 2) ปุณณะ 3) ศีล 4) บรร การขับเคลื่อนตามรูปแบบดังกล่าวส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 4 ประการ คือ 1) กายภาพสะอาด สถานที่ภายในวัดสารอดเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความสะอาดเรียบร้อย มีความเป็นร่มเย็นสถานที่ร่มรื่น 2) ศีลสะอาด ชาวชุมชนปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญต่อการนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต 3) จิตใจสะอาด ชาวชุมชนรักษาศีล 5 มีความสุขใจ มีสถานที่ปฏิบัติธรรมภายใต้สำนักปฏิบัติธรรมประจำกรุงเทพมหานครแห่งที่ 61 เพื่อรองรับการขัดเกลาจิตใจให้เข้าถึงความสงบ มีความรู้ ตื่น เบิกบาน 4) ปัญญาสะอาด ชาวชุมชนรักษาศีล 5 มีความรู้ความเข้าใจหลักและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มีสำนักเรียนศาสนศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนธรรมะให้แก่ชาวชุมชนวัดสารอด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การขับเคลื่อนโครงการ; ชุมชนรักษาศีล 5; ชุมชนวัดสารอด

Abstract

The researcher aims at proposing the development of a model to promote the observance of the five precepts in community around Wat Sarod, Bangkok. This development of Wat Sarod community is under the “Five-Precept Observing Community Project” which

*Received February 8, 2023; Revised February 23, 2023; Accepted February 28, 2023

aims at fostering reconciliation through the use of Buddhist teachings. Wat Sarod community differs from rural community in that it is an urban community surrounded by people from various places with diverse cultures, traditions, and beliefs. Wat Sarod is the center of the community for organizing various activities and fostering peaceful coexistence among the people. The mobilization of the project in the urban community relies on activities integrated with the five precepts, which are regarded as a humanitarian principle and a way of practice for developing the whole human being. From applying the Five-Precept Observing Community Project in the development of Wat Sarod community results in 'Rat-Burana-Sīla-Boworn' model, which consists of the following components: 1) Rat (people), 2) Burana (renovation), 3) Sīla (precepts), and 4) Boworn (village, temple, school). The model-based development yields a new body of knowledge in the following four areas: 1) Clean physical environment in which areas within the temple are rapidly changing as they have become clean and shady; 2) Clean behavior in which community members follow the five precepts and recognize their significance in everyday life; 3) Clean mind in which community members are happy as a result of following the five precepts. Furthermore, there are 61 meditation centers in Bangkok where people can cultivate their minds to become more peaceful and awakened; and 4) Clean wisdom in which community members follow the five precepts with knowledge and understanding of Buddhist way of life, as well as having a religious studies center that provides Buddhist studies to Wat Sarod community.

Keywords: Model Development; Project Mobilization; Five-Precept Observing Community; Wat Sarod Community

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติ ที่เป็นฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่จะนำมาซึ่งความผาสุกของคนไทยทุกคน (Office of the Secretary of the National Strategy Committee, Office of the National Economic and Social Development Board, 2018)

จากแนวคิดของ สมเด็จพระมหาธีรราชมั่งคณาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ) เกี่ยวกับศีล 5 ว่า ศีล 5 เป็นหลักการปฏิบัติที่สำคัญของมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชน ย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า ชุมชนรักษาศีล 5 (Somdet Phramaha Ratchamangkalajarn (Choung Vorapunno), 2013) จึงนำมาสู่การจัดทำโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ทั่วประเทศในเวลาต่อมา มีปรากฏหลักการและเหตุผลในระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการดำเนินงานโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ว่า เพื่อให้คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน องค์กรภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา และประชาชนทั่วไป ได้ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 (Welfare Education Section, Division of Buddhist Studies, National Office of Buddhism, 2014)

ด้วยเหตุนี้เอง มหาเถรสมาคม จึงมีนโยบายเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ มีดำริให้คณะสงฆ์ทุกจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” และกำหนดให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกจังหวัด เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ความสามัคคี และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (The Sangha Supreme Council of Thailand, 2014)

ปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ยังขาดความเข้าใจในเรื่องวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการดำเนินโครงการ (Phramaha Phongsak Ratananano, 2018) ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะไม่สามารถทำให้การขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ในชุมชนเมือง นับว่ามีบริบทที่แตกต่างจากชุมชนในชนบท เช่น ชุมชนวัดสารอด มีบริบทเป็นชุมชนเมืองที่รายล้อมไปด้วยผู้คนจากถิ่นฐานต่างๆ มาอยู่เพื่อทำมาหากิน มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ มีวัดสารอด เป็นศูนย์กลางในกิจกรรมต่างๆ เกิดการหล่อหลอมทางความคิด ได้ร่วมกันตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆ ตามแนวทางของโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ผู้เขียนจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาสภาพ บริบท ความต้องการของชุมชนวัดสารอดในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ศึกษาแนวคิดหลักศีล 5 ในทางพระพุทธศาสนา และพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนเมือง โดยเลือกพื้นที่เจาะจง คือ ชุมชนวัดสารอด เป็นพื้นที่กรณีศึกษา เพราะชุมชนวัดสารอด ได้ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประจำปี 2565 ซึ่งผู้เขียนจะได้วิเคราะห์อธิบาย เป็นลำดับต่อไป

ศีล 5 กับความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ศีล 5 เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากศีล 5 จะเป็นข้อควรระวังจากการทำชั่วแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย ผลจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของชุมชน ไม่ก่อให้เกิดปัญหาภัยกับชุมชน และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Phramaha Khanngoen Khantidharo (Arthan), 2019)

ศีล 5 เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศีลเป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะมีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของศีล 5 แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่ก้าวล่วงทางกาย และวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบัน และอนาคตเป็นอันสงบ และในตรงกันข้าม โทษของการละเมิดศีล เป็นเหตุให้ประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่างๆ ย่อมประสบทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพ บั่นทอนความก้าวหน้า ความเจริญ และความสงบสันติสุขในการดำเนินชีวิตพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลอันเกิดจากการปฏิบัติโดยอาศัยระบบต่างๆ ทางร่างกาย และจิตใจ คือ ระบบประสาท กล้ามเนื้อ ระบบต่อม และสิ่งเร้าสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดสภาวะจิตใจที่รับรู้อารมณ์ จึงแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาทางกาย วาจาและใจ และแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่ออารมณ์นั้นๆ ทั้งด้านที่ดี และในด้านที่ไม่ดี (Phra Chainarong Vithito (Rongmarud), 2012) หากละเมิดศีลย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรประสบทุกข์ทั้งปัจจุบันและสัมปรายภพ (Phra Montri Tissaro (Kumlue), 2016)

การรณรงค์ให้เกิดการตระหนักในการประยุกต์การรักษาศีล 5 มาปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศให้มีการรักษาศีล 5 ต้นแบบขึ้น เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุขด้วยหลักการประพฤติปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล 5 เนื่องจากการรักษาศีล 5 เปรียบเสมือนหลักประกันชีวิตที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม (Phramaha Nikorn Paladsung, and Zumitzavan, 2017) นอกจากนั้น การส่งเสริมให้มีการนำหลักศีล 5 มาใช้ปฏิบัติ สามารถใช้การฝึกอบรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล 5 นั้น จำเป็นต้องทำให้เกิดแรงจูงใจที่มีความยั่งยืน และเป็นแรงจูงใจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับทุกด้านของสังคม (Wattanapradith, 2013)

จึงกล่าวได้ว่า ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยศีล 5 เป็นแนวทางปฏิบัติขั้นพื้นฐาน เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นลักษณะที่มีความปรกติทางกายวาจาเป็น ที่ตั้ง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบัน และอนาคต ควรมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศให้มีการรักษาศีล 5 ต้นแบบขึ้น เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุขด้วยหลักการ ประพฤติปฏิบัติ ตามหลักการรักษาศีล 5 และส่งเสริมให้ใช้การฝึกอบรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล 5 จึงจะทำให้เกิดแรงจูงใจที่มีความยั่งยืน

หลักศีล 5 ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

คำว่า มีศีล คือ ผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (ผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต) เว้นขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ (เว้นขาดจากอกุสินนาทาน) เว้นขาดจากการพูดเท็จ (เว้นขาดจากมุสาวาท) (Thai Tripitaka: 1/292/331) เว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท หลังจากตายแล้วย่อมไปสู่สวรรค์ (Thai Tripitaka: 10/417/350) การปฏิบัติตนตามหลัก ศีลดังกล่าว เรียกว่า การรักษาศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติที่นำพาชีวิตให้ได้พบแต่สิ่งที่ดีงาม ได้รับความอยู่รอด ปลอดภัย เป็นที่รักของเหล่าหมู่ญาติพี่น้อง แม้หากตายจากโลกนี้ไปแล้วก็ไปสู่สุคติ (Thai Tripitaka: 27/118-120/147) ตรงกันข้าม หากเพราะศีลวิบัติเป็นต้นเหตุ ผู้ทุศีลทั้งหลายหลังจากตายแล้วก็ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก (Thai Tripitaka: 20/118/362)

นอกจากนั้น ผู้มีศีลนับได้ว่าเป็นผู้ที่ใครๆ ก็รับรู้ได้ถึงเกียรติคุณ เพราะกลิ่นของศีลย่อมทวนลม ต่างจากกลิ่นของเหล่าดอกไม้ เช่น กลิ่นจันทน์ กลิ่นกฤษณา หรือกลิ่นกระลำพัก เป็นกลิ่นดอกไม้ที่ไม่อาจจะทวน ลมได้ ส่วนกลิ่นของศีลสามารถย้อนทวนลมได้ไปทั่วทุกทิศนั้นเอง (Thai Tripitaka: 25/45/43-44) และหาก เทียบกลิ่นดอกไม้กับกลิ่นของศีล ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มองว่า กลิ่นกฤษณา หรือกลิ่นจันทน์ มีกลิ่น หอมเพียงเล็กน้อยเท่านั้นแต่กลิ่นของท่านผู้มีศีล เป็นกลิ่นที่มีความหอมมากที่สุด สามารถหอมฟุ้งไปได้ตลอด ทัวทั้งเทวโลกและมนุษย์โลก (Thai Tripitaka: 25/46/44) บุคคลผู้มีศีลจึงนับได้ว่าเป็นนาบุญอันดีที่ยอดเยี่ยม ในโลก ที่ควรแก่การนำของมาถวายต้อนรับ ทักขิณา และกราบไหว้บูชา (Thai Tripitaka: 22/107/185) มาร ไม่สามารถเห็นช่องทำลายผู้มีศีลได้เลย เพราะผู้มีศีล เป็นผู้ที่ดีดำรงชีวิตของตนอยู่ด้วยความไม่ประมาท ตลอดเวลาเป็นปกติ (Thai Tripitaka: 25/57/44) อีกทั้งหากเมื่อเพียบพร้อมด้วยศีลและปัญญา ย่อมยินดีแต่ ในความสงบ และละเว้นจากการกระทำความชั่วโดยประการทั้งปวง และที่สำคัญคนมีศีลเป็นคนไม่เชื่อนางาย (Thai Tripitaka: 27/88/174)

จึงกล่าวได้ว่า ผู้รักษาศีล 5 ตลอดชีวิต ชีวิตของผู้มีศีลนั้นย่อมได้พบแต่สิ่งที่ดีงาม อยู่รอดปลอดภัย เป็นที่รักของญาติพี่น้อง แม้หากตายจากโลกนี้ไปแล้วก็ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ แต่หากเป็นผู้ไม่มีศีลหลังจากตาย แล้วก็ไปเกิดในนรก เกียรติคุณผู้มีศีลหอมย้อนทวนลมได้ไปทั่วทุกทิศ เป็นกลิ่นที่มีความหอมมากที่สุด สามารถ

หอมฟุ้งไปได้ตลอดทั่วทั้งเทวโลกและมนุษยโลก มีชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท จึงไม่มีใครสามารถทำลายหรือเบียดเบียนให้เดือดร้อนได้ และเป็นนาบุญอันดีของโลก

ศีลสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยศีล (Thai Tripitaka: 1/2/2) เป็นความถึงพร้อมด้วยศีลที่พระอรหิณยินดี ความถึงพร้อมด้วยศีลมีลักษณะที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทแก่ตัว ซึ่งท่านปราชญ์บัณฑิตหรือผู้รู้ท่านสรรเสริญ ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลจะไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ มีจิตใจที่มั่นคง (Thai Tripitaka: 18/341/359) มีความถึงพร้อมด้วยศีล ซึ่งความถึงพร้อมด้วยศีลนับได้ว่าเป็นตัวนำทางแห่งมรรคมีองค์ 8 เพราะศีลสัมปทาเป็นบุญนิमितเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 (Thai Tripitaka: 19/50-54/44)

จะอย่างไรก็ตาม เมื่อตนถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ก็ควรที่จะได้ชักชวนให้ผู้อื่นได้ถึงพร้อมด้วยศีล จึงจะถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติการรักษาศีลที่ถึงพร้อมอันเกิดประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตน และยังได้เป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่ผู้อื่นด้วย (Thai Tripitaka: 22/20/23) แต่หากไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีลก็เท่ากับเป็นการปฏิบัติที่ไม่ได้เกื้อกูลต่อผู้อื่นนั่นเอง (Thai Tripitaka: 36/173/205)

จึงกล่าวได้ว่า หลักศีลตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เมื่อบุคคลมีความถึงพร้อมด้วยศีล ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทแก่ตัว ค้นหาและทักท้วงไม่ครอบงำ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง ความถึงพร้อมด้วยศีล เป็นตัวนำทางแห่งมรรคมีองค์ 8 เมื่อตนถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ก็ควรที่จะได้ชักชวนให้ผู้อื่นจึงเป็นประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด

การดำเนินการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการครบถ้วนทุกประการ จนกลายเป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนรักษาศีล 5 ต้นแบบของกรุงเทพมหานคร และมีการกำหนดการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมและติดตามการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร (ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี) ประจำปี 2565 กำหนดในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2565

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร มีรูปแบบของการจัดงาน จัดแบบกึ่งงานประจำปีที่ไม่มียอดงบประมาณสร้างสรรค์ที่เสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม สอดรับกับวิสัยทัศน์วัดสารอดว่า “วัดต้นแบบการศึกษาเพื่อปัญญาและคุณธรรม” เช่น (บ้าน) ให้ชุมชนร่วมกันจัดพิธีแห่หลวงพ่อรอด (ทางน้ำ/และทางบก) (วัด) วัดจัดลานบุญปิดทองทอดผ้าป่าสามัคคีไถ่รับบารมีหลวงพ่อรอด และจัดบวชนกขัมมปฏิบัติธรรม (โรงเรียน) โรงเรียนจัดกิจกรรมสวดสรภัญญะคาถาหลวงพ่อรอด เป็นต้น

ทั้งนี้ เน้นการจัดบรรยากาศให้กลายเป็นแบบงานวัดย้อนยุค ส่งเสริมการนุ่งผ้าไทยเที่ยวงานวัด โดยออกแบบจัดสถานที่สร้างบรรยากาศ ทั้ง แสง สี เสียง กลิ่น อาหาร แบ่งโซนให้ชัดเจน คนมาท่องเที่ยวได้ถ่ายรูปกับบรรยากาศย้อนยุคทั้งดงาม ได้รับความสุขจากการได้เห็นพุทธศิลป์ ได้กลิ่นชวนชื่นใจ ได้กลิ่นอาหารเลิศรส มีความสุข สงบ และเพลิดเพลินในธรรม ซึ่งจะกลายเป็นการจัดงานวัดที่เต็มไปด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์ โดยมีวัดสารอดเป็นศูนย์กลางในการจัดงานครั้งนี้

การจัดงานที่เน้นเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์วัดสารอดที่ว่า “วัดต้นแบบการศึกษาเพื่อปัญญาและคุณธรรม” (The committee drives the project to create reconciliation and reconciliation using Buddhist principles, Wat Sarod Community, 2022) หลังจากนั้น ได้มีการประชุมขึ้นเป็นการเฉพาะของคณะสงฆ์ เป็นครั้งที่ 2 ของคณะสงฆ์เขตราชบุรีบูรณะ เพื่อติดตาม ปรึกษาหารือแนวทางการเตรียมการจัดงานและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ และเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะต่างๆ จากเจ้าคณะ

ผู้ปกครอง ถือว่าเป็นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เกิดกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ ตลอดจนถึงการร่วมรับประโยชน์ร่วมกันทั้งชุมชน

โดยการประชุมครั้งนี้เสนอร่างแผนผังการจัดงาน เพื่อให้คณะทำงานได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ก่อนจะนำเสนอแก่ที่ประชุมใหญ่ภาคีเครือข่ายที่จะร่วมกันจัดงานครั้งนี้ แผนผังที่นำเสนอเป็นแผนผังที่ได้กำหนดพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ตลอดจนงานครั้งนี้ กำหนดจัดเป็นงานประจำปีวัดสารอดเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมอันดีงามของชาวเขตราชภูริบูรณ์ โดยเฉพาะการนำหลักศีล 5 มาปฏิบัติในวิถีชีวิตโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางที่พึงทางใจ งานประจำปีวัดสารอดจึงจะเป็นงานบุญประจำปีศีล 5 ปราศจากอบายมุข แต่จะเต็มไปด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล 5

ดังนั้น จึงนับว่าชาวราชภูริบูรณ์มีวัดทุกวัดเข้มแข็งและได้รวมพลังเป็นหนึ่งศูนย์กลางที่พึงทางใจของชุมชน งานนี้จึงมีเส้นทางที่ต่างจากงานวัดทั่วไปเพราะมีกิจกรรมสร้างสรรค์มากมาย เช่น การจัดกิจกรรมครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของชุมชนวัดสารอด ได้ร่วมกันแห่ธูปเทียนองค์หลวงพ่อรอดอย่างยิ่งใหญ่ เพื่อขอबारมีหลวงพ่อรอด พระประธานเก่าแก่คู่วัดสารอด เพื่อโปรดแผ่บารมีแก่ลูกหลานทั้งทางบกและทางน้ำ เส้นทางกำหนดธูปเทียนลวงจากวัดสารอดไปทำน้ำวัดประเสริฐสุทธาวาส โปรดชาวริมคลองราชภูริบูรณ์ จากวัดประเสริฐสุทธาวาส ขบวนธูปเทียนทางน้ำไปสู่ท่าเสด็จวัดสารอด แล้วธูปเทียนลวงพ่อรอด ประดิษฐานมณฑลพิธีศาลาอุดมธรรมสภา โปรดลูกหลาน 9 วัน 9 คืน (The committee drives the project to create reconciliation and reconciliation using Buddhist principles, Wat Sarod Community, 2022)

การประชุมมอบหมายงานภาระงาน เพื่อต้อนรับการตรวจเยี่ยมและติดตามประเมินผลโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “โครงการชุมชนรักษาศีล 5” ในวันที่ 18 กันยายน 2565 โดยได้แบ่งกลุ่มรับผิดชอบภาระงานต่างๆ ออกเป็น 6 กลุ่ม คือ :- ราชภูริบูรณ์ศีลบรร วัดประเสริฐสุทธาวาสศีลบรร วัดราชภูริบูรณ์ศีลบรร วัดบางปะกอกศีลบรร วัดเกียรติประดิษฐ์ศีลบรร วัดสารอดศีลบรร ให้แต่ละกลุ่มจัดนิทรรศการ และจัดหากิจกรรมการแสดงมาร่วมในงานดังกล่าว พร้อมกันนี้ คณะกรรมการได้นำเสนอต่อที่ประชุมถึงแผนผังและภาพรวมการจัดงานมหกรรมราชภูริบูรณ์ศีลบรร ประจำปี 2565 ระหว่างวันที่ 17-25 กันยายน 2565 (The committee drives the project to create reconciliation and reconciliation using Buddhist principles, Wat Sarod Community, 2022)

จึงนับได้ว่าวัดสารอดเป็นวัดในกรุงเทพมหานครที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครเป็นชุมชนรักษาศีล ๕ ต้นแบบ ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อการตรวจประเมินจากคณะกรรมการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชุมชนรักษาศีล 5 ประจำปี 2565

คณะสงฆ์เขตราชภูริบูรณ์ จึงได้จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ เป็นการประชุมภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชุมชนรักษาศีล 5 “ราชภูริบูรณ์ศีลบรร” สำหรับการประชุมครั้งนี้ เจ้าคณะเขตฯ ได้ให้แต่ละวัดนำเสนอรายงานความคืบหน้าการประสานงานชุมชนที่เป็นเครือข่าย เพื่อรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการเกณฑ์ประเมินโครงการฯ เพื่อนำเสนอรายงานคณะกรรมการตรวจประเมินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชุมชนรักษาศีล 5 “ราชภูริบูรณ์ศีลบรร” จากการประชุมดังกล่าว ทำให้ทราบถึงศักยภาพและความพร้อมของคณะสงฆ์ฯ ที่จะร่วมกันจัดงาน มหกรรมราชภูริบูรณ์ศีลบรร ซึ่งแต่ละวัดในเขตราชภูริบูรณ์ ได้ดำเนินการประสานงานทุกภาคส่วน ได้ความคืบหน้าการเตรียมจัดนิทรรศการตามลำดับ เป็นการได้ร่วมกันอย่างเต็มที่เต็มพลังเพื่อให้การจัดงานครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์

นอกจากนั้น ยังได้ร่วมกันร่างกำหนดการสำหรับต้อนรับคณะกรรมการลงพื้นที่ที่ตรวจเยี่ยมและตรวจประเมินการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชุมชน

รักษาศีล 5 โดยได้ร่างกำหนดการเพื่อเตรียมประชุมใหญ่และรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกภาคีเครือข่ายให้ได้มีส่วนร่วมร่างกำหนดการให้ชัดเจนและเข้าใจตรงกันและเป็นแนวทางที่จะได้ปฏิบัติร่วมกัน (The committee drives the project to create reconciliation and reconciliation using Buddhist principles, Wat Sarod Community, 2022)

ชุมชนวัดสารอดดำเนินการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” จนเป็นที่ยอมรับและได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบรักษาศีล 5 ระดับจังหวัด กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” ส่วนกลางได้ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2566 ได้แสดงความพึงพอใจและชื่นชมการขับเคลื่อนโครงการฯ ทั้งนี้ พระพรหมเสนาบดี (พิมพ์ ญาณวิโร) เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เจ้าคณะภาค 7 กรรมการมหาเถรสมาคม (มส.) ในฐานะประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” กล่าวว่า การลงพื้นที่ตรวจติดตามผลการดำเนินงานชุมชนรักษาศีล 5 ในชุมชนวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร พื้นที่กรุงเทพมหานครไม่เหมือนในต่างจังหวัด ใช้หมู่บ้านศีล 5 ไม่ได้ จึงต้องใช้เป็น ชุมชนศีล 5 โดยคณะกรรมการฯ ได้เลือกชุมชนวัดสารอด เป็นชุมชนต้นแบบรักษาศีล 5 และดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ จนเกิดกระบวนการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ชื่อว่า “ราชบุรีบูรณะศีลบรร โมเดล (Phrabhrammasenabodi (Pim Yanaviro), 2022).

จึงถือว่า เป็นการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด คือ ราชบุรีบูรณะศีลบรร โมเดล ที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ราชบุรี 2) บูรณะ 3) ศีล 4) บรร ซึ่งผู้เขียนสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

ราชบุรี หมายถึง ราชวร ประชาชนที่เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน รวมตัวกัน และร่วมประชุม โดยมีภาคีเครือข่าย จำนวน 73 ภาคี จนเกิดการให้ความร่วมมือพร้อมเพรียงกัน เพื่อขับเคลื่อนโครงการชุมชนวัดสารอด เป็นชุมชนรักษาศีล 5 เกิดการตระหนักรู้และให้ความสำคัญต่อกิจกรรมความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการชุมชนรักษาศีล 5

บูรณะ หมายถึง การบูรณปฏิสังขรณ์วัดสารอด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการประสานงานความร่วมมือโดยมีหลวงพ่อรอดเป็นศูนย์กลางที่พึงทางใจของชุมชน โดยเน้นพัฒนา ปรับปรุง บูรณะเสนาสนะต่างๆ ที่ทรุดโทรมให้กลับมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาวัดให้เป็นสปปายะสถานกลายเป็นรมณีสถานที่ชุมชนสามารถเข้ามาใช้สอยประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้

ศีล หมายถึง ข้อปฏิบัติอันเป็นพื้นฐาน เป็นหลักประกันชีวิต ภายใต้การนำเอากิจกรรมโครงการชุมชนรักษาศีล 5 เป็นฐานมาสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชนอย่างเป็นปกติ

บรร หมายถึง “บ้าน วัด ราชการ” พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ประชาชน ในชุมชน ร่วมเป็นภาคีเครือข่าย

ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการดังกล่าว มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและกันที่จะทำให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมของโครงการชุมชนรักษาศีล ๕ จนกลายเป็นชุมชนรักษาศีล ๕ ต้นแบบของกรุงเทพมหานคร

ราชบุรีบูรณะศีลบรร กับประโยชน์ที่เกิดต่อการพัฒนาชุมชนวัดสารอด

การพัฒนาชุมชนวัดสารอด ภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” เมื่อดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ

มากมาย และนำมาสู่องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเมื่อนำเอา “ราษฎร์บูรณะศีลบรร โมเดล” ลงสู่การขับเคลื่อนการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งราษฎร์บูรณะศีลบรร ทำให้เกิดการขับเคลื่อน เกิดประโยชน์ที่ครอบคลุม 4 ประการ คือ

1. กายภาพสะอาด สถานที่ภายในวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความสะอาดเรียบร้อย มีความเป็นรมณีสถานที่ร่มรื่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากจนกลายเป็นวัดต้นแบบโครงการวัดประชารัฐสร้างสุข การพัฒนาได้เกิดขึ้นจากพลังศรัทธาของชาวชุมชนวัดสารอดและผู้มีจิตศรัทธา ภาศิเครือข่าย ร่วมกันอุปถัมภ์ดำเนินการพัฒนา เพราะวัดสารอดเป็นศูนย์กลางที่พึ่งทางใจของชาวชุมชนวัดสารอด สถานที่ของวัดสารอดจึงกลายเป็นวัดที่มีความสะอาด กิจกรรมทำความสะอาดใหญ่ (Big Cleaning Day)

2. ศีลสะอาด ชาวชุมชนได้มีข้อปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญต่อการนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบกับชาวชุมชนรักษาศีล 5 มีระเบียบปฏิบัติต่อวิถีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามที่จะได้ร่วมกันสืบสานส่งต่อแก่ลูกหลาน และรู้จักให้อภัย ไม่เอาผิดเอาเปรียบกัน มีศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชาวชุมชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนำไปสู่การตกลงกัน เข้าใจกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3. จิตใจสะอาด ชาวชุมชนรักษาศีล 5 มีความสุขใจ มีสถานที่ปฏิบัติธรรมภายใต้สำนักปฏิบัติธรรมประจำกรุงเทพมหานคร ที่สามารถรองรับชาวชุมชนวัดสารอดให้มาปฏิบัติธรรมขัดเกลาจิตใจให้เข้าถึงความสงบ มีความรู้ ตื่น เบิกบาน และมีความอยู่เย็นเป็นสุขตลอดทุกลมหายใจเข้าออก

4. ปัญญาสะอาด ชาวชุมชนรักษาศีล 5 มีความรู้ความเข้าใจหลักและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมแสดงพระธรรมเทศนาประจำวันพระให้ชาวชุมชนได้มาฟังธรรมอันเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ตลอดทั้งวัดสารอดมีสำนักศาสนศึกษาของวัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาเปิดโอกาสให้เหล่ากุลบุตรมาบวชเรียนทั้งนักรธรรมและบาลี เมื่อมีปัญญาแล้วก็สามารถนำเอาความรู้นั้นมาเผยแผ่แก่บุคคลอื่นได้ด้วย

สรุป

การขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ในชุมชนวัดสารอด เป็นชุมชนเมืองที่มีบริบทที่แตกต่างจากชุมชนในชนบท เพราะเป็นชุมชนที่รายล้อมไปด้วยผู้คนจากถิ่นฐานต่างๆ มาอยู่เพื่อทำมาหากิน มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ชุมชนวัดสารอด มีวัดสารอด เป็นศูนย์กลางในกิจกรรมต่างๆ เกิดการหล่อหลอมทางความคิด

การขับเคลื่อนลงสู่ชุมชนอาศัยการบูรณาการสร้างกิจกรรมของชุมชนให้เกิดตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น มีหลักประกันชีวิตที่มีความสุข ภายใต้การประพฤติชอบทางกาย และวาจา เจตนาตวันการประพฤติผิดทางกายวาจาเป็นการรักษาศีล ซึ่งเป็นหนทางแห่งการเกิดสันติภาพ การรักษาศีล 5 เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐาน เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นลักษณะที่มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบันและอนาคต เมื่อบุคคลมีความถึงพร้อมด้วยศีล ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทแก่ตัว ตัณหาและทิฐิ ย่อมไม่ครอบงำ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง ความถึงพร้อมด้วยศีล ก็ควรที่จะได้ชักชวนให้ผู้อื่นจึงเป็นประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย

การพัฒนาชุมชนวัดสารอด ได้ดำเนินการตามแนวทางของโครงการชุมชนรักษาศีล 5 อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามสภาพบริบทพื้นที่ โดยได้ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอดตามหลัก

เบญจศีลส่งเสริมให้ภาคีเครือข่าย “บวร” ในพื้นที่นำหลักเบญจศีลไปประยุกต์ในการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรที่ดีมีคุณธรรม จากการนำเอาโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “ชุมชนรักษาศีล 5” มาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนวัดสารอด สามารถสรุปรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนรักษาศีล 5 ของชุมชนวัดสารอด คือ ราษฎร์บูรณะศีลบวร โมเดล ที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ราษฎร์ 2) บูรณะ 3) ศีล 4) บวร

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Office of the Secretary of the National Strategy Committee, Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). 20 years National strategy (B.E. 2561-2580). Retrieved August 10, 2022, from https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf
- Phra Chainarong Vithito (Rongmarud). (2012). *Application of Five Precepts to Develop Behaviors of Persons in Society*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Phra Montri Tissaro (Kumlue). (2016). *A Study of Living in Line with Panca-sila of Wat Ban-noi Community, Sankampaeng District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Phrabhrammasenabodi (Pim Yanaviro). (2022). *Tracking performance to "the Five Precepts Observing Village" Wat Sarod Community, Rat Burana District, Bangkok*. (18 September 2022).
- Phramaha Khanngoen Khantidharo (Arthan). (2019). *The Development of Quality of Life According to the Five Precepts of the People in Phon Mueang Subdistrict, At Samat District, Roi Et Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Nikorn Paladsung, & Zumitzavan, V. (2017). The Investigation of Five Percepts and Peace-Making in the Society Sustainably: A Case Study of Khon Kaen, Thailand. *Journal of Graduate Studies Review*, 13(3), 43.
- Phramaha Phongsak Ratananano. (2018). *Management of the Five Precepts Observing Village Project of Sangha Administrators Bangplama District, Suphanburi Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Somdet Phramaha Ratchamangkalajarn (Choung Vorapunno). (2013). (17 November 2013).
- The Committee Drives the Project to Create Reconciliation and Reconciliation Using Buddhist Principles "the Five Precepts Observing Village" Wat Sarod Community. (2022). *Meeting to Monitor the Progress of Operations "the Five Precepts Observing Village" Wat Sarod Community*. (29 June 2022).

- _____. (2022). *Meeting Drives the Project to Create Reconciliation and Reconciliation Using Buddhist Principles "the Five Precepts Observing Village" Wat Sarod Community*. (10 June 2022).
- _____. (2022). *Meeting Network of the Five Precepts Observing Village toward Preparing to Organize the Rat Burana Silabovorn Festival*. (8 July 2022).
- _____. (2022). *Meeting to Track Progress "Rat Burana Silabovorn Festival"*. (5 August 2022).
- The Sangha Supreme Council of Thailand. (2014). *Order of Sangha Council No. 1/2014: Appointment of the Steering Committee for the Reconciliation and Reconciliation Project Using the Buddhist Principles "the Five Precepts Observing Village"*. Retrieved August 10, 2022, from <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=7935>
- Wattanapradith, Kh. (2013). *The Process of Creating Motivation to Observe the Five Precepts for the Leaders*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.
- Welfare Education Section, Division of Buddhist Studies, National Office of Buddhism. (2014). *Sangha Regulations about Implementation of the Five Precepts Village Project 2014*.

มุมมองเรื่องกรรมของชาวพุทธในสังคมไทย*

Perspective to Karma in Thai Buddhist Society

พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์)

Phramaha Weerasak Abhinandhavedhi (Sangphong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: mahaweerasak@gmail.com

บทคัดย่อ

มุมมองเรื่องกรรมมีอิทธิพลต่อแนวคิด วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมายาวนาน ตั้งแต่ชนชั้นผู้ปกครองระดับสูงลงมาถึงบุคคลธรรมดาทั่วไป สถาบันพระพุทธรูปศาสนามีสถานะเกี่ยวข้องกับสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ หลักคำสอนต่างๆ จึงถูกผนวกเข้าไปในฐานะศีลธรรมประจำชาติ คำสอนเรื่องกรรม ก็มักถูกนำไปใช้ในการปกครองบ้านเมือง สร้างค่านิยม ละชั่ว ทำดี ถือเป็นหลักคำสอนที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง ในขณะเดียวกัน คำสอนเรื่องกรรมก็ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการยกสถานะของผู้ปกครองให้สูงขึ้น บางยุคพบว่า คำสอนเรื่องกรรมถูกดัดแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมือง หลักคำสอนในพระพุทธรูปศาสนาจึงตกอยู่ในภาวะขึ้นลงตามบ้านเมือง ไร้อิสรภาพ ชาวพุทธไม่น้อย มีมุมมองคลาดเคลื่อนไปจากหลักการเดิม มีชีวิตขึ้นตรงต่อเหตุปัจจัยภายนอก ไม่ใช่หลักการพึ่งพาตนเอง รอคอยโชคชะตา จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องศึกษาคำสอนเรื่องกรรมให้ชัดเจนเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป

คำสำคัญ: มุมมอง; กรรม; ชาวพุทธ; สังคมไทย

Abstract

The perspective of Karma in Thai society, it was discovered that Karma influences the governor's and people's thoughts and ways of life from the past to the present. Buddhist institutions are closely related to national and royal institutions. Buddhism's various doctrines were linked to national development. Karma was applied as a tool of governance and social value in refraining from unwholesome actions and doing more wholesome actions, while Karma was also applied as a tool to promote monarchy for higher positions. Karma was adapted to match the national situation because Buddhism depends on national policy without independence. A minority of Thai Buddhists misunderstand Karma's original fundamental doctrine, causing their lives to be dependent on outside factors rather than on themselves, and to live while waiting for their fate to be decided by others. This is very important for studying Karma clearly, and it will be useful for processing things correctly.

Keywords: Perspective; Karma; Buddhist; Thai Society

*Received June 19, 2021; Revised February 24, 2023; Accepted February 28, 2023

บทนำ

คำสอนเรื่องกรรม ถือเป็นหลักคำสอนสำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนสมัยปัจจุบัน มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องกรรมกันอย่างแพร่หลายเป็นที่สนใจในแวดวงวิชาการอย่างมาก โดยคำสอนเรื่องกรรมนั้นปรากฏมีในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาตลอดถึงหนังสือธรรมะทั่วไปๆ และในปัจจุบัน พบว่ามีพระสงฆ์สาวกและพุทธศาสนิกจำนวนมาก ได้พยายามอธิบายเรื่องกรรมและผลของกรรมให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันในมิติต่างกันไปออกไป จนบางครั้งพบว่าได้มีการแต่งเติม อธิบายตามความเข้าใจของตน จนเลยขอบเขต และคลาดเคลื่อนไปจากความหมายเดิมที่แท้จริง ทั้งยังพบว่า ในสังคมไทยมีการนำเอาคำสอนเรื่องกรรมสอดแทรกอยู่การปกครองของอำนาจรัฐ กล่าวคือ รัฐไทยตั้งแต่อดีตมา มีความพยายามใช้คำสอนเรื่องมาเป็นเครื่องมือ ส่งเสริมเชิดชูอำนาจบาปมีของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มในสังคมไทย ให้มีสถานะเหนือกว่าบุคคลทั่วไป บางยุคก็นำเอาคำสอนเรื่องกรรมมาสอนมุ่งเน้นให้คนกลัวการทำบาป เพื่อประโยชน์ในการปกครองคนให้ง่ายขึ้น บางยุคก็นำเอาคำสอนเรื่องกรรมเข้ามาสอดแทรกในระบอบการปกครอง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจรัฐในยุคสมัยนั้นๆ เช่น วาทีกรรม “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่เป็นบาป” (Thaweesak, 2013). เป็นต้น จากข้อความดังกล่าวพบว่า คำสอนเรื่องกรรมเข้ามามีอิทธิพลต่อการปกครองในสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้คำสอนในเรื่องกรรมไร้อิสรภาพ ไม่เป็นไปตามหลักการเดิมอย่างแท้จริง แต่กลับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น จึงเป็นการฝังรากอุดมการณ์ทางความคิดของคนไทยเรื่อยมา

ในขณะเดียวกัน ปัจจุบันนี้ เมื่อภาวะเศรษฐกิจไทยมีความผันผวน ชบเซา ไม่แน่นอน ทำให้คนไทยประสบปัญหาชีวิตต่างๆ มากมาย เช่น ภาวะการตกงาน มีหนี้สิน ผิดหวังจากคนรักหรือครอบครัว เป็นต้น เมื่อคนในสังคมตกอยู่ภาวะความไม่แน่นอน ผู้คนก็วิ่งหาที่พึ่ง เพื่อช่วยสนับสนุนให้ตนเองและครอบครัวมีชีวิตที่มั่นคง สุขสมหวัง และที่พึ่งที่ได้ลัด และเร็วที่สุด คือการเข้าหาพระหรือวัด หรือเข้าหาร่างทรง แน่แน่นอนว่า การช่วยเหลือของกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม ย่อมมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป บางแห่งไปแล้ว ได้รับคำสอนที่ถูกต้อง ได้ปฏิบัติธรรม ได้รับความสงบ มีสติ มีความเข้าใจในชีวิตมากขึ้น และเชื่อว่า กรรม ที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม จะทำให้ชีวิตดีขึ้น แต่บางแห่งมองว่า การจะให้มาปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องไกลตัวและดูลำบากเกินไป จึงมีช่องทางให้ง่ายขึ้นกว่านั้น กล่าวคือ มีการให้เชาบูชาวัตถุมงคล ปลอยนก ปลอยปลา ต่อชะตา บารมี เสริมลาภ ตัดกรรม เป็นต้น เมื่อทำแล้วจะรู้สึกสบายใจ มีขวัญและกำลังใจในการใช้ชีวิต ส่งผลให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ช่วยบรรเทาความทุกข์ใจได้ในระดับหนึ่ง เมื่อมีวิธีที่ง่ายและสะดวก โดยใช้เงินแลกกับกรรมวิธีที่คนกลุ่มหนึ่งสร้างชุดความเชื่อนี้ขึ้นมา เมื่อทุกอย่างประจวบเหมาะสมกัน สัมพันธ์กับระบบความเชื่อเรื่องกรรม ทำให้เกิดความน่าเชื่อถืออย่างสนิทใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จึงเปิดช่องทางของกลุ่มมีจิตอาส้างานกลุ่มเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากความเชื่อดังกล่าว โดยอาศัยหลักคำสอนเรื่องกรรม เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์สนับสนุน สร้างความน่าเชื่อถือให้กับแนวคิดของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดคำถามขึ้นว่า เพราะเหตุใด คำสอนเรื่องกรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนกลุ่มคนต่างๆ การนำคำสอนเรื่องกรรมมาใช้ในลักษณะดังกล่าวนี้ ถือเป็นเรื่องที่ต้อง เหมาะสม หรือตรงตามความหมาย และหลักการ ในทางพระพุทธศาสนา แท้จริงหรือไม่อย่างไร สังคมไทยได้รับบทเรียนอะไรบ้างในเรื่องกรรม หากมองเป็นเรื่องของการกลายพันธุ์ทางคำสอน สังคมไทยจะยึดหลักใดในการมองว่าสิ่งนี้เป็นไปตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ทุกคนก็จะมีหลักในการดำรงชีวิต ไม่เอนเอียงไปตามความเชื่อที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักการเดิม จนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นที่พึ่งของตัวเองได้

ความหมายของกรรม

“กรรม” แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ โดยมีมุ่งหมายลงไปถึง การกระทำที่ประกอบด้วย เจตนาหรือความตั้งใจ (Thai Tipitaka: 12/334/463) ดังพระบาลีในนิพเพติกสูตรว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ เจตยิตวา กมมํ โกรติ กาเยน วาจาเย มนสา” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เรา (พระพุทธเจ้า) กล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลครั้นคิดแล้วจึงทำกรรมทางกาย วาจา ใจ (Thai Tipitaka: 22/63/577) จะสังเกตได้ว่า ข้อความข้างต้นนั้น ความหมายของกรรม เป็นคำกลางๆ ไม่ได้จำเพาะเจาะจงลงไปว่า เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว หรือกล่าวถึงผลของกรรมในทางที่เป็นบาปอกุศลอย่างที่เราเข้าใจกัน กล่าวคือ เป็นกระบวนการแห่งชีวิต ที่เกิดขึ้นด้วยการปรุงแต่ง ที่เรียกว่า “สังขาร” คือสภาพที่ปรุงแต่งจิต ให้มีคุณสมบัติต่างๆ โดยมีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งจะแต่งจิตให้ดีหรือชั่ว หรือเป็นกลางๆ ในความหมายนี้ท่านยิดเอาเจตนาเป็นหลักนั่นเอง (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2015)

อย่างไรก็ดี มีชาวพุทธจำนวนไม่น้อย มีความเข้าใจ ความหมายของ “กรรม” ผิดเพี้ยนจากความหมายเดิมที่แท้จริง เช่น เมื่อกล่าวถึงกรรม ก็มักตีความว่า เป็นผลของกรรมชั่วบ้าง เป็นผลของกรรมเก่าในอดีตชาติที่ให้ผลในทางไม่ดีบ้าง เมื่อมีการตีความเช่นนี้ ก็ส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิต กล่าวคือ แทนที่จะใช้ความหมายของกรรมในการสร้างสรรค์ชีวิตให้ดีขึ้น แต่กลับสร้างความจำนน ปลดปล่อยไปตามโชคชะตา หรือยอมแพ้ ต่อโชคชะตา ปลดปล่อยไปตามยถากรรมของชีวิตนั่นเอง

ย้อนกลับมาสู่หลักเดิม ของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักแห่ง วิริยะวาที กล่าวคือ เป็นคำสอนที่มุ่งเน้น กระตุ้นให้มนุษย์ใช้ความเพียรในการกระทำสิ่งใดๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ความพยายาม มุ่งมั่น หรือลงมือปฏิบัติ เมื่อบุคคลทำสิ่งใด ย่อมได้สิ่งนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ดังข้อความใน สมุททกสูตรที่ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (Thai Tipitaka: 15/256/334) ฉะนั้น คำสอนเรื่องกรรม นอกจากจะมีความหมายในเชิงลงมือปฏิบัติของปัจเจกบุคคลแล้ว ยังสะท้อนมุมมองในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด ดังข้อความที่ว่า กมมุนา วตตติ โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม (Thai Tipitaka: 13/707/648)

รวมความว่า ความหมายของกรรม ในทางพระพุทธศาสนา คือสอนในเรื่องของการกระทำและผลของการกระทำของมนุษย์เป็นหลักการใหญ่ เมื่อมนุษย์ยึดถือหลักของกรรมและผลของกรรมเป็นทางดำเนินชีวิตแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องเข้าไปอ่อนวอนร้องขอจากเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ที่อยู่เหนือธรรมชาติเพื่อให้ได้ในเรื่องที่ตนปรารถนา หรือเกิดมาแล้วยอมจำนนต่อความต่ำต้อย เพราะยึดถือหลักของการกระทำและผลของการกระทำที่เกิดจากตนเองเป็นสำคัญในการดำเนินชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับธรรมชาติ

หลักคำสอนในเรื่องกรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมชาติอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้น มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น สภาพดินฟ้า อากาศ อาหาร การกิน รวมถึงระบบการทำงานของร่างกายมนุษย์เช่นกันล้วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับธรรมชาติ

ในการพิจารณาเรื่องกรรมและผลของกรรมนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยสภาพปัจจัยแวดล้อมที่อยู่รอบกายมนุษย์มาเป็นอุปกรณ์ในวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนา เราเห็นว่า นิยาม ซึ่งพระอรหันตเจ้าจารย์ กล่าวสรุปความความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเน้นในหลักความจริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคนสัตว์หรือสิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วน

เป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ เรียกตามภาษาบาลีว่า นิยาม เมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนั้นๆ แล้ว ก็จะมีความเป็นไปอย่างนั้นๆ แน่นนอน

กฎของธรรมชาติหรือนิยามนั้น สามารถแยกประเภทช่วยให้กำหนดศึกษาเข้าใจได้ง่ายขึ้น ตามแนวทางของพระอรรถกถาจารย์ไว้เป็นนิยาม 5 อย่าง (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2013) คือ

1. อุตุนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ โดยเฉพาะความเป็นไปของธรรมชาติ แวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ เช่น เรื่องลมฟ้าอากาศ ฤดูกาล ฝนตก พายุร้อน การที่ดอกบัวบาน กลางวันหุบกลางคืน การที่ดินน้ำปุ๋ยช่วยให้ต้นไม้งาม การที่คนไอหรือจาม การที่สิ่งทั้งหลายผุพังเน่าเปื่อย เป็นต้น แนวความคิดของท่านมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิ

2. พีชนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสัมพันธ์ หรือที่เรียกกันว่าพันธกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่า หวานพืชเช่นใด ก็ให้ผลเช่นนั้น พืชมะม่วงก็ให้ผลมะม่วง เป็นต้น

3. จิตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่ออารมณ์ (สิ่งเร้า) กระแทบประสาท จะมีการรับรู้เกิดขึ้น จิตจะทำงานอย่างไร คือ มีการไหวแห่งภวังคจิต ภวังคจิตขาดตอน แล้วมีอวิชชา แล้วมีการเห็น การได้ยิน ฯลฯ มีสัมผัสจันณะ สันตึระณะ ฯลฯ หรือเมื่อจิตที่มีคุณสมบัติอย่างนี้เกิดขึ้น จะมีเจตสิกอะไรบ้างประกอบได้ หรือประกอบไม่ได้ เป็นต้น

4. กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือกระบวนการก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำ หรือพูดให้จำเพาะลงไปอีกว่า กระบวนการแห่งเจตจำนง หรือความคิดปรุงแต่ง สร้างสรรค์ต่างๆ พร้อมทั้งผลที่สืบเนื่องออกไปอันสอดคล้องสมกัน เช่น ทำกรรมดี มีผลดี ทำกรรมชั่ว มีผลชั่ว เป็นต้น

5. ธรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกกันว่า ความเป็นไปตามธรรมดา เช่นว่า สิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เป็นธรรมดา คนย่อมมีความเกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดา ธรรมดาของคนยุคนี้อายุขัยประมาณร้อยปี ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นธรรมดาของสิ่งทั้งหลายที่เป็นสภาพไม่เที่ยง ถูกปัจจัยบีบคั้นและไม่เป็นอัตตา ดังนี้

นอกจากนี้แล้ว หลักของกรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นยังมีความสัมพันธ์กับหลักปรัชญาสมัยใหม่ อย่าง หลักปฏิบัตินิยม (Pragmatic) ซึ่งเป็นลัทธิทางปรัชญาทางยุโรปที่มีมานาน และได้รับการประกาศอย่างจริงจัง ในปี ค.ศ. 1878 โดยนักคิดชาวอเมริกัน ชื่อชาร์ลส์ เอส. เพียร์ส (Charles S. Peirce) 1839-1914 โดยมีหลักการย่อๆว่า ความคิดใดๆ จะมีความหมายหรือไม่ ต้องขึ้นอยู่กับผลในทางปฏิบัติของความคิดนั้น ถ้ามีผลในทางปฏิบัติ ความคิดนั้นก็มีความหมาย ถ้าพูดอย่างกว้างๆ ก็หมายความว่า ความคิดและความเชื่อถือที่ตนนั้น ควรจะนำมาปฏิบัติได้ ควรจะอำนวยผลประโยชน์ให้แก่มนุษย์ (Channgam, 1969)

ประเภทของกรรม

กรรมนั้น เมื่อจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุ แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ (Thai Tipitaka: 20/445/131)

1. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดี หรือกรรมดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือ โมหะ ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญจิตภาวนา เป็นต้น

2. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล หรือการกระทำที่ไม่ดี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือ โมหะ ได้แก่ การพยาบาทปองร้าย ทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น

แต่ถ้าจำแนกตามทวาร หรือช่องทางแสดงออก มี 3 ประเภท คือ

1. กายกรรม การกระทำทางกาย ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิโคตในกาม
2. วาจากรรม การกระทำทางวาจา ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ
3. มโนกรรม การกระทำทางใจ ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้าย เห็นชอบตามคลองธรรม

(Thai Tipitaka: 13/64/56)

เมื่อจำแนกประเภทของกรรมตามที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น พบว่า กรรมทั้งหมดเกิดขึ้นจากตัวมนุษย์เอง และมนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเองผ่านช่องทางการแสดงออกทั้ง 3 ประการ โดยอาศัยเจตนาทั้งที่ดีและไม่ดีเป็นแรงขับเคลื่อนออกมาทางการกระทำและคำพูด สอดคล้องกับหลักการของกรรมนิยามที่เป็นเหตุและผลตามหลักของปัจจัยสัมพันธ์ในโลก

องค์ประกอบที่ส่งเสริมและขัดขวางการให้ผลของกรรม

การที่กรรมนิยามจะแสดงผลออกมาในระดับของวิถีชีวิต ทำให้มีความเป็นไปได้ต่างๆ ประสบผลตอบสนองจากภายนอก อันน่าพอใจบ้าง ไม่น่าพอใจบ้าง ในบาลีท่านแสดงหลักไว้ว่า ต้องขึ้นต่อองค์ประกอบต่างๆ 4 คู่ คือ สมบัติ 4 และวิบัติ 4

ก. สมบัติ 4

สมบัติ หมายถึง ข้อดีหรือความสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบที่ส่งเสริมการให้ผลของกรรมดีและไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล (Thai Tipitaka: 35/480/459) มีอยู่ 4 อย่างดังนี้

1. คติสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งคติ หรือการถึงพร้อมด้วยคติ กล่าวคือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ ที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล หรือสามารถดำเนินชีวิตอยู่หรือไปในถิ่นที่ดี เช่น การเกิดหรืออยู่ในประเทศที่ดี มีความปลอดภัย มีสวัสดิการที่ดี ปราศจากสงคราม เป็นต้น

2. อุปธิสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย เช่น มีร่างกายดี มีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก นานิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง เป็นต้น

3. กาลสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีศีลธรรม ยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะสั้น คือ ทำอะไรถูก กาลเวลา ถูกจังหวะ

4. ปโยคสมบัติ หมายถึง สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วนตามเกณฑ์ หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ครึ่งๆกลางๆ หรือเหวี่ยงแหเหวี่ยง หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2013)

ข. วิบัติ 4

วิบัติ หมายถึง ข้อเสีย, จุดอ่อน, ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การให้ผลของกรรมดี แต่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล, ส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ว มีอยู่ 4 อย่างดังนี้

1. คติวิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คติไม่ดี เกิดอยู่ใน ภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น เกิดในอยู่ประเทศที่อยู่ท่ามกลางสงคราม ประเทศยากจน เต็มไปด้วยความอดอยาก ทางด้านอาหาร และภัยจากธรรมชาติ เป็นต้น

2. อุปธิวิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งร่างกาย หรือร่างกายเสีย เช่น ร่างกายพิการ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชม ตลอดจนสุขภาพไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม เป็นต้น

3. กาลวิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งกาล หรือกาลเสีย คือ เกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติ ไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว ปับคั่นคนดี

4. ปโยควิบัติ หมายถึง วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ฝึกไฟในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิดทำการไม่ตรงความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรในเรื่องไม่ถูกต้อง ทำการครึ่งๆ กลางๆ เป็นต้น

วิบัติ 4 นี้ เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาประกอบการพิจารณาในเรื่องการให้ผลของกรรม เพราะการปรากฏของวิบาก นอกจากอาศัยเหตุคือกรรมแล้ว ยังต้องอาศัยฐานคือ คติ อุปธิ กาละ และปโยคะ เป็นปัจจัยประกอบด้วย กล่าวคือ จะต้องพิจารณา กรรมนิยาม โดยสัมพันธ์กับปัจจัยทั้งหลายที่เป็นไปตามนิยามอื่นๆ ด้วย เพราะนิยาม หรือกฎธรรมชาตินั้นมีหลายอย่าง มิใช่มีแต่กรรมนิยามอย่างเดียว (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2013)

มุมมองเรื่องกรรมในมิติปัจเจกบุคคล

จากองค์ประกอบที่ส่งเสริมและขัดขวางการให้ผลของกรรมสองประการ กล่าวคือ สมบัติ 4 และวิบัติ 4 เมื่อนำองค์ประกอบดังกล่าวมาพิจารณาตามเหตุและปัจจัยที่เกิดขึ้นในชีวิต ในมิติของปัจเจกบุคคล ย่อมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องกรรมและผลของกรรมชัดเจนขึ้น กล่าวคือ เมื่อพบว่าตนเองอยู่ในภูมิประเทศที่ยากจน หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี(คติวิบัติ) ก็ควรชวนชวน หาทางพาตนเองไปอยู่ในที่ที่ดี (คติสมบัติ) แล้วหมั่นศึกษาหาความรู้ ขยันหา (ปโยคสมบัติ) ขยันเก็บ คบมิตรดี ดำรงตนอยู่ในด้วยความพอดี ผลแห่งกรรมดีก็ย่อมปรากฏแก่บุคคลนั้นได้

ดังนั้น เมื่อผู้ใดมีความเข้าใจในหลักกรรม จากองค์ประกอบของ สมบัติ 4 และวิบัติ 4 ย่อมส่งผลดีต่อชีวิต มีทำที่ถูกต้อง ไม่หลงงมงาย โดยปราศจากเหตุผล หรือไม่ถูกหลอก ชักจูงได้ง่าย จากกลุ่มคนที่ต้องการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากความเชื่อ ที่มาในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตา โชคลาภ ร่ำรวย เสริมบารมี ตัดกรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แม้จะมองว่าเป็น สิทธิเสรีภาพในความเชื่อส่วนบุคคลก็ตาม แต่ถ้าหากว่าความเชื่อดังกล่าวปราศจากเหตุผล หรือการตั้งอยู่บนความถูกต้องแล้ว ก็ดูเหมือนยิ่งจะสร้างความเข้าใจผิด เกิดอาการเคื่องคว้าง ไร้หลัก หรือจุดยืน เลื่อนลอยไปตามกระแสความเชื่อต่างๆ ที่ผิดขึ้นมา และส่งผลเสียต่อชีวิต ครอบครัว และทรัพย์สินได้ ดังนั้น จึงต้องทำความเข้าใจชุดความเชื่อ 3 ประการดังนี้ก่อนคือ

1. ปุพเพกตเหตุวาท การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวง เป็นเพราะกรรมเก่า (Past- Action Determinism) เรียกสั้นๆ ว่า ปุพเพกตวาท

2. อิสสรนิมมานเหตุวาท การถือว่าสุขหรือทุกข์ทั้งปวง เป็นเพราะการบันดาลของเทพผู้เป็นใหญ่ (Theistic Determinism) เรียกสั้นๆ ว่า อิศวรณวาท หรือ อิศวรนิมิตวาท

3. อเหตุอปัจจยวาท การถือว่า สุขทุกข์ทั้งปวง เป็นไปสุดแต่โชคชะตาลอยๆ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย (Indeterminism หรือ Accidentalism) เรียกสั้นๆ ว่า อเหตุวาท (Thai Tipitaka: 20/501/222)

ชุดความเชื่อ 3 ประการข้างต้นนี้ ไม่ใช่หลักการในทางพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น ในข้อที่ 1 มองอย่างผิวเผินเหมือนเป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แต่แท้จริงแล้ว เป็นคำสอนของลัทธินิครนถ์ ประเด็นนี้ถือว่ามีความสำคัญและสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปได้ กล่าวคือ คำสอนดังกล่าวมีความหมายในแง่กรรมเก่า ทำให้คนนั่งรอคอยผลกรรมเก่า สุดแต่จะบันดาลให้เป็นไป ไม่คิดแก้ไขปรับปรุงตนเอง กลับกลายเป็นความเห็นผิดอย่างร้ายแรง (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2015)

ประเด็นต่อมา ในข้อที่ 2 ความเชื่อในเรื่องของการบันดาลของเทพผู้เป็นใหญ่ ประเด็นนี้ถือว่ามีความสำคัญไม่แพ้ข้อที่ 1 กล่าวคือว่า ในปัจจุบันคนไทยจำนวนไม่น้อยที่หลังไหลไปกราบไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนบาลศาลกล่าว ขอโชคขอลาตามที่ต่างๆ สุดแต่ใครต้องการแบบไหนอย่างไร โดยความเชื่อนี้ถือว่ามีความสัมพันธ์กับการขอสิ่งต่างๆ เพื่อให้ได้ผลตามที่ตนต้องการ กล่าวได้ว่า เป็นวิธีที่ ง่าย สะดวก

รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องเสียเวลามากมาย เมื่อทำแล้วรู้สึกสบายใจขึ้นนั่นเอง ข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งคือ เมื่อบุคคลหันหน้ามุ่งไปกับการขอ บณบานศาลกล่าว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มากแล้ว ทำให้มนุษย์หยุดพัฒนา ศักยภาพของตนเอง ที่จะใช้ความพยายามทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จ ไม่ได้ใช้ความเพียร ขาดความ มั่นใจ นั่งรอแต่การดลบันดาลของเทพผู้เป็นใหญ่เท่านั้น ทำให้ประมาท และไม่เกิดผลดีต่อชีวิต

อีกมุมหนึ่ง พิธีกรรมดังกล่าว ยังแฝงไปด้วยวิธีการ “แก้กรรม” กล่าวคือ ตนเองเคยทำผิดพลาดมาแต่ ในอดีตจะด้วยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อความสบายจึงหากลอบยววิธี ที่จะทำให้ตนเองรู้สึกสบายใจขึ้น พระพุทธศาสนามีมุมมองเรื่องการแก้คือ มองว่า ทุกคนมีโอกาสทำผิดพลาดได้ตลอด เมื่อผิดพลาดแล้ว ก็แล้ว ไป ให้ละเลิกบาปหรือการทำอกุศลที่เคยทำนั้นเสีย แล้วเปลี่ยนมาเป็นการทำความดีแทน (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2015)

ดังตัวอย่างในเรื่องของ พระองค์สิริมาล ซึ่งเคยทำบาปฆ่าคนไว้มาก ภายหลังกลับตัวกลับใจเสียใหม่ และได้บรรลอรุณผล ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเน้นย้ำถึงเรื่องการแก้กรรมไว้ว่า

“ผู้ใด ประมาทพลาดพลั้งไปแล้วในกาลก่อน ครั้นภายหลัง (กลับตัวได้) ไม่ประมาทผู้นั้นย่อมทำโลกนี้ ให้สว่างสดใส ดุจดั่งดวงจันทร์อันพ้นไปแล้วจากเมฆหมอก”

“ผู้ใด ได้ทำบาปกรรมไว้ มาปิดเลิกเสียได้ด้วยกุศล ผู้นั้น ย่อมทำโลกนี้ให้สว่างสดใส ดุจดั่งดวงจันทร์ อันพ้นไปแล้วจากเมฆหมอก” (Thai Tipitaka: 25/23/38)

จากข้อความดังกล่าว เห็นได้ชัดเจนถึงวิธีการแก้กรรมที่พระพุทธเจ้าท่านทรงใช้กับสาวก กล่าวคือแก้ที่ ใจด้วยคำสอนของพระองค์ จนกระทั่งปราบพยศความโหดเหี้ยมอำมหิตแห่งจิตให้ศิโรราบโดยปราศจากอาวุธ เป็นเครื่องมือในการจัดการกับองค์สิริมาล ส่วนประเด็นสุดท้าย ในข้อที่ 3 กล่าวถึง สุขหรือทุกข์ ยากจนหรือมั่งมี ดีหรือชั่ว เกิดขึ้นมาลอย ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย ความเชื่อในข้อนี้ ตรงกันข้ามกับหลักการในทางพระพุทธศาสนา โดยสิ้นเชิง

มุมมองเรื่องกรรมในมิติ ทางการเมือง การปกครอง

หากพิจารณาจากหลักกรรมและการให้ผลของกรรม ด้วยหลัก สมบัติ 4 และวิบัติ 4 ในมิติทางด้านการเมือง การปกครอง ย่อมมีความสัมพันธ์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องกาลสมบัติ และกาลวิบัติ หากบุคคล เกิดในยุคสมัยที่ผู้ปกครองบ้านเมือง มีศีลธรรม มีความยุติธรรม ไม่เอารัด เอาเปรียบ ฉ้อโกง ทุจริต คอร์รัปชัน คุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ย่อมมีความเป็นอยู่ที่ดี ผู้คนไม่อดอยาก เพราะงบประมาณจากภาครัฐ ได้ถูก นำมาใช้ผ่านระบบสวัสดิการต่างๆ ที่เข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึง เช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข หรือ แม้แต่ระบบขนส่งสาธารณะ

หากมองย้อนกลับไปในอดีตสังคมไทยปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ หรือที่เรียกว่า ระบอบสมบูรณาญา สิทธิราช พระมหากษัตริย์มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภก ทำหน้าที่อุปถัมภ์ ค้ำชูพระพุทธศาสนา บางพระองค์ทรงออกผนวชศึกษาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ตลอด ทั้งมีการยกสถานะพระมหากษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์ที่เกิตมาบำเพ็ญบารมี ทำให้ประชาชนในสมัยนั้นเกิดความ เคารพรักศรัทธาเชื่อฟัง ทำให้สถาบันพระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่น แพันตลอดมา ผลจากการที่พระพุทธศาสนาเข้าไปกลมกลืนกับระบอบการปกครองของบ้านเมืองนี้ มีผลทำให้ พระพุทธศาสนาต้องถูกปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับระบอบการปกครองในยุคอื่นๆ อย่างปฏิเสธไม่ได้

หากนำหลักสมบัติ 4 และวิบัติ 4 มาวิเคราะห์ ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจในหลักกรรม และส่งผลให้ เกิดการพัฒนาบ้านเมือง เมื่อภาครัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองทราบว่า ประเทศของตนตกอยู่ใน คติวิบัติ ประชาชนยากจนข้นแค้น ข้าวยาก หนักแวง ควรหาวิธีแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาให้ดีขึ้น ไม่ควรปล่อยปละ

ละเลย ไม่ควรนำแนวคิดเรื่องวิบากกรรมเก่ามาเผยแพร่ มอมเมาประชาชน จนปล่อยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นไปตามยถากรรม ปราศจากการเหลียวแล ใส่ใจในทุกข์หรือสุขของประชาชน มุ่งหวังเพียงเพื่อผลประโยชน์และความสุขของตนและเพื่อกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น

อีกเหตุผลประการหนึ่ง ที่น่าสนใจเพื่อนำไปประกอบในการพิจารณาเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ที่ปรากฏในในจุฬกัมมวิกังสุตตราว่า

“บุคคลที่มักฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์จะมีอายุสั้น”

“ส่วนบุคคลที่ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์จะมีอายุยืน”

“บุคคลที่มักทำร้ายเบียดเบียนสัตว์ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ มักจะเจ็บไข้ได้ป่วย มีโรคเยาะ”

“ส่วนบุคคลที่ไม่ทำร้ายเบียดเบียนสัตว์ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ มักจะไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มีโรคน้อย”

“บุคคลผู้มักผูกโกรธ เคียดแค้นอาฆาต เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ มักมีผิพรรณทราม”

“ส่วนบุคคลผู้ไม่ผูกโกรธ เคียดแค้นอาฆาต เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ มักมีผิวผุดผ่องใส”

“บุคคลผู้มีจิตริษยาในลาภสักการะ ความเคารพนับถือ การกราบไหว้ เกิดมาเป็นมนุษย์จะมีอำนาจน้อย”

“ส่วนบุคคลผู้ไร้จิตริษยาในลาภสักการะ ความเคารพนับถือ การกราบไหว้ เกิดมาเป็นมนุษย์จะมีอำนาจมาก”

“บุคคลใดไม่ให้ทาน มีความตระหนี่ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ก็จักยากจน”

“ส่วนบุคคลใด ให้ทานแก่สมณชีพราหมณ์ ผู้ปฏิบัติธรรม เกิดมาเป็นมนุษย์ย่อมบริบูรณ์ด้วยโภคะ”

“บุคคลใด ไม่มีความเคารพยำเกรงในบุคคลผู้ที่ควรบูชา บุคคลนั้นย่อมเกิดในตระกูลต่ำ”

“ส่วนบุคคลใด มีความเคารพยำเกรงในบุคคลผู้ที่ควรบูชา บุคคลนั้นย่อมเกิดในตระกูลสูง”

“บุคคลใด ไม่มีความฝักใฝ่เข้าหาบัณฑิตผู้รู้ธรรม บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้มีปัญหาบ่อย”

“ส่วนบุคคลใด มีความฝักใฝ่เข้าหาบัณฑิตผู้รู้ธรรม บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้มีปัญหาบ่อย” (Thai Tipitaka: 14/289-297/349-356)

จากข้อความบางตอนในพระสูตรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับระบอบการปกครอง เช่น “บุคคลใด ไม่มีความเคารพยำเกรงในบุคคลผู้ที่ควรบูชา บุคคลนั้นย่อมเกิดในตระกูลต่ำ” “ส่วนบุคคลใด มีความเคารพยำเกรงในบุคคลผู้ที่ควรบูชา บุคคลนั้นย่อมเกิดในตระกูลสูง” เนื้อหาดังกล่าวมีรายละเอียดที่ซับซ้อนบางกลุ่มหยิบยกขึ้นมาสนับสนุนและสร้างความชอบธรรมหลักการระบอบการปกครองและยกย่องฐานะของชนชั้นผู้ปกครองให้อยู่ในฐานะ “ผู้มีบุญญาธิการสูง” เพราะเกิดในตระกูลสูง และหากประชาชนปรารถนาสถานะของตนให้สูงต่อไปในภพชาติหน้า ก็ต้องเคารพยำเกรงในบุคคลดังกล่าวนี้ ทำให้คำสอนในเรื่องกรรมดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กลมกลืนชนิดแยกไม่ออกจากกันได้เลย นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อความเชื่อของประชาชนตอกย้ำสถานะของตนเองว่า เป็นผู้มีบุญน้อย ทำให้ขีดเส้นจำกัด ยอมจำนนต่อขีดความสามารถในการพัฒนาด้านตนเองให้สูงขึ้นต่อไปในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง ในมุมมองอีกด้านหนึ่ง คำสอนดังกล่าวก็กลับมีอิทธิพลอย่างมาก ต่ออุปนิสัยใจคอของคนไทย กล่าวคือ ทำให้เกิดการอ่อนน้อม ต่อผู้ใหญ่หรือบุคคลที่ควรเคารพบูชา เช่น พ่อแม่ ผู้ที่มีอายุมากกว่าตน ตลอดถึงพระสงฆ์ เป็นต้น

ต่อมาในช่วงที่ระบอบการปกครองคอมมิวนิสต์เริ่มแผ่กระจายเข้ามาในสังคมไทย ฝ่ายทางบ้านเมืองเกิดความไม่มั่นคงเกิดขึ้น รัฐเองต้องการเสถียรภาพทางการเมืองไว้ จึงต้องหาวิธีทางจำกัดกลุ่มคนที่มีแนวคิดดังกล่าว ด้วยวิธีการต่างๆ ในช่วงนี้เอง จึงเป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาเองก็ถูกแทรกแซงจากรัฐ แม้กระทั่งพระสงฆ์เอง ก็หนีไม่พ้นข้อหาดังกล่าว ดังที่เคยปรากฏ ในคดีของ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) มาแล้ว จนท้ายที่สุด ท่านก็พ้นจากมลทินดังกล่าวมาได้ (Bunnak, 2016) ยิ่งไปกว่านั้นก็เกิดวาทกรรม “ฆ่า

คอมมิวนิสต์ไม่เป็นบาป” (Thaweesak, 2013) ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงวาทกรรมดังกล่าวว่า ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่อย่างไร แน่นอนว่าในทางหลักการของพระพุทธศาสนา การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทุกชนิดไม่ว่าคนหรือสัตว์ ล้วนเป็นบาปอกุศลทั้งสิ้น แต่ในห้วงเวลานั้น คำสอนเรื่องกรรมถูกดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัยและกิเลสของคน ทำให้กลายเป็นเครื่องมือสนับสนุนสร้างความชอบธรรมในการทำลายผู้อื่นที่มีแนวคิดไม่เหมือนตนนั่นเอง

จึงเกิดคำถามขึ้นว่า คำสอนเรื่องกรรม หรือคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น ทำไมถึงมีความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติ? แม้สังคมไทยเราจะเต็มไปด้วยนักปราชญ์ราชบัณฑิต แต่ก็ดูเหมือนว่า เวลาเกิดวิกฤติเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในบ้านเมืองขึ้น ตัวผู้สอน หรือหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนากลับถูกละเลย หรือไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้รังสรรค์บ้านเมืองให้สงบสุขในสถานการณ์จริงได้เลย ตรงกันข้าม หากจะเป็นไปเพื่อสนับสนุนอำนาจรัฐหรือสร้างความชอบธรรมให้อำนาจคณะบุคคลหรือใครก็ตาม หรือแม้กระทั่งใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการทำลายฝ่ายตรงข้ามที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของตน ก็เลดูเหมือนว่าจะได้รับการยกย่อง เชิดชู โฆษณาว่าเหมาะสมกับยุคสมัยนั้นๆ ทำให้ตัวพระพุทธศาสนาเองนั้นไม่มีความเป็นอิสระในตัวเองเหมือนดังเช่นในสมัยพุทธกาล แต่ต้องกลับขึ้นตรงต่อรัฐ เมื่อขึ้นตรงต่อรัฐ รัฐก็ใช้อำนาจในทางกฎหมายจัดการพระพุทธศาสนาให้ไปตามที่รัฐต้องการ ซึ่งถือว่าผิดไปจากหลักการสากลในโลกของประชาธิปไตย

สอดคล้องกับ จอห์น ล็อก (John Locke) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ที่เห็นว่า “รัฐบาลถูกตั้งขึ้นมาเพื่อปกป้องชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน แต่รัฐบาลไม่ได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อดูแลให้วิญญาณของประชาชน เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว จะได้พบกับพระเจ้าบนสวรรค์ ถึงแม้ว่าการทำให้วิญญาณรอดพ้นไปสู่สุคติจะเป็นเรื่องที่ดีแท้ แต่ไม่ใช่ภาระกิจของคนที่ไม่ได้จบมาทางแพทย์ การช่วยให้วิญญาณรอดพ้น จึงไม่ใช่กิจของรัฐบาล แต่เป็นกิจของฝ่ายศาสนา” (Cranston, 1987) รัฐจึงมีหน้าที่ยุ่งกับประชาชนเฉพาะในทางโลก เช่น การอยู่ดี กินดีของประชาชน การป้องกันโจรผู้ร้าย เป็นต้น แต่ไม่ใช่เรื่องการบรรลุนิพพาน การสั่งสอนธรรม หรือดัดแปลง แทรกแซงในทางศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคล รัฐไม่มีอำนาจไปก้าวล่วงความเชื่อส่วนบุคคลนั้นได้เลย ตราบใดที่ความเชื่อนั้นไม่เป็นไปเพื่อการละเมิดสิทธิของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นเสมือนการละเมิดสิทธิความเชื่อของประชาชน ดังนั้น ทางออกที่ดีที่สุด คือการนำพระพุทธศาสนาให้เป็นอิสระจากรัฐนั่นเอง (Pasutarnchat, 2010)

สรุป

ความเข้าใจ เรื่องหลักของกรรม แม้จะเป็นเรื่องเก่าที่ถูกหยิบยก มาพูดกันมานานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีประเด็นต่างๆ ให้นำมาขบคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้มากมาย สิ่งสำคัญที่สุดในเรื่องกรรมนี้ คือ จุดยืนหรือหลักการ ที่ถูกต้อง กล่าวคือ การยึดเอาการกระทำของตัวบุคคลเป็นที่ตั้งในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยวิธีการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ก็ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเป็นหลัก เมื่อมนุษย์ยึดหลักของการกระทำก็สามารถได้รับผลของการกระทำที่ตนเองได้ทำ เกิดผลประจักษ์แจ้งว่า มีสิ่งนี้เกิดขึ้น ก็เพราะมีกรรมที่ตนเองได้ทำเอาไว้เป็นตัวกำหนด และมีความพยายามที่จะพัฒนา ฟังพาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป มีความเพียร หนักแน่นในเหตุและผล ไม่เชื่อในสิ่งสิ่งมลาย ตีนขาว ไม่รอคอยโชคชะตา หรือหวังผลด้วยการอ้อนวอน บวงสรวงต่อปัจจัยภายนอก มีความรับผิดชอบชั่วดีต่อการกระทำของตนเอง จดเว้นจากกรรมชั่ว และรับผิดชอบต่อผู้อื่นด้วยการทำความดีต่อเขา มองทุกชีวิตด้วยความเท่าเทียมกัน และจำแนกบุคคลตามการกระทำ ไม่ใช่เรื่องหลักกรรมเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจ ผลประโยชน์ หรือสนับสนุนระบอบการปกครอง หรือยกฐานะของตนให้เหนือกว่าผู้อื่น แต่ใช้หลักกรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้สึกรัก เคารพ เมตตาและให้เกียรติผู้อื่น ไม่ทำร้ายเบียดเบียนใครๆ มีใจเปิดกว้าง ต่อความแตกต่างทั้งในแง่ของความเชื่อ แนวคิด หรืออุดมการณ์ใดๆ โดย

อาศัยหลักจุดยืนสำคัญคือเหตุและผลของการกระทำเป็นที่ตั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ มิติทางสังคมในเรื่องของกรรมก็จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมือง ตลอดถึงมวลมนุษยชาติ

References

- Bunnak, R. (2016). *Karma Catches Up with Everyone! the Most Tragic Story of the Clergy Supreme Judgment by the Military Court*. Retrieved June 19, 2022, from <https://mgronline.com/online/section/detail/9590000030059>
- Cranston, M. (1987). *John Locke and the Cast of Toleration*. Edited by Susan Mendus & David Edwards. London: Clarendon Press Oxford.
- Channgam, S. (1969). *Buddhism*. Bangkok: Charoenrat Printing Limited Partnership.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Ngamchitcharoen, W. (2007). *Theravada Buddhism*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2013). *Dictionary of Buddhism*. (11th ed.). Bangkok: MCU Press.
- _____. (2015). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (4th ed.). Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
- Pasutarnchat. P. (2010). *State and Religion; Articles on Kingdom, Church, and Freedom*. Bangkok: Siam Press.
- Thaweesak, S. (2013). *October 6, Killing Communists Is Not a Sin*. Retrieved April 10, 2013, from <https://prachatai.com/journal/2013/10/49085>

กำเนิดภิกษุณีมีขึ้นในปี (พรรษา) ไตของพระพุทธเจ้า*

In Which Vassa (Rains Retreat) of the Buddha, Was the First Bhikkhuni Ordained?

¹มนตรี สิริโรจนานันท์ และ ²ณภาพัทธ งามบุษบงโสภิน

¹Montree Sirarojananan and ²Napapat Ngambutsabongsophon

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²นักวิชาการอิสระ

¹Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand.

²Independent Academic.

²Corresponding Author's Email: jim_napapat@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ ผู้เขียนประสงค์แสดงถึงข้อมูลเพื่ออธิบายเรื่องการเกิดขึ้นของภิกษุณีรูปแรก คือ พระนางมหา ปชาบดีโคตมีว่า น่าจะมีขึ้นในพรรษาใดของพระพุทธเจ้า เนื่องจากข้อมูลเรื่องนี้จากหนังสือและสื่อต่างๆ นั้น ไม่ตรงกัน มีทั้งที่ระบุว่าเป็นพรรษาที่ 5 บ้าง พรรษาที่ 7 บ้าง พรรษาที่ 15 บ้าง บทความนี้มีขอบเขตของเอกสารหลักที่จะใช้คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ใช้วิธีวิเคราะห์เทียบเคียงข้อมูลจากคัมภีร์ จากการสืบค้นพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการออกบวชเป็นภิกษุณีรูปแรกตามคัมภีร์ ไม่ได้ระบุเรื่องพรรษาไว้ มีเพียงการเล่าเรื่องอันเป็นที่มาของการออกบวชเป็นภิกษุณีไว้ว่า เกิดขึ้นหลังจากที่พระเจ้าสุทโธทมนมหาราชนิพพานแล้ว และเกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์พระญาติทั้ง 2 ฝ่ายของพระพุทธเจ้าทะเลาะกันเรื่องแย่งน้ำกันทำนา แต่เหตุการณ์ทั้ง 2 นี้ ไม่มีข้อมูลว่าเกิดขึ้นในปีใด มีเพียงข้อมูลที่ระบุสถานที่เท่านั้น ฉะนั้น เรื่องกำเนิดภิกษุณีรูปแรกนี้ จึงยังไม่สามารถระบุพรรษาที่ชัดเจนได้

คำสำคัญ: ภิกษุณี; ปชาบดีโคตมี; พรรษา

Abstract

The purpose of this academic article was to provide information on which year (vassa, since the awakening) of the Buddha that the first Bhikkhuni, Mahāprajāpatī Gautamī, received ordination. Various books and media offer varying information on this, with some claiming the fifth vassa, others the seventh, and still others the fifteen. This article focuses exclusively on the Tipitaka and its commentaries. The obtained data between each text were compared and analyzed. From the study, the findings found that precise information was not identified in Buddhist texts; there was only information that the first Bhikkhuni was born after King Śuddhodana attained *Nibbāna*, and after both sides of the Buddha's relatives had conflict over water for farming; however, there is only information about the location of both events

*Received December 27, 2022; Revised February 14, 2023; Accepted February 21, 2023

but not the year. As a result, it is unclear in which vassa year of the Buddha the first Bhikkhu was ordained.

Keywords: Bhikkhuni; Mahāprajāpatī Gautamī; Vassa

บทนำ

สตรีคนแรกที่ยกบวชเป็นภิกษุณี คือ พระนางมหาปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ และมีสถานะเป็นพระมาตุจฉาหรือพระน้าของพระพุทธเจ้า หลังจากที่พระเจ้าสุทโธทนะสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วได้นิพพานลง พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้ทูลขอบวชกับพระพุทธเจ้า ที่กรุงกบิลพัสดุ์ แต่ถูกปฏิเสธ ต่อมา พระพุทธองค์ได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ไปประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน กรุงเวสาลี พระนางพร้อมด้วยนางศากยานีอีก 500 นางได้เสด็จไปทูลขอบวชอีกครั้ง โดยมีพระอานนท์ช่วยกราบทูลต่อพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระนางบวชเป็นภิกษุณีด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ปีหรือพรรษาที่มีการบวชเป็นภิกษุณีรูปแรกนั้น อยู่ในช่วงพรรษาที่เท่าใดของพระพุทธเจ้า เหตุที่ผู้เขียนเกิดความสงสัยเรื่องนี้ เพราะได้สืบค้นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถาแล้วพบว่า เรื่องเล่าที่อธิบายความเป็นมาของการบวชเป็นภิกษุณีครั้งแรกนั้นไม่ได้รับระบุช่วงพรรษาไว้ แต่มีข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายเรื่องการจำพรรษาของพระพุทธเจ้าไว้ว่า ในพรรษาที่ 5 ทรงประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน กรุงเวสาลี (*Duka-tika-chatukkanipāta, Suttanta Piṭaka, Thai Commentary, 2/37/47*) และสัมพันธ์กับเรื่องราวที่พระนางมหาปชาบดีออกบวชเป็นภิกษุณี ในคราวที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน กรุงเวสาลี (Thai Tripitaka, 7/402–403/313–317, Thai Tripitaka, 23/51/331–333) เมื่อ 2 เรื่องนี้ มีข้อมูลเกี่ยวกับการประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลาเหมือนกัน จึงทำให้นักวิชาการและพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่ตีความว่า การกำเนิดภิกษุณีรูปแรกเกิดขึ้นในพรรษาที่ 5 ความขัดแย้งกันของข้อมูลดังกล่าว มีข้อสังเกตว่า ก่อนที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีจะออกบวชเป็นภิกษุณีนั้น มีเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่ 2 เรื่อง คือ 1) การบวชเป็นภิกษุณีนี้นี้ เกิดขึ้นหลังจากที่พระเจ้าสุทโธทนะนิพพานแล้ว และ 2) การบวชเป็นภิกษุณีนี้นี้ เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามพระญาติที่ทะเลาะกันเรื่องแย่งน้ำจากแม่น้ำโรหิณีเพื่อทำนา ดังนั้น ก่อนที่จะสืบหาว่า การบวชเป็นภิกษุณีครั้งแรกเกิดขึ้นในช่วงพรรษาใดของพระพุทธเจ้า น่าจะต้องพิจารณา 2 เหตุการณ์นี้ก่อนว่า เกิดขึ้นในช่วงใด

ทัศนะเกี่ยวกับพรรษา (ปี) ที่กำเนิดภิกษุณีในสังคมไทย

ก่อนที่จะสืบค้นข้อมูลจากคัมภีร์ ผู้เขียนขอเสนอข้อมูลจากหนังสือพุทธประวัติในสังคมไทยเกี่ยวกับช่วงเวลาที่พระเจ้าสุทโธทนะนิพพานและพระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวชเป็นภิกษุณีเพื่อจะได้เข้าใจเรื่องประวัติการบวชเป็นภิกษุณีและพรรษาที่ภิกษุณีกำเนิดขึ้น *สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส* อธิบายไว้ใน *ปฐมสมโพธิกถา ปริเฉทที่ 21 พุทธปิณฑนิพพานปริวรรต* ว่า ประมาณพรรษาที่ 5 พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน กรุงเวสาลี พระพุทธองค์ทรงทราบว่าพระเจ้าสุทโธทนะทรงพระประชวรหนักแล้วจึงทรงเสด็จไปทางอากาศพร้อมด้วยพระอานนท์ พระนันทะ พระราหุล และพระอรหันต์อีก 500 รูป ทรงแสดงธรรมเทศนาโปรดพระพุทธบิดาจนบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ในวันที่ 7 แล้ว พระพุทธบิดาได้กราบทูลลาเสด็จดับขันธนิพพาน ต่อมา พระมาตุจฉาปชาบดีโคตมีได้ทูลขอบวชเป็นภิกษุณี แต่ไม่สำเร็จ เมื่อพระศาสดาเสด็จไปยังกรุงเวสาลีแล้ว พระนางจึงได้พานางศากยานี 500 นาง เสด็จตามไปขอบวชอีกครั้ง ด้วยการ

ช่วยเหลือของพระอานนท์ พระชินสีห์ประทานอุปสมบทบรรพชาให้แก่พระมาตุจฉา กับทั้งนางชัตติยภิกษุณีทั้ง 500 พระองค์เป็นภิกษุณีสงฆ์ ด้วยอัฐฐครุธรรมนั้นด้วยทั้งสิ้น (Paramanuchitchinorot, 2011)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก อธิบายเรื่องกำเนิดภิกษุณีไว้ในหนังสือ 45 พรรษาของพระพุทธเจ้า เล่ม 1 ระบุว่า พรรษาที่ 5 พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลาในป่ามหาวัน กรุงเวสาลี เมืองหลวงของแคว้นวัชชี ได้ทรงทราบข่าวประชวรของพระพุทโธบิดา จึงได้เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ ได้เข้าเฝ้าพระพุทธบิดา และให้ทรงแสดงธรรมอยู่หลายวัน จนพระพุทโธบิดาเสด็จนิพพาน เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะสิ้นพระชนม์แล้ว พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้ทูลขอให้สตรีได้บวชเป็นอนาคาริยะะ(ภิกษุณี) ถึง 3 ครั้ง พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้ทรงชักชวนเจ้าหญิงศากยانیเป็นอันมากปลงพระเกศา ทรงผ้ากาสาเยแล้วได้เสด็จดำเนินไปทูลขอบวชเป็นภิกษุณี โดยมีพระอานนท์ช่วยกราบทูลจนพระพุทธเจ้าประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีบวชเป็นภิกษุณีได้ด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ (Vajirañāṇasamvara, 2013)

พระเถระทั้ง 2 รูปข้างต้น อธิบายว่า พรรษาที่ 5 นับจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นปีที่พระเจ้าสุทโธทนะนิพพานและพระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับพุทธประวัติส่วนใหญ่จะอธิบายข้อมูลนี้ตรงกัน ดังนั้น พุทธศาสนิกชนไทยส่วนใหญ่จึงเชื่อว่าการกำเนิดภิกษุณีสืบแรกในพระพุทธศาสนามีขึ้นในพรรษาที่ 5 ของพระพุทธเจ้า แต่ยังมีทัศนะของพระสงฆ์บางรูป และฆราวาสบางคนที่อธิบายต่างออกไป เช่น

พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกษิณังค) เล่าว่า เวลาผ่านไป 2 ปี นับจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จมากรุงกบิลพัสดุ์มหานครแล้ว ก็เป็นพรรษาที่ 7 นับจากพระพุทธองค์ทรงบรรลุอภิเษกสัมมาสัมโพธิญาณ ในปีนั้นพระพุทธองค์ทรงพิจารณาว่าพระเจ้าสุทโธทนะมหาราช เป็นผู้ที่มีพระคุณใหญ่มาหลายอสงไขยกับแล้ว คือ เป็นบิดา และเวลานี้ ตถาคตก็ได้แสดงธรรมเทศนาเป็นเหตุให้พระองค์บรรลุพระโสดาบัน และในกาลสุดท้ายขณะที่พระองค์พระประชวรหนัก (Dhammadassi, 2022) หากพิจารณาจากข้อความนี้แม้พระราชพรหมยานจะไม่ได้อธิบายเรื่องการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีไว้ด้วย แต่พอจะอนุมานได้ว่าเมื่อพระเจ้าสุทโธทนะนิพพานใน(ปี)พรรษาที่ 7 จากนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีจึงออกบวช ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า จากข้อมูลนี้ พระนางออกบวชในพรรษาที่ 7

ธนกฤต มหามงคลโสฬส มีทัศนะว่า ภิกษุณีสืบแรกเกิดขึ้นในช่วงกลางพุทธกาลราว 30 ถึง 15 ปี ก่อนพระพุทธเจ้าปรินิพพาน เท่ากับช่วงเวลาพรรษาที่ 15 – 20 ปี ดังข้อความที่ว่า กำเนิดของภิกษุณีนั่น เราเกือบจะทราบแน่นอน คือ ภิกษุณีได้อุบัติขึ้นในตอนกลางพุทธกาลระหว่าง 30 ถึง 15 ปี ก่อนพระพุทธเจ้านิพพาน แปลว่านางภิกษุณีได้มีขึ้นในพุทธศาสนาเมื่อราว 2,500 ปีมาแล้ว แต่เมื่อมีปัญหาที่ว่า ภิกษุณีได้สูญสิ้นไปเมื่อใด ก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถตอบได้ (Mahamongkolsorot, 2022)

ทัศนะเกี่ยวกับพรรษา(ปีที่)ภิกษุณีสืบแรกกำเนิดขึ้นนั้นไม่ชัดเจน หนังสือที่แต่งโดยพระสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นแนววิชาการนั้น ระบุไว้ว่า ภิกษุณีสืบแรกกำเนิดขึ้นในพรรษาที่ 5 ของพระพุทธเจ้า แต่ยังมีทัศนะอื่นที่แม้จะไม่ใช่หนังสือวิชาการนัก แต่ให้ข้อมูลว่า ภิกษุณีสืบแรกกำเนิดขึ้นราวพรรษาที่ 7 และรวมไปถึงว่า ภิกษุณีสืบแรกอาจเกิดขึ้นในราวพรรษาที่ 15 ถึง พรรษาที่ 20 ก็มี ส่วนนักวิชาการต่างประเทศ อย่าง Horner เห็นว่าภิกษุณีสงฆ์เกิดขึ้นภายหลังพุทธบริษัทอื่น คือ เกิดขึ้นในพรรษาที่ 5 (Horner, 1990) ทัศนะของนักวิชาการนี้สอดคล้องกับพระสงฆ์ไทยส่วนมาก

นอกจากทัศนะดังกล่าวแล้ว ยังมีตำราประกอบการเรียนธรรมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย คือ หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นโท ของ*สนามหลวงแผนกธรรม* วิชาอนุพุทธประวัติ ได้อธิบายถึงประวัติของพระนางมหาปชาบดี แม้ไม่ได้ระบุช่วงเวลาหรือพรรษาใดของพระพุทธเจ้าไว้ แต่ได้นำเรื่องราวเกี่ยวกับการทะเลาะกันของพระญาติ

มาประกอบเหตุการณ์ ก่อนที่พระนางมหาปชาบดีจะพานางศากยานีไปขอบวชเป็นภิกษุณี แต่เรียงลำดับเหตุการณ์และเล่าเรื่องต่อเนื่องกันมาจากคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์ครั้งแรก และต่อด้วยเรื่องพระเจ้าสุทโธทนะ บรรลุพระอรหัตผลแล้วเข้าสู่นิพพาน จากนั้นได้เล่าเรื่องการทะเลาะกันของพระญาติของพระพุทธเจ้าจากเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองโกลิยะ เนื่องจากแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อทำนา พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปโปรดพระญาติจนการทะเลาะกันสงบลงไม่ถึงขั้นทำสงคราม ทำให้พระญาติทั้ง 2 ฝ่ายได้มอบถวายพระกุมารฝ่ายละ 250 พระองค์รวมเป็น 500 พระองค์ ให้ออกบวชติดตามพระพุทธเจ้า เมื่อพระภิกษุทั้ง 500 รูป ได้บรรลุพระอรหัตผลแล้ว จึงทำให้นางศากยานีซึ่งเคยเป็นภรรยาของพระกุมารเหล่านั้น จำนวน 500 นางเป็นหม้าย ทั้งหมดจึงได้พากันไปขอให้พระนางมหาปชาบดีเป็นผู้นำในการทูลขอบวชเป็นภิกษุณี ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ พระนางมหาปชาบดีทูลขออุปสมบทเป็นพระภิกษุณีถึงสามครั้ง แต่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังกรุงเวสาลี พระนางมหาปชาบดีได้พาเจ้าหญิงศากยานีทั้ง 500 นางไปขออุปสมบทอีก โดยมีพระอานนท์ได้ช่วยทูลขอให้ ในที่สุดพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้อุปสมบทด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ พร้อมศากยชาติตียนารีที่ติดตามมาด้วยทั้งหมด (Sanam Luang Dhamma Studies, 2014) การเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของการกำเนิดภิกษุณีรูปแรกนี้ ทำให้เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ เป็นภาพรวมได้ดี ตั้งแต่การประจวบของพระเจ้าสุทโธทนะและรวมถึงเหตุการณ์ทะเลาะกันของพระญาติทั้ง 2 ฝ่าย จนถึงการได้บวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมี

ข้อมูลเกี่ยวกับกำเนิดภิกษุณีรูปแรกตามที่ปรากฏในหนังสือหรือตำราเกี่ยวกับพุทธประวัติในสังคมไทยนี้ ทำให้ทราบได้ว่า ก่อนการกำเนิดภิกษุณีรูปแรกนั้น มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกี่ยวข้องอยู่ 2 เหตุการณ์ คือ 1) พระเจ้าสุทโธทนะบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วนิพพาน และ 2) พระญาติของพระพุทธเจ้าจากเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองโกลิยะ ทะเลาะกันเรื่องแย่งน้ำจากแม่น้ำโรหิณีเพื่อทำนา ดังนั้น หากจะระบุพรรษาหรือปีที่ ภิกษุณีรูปแรกกำเนิดขึ้น นั้น ควรจะต้องศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพระเจ้าสุทโธทนะนิพพานและเรื่องการทะเลาะกันเพื่อแย่งน้ำของพระญาติของพระพุทธเจ้าเสียก่อนว่า ตามข้อมูลในคัมภีร์ทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีเนื้อหาวางอย่างไบบ้าง และรวมถึงควรศึกษาข้อมูลการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีว่ามีปรากฏในคัมภีร์ว่าอย่างไรบ้าง

ภิกษุณีรูปแรกในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

ในคัมภีร์วินัยปิฎก จุฬวรรค ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ 7 ตอนที่ว่าด้วยเรื่องภิกษุณีชั้นธกะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกบวชของพระนางมหาปชาบดีโคตมี ความว่า สมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธารามกรุงกบิลพัสดุ์ นั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้กราบทูลขอให้พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้มาตุคาม(สตรี)ได้ออกบวชเป็นภิกษุณี แต่พระผู้มีพระภาคทรงปฏิเสธ ต่อมา พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ ไปประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ในกรุงเวสาลี คราวนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีปลงพระเกศา ทรงนุ่งผ้ากาสาเยพร้อมด้วยนางศากยานีจำนวนมาก เสด็จไปยังภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน พระนางมหาปชาบดีโคตมี ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มประตูชั้นนอก พระอานนท์เห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมี ประทับยืนกันแสงอยู่ จึงสอบถาม พอได้ทราบความแล้ว จึงขออาสาไปทูลขอให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้บวชด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ ส่วนนางศากยานีจำนวนมากนั้น พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุณีด้วยการมอบหมายให้พระภิกษুবวชให้ (Thai Tripitaka, 7/402-404/313-321) จะเห็นได้ว่า ข้อมูลจากพระไตรปิฎกเล่มนี้ ไม่มีการเล่าถึงเหตุการณ์การนิพพานของพระเจ้าสุทโธทนะและเหตุการณ์การ

ทะเลาะกันของพระญาติ เล่าเฉพาะตอนที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีทูลขอบวชและได้บวชเป็นภิกษุณีด้วยการรับศีล 8 เท่านั้น

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 (อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกบวชของพระนางมหาปชาบดีโคตมีคล้ายกับเนื้อหาในวินัยปิฎกเล่มที่ 7 ต่างแต่เพียงว่า ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 นั้น เนื้อหาเน้นเฉพาะศีล 8 ประการ ดังความว่า เมื่อครั้งที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พระนางมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปกราบทูลขอให้พระพุทธรูปองค์ทรงอนุญาตให้มาตุคาม (สตรี) ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยได้ถึง 3 ครั้ง พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสห้ามทั้ง 3 ครั้ง ต่อมา พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ ไปประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน ในกรุงเวสาลี คราวนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมี ปลงพระเกศา ทรงนุ่งผ้ากาสาเยพร้อมด้วยนางศากยานีจำนวนมาก เสด็จไปยังภูฏาคารศาลา ปามหาวัน พระนางไม่กล้าเข้าไปเฝ้าพระพุทธรูป ได้ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มประตูชั้นนอก พระอานนท์เห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมี ประทับยืนกันแสงอยู่ จึงได้สอบถาม พอได้ทราบความแล้ว ขออาสาไปทูลขอให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้บวชเป็นภิกษุณีต่อพระพุทธรูป พระพุทธรูปได้ทรงอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้บวชด้วยการรับศีล 8 ประการ (Thai Tripitaka, 23/51/331-337) โคตมีสูตรนี้บ่งชี้ที่บทสรุปของศีล 8 ประการ ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบวชของนางศากยานีที่เหลืออีกเป็นจำนวนมากว่าได้บวชด้วยวิธีการใด

ข้อมูลจากพระไตรปิฎกทั้ง 2 แห่งนี้ เล่าเรื่องการออกบวชของพระนางมหาปชาบดีโคตมีไว้ตรงกัน แต่ไม่มีการระบุช่วงเวลาว่าพระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวชว่าตรงกันช่วงพรรษาที่เท่าใดของพระพุทธรูป และในพระไตรปิฎกทั้ง 2 แห่งนี้ ไม่มีการเล่าเรื่องราวอันเป็นเหตุที่มาของการออกบวชเป็นภิกษุณี โดยเฉพาะเหตุการณ์นิพพานของพระเจ้าสุทโธทนะ ดังนั้น หากผู้สนใจที่จะศึกษาเรื่องราวให้ละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ จะต้องสืบค้นข้อมูลจากคัมภีร์ระดับอรรถกถา ซึ่งเป็นคัมภีร์รองที่ขยายความเนื้อหาจากพระไตรปิฎกอีกต่อหนึ่ง

สำหรับอรรถกถาของวินัยปิฎกตอนที่ว่าด้วยภิกษุณีชั้นธกะ ไม่มีการอธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์ก่อนออกบวชของพระนางมหาปชาบดีโคตมี มีอธิบายเพียงเรื่องศีล 8 ประการและบทสรุปของศีล 8 เท่านั้น แต่คัมภีร์อรรถกถาของพระสุตตันตปิฎก โดยเฉพาะอรรถกถาที่เกี่ยวกับประวัติของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรีนั้น จะเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ก่อนที่พระนางจะออกบวชเป็นภิกษุณีไว้อย่างละเอียด ดังนี้

อรรถกถาอังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต เป็นคัมภีร์ที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธบริษัทที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะ มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวชไว้ ความว่า พระศาสดาเสด็จไปยังกรุงเวสาลี ประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา พระเจ้าสุทโธทนมหาราชบรรลुพระอรหัตผลแล้วปรินิพพาน ภายใต้พระมหาเศวตฉัตร พระนางมหาปชาบดีเกิดว่าเหวพระหทัยจะทรงออกผนวช ประกอบกับนางศากยานี ซึ่งบาทบริจาริกาของพระกุมาร 500 พระองค์ ซึ่งได้เสด็จออกทรงผนวชไปเมื่อคราวที่พระพุทธรูปทรงแสดงกลุฬวิลาสสูตร (Thai Tripitaka, 25/869-884/708-713) ณ ริมฝั่งแม่น้ำโรหิณี นางศากยานีเหล่านั้นได้พากันเข้าไปเฝ้าพระนางมหาปชาบดีแล้วขอให้พระนางเป็นหัวหน้าไปเฝ้าพระศาสดาเพื่อทูลขอบรรพชา แต่พระพุทธรูปไม่ทรงอนุญาตให้บวช พระนางมหาปชาบดีจึงรับสั่งเรียกช่างกลบมาให้ตัดพระเกศา ทรงครองผ้ากาสาเย แล้วทรงพาเหล่าศากยานีทั้งหมดนั้นเสด็จไปถึงกรุงเวสาลี แต่เมื่อไปถึงกลับไม่กล้าทูลขอบวชอีก จึงได้ขอให้พระอานนท์เถระช่วยทูลขอบวชต่อพระศาสดา พระพุทธรูปก็ทรงได้บรรพชาอุปสมบทด้วยศีล 8 ประการ ส่วนเหล่าศากยานีทั้งหมด ก็ได้อุปสมบทพร้อมกัน (Ekanipātā, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary, 1/235/353) คัมภีร์อรรถกถาเล่มนี้ เล่าความเป็นมาอย่างย่อ เพราะได้รวมเรื่องการเสด็จไปโปรดพระญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ทั้งหมดไว้รวมกัน ทำให้อาจเข้าใจได้ว่า เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน แต่คัมภีร์อื่นๆ จะแยกเหตุการณ์ทำให้ทราบว่า พระพุทธรูปเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์หลายครั้ง

อรรถกถาของโคตมีสูตร มีอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับการออกบวชของพระนางมหาปชาบดีโคตมีไว้ว่า ในคราวที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ทรงโปรดให้นันทกุมารบวชก่อน ในวันที่ 7 จึงให้ราหุลกุมารบวช ต่อมา เมื่อชาวพระนครทั้ง 2 ฝ่ายออกไปเพื่อเตรียมรบ เหตุทะเลาะกันเรื่องมงกุฏ พระศาสดาเสด็จไปโปรดทำให้พระญาติทั้ง 2 ฝ่ายนั้นเข้าใจกันแล้วตรัสอดีตทัณตสูตร (Thai Tripitaka, 25/942-961 /726-729) พระญาติเลื่อมใสแล้วได้มอบถวายพระกุมารฝ่ายละ 250 พระองค์รวมเป็นพระกุมาร 500 พระองค์ให้ออกบวชฝ่ายพระชายาของพระกุมารทั้ง 500 พระองค์นั้นต่างเฝ้ารอคอยการกลับมาของพระกุมาร จึงได้ส่งข่าวไปสอบถามจนทำให้พระภิกษุทั้ง 500 รูป เกิดความไม่ยินดี(ในการบวช) พระศาสดาทรงทราบเรื่องแล้วจึงนำพระภิกษุหนุ่มทั้ง 500 รูปเหล่านั้นไปยังป่าหิมพานต์ แล้วตรัสเล่าเรื่องกมลชาดก (Thai Tripitaka, 28/290-370 /134-158) ส่งผลให้พระภิกษุทั้งหมดได้บรรลุโสดาปัตติผล แล้วพาไปสู่ป่ามหาวันอีกครั้งหนึ่ง พระภิกษุหนุ่มทั้ง 500 รูปจึงได้บรรลุพระอรหัตตผล ฝ่ายอดีตพระชายาของพระภิกษุเหล่านั้นเมื่อทราบว่าพระภิกษุผู้เป็นอดีตสามีทั้งหมดไม่ลาสิกขาออกมาอยู่กับพวกตนแล้ว จึงพากันทูลขอให้พระนางมหาปชาบดีเป็นผู้นำไปทูลขออนุญาตพระพุทธเจ้าให้ออกบวชเป็นภิกษุณี พระนางมหาปชาบดีจึงพาสตรีเหล่านั้นไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า (Pañcaka-Ekādasakanipātā, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary, 3/51/365) เมื่อพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตแล้วเสด็จออกจากกบิลพัสดุ์ไปสู่เมืองเวสาฬะ พระนางมหาปชาบดีจึงทรงถือเพศบรรพชิตอุทิศพระทศพลแล้วให้นางศากยานีทั้ง 500 นั้น ถือเพศบรรพชิตเหมือนกัน แล้วเสด็จตามไปยังเมืองเวสาฬะ เมื่อพระนางมหาปชาบดีเสด็จไปถึงกรุงเวสาฬะแล้ว ไม่กล้าที่จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระอานนท์จึงได้อาสาช่วยทูลขออนุญาตให้ พระพุทธองค์จึงประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีบวชเป็นภิกษุณีด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ (Pañcaka-Ekādasakanipātā, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary, 3/51/364-368) ส่วนนางศากยานี 500 นางนั้น ไม่มีข้อมูลว่าได้บวชด้วยวิธีใดในคัมภีร์อรรถกถานี้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะพระอรรถกถาจารย์เห็นว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการบวชเป็นภิกษุณีของนางศากยานีเหล่านั้นชัดเจนแล้วในพระไตรปิฎก จึงมิได้อธิบายเพิ่มเติม

ในคัมภีร์อรรถกถาขุททกนิกาย เถรีคาถา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่อธิบายเกี่ยวกับประวัติของพระเถรี มีการอธิบายความเป็นมาของการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีไว้โดยย่อว่า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วทรงโปรดเวไนยสัตว์ในที่ต่างๆ แล้ว คราวหนึ่งทรงประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาฬะ พระเจ้าสุทโธทนมหาราชทรงบรรลุพระอรหัตตผลแล้วเสด็จปรินิพพานภายใต้พระมหาเศวตฉัตร ครั้นนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีมีพระประสงค์จะผนวช จึงทูลขอบรรพชาแก่พระศาสดาครั้งแรกไม่ได้ ครั้งที่สอง พระนางให้ตัดพระเกศาแล้ว ทรงนุ่งห่มผ้ากาสาเย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงกมลวิวาทสูตรจบลง ได้เสด็จไปกรุงเวสาฬะกับพวกหญิงบาทบริจาริกาของศากยกุมาร 500 ซึ่งประสงค์จะบวชด้วยกัน ได้ขอให้พระอานนท์ทูลอ้อนวอนพระศาสดา จึงได้บรรพชาและอุปสมบทด้วยครุธรรม 8 ประการ ส่วนหญิงนอกนี้ ได้อุปสมบทพร้อมกันทั้งหมด (Therīkāthā, Khuddaka Nikāya, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary, 157-162/236-270)

ข้อมูลเกี่ยวกับการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีในคัมภีร์ระดับอรรถกถาเหล่านี้สามารถที่สรุปเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กันได้ 2 เหตุการณ์ คือ 1) การนิพพานของพระเจ้าสุทโธทนมหาราช และ 2) การทะเลาะกันของพระญาติทั้ง 2 ฝ่าย แต่ทั้ง 2 เหตุการณ์นี้ ในคัมภีร์อรรถกถา ไม่ได้ระบุช่วงเวลาหรือเรื่องพรรษาไว้ และคัมภีร์อรรถกถาเหล่านี้ เล่าความอย่างย่อโดยเฉพาะการรวมเรื่องที่เกี่ยวข้องมาต่อกัน ทั้งเรื่อง การเสด็จไปโปรดญาติครั้งแรก การเสด็จไปโปรดพุทธบิดา การเสด็จไปห้ามพระญาติทะเลาะกัน จึงทำให้ไม่สามารถกำหนดช่วงเวลาหรือปีที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวชได้ อนึ่ง หากนำข้อมูลประวัติของพระเถรีรูปอื่นมาประกอบการพิจารณาประเด็นการบวชภิกษุณีรูปแรกนี้ ผู้เขียนพบว่า มีประวัติของพระภัททกาปิลาณี

เถรี มีข้อมูลที่น่าสนใจ คือ นางภัททกาปิลาณี ออกบวชเป็นปริพพาชิกาอยู่ 5 ปี ก่อนที่จะได้บวชเป็นภิกษุณี เพราะช่วงนั้น พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงอนุญาตให้ผู้หญิงออกบวชเป็นภิกษุณีได้ (Thai Tripitaka, 33/304-305/494) ช่วงที่นางภัททกาปิลาณีบวชเป็นปริพพาชิกานั้นเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับวันที่ปีฬลิมานพ (พระมหากัสสปะ) ออกบวชเป็นภิกษุ เพราะทั้งสองเป็นอดีตสามีภรรยากันและออกบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาพุทธพร้อมกัน ช่วงเวลาที่ปีฬลิมานพได้บวชเป็นพระภิกษุนั้น อยู่ในช่วงพรรษาที่ 2-4 ของพระพุทธเจ้า (Vajiraṅgāṣaṃvara, 2013) ดังนั้น หากนางภัททกาปิลาณีบวชเป็นปริพพาชิกอยู่ 5 ปี จะนับได้ประมาณพรรษาที่ 7 หรือ 8 ของพระพุทธเจ้า

วิเคราะห์ประเด็นช่วงเวลาการกำเนิดภิกษุณี

ตารางที่ 1 แสดงปีที่จำพรรษาและกำเนิดภิกษุณี

พรรษาที่	พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ตามที่ปรากฏในอรรถ กถา	ผู้ระบุปีที่กำเนิดภิกษุณีสืบค้น
5	ณ ภูฏาคารศาลา ป่า มหาวัน	1) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส 2) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก 3) พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) 4) Horner, I.B.
7	บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์	พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อดำ)
15	ณ ณ กรุงกบิลพัสดุ์	1) ชนกฤต มหากมคโลฬส 2) http://mcupress.mcu.ac.th/site/bud02.php ระบุว่า พรรษาที่ 15 มีเรื่องการทะเลาะกันของพระญาติเกิดขึ้น

จากข้อมูลที่สืบค้นมาจากพระไตรปิฎก ทั้งในภิกษุณีชั้นธกะ และในโคตมสูตร ซึ่งเล่าความเป็นมาของการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมี แต่ไม่มีเรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ก่อนที่พระนางจะออกบวชในพระไตรปิฎกทั้ง 2 เล่มนี้ จึงไม่มีข้อมูลระบุถึงเรื่องการนิพพานของพระเจ้าสุทโธทนะมหาราช ส่วนในคัมภีร์อรรถกถานั้น ทั้งอรรถกถาอังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต และอรรถกถาโคตมสูตร มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระนางมหาปชาบดีโคตมีประสงค์จะออกบวชเป็นภิกษุณี มีการเล่าความเป็นมา ตั้งแต่พระเจ้าสุทโธทนะมหาราช ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พระนันทกุมารก็ทรงผนวช และพระราหุลก็ทรงผนวช จนถึงเมื่อพระเจ้าสุทโธทนะมหาราชทรงบรรลุพระอรหัตผลแล้วปรินิพพาน และรวมถึงเรื่องที่พระพุทธเจ้าเสด็จไประงับเหตุทะเลาะกันของพระญาติด้วยเรื่องแย่งน้ำทำนา อันเป็นที่มาของนางศากยانیทั้ง 500 พระองค์ได้ไปทูลขอให้พระนางมหาปชาบดีเป็นผู้นำไปทูลขอบวชต่อพระพุทธเจ้า จนถึงตอนที่พระพุทธองค์ได้ประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีบวชเป็นภิกษุณีด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ ส่วนนางศากยانیทั้ง 500 นั้นได้รับการอุปสมบทจากพระภิกษุสงฆ์ แต่ในคัมภีร์อรรถกถาทั้ง 2 เล่มนี้ ไม่มีข้อมูลว่าการออกบวชเป็นภิกษุณีครั้งแรกนี้ตรงกับปีหรือพรรษาใดของพระพุทธเจ้า ข้อมูลที่พอจะอนุมานหรือสืบสาวได้ว่าเป็นพรรษาใดนั้น คือ ข้อมูลที่ระบุว่าพระพุทธเจ้าเสด็จออกจากเมืองกบิลพัสดุ์แล้วไปประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี ซึ่งตรงกับข้อมูลในคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายเรื่องการจำพรรษาของพระพุทธเจ้าไว้ว่า พรรษาที่ 5 ทรงประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน แต่ในคัมภีร์อรรถกถานี้ไม่มีรายละเอียดว่าในพรรษาที่ 5 นี้ มีเหตุการณ์ใดบ้าง ด้วยความ

ที่ข้อมูลตรงกันเรื่องการประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา เมื่อครั้งที่พระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวชกับเรื่องพรรษาที่ 5 พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา เช่นเดียวกัน จึงทำให้พระเถระและนักวิชาการศาสนาในสังคมไทยสรุปความว่า ภิกษุณีรูปแรกเกิดขึ้น ในพรรษาที่ 5 ณ ภูฏาคารศาลา ดังทัศนะของ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิบายว่า พรรษาที่ 5 พระพุทธเจ้าเสด็จประทับจำพรรษาที่ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน กรุงเวสาลี ได้ทรงทราบข่าวพระพุทธบิดาประชวร จึงรีบเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมกับภิกษุสงฆ์ ทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดาอยู่ 7 วัน ในวันสุดท้ายพระเจ้าสุทโธทนะบรรลुพระอรหัตผลและนิพพาน ภายหลังการถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระนางมหาปชาบดีทูลขออุปสมบทเป็นพระภิกษุณีถึงสามครั้ง แต่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับกรุงเวสาลี พระนางมหาปชาบดีได้พาเจ้าหญิงศากยانیเป็นอันมากไปขออุปสมบทอีก โดยมีพระอานนท์ได้ช่วยทูลขอให้ ในที่สุดพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้อุปสมบทด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ (Phra Thepsophon (Prayoon Dhammacitto), 2000)

หากจะพิจารณาว่า เมื่อครั้ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้างนั้น ในพระไตรปิฎกมีข้อมูลว่า พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา นับได้ไม่ต่ำกว่า 40 ครั้ง และมีเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย เช่น ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 1 มีเรื่องพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ 1, ในเล่มที่ 7 ทรงประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีอุปสมบทเป็นภิกษุณีด้วยการรับครุธรรม 8 ประการ, ในเล่มที่ 9 ทรงแสดงมหาสิสุต, ในเล่มที่ 12 ทรงแสดงมหาสังจกสูตร, ในเล่มที่ 14 ทรงแสดงสุนักขัตตสูตร, ในเล่มที่ 16 ทรงแสดงวิสาขสูตร, ในเล่มที่ 18 ทรงแสดงเวสาลีสูตร, ในเล่มที่ 20 ทรงแสดงวัชชีปัตตสูตร, ในเล่มที่ 22 ทรงแสดงสีหเสนาปัตตสูตร, ในเล่มที่ 23 แสดงโคตรมีสูตร, ในเล่มที่ 24 ทรงแสดงยโสสุต, ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประทับอยู่ที่เมืองเวสาลีเหล่านี้ มีเพียง 2 แห่ง คือ ในพระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 และ ในพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 23 เท่านั้น ที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดภิกษุณีรูปแรก นอกจากนั้นไม่มีข้อมูลสัมพันธ์หรือใกล้เคียงกับการกำเนิดภิกษุณีรูปแรกแต่อย่างใด ข้อมูลเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองเวสาลี หลายครั้งมาก ซึ่งในจำนวนหลายครั้งเหล่านี้ เป็นไปได้ว่า พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่เมืองเวสาลีนี้ ไม่เพียงแค่ว่าในพรรษาที่ 5 เท่านั้น น่าจะไปประทับอยู่ที่นั่นในปีอื่นๆ ทั้งในและนอกพรรษาอีกด้วย ดังนั้น การที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา เมืองเวสาลี ในพรรษาที่ 5 ตามที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถานั้น จึงมีทั้งเป็นไปได้ว่าเป็นปีเดียวกันที่ภิกษุณีรูปแรกกำเนิดขึ้น หรืออาจจะไม่ใช่ปีเดียวกันกับที่ภิกษุณีกำเนิดขึ้น เพราะหากพระพุทธเจ้าไปประทับอยู่ที่เมืองเวสาลีหลายครั้งนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีเสด็จไปรับครุธรรม 8 ประการในพรรษาที่ 5 ไม่ใช่พรรษาที่ 5 ก็ได้ เนื่องจากคัมภีร์ที่อธิบายเรื่องปีที่จำพรรษาและสถานที่จำพรรษา ไม่มีข้อมูลว่าประกอบว่าในพรรษานั้น พระพุทธเจ้าทรงกระทำพุทธกิจใดบ้าง ส่วนคัมภีร์ที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีและการนิพพานของพระเจ้าสุทโธทนะ ก็ไม่มีข้อมูลระบุปีที่จำพรรษาไว้ ระบุไว้แต่สถานที่เท่านั้น

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ควรนำมาวิเคราะห์เพื่อสืบค้นปีที่ภิกษุณีกำเนิดขึ้น นั่นคือ เหตุการณ์ทะเลาะกันของพระญาติของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่นางศากยانی 500 พระนางจะไปทูลขอให้พระนางมหาปชาบดีเป็นผู้นำในการขอบวชเป็นภิกษุณี เรื่องการทะเลาะกันของพระญาติเพื่อแย่งน้ำทำนํ้า นี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือในพรรษาที่ 5 เพราะในคัมภีร์อรรถกถา อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต ระบุไว้ว่า ในพรรษาที่ 15 พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ (Duka-tika-chatukkanipāta, Suttanta Piṭaka, Thai Commentary, 2/37/47) แต่ในคัมภีร์นี้ก็ไม่ได้ระบุเรื่องราวว่า ขณะประทับอยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ พระพุทธเจ้าได้ทำพุทธกิจใดบ้าง แต่มีข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ (<http://mcupress.mcu.ac.th/site/bud02.php>) ระบุว่า พรรษาที่ 15 (พระพุทธเจ้า)เสด็จไปประทับจำพรรษา ที่นิโครธาราม ริมฝั่งแม่น้ำโรหิณี ในพรรษานี้พวก

เจ้าศากยแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ยกทัพไปประชิดกองทัพของเจ้าโกลิยะแห่งกรุงเทวทหะเพื่อรบแย่งชิงกรรมสิทธิ์เหนือแม่น้ำโรหิณี พระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามทัพได้สำเร็จ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2012) ข้อมูลนี้ ชวนให้คิดว่า มีผู้พยายามจะอธิบายว่า พรรษาที่ 15 ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับที่กรุงกบิลพัสดุ์นั้น มีเรื่องการทะเลาะกันของพระญาติเกิดขึ้น หากเป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของภิกษุณีรูปแรกควรจะมีขึ้นในพรรษาที่ 15 ตามที่ได้ลำดับเหตุการณ์ไว้ก่อนหน้านี้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงห้ามพระญาติไม่ให้ทะเลาะกันได้แล้ว เหล่าพระญาติจึงได้มอบถวายราชกุมารจำนวน 500 พระองค์ให้ออกบวชติดตามพระพุทธเจ้า เมื่อราชกุมารเหล่านั้นออกบวชไปแล้วทำให้นางศากยิณีซึ่งเป็นอดีตภรรยาของพวกเขาคงต้องเป็นหม้าย จึงเป็นเหตุให้นางศากยิณีทั้ง 500 พระนางไปทูลขอให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นผู้นำในการไปทูลขอบวชเป็นภิกษุณี

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลประกอบที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพรรษาที่ 15 ของพระพุทธเจ้าว่า ในพรรษาที่ 12 พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เมืองเวรัญชา ออกพรรษาแล้วได้เสด็จพระพุทธดำเนินไปยังเมืองท่าปายาคะ ไม่ทรงแวะเมืองโสเรยยะ เมืองสังกัสสะ เมืองกณณกุชชะ ทรงข้ามแม่น้ำคงคาที่เมืองท่าปายาคะ เสด็จพระพุทธดำเนินถึงกรุงพาราณสี ประทับอยู่ที่กรุงพาราณสีแล้ว เสด็จจาริกไปจนถึงกรุงเวสาลีแล้วประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี นั้น (Thai Tripitaka, 1/23/15) ซึ่งเรื่องนี้สอดคล้องกับข้อมูลในคัมภีร์อรรถกถา อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต ตอนที่เล่าเรื่องประวัติของพระเจ้ามหายานามว่า สมัยหนึ่ง พระศาสดาเสด็จจำพรรษา ณ เมืองเวรัญชาแล้วเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ ประทับ ณ นิโครธาราม พระเจ้ามหายานามะได้เข้าไปเฝ้าแล้ว กราบทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระองค์ทะนุบำรุงภิกษุสงฆ์ตลอด 4 เดือน เพราะได้สดับข่าวมาว่า ที่เมืองเวรัญชา ภิกษุสงฆ์ลำบากเรื่องการบิณฑบาตมาก พระศาสดาทรงประทานอนุญาตแล้ว พระเจ้ามหายานามะก็บำรุงภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ตลอด 4 เดือน เมื่อครบแล้วได้ทูลขอบำรุงต่อ อีก 4 เดือน เป็น 8 เดือน แล้วรับปฏิญญาบำรุงอีก 4 เดือน ชื่อว่า ทรงบำรุงตลอดทั้งปี (Manorathapurani, Ekanipātā, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary, 1/252/399-400) ข้อมูลเหล่านี้ ชวนให้คิดว่า เหตุใด พระพุทธเจ้าจึงเสด็จออกจากเมืองเวรัญชาแล้วเสด็จไปจนถึงเมืองเวสาลี และจากนั้นได้เข้าไปประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เป็นเวลาหลายเดือน เป็นไปได้ว่า ช่วงเวลานี้ พระพุทธองค์ทรงทราบข่าวการประจวบของพระบิดาจึงเสด็จไป ซึ่งหากเป็นดังนั้น ก็พอจะอนุมานได้ว่า ในพรรษาที่ 14 หรือ 15 ช่วงนี้ มีเหตุการณ์ทะเลาะกันของพระญาติ และพระเจ้าสุทโธทมนมหาราชทรงประจวบ จึงทำให้พระพุทธองค์เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ หากเป็นเช่นนี้ เรื่องการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีจึงน่าจะเกิดขึ้นในพรรษาที่ 15 ข้อมูลเกี่ยวกับปีที่ภิกษุณีรูปแรกกำเนิดขึ้น ยังไม่มีนักวิชาการตั้งประเด็นอภิปรายว่า น่าจะเกิดขึ้นในพรรษาใดที่มีอยู่จะระบุพรรษาที่แตกต่างกัน

สรุป

เรื่องปีที่กำเนิดภิกษุณีรูปแรกอาจไม่เป็นประเด็นถกเถียงในวงวิชาการ แต่หากสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับภิกษุณีรูปแรก คือ พระนางมหาปชาบดีโคตมีออกบวช จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาในประเทศไทย (ต่างประเทศ) พบว่า มีเนื้อหาไม่ตรงกัน มีทั้งที่อธิบายว่า พระนางออกบวชเมื่อพรรษาที่ 5 ครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เมืองเวสาลีก็มี หรือ พระนางออกบวชเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ในพรรษาที่ 15 ก็มี เนื่องจากการออกบวชเป็นภิกษุณีของพระนางมหาปชาบดีโคตมีนี้ สัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่พระเจ้าสุทโธทมนมหาราชนิพพานและการทะเลาะกันของพระญาติของพระพุทธเจ้า แต่เหตุการณ์เหล่านี้ในคัมภีร์ไม่ได้ระบุช่วงเวลาไว้ จึงทำให้นักวิชาการศาสนาและพระสงฆ์ไทยตีความเรื่องปีหรือพรรษาที่มีภิกษุณีรูปแรกต่างกันออกไป แม้บทความนี้จะยังหาข้อสรุปไม่ได้ แต่ผู้เขียน

ต้องการที่จะให้ผู้อ่านได้ช่วยกันพิจารณาว่า หากภิกษุณีกำเนิดขึ้นในช่วงพรรษาที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาเริ่มก่อตัวขึ้น พระพุทธองค์จะต้องระมัดระวังข้อครหาของสังคมอย่างมากที่ยอมให้มีผู้หญิงเป็นนักบวชซึ่งยังไม่เคยมีมาก่อน แต่หากภิกษุณีกำเนิดขึ้นในพรรษาที่ 15 ซึ่งพระศาสนาเริ่มมีความมั่นคงแล้ว การยอมให้ผู้หญิงบวชจึงเป็นเรื่องที่สามารถทานกระแสสังคมได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

บทความนี้มีเนื้อหาหลักจากคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะให้ผู้อ่านและผู้สนใจเรื่องนี้ใช้การไตร่ตรองให้มาก อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเรื่องราวที่มีผู้ใดผู้หนึ่งเขียนไว้ ควรสืบค้น ตรวจสอบเทียบเคียงข้อมูลจากหลายๆ คัมภีร์ เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นไปได้ให้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากบทความนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ เรื่องราวเกี่ยวกับการเสด็จไปโปรดพระพุทธบิดาของพระพุทธเจ้า จากข้อมูลบางแหล่งอธิบายไว้อย่างละเอียด ตั้งแต่พระพุทธเจ้าทรงทราบข่าวการประชวรของพระพุทธบิดา จึงเสด็จไปพร้อมพระอานนท์และพุทธสาวก ทรงปลอบโยนพระพุทธบิดาให้บรรเทาทุกขเวทนาจนนิพพานไป และรวมถึงพิธีถวายพระเพลิง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า ผู้เขียนหรือผู้เล่าเรื่องราวนี้นี้ได้ข้อมูลมาจากคัมภีร์ใด และผู้เล่าเรื่องนี้ประสงค์จะสื่อเรื่องความกตัญญูต่อพระพุทธบิดาหรือประสงค์จะสื่อเรื่องใด

References

- Dhammadassi, S. (2022). *Buddha Nam Thai: Sermon for the Father of the Buddha (the 2nd Time at Kapilavastu)*. Retrieved December 6, 2022, from <https://sites.google.com/site/thraphyakrmnusy/thesna-pord-phuthth-bida>
- Horner, I. B. (1990). *Woman under Primitive Buddhism*. Delhi: Motilal Banarasidess.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- _____. (2010). *Manorathapurani Part 1, Ekanipātā, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary*. (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ed.). Bangkok: MCU Press.
- _____. (2010). *Manorathapurani Part 2, Duka-tika-chatukkanipātā, Suttanta Piṭaka, Thai Commentary*. (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ed.). Bangkok: MCU Press.
- _____. (2010). *Manorathapurani Part 3, Pañcaka-Ekādasakanipātā, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary*. (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ed.). Bangkok: MCU Press.
- _____. (2012). *History of the Buddha*. Retrieved December 13, 2022, from <http://mcupress.mcu.ac.th/site/bud02.php>
- _____. (2013). *Therikāthā, Khuddaka Nikāya, Suttanta Piṭaka, Aṅguttara Nikāya, Thai Commentary*. (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ed.). Bangkok: MCU Press.
- Mahamongkolsorot, T. (2022). *History of Bhikkhuni: Important Bhikkhuni*. Retrieved December 6, 2022, from <https://sites.google.com/site/tanakrit56/bthkhwm-reuxng-na-xan/2>

- Paramanuchitchinorot. (2011). *Illustrated Treatise 'Pathama Sambodhikathā'*. Bangkok: Thammasapa Bunleutham Co., Ltd.
- Phra Thepsophon (Prayoon Dhammacitto). (2000). *The History of the Buddha*. (4th ed.). Bangkok: Buddhadhamma Foundation Press.
- Sanam Luang Dhamma Studies. (2014). *Subhistory of the Buddha, Dhamma Studies Curriculum Level II*. (Revised Ed.). Nakhon Pathom: Mahamakuta Rajavidyalaya Foundation.
- Vajirañāṇasamvara. (2013). *45th Vassa of the Buddha* (Vol. 1). Nakhon Pathom: Salapimpakarn Co., Ltd.